



R
1752

II 1926: 2460

B. 178.

C300.

Seneca
Vicia vno concepta aeternum sine vno durant.

Marci Annei Lucani Cor

dubensis/Poetae: Pharsalia/seu belli civilis libri:
Sulpitiana interpretatione explanati, lanq;
denuo longè accuratius reuulsi.

Epigramma ad Lectorem.

Argutos quicunq; optas haurire Poetae
Sensus: quem clarum Corduba docta tulit.
Siluano te fonte laues, nam certus abibis.
Nec nosces libyco pro Garamante Arabas:
Nec poteris posthac errore fatiscere vano:
Foecundo quoties pectore prompta leges:
Quare opus hinc posito fastu rogo pellege lector:
Nam lecto dices doctius esse nihil.



M. An. Lucani Vita/ a Ioanne Sulpitio fideliter congesta.



M Arcum Anneum Lucanū Caia Acilia Acilij Lucani oratoris filia/ ex Anneo Mela Senecae stoici fratre equite Ro. peperit Cordubae tertio Nonas Nouēbris. C. Caesare Germanico iterū & L. Caesario consu. Octo mensium infans Romā a patre aduectus est. Ibiq; Patemone grammatico/ Virginio flauio rhetore & Cornuto poeta ac philosopho praeceptoribus vsus est: vna cū Saleio Basso & A. Persio: quos praecipuo amore dilexit. Cūq; Neroni quē adoleſcentē patruus instituebat/ esset nō iniucundus: ante annos questor est factus. & munus gladiatoris edidit: inde cunctis suffragiis in auguratus sacerdotium affectus est. Vxorē habuit Pollam Argentariā Pollij Argentarij filiā/ nobilē/ ditē & eruditā. In Neronis odiū cupiditate ostentandi ingenij incidit. Nam cū ille p. Clitū Ruffum Nioben in theatro Pompeij/ pnunciaturū se induxisset: Lucanus Orpheum extēpore decantauit: coronāq; a iudicibus reportauit. Post illud famam carminū eius praemēte Nerone/ qui eū publice recitare & ostētare carmina prohibuerat: Pisonianae cōiurationi adhæsit. Accusatusq; & tortus matrē indicauit impunitate promissa: vt Tacitus ait. Mox mori iussus: calida aqua immerſus venas medico prebuit. Profluēte sanguine vbi frigere pedes manusq; & paulatim ab extremis cedere spiritū sentit: feruido adhuc & compote mentis pectore/ hos versus ex libro tertio enunciauit.

Scinditur auulsus: nec sicut vulnere sanguis
Emicuit lentus: ruptis cadit vndiq; venis:
Discurſusq; animae diuersa in membra meantis
Interceptus aquis: nullius vita perempti
Est tanta diuisa via.

Hæc illi summa vox fuit. Decessit autē pridie kalendas Maij: Nerua Syllano & attico Vestino consu. cū consul designatus cū Plautio Laterano esset: Vitæ vero anno septimo & vicesimo. Sepultus est in hortis suis: quos pucherrimos habuit Hæc de eo. Inscriptio vetus & marmorea in Diui Pauli tēplo Romæ conspicit M. Anneo Lucano Cordubensi Poetæ beneficio Neronis Cæsaris fama seruata. Scripsit pene puer (vt Papinius docet) certamen Hectoris & Achillis/ cū cadaueris Hectori redemptione: Fabulam Orphei inferos aduentis: Incendium vrbis: Laureā & laudes vxoris. Declamauit etiā & causas orauit. Postremo loco Pharsaliā ardenti anio est aggressus: sed nō pfectit. Primos tres libros adiuuante vxore correxit: septem reliquos si vixisset emendaturus. In his ordinē sequit quō res gestæ sunt. Mens eius est se cōmendare immortalitati: & ciuilia bella dissuadere. Pharsaliā autē inscripsit a Pharsalo Thessaliæ oppido: in cuius campis Pompeius a Caesare est superatus.

4-11A

11543.

52889543

Historiae argumentum ab eodem Sulpitio.



Cum prouinciæ consulares Hispania Pompeio Crasso Syria & parthicum bellum: Caesari Gallia Germaniaeque datae essent: Crassusq; perisset: & Caesari in alterum lustrum prorogata esset potestas: decretusq; a decem tribubus consulatus: & Pompeius Iulia vxore iam defuncta suspectas haberet Caesaris opes: Marcellus cōsul de Caesaris successione agere coepit. Hic vero pacata iam intra nouem annos vniuersa prouincia/ non abnuebat modo in proximis comitijs sui absentis ratio haberetur: sed aduersantibus Pompeianis decretum est: vt dimisso exercitu veniret: & peteret more maiorum. Ille nisi & Pompeius ab armis cederet: & nisi decretis staretur: se non dimissurū respondēs: pro hoste habetur. Iratusq; prouinciā cū exercitu Romam versus egreditur. Tantūq; terroris vrbī iacuit: vt Pompeius cum senatu Capuam/ & inde Brundisium fugerit. Ibi obsessus a Caesare vix euasit in Græciam. Caesar Romam reuersus erarium direptū suis militibus diuidit. Post Massiliam oppugnatus Petreium & Afranium Pompeianarū duces partium in Hispania superauit. Inde Romam: post in Aemathiam venit. Ibi deuictus Pompeius in Aegyptum fugit ad Ptolemæum: cuius iussu spectante Cornelia coniuge & altero filio/ est interemptus: Alter em in Libyam cum Catone & reliquis exercitum ad Iubam regem confugerat. Mox Caesar aegyptum adiens biennium ibi consumpsit: & Pharnacem superauit: Inde in Libyam nauigās Scipionem vincit: & Iubam ad mortem compellit. Catō ipse sibi mortem consciscit. Pompeij filij Mundā se conferunt: ibiq; a Caesare expugnantur: Gneiusq; etiā interficit. Sextus se in Sicilia recipit. Post hæc Caesar Romam reuertitur: triumphatq; quinquies. Hic finis huius belli ciuilis fuit: quod sequutum est aliud ab Augusto.

Lucani Epitaphium.

Corduba me genuit. rapuit Nero: praelia dixi
Quæ gessere pares: hinc focer: inde gener.
Continuo nunq; direxi carmina ductu:
Quæ tractim serpit: plus mihi comina placet
Fulminis in morem: quæ sunt miranda citentur:
Hæc vero sapiet dictio quæ feriet.

A ij

Sulpitiana Argumenta
in singulos libros.

Primus bella mouens expellit ab vrbe senatum.
Brundisij oppugnat magnum fugat atq; secundus.
Tertius exornatq; duces & Phocida vexat.
Ad sycorim quartus certat longasq; salonas.
Quintus ab hesperijs victorem mittit in hostes.
Clauditur in sexto pater & stirps consulit umbras.
Septimus expugnat partes magnumq; repellit.
Octauus magni caedem cum funere deflet.
Per libycas nono victos cato ducit arenas.
Exponit decimus coenam fraudesq; Photini.

Sulpitij Argumentum
in primum Librum.

Primus habet belli causam. utq; actus ab ira
Præcipiti cæsar rubiconis transiit vndas.
Vicinumq; minax inuadit Ariminum; inde
Excipit attonita deiectos vrbe tribunos.
Ad bellumq; suos Cæsar animatq; cohortes
Auxilium fidem; terror tum scribitur virbis:
Et fuga Pompeij trepidans pauidiq; senatus.
Post hæc prodigia & vatium responsa canuntur.

PHARSALIAE LIBER PRIMVS.

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN LV
CANI PHARSALIAM INTERPRETATIO.

BELLA PER EMATHIOS. Proponens breui peryphrasi quid sit scriptu-
rus Poeta: suo quodā instituto anteq; inuocet: bella ciuilia detestat atq; de-
plorat: & Neroni assentatur. Inde vbi odiorum causas inter Cæsarem Pom-
peiūq; aperuit: historiā narrare incipiet. Indicare autē videt hoc primo ver-
su etiā ciuile bellū quod confecit Augustus se scribere constituisse: nā bella: nō bellū

Bella per emathios plusq; ciui-
lia campos:
Plusq; datum sceleri canimus / po-
pulumq; potentem

In sua victrici conuersum viscera dextra:
Cognataq; acies: & rupto foedere regni
Certatum totis concussi viribus orbis
In commune nefas: infestisq; obuia signis

vt indicat Strabo. Bella plusq; ciuilia. i. intestina & cōmunia. Omne em bellū aut
est externum: aut sociale: aut ciuile: aut intestinū: aut cōmune. Sed hoc (vt inquit Flo-
rus) non recte ciuile: nec sociale: nec externū dicitur: sed potius cōmune ex omnibus
& plusq; bellum. Per campos emathios: a loco quæ est tanq; area sui decursus hæc
bella ab alijs segregat: velut ipse per emathiam præcipue sit vagaturus: ac si diceret
nos canimus emathia prelia. Emathia autē (auctore Plinio) Macedonia est: quæ &
Pyrrhia & Hemonia & thessalia dicta est: nec habet in principio aspirationem: nec
diphthongū: quia non ab animatos. i. a sanguine: sed a rege Emathione dicitur. græ-
ciq; eam per i & th scribunt. Iusq; datum sceleri. i. bonum & æquū violatum: &
iusticiam subiectam iniuriæ. nam vt paulopost ait: mensuraq; iuris vis erat: Fuerūt
em humana diuinæq; iura a Cæsare oppressa promiscue. Populum potentem: Ro-
manos rerū dominos. In sua viscera: in seipsos: hoc est ciues intimos: propinquos:
fratres: parētes & filios. Dextra victrici: innumeras em gētes domuerat. Cognat-
asq; acies: multitudines armatorū consanguineas. Cognati em dicunt qui cōmune
nascendi initium habent: quasi vna & cōmuniter nati: vt Modestinus & Labeo tra-
dunt. Rupto foedere regni: rupta concordia dominandi: quam Pompeius Cæsar
& Crassus inferant: vt vnus Hispanias: alter Gallias: tertius Asiam obtineret. Nec
legas regnum: vt quidam huius loci ordinandi ignari. Et nefas in cōmune: canim⁹
etiā inquit scelus in vniuersos & contra bonum cōmune: quo omnia diuina & hu-
mana perturbata sunt. Certatum: pugnatū. Concussi: præteriti & cōmoti ad bel-
lum. Nā oriens Pompeio: occidens maiores parte Cæsari fuit: & in omnibus mun-
di partibus hoc bellum exarsit: primum in Europa: in Italia Hispania & dirrachio.
Inde in Asia & ægypto. Postremo in Libya: & iterum in Europa. Obuia: contra
euntia & similia: nam litui vexilla & arma diuersa non erant. Infestis: aduersis &

PHARSALIAE.

In perniciem venientibus. Signa: tubas: tympana: lituos. Fabius lib. ix. Nec idem signorū cōcentus est. Signorū tria esse gēa docet Vegetius. Vocalia: vt voce humana pronūciata: vt palma. Semiūocalia: vt q̄ cornibus aut tuba dant. Muta: vt aqlae dracones. Pares aquilas. Aquilā argenteam simile cū inscriptione. S. P. Q. R. partes vtrūq; gerebant. Sed vt tradit Apianus: caesar victoricē Venerē: Pompeius inuitum Hercule inuocabat. Pila minantia: tela cōtrauentia. & p̄ hāc oīa exercit⁹ accipit. Sunt autē Pila Romanorū peditū missilia trium peditū vtrūq; p̄fixa ferro: trigono vnciarū nouē: vt Halicarnassius & Vege. tradunt. Celsa gallorū haustae Sarissae macedonū sunt. Quis furor

Signa: pares aquilas / & pila minantia pilis.

Quis furor o ciues: quae tanta licentia ferri:

Gentibus inuisis latum prebere cruorem?

Cūq; supba foret babylō spoliāda trophæis

Ausonij: vmbrāq; erraret crassus inulta.

Bella geri placuit nullo habitura triumphos.

Heu quantū terrae potuit pelagiq; parari.

Hoc quē ciuiles hauserunt sanguine dextre

Vnde venit titan: & nox vbi sydera condit

Quaq; dies medius flagrantib⁹ estuat horis:

Babylon: vrbs caldea a Semiramide cōdita. a q̄ Caldea oīs & Mesopotamia caldea est appellata. Murus eius & lateribus & bitumine cōstat: latus pedes quinquagenos: altus ducenos. lx. milia passuū amplectit: vt Plin. ait. Superba: vel nobilis vel elata recenti victoria. Trophæis ausonij: spolijs italij q̄ parti Crasso cū eade exercitus eripuerant. Sed hec demū Tyberius auctore Augusto recepit: vt Suet. docet. Sūt autē trophæa hostiū spolia in arborū truncis aut saxis affixa in victore signū Ausonia autē dicta est ab Ausone Vlyxis Calipsusq; filio. Crassus. M. Crassus parthico bello relicto post terga Eufraatē i camporū vastitatē ad carras adductus a silice & Sorena ducibus cū vndecim legionū strage captus est: & ne qd̄ viuus patere re pugnans est interceptus. Caput yō eius ludibrio hosti fuit: auz̄ em̄ liquidū in rictū oris infusum est tanq̄ ad auaritiā eius explendā. Erraret: q̄ insepult⁹ & implacat⁹ insepulti em̄ (vt ait Maro) centū errant annos: volitantq; hec littora circū. Vmbra manib⁹ eius. Nullos triumphos: de bellis nāq; ciuilibus auctore Valerio nō triumphat. Triumphus autē erat summus honor q̄ victorib⁹ ducib⁹ publica cū hilaritate dabat. Coronati em̄ & q̄drigis inuecti magna cū pōpa capitoliū cōscendebant: & illic tauros imolabant. Heu quantū: cū deploratione amplificat. Parari: acquiri et imperiū p̄pagari. Hoc san. tot hoīm cede q̄ in bellis ciuilibus ceciderunt. Hauserunt: emiserūt & sparserunt. Ciuiles dex. ciues ipsi. Vñ ve. totū mundū potuisse subiugari cōtendit: quē sub cardinib⁹ q̄tuor cōplectit. Titan. i. oriens. Titan tette

LIBER PRIMVS:

Lactantio sonat vltionē. Fuit is coeli & vestae filius: cui⁹ nepos sol eodē noīe appellat⁹. Et nox vbi syde. cō. i. occidens vbi sydera occidūt ex coeli resolutione: hoc est cōfinice & etiā cronice: nā noctū vident sydera q̄ illic occidūt. Quaq; dies. i. plaga meridiana extrema ad torridā zonā in q̄ sunt maximi aestus. Horis fla. vel ardentibus se lib⁹. horus em̄ auctore Macro. sol ab egyptijs appellat⁹. vel p̄ horas intelligit q̄ filia & ministr⁹ phoebi esse fingunt: dies qui cōstat ex horis. Aestuat: feruet. nā extrema Libyae incolentes ppter aestū diurnū quē pati nō pnt in antris se cōtinent: & noctū p̄grediunt. Et qua. Septentrionē ostendit. Vfusq; est verbo bruma: nō tam

Et qua bruma rigens ac nescia vere remitti:

Astringit scythicum glacialis frigore pontū.

Subiuga iam feres: iā barbarus isset Araxes

20. Et gens siqua iacet nascenti conscia nilo.

Tum si tantus amor belli tibi roma nefandi

Totum sub latias leges cū miseris orbem.

In te verte manus: nondū tibi defuit hostis.

At nūc semirutis pendent qd̄ moenia tectis

25. Urbibus Italiae: lapsisq; ingentia muris

Saxa iacent: nulloq; domus custode tenet.

Rarus & antiq; habitator in urbibus errat:

Horridaq; i dumis multosq; inarata p̄ ānos

Hesperia ē: defuntq; manus poscentib⁹ aruis

scia: q̄ sciat & noscat ortū ei⁹ & ab eo noscat. Est em̄ reciproce scatōis cōscius ut in scius: quanq; in passiuā scatōerarius vtrūq; auctores. Sic & ignarus: vt Gell. tradit Vir. Haud ignara mali. Miseris sub la. le. subiugaueris. In te ver. ma. cōtra te pūgna: gere ciuile bellū. At nunc. Increpat q̄ eo maxime tpe secū discesserit: q̄ Italia erat semidiruta afflicta cladibus & semidiferta. tū ppter bella punica: tū ppter bella superiora ciuilia Syllae & Marij. adeo vt penes sit interitū nomen romanū. Moenia: aedificia. Pendent: mittāt & ruinā minant. Semirutis: q̄ dimidia p̄ce ceciderūt. Lapsis muris: versis publicis parietibus qui muniunt oppida. Nullo custodete. a nullo dño habitaturi. Errat: vagatur. Antiquis: nobilibus. Horrida: aspera inculta. In dumis: in spinis. Hinc sit dumerū. Defuntq; manus poscentibus aruis. Sic & Virgilius: Squalent abductis arua colonis. Manus: agricolae. Poscentibus: requirentibus: optantibus. tum quia scit horrida: tum quia est frugum penuria. hoc loco assumendū est illud: Alta sedent ciuilis vulnera dextrae. Nam hos duos versus adiungendam rei atrocitatem durisculae interiecit.

PHARSALIAE

Non tu Pyr. Pyrrhus rex Epirotarū a Tarentinis quos Romani vlciscebant accitus: magnā cladem Italīs intulit. Venit em̄ cū totius Epyri: Thessaliæ & Macedonię viribus: incognitisq; in id tempus elephātis: mari: terra: viris: equis armisq; munitis sed demum a Curio Fabritioq; est eiectus. Ferox: fortis. Poenus: Carthaginensis populus qui ter rebellauit: vel Hannibalē dicit: qui quater in acie Romanos afflixit primū inter Ticinum & padum: vbi fere perijt Scipio. Inde apud Trebiam Semprio consu. Tertio apud Transumenū lacum Flaminio imperatore. Quarto apud cannas Apuliæ vicū: vbi ferme quadraginta milia Romanorū occubuerunt. Erit: inuenietur ratione deducta. Hu-

iusmodi expositione vtimur i his futuris in quibus p̄teritū latet. Sed Priscianus erit p̄ dicitur vel cognoscere exponit. Pomponius iurecōsultus erit pro p̄terito ponit: ideo hmoi sermone docet: Cum codicilli confirmati testamēto fuerint: qd̄ codicillis scriptū erit. Tā

tis cladihus: tā magnis cēdis: Clades dicta: q̄ ea audita quisq; clamet: estq; tā vniq; plurimū. Nulli: nec his nec alicui hosti. Penitus discin-

gere: in totū dissipare: et q̄si de lere Romanū imperiū: vt vos ipsi ciuili bello fecistis. Ciui-

lis vul. de. Calamitas bello ciuili accepta profunda est & le-

thifera. Translatio est: vulnus aut̄ tunc dicit̄ alte sedere: quū profundū est & ad vi-

taliam peruenit. Quod si. Aperta ad principem assentatione: in qua est suspitio aliq̄

ironiæ: approbat cladem belli ciuilis: ex qua magnū premiū & solatiū est exortū

videlicet Neronis foelix imperium: cui ad id aditū non paruissent: nisi prius tanta

cēdere resp. fuisset opprēssa: & a cēsaribus occupata. Argumentatq; a Iouis exem-

plo. Quod: sed. Fata: siue parca quæ humana omnia ordinant: siue ordines seri-

riesq; causarū. Neroni. Claudius Nero Cēsar Domiti viri scelestissimi filius: viti-

Nō tu Pyrhe ferox: nec tātis cladihus autor

Poenus erit. nulli penitus discindere ferro

Contigit: alta sedent ciuilibus vulnera dextre

Quod si non aliam venturo fata Neroni

Inuenere viam: magnosq; aeterna parantur

Regna deis: coelumq; suo seruire tonanti

Non nisi fauorū potuit post bella gigantū.

Iā nihil o superi q̄rimur: scelera ipsa nefasq;

Hac mercede placent: diros pharsalia cāpos

Impleat: & poeni saturent sanguine manes.

LIBER PRIMVS.

recepit: Catone: Scipione & Gn. Pom. filio qui ad iubā confugerat ducibus. Fuit autē praelatum ad Tapsum nō minori q̄ in Pharsalia cēde. Ceciditq; illic Scipio: sed multo ante ceciderat Curio. Iuba vero rex luxu regio epulatus petreio fugā cō-

miti se praeiuit occidendū: inde semet Petreius occidit. Vltima: illic em̄ debellatū est: & huic ciuili bello finis impositus. Concurrent: simul certent. Funesta mun-

apud Mundam Hispaniæ oppidū multis funeribus & cladibus insignitum & mor-

tiferum: nam cū se illic Pompeij filij recepiissent: tanta hostium strages est facta vt cēsar obsidens victos ex congestis cadaueribus aggerem circum urbem fecerit: que

bilis faculisq; confixaq; con-

tinebant. His cēsar: ad cē-

quem est inuocaturus se ver-

tit. Perusina fa. mu. q̄. la. M

Anto. consu. secundus cē. hē

res Octauī sibi praelatū inul-

dens: eumq; probis laceffens

armis palā opprimere statuit:

paratoq; exercitu Decū Bru-

tum suis moribus resistentem

obsedit Mutine. Octauius ve-

teranis cē. reuocatis consulē

fugat castrisq; exiit: vna cū

Hircio & panfa consu. qui il-

lic ceciderunt. Inde vero cū agros veteranisq; diuisisset. L. An. Antonij frater: tum

consulatus quē gerebat: tum fratris qui in orientem accesserat confidentia res nouas

moliens coactus est Perusiam fugere: vbi ab Augusto obsessus penuria cibariorū

turpiq; & non nihil experta fame ad deditionem compulsus est. & quancq; sine fan-

guine res acta sit: tū innumeri inedia consumpti sunt. Perusia in Hetruria oppidum

conditum ab acheis. Mutina vero in Gallia cisalpina est. Accedant: addant. Et q̄s

as. cla. & naues q̄ submersæ sunt apud Leucadē in pugna nauali actiaca. in q̄ Augu-

stus anto. cleopatramq; superauit. Per methonymiam classes milites qui perierunt

accipimus. Leucas oppidum est in Leucadia peninsula quodā Neritum appellatum

sicut & illa Neritus: vt Plī. docet. Significatq; auctore Strabone albā petram: ibiq;

est saltus amatoribus salutaris. Ipsa autē peninsula vix ambraciam est: vbi & Leuca-

tes promontorium. Aspera: saxosa. Leucas oppidum ipsum pro mari posuit leu-

cadio. Premit. grauat. & sic locutus est ac si adhuc preamantur. Seruilia bel. non

indicit bellum illud quod Eunus Syrus phanatico furore simulato: dum Syriæ dec-

comas iactat ad libertatē & arma seruos quasi numinū imperio concitauit. Idq; vt

diuinitus fieri probaret in ore abdita nuce quā sulphure & igne stipauerat lenis: in-

spirans flammā inter verba fundebat. Hoc miraculo. Ix. amplius militū hominum

coegit exercitū: oppida vastauit Romanorū pretorū castra dirupuit. Sed hi a Perpen-

na imperatore victi: & apud aethnā obfessi partim fame: partim crucibus consum-

pti sunt: multi & in ergastula missi. Sed illū bellum nauale ciuile demonstrat: quo

sextus Pom. Siciliam & Sardiniam obtinēs: cū seruos etiā armasset in freto Siculo

ab Augusti classe est superatus. Ipse autē cū in Asiā profugisset: catenas tandē illic

senfit & p̄cussores. Ardenti aethna. hic mōs in Sicilia sumū flammāq; e summo ca-

cumine euomit. Debet. obligata est. Quod ti. r. a. est. quod tu imperium obtines.

Tecum. super Neronē post mortē nō modo in deorū numerū recipiendū vaticinat.

PHARSALIAE

sed etiā summū deū & sydus futurū. Eūq; vt in medio coeli cōsistere velit suadere:
& ad pacē colendā genus humanū hortat. Peracta. s. finito vitę cursu & statu. Est
em statio ipse standi actus ad tps: & locus ipse vbi stan ad tps siue naues siue mili-
tes. Serus: tardus. & longā vitā ei ominat. Petes a. ibis in celū. Regia c. Periphra-
sis & merhonymia: magno celites gaudio te suscipiet. Prælati: quod tu prulisti ter-
ris: & illic maluisit q; in terris regnare. Polo: coelitisbus. Tenere. s. summū im-
periū & lous officio fungi. Sceptū virga est regni insigne. Currus. i. currus so-
lares: quo in. ij. meta. describit Oui. Lustrare. i. vt circuire solet. Nihil ti. vt timulę
Phetontis incendiū cū currus

solares ipetrasset a patre. Mu-
rato. s. auriga est solarij meto-
nymia. Cedet. i. ab oī em nul-
lus deus tibi obstabit: oēs tibi
obteperabūt. Iuri. i. arbitrio
tuo. quanq; Prif. i. xviij. legit
iurisq; tui: qd placet. vt sit nā
iuris tui. i. q tibi parebit relin-
quet tibi. Quis de? esse velis
hoc est quā potestātē velis ha-
bere: nā certū ē te Ioui & phoe-
bo nil deraeturū. Vbi re. p.
m. In q coeli pre velis mundū
regere. Sedē solū. In ar. or.
in pre septentrionalis in qua est
vtrq; arctos: s. ē vrsā maior
et minor. Nec q; nec iuxta eā
partē. Polus. i. vertex antar-
cticus meridianus: q polo ar-
cticus est oppositus. Eos polos
dicimus (vt ait Apu.) a quib;
velut a cardinibus directio q
dā pfecta axis est ductus diui-
sor & discriminator mūdi: or-
bē terrę i medietate cōstituēs
siue vt apertius teneas: poli sunt extrema cacumina axis. i. lineę rectę p sperā mediā
transeuntis. Austri aduersi: plagę meridianę oppositę. ponitq; ventū. p regione.
Vn: a quib; locis. Sydere ob. obliq stella tua: & nō recto intuitu aspiciere. nā si ad
occidentē cōuersum os habuere: vt sydera pene oīa romanī obliq respicies. sic etiā si
ad arcticū aut antarcticū. Vnā: si orientālē siue occidentālē. Sēter. a. o. impediēt
coeli cursus: & inclinabit hac vel illac: ipm em purū est & versatile. Librati p. c. o.
t. m. cōsiste in medio coeli. nā nec cernes romā obliq sydere: nec eris axib; oneri. Li-
brati: suspēsi qli pōdere. Pars æ. i. prospectus illi? regionis: in q cōsistes ppetuo pa-
teat: nec nubes admittit vt a terris semp cōspiciare. Aetheris: coeli. Vacet: libera sit
nec inter illā & terras aliqd interponat. Obstet a cæ. opponant nobis ne te sidusq;
tuū prospiciam. Multi sed pfecto incassum volūt totū hoc intelligi allegorice tāq
corpi eius deformitatē oīdat. Fuit em autore Tranqillo oculis celsis: & hebetiorib;
ceruice obesa & ventre pfecto: & iō poetā dixisse sydere obliq & sentiet axis onus.

Excipiet gaudente polo: seu sceptra teneret:

Seu te flāmigeros phœbi cōscēdere currus

Tellurem q; nihil mutato sole timentem

Ignē vago lustrare: iunet tibi numīe ab oī

Cedetur iurq; tuo natura relinquet.

Quis de? esse velis: vbi regnū ponere mūdi

Sed neq; in arctoo sedem tibi legeris orbe:

Nec polus aduersi calidus qua vergit austru

Vnde tuam videas obliquo sydere Romā.

Aetheris immensi partē si presseris vnam/

Sentiet axis onus: librati pondera coeli

Orbe tene medio: pars ætheris illa sereni

Tota yacet nullaq; obstat a cæsare nubes

Tū gen? humanū positis sibi cōsulat armis

LIBER PRIMVS.

Tū: tunc Nerone in deū cōuerso: pōeta humano generi pacē & cōcordiā auspicat.

Consulat sibi: puideat suę vtilitati. Inq; ui. themelis est. Missa: emissā e tēplo

Iani. Oui. quū libuit pacē placidis emittere tectis: Libera p turas ambulat illa vias.

Cōpescat li. fer. claudat portā æneā & vestib? ferreis munitā. Iani bel. Iano pacis

belliq; arbitro Numa Pōpillus tēplū erexit: qd belli tpe aperiebat: Vt pateant ppo

reditus ad bella pfecto: vt ingt Ou. Pace claudebat: ne q posset discedere. Fuerat aut

vscq; ad Lucani tpa clausū ter. sub Numa Pōpi. post scdm bel. pun. & sub Augusto

post attatica bella. Sed mi. iā nu. sed mihi etiā viues p deo es: nec opus est bacchū

aut apollinē inuocē si tu mihi

fauēris. Accipia. Accipia. Prisci. legit

accipio. Sollicitare d. inuocā

do vexare phēbū. Secreta c.

mo. reddentē oracula apd an-

trū cyrrheū. Cyrrha oppidū

est iuxta Parnasū in phocide:

a q incipit ad delphos ascēsis.

Ibi est antrū cyrrheū phœbi

oraculo celeberrimū. de q Lu-

stinus lib. xxiij. Auertere. re-

mouere vt me adeat. Nyfa.

vt auctor est Str. vicus est he-

lyconis in phocide. & vrbs i

foelici arabia. & alia in India

bachcho sacre. Qui dicūt Nyfa

verticē alterę esse parnassi in q

bachchus colat & cytherō ap-

pellat. & p cyrrhā alterę ver-

ticē ipm helycona accipiūt ri-

diculi sunt. nā hi duo montes

diuisi sunt. & a parnaso biicipiti lōge distant. Poeta ergo vrbe arabicā vel indicā in-

tellexit. nā q̄uis helycon phœbo et Cytheron bachcho sit sacer. nysam q vicus est in

helicone nō designauit. Tu. s. sufficis ad inspirandā mihi facultatē canēdi romanā

historiā. Fert aius. vt facilius intelligat quā sit scripturus historiā explicat causam

belli ciuilis. redditq; auditorē attentū et docilē. Vultq; p̄cipuas causas fuisse fatum

nāq; reę instabilē et nimīā potētā romanorū. Addit his regnādi discordē cōcordiā

quā inierūt crassus pōpeius et cæsar. cū regnū nō capiat duos. Postea subiūgit mor-

tē Crassi et Iuliz. ipsoꝝ ductū supbiā et emulationē. postremo publicā vrbis corrup-

tionē et vitia. Causas hui? belli Cæsar in cōmentarijs. Florus in historia et Tran-

quillus i cæsare diffuse aperit. Fert cupit. Expromere. apte et velut e cōdito emit-

tere. Immensum o. ingēs cāpus et moles. Furentē. vehemēter cōmotū. Excusse-

rit. repulerit. Excussus p̄prie dē q sedēs ex eq cōcussus eiciit. Series fa. ordo et cō-

nexio causarū. Inuida. inimica. nā nihil qd est sub luna vult esse eternū. qppe oīa

orta occidere et aucta senescere necesse est. vt ingt Salu. Sūmīsq; ne sta. d. oē qd ad

summū incrementū puenit aut iminui aut dissolui natura cōstituit. Nimioq; g. f.

p. l. & casus grauiorēs ex magno & alto statu. Claudia. Tollunt i altū vt lapsu gra-

uiore cadit. Nā qd nimis eminet diuturnū esse nō pōt. & q maius est pōdus eo ma-

or ruina. Hor. Sepi? vētis agitat ingēs pinus. & celsę grauiore casu decidūt turres.

PHARSALIAE

Sic cū. com. f. Similitudo a mundi machina p discordiam in se aliqñ reditura. So
luta com. rupta elementorū coniunctione & amicitia. Hora. f. vltimū mundi tps.
Coegerit. tot secula coadunauerit & concluderit. hoc est finierit omne auit. Ant
quū re. i. c. in pristina confusione reuertens. nam omne compositū soluit in suas ptes
& siue ex quattuor elementis constet. vt placet Empedocli. siue ex athomis (vt Epi
curo) dissoluendus est mundus. Quāq; multi volunt fore aeternū. sed ceritū est oīa
concordia firma esse. lite vero & discordia dissipari. quā duo elementis adiecit Em
pedo. vt formae propria. Amicitia est cū contrariarū qualitates elementorū & diuerse
discedunt. lis autē cū illae rede
unt. Chaos est confusa qñdā
elemētōrū vnitas hians patet
q; in profundū. dictū a χῶ
pro qd est hio. Cōcurrēt cō
certabunt. Ignea. p. a. p. Vis
astrorū ignea in aequore sicca
di ipsum causa descendet. Tel
lus. e. l. n. tellus repugnabit ne
mare littora dilaret. & se ma
gis extēdat. Excitiet. reijciet
Fratri. c. p. luna sole oppugna
bit. nec ipsum respiciet. s; ibit
auerfa. Indignata a. b. ireta q;
bigis inuehat qdrigas sibi de
poscet. Vtū autē luna bigis h
est duobus equis. siue equo et
mulo. quorū alter albus. alter
niger est. Poscet. d. volēt die
lucere. Per orbē ob. p. zodia
cū. qui est obliquus circulus.
nā ab imo vnus zong tēpera
tā ad summū alterius trāser
sus extendit. Machina. cōpo
sitio & strues. Est autē machi
na (vt in. x. Vitruius scribit)
cōtinens ex materia cōstructio.

Nec se Roma ferens; sic quū cōpage soluta
Sæcula tot mundi suprema coegerit hora;
Antiquum repetens iter; chaos oīa mixtis
Sidera sideribus concurrent ignea; pontum
Astra petent; tellus extendere littora nolet;
Excitietq; fretum; fratri contraria Phoebe
Ibit; & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata diem poscet sibi; totaq; discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.
In se magna ruunt; latis hūc numina rebus
Crescendi posuere modū; nec gētibus vllis
Comodat in populū pelagi terree; potentē
Inuidiam fortuna suam; tu causa malorum
Facta tribus dominis cōis roma; nec vnq;
In turbam missi feralia fœdera regni.

Turbabit fœ. dissoluet con
cordiā. Diuulsi. discordantis & in diuersa distracti. In se m. ru. Translatio ab ædi
ficijs quæ ingentia & altissima sua mole se opprimunt. Posuere h. m. c. constitue
runt hanc mensurā & finem. vt quū ad summū puenerit incrementū iminuant &
ruant. Latis. foelicitibus. Necq. vl. nec fortuna inquit permisit facultatē atterēdi
Romanū imperiū gentib; exteris. sed vt semet euerteret voluit. Comodat in p. cō
cedit propriū odiū in res prosperas. Odit em̄ nimis læta & summa imis & ima sum
mis mutare gaudet. vt ait Seuerinus. In p. Romanū. Tu c. per apostrophē hui
belli ciuilis originē fuisse inquit reip. occupationē a Pompeio crasso & cæsare factā
Feralia fœ. mortifera regnandi concordia. Regni reip. & imperij Romani. quod
hi vt regnum occupauerant. Nec vnq; missi in tur. nunq; tradidi pluribus. Nam
Roma antehac aut sua libertate vīa erat. aut sub singulis regibus fuerat.

LIBER PRIMVS.

O male concordēs. Cū exclamatiōe arguit eos cupiditatis qua iniere concordia
infidā; & ex qua summa esset discordia oritura. Coeci cupidine: improvidi & excor
des auiditate habendi. Quid iuuat: quid prodest cū vestra societas durare nō possit
quia est nature cōtraria. Miscere vires: cōiungere & firmare potētias vestras. Et hec
ideo dicit. quia (vt meminit Florus) cū res romana toto orbe polleret: & in theatris pō
peij triumphī decantarent: & Pōpeij potētia apud ociosos moueret inuidiā: Catoq;
Pompeio detraxaret: actisq; eis obstreperet: ille ad præsidia dignitati parandē se ver
tit. Itaq; cū Crassus genere diuitijs & dignitate floreret: velletq; opes altiores: & C.

O male concordēs: nimiaq; cupidine cæci
Quid miscere iuuat vires: orbēq; tenere
In medio: dum terra fretū: terraq; leuabit
Aer: & longi voluent titana labores
Noxq; diem coelo totidē p signa sequetur
Nulla fides regni socijs: omīsq; potestas
Impatiens consortis erit: nec gentibus vllis
Credite: nec longe fatorū exempla petantur
Fraterno primi maduerūt sanguine muri.

sustinet aquā. Plinius ait. Aera vitalē ac p cuncta rerū meabilem totoq; consertum.
cutus vi suspensam cū qtro aq; elemēto librari medio spacio tellurē. Leuabit: susti
nebit. Et longi voluent titana labores: & sol vertet se magno labore. Voluit em̄ cō
tra motū mundi: & laborat nitens contra venientis spheræ volubilitatē. Hinc Qui
dus ait. Adde q; assidua rapitur vertigine cœlum: Syderaq; alta trahit: celeriq; volu
mine torquet Nitor in aduersum: nec me qui cetera vincit Imperus: & rapido contra
rius euehor orbi. Luna quoq; sic nititur: vt (autore Plinio) reliqui quinq; planetæ: qui
erratici appellant. nam cū mundo ferunt & contra mundū quando retrogradi sunt.
Longi: qā annui sunt & indeficiētes. Noxq; diē: methonymia. hoc est luna noctis
ples sequit solē p. xij. zodiaci signa q; discurret intra mensem multo minori q; sol am
bitu. Nulla fides re. fo. sentētia exēplo cōfirmata: nullus socius erit fidus in regno.
Regnū em̄ nō capit duos: vt Tragicus ait. Et statim inqt: Socijsq; comes discordia re
gnis. Potestas: potētia. Erit impatiēs cō. nō tolerabit locū: sed illi infidiabit. Nec
gētibus vl. cre. nec alijs nationibus fidē adhibeat: sed sumite a vobis ipsīs exēpla. qd
em̄ est opus aut Etheocle & Policē thebanos: aut Atreū & Thyestē mycenæ cōme
morare. nōne Romulus Remū occidit? Primi muri: cū in ludibriū fratris Remus no
uos muros trāstis: scilicet ab irato Romulo sine eius scelere ad murū custodiēdū pfato est
interfectus. Alij malū Romulū vt solus regnaret sub hoc p̄textu ea vsum impietate
Est & alia fama: q; cū de vrbis cōditē imperio noīeq; imponēdo captaret auguria: et
Remus prior ex Auentino sex vultures: Romulus. xij. ex Palatino vidisset. & hic nu
mero: ille tpe p̄staret. & vterq; a sua multitudine rex salutaret: orto certamē ibi i tur
ba scētus rem? cecidit. Primi mur. noua vrbis. Fraterno: Emphasim habet: ac si dice

PHARSALIAE

ret: Vos tñ nō estis fratres. ¶ Nec precū tāti. A minori ad maius argumētatio. Si enī illi p exiguo regno infidi fuerūt: quid vos facietis p toto romano imperio cōsequēdo. Tanti furoris: tanti sceleris quantū est sociū fallere & ei insidiari. Exigūū asylum: synecdoche. exigua vrbs in qua erat asylū: hoc est templū sanctissimū qd cōstituerāt inter palatū & capitolū inter duos lucos. quod vocatū est iter montū duorū: res clorū: ad quod omnis turba sine discrimine: liber an seruus esset: tute confugiebat. nec inde euelli vi poterant quocūq; scelere maculatū. Dictū est autē ab & qd est sine: & traho: q; neminē inde licebat abstrahere. Asylū a nepotibus Herculis primū

conditū Athenis fuisse Stati⁹ in. xij. docet. De quo hāc. Au diū quicūq; rogant nocteq; diesq; Ire datū & solis numē placare q̄relis. Et paulopost. Sic sacrasse agris Confugiū: unde procul itaret ite q; mī neq; Regnaq; & a iustis for tuna recederet aris. Cōmisit dñōs: ad pugñā opposuit & incitauit Romulū & Remū. Tpis angustū: breui quidem tpe Pompeius & Caelar man fere cōcordes sed inuisti. Con cordia discors: cū enī con cor des erant in obtinenda repub. suspecti inuicē erant & simul tates gerebāt. Mansit: hēsit: substitit. Non sponte ducū: nō ipsi volētibz. Erat mo ra: remorabat & impediēbat bellū. Medius: interpositus quippe molienti nouas res ob stitisset: vt lingua terrae inter duo maria obstat cōtrarijs fluctibus qua sublata statim colluctabunt. Isthos: istmi terrae inter duo maria dicunt: ex quibus duo sunt celes bres. Achaichus: vbi olim Corinthus: qui diuidit Eriſſeū Ionij sinū a Saronico aegē & Thracius in quo Cardia. Gracilis: tenuis. & vix sex milia passuū. Secat gemi nū mare: diuidit Ionij & aegēum. Conferre: concertare. Si terra recedat: si tollatur istmos. Ionij: Ionij dictū siue ab Ionia vrbe regione in Asia: siue (vrait Solinus) ab Ionia reg. iuncula in extrema italia. Aegēo. Aegēū (auctore Plinio) dictū est a sco pulo inter Tenedū & chiū insula surgente in effigie capræ: quā græci ega vocant. Franget. f. se. Sic vbi saua: alterā partē cōparationis accommodat. Vbi: postq;. Di rimens: separās. Miserādo: q; feris & alitib; expositus iacuit insepultus. Assyrias carras: Carræ vrbs in Assyria q; & Parthia est appellata. nā cū Parthia olim in orien tali Scythia esset: Parthi qui exules interptant in assyriā venientes id nomē quā inha bitauerūt. puſinciae indiderūt. Latio san. q; xi. legiōes ad internitiōē vsq; sunt cēse. Parthica dñ. mors Crassi. Soluerūt fu. ro. excitauerūt insaniā & bellū ciuile. & me raphorice dixit: tan q; si Crasso viuere ligati essent. Illa acie: cōflictū. Q; cre. nō so lū em crasso cū legiōib; occiso q̄etē vobis parastis: sed causā belli ciuili hosti dedistis.

Nec pretium tanti tellus: pontusq; furoris

Tūc erat: exiguum dñōs cōmisit Asylum

Tēporis angustū mansit cōcordia discors

Paxq; fuit nō sponte ducū. nā sola futuri

Crassus erat belli medius mora. q̄liter vndas

q; secat: & geminū q; mare separat Isthos

Nec patit conferre fretum: si terra recedat

Ionium aegēo franget mare. Sic vbi saua

arma ducū dirimēs miserādo funere crassus

Assyrias Latio maculauit sanguie Carras

Parthica romanos soluerūt damna furores

Plus illa vobis acie: quā creditis acum est

LIBER PRIMVS.

¶ Arfacida. Arfaces Persarū rex fuit: a quo reliqui oēs Arfacida dicti. vt Cæsares Ro manū: Murani latini: Ptolemæi ægyptij: & Belphoenicū reges. Regnū: imperiū ro manū: qd tribus occupatoribus p regno erat. Populiq; po. hoc est foelicitas & ma gnitudo romani imperij: q; tanta erat vt duobus satis nō fuit. Quare ingt Flo. Sic de principatu laborāt tanq; duos tanti imperij fortuna nō caperet. Est & alius sensus: Fortuna populi ro. q; oia possidebat duos sub imperio cōtinere nō potuit: nā vincu lū quo cōtineri valēt sublatū e medio est. Nā iuncti. Cæsaris filia Pōpei q; vxor so ceri cōcordiā matrimonij foedere tenebat. Hæc (vt Valerius tradit) cū comitijs ædull

Arfacida: bellum victis ciuile dedistis.

Diuiditur ferro regnū: populiq; potentis

Quæ mare: q; terras: q; totū possidet orbē

Non coepit fortuna duos. nā pignora iuncti

Sanguinis: & diro ferales omine thædas

Abstulit ad manes parcarū lūlia: saua

Intercepta manu: quod si tibi fata dedissent

Maiores in luce moras: tu sola furentē

Inde virū poterat: atq; hinc retinere parentē

Armataq; manus excusso iungere ferro

Vt generos foceris mediæ iunxere sabine

Morte tua discussa fides: bellumq; mouere

Pernissū ducib; stimulos dedit emula vtus

Tu noua ne veteres obscurēt facta triūphos

Et victis cædat Pyratice laurea Gallis

Pō. Qd si: sed si diutius vixisses. & est apostrophe. Luce: vita. Virū furē. iratū in Cæsare patrē & cōtra. Armataq; manus: etiā pugnantes ferro abiecto recōciliare vtollm fecerunt Sabina: quas cū Romulus ob spreta a vicinis cōnubia in ludis Nep tuni equestris: quos appellauit cōsualia rapuisset: Sabiniq; aduersus Romanos acerri me dimicaret: in medias acies matronæ trānibus passis flentes porrectisq; infantibus hinc patres hinc generos placauerūt. Discussa si. sublata cōcordia. Aemula: laudis sis studiosa. Stimulos: incitāmēta. Tu no. distributio cū apostrophe. Metuebat Pō. ne claritas triūphos. Cē. q; Gallia Germaniā Britaniāq; pacauerat: obscuraret ei pēlara in Hispania & Africa gesta & triūphos ponticū armenicū iudaicū cilicūq; Laureā pyratice. triūphus de pyratib; i. maritimis pdonibus cilicibus: q; Pō. intra diem quadagesimū quū yitā petissent in deditiōē accepit incruenta victoriā.

PHARSALIAE

Magne: Magnus est Pompeius appellatus: & salutatus a Sylla cū reuerteretur ab Africā: iusticij sunt oēs vt eodē nomine appellarent. Ferunt tñ prius ipsum ab vniuerso exercitu inditū nomē postea a Sylla pbatū. Plutarchus est auctor: Teio Cg. Series: cōtinuus ordo. Impatiensq; loci fortuna secūdi: Cæsar em̄ in oī re se esse primū volebat. itaq; sæpe ex eo auditū ferūt (autore Tranqillo) difficilior se principē ciuitatis a primo ordine in secundū q; ex secūdo in nouissimū detrudi. Et cū in Hispaniā se cōferret: pteritis oppidulū qd' nō erat vacuū factide rusticorū: Mallē ingt inter hos primus esse q; inter romanos secūdos. Quis iustius Ambiguū pfecto est vter iusti orē pugnādi causam habuerit

Cæsar em̄ deos adiutores habuit: q; suā causam ipsa victoria pbauere. Pōpeio pō Cato vir integerim⁹ fuit: & magna cū laude deis Cato cōferi

Victrix: cæsariana. Victa: pōpeiana. Catonis: vti cēsi q; secutus est eius ptes: et deniq; mortē sibi cōsciuit. Nec coire pa. q; differētia duces cōcurrerēt apit: & Pōpeiu querui

annosæ sacratæq; cōparat: cēsare fulminī: mira qdē si pseris subtilitate & artificio. Coiere: certauere. Alter pōpeius. Vergentibus: inclinatīs. Vsu togæ: consuetudine pacis & ocij. Deditic: q; ducē: oblitus est artē & solertiā

impatoris. Famæq; pe. i. popularis et studiosus glie cōparādē cōciliādēq; populi Multa dāre i vul. i. edebat spectacula & munera ad populū oblectandū. Auris po. fauorib⁹

populi. Impelli: ipellebat et inseruebat. Aura qñq; fauor est: vñ aurari dicti q; fauorib⁹

iplēdidos. i. claros faciunt. Theatri: loci semicircularis ad spectacula accōmodati: in q; etiā suæ laudes & victoriæ decābant. Māsurū theatrū ex

q; drato marmore prius Pō. magno sumptu edificauit: cōsulens parsimonix cū antea subitarijs gradibus scēna immenso sumptu lingulis annis erigebat: vt Tacitus ait. Credere prio. for. cōmittebat se & inherebat foelicitati q; diu fuerat vsus. Vmbra nō. vestigiū famæ & effigies nō ipa solida gloria. Quercus su. arbor trūcata & ornata spolijs hostiū: q; lē Vir. Statiūsq; describūt. Exuuias: spolia. Gestās: sustinēs. Do-

na. q; illic p monumēto i deorū honorē suspēdebant. Nec hæ. nō habēs firmamēta,

Magne times: te iam series: vlsq; labor

Erigit: impatiensq; loci fortuna secūdi

Nec quemq; iam ferre pōt: cæsar ve priorē

Pompeius ve parē: quis iustius induit arma

Scire nefas: magno se iudice quisq; tuetur

Victrix causa deis placuit: sed victa catoni

Nec coiere pares. alter vergentibus annis

In senium: longoq; togæ tranquillior vsu

Deditic: iam pace ducem: famæq; petitor

Multa dare in vulgus: totus popularib⁹ aur

Impell: plaufuq; sui gaudere theatri

Nec reparare nouas vires: multūq; priori

Credere fortunæ. stat magni nois vmbra

Qualis frugifero quercus sublimis in agro

Exuuias veteres populi: sacrataq; gestans

Dona ducū: nec iam validis radicibus herēs

Pondere fixa suo est: nudosq; p aera ramos

Effundens trūco nō frōdibus efficit vmbra

LIBER PRIMVS.

Sub pri. eu. quē comparat aduersitati Pō. Nutet: tremat & ruinā minetur. Sola soli. ob vetustatē & religionē venerat. & per siluas accipimus alios ciues egregios. Tantū no. tanta re: gestas gloria qua Pom. superioribus omnib⁹ excelebat equa to nō modo Alexandri magni re: fulgore: sed etiā Herculis ppe ac liberi patris cæ. vero tunc erat illo inferior. postea vero tantus tanq; illo maior euasit: vt si quis res eius voluit præcensere totū orbē terrarū enumeret: qd' infinitū esse cōueniet. Nec fa. du. q; esset tā circūspectus fortisq; imperator. Sed ne vir. sed inerat cæ: virtus irrequieta & vt in iuvene feruens & cōcitata. Solusq; pu. nullo pudore cæ. impudēs

Et q;uis primo nutet casura sub euro:

Tot circum siluæ firmo se robore tollant:

Sola tamen colit: sed non in cæsare tantum

Nomē erat: nec fama ducis: sed nescia virt⁹

Stare loco: solusq; pudor nō vincere bello.

Acer & idomitus q; spes quoq; ira vocasset

Ferre manū: & nunq; temerādo pcre ferro

Successus vrgere suos: instare fauori

Numinis: impellēs quicqd sibi sūma petēti

Obstaret: gaudensq; viam fecisse ruina.

Qualiter expressum vētis p nubila fulmen

Aetheris impulsū sonitu: mundi: fragore

Emicuit rupitq; diem: populosq; pauentes

Terruit obliqua pstringens lumia flamma.

longiore nitatur tractu fulguras. his findi nubem: illis perumpi volunt: & esse totū nitrua impactorū igniū plagas: ideoq; protinus corruscare igneas nubium rimas. Fulminū genera tria: quod afflat: qd' scindit: quod vrit. Hōy tria numina potestate habere serui. tradit. Plī. vñ. xi. fulminū gñā hētrufcos seruare: & nouē deos arbitrā illos habere docet. Expressum ven. ventorū cōflictū emisum e nubibus. Aetheris. i. cœli cōmoti. Fragore: strepitu. Translatio est ab arborib⁹ q; frangunt. Emicuit: extra profiliuit & apparuit. Idq; dixit ppter fulgetrū quod prius cernit q; tonitru audiat. Rupitq; diē. i. erupit & emisit igneā luce: vt rupitq; has pectore voces. Præstringens lu. obtenebrans oculos. Plau. in milite glorioso: Præstringit oculorū celeritate sic aciem præstringunt: vñ aliud q; quod agunt agere videantur. Flamma obliqua. i. transuersa corruscatione: quæ semper oblique fit.

B

PHARSALIAE.

In sua tem. f. in sui aeris regione vel in deorū iouisq; aedes. Est em̄ fulmen precipue Ioui sacrū. Nulla ma. ve. nihil est qd̄ fulmini resistere possit: & oīa dissipat. Cadens: in terra se vibrans. Reuertens in celū. Dat s̄tra. ma. multa lternit & vastat. Late sparsosq; re. ig. contrahit fulgore corruscationis: q̄ multiplex ppter celeritatē esse videt. Hæ du. c. Transit ad alias bellicans & publica vitia romanorū. Semia origines. Populos po. vt Lacedemones athenienses & ipsos romanos: apud q̄s vt inquit Salu. postq; diuitiæ honori esse cepere: & eas gloria imperiū potētia seq̄bat: hebescere virtus coepit: paupertas probro haberi: in nocētia p̄ beniuolentia duci cepit. Igit̄ vbi ex diuitijs iuuentutē

In sua templa furit: nullaq; exire vetante

Materia magnāq; cadēs magnāq; reuertēs

Dat stragē late: sparsosq; recolligit ignes

Hæ ducib⁹ causę suberant: sed publica belli

Semina: q̄ populos semp̄ mersere potentes

Nāq; vt opes nimias mūdo fortūa subactō

Intulit: & rebus mores cessere secundis.

Prædaq; & hostiles luxū suasere rapinæ.

Non auro tenisq; modus mensaq; priores

Aspernata fames: cultus gestare: decoros.

Vix nutibus rapuere mares: fecūda viros

Paupertas fugit: totoq; accersitur orbe.

Quo gens q̄q; perit. tū lōgos iungere fines

Agros: & quondā duro sulcata Camilli

Vomere: & antiquos curiorū passa ligones

Plinius Salustiusq; testant. Mensas pri. veterē frugalitatē: apud quos frēq̄nti⁹ p̄stis vsus q̄ panis erat: vt Vale. tradit. Et gulę condimēta cibosq; ganeatos nō norat. Postea vō vt inquit Salu. vscendi causa terra mariq; oīa exquirere. Mares. ra. vix de. ge. nu. viri vsurpare ornamento & habitus vix conuenientes geri puellis & sponis. Oū. Foemina vestri potūnt lege marit: Et vix ad cultus nupta qd̄ addat habet. Fecūda: quæ producit multos egregios viros: vt Fabritios: Curios: quin tios & Attilios. Accersit: expetit aduocat. Quo gēs q. p. i. opes q̄ ingenis obsit nā ea mollia delicatq; reddūt. Auri vō & argenti vsus Licurgus Lacedemoni rex velut oīm scelex materia sustulit. Tū iū. iungebat p̄terea agros agris distantibus

LIBER PRIMVS.

aut emptis aut occupatis qui medijs essent. Extēdere sub igno. cō. dilatabāt vsq; ad distantes & ignotos agricolas eos agellos in quibus Camillus arauerat & Curius foderat: qui fuerāt illis cōtenti. cēsentes p̄ncipio sum ciuē esse cui septē iugera nō satis essent. Furius Camil. & Mari. curius & si cōsulares triumphalesq; viri cū a repub. vacarent: rē rusticā industrie exercebant. Nec legas curionū: versus em̄ non itaret: & sentētia exigit curiorū. Nō erat is po. alia a bellandi cōsuetudine. Sui: ppria: nā nulli parebat & omnib⁹ impabat. Inde q̄a bellis & armis assuetus. Et qd̄ su. ege. vi. ne. & omne scelus p̄ cupiditatē audacter cōmittebat & vile censebant. Ege

170. Longa sub ignotis extendere rura colonis

Nō erat is populus quē pax trāglla iuuaret

Quem sua libertas imotis pasceret armis

Inde iræ faciles: & quod suasisset aegestas

Vile nefas: magnūq; decus ferroq; petēdū

175. Plus patria potuisse sua: mensuraq; iuris

Vis erat: hinc leges & plebiscita coacte

Et cum consulibus turbantes iura tribuni

Hinc rapti fasces precio: sectorq; fauoris

Ipsē sui populus: latalisq; ambitus vrbis

180. Annua venali referens certamina campo

Hic vsura vorax: auidūq; in tēpore fœnus

Et concussa fides: & multis vtile bellum

Turbantes su. cū. cō. a consulibus discordantes. Fasces r. consulatus: empti sunt em̄ fasces secures viminibus in voluntate consulū insignia. Sector. fa. hoc est emptor & venditor suffragiorū. Sectores em̄ & qui secant dicunt: & qui empti sua p. sequunt. Auctor est Fest. Luca. sectorē ideo populū appellat quia fauorē & suffragia emebat & empti psequens vendebat pedia. Dicit sectorē esse æstimatōrē redemptoremq; bonorū: damnati atq; proscripsi qui spem lucri sui secutus bona illa semel auctionabat: p̄q; his pecunias pensitabat singula vēditurus. Ambitus: assentatio & corruptio ad honorē consequendū. Ambitus est in actū: ambitio vō in aio honoris cōcupiscētia. Ambitus est locus duorū pedū & semis inter vicina ædificia ad circūeundū relictus. Lætalis: mortifer. Annua cer. cōtentiones comitiōq; q̄ mēse ianuuario martioq; fiebat. Cāpo. i. martio: vbi septa erāt & suffragia vēdebāt. Vsurā vo. creditæ pecunie fructus ex vsu. Fœnus pprie naturalis terrę fructus est. Auidū: cupidū & auarū. In tpe: q̄a incertū tempus debet. Cōcussa: quassata: fracta.

B ij

PHARSALIAE

IAM gelidas caesar. Narratione poeta aggreditur non a remotione initio sumpta: sed a loco neco inchoata. Alpes: montes, quia togata Gallia diuidunt a comota. Dictos ab alphi quod sabina lingua est candidum Festo auctore. nam albi sunt niuib. Supra uerat cur. accelerate transferat. Coeperat: apheresis. p. coeperat. Constituerat enim uirtutis praemia: quae negabant armorum uirtute consequi: praesertim cum ad nullum aequa conditione admitteret: nec pacisci posset ut quoad consul fieret reliquis legionibus dimitti iuberi exercitus ut aduersus esset futurus instructor. Eo praecipue argumeto quod duae legiones ad bellum

Iam gelidas caesar cursu superauerat alpes:

Ingentesq; animo motus bellumq; futurum.

Coepat: ut vetum est pui rubiconis ad vndas

Ingens visa duci patriae trepidantis imago.

Clara per obscuram vultu moestissima nocte

parthicu destinare: quare una a Pompeio ipse acceperat. sibi substracta erant: & in Italia retenta. Ad huius tribunorum qui sibi fauebant intercessionem esse sublata: & ipsos vrbe cessisse acceperat. Sunt tamen qui tradant bellum civile multo ipsum antea coepisse. & ex quo quator in hispania visa ad gades magni Alexandri imagine ingemuerat: quod ipse ea iam aetate qua Alexander orbem terrarum subegisset memorabile nihil egisset: & cum nocte proxima visus esset per quietem matris stuprum intulisset: coniectores arbitrium terrarum vrbis sibi portendi responderant: quoniam mater sibi subiecta nil aliud esset quam parens omnium terra Pompeius dicebat enim desperatione adductum: quod quae constituerant consumere non posset: nec priuatis opibus populi expectatione explere: turba omnia ac permiscere voluisse. Alij timuisse dicunt ne eorum primo consulatu aduersus auspicia legesque & intercessionem gessisse rationem reddere cogeret. Quidam putant captum imperij consuetudine pensitatisque suis inimicorum viribus vsum occasione rapienda dominationis quam grate prima concupisceret. Talia Sueto memorat. Ingentes mo. maximas curas. Futurum: nunc a fide est: non a sum. Ut videretur hoc tempore caesar e transalpina Gallia reuersus rauennae agebat: bello vindicaturus siquidem de tribunis plebis intercedentibus per se grauius a senatu constitutum esset: itaque clam praemissis cohortibus cum spectaculo interfuisset post solis occasum iter ingressus nocte extinctis luminibus errans ad rubiconem cohortes est consecutus: consistensque paulum & reputans quantum moliret: conuersus ad proximos. Et nunc inquit regredi possum quod si ponticulum transierimus omnia armis agenda erunt. Contanti ostentum tale factum est: quidam eximia magnitudine & forma in proximo sedens repente apparuit arundine canens: ad quem audiendum cum praeter pastores plurimi etiam stationibus milites concurrissent: inter quos eos & aeneatores rapto ab vno tuba praesiliuit ad flumen: & ingenti spiritu clausit exorsus praetendit ad alteram ripam. Tum caesar eatur inquit quo deorum ostenta & inimicorum iniquitas vobis. Iacta est alea inquit. & ita traiecit exercitum. Rubiconis: fluuij inter ariminum & rauennam. qui Italiam antiquam a gallia separat & in hadria confluit. Ingens visa: aut est poetica fictio: aut hoc caesari per quietem occurrit: dum anceps esset ad rubiconem. vbi marmor his verbis ex senatus decreto inscriptum aduerterat: Imperator siue miles siue tyro armatus quisque sistito: vexillum armaque deponito: nec contra hunc annum arma signaque traducito. Quisq; contrafeceris hostis diiudicare. per. ac si arma contra patriam penate siue deos abstuleris. Trepidantis: timentis. Canos crines: qui vrbis indignant vetustatem. Turrigero: coronato turribus: quia ro-

LIBER PRIMVS.

ma turrita est. Lacera caesarie: laceris comis ob bellum imminens & luctum. Nudis lacertis: more desolentium funera: quae brachia pectus & faciem plangunt permixta verba. Signa mea: aquilas & tubas. Iure: iuste & ut iniuria inferre nolitis. Si ciues: Nam qui fert in patriam arma ciuis non dicit: nisi forte idem hostis esse & ciuis potest: ut in parado. Cice. inquit. Perculit: commouit. Horror: tremor ex metu. Rigueret. erecti sunt capilli. Virgi. Obstupui steteruntque comae. Languor: debilitas ex metu orta repressit euntem. Omagna. Ioue & reliquos deos quiritum & ipsam Romam ut coeptis faueat inuocat: seque excusat non impia arma sumptisse in patriam: sed innocentes & sibi iniurios vlciscentes. Otonas

Turrigero canos effundens vertice crines:

Caesarie lacera: nudisque astare lacertis:

Et gemitu permixta loqui: quo reditis vltra?

Quo fertis mea signa viri: si iure venitis.

Si ciues hucusque licet. tunc perculit horror

Membra ducis: rigueret come: gressusque coher

Langor: i extrema tenuit vestigia ripa. (ces)

Mox ait: o magna quae moenia respicis vrbis:

Tarpeia de rupe tonans: phrygiusque penates

Gentis lulae: & rapti secreta quirini:

Et residens celsa latialis Iuppiter alba:

Vestalesque foci: summi quoque numinis instar

secauit: & his albam translati eodem spore reuersi sunt. Gentis lulae: ab Iulio Ascanio filio orta: ex qua ipse Caesar erat. Secreta quirini rapti: mysteria Romuli in caelum sublata. Romulus vrbe iam muris & legibus constituta: cum apud carpeae paludem conuentionem haberet & lustraret exercitum e conspectu ablatus est. Sunt qui a senatu caesari & in frustra claustra substractum existimant: sed subita tempestate solisque defectione oborta cum in coelum raptum & consecratum diuulgauerunt: ne populus in patres saeuiret. Huius rei Iulius proculus fide fecit: iurans cum noctu in vrbe ex alba rediret: visum a se Romulum in colle quirina: forma angustiore. mandareque vrbis ut se sub quirini nomine colerent: seditionibus abstinere: virtutemque colerent: quippe forent omnium imperio gentium potituri. Iuppiter latialis: latialem Ioue in monte albo dedicauit ascanius. ad cuius sacra quae latine dicebantur totum latium conueniebat & rex sacrificulus romanus. Huic olim humano sanguine teste Lactantius sacrificabant. Celsa: tum propter aedificia: tum quia in alto colle erat. Vestalesque fo. Vestia hoc est inextincta flamma aeneae troia in latium aduecta lauinij dedicauit. Ascanius inde albam transtulit: postea Numa pontificis constituit. Instar summi numinis. quae es mihi per summo deo. Instar nomen indeclinabile est: a quo fit instaurum. id est ad pristinam similitudinem reparo. nam restauro barbarum est.

PHARSALIAE

Furialibus: impijs & p furdre sumptis. Victor su. ter. propter gallias & germanie partē pacatā dixit. Mari: ppter britanniā quā primus romanorū cū victoria inuasit. Tuus. s. miles: ac si diceret defensor tuus: tuoq; parens imperio. Nunc q; etiā nunc quū videam arma cōtra te ferre si liceat ex impatore miles euadā. Ille ille: epa nalapsis: hoc est cū maiore significato repetitio facta: vt Diome. ait. Nocens. impius & rebellis. Qui me ei. fe. ho. qui causam mihi dabit in te pugnādi. Soluit moras bel. properauit ad bellū: & dissoluit causas retinentis bellū. Propere si. tu. rapiti intulit aquilas vexilla & lituos. Tumidū am. rubiconē hymbribus & solutis nī uibus auctū. Sicuti. Coparat

caesarē leoni: qui sine respectu salutis suae irruit in venatorē.

Squalentibus: horridis & de fertis. Aestifere: patietis est feruore q; solis. Hoste: venatore. Cōminus: prope. Sub sedit: firmat se Verbere se. ca. p. cussione & ictu magnae caudae vel ga ipse seuus. Plin. lib. viij. ait: Leonū animi index cauda sicut & equorū aures. nāq; & has notas generosissimō cuiq; natura tribuit. Im-

mota ergo placido: clemēs blā dienti qd rāq; est: crebrior em iracundia eius in principio ter ra libera: incrementō terga ceu quodā incitamento flagellant.

Iubas: letas & cyrrhos colli Infremuit: cū fremitu emisit Vasto hīa, magna oris apertione. Mauri: in mauritania a frica regione leones nascunt.

Torta: imissa. Hereat: vul neret & sit fixa. Subeant: in grediant. Securus tā. vul. ne gligens vulnus. Exit per fer. p ipsam hastam ruit in venatore. Punicus: flauus: ru-

bicundus. Punicus autem Africanum significat. Cadit modico fonte: defluite paruo lacu. Canduit. exarsit. Vnde candens ferrum dicimus quod ignitū est. Ser pit: labitur. Certus limes: verus terminus: nam togatam galliam ab italia antiqua separat. Distinguit: diuidit. Aufonijs colonis: habitatoribus Italis: nam vltima Italiae vrbs Ariminum erat. Prima Galliae Rauenna: postea cisalpina ipsa gallia ita lia est annexa. Hyems praebat vires: erat auctus hymbribus hyemalibus: pro-

pinquabat em Ianuarij finis. Cynthia tertia pluuialis: tertius lunae dies quo sunt maiores hymbres. Luna (vt Virgilius & Plinius tradunt) tertio quarto die futurae

Roma faue coeptis: non te furialibus armis

Persequor: en adsum victor terraq; mariq;

Caesar vbiq; tuus. liceat mō nunc q; miles

Ille erit ille nocēs qui me tibi fecerit hostem

Inde moras soluit belli: tumidūq; p annem

Signa tulit propere: sicut squalentibus aruis

Aestiferae libyes viso leo cominus hoste

Subsedit dubius: totam dum colligit iram

Mox vbi se seue stimulauit verbere caudae

Erexitq; iubas: & vasto gurgite murmur hiatu

Infremuit: tum torta leuis si lancea mauri

Haereat: aut latum subeat venabula pectus:

Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Fonte cadit modico: paruūq; impellit vndis

Punicetus Rubicon: cū feruida cādunt aestas

Perq; imas serpit valles: & Gallica certus

Limes ab aufonijs disternit arua colonis

Affricanum significat. Cadit modico fonte: defluite paruo lacu. Canduit. exarsit. Vnde candens ferrum dicimus quod ignitū est. Ser pit: labitur. Certus limes: verus terminus: nam togatam galliam ab italia antiqua separat. Distinguit: diuidit. Aufonijs colonis: habitatoribus Italis: nam vltima Italiae vrbs Ariminum erat. Prima Galliae Rauenna: postea cisalpina ipsa gallia ita lia est annexa. Hyems praebat vires: erat auctus hymbribus hyemalibus: pro-

pinquabat em Ianuarij finis. Cynthia tertia pluuialis: tertius lunae dies quo sunt maiores hymbres. Luna (vt Virgilius & Plinius tradunt) tertio quarto die futurae

Roma faue coeptis: non te furialibus armis

Persequor: en adsum victor terraq; mariq;

Caesar vbiq; tuus. liceat mō nunc q; miles

Ille erit ille nocēs qui me tibi fecerit hostem

Inde moras soluit belli: tumidūq; p annem

Signa tulit propere: sicut squalentibus aruis

Aestiferae libyes viso leo cominus hoste

Subsedit dubius: totam dum colligit iram

Mox vbi se seue stimulauit verbere caudae

Erexitq; iubas: & vasto gurgite murmur hiatu

Infremuit: tum torta leuis si lancea mauri

Haereat: aut latum subeat venabula pectus:

Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Fonte cadit modico: paruūq; impellit vndis

Punicetus Rubicon: cū feruida cādunt aestas

Perq; imas serpit valles: & Gallica certus

Limes ab aufonijs disternit arua colonis

LIBER PRIMVS.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynthio monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauidō: obtuso & obscuro. Alpes: niues alpiū methonymia. Resolutae madidis flatibus euri. dissolutae pluuias: quam eu rus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: validior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel lege per hypallagē. Sonipes obliquus oppo nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiae obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rū pendo praeterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis.

Caesar vt aduersam. Caesar postq; rauennam discessit: cō cionatus apud tertiādecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum in se insurias cōmemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquas le giones ex hybernis euocat & subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre to: tum quia illic erat suae pro uinciae terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu qui vllam aequam conditio nem nec dare nec accipere vo luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena tum. Credidimus satis: com

missimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro aequa causa iudicari. Bel lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiā a qui busdam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. i. ictu & lapide ro tundo emissio. Funda balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent fugam. Funda est etiā re tis genus qd in orbē spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re ceptaculum quoddam. Balearis dux insulae sunt in mari hispano contra littora ter raconensia: quae a grecis gymnasiae dicuntur. eo q; funda bellicosae sunt. & apud eas vsus fundae primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos filios alias aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

PHARSALIAE

Missa post terga. Parthi inter fugiendū in sequentē hostē pōst terga sagittas emiserunt. Ariminū: colonia in vmbra cū annis Arimino & Aprusa. Fugiebāt: obscurabant sole aduentante: indicatq; aurorae tps in quo lucifer solis fulgore postremus extinguit. Lucifero: phosphoro. est aut vneris stella q̄ orientē sole pcedit: eadem ipso occidente heperus: vesperus vespurgocq; dicit. Tumultus: cōditiones & insultus. Seu sponte deū: seu prodigiose & deoꝝ pmissu. Auster tur. nothus nebulo sus. Nubila te. moe. lu. nubilus dies fuit & moestitia p̄ se tulit. Miles: Sinecdoche p̄miserat em̄ caesar. ccc. equites & militū. v. milia. Lituum: lituus est tuba aerea flexa q̄ & cornu dicit: baccul⁹

augurū in summo recuruus.

Tubarū: tubae rectae sunt.

Classica nō pia. horrendos &

bellicos concentus. Cornu:

buccinā recurua intelligit di-

uersam a lituo. Excita. i. com-

mota a lectis. Dirupit: rapti-

rapuit. Affixa: suspensa. Pe-

natibus. i. temploꝝ tholis &

postibus in quibus pacis tpe

suspendunt. Inuadunt: acci-

piunt. Clypeos. i. vetustate

te dissoluētes & cariosos exesi-

q; corij. Clypeus vt in. xxxv

Plini⁹ docet: dicit⁹ est nō a clu-

endo. i. pugnando: vt puerfa

gramatic⁹q; subtilitas voluit

sed a clypho quod est sculpo:

illic em̄ affigebant imagines.

Crates: cōtextura viminea aut

lignea. Virgil. Flectuntq; sali-

gnas Vmboꝝ crates. Nuda:

absq; corio. Curuata cu. cur-

uato ferro ex vetustate. Sca-

broꝝ mor. ru. asperos situ rubi-

ginoso qui ferrū exedit. No-

te: cognite. Romanaq; signa

siue interpatio est: siue intelli-

git tubas & lituos: a quib⁹ de-

pendent illa minora militum

vt lupi apri minotauri & eq-

picte quib⁹ centuriones vte-

bant. Dirigere: inhorruere.

Gelidus p. nuncq; em̄ timor

sine frigiditate exoritur. Ert. m

hypallage: vt sit questus taci-

tos in muto pectore. i. sine voce: vel questus mutos. i. submissos.

O male. loco cō-

miserationis mouentis affectū a loco: & q̄ soli sint in miseria: & q̄ alias fuerint etiā

Ocyor & missa parthi post terga sagitta:

Vicinūq; minax inuadit ariminū: ignes

Solis lucifero fugiebant astra relicto:

Iamq; dies primos belli visura tumultus

Exoritur. seu spōte deū. seu turbidus auster

Impulerat: moestam tenuerūt nubila lucē.

Constituit vt capto iussus: deponere miles

Signa foro: stridor lituū clangorq; tubarū:

Non pia cōcinnuit cū rauco classica cornu.

Rupra qui es populi stratisq; excita iuuētus

Diripuit sacris affixa penatibus arma:

Quē pax longa dabat: nuda iā crate fluētes

Inuadunt clypeo: curuataq; cuspide pila:

Et scabros nigræ morsu rubiginis enses:

Vt notæ fulsere aquilæ/romanacq; signa.

Et celsus medio cōspectus in agmine cesar

Dirigere metu: gelid⁹ pauor occupat art⁹:

Et tacito mutos voluunt in pectore q̄sus.

O male vicinis hac moenia condita gallis.

LIBER PRIMVS.

in maiore versati. Male con. infauite edificata cōtra galliā. Vidnis gal. cū galli vi-
cini sint. Damnata. a fatis deputata. Tristi. infœlici. Al. a. p̄funda iumma. Fu-
rentū. concitantū bella. Primaq; ca. hic em̄ exercitus Italiā inuadentes primum se
collocant. Sub or. eoo. in extremo oriente vbi habitant qui solē extēant. quia ei⁹
feruore vexant. Arcto. septentrione vbi tam vehemens frigus vt illic pellici gethæ
licet totū corpus p̄ter os oculosq; induti vix degere possunt. Errantes do. scythas
intelligit qui in curribus habitant neq; oppida munita habent. neq; certa tuguria
certos ve agros possident. Horatius. campestres melius scythæ: quorum plaustra rite

O tristi damnata loco: pax alta per omnes:

Et tranglla quies poplōs: nos p̄da furētū

Primaq; castra sum⁹: melius fortūa dedisses

Orbe sub ego sedem: gelidacq; sub arctos

Errantesq; domos: latij quā claustra tueri.

Nos primi senonū mor⁹: cymbrūq; furētē

Vidimus: et martē lybias. cursumq; furoris

Teutonici: quotiens romā fortuna lacellit

Hac iter est bellis. gemitu sic quisq; latenti

Non ausus timuisse palā: vox nulla dolori

Credita. sed q̄tū volucres cū bruma coeret

Rura silet medi⁹: q̄tacet sine murmure pōt

Tāta quies. noctis gelidas lux soluerat vni

Ecce faces belli. dubieq; in plia meti bras.

Virgētesq; addūt stimulos cūctasq; pudoris

vagas trahunt domos. Vi-

uunt. potes & de numidis in

aphrica intelligere: qui olim

vagi palantes quo nox coege-

rat sedes habebant. vt Saluti.

ait. Tueri claustra. i. serua-

re fines & terminos Italiæ gal-

licq;. Nos primi. iniqui fati

deploratio est cū simul in fœli-

citatis expressione. Senonū

mo. galli senones ex vltio oce-

an⁹ frugū viniq; fama cōmo-

ti in Italia venientes inter alpes

padūq; confederūt. inde p̄ ita-

liā vagātes Clusū obsederūt

Romā venientib⁹ Fabius cū

exercitu occurrat Ad Alia flu-

men. sed ipsi illata ingenti cla-

de romā coeperūt. Cimbrū

q; su. Cymbrī teutoni & tu-

gurini cū eoz; terras inundat⁹

set oceanus. & pulsi gallia hi-

spaniaq; fuissent terras q̄s co-

lerent a romanis p̄ legatos pe-

tiuerūt. Repulsi arma intule-

re. & cū sillanū Malliū & sci-

pionem fugassent castrisq; ex-

uissent. a Mallio deniq; dele-

ti sunt. Martem ly. secūndū

bellum puniū quo Hannibal ex hispania in italiāq; traiecit exercitū. quanq; reue-

ra non recta p̄ ariminū via secūtulit. Lacescit bel. vexat armis. Quiq;. a. iminen-

lis. Latenti. submissos & secreto. Credita. cōmissa. nullus em̄ audebat aperta voce

deplorare dolorē. Et est hypallage: nā nullius dolor est creditus hoc est commissus

voei. Sed quantū. silentiū ariminenſium ruris & maris tranquilli silentio com-

parat. Cū bru. coer. quū p̄pter hyemale frigus aues non canunt. Medius pon. ma-

rea a terris lōge remotū. in quo vt maiores fluctus sic & maior quies esse solet. No-

ctis geli. lux. dies orta noctem fugauerat. Faces belli. incitamenta intelliōisq; tri-

bunos qui caesarē irritant & inflant. Virgētes menti du. caesaris adhuc dubi-

tantus an esset profectu: urus. Moras pudoris. pudebat em̄ caesarem in patriā arma

PHARSALIAE.

inferre: sed tribunorum aduētū pudor omnis est dissolutus: quia videbat iustā bellā
causā adeptus: hoc est ut sacrosanctae potestatis iniurias vlcisceretur. Laborat: co-
natur efficere ut iusti videant. Expulit an. Cū res caesaris nullo pacto p. tribunos
in vrbe componi possent: dataq. esset Pompeio cura ut caesari exercitus opponeretur:
& Curio suis pollicitationibus & intercessionibus nihil pficeret. Lentulus Marcellus
q. consules. M. Antonius & Qu. Cassius tribunos senatu excedere imperauere: ne
in tribunatu assidentes quicq. acerbius ab vilo paterent. Eam ob rem Antonius ira-
tus questusq. de magistratu q. sacrosanctā dignitatē cōmumelia affecisset: exercita-
tiones impias in cōsules extu-

Rumpit fata moras: iustos fortuna laborat

Esse ducis motus: & causas inuenit armis.

Expulit aucipiti discordes vrbe tribunos

Victo iure minax iactatis curia Gracchis.

Hos tā mota ducis: vicināq. signa petentes

Audax venali comitatur Curio lingua.

Vox quondam populi: libertatemq. tueri

Ausus: & armatos plebi miscere potentes

Vtq. ducem varias volentē pectore curas

Conspexit: dum voce tua potuere iuuari

Caesar ait partes: quamuis nolente senatu

Traximus iperū tūc: cū mihi rostra tenere

aliēno quo erat oppressus est ab eo liberatus: ut Tranquill. Appianusq. tradūt. Et
iō ingt venali lingua: suā em opē vendiderat: caesar audacē vō appellat qā cōtra
senatū caesarē tuebat. Vox quon. po. olim tribun⁹ q. p. p. loq. bat. Ausus: aduer-
sus potēiores. Et armatos ple. mī. magna ab eloquio laus: q. sedatis seditionibus
plebi potēiores cōciliari. Varias cu. de rebus agēdis. Dū vō. t. A sui cōmemora-
tione officij beniuolentiā caprat: & qd sit inde cōsecutus exponens petit suadetq. ab
vili tuto: & ut maret cōsultit. Argumentatq. a minori ad maius et a minus vtili
& difficili ad vtili & facili. Postea irritat ipm ab ingratitudine inuidiaq. senat⁹ q.
p. p. mīo qd ei debet q. si supplicij parat. Itē a Pōpei odio q. decreuit ipm oīo p. ster-
nere. Vocē: eloquio meo. Traximus: p. duximus potestātē suā. nā cū quinquēntū
Gallias caesar obtinisset: & L. Domitius minare in cōsulatu se ei exercitus adēptu-
rit: fauētē Curione effecit ut Pōpelus & Crassus aduersus illū peterēt cōsulatū: et
sibi in quinquēntū imperiū prorogaret. Tenero. resugesto in foro populum
alloqui. Transfere: traducere & Inclinare ad tibi fauendum. Quirites du. incertos
cui faueret. Coacta bello: vi inimic⁹ oppressa. Jam em exercitus guidā Pōpei

LIBER PRIMVS.

senatui assidebat: & ensis fuerat Pompeio a Cl. Marcello traditus: ut in caesarē fre-
& tota italia delectus habebat. Siluere: nō audiat obseruatq. sunt. E laribus: e
domibus & patria. Volētes: nō inuiti exulamus. Faci. victo. in ciuitate restituat
Partes fir. nui. ro. aduersarij debiles. Tolle moras: accelera. Semp. no. differ. pa-
ratis. Sententia est: illis qui parati sunt nocet mora. Par labor atq. me. hoc est nom
maiori labore atq. periculo cōtra Romā pugnabis q. dudū cōtra galliam: sed maio-
ri certe cū premio. Geminis lustris: nouē solos annos gallijs praefuerat caesar: tamē
duo lustra poeta fuisse dicit. Est aut lustrū quinq. annorū spatū. Quota: minima
Euentu: successu. Tibi Ro-

Ius erat: & dubios in te transferre quiritēs.

Sed postq. leges bello siluere coactae:

Pellimur e patrijs larib⁹ patimurq. volētes

Exilium: tua nos faciat victoria diues.

Dū trepidant nullo firmata robore partes:

Tolle moras semper nocuit differre paratis

Par labor atq. metus precio maiore petunt

Bellantem geminis tenuit te gallia lustris

Pars quota terrarum: facilis si praelia pauca

Gesseris euentu: tibi roma subegerit orbē

Nunc neq. te longi remeantē pōpa triūphi

Excipit: aut sacras poscūt capitolsa laurus

Liuor edax tibi cūcta negat: gētesq. subac-

Vix ipse ferēs: socerq. depellere regno (tas

Decretū est genero: partiri nō potes orbem

Solus habere potes. sic postq. fatus: & ipsi

In bellum prono: tantū tamē addidit irā

Accenditq. ducem: quantū clamore iuuat

Eleus sonipes: quamuis iam carcere clauso

ceribus & funibus ipsis obstantibus & impredientibus.

ma subegerit orbē: Roma vi-
cta orbis te dominum faciet.
Pompa: comitatus & multi-
tudo officiosa. Remeantē: a-
domitis hostibus. Haud sa-
cras poscunt. ornabat em ca-
pitolum corollis et laureis cū
quis erat triumphaturus. Sa-
cras: vel quia phoebo sunt cō-
secrat: ut quia ad Iouis maxi-
mi templū erant. Liur edax
inuidia seipsam absumēs. Ho-
ratiū: Inuidia siculi nō inue-
nere tyranni Maius tormētū.
Vix ferēs impune: vix impu-
nitus praeteribis q. hostes sub-
egeris. Genero: Pōpeio. Par-
tiri non potes orbē: cū aduer-
sarijs nihil potes habere cōmu-
ne: qm Pompeius partē nō pa-
titur. sed certe poteris solus re-
gnare. Et ipsi prono in bellū
praesertim ipso qui inclinat⁹
erat ad bellū. Sonipes eleus:
equus piseus. Elis enim op-
pidum est in Acaia in cam-
pis Eleis: quos etiam Elidem
Ptolomeus appellat. vbi ē &
ipsa amnis alpheus. Fuit illic
Ioui olympo ludi olympiaci
quinquennales varijs certa-
minibus: sed equorum cursu
percelebres. Iuuatur clamore
Plinius ait certantes equos ad
hortationem & gloriam in-
telligere. Carcere clauso: car-

PHARSALIAE

Immineat for. sit obices egressurus. Laxet repa: lente & impellat funes. Repagula inquit Festus sunt q̄ patefaciendi gratia ita figunt vt e contrario peragant. Hec & repages dicunt. Conuocat: caesar. vt supra ex eius cōmentarijs diximus: postq̄ Ra- uenna discessit de suis iniurijs est apud milites cōcionatus. Inde Ariminū post tribu- norū aduentū. quos (vt scribit Apianus) in seruatorū vestib⁹ cōsiderat milites irritasset qd̄ viri clarissimi sic essent electi iudicatiq̄ hostes rursus concionē cōuocasse credi- bile est. Extemplo. verbū est ab augurū templo deductū. Maniplos: manus & ordines militū: sic olim appellato signo manipulo scēni qd̄ sequebat. Qui d. Pertica suspensos portabat lōga ma- niplos: Vnde manipularis no- mina miles habet. Cōposuit vultu. sedauit graui aspectu. Tumultū: murmur & fremi- tū. Turba coeun. cū conueni- ret multitudo. Belloz. q̄ vo- lunt hāc orationē in iudiciali esse cōstitutione: ridiculi pro-

Immineat foribus: p̄nuſq̄ repagula laxet
Cōuocat armatos extēplo ad signa māiplos
Vtq̄ satis trepidū turba coeunte tumultū
Composuit: vultu / dextraq̄ silentia iussit.

Belloz o socij: qui mille pericula martis

Mecū ait experti decimo iam vincitis anno

Hoc cruor arcto is meruit diffusus in aruis

Vulneraq̄ et mortes: hyemesq̄ sub alpibus

Nō sec⁹ ingēti belloz roma tumultu (actē

Cōcutit. quā si poenus transcenderet alpes

Hannibal: implent valido tyrone cohortes

Imprimis igit̄ q̄ tuor veribus qui p̄ exordio sunt captat Caesar beniuolentiā: q̄ so- cios magnanimos & victores appellat: & attentos reddit auditores: quū dicit: me- ruit. Martis: militiā & praeliorū metonymia. Decimo iam vīn. an. iam decennio cōtinuo victores estis. Hoc meru. ac si dicat audite senatus ingratitudinē. In ar- auis. i. in gallia germania & britānia: q̄ sunt ad septētrionē expositae. Mortes: cha- rissimorū. Hyemes actae sub alpi. frigora hyemalia q̄ tolerastis in hybernis ad al- pes. Actae: ductae. Non secus Narratio est quā vt lucidiorē faciat breui vti col- latione. Non secus: non aliter. Cōcutitur tu. terretur p̄urbatione & metu maiori.

Quā si poenus: q̄ si iterū ex hispania in Italiam reuenteretur cum infesto exercitu. Cohortes: multitudines equitū. & hoc dicit: tum quia Domitius ei designatus suc- cessor cum quattuor milibus armatorum fuerat vrbe egressus: tum etiam quia se- natus iusserat Pompeium centum & triginta militum ex thesalis congregare: & ex finitimis rationib⁹ fortissimos quoq̄ deligere: vt ait Appianus. Tyrone valido nouis militibus & rostrioribus. In classes cadit omne nemus: multae naues fiunt a Ione persequendum. Agi: vexari. Quid. eclipsis verbi ageretur. Si mihi signa a maiori argumentum sumptum ex coniectura.

LIBER PRIMVS.

Marte sub aduer. si victus & fugatus fuisset praelio infœlicū. Feroces: fortes.

Ruerent in terga po. sequerent me. Nunc cū for. nunc cū simus victores & dii vi- deant nobis maxima polliceri vexamur. Veniat lon. Tacite obiectionis cū irrisione confutatio. ac si dixisset quispiam magno & forti cū exercitu te Pompeius inuadet

Dux solu. Pompeius debilitatus longo ocio. Cum subi. mi. cū euocato vel tu- multuario. Sunt em̄ autore Seruio tria militū genera. Euocati qui ad subitū bellū Tumultuarij qui in vno militant bello. & iurati qui. xxv. annos militatos se iu- rant. Idq̄ latenter videt obijcere quod Pompeius alias dixerat. exercitus sibi nō de

In classē cadit omne nemus: terraq̄ mariq̄

Iussus caesar agi. qd̄ si mihi signa iacerent

Marte sub aduerso: rueretq̄ i terga feroces

Galloz populi: nunc cū fortuna secundis

Mecū rebus agat. superiq̄ ad sūma vocātes

Tentamur. veniat dux longa pace solutus

Milite cū subito / partesq̄ in bella togata

Marcellusq̄ loquax: & noīa vana Catonis

Scilicet extremi Pōpeium: emptiq̄ clientes

Continuo p̄ tot sociabunt tēpora regno

Ille reget currus nondū patientibus annis:

Ille semel raptos nuncq̄ dimittet honores:

dignitati causa fuerit. Empti: quos sua largitione sibi fecit obnoxios. Per tot tpa: a sua adolescentia in hūc vsq̄ diē. Regno: nō em̄ ciuē sed regē agere videbat. Ille te. cur. ille triumphabit aū legitimis annis: nā aū trigessimū annū cōsulatū triumphū agere nō licebat. Pōpe. x. post ppennā e sicilia fugatū dānatūq̄ carbo- nē & interemptū & post Sillae hostes supplicij illic affectos. In africa cōtra Gn. Do- mitiū & q̄ Mario fauerat missus illic impator est appellatus. & caeso domitio & cō- prehēso hīarba Numidiā intra diē q̄ dragestimū subiugauit: annū quartū & vige- simū agens. Reuocatus a Sylla magnusq̄ salutar: triumphū petit. illo dissuadente cū p̄ter aeratē: tū q̄ rē nō gesserat auspicijs p̄prijs & q̄ nondū fuisset in senatū ad- missus: cū eū nō sine sillae similitudine obtinisset q̄ videret admirabilior curru a q̄- tuor elephantis tracto triumphū ducere statuit: angustiori tū porta phibens: quis cōsuetus est vt tradit Plutar. Honores ra. magistratus q̄s nō legi. me est affectus & quibus nuncq̄ vacuit. Cōstat autē ipm cū apud agrū picenū diueteret: in agris suis q̄s illic amplissimos habuit cōmouisse omnē picenū vt sylla faueret. qui post

PHARSALIAE

Clinā occisum cū Carbone contentio erat. Ita tertū & vigesimū natus annū p̄d̄ a nemine designatus in Auximo oppido seipsum p̄ pratore in subellio in medio foro constituit. Quid iā rura. Libro. ix. ad Atticū Cice. tradit legē consules cōscripsisse: q̄ Pompeio p̄ quinquennū omnia potestas rei frumentariæ toto terrarū orbe daret. Suppressa: reseruata vt nihil inde eueheret: vel coli vetita. Seruire ad famē iul. subiecta esse Pompeio vt famē faciat: cū velit ideoq; Clodius in Pompeiū cauilās dicebat nō ppter famē scriptā esse legē: sed vt lex scriberet factā esse famē. Quis ca. qd̄ est laudi tribuendū magno vituperat. Nā cū Pompeius cōsul solus a Seruio Sulpitio iterū rex creatus statim

Quid iam rura q̄rar totū suppressa p̄ orbe

Ac iussam seruire famē: quis castra timentū

Nescit mixta foro: gladij cū triste minātes

Iudicium insolita trepidum cinxere corona

Atq; auso medias perrūpere milite leges

Pompeiana reum clauerūt signa milonem

Nūc q̄q; ne lassum teneat priuata senectus

Bella nefanda parat: suctus ciuilibus armis

Et docilis Syllam scelerū vicisse magistrū

Vtq; fere tigres nūq; posuere furorē

Quas nemore hircano matrū dū lustra se

Altus cesar: pauit cruor armētorū: (quint)

Sic & syllanū solito tibi lambere ferrum

Durat magne sitis. nullus semel ore recept

Pollutas patit sanguis mansuere fauces.

nūc p̄paret colligit. Suctus: nā post ventidios fratres Carbonis fautores Auximo p̄d̄ cū tribus legionib; hostes insequēdo: & a carbone hoīes auertēdo ad Syllā p̄d̄it: & fugato Scipione ad eū puenit: ab eoq; mutuo impator cōsularus: quanq; mundū in senatū admissus Celtiberie p̄fectus est: & cū metello illā administrauit Docilis: q̄ facile doctus est. Magistrū sce. q̄ docuit bellū ciuile. Priuata: sine magistratu. Teneat las. lentū in ocio & sine imperio. v̄legat lapsum. i. iacentē. Vtq; se. apta sed inuidiosa cōparatio ē. Tigres: tigris velocitatis tremēde aīal & semp in aīa pronū. Furorē: iracundiā. Hircano: scytharū. hircania regio in asia est. Lustra: p̄stita. Altus ca. sp̄dētū in q̄nto loco habet hic versus p̄ dactylo. Lāhere: transire in eū. q̄ ex bello ciuili & sanguine romanorū alī sit solit. Sitis: cupiditas. Nul

LIBER PRIMVS.

Ius semel. Sentētia a feris tracta q̄ vbi dulcedie sanguinis in rabie versae sunt nūq; mansuescūt. Quē tū: improbatio a mora in scelere: nā iponit finē sapiens & rebus honestis: vt satyrus ait. Tuus sylla. quē imitaris sub q̄ militasti. qui tibi erat affinitate deuinctus: nā cū sylla pacata sibi italia dictaturā iniisset: & suos oēs diuitijs satiare: Pompeiū sibi affinitate deuinxit: lussum Antistea Antistij sui patroni in causam ambitus repudiare: & emiliā priuignā suā e Metello & scauro genitā ducere. Doceat disce. suo exēplo qui dictaturā deposuit. Regno: tyrannide. Post cilicas ab indignitate rei cōquestio acris: q̄ benemeritis de patria hostis eius acerrimus in

Quē tamē inueniet tā longa potentia finē:

Quis scelery modus ē: ex hoc tā ip̄be regno

Ille tuus saltem doceat discedere Sylla

Post cilicas ne vagos: & lassi pontica regis

Prelia barbarico vix consumata veneno

Vltima Pompeio dabitur prouincia cesar:

Quod nō victrices aquilas deponere iussus

Paruerim: mihi si merces erepta laborū est.

His saltē longi non me duce premia belli

Reddant: miles sub quolibet iste triūphet

Conferret exanguisq; se post bella senectus

Quae sedes erit emeritis: q̄ rura dabunt:

Quae noster veteranus aret: q̄ moenia fessis

An melius fient pyratae magni coloni:

ostendit: quia & sibi & suis militibus merces denegabat: quodū magis causa q̄ sua se moueri ostendit. Qd̄: quia. Aquilas vi. signa sub quib; gallias vicimus. Non pa. nō obediuerim. Merces: p̄mia vt p̄sularis honores triumphus. His: cōsiliatio est. Premia: stipendiū missio colonia & agri. Nō me du. sine me alio q̄cūq;. Triūphet: ex triūpho em sua p̄mia miles cōsequat. Cōfer. ex. cōmiserationis locū ad militū aīos incedēdos: nā si p̄mia iuuētutis amiserint: necesse erat senib; medicare. Exanguis: debilis & frigida. Quo se cō. ad quē cōfugiet. Emeriti dicunt q̄ obierūt legitimū militie munus. Quē ru. q̄ agri: dabant singulis septēna pluraue iugera. Veteranus: vetus miles & belli p̄ritus. Quē moe. colonia. An me. cōtrario exēplo auget indignationē: nā pyratīs data ē colonia & ciuib; denegat. Magne: o p̄pel. Pyratē: q̄s Pōpe. a locis maritimis remouit & mediterraneae regiōis fecit colonos.

PHARSALIAE

Tollite. Orationis conclusio est: qua quid agendū sit cōmotis militibus imperat. Tollite tollite: epanalepsis. Iam pridē victricia: iā diu p decennū vincere cōstura. Quas fecimus: quas execrādo cōparauimus. Arma tenenti. Inia est cuius hic sensus: Qui inermi abnegat iusta: dat etiā iniusta vim inferenti. Oia: etiā quae iuste negaret. Nec numina de. dijs fauētibus rem bene geremus. nā militū animos graui ratione & acclamatione stimulis plena cōfirmat. Regnū: tyrannis. Detrahimus domi. ser. volumus tyrannos ex vrbe ad seruiendū prompta: & inuidiose dominos nos quū vnū intelligit dixit. At dubium: post cæsarīs p orationē quid milites ege

Tollite iam pridem victricia tollite signa

Viribus tendū est q̄s fecimus: arma tenēti

Oia dat qui iusta negat: nec numina desunt.

Nā neq̄ pda meis: neq̄ regnū querit armis

Detrahimus dominos vrbi seruire paratæ:

Dixerat: at dubiū nū claro murmure vulg?

Secū incerta fremit pietas/ patriq̄ penates

Quāq̄ cede feras mētes: animosq̄ tumētes

Frangunt: sed diro ferri reuocantur amore.

Ductorisq̄ metu. summi tunc munera pili

Lælius. emeritq̄ gerens insignia doni

Seruati ciuis referentem premia quercum

Silicet exclamrat romani maxime rector

Nominis: & ius est veras expromere voces

Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires

Conquerimur: deerat ne tibi fiducia nostris:

Dū mouet hic calid? spirātia corpa saguis.

Declarans. Orationis conclusio est: qua quid agendū sit cōmotis militibus imperat. Tollite tollite: epanalepsis. Iam pridē victricia: iā diu p decennū vincere cōstura. Quas fecimus: quas execrādo cōparauimus. Arma tenenti. Inia est cuius hic sensus: Qui inermi abnegat iusta: dat etiā iniusta vim inferenti. Oia: etiā quae iuste negaret. Nec numina de. dijs fauētibus rem bene geremus. nā militū animos graui ratione & acclamatione stimulis plena cōfirmat. Regnū: tyrannis. Detrahimus domi. ser. volumus tyrannos ex vrbe ad seruiendū prompta: & inuidiose dominos nos quū vnū intelligit dixit. At dubium: post cæsarīs p orationē quid milites ege

LIBER PRIMVS.

Et dū pl. va. & dū valemus virib? certareq̄ possumus. Degenerē pa. to. tolerabis togatos inertes & qui maior fortitudine nō imitant. Regnū: tyrannidem. Vsq̄ adeo mi. tā miserabile videt. est em miserius hæc pati q̄ exercere bellū ciuile. Duc age. lōga p amplificationē cōclusio. Per syrtis: Syrtis duæ: maior & minor sunt i mari: quod aphricanī ægyptū versus alluit. Dicta a syrin quod est trahere: nā naues ad se trahunt. Sunt aut maria nunc arenosa: nunc profundissima & importuosa ob vadorū frequentia breuia magis magisq̄ ob alternos motus pelagi affluentis ac refluētis infesta: vt ait Mela. Inhospita: nō suscipientia hospite: nā aut mergūt naues aut arenis circūdant. Per

Et dum pila valent fortes torquere lacerti

Degenerē patiere togam: regnūq̄ senatus:

Vsq̄ adeo miserū est ciuili vincere bello.

Duc age p scythia pplos: p inhospita syrtis

Littora: per calidas libyæ sitientis arenas.

Hæc manus vt victū post terga relinq̄ret or

Oceani tūdas remo cōpescuit vndas (bē

Fregit & arctoo spumante vertice thenum

Iussa sequi tā posse mihi: quā velle necesse ē

Nec ciuis meus ē: in quē tua classica cæsar

Audiero. per signa decem foelicia castris

Perq̄ tuos iuro q̄cunq̄ ex hoste triumphos

Pectore si fratris gladium: iuguloq̄ parētis

Condere me iubeas: plenæq̄ in viscera ptu

Coniugis: inuita peragā tamē omia dextra

limis. vel legas vortice. i. aqua volubilitate quæ se ipsam absorbet. Iussa sequi. sensus est: necesse est mihi parere tibi: quia volo & velle cogor. cogi autē melius intelligimus ab amore: quāq̄ sit hostis iudicatus. quippe Cæsar habuit milites amātissimos sui: & ad oia facinora agenda paratos: vt hunc ipm sæuā & aciliū. Nec ei nec existimabo ciuē sed hostē. Classica: tubas metonymia. Per signa decē: p decē aquilas: quas tuæ totidē legiōes foeliciter sequunt. Cæsar em principio habuit qnq̄ legiones: inde tres addidit postea Pōpeij diligentia trīs alias. in quibus primā cōfectā ex delectū prouincia tanq̄ ex suo numero Cæsari dedit: eāq̄ demū repetijt & abduxit. Castris: exercitibus tuis. nec dicas decē castris. Pectore si fra. oia imania facinora faciūrū se pollicet. Iugulo: in imo gutture. Cōdere: immittere & vulnerare. Plenq̄ ptu: grauidq̄ vt i vxorē puer foetūq̄ sequā. Inuita: ego inuit? hypallage

PHARSALIAE.

Peragam: vt pariam tibi. Si spoliare deos: si deorū tēpla & simulachra diripere facra: oia violare atq; incendere. Flamma castrensis: ignis militū & castrorū tuorū. Miscebit: turbabit: confundet. Numina mone. iunonis monetæ templū metonymia est. Moneta a monendo dicta: qm̄ (vt in primō de diuinatione Cice. inquit) cū terremotus factus esset: vt sue plena procuratio fieret vocē ab æde iunonis ex arce extitisse: quocirca iunonē illam appellata monetā. Castra su. i. si patriam obsidere & sup̄ tybrino ponte castrametari. Tusci: orit̄ em̄ in tuscia. Metator: metari para re est mensurare & eligere. Virgi. Si pinguis agros metabere campi. Metator ergo ē qui eligit & determinat loca. Hinc fit castrametator & castrametari. Hesperios: roma nos. In planū effu. solo ḡre Aries: trabs q̄ habet in sumo ferrū instar capitis arietini q̄ muri cōcussi diruunt. Saxa: muroꝝ. Illa: vrbs. His: ver bis Lelij. Cohortes: militū ordines qui erant in quaq; re gione decem numero, p̄ gradu dissimili: ita vt prima maxima & decima minima esset. Ma nus ela. dextas sublatas qb̄ fortitudinē & fidē pollicebāt Ad ethera: hypbole. Quā tus so. similitudo a sonitu syl uarū. Silue pressē: impulsarū arborū. Curuato ro. plicatis ramis. Aut rursus re. in ethe. aut quū cessante vēto in suū statum reuertit̄. Boreas thra. vētus flās a thracia q̄ ē regio ad septētrionē. a q̄ finē habet histiū ab oriente pontū: a me ridie ægeū. dicta ē a πρῶτον qd̄ est ser̄ seu temerariū. In cubuit: supuenit & inuasit. Ossæ: Ossā magnus thessalic̄ mons pinibus plenus. Cesar vtac. pcepta militū optia vo luntate cesar vt sup̄ ex eiꝝ cō mentarijs diximus: reliquas legiones ex hybernīs euocauit & subsequi iussit Romā versus arreptū itinere in op portunis locis & ciuitatibus quas sibi conciliabat præsidia collocabat. Acceptū: suscep um & gratū. Tam prono: tam cupido. Ferre: impellere & vrgere. Lango re: delidia. Moret fortunā: in mora teneat prosperitatē. Euocat: extra ad se vocat Vndiq;: ex omni parte vbi erant. Deseruere: loca vnde discessere milites p cata logum memorant. Deseruere tentoria, discessere a tentorijs, Tentoria lintea sunt q̄

Si spoliare deos: ignēq; immittere templis

Numina miscebit castrensis flāma monetē

Castra super tusci si ponere tybridis vndas

Hesperios audax veniā metator in agros

Tu q̄scūq; vles in planū effundere muros

His aries actus disperget saxa lacertis.

Illic licet penitus tolli quam iusseras urbem

Roma sit. cis iūctē simul assensere cohortes

Elatasq; alte quēcunq; ad bella vocaret

Promisere manus. it̄ tātus ad ethera clamor

Quātus pinifere boreas: cū Thraciūs Ossæ

Rupibus incubuit curuato robore pressa

Fit sonus aut rursus redeūtis in ethera silue

Cesar vt acceptū tam prono milite bellum

Fataq; ferre videt. ne quo langore moretur

Fortunam: sparsas p gallica rura cohortes

Euocat: & romā motis petit vndiq; signis.

LIBER PRIMVS:

prōfecto tendunt. Lemāno: iuxta lemannū galliæ transalpinæ lacū. p̄ quē rhoda nus ararū deserens rapit. Is heluetios a gallia separat: suisq; accolis lemannorū indi dit nomen. Cauo: cōcauo ppter ripas imminētes. Castraq; q̄ vogeli. Vogelus mōs a q̄ pfuit flumen mopsa q̄ est in finibus lingonū: vt ait Cæsar. & ideo ingit curuā ripā. Lingones populos in belgica foderatos & in occasum vergētes q̄ sup̄ helue rios & sequanos habitant. Pictis: picturatis. Cohibebant: reprimebāt. nā erāt eis opposita. Hi: alij milites. Vada isaræ. Isarā nō pfundū qui inter aerā durionēq; fluens exit in rhodanū: & nomē amittit. apud hunc Fabius maximus Pauli nepos monumentū insignis victo rię trophēū erexit ex marmo re & marti & herculi duo tē pla. Gurgite: fluuiio. Lapsus in æq. rhodanū igressus. Sol uunt. discessere inquit p̄sidia a rutenis. Ruteni narbonensi. p̄ uincię cōtermini sunt. eos idē Fabius q̄ allobrox dictus est: sepauit. eit em̄ ciuitas rutenorū vna ex allobrogibus. Fla ui: crinibꝝ flauis. Soluunt: li berant a militibꝝ q̄ illic stabāt Mitis atax: ex cemenō mōte orit̄: autore Stra. auctus hym bribꝝ ripas egredit̄: lenis tū er p̄ rubrum lacū transiens ef fluit in tyrrhenū. Nō fer. nō nauigari a militibꝝ romanis. Varus: hic ex alpīū mōte ce meno pfusus Italiā a narbo nense q̄ & brachata gallia dī: diuidit Plin. Promoto: pcul amoto. Quaq; sub her. lon gū est hypbaton: q̄ tenet ea q̄ & cetera. Signa mouet. Por tus sub nu. her. i liguria ē mo nocci herculis portꝝ quē solū mō vexat vn̄ ex vētis. dictus qd̄ monocus vel q̄ pulsus omnibꝝ illic solus voluit ve nerari: vel q̄ in tēplo sp̄ fere colit̄. solus. Vrgit: repellit. Cauaru. cōcauo & sinuo so mōte. Corus: q̄ & caurus dicit̄ & agrestis: stat ab vltio occidēte septētrionē ver sus. Nō ha. ius: nō obesse pōt. Zephyrus: q̄ stat a medio occidēte. Circius septē trionalis vētus iuxta corū. De vētis lege Gel. li. ij. Pli. & Viciuū. Prohibet: ter ret & vetat nautas: q̄ appeto tutū portū nō prestat: sed breuē nauibus stationē. Quaq; ia. littus intelligit gallici oceani: qd̄ nūc terra nūc mare ē ex fluxu refluxuq; eius. nec est Agtanię p̄tē indicat q̄ est a Garūna ad pyreneos mōtes: sed q̄ ad hiipa niam vergit. Vendicat: attribuit sibi. Funditur: effundit̄. Aufert: retrahit se.

Deseruere cauio tentoria fixa Lemanno

Castraq; q̄ vogeli curuā sup̄ ardua ripā

Pugnaces pictis cohibebāt lingones armis

Hi vada liquerūt Isaræ. qui gurgite ductus

Per tam multa suo famæ maioris in amnē

Lapsus ad equoreas nomē nō ptulit vndas

Soluuntur flauī longa statione ruteni.

Mitis atax latias gaudet nō ferre carinas

Finis & hesperiae promotō milite varus

Quaq; sub herculeo sacratꝝ numie portus

Vrget rupe caua pelagus: nō chorus in illū

Ius h̄ aut zephīrꝝ: solus sua littora turbat

Circius. & tuta phibet statione Monocci

Quaq; iacet litus dubiū: quod terra fretūq;

Vendicat alternis vicibus: cū fundit ingēs

Oceanus: vel cū refugis se fluctibus aufert

nerari: vel q̄ in tēplo sp̄ fere colit̄. solus.

Vrgit: repellit. Cauaru. cōcauo & sinuo

so mōte. Corus: q̄ & caurus dicit̄ & agrestis: stat ab vltio occidēte septētrionē ver

sus. Nō ha. ius: nō obesse pōt. Zephyrus: q̄ stat a medio occidēte. Circius septē

trionalis vētus iuxta corū. De vētis lege Gel. li. ij. Pli. & Viciuū. Prohibet: ter

ret & vetat nautas: q̄ appeto tutū portū nō prestat: sed breuē nauibus stationē.

Ventus ab ex. Pēdet hic locus vsq; ad: Quærite quos agitat mundi labor. Causam em̄ hui⁹ æstus & fluxus ac refluxus oceani relinquit philosophis indagandā. Est em̄ sibi incertū an vi ventorū an vi lune an solis id accidat. Comperitūq; est certa lunæ ratione moueri: nisi ventorū impetus obsit. De hoc motu qd Macrobius: qd q; Plinius sentiat lege. At hic em̄. Sed æstus maris accedere & reciprocare maxie miz; est: pluribus quidem modis accidit. Verū causa in sole lunaq; his inter duos exortus lunæ affluunt: bisq; remeant vicinis quaternisq; semp horis. & primū attollētes se cū ea & mundo intumescētes: mox a meridiano coeli fastigio vergēte in occasum residentes. Rursusq; ab occasu subter ad coeli ima & meridi ano cōtraria accedente inuadentes. Hinc donec iterū exoriant se forbentes nec vnq; eo de tpe pridie refluit: & reliq;.

Ventus se. impellēs mare. Voluet ab axe ex. voluendo virget ab vltia regione: & suo termino. Destituit: derelinquat & eo cessante sit reflux⁹

Vnda va. teth. vagum mare periphralis. Tethys Oceani vxorem. Secundo sydere: luna que post solem secunda est Vel secundo. i. fauenti & prospero. Est em̄ luna humide frigideq; naturæ: cuius incrementum & imminutionē humor imitatur: vnde hi æstus plena luna maxime feruent. Horis lunaribus: per certas horas obseruationesq; lunæ: v docet

Macrobius de septenario numero loquens. Erigat: attollat. Hauriat: atērahat & bibat. Vndas alentes. Docent physici sydera. i. ignes coelestes maris vndis nutriri. Hinc Virgi. Connexa polus dū sydera pascet. Cicero in libris de natura deorū inq;: Sunt autē stellæ natura flammæ æquo circa terræ maris aquarū vaporibus alunt: his qui a sole ex aquis excitatur. quibus altæ renouatæq; stellæ atq; omnes æther refundunt eadem: & rursus trahunt in idem. Quos agitat mundi labor: hoc est o philosophi qui naturam mundi studio & labore inuestigatis. Labor: motus. At mihi: apostrophe. Meatus: fluxus & refluxus. Lates: mihi incognita es. Monethis: monethis germaniæ populis ariouisto duce militauit in Cæsarem. Legitur & Nemetes. est em̄ Nemes vrbs Germaniæ rheno vicina. Satyri: Aquitaniæ fluminis. Tarbellicus. Tarbelli populi littorales quattuor in Aquitania sunt: Signani Cocofates: Sexsignani: Venani. Claudit curuo litore: concludit signu. Molliter: ad molliter receptum. Signa mouet. i. discedit. Santonus: in Aquitania populus est. Amoto hoste: Cæsare milite qui olim fuerat hostis. Biturix: Biturgæ populi liberi in Aquitania: qui dicunt etia Cubi auctore Plinio. & Josci: vt ait Strabo. Axones: accollæ axonis fluij in sinibus remor: vt est apud Cæsarem. Legitur &

Vetus ab extremo pelagus sic axe volutet

Destituitq; ferens: an sydere mota secūdo

Tethyos vnda vage lunaribus estuet horis

Flamiger an titan vt alentes hauriat vndas

Erigat oceanū: fluctusq; ad sydera tollat

Querite q̄s agitat mūdī labor. at mihi semp

Tu quecūq; moues tā crebros causa meat⁹

Vt superi volueres lates: tūc rura Nemetis

Qui tenet: & ripas Satyri qua litore curuo

Molliter admissum claudit: tarbellicus eq̄r

Signa mouet: gaudetq; amoto santon⁹ hoste

sueuiones armis: nā hi inter germanos sueuos proximi menapj sunt vsq; ad sequanae annis exitū: vt Strabo tradidit. Plinius sueuiones in belgica ponit. Leues: leuci belgiæ populi liberi sup medio matricos & ppetreuiros & lingones sunt. Rhe mus: ex treuiris & neruij senones & rhemi sua in occasum domicilia: vt ait Strabo At Cæsar inquit eos ex belgis Galliæ proximos esse. Excusso lacerto: ad iaculandū Gens sequa. post heluetios sequani & madiomatrici rhenū incolunt. Sequanaq; fluius a belgicis celtans separans parisios diuidit. Flexis fre. in girtū: ad domados & vertendos in circuli equos. Belga: belgica ea pars galliæ est q̄ a scalda ad seqna iacet. Belgæq; ipsi per gentes quindecim diuisi sunt. Docilia re. mō. co. qui facile didicit regere currū cameratū quem sua lingua couinū galli appellant. Mostrati a britannis et germanis qui plurimum illis vtunt & valent. resumaturq; illud: gaudent amoto hoste. Auerni in aquitania liberi populi sunt vt Plini. tradit. hi extroianis ortos se predicabant a quib⁹ & romani duxerunt ginē. Latios: romanos. Iliacotroiano. Fingere: quia nō verū erat. Neruius: in bellica fera gens germanica natio cōtigua triuigris: Strabo. & Cæsar. Nimiū rebel. sepe em̄ cōtra Cæsarem rebellauit: & cū is abisset in britannia L. Cor tā & Tituriū sabinū legatos cæsaris neruij interfecerunt. &

Et Biturix: longisq; leues saxones in armis

Optimus excusso leucis: rhenusq; lacerto:

426 Optima gens flexis in gyrū Sequana frenis

Et docilis rector monstrati Belga couini

Aluerniq; ausi latios se fingere fratres

Sanguine ab Iliaco populi nimiūq; rebellis

Neruius. & casti pollutus sanguine coclæ.

430 Et qui te laxis imitantur sarmata brachis

Vangioes: bathauicq; truces: q̄s ere recuruo

Stridentes acutere tubæ: q̄ Cinga pererrat

Gurgite: q̄ rhodanus raptū velocib⁹ vndis

In mare fert ararim: q̄ mōtibus ardua sūmis

postea in Q. Ciceronē se cōtulerunt: vt scribit Cæsar cōmentario quinto. Pollutus maculatus. Vangiones: ppe incubos populi accollæ rheni germane gentes. Laxis bra. Vtunt em̄ caligis clausis vt sarmatæ scytharū gentes: q̄ a Meotide incipiunt: bo reamq; versus quindecim diez itinere se extendit. Sunt brach vestes breues & strictæ: quib⁹ pudenda velant ab umbilico ad genua. si vero ad talos vsq; pcedat laxæ sunt qñq; p rhemonibus accipiunt q̄ totū corpus operiunt. Bathau: germanie populi in insula rheni. Truces: terribiles. Tubæ re. ære: litui inflexi. Acutere. incitauerē in bella. Qua: & q̄ sunt ea qua. Cinga: ex pyreneis montibus in hyberz fluit. Intelligit autē eos qui cōtermini sunt Hispaniæ. Pererrat: errando discursit. Rhodanus Galliæ fluius a Rhodano oppido quod pterfluit denominatus: ex alpi⁹ orit: & citato descendens cursu p lemannū lacū fert integer tendens in occidentē: & galias diuidēs flectit in meridiē: & Arari Ilari Druentiaq; susceptis effluit in tirhenū Ararim: Arar ex alpi⁹ labitur: sequanos heduos & lyncasios discernens: vt ait Strabo. Gebennas. gebenna mons inter auernos & heluetios medius: in quo est ei⁹ dem nominis ciuitas. Treuir: Treuiri in belgica populi liberi prope leucos & lingones sunt.

PHARSALIAE

Conuerſi in Italiam. Tonſeligur. Liguria a ligiſco phæontis filio dicta. inter gal-
liam & hetruriam & macrā & varum flumen ab imis alpiū iugis extendit: eius ca-
put eſt Genua. Sed ego cenſeo legendū liger: qui fluuius e cēienis montibus ortis in
ter pictones & vamūtas excurrens aquitanos a celtis diuidit: & in britanniū oce-
anum exit. poniturq; liger p accolis. Prælate to. co. præpoſite in criniū laude togal-
liæ. Gallia em̄ omnis conata vno nomine appellata in tria pōpuloꝝ genera diuidit:
am̄ibus maxime diſtincta a Scalde ad Sequanam belgica eſt ab eo ad Garunnam
celtica: eadēq; lugdunenſis. Inde ad pirenei mōtis ex curru Antiquitania aremonica
antedicta ad hæc tribus diſtin-
guunt nominibus gallias: to-
garam liguriā: comatā burgū
diā & franciā brachatā teuto-
nicam vocant imm̄itis: quia
nō niſi humano ſanguine pla-
caſ. Teutates: qui mortis de-
interpretat. Mercuriū hoc no-
mine galli appellant: quē egypti
(vt in. iij. de natura deoꝝ
Cicero docet) Their vocant.
Helus hor. aſper & ſæuus: q̄a
humanis victimis (vt docet i
primo libro Lactantiū) pla-
cabatur. Eū aliqui Martē eſſe
exiſtimāt. Cicero vō Ariſteū
Apollinis filiū oleæ inuentorē.
Taramis ara: qui iupiter
interpretat. Nō mi. eque cru-
delis: quia humanis hoſtijs
gaudet: vt Diana. quē in Tau-
rica colit regione vbi pſas de-
thæ frater id ſacrificij genus
primus inſtituit: ſiue vt malūt
alijs thoas cū illuc a cæde lēnia
ca pueniſſet. Vos q̄q; Stra. li. iij. innuit: Apud oēs tres paſſim nationes eximio in
honore ſunt: Bardi Vates Dryudæ. Bardi qdē laudationibus rebusq; poetiſis ſtudēt:
Vates aut ſacrificioꝝ naturaliūq; cauſarū curæ dediti. Dryudæ pter cauſarū natura-
liū ſtudia mortale diſciplinā exercēt. Iuſtiſſimi aut oīm opinione cū ſint priuata &
publica iudicia eoꝝ fidei mandant. Addit pterea q̄ diuerſis cruciatibus homines af-
ficiendo imolabant. Bardi va. bardj poetæ: qui lingua gallica cantores ſignificant.
Securi: aut quia laudationibus tantūmodo vacant: aut q̄a metū romanoꝝ multū
depoſuerūt. Qui for. quia geſta viroꝝ fortium noſcenda poſteris traditis. Dryu-
dæ: ſic dicti q̄ ſub quercubus viuunt & vaticinent. Apud em̄ quercus eſt. De eis
apud Plinium in ſine. xvi. & in Cæſaris cōmentario ſexto leges multa. Barbaricos
ritus: inhumanos efferos. Siniftrum morem: peruerſam conſuetudinē. Nam homi-
nem diuinationi deſtinatum in tergo feriabant: quosdam in ſacris ædibus patibulo
affigebant. Repetiſtis ab armis poſi. poſt diſceſſum militum romanorum in quos
arma tenebatis.

Gens habitat Cana pēdentes rupe gebēnas 425
Tu quoq; lætatus conuerſi prælia Treuir
Et nūc tonſeligur: quondā p colla decora
Crinibus effuſis toti prælate comatæ.
Et quibus imm̄itis placatur ſanguine diro
Teuthates. horrenſq; feris altaribus Hefus 440
Et taranis ſcythicæ nō mītor ara Dianæ
Vos q̄q; qui fortes anīas. belloq; pemptas
Laudibus in longū vates dimittite ærum.
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi
Et vos barbaricos ritus moremq; ſiniſtrū 445
Sacrōrū Dryudæ poſitis repetiſtis ab armis

LIBER PRIMVS;

Solis noſſe deos. Ex moribus & opinione ipſoꝝ poeta cenſet aut ſolōs dryudas mā-
gos verā dei cognitionē habere: aut ſolos ignorare. Incolitis al. ne. habitatis altas
arbores quas in locis ſacris amenitatis cauſa habetis. Vobis au. vobis aſſentienti-
entibus inquit animæ nō eūt ad inferos: ſed ad aliū orbē vbi vita ſempiterna fruunt
Tacitas ſe. quia ſilentiū loca. Virgi. Loca nocte ſilentia late. Herebi: inferni p quē
accipimus ſedē eoꝝ qui bene vixerunt. Ditis: Plutonīs. Pallida: ab effectu quæ
pallorem inducunt: & tartarū damnatoꝝ locum intelligit. Idem ſpiritus: eadem
anima ſuſtinet nouum corpus. Orbe alio: ſiue antipodes: ſiue in inſulis fortunatis.

Solis noſſe deos: & cœli numina vobis.
Aut ſolis neſcīre datū: nem ora alta remotis
Incolitis lucis. vobis auctoꝝibus vmbra
Non tacitas erebi ſedes. ditifq; profundi
Pallida regna petūt. regit idē ſpiritus artus
Orbe alio: longæ canitis ſi cognita vitæ:
Mors mediā ē: certe ppli: q̄s deſpicit arctos
Fœlices errore ſuo. quos ille timorum
Maximus aut vrget leti metus: inde ruendi
In ferrū mens pronauis: animæq; capace
Mortis: & ignauū eſt rediturę p̄cere vitæ.
Et vos crinigeros bellis arcere Caicos
Oppoſiti petitis romam. rheniq; feroces
Deſeritis ripas: & apertū gentibus orbem.
Cæſar vt immenſæ collecto rob ore vires

nibus euocatis fruſtra tentata concordia per. L. Cæſarem & Roſcium prætoꝝem:
quibus dederat mandata Pompeius: Marcum Antonium cum cohortibus quin-
q; Aretium miſit: ipſe Ariminum cum duabus legionibus ſubſtitit: delectum habere
inſtituit. piſaurum ſanum Anconam ſingulis cohortibus occupat: vt ait Cæſar.
Apianus vō inquit: Cæſar ab Arimino vbi non diu moratus eſt: ad vltiora cō-
tendit: arcibus præſidia imponens. & quæcunq; in tranſitu obſtiterant: vel vi vel
humanitate ſibi vendicans. Immenſæ vires collecto robore: vt magna potentia
ex coadunatis legionibus.

Maiores: quæ esset Ariminii occupatio. Spargit: spargit cohortes methonymia. Cōplet: praesidijs firmat. Vana quoque: terror vrbis describitur: de quo fere sic Apianus: Fugæ igitur & conuersione omnibus in locis summa trepidatione fieri coepit: quæ Cæsarem cū vniuersis copijs adesse crederent. Quæ omnia intelligentes consilio posita iusserunt. Vana: inanes. Accessit: addita est. Irrupit: aggressa est. Intulit: immisit in animos velut conspicuā. Velox nun. fama ipsa: quo nullū malū velocius: ut ait Maro. Properantis: festini. Nam cæsar erat præceps in omnia. Innumeras linguas: vel hoim vel ipsius fame: cui quot sunt corpore plumæ: tot lingue totidē quæ ora sonant. Præconia: denunciations. Est qui: aliquis cæsaris acies Mevaniae campis aliquis ortinos vastare dicebat. Turmas: equitū classes. Mevania: oppidū in vmbria ad viam flaminā præter quod labitur fluuius. Theneas ibi & ditumnus est candidorū armento: gregūque ferax. Explicat: dilatat. Qua nar. Narfabino: fluuius e fisco mōte defluens aquis sulphureis miscetur: & iuxta narniā oppidū præterit: et ad ortas in tyberim influit. Alas barbaras cæ. gallicas. Oēs aquī. decem legiones methonymia. Collata: in vnu coadunata. Agmine non vno: pluribus aciebus & exercitijs. Densitas. hoc est præ copiarū multitudinē cæstra facere. Nec vident qua. nec cōsiderāt nec videt aspicere tam mitem & placabile. Occurrit: respicit. Immanior ho. vi. crudelior ipsi quos superauit germanis qui immanes sunt: vel immanior improbius ob victos hostes. Populos ia. oēs gallos transalpinos. Reuulsos: euocatos. Pone: post ut pone subit: cōiunx. Vrbem: romanā. Romano: romanis militibus: ne ipsi direptione patriæ secōtaminent. Dat vi. auget. nā (ut inquit Maro) parua metu primo. Nullo au. cū nullū minax: nūci esset.

Audendū maiora fidem fecere: per omnem

Spargitur Italiā vicināque moenia cōplet

Vana quoque aduersos accessit fama timores

Irrupitque animos populū: cladēque futurā 465

Intulit. & velox properantis nuncia belli

Innumeras soluit falsa in præconia linguas

Est qui tauriferis vbi se Mevania campis

Explicat. audaces ruere in certamina turmas

Afferat. & qua Nar tyberino illabit amni 470

Barbaricas sæuū discurrere cæsaris alas.

Ipsū oēs aquilas: collataque signa ferentem

Agmine non vno: densisque incedere castris

Nec qualē memiere videt: maiorque ferusque

Mentibus occurrit: victoque immanior hoste 475

Tunc inter rhenū populos: alpesque iacētes

Finibus arctoīs: patriaque a sede reuulsos

Pone sequi: iussamque feris a gentibus urbē

Romano spectante rapī. sic quisque pauēdo

Dat vires famæ: nulloque authore malorum 480

ma. Romano: romanis militibus: ne ipsi direptione patriæ secōtaminent. Dat vi. auget. nā (ut inquit Maro) parua metu primo. Nullo au. cū nullū minax: nūci esset.

Finxere: ipsimet. Percussus: perterritus. Percellere ad animū: percutere ad corpus pertinet. Curia senatores reip. curā gerentes. Indicat em̄ id verbū psonas & locum. Ipsi patres: interpretatio ex his multi Pompeiū capuū secuti sunt: multi alio abiitū.

Mandat: cōmittit. Decreta inui. constitutiones odio plenas vt cæsarē psequerent: & prouiderent ne quid mali resp. patere. quod in tumultibus sup solebant consuli bus dicere. Consulibus: Lentulo & Marcello. Quæ tu. pe. & quæ: ad quæ loca confugiant & vnde discedant. Incerti: synthesis. Quo tu. impe. fu. quo metus & fugiendū stimulus abstulit. Vrget p̄ci. impellit festinū. Seriaque her. lon. cōtinū & ordinatae multitudines egrediunt. Credas: credere possis inquit aut domos comburi aut terræ motū vexari. Faces ne. incendiū. Corripuisse: occu- puisse. Nutantes: tremētes & inclinantes. Pendere: minari casum. Ruina quati. ruinoso impetu agitante. Lymphata: furiosa. Lymphati dicunt mente cōmoti qui ex aq̄ vitium contraxere: quorū est huc atque illuc discurrere. Lymphata em̄ est aqua quæ sita nympha mutata littera. Lymphati ergo lympharū furore percussi dicunt: sicut Cerriti Cereris. Vnica: sola fugiendū spes reliqua esset. Afflictis: aduersis. Fige re em̄ pcutere est. Inconsulta incōsiderata sine consilio. Qualis: velut naue austrinis fluctibus periclitare: sed nondū dissoluta nautæ se in mare p̄cipitant: sic populus ruebat in fugam. Turbidis: nubibus & vehemens. Repulit equor: a syr. ita in septentrionē flat ut syrtes meridianæ siccent. Pōdera ma. ve: grauis malus vel la gerens cū sonitu fractus est. Desilit: deorsum salit. Magister: quē Pompeio & senatui comparat: nautas vō populo Nondū spar. cō. nauis adhuc

Quæ finxere timent: nec solū vulgus inani

Percussus terrore pauet: sed curia: & ipsi

Sedibus exiliere patres: inuicemque belli

Consulibus fugiens mādāt decreta senatus

485 Tunc quæ tuta petat: & quæ metuenda relinquit

Incerti: quæ quemque fugæ tulit impetus: vrget

Præcipitē populum. serieque hærentia longa

Agmina prupunt: credas aut tecta nefandas

Corripuisse faces. aut iam quatiente ruina

490 Nutantes pendere domos: sic turba per urbē

Præcipiti lymphata gradu: velut ynica rebus

Spes foret afflictis. patrios excedere muros

Inconsulta ruit qualis cum turbidus auster

Repulit a libycis immensum syrtibus æquor.

495 Fractaque veliferi sonuerunt pondera mali

Desilit in fluctus deserta puppe magister.

Nauitaque: & nondū sparsa cōpage carinae

Naufragiū sibi quisque facit: sic vrbe relicta

integra & non dissoluta contextura. Facit naufragium: facit se in mare & enatat: velut naui fracta. est em̄ naufragium fractio nauis: & naufragus qui nauim fregit & cum periculo nat. Nullum iam. Quanta trepidatio mentes inuaserit ex obliuione charitatis ostendit.

PHARSALIAE.

Languidus æuo: decrepitus. Nullum: filiū. Eualuit re, potuit reducere & retinere
 Aut pa. aut expectauit dū sacrificaret: & pro salute ipsoꝝ vota conciperent. Hoc
 etiā ideo dixit: qm̄ (vt habet Plutarchus) consules nec peractis de more sacrificijs se
 fugam surriperunt. Patrij la. siue dij domestici domoꝝ & cuiuscūq; loci custodes
 & coniuges. Dubiæ: quæ in periculo erat. Hæsit limine: q; ipsum cederet abire: vt
 est mos discedentiū. Oui. Ter limen tetigi: ter sum reuocatus & ipse Indulgens ani
 mo pes mihi tardus erat: Sæpe vale dicto rursus sum multa loquutus. Visu extre
 mū aspectu vltimo: q; nunc re
 uersurus. Ruit: properat. Ir
 reuocabile: reuocatoribꝫ nō
 auscultans. O fa. Amplifica
 do rem poeta sententiosè excla
 mat. Dare: ad dandū. Diffi
 ciles tue, duri ad seruandum:
 facilius est em̄ parere q; parta
 seruare. Ignauæ manꝫ inertes
 coetus. Facile præ. quā facile
 p̄dari posset. Frequentē: ple
 nā & multos continentem.
 Capacem gene, humani, quæ
 cunctos homines caperet si in
 vnum coadunarentur. Cum
 præssus. Fugam impræbans
 & deplorans a contrario argu
 mentatur. Romani inquit in
 agris hostilibus vallo aggere
 & fossa se muniunt ac conti
 nent. Vos vero urbem muni
 ram sub primūm rumorem
 relinquitis. Præssus: vexatꝫ
 Clauditur: obsidei in agro
 hostili: vt exercitus Sp. post
 humū ad furculas caudias;
 vbi a samnitibus obsessus ca
 stra munivit vt noctu securus
 esset. Vallo: munimento ex
 vallis: hoc est palis facto. Ag
 ger subitus: congeries subita
 ria ad munitionem castrorum
 Securos: sine metu. Tenta
 ria: multum tecta. Munimi
 ne cespitis rapti: monumento
 terræ euulsæ. Cespes proprie est terra cum viridi herba euulsa vel excisa. Nomine:
 rumore. Nox vna tuis non credita muris: vnius noctis spatium tuis muris non con
 siderunt. Danda tamen venia est. Ab excusatione Pompeij victoris gentium illos
 expurgat.

In bellum fugitur: nullū iā languidus æuo

Eualuit reuocare parens. cōiunx ye maritū 500.

Fletibus, aut patrij: dubiæ dū vota salutis

Conciperet: tenere lares: nec limie quisq;

Hæsit. & extremo tūc forsitan vrbis amatae

Plenus abijt visus: ruit irreuocabile vulgus

O faciles dare summa deos: eademq; tueri 505

Difficiles urbem poplis: victisq; frequentē

Gentibus: & generis: coeat si turba: capace

Humani faciem venturo caesare prædam

Ignauæ liquere manus. cū pressus ab hoste

Clauditur externis miles romanus in oris 510.

Effugit exiguo nocturna pericula vallo

Et subitus rapti munimine cespitis agger

Prebet securos intra tentoria somnos

Tu tantum audito bellorū nomine Roma

Desereris: nox vna tuis non credita muris 515

Danda tamē venia est tatorū danda pauorū

LIBER PRIMVS.

Tu ne qua. Præterea ne metus minueretur omnia erant prodigijs plena. De quibus
 sic Apianus: Monstra præterea ac signa coelestia mentem plarūq; terrabant: nam
 sanguinem pluuisse: deum sudasse simulachra: plurima e coelo tacta fuisse templa:
 mulam etiā peperisse. memorant multa alia horrenda apparuisse quæ reipublice in
 teritum mutationēve portenderent. Supplicationē igit vt in cōmuni consternatione
 decretae sunt: populus ad Marij Syllæq; recordationē vehemēter excitus exclamare
 coepit Caesare ac Pompeiū magistratū deponere oportere: quasi in hoc solo fidē bel
 lum esset habiturū. Addita: superiori consternationi. Fides peio. fa. certitudo peio
 ris calamitatis quā metuerent

Pompeio fugiente timent, tū ne qua futuri

Spes saltē trepidas mentes leuet. addita fati

Peioris manifesta fides: superiq; minaces

520. Prodigijs terras implerunt: ethera pontum

Ignota obscuræ viderunt sydera noctes.

Ardentēq; polum flammis. calōq; volātes

Obliquas per inane faces: crinemq; timēdi

Syderis. & terris nutantem regna cometen

525. Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno

Et varias ignis denso dedit aere formas.

figura fumidēq; lucis pythetes: & ceratias in specie cornus: & typhones ignea spe

cie spiræ modo intorta. Ardentēq; po. cū ventus ad altiora platus partē ignis ethe

rei secū rapit. hoc fieri Aristote. docet. Id etiā esse obseruatū Posthumio albo & Sp.

Fusio Furio cōsulibus libro ab vrbe condita tertio Linius ait. Obliquas fa. trans

uersas q; vt inquit Plin. emicant nō nisi cū decidunt visæ. Earū sunt genera duo: lam

pades q; sunt planæ faces & belides. Faces vestigia longa faciunt priore ardere pre.

Bolis vero ppetua ardens longiorē trahit limitē. Cœlo p̄ ina. in aere p̄ summā q;

partē quā inanē vocāt philosophi. Crinēq; si. sydus crinitū Cometas græci vocāt

horrentes crine sanguineo & comæ modo in vertice hispidas: vt Plinius ait. Ti

mēdi: quia terrificū magna ex pte sidus atq; nō leuiter piarū: vt ciuili metu Octatio

cōsule. iterūq; Pompeij & cesaris bello. Aristot. in methorij vult inflamatū aerē circa

aliquē ex qnq; planetis a qbꝫ nascunt fulgura. & cōtractū cometæ p̄bere specie. sed

saturni & martis esse priores. Eos aut neq; luna neq; sol gignit. Nutantē re. id em̄

portendit. Fulgura: fortuitorū fulgurē variā generatio est. Illa vō fatidica ex alto sta

tisq; de caulis & ex suis venere syderibus vt Plin. ait. & sice stellis illis tanq; scintilla

e carbone p̄grediunt Micuerūt: splēduerūt. Fallaci: q; nō nisi cœlo nubilo natura fr

apparere solēt: nūc vō prodigiose. M. Herēniū decurionē in Catiliniāns p̄digijs sere

no die fulmiē ietū Plin. scribit. Dēso: spisso p̄tracto. Prisci, li. car. legit tēso. i. extēto.

PHARSALIAE

Nunciacū. Explicat ipsas varietates: & p iaculū acontias accipit. Lampas: lampades ardentē imitat faces. quanq̃ Plinius ait: Scintillā e stella cadere & augeri terrae appropinquantē. ac postq̃ in lunā magnitudinē facta sit: illuxisse ceu nubilo die. deinde quū in coelū se reciperet lampadē factam semel proditū. Tacitū: sine tonitru. Sine nu. nubes em̃ tonitrua edere constat. De ar. par. cū proprie ex australi nascā & nothus ipse dicat fulminis fabricator. Itaq̃ Plinius ait p plurimū referre vñ venerint fulmina: & quo cōcesserint. Caput la. romā vel ædem Iouis latialis apd alba. Stellig mi. ad differentiā quinq̃ planetarū errantiū q̃ stelle appellant minores dixit. Decurrere: oriri et verti

Vacuum: nō occupatū a solis luce: vt dies. Venere: apparere. Cornuq̃ coa. Tps & causam lunaris eclipis paucis cōplecti: nā nō fit nisi plena luna: & p terrē interpoliti onē: ob quā luna solē nequit aspicere: vt obiectu ipsius lunæ inter solem & terrā sit solaris defectus. Hinc Plin. manifestū est inquit solē interuētū lunæ occultari: lunāq̃ terræ obiectu ac vices reddi eisdē radios luna interposita suo auferente terrē terraq̃ lunc. Coacto. consuncto qd coierat. Redderet fra. replentaret solē integrā rotunditate. Expalluit: nō luxit eclipsem passa ē Vmbra: obscura interpoliti one. Ipse ca. Sol q̃q̃ ait meri die ita defecit: vt ois terra tenebris obducere. Caput: qd est radijs coronatū: vt fabulæ canunt. Ardētes: flāmigeros Atrā cali. obscuris tenebris. Diem: diē lucē. Qualē nō, obscuritatē & tenebras. Duxere: contraxere. Mycenæ thy. Mycenæ oppidū est in argolide: apud q̃s Thyestes pelopis hippodamiae q̃ filius Meropē Atrei fratris vxorē stuprauit suscepitq̃ ab ea filios. inde eiectū regno cū ficta gratia reuocasset Atreus: tris ei liberos epulandos apposuit: quo scelere sol iam altior indignatus in suos ortus reuersus est: & terra tenebris inuoluta. Per ortus: per orientem. Ora ferox. Aethneus ignis qui tendebat in coelum Italiam versus maiori cum copia se in Italiam inclinauit. Mulcifer: vulcanus. qui faber Iouis fingitur: quasi mulcens ferrum. Laxauit ora: aperuit lentauit craterem. Etna: Etna mons in Sicilia ardens: a quo ad Ilyparem est antrum & officina Vulcani. qui Ioui cū cyclopiibus fulmina fabricat. quanq̃ & Typheū siue celadum g̃gāntem ætnæ suppositū flammā illam per os dicunt emittere.

Nunc iaculū lōgo: nūc sparso lumie lāpas.

Emicuit caelo tacitum sine nubibus vllis

Fulmen. & arctois rapiens de p̃ibus ignē

Percussit latiale caput. stellāq̃ minores

Per vacuum solitā noctis decurrere rēpus

In medium venere diem. cornuq̃ coacto

Iam phoebe toto fratre cum redderet orbe

Terræ subita percussa expalluit vmbra

Ipse caput medio Titan cū ferret olympo

Condidit ardentē atrā caligine currus:

Inuoluitq̃ orbem tenebris gentesq̃ coegit

Desperare diem. qualem fugientē p̃ ortus

Sole thyestæ noctem duxere Mycene.

Ora ferox Siculae laxauit Mulciber Aetnae

Nec tulit in coelū flāmas. sed vertice prono

LIBER PRIMVS.

In latus he. e regione vicina Italiae. Atra charyb. siculū fretū cruentū apparuit. Ca- rybdis locus est qui aq̃s attrahit & sorbet inuertēdo & rursus emittit. Fuit aut̃ an- rapacissima: quā cū illuc hercules p̃cipitasset loco nomē dedit. Torfit cōuoluit. Sc- uica. fle. Scylla dicit q̃ puella puberēus circes veneficio in canes cōuersa fingit: cū sit locus cauernis plenus q̃ p̃cussus fluctibus latratus videt̃ emittere. Flebile: flebi- liter. Vestali ra. ignis vestæ p̃petuus: q̃ a virginib⁹ in capitolio seruabat̃ extinctus est. Raptus: remotus. Ab ara: q̃ p̃ foco est. Et ostendēs: flāma sacrificij qd̃ fiebat Ioui albano in duas p̃tes ē. p̃digiole diuisa. Latinas: sacra latialis Iouis a latinis po- pulis qui ad albā cōueniebāt.

Ignis in hesperitū cecidit latus: atra carybdis

Sanguineū fundo torfit mare. flebile saui

Latrauere canes. vestali raptus ab ara

Ignis: & ostendens confectas flāma latinas

Scindit in p̃tes. geminog̃ in cacumie surgit

Thebanos imitata rogos: tū cardine tellus

Subsedit. veterēq̃ iugis nutantibus alpes

Discussere niuem Tethys maioribus vndis.

Hesperia calpen: summūq̃ ipleuit atlanta.

Indigetes fleuisse deos: vrbisq̃ laborem

Testatos sudore lares: delapsaq̃ templis

Dona suis: dirasq̃ diem fœdasse volucres

Accipimus. siluisq̃ feras sub nocte relictis

mento. q̃ alpes sunt agitatae. Discussere. eiecere. Veterē. multoꝝ annorū. Nutan- tibus in. tremantibus. Tethys. oceanus ipse. Calpe. mons est cū eiusdē nois ciuitate ab Hercule cōdita in vltia hispania europā terminās vna ex me- tis herculis. Nā altera q̃ terminat aphricā appellat̃ a byla. vt auctor est Strā. Hē aut̃ cū cōtinuo iugo tenerent̃ hercules separauit. & in terras admisit ocea. vt etiā memi- nit Mela. Hesperia. hispaniā. Atlanta. Atlas mons altissimus ab occidentē paphri- cā pducit in meridiē. Accipimus. audiuius. Indigetes. simulachra deorū. Indige- tes (autore Festo) hī dii sunt quorū noīa vulgare nō licet. Hoc noīe æneas est ab asca- nio appellatus. cū pugnās cū Mezentio nusq̃ apparuisse. Erāt aut̃ indigetes dii mi- nores ex hoib⁹ facti. sic dicti q̃si in dijs ægētes. vel q̃ rei nulli⁹ indigēt. Testatos la. indicauisse calamitates futuras. hec oīa & si accidere potuerūt tñ existimam⁹ po- etā ex veterib⁹ historicis collegisse: vt ex Liuij lectione licet aduertere. Delapsa do- sponte decidisse ornamēta & coronas deorū. Diras. horrendas & mali augurij. vt

striges bubones noctuas. Foedasse, maculasse, quia insolite apparere. Feras, silue-
stria aialia. Audaces, cōtempo hoīm metu. Posuisse cu, cubitū venisse adiuuenis
seq; lustra. Sāb nocte, p noctē. Pecudū, animalū q̄ sub imperio hoīm ex pabulo
terre pascunt. vt in secūdo bello punico hos i agro romano & in priuernati & bello
macedonico Gn. Domitio consul, dixit Roma caue tibi. Mōstrosiq; hoīm ptus: numeroq; modoc;
foemina; cōtra naturā, vt p puero serpens. Numero & mō mē, vt plura aut pau-
ciora & diuersa a naturalibus mēbra haberēt. Puerū elephantino capite sinuisse na-
tū Liuius scribit. & Arimini pueros ingenuos sine oculis ac naso. & in Piceno non
manus nō pedes habēte natū

& Arretij vnanimū. Cōstat
& bicipites natos & androgi-
nos & gemina mēbra habētia

Diraq; hor. ex quib; vnū tri-
bus, R. R. R. & totidē. F. F. F.

notatū fuisse dicunt. & sic in-
terptatū: Ferrū flāma fames.

Romula regna ruent. Tū q̄s
se, ad hē bellone Cybelesq; sa-
cerdotes sunt tristitia vaticinari

Bellona: q̄ & duellona dicūt:
foror est martis virtutisq; dea

cui vt inq; Lactan, sacerdotel
nō alieno sed suo cruore sacri-
ficant: sectis nāq; humeris &

vtraq; manu distinctos gla-
dios exerētes currūt efferāt in

faniunt. Mouet: cōcitāt in fu-
rorē Sectis la. vulneratis bra-
chijs vt inde sanguinē deae li-
barent. Cecinere de. vaticina-
ti sunt deorū irā & voluntatē

Galli: sacerdotes cybeles castrati, dicti a Gallo phrygiæ fluuiō, ex quo qui bibūt
furit. Rotantes cri. rotando iactantes. Oui. Cedunt iactatis iulia mēbra, comis. Idē

Lōgac; in imundo puluere iacta coma est. Rotantes et cri. vertētes agitantēsq; ca-
put crinitū. nā inter saltandū capita iactant: qd̄ coriptin dicūt. & hīc corybantes ap-
pellant: vt ait Sira. & q̄ numie correpti & furijs agitati id faciūt corybantia dicūt

Sanguineū: cruentatū ex furore. Vlularūt: cū vlulatu vaticinati sunt aduersa.
grandi em voce tympana & aera mouētes cantabant. Vrnæ ple. ex sepulchris in-
quit audiri gemitus posuitq; urnas ciner; vasa, p vmbrijs ipsīs. Cōpositis: bñ pli-
catīs. nā implicati manes genere & errare dicunt. Tū fra. sise. pdigiū secūdo bello

punico accidit. & in Cēsaris morte. Hinc Virgī. Armorū crepitus toto germania coe-
lo Audiūt. Itaq; bñ Pli. inq; Armorū crepitus & tubę sonitus auditos e coelo. Cim-
bricis bellis accipimus. crebroq; & prius & postea. Tercio yō cōsulatu Marij a ma-
mertinis & tudertibus spectata arma coelestia ab ortu in occasum inter se cōcurrētia

Magnæ vo. Cice. de diuinatione ait. Sæpe etiā in pralijs Fauni auditi. & in rebus
turbidis veridicæ voces ex occulto missæ esse dicunt. Per auiā nemorū. p siluas
sine via. Venientes co, apparantes, Cominus, in loco propinquo.

Audaces media posuisse cubilia roma (gurg) 555.

Tūc pecudū faciles hūana ad murmura lin

Mōstrosiq; hoīm ptus: numeroq; modoc;

Membroz; matremq; suis cōterrūt infans

Diraq; p populum Cumana; carmina vatis

Vulgantur: tunc q̄s sectis bellona lacertis 560.

Sæua mouet cecinere deos: crinēq; rotātes

Sanguineū populis vlularunt tristitia Galli.

Compositis plenæ gemuerūt ossibus urnæ

Tūc fragor armorū: magnæq; p auiā voces

Audite nemorū: & veniētes comin? vmbre 565.

Quicq; dē. qui iuxta murū vrbs & pomeriū habitāt territi mōstris deserūt domos
Erynnis, furia. Excutiens pl. p agitans facem ex pino intentam in obuio. Fla-
granti ver. ardētē. Comas stri. colubros & cerasas sibilantes quos gerit. p comis

Cingebat. circuibat. Thebanam aga. Agaue Cadmi & hermionis filia. & vxor
Echionis subito furore correpta Pentheū filiū bacchi contemptorē quē aptū esse pu-
tabat dilantauit. Qualis eu. Qualis furia sica cōtrario appellata. nā Eumenis bo-
na interpretat. Impulit. in furorē vertit. Contorsit. cōuertit in ipm. Lycurgi. Ly-
curgus trax drianis filius bacchi numē exosus. dū vites vult amputare infania per-
citus sua sibi crura concidit.

Quicq; colūt iūctos extremis menib; agros
Diffugiūt. ingens vrbe cingebat Erynnis

Excutiens pronā flagranti vertice pinum

Stridentēsq; comas: thebanā qualis agauen

570. Impulit. aut saui contorsit tela Lycurgi

Eumenis: aut qualem iussu Iunonis inique

Horruit Alcides viso iam dite Megeram

Insonuere tube. & quāto damore cohortes

Miscent. tantū nox atra silentibus vmbrijs

575. Edidit. & medio visi consurgere campo

Tristitia Syllani cecinere oracula manes

Tollentēq; caput gelidas anienis ad vndas

Agricolæ fracto marium fugere sepulchro

Hec ppter placuit thufcos de more vetusto

580. Acciri vates: quorū quī maximus æuo

Aruns incoluit desertæ moenia Luca

q̄d aut scio an timēs suo corpori posse accidere prim?

cremari. Tollentē ca. resurgentē & apparentē. Ad vndas ani. iuxta Anienē fluuiū
q̄ p tybur se p̄cipitans exit in tybrim. Olim aut anio vetus & anio notus inlucbat
in vrbe. vt docet Frontinus. Hec ppter. Ad hēc pdigia pcurāda placadosq; deos
accitū sunt Hetrusci aruspices. inter q̄s Arūs q̄ mōstra cōburi & vrbe lustrari iussit
Incoluit. inhabitauit. prosthesis ē. nā ciuē nō incolā indicat. Lucē de. ad mōtes lunę
inlucens, vrbs est luca vbi plaric; viciatim habitāt. Alij lunę legūt. q̄dā opidū.

bonis enim
vitijs quoniam
sunt

sanctioribus
vitijs
vitijs
vitijs
vitijs
vitijs

in furore
in furore
in furore
in furore
in furore

in furore
in furore
in furore
in furore
in furore

in furore
in furore
in furore
in furore
in furore

in furore
in furore
in furore
in furore
in furore

PHARSALIAE

Fulminis edo. mo. pyromanticus fulminū em causam & naturā & qd' prōtenderet callebat. Venas cal. si. tenebat etiā aruspicinā & erat verus arsolus. Fibræ: si: hræ sunt iecoris partes & velut diuise appendices: ab eo q' veteres fibrū extremum dicebant: vt ait Varro. Diuidit aut iecur in quattuor fibras: pulmo in duas: vt Cel- sus tradit. Cordis q'q' & herbarū radices fibras dicimus. Monitus pen. vo. i. doct' augur. & duobus verbis duplicē ex auius diuinationē expreilit: nā aut manēt gar- ritu & voce & oscines dicunt: aut volatu & prepetes appellant. Rapi: raptim capi & interim. nā etiā Aristote. monstrosa educare nos vetuit. Discors: natura discor- dante em a seipsa: & velut di-

minuta aut nimia mōstra na- scunt. Nullo semie: nullo cor- tu: aut nullo a simili monstro principio. Ex vtero ste. hoc p- pter mulā q' pepererat dixit. Infaustis: infausticibus. Am- biri: lustrari. Pontifices: pon- tificibus ingt pcedentibus in lustratione vrbis reliqui seq- banr. Numa em sacerdotū or- dinē & cultus diuini institu- tionē diuisti in curiones: q' p curijs hostias imolabant. In flammies qui pilleū assidue ge- stabant. In scelerē duces: q' re- ges custodiebant. In augures: q' futura colligebāt. In vesta- les virgines q' deos pcreant. In feciales q' omelli & pacis auctores essent: & i pontificē maximū cui oia sacra exscrip- ta tradidit: etiā puata q' pub- lica ex scitis eius subiecit. Ex

Dionysio lu. periora: sed postremū ex Liuijo. Lustrō fe. sancta circuitiōne & purga- tione. Est em lustrū quinquēnale tps: nā qnto q'q' anno ciuitas lustrabat peracto censu & tributis exactis. Auctor est Varro. Cingere: circū dare. Pomeria: Liuius auctor est pomeriū scare spatiū tā extra q' intra murū. qd' neq' arari fas erat: diciq' nō magis qd' post murū esset q' qd' murus post id. Turba mi. minor auctoritatis sacerdotes. Ritu gabi. hoc est toga sic in sinistrū humerū relecta: vt vna ei' lacinia a tergo reuocata hominē cingat. Quo cultu vtebat & consul bella indiciturus. Ori- ginē habuit a gabijs: q' dū sacrificarent aulito hostiū aduentu: sic accinctis togis in hostē pfecti sunt: victoresq' redierūt. quanq' & cinctus genus est vestis. Gabij op- pidū est ad dexterā viæ pnestinæ vbi & latoniē sunt: distantes Roma & pnestē ex eq' stadris centū Strabo docet. Sacerdos vi. maxia vestaliū velata. Erant aut vesta- les. xx. & cauef papia lege. De eis Plutar. in vita Numę: & Gel. lege. Mineruā: pal- ladiū qd' lateret in loco secreto Helenus apud Arisbā captus indicauit. Eius exēplar in apto ad fallendos insidiatores fuisse positū Diony. tradit. Diomedē & Vlissēm id troiano bello & p cuniculos surripuisse vulgariū est: Diomedēq' seruasse: ptere- unt ad calabriā æneq' obtulisse. nautēq' id accepisse, & iō Mineruē sacra non penes

LIBER PRIMVS.

Iulam: sed pene nautearis familiā esse. Tū qui fa. de. hoc est quindēcim viri quib' est facultas sybillinos libros inspiciendi & interpretandi. hi principio duo fuere: post ea. x. inde. xv. demū ad. lx. aucto numero. quindēcim viri tū nomen retinuerunt. Et lotā par. hoc est galli sacerdotes cybelles: allusitq' ad veterē ritū qui quotannis re- petebat. Nā cū cybelle e phrygia adueheret: & nauis in vado tybridis inghlisset. nec vllis viribus posset euelli & claudia castra facile sola traxisset: prouecta q' dea esset vsq' ad almonis in tyberim exitū. Sacerdos eā aqua eius fluminis lauit. Hinc Oui. Est locus in tybrim quo lubricus influit almo: Et magno nomen pdit in amne mi-

Tunc qui fata deū. secretaq' carmīa seruāt: fa. Al. do. sacra q' lauit aquis. Augur: augurum collegiū. Et lotam paruo reuocant almone cybellem. Augures principio tres fuere patrij: inde quattuor. postea adiecti sunt quinq' plebei. Et doctus volucres augur seruare sinistras. Erant igit nouē in captandis augurijs a quattuor partibus auspicas aues obseruabant: Anticam: posticam: dextram: sinistrā. Sinistras: prosperas. Septem virq' epulis festis Titijq' sodales. Sinistra em auguria ideo pro- Et salius leto portans ancilia collo. pera dicunt: quia a dijs missa putantur: quibus quæ dextra sunt nobis oppositis sinistrā. Circueunt: armis dispersos fulminis ignes.

vide. Septemuir: septemuirī epulones sacerdotes erant qui in dicendoy facendoy q' epulorum loui & dijs reliquis facultatē habebant. Cice. in oratione: pōtiffices ve- teres propter sacroy multitudinē tris viros epulones esse voluerunt: cū essent ipsi a Numa: vt etiā illud ludoy epulare sacrificium facerent instituti. Titijq' sodales: Titij sacerdotes apollinis a titijs auius quas in auguris certis obseruare solebant: sunt appellati: vt ait Varro. Salius: Numa Pompilius. xij. salios marti constituit. Tullus Hostilius numerū duplicauit. Hi gestantes scuta & ad tibias tripudiantes deoy laudes cantabant. hos palatinos agonales & collinos fuisse appellatos Diony- sius scribit. Ancilia: scuta cauta specie habentia latera arctiora: quæ kalendis Mar- tij p vrbem ferebant cœlestiaq' arma vocabant. Principio vnū fuit quod Numæ tē- pore e coelo decidit. In quo cū esset fatū romani imperij ne forte subtrahi posset. xi. similia sunt fabricata. dictum q' ancile q' sit circumcisum. Ouidius. Atq' ancile vo- cat quod ab omni est parte recisum. Oūq' notes oculis angulus omnis abest. Fla- men: Flamen dictus est q' assiduo filo veletur. quasi filamen. vt inquit Festus. Ge- stabat autē apicem. hoc est insigne laneum in pileo. quod dictum est ab eo quod cō- prahendere vinculo antiqui apere dicebant flaminum. singuli cognomina habēt ab eo deo cui sacra faciunt. vt Dialis Martialis Vulcanalis Furinalis. Numa tamen cō- stituit Dialectem vnum: Martiales duos. Quirinalem vnum. Læto. ipse lætus. Am- fractibus. reuolutionib' & flexibus. Amfractus em est flexus ipse. aut viē aut aque- Via vt est apud iureconsultos in rectum octo pedes habere debet in amfractū. xvi. Varrō ab ambitu & frangēdo dictum existimat. Ignis fulminis. telum in quo fuit ignis vel res dudum ignitas & fulminatas.

PHARSALIAE

Condit, obruit. Datq; lō. no. appellat bidental. Locus em fulmine percussus post
peractū illic ex bidentibus sacri bidental vocat. Marem electa cer. bidentē taurum
non præstūm fugo quo hostia iniustus dicebat: vt Macrobius docet. Eligeant enī
bidentes ne haberent caudā aculeatā: nec linguam nigrā nec aurem fissā. Bacchū
vinū quo primū hostium perfundebant: vt frontēq; inuergit vina sacerdos. Indu
cere mō. spargere sacra re. quē ex farre orno tosto sale & aqua conficiebat. Obliquo
cultro. transuerso & a cauda ad caput anteq; iugularet victima ducto. Impatens:
refugiens & obsutens quod est mali ominis. Sacri non grati: sacrificij non placan
tis deos & quo litare nō pote
rant. Succincti: suffulti: expe
diti. Torua: terrentia: tauros
a toruo dici vult Varro. Pre
bebat col. vi. inclinabat collū
vi deflexum & iugulabatur.
Poblite depo. hoc est flexo ge
nu. quāq; poples primarum
vbi ariū est pars posterior. Pli
nius. Poplites intus flectit ho
minis mō. Fabius: tunicae pri
oribus oris infra gēua paulū
posterioribus ad medios po
plites. Emicuit: cū saltu ap
paruit. Solitus: ex alijs ema
nare. Largo: lato. Virus: te
tra & virulenta sanies. Ruti
lo: rubicundo. Palluit: pterri
tus inquit sacerdos victimam
aperuit vt ex extis futura col
ligeret. Feralibus: mortiferis
Ira superū: mala futura. In
extis ra. in interioribus statim
extractis. Extra (vt Festus ait)
dicta q; ea dijs præsecenē quæ
maxime extant eminetq;. Cō
tinentur autē sub eis epar pul
mo cor præcordia lien renes
& lingua. Terruit ipse color
vatem: aruspiciam quæ qui
dem apud diuersas gentes varia est: inanē & fallam Cice. putat. Eius prima obserua
tio erat in habitu & colore extorū: an nitida & plena: an horrida & exilia essent. eā i
partes duas diuidebat: dexterā q; familiaris: & sinistrā q; erat hostilis. inde fibras &
pēs reliquas cōsiderabant. Fissum familiare & vitale tractabant. Caput iecoris ex
omni pte diligētissime aduertebāt. Si id nō inueniebāt: nihil putabāt tristī accidere
potuisse. Viscera: carnē q; extra cōtinebat. Tincta no. te. sparsa obscuris maculis.
Infecta: maculata. Gelido: densato cū mouere se deberet. Liur: nigredo plūbea.
Variabat: diuersi coloris faciebat. Iecur ma. ta. epar corruptū & sparsum putredine.
Venas mīna. venas plus sanguinis: Arterias plus spiritus continere Gellius tradit.

Colligit: et terre mœsto cū murmure cōdit
Datq; locis nomen: sacris tūc admouet aris
Electa ceruice marē iam fundere bacchum
Ceperat/obliquoq; molas inducere cultro
Impatensq; diu non grati victima sacri
Cornua succincti pmerēt cū torua ministri
Deposito victum prebebat poplite collum
Nec cruore micuit solit⁹: sed vulnere largo
Diffusum rutilo nigrum pro sanguine virus
Palluit attonitus sacris feralibus aruns:
Atq; iram superum raptis quæsiuit in extis
Terruit ipse color vatem: nam pallida tetrīs
Viscera tincta notis gelidoq; infecta cruore
Plurimus asperso variabat sanguine liur
Cernit tabe iecur madidū: venasq; minaces

LIBER PRIMVS:

Anheli: palpitantis: vel quia eius vi spiramus & respiramus. Latet: replicata est in
trinsecus quod Cæsari foelicitatem significat: nam cū hoc in sex victimarū iocineri
bus accidisset Augusto spoleti sacrificanti responsum est duplicaturū intra annū im
perium. Paruus li. parua præcordia. quæ autore Plinio membranæ sunt quæ cor
di prætendunt: nam omnia principalia viscera membranis proprijs ac velut vagi
nis inclusit prouidens natura. Limitem autē id est terminum appellat: quia diuidit
cor a iecore & pulmone. In quibus tribus & in cerebro vita consistit: & ideo vita
lia appellant. Cor iacet: non mouetur Cæsari dictator quo die primum veste pur
purea processit: in sella au
rea inleuit sacrificandi bis in
extis defuit. Viscera extra iusa
Saniem: corruptū sanguine
Hiantes rimas: fissuras sese
aperientes. Produuntq; suas
late. & intestina ruptis omen
tis apparuere. Omenta: omē
tum membrana est quæ conti
net intestina. Plinius: Ventri
culi atq; intestina pingui ac te
nui omento integunt: præter
q; oua gignentibus. Prodrū
ostendūt: manifestāt. Qd
nefas. Visa sunt etiam inquit
magni mali argumentū duo
iocineris capita: quorū vnum
ab altero opprimebat. Impu
ne: sine graui significatione &
incommodo. Capiti: quod
erat parte Pompei familiari.
Inclercere: insurgere. & hoc
victoriam indicat. Molem
alterius capitis: alterum caput
magnum & graue quod erat
parte hostili. Pars: familiaris
Aegra & marcida: debilis et
putrida. Pender: non mouet.

Hostili de parte videt: pulmonis anheli
Fibra latet. paruusq; secer vitalia limes.
Cor iacet: & saniem p hiantes viscera rimas
Emittunt: produuntq; suas omenta latebras
Quodq; nefas: nullis ipune apparuit extis
Ecce videt capiti fibrarū increscere molem
Alterius capitis: ps agra: & marcida pēdet
Pars micat: & celeri venas mouet ipba pul
His vbi cōcepit magnorū fata malorū (su.
Exclamat: vix fas superi quecūq; mouetis
Prodere me poplis: neq; em tibi sume litau
Iuppiter hoc sacrum: celsiq; in pectora tauri
Inferni venere dei: nō fanda timemus
Sed venient maiora metu. dii visa secūdēt:

Pars: hostilis. Micat: salit & palpitat. Improbā: audax. Mouet venas: agitāt se.
Pulsu celeri: ictu veloci quo audacia & celeritas Cæsaris significat. Concepit: ani
mo comprehendit. Fata: constitutiones & series. Prodere: manifestare. Neq; li
taui tibi hoc sacrum: neq; te hoc irritō sacro placui. Nam litare est ipso sacrificio de
os placare: non em omnis qui sacrificat litat: dicimusq; lito deis sacrum: & lito sacro
Cicero in libro de diuinatione ait: Quum pluribus deis immolatur qui tandem eue
nit vt litetur alijs: alijs non litetur. Suetonius. Plurimis victimis cælis quum litare
posset. In pectora: in exta mactati tauri. Inferni dei: nam deformia dira & minan
tia apparuere: velut si ipsis litassent. Non fanda timemus: quia nimia animorum
conternatio fieret. Maiora: hoc est detestabilia. Dij visa secūdēt. i. quæ vi
dimus in bonum vertant.

PHARSALIAE

Et fibris sit nul. fides. & ars aruspicina ipsaq; ex extis diuinatio falsa sit. Tages co-
tor ar. Cū in agro tarquinienſi vt in diuinatione Cice. inquit: terra altius araret repē
te extiti. ſenſi prudentia puer: cuius aſpectu bubulcus attonitus clamorē edidit. bre-
uicq; tota hetruria eo cōuenit: & verba de diſciplina aruſpicina diſſerentes pueri ex-
cepit litteriſq; mandauit hęc ſcripta conſeruant, hinc fontē habēt diſciplinā. Finxe-
rit iſta: mentitus fuerit & nos deluſerit. Inuoluens: confundēs & occultans. Oia:
ſigna futuroꝝ. Ambage ſte. & nul. longa & implicata verborū circūſione. Cane-
bat: vaticinabat. At figulus: Nigidij figuli pythagorei ſummi aſtologi vaticiniū
poeta dicturus eū cōmendat.

Hui⁹ Eufebius meminit. De
os: deorū mentē quā ex aſtris
percipit. Secreta coe. motus
et vires ſyderū. Quē nō ſtel-
lā qui erat egyptijs inuentorib⁹
doctior & diligētior in aſtris
ſeruādis. Memphis: oppidū
in ægypto in ea partē nili que
dicit delta ab Ogdoō rege cō-
ditū. Viſu: inſpectione & ob-
ſeruatiōe. Numeris: cano-
nis ſpatijs tempore quibus ſe
aſtra p gradus mouent quadā
cū armonia: vt Cice. docet.
Aut hic errat: p poſitis duob⁹
cōtrarijs: quorū alter alicui in
eſſe videt ſi ſubtrahas alterū
neceſſe eſt id qd ſuper eſt eſſe
verū: vt hoc loco. Aut mun-
dus inquit p ſe errat & vertit:
aut prouidentia dei gubernat
p ſe & temere verti. ſtultū ē di-
cere igit a deo gubernat qui p
aſtra futura mala hūano gni
indicat. Mūdus coelū. Errat
mouet & vertit. Sine lege: ſi
ne ordie et magiſtro. Per eū
p ei⁹ eternitatē. Incerto: teme-
rario & fortuito. Fata: deorū
cōſtitutiones. Matura lu. ſu-

bita peſt⁹ & gñities ex q̄tuor elemētis. Dehiſcēt: aperiet ſe. Subſidēt: preſſū ibūt
ſubmergentur & obruentur. Feruidus: æſtuans. Tolleſt temperiem: fiet intempe-
ratus. Inſida: quæ fructum non reddet ex ſemine credito. & indicat famem futurā.
Negabit ſegetes: non producit fruges. Omnis an inſuſis: an aqua corrumperetur:
& magnam peſtilentiam pariet. Ouidius ait: Conſtat & in fontes vitium manas:
ſi lacuſq;. Qua peſte paratis ſæuitiam: hoc eſt: quo genere mortis ſæuire in ho-
minis vultis. Multorum tempus in vnum: multi ſunt eodem tempore perituri.
Multorum: hominum. Conuenere: in vnum venere. Summo ſi ſit. coe. planetæ

Et fibris ſit nulla fides: ſed conditor artis
Finxerit iſta tages: flexa ſic omnia Thufeus
Inuoluens: multaq; tegēs ambage caneſcit
At Figulus: cui cura deos: ſecretaq; cæli
Noſſe ſuit: quē nō ſtellarū ægyptia nēphis
Aequaret viſu: numeriq; mouentib⁹ aſtra
Aut hic errat ait nulla cum lege per auium
Mundus & incerto diſcurrūt ſydera motu
Aut ſi fata mouent/vrbi/generiq; paratur
Humano matura lues: terræ ne dehiſcent
Subſidentq; vrbes: an tollet feruidus aer
Temperiem: ſegetes tellus inſida negabit
Om̄is an inſuſis miſcebitur vnde venenis
Quod cladiſ genus o ſuperi: q̄ peſte paratis
ſæuitiam: extremi multorū tēpus in vnum

LIBER PRIMVS.

quando in ſuis domibus: hoc eſt ſub proprijs ſerunt: multo plus pōtentia habent q̄
cū in diuerſis. Sunt aut ſigna. xij. Aries: taurus: gemini: cancer: leo: virgo: libra: ſcorpius:
scorpius: arcitenens: caper: amphora: piſces. Ex his ſolis domus & ppria ſedes ē leo &
lunæ cancer. Reliquorū planetarū: cuilibet duo ſigna aſcribunt. Mercurio virgo &
gemini. Veneri libra & taurus: Marti ſcorpius & aries: Ioui ſagittari⁹ & piſces: Sa-
turno capricornus & aquarius. Si Saturnus igit inquit qui eſt frigidus: ſub aquario
ferret & eſſet: diſſoluit fieret. Si ſol in leone: incendiū. quia mars in ſcorpio eſt: bella
cædeſq; fierent. Nam ſalubres ſtellæ vt Iupiter qui ſaturnū temperare poſſet occidit
& Venus quæ rabiē Martis debilis eſt: mercurius q̄o interceptus in arcu epicycli in

Conuenere dies: ſummo ſi frigida cælo

Stella nocēs nigros ſaturni accēderet ignes

Deucaliones fudiſſet aquarius imbres.

Totaq; diſſuſo latuiſſet in æquore tellus

Si ſæuum radijs nemeæum Phoebe leonē

Nunc pmeres: toto flueret incendia mūdo

Succenſuſq; tuis flagraſſet curribus æther.

Hi ceſſant ignes: tu qui flagrante minacem

Scorpion incendiſ cauda: chelaſq; peruris

Quid tñ gradiue paras: nam mitis in alto

Iuppiter occaſu premitur: veneriſq; ſalubre

ſignum in quod finxerunt Ganimedem fuiſſe conuerſum & ex vrna aquā emittere.
Manilius: Ille quo inſlexa fontem qui proijcit vrna. Deucaliones: quales fuere deu-
calionis Promethei filij tempore: quo tota terra aquis eſt merſa. Leonem nemeum
Nemea ſylua in arcadia eſt: in qua Hercules leonem maximum qui Molochi ho-
ſpitis ſui filiū interemerat ſuffocauit. qui poſtea inter ſigna relatus eſt. Fluerent in-
Diluuiū & incendia ex contrariorū elementorū abundantia fieri neceſſe eſſe philoſo-
phi docent. De incendijs etiā Plato in thimæo ſic ait: Fit em longo interuallo tēpo-
ris mundi circūactionis exorbitatio: quā inflammationis vaſtitas conſequat neceſ-
ſe eſt. Hi ignes: hæc incendia: ſiue hæ ſyderum aſcenſiones. Tu qui. o Mars qui eſ
in ſcorpio: in quod ſignum verſus ſuit. Is ſcorpius terra genitus qui peremit Orio-
nem. Flagrante: ardente. Chelaſq;: Chelaſ ſcorpionis brachia ſunt quæ libræ ſignum
faciunt. Et ex hoc quidem vehementia & diuturnitas belli colligitur: quia etiā vici-
num veneris ſignum incendiū. Quancq; voluere Chaldei librā & ſcorpionū vni-
cum eſſe ſignum. Quid tantum: quod tam magnum malum. Mitis: benignus.
Præmitur in alto occaſu. i. occidit & in ſigno oppoſito domicilio ſuo. Salubræ:
Venus & Iuppiter terris ſunt ſalutares: Martiſq; & Saturni maliuolentia temperat.

PHARSALIAE.

Habet: debile est. Cyllenius celer mo. Mercurius qui trecentis & octo & triginta diebus zodiacū lustrat: luna 70 diebus vigintiseptem: & horis octo: Venus trecentis & octo & quadraginta diebus: Iupiter annis duodecim: Mars duobus: Saturnus annis triginta: Sol diebus trecentis & quinque & sexaginta & horis sex. Cyllenius dictus a Cyllene monte arcadiae: in quo cum peperit Maia. Hæret: retrogradus est. Habet coe. est in suo domicilio: & plurimū potest. Cur signa: p signa nūc planetas intelligit qui diuerso mō p celum vagant. nam signa ipsa zodiaci fixa sunt: & semp eodem tenore vertent. Meatus: curius & aberrant. Mundo: p coelum. Obscurat: & propter eclipses hoc dixit: quia a malis futuris & a terra cōtraxere nigredinem. Latus ori. Orion sydus est quod in suo ortu & occasu tēpestates acerrimas concitant bellaq; & cedes sæpe portendit. Effingit in forma iuuenis ense accincti Is precibus hyrei deū hospitis Iouis mercurij neptunij vri na genus fertur: & cū venera tor euassisset egregius. iactaret q; se quodcūq; monstrū vel irata terra pduceret cōfecturū scorpionū illa emisit. cuius scitu hic peremptus in sydus cōuersus est. vt canit Oui. Diuersas de eo opiniones lege apud Higinū. Nimitū fulget. quasi dicat sœua bella suo splendore et toruitate prædicat. Imminet inītat. Ferriq; potestas. i. vis iusticiā opprimeret & ius fasq; omne. Sceleriq; audacia & scelus pro virtute habebunt. virtutisq; noīe appellabunt. Hic furor. hæc bellorū infātia. Exhibet in mul. an. progrediet & durabit pene quinquennū quoad apud Mundam vicerit Cæsar. Quid prodest. nempe nihil quia finitis his bellis amittetur libertas & Roma seruiet. melius itaq; erit vt diu bella ciuilia durent. Cū domino. tyranno & libertatis occupatore per quē intelligit Cæsarem dictatorem. qui aduersarijs superatis finem bellis imposuit. & breui duratura pax fuit. Quippe ante quinquennū elapsū ex eius cæde alia ciuilia bella sunt excitata. quæ cum confecisset Augustus imperij habenas sibi a patribus delatas arripuit. Itaq; hæc poeta deplorans inquit. Duc continuam seriem. trahe & patere continua bella ciuilia. Extrahe cladem. produc & protrahe cædes. Terruerant. & si rumores prodigia aruspicum astrologorumq; responsa satis terroris incusserant: tamen magis sunt consternati ciues vbi audiuerē matronam deo plenam vaticinia implexa enunciantem. Præfagia. prædiuinationes & præsentiones rerum futurarū Premunt. vexant.

Sydus habet: motuq; celer Cyllenius heret
Et celum mars solus habet: cū signa meat
Deseruere suos: mundosq; obscura ferunt
Ensi ferū nimitū fulget latus Orionis
Imminet armorū rabies: ferriq; potestas
Cōfundet ius omīe manu: sceleriq; nefando
Nomen erit virtus: multosq; exibat annos
Hic furor et superos qd pdest polcere finē
Cum dñō pax ista venit. duc roma malorū
Continuam seriem: clademq; in tpa multa
Extrahe: ciuili tantum iam libera bello.
Terruerāt satis hæc pauidā præfagia plebē
Sed maiora premūt: nā qualis vertice pindi

LIBER PRIMVS.

Aedonis: menas sacerdos Bacchi. Aedon mons in thracia baccho sacer. Plena lyeo ogigio: corrupto furore bacchi. Lyeus dictus a λυω verbo græco quod est saluor: eo q; vinū mentē & membra dissoluat. Ogigio: thebano ab Ogigerege. Vertice pindi: p iuga montis thessali. Matronæ: quæ noīe Oritia fuisse dicit. Matrona ea proprie autore Gellio est quæ in matrimonio cū viro cōuenit: etiā sibi liberi nondū nati sint. Prodens phœbū: manifestans phœbi numen. Quo feror: hæc sibi in aerē rapi: & in diuersas terras vbi confluctus futuri erant discurrere videbat. Opæan: o Apollo. q; sic est dictus a sagittarū emissionē. peīn em græce ferre significat: autor ē

670. Aedonis ogigio decurrit plena lyeo:
Talis & attonitā rapit matrona per urbem
Vocibus his p densurgentē pectora phœbū
Quo feror o Pæan: q me sup æthera rap tã
Constituis terra: video Pangæa niuosis
675. Caua iugis latosq; hemi sub rupe philippof
Quis furor hic o phebe doce. q tela man⁹ q;
Romane miscēt acies. bellūq; siue hoste est
Quo diuersa feror: primos me ducis i ort⁹
Qua mare lagæi mutatur gurgite Nilī
680. Hunc ego fluminea deformis trūcus arena
Qui iacet: agnosco / dubiā sup æqra syrtim
Arentemq; feror libyen: q tristis Erynnis
Translulit æmathias acies. nūc desup alpis

Vix tetigit qua diuidui pars maxima nili. Invada discurret pelusia septimus annis. Lagæi. Lagus pater fuit Ptolomei eius qui Alexandro in ea regni parte successit: vt Strabo ait. Ab hoc. reliqui omnes Ptolomei sunt appellati. Mutatur: augetur & variat diuerso calore. tum propter nilum: tū q; ad pelusiacū arabia est rubrū mare ptingēs: autor est Plī. Hūc ego. Pōpei corpus absq; capite indicat quē suafu pho tini ptolomeus puer in nauī quā oruatā p miserat iussit occidi. Aequore: p æquor. Dubiā syrtim: reliqas Pōpeiani exercitus post pharsalicū plū ad iubā regē in aphricā confugituras indicat: vbi cæsar eos supabit. Dubiā aut dicit q; syrtis nūc mare ē: nūc terra. Quo: ad quæ loca. Aemathias acies: exercitus q; in thessalia supfuere. Nunc desu. al. expeditionē cæsarīs in hispaniā designat: qua massiliā petreū & afraniū expugnabit. item aliam qua Pompei filios apud mundam quo ex africa pulsi confugerant.

PHARSALIAE

Nubiferae. altae & nebulosae. Pyrenen. pyrene & pyreneus mons est qui hispaniam a gallia diuidit. dictus a πυρ quod est ignis. crebro enim fulminatur. Primae sedes. reditum caesaris e munda demonstrat. eademque eius qui in senatulo a Bruto & Cassio tribus & viginti vuneribus est affectus. Consurgunt partes. eas indicat discussiones quae ortae sunt post caesaris mortem. Nam primum cum Antonio. inde cum Bruto & Cassio pugnatum est ab Augusto. postea cum Sexto Pompeio. ultimo vero iterum cum Antonio & Cleopatra. Per totum orbem. per Asiam Africam & Europam. Da cernere noua litto. concede ut videam pugnas nauales alibi quae ubi conspexi. In-

telligimus autem ipsam vidisse ea quae in mari hadriatico & ad Massaliam Caesaris tempore gesta sunt: & nunc videre alias apud Siciliam quae ab Augusto contra Sextum Pompeium gerentur. & in Antonio & Cleopatram in mari actiaco. Vidi philippos. praeterea quae ibi conseret Augustus cum Bruto & Cassio indicat.

Defecta. destituta. Lasso furore. lenta vi diuinandi. siue lasso. i. defesso. nam descendente numine solent pene exanimis esse. Iacuit. exanimis remansit.

In secundum Lucani librum
Sulpitij argumentum.

Et ubi conquestus nosci venturi secundus

Iustitio indicto: narrat fera tempora syllae
Post hec brutus adit constanti mente catonem
Cui rursum nubit funesto martia cultu
It capua magnus: late occupat omnia caesar
Teque capit domiti: sequitur tum cotio magni
Brundisio it natus cuius tentare remota
Auxilia. obsessusque tamen vix effugit ipse

LIBER SECVNDVS.

IOANNIS SVLPITII VERVLANI in secundum Lucani librum interpretatio.

I Amque ire. Conseruatis populis prodigio: varietate aruspicum varietateque responsis: & furentis foeminae vaticinio utitur poeta ad Iouem apostrophe: dras ut velut mortales latere futuros euentus: ut possint etiam in malis sperare aliquid: siue mundus diuina prouidentia regatur: siue temere casibusque agatur. Loquiturque secutus autem Ciceronis sententia qui inquit: praescientia malorum cui prouideri non potest inutile esse. praeterea quod potest futura cognoscere: nam si futura sunt vitari non possunt: si prout futura non erant. & bona non prouisa plus gaudij: mala vero prouisa plus doloris solent afferre.

M. Annei Lucani Pharsaliae liber secundus.



Amque ira patere deum manifestaque belli

Signa dedit mundus: legesque & foedera rerum

Praecia monstrifero vertit natura tumultu

Indixit nefas: cur haec tibi rector olympi

Sollicitis visum mortalibus addere curam:

Noscant venturas ut dira per omnia clades:

Siue pares rerum cum primum informia regna

Materiaeque rudem flamma cedente recepit

Finxit in aeternum causas quae cuncta coercent

Se quoque lege tenens: & secula iussa ferentem

Fatorum immoto diuisit limite mundum.

opificem: formamque unicuique operi imponit tanquam statua. Ea dat esse rei: & confirmat rem in esse: & discernit rem a re. Quarto loco propositum ponit. i. finem ad quem aliquid fit. Flammae. igne in sublimiore locum abeunte. Finxit causa. firmavit serie causarum implexam. i. fata ipsa. Se: ipsum deum. Qua cum. colloquitur secundum stoicorum sententiam quae voluit mundum diuinam prouidentia regi: & fata a mundi principio stare. Quod & Chrysippus sensit: & Manilius his versibus explicat: Soluite mortales aios curasque leuate: Totique supua: cuius cura deflere quaelis. Fata regunt orbem: certa stant omnia lege: Longaque per certos signant tempus cursus. Mundum se. mundi motum secula afferentem. Ex eo enim constant cōficiuntque tempora. Iussa: ordinata & certa negocia mortalibus afferentia. Im. li. fa. firmo termino et eorum sequitur opinionem quae dicunt fata tolli non posse: sed prouideri aut contrahi. Vir. vij. Attrahere atque moras tantis licet addere reb. Et. x. Tolle fuga turnum atque istantibus eripere fatis

F

PHARSALIAE

Siue nihil po. est. sententia est epicureorū deos quietos esse & eorū prudentia mundū non regi: sed casu & fortuna accedere oīa. Positū: cōstitutū firmū. Casum. euentū prāter propositū. Est em casus inopinatus ex fluentibus causis in his q ob aliquid geruntur euentus. Sors: fortuna. Fertq re. vi. mutat prospera aduersis & contra. Sit su. ignorent homines. Coeca: ignara. Timenti: passuro incommoda. Ergo. postq inquit aduere mala futura. Indicto indico templa frequentauere. Concl piunt. animo comprahendunt. Constatura. firma & immobilis futura. Fides. quā p. monstra ostenderant. Iustitiū. f. fuit. Iustitiū est iuris dicendi intermissio ob publicam calamitatē aut luctum

Dictum quasi iuris statio: solebat aut id in publico luctu indicī. Ferale: luctuosum. Latuit: nō discernebat ab alijs ipsa veste. Tectus plebæio amictu: vulgares & pullas togas indutus. Omnis honos: omnes magistratus. Purpura: vestis purpurea consularis Nullos fasces: nullū consule

Fasces em eorū sunt insignia. Tunc questus. Tunc cite sine clamore dolebant: vt solent q astant morientibus. nam quo ad vident eos animas exalasse non plorant. Primo funere: in principio mortis alicuius. Domus: familia. Conclamata: deplorata. tunc em mortuis conclamabatur: quū nullum amplius vitæ vestigium esse reliquum videbat. Estq Conclamare satis clamare & deslere: in qua re nulla dilatio est doloris & luctus. Exigit: requirit. Brachia famularum

Veterum mos erat in funere plangere: hoc est percutere faciem pectora & brachia. Premisit: complexando ipsa mater Rigentia: frigentia. Exanimis: semimortuos. Minaces oculos: in instanti morte oculos mdueri & caligare auctor est Plinius. Nec dum est ille dolor sed me. Dolor em est de præsenti malo: meus vero de futuro. Amens: prae dolore insansens. Incubat: superinstat filio. Incubare vero proprie dicunt hi qui dormiunt ad accipiendam responsa. vnde ille incubat Ioui dicimus. i. dormit in capitolio vt responsa possit accipere. Incubare etiam aliquando pro coire capitur. vnde incubi dicti sunt syluani & fauni quos improbos quandoq fuisse mulieribus comperitū est: & earū appetisse ac peregrisse concubitū.

Siue nihil positū est: sed fors incerta vagat: Fertq: refertq vices: & hñt mortalia casu Sit subitū quodcunq paras / sit coeca futuri Mens hominum fati: liceat sperare timenti Ergo vbi cōcipiunt quātis sit cladibus vibri Constatura fides superū: ferale per urbem Iustitiū latuit: plebæio tectus amictu

Omis honos nullos comitata ē purpura fatūc questus tenuere suos: magnusq p oes Errabat sine voce dolor. sic funere primo Attonitæ tacuere domus: cū corpa nōdum Conclamata iacent: nec mater crine soluto Exigit ad sauos famularū brachia planctus Sed cū membra premit fugiēte rigetia vita Vultusq exanīes oculosq i morte minaces Nec dū ē ille dolor sed iā met^o icubat amēs

Condurcuntur em Anteros vero qm iustitia dñifunū vocatū est ut deus iustitias rearet dñifunū in anū iustitias dñifunū

LIBER SECVNDVS:

Cultus matrona: matronæ pullatæ deorum templa frequentabant. Deos: deorum statuas & templa. Affixere pectora solo. i. in templis se prostrauere. Fudere: sparsere. Feriunt aures affinetas: obtundunt deorum aures clamoribus quæ solent nobis ad vota patere. Diuisere deos: diuisum in diuersa templa se contulere: ita vt nullum templum præcatticibus vacuum esset. Factura inuidiam. concitatura odium erga deos si non exaudirent: vel excitatura deos ad odium in supplices & ad inuidendum inter se de veneratione. Liuentes planctu: nigros percussione. Scissa genas: synecdoche. Omiseræ matres. In concitandis & sedandis affectibus supraq dici

Miranturq malū: cultus matrona priores Deposuit: moesteq tenent delubra eate rug He lacrymis sparsere deos he pectora duro Affixere solo: lacerasq in limine sacro Attonitæ fudere comas: notisq vocari Alluetas crebris feriunt viulatibus aures. Nec cumctæ summi tēplo iacere tonantis Diuisere deos: & nullis defuit aris Inuidiam factura parēs. quar vna madetes Scissa genas planctu liuentes atra lacertos

Nunc ait o misere cōtūdite pectora matres Nūc laniatē comas. ne ue hūc differte dolo Et sumis seruare mal. nūc flere potestas (rē Dū pendet fortuna ducum: cū vicerit alter Gaudedū ē. his se stimū dolor ipe lacescit Nec non bella viri: diuersaq castra petētes. Effundunt iustas numina læua querelas

potest noster est poeta mirificus: nullumq locum prætermittit. Elcitq pathos ab etatibus: a fortuna: a loco: a tempore: a causa a qua & indignatio est: a modo: numero: forma: quantitate: materia circa rem: a parabola: ab imagine: a minore ad maius: a maiore ad minus: a similitudine: dubitatione: attestazione: nimietate: exclamazione: taciturnitate: repetitione: obiurgatione: modisq ceteris. Nunc: dum licet Contundite: percutite. Ne ue hunc differte dolorem. iam em certa sunt signa mali futuri Et summis seruare malis. i. nec seruare ad extrema mala: nam cum alter ductum victoriam obtinuerit. reprimendus erit luctus & simulanda læticia ergo nunc cum licet lugeamus Flere potestas pro flendi facultas. & est cōstructio græca. Pendet fortuna: in dubio est: nam incertū est vter vincat. Gaudedū est: quia bella cessarint & tyranni metu. His se stimulis: sic inter se conquebantur mulieres primaræ. At nec ipsi viri aliter affecti erant: cū diuersos duces sequebantur. sibi em ipsis in memoriā redocebant bella elapsa: & antiqua. f. Marij & Syllæ: & comparatione illorū hæc instantia mala illis deteriora esse dicebant. His stimulis: his adhortationibus ad luctum. Lacescit: stimulat & vexat. Necnō viri quoq in castra vel Cæsaris vel Pompei cunctes conquebant. Diuersa castra quia alij Cæsarem: alij Pompeiū secuturi erant. Iustas querelas: quia iuste conquebant de seuitia deorū.

quicogerentur. sibi em ipsis in memoriā redocebant bella elapsa: & antiqua. f. Marij & Syllæ: & comparatione illorū hæc instantia mala illis deteriora esse dicebant. His stimulis: his adhortationibus ad luctum. Lacescit: stimulat & vexat. Necnō viri quoq in castra vel Cæsaris vel Pompei cunctes conquebant. Diuersa castra quia alij Cæsarem: alij Pompeiū secuturi erant. Iustas querelas: quia iuste conquebant de seuitia deorū.

quicogerentur. sibi em ipsis in memoriā redocebant bella elapsa: & antiqua. f. Marij & Syllæ: & comparatione illorū hæc instantia mala illis deteriora esse dicebant. His stimulis: his adhortationibus ad luctum. Lacescit: stimulat & vexat. Necnō viri quoq in castra vel Cæsaris vel Pompei cunctes conquebant. Diuersa castra quia alij Cæsarem: alij Pompeiū secuturi erant. Iustas querelas: quia iuste conquebant de seuitia deorū.

quicogerentur. sibi em ipsis in memoriā redocebant bella elapsa: & antiqua. f. Marij & Syllæ: & comparatione illorū hæc instantia mala illis deteriora esse dicebant. His stimulis: his adhortationibus ad luctum. Lacescit: stimulat & vexat. Necnō viri quoq in castra vel Cæsaris vel Pompei cunctes conquebant. Diuersa castra quia alij Cæsarem: alij Pompeiū secuturi erant. Iustas querelas: quia iuste conquebant de seuitia deorū.

quicogerentur. sibi em ipsis in memoriā redocebant bella elapsa: & antiqua. f. Marij & Syllæ: & comparatione illorū hæc instantia mala illis deteriora esse dicebant. His stimulis: his adhortationibus ad luctum. Lacescit: stimulat & vexat. Necnō viri quoq in castra vel Cæsaris vel Pompei cunctes conquebant. Diuersa castra quia alij Cæsarem: alij Pompeiū secuturi erant. Iustas querelas: quia iuste conquebant de seuitia deorū.

PHARSALIAE

Miseræ sortis: miserandæ conditionis. Cannatū. Cannæ apulie vicus est apud quē
vltia quadraginta milia romanorū ab exercitu hannibalis cæsa sunt. Trebiæ: tre-
biæ fluuius est prope placentiā in Gallia cisalpinga & apennino in padum fluens. L.
Sempronij consulis clade nobilitatus. Non pa. peti. nō querimus ab armis cessare:
sed gentes oēs. s. nos concitare: dū modo bella ciuilia deponant. Excite: cōmouete.
Achemenijs sūt. Susia quasi pars est Persiæ inter eam & babyloniam posita. habetq;
Susia urbem clarissimā: quā Titonus Memnonis pater teste Strabone cōdidit. Ache-
menios autē persas dicimus: siue ab Achemone bacchenionis filio rege persarū: siue
ab achemenide tribu ex qua p-
sare reges traxere originē: vt
Herodotus inquit. Medica:
Media in asia regio cōtermina
assyriæ & persiæ & mari hir-
cano: a medio Medæ filio co-
gnominata. Torumq; hoc po-
eta dicit propter bellum par-
thicū quod gerebat. Massa-
getes: nobiles populi i scythia
asiatica solē colunt: & quī p-
deserta vagant equorū quib;
invehuntur sanguinem potāt
Ister: fluuius qui & Danu-
bius dicit: in iugis germaniæ
oritur: & sexaginta fluminib;
auctus per septem ora effluit
in euxinum. Sueui germanie
populi. Non alliget: nō reti-
neat. Albis: germanie fluui;
qui Sueuos a Ceruetijs diui-
dens mergitur in oceanum.
Rheni: Rhenus ex alpihus orit
Heluetios sequanosq; alluens
bathauorum insulam efficit:
& mergitur in oceanū. Da-
cus. Daci & Gethe in scythia
vicini sunt. Sed gethas appel-
lat eos qui ad pontum in ori-
entem vergunt. Dacos autem
qui oppositum germaniam versus ad Istri fontes: quos olim dauos vōcatos esse pu-
tat Strabo. & ideo aquē Athenienses Dauorum & Gethas: nomina seruilia abun-
dare. Occurrat iberis alter. Cæsar inquit in hispanos se conferat: Pompeius verō cō-
uertat se ad parthicū bellum. Ad coas pharetras: alluit ad mortem parthorū qui
pugnando & fugiendo sagittas emittunt. Nulla vacet tibi Roma manus. nullus
abstineat ab armis in te inferendis. Plurimus æther: magna copia ignis coelestis.
Collapsus in ignem: descendens in speciem ignis nostri: qui ab illo diuersus est. Per
fulmina. legitur etiam flumina. Sæue parens: magne Iuppiter. Vtrasq; simul par-
tes. s. Cæsaris & Pompei.

O miseræ sortis: quod non in punica nati

Tēpora canharū fuimus: trebiæq; iuuetus.

Non pacē petimus superi date gētib; iras

Nunc vrbes excite feras: confuret in armis.

Mūdus achemenijs decurrat medica susis

Agmīa: massagetes scythic⁹ nō alliget Ister

Fūdat ab extremo flauos aquilone sueuos

Albis: et idomitū rheni caput oībus hostes

Reddite nos populis ciuile auertite bellum

Hinc dacus p̄mat: in gethes: occurrat iberis

Alter: ad coas hic vertat signa pharetras

Nulla vacet tibi roma man⁹ v̄p̄dere nomē

Si placet hesperitū superi: collapsus in ignē

Plurimus ad terrā p̄ fulmīa decidat æther

Sæue parens vtrasq; simul partesq; ducesq;

LIBER SECVNDVS.

Dum nondū meruere anteq; manus ciuili sanguine maculem: nā vbi cōserueret
prælia digni sunt fulminari. Tanto ne. Acris ab iniustitia crudelitæq; rephensio:
q; per tot cædes quærant patriā occupare quæ pro eadem a tyrannide liberanda fa-
ciendæ vix essent. Prouentu: fertilitate copia. Vter: an Cæsar an Pompeius. Vix
tanti: argumenta a contraria causa. Tanti: satis honestū & dignū. Vt neuter: nec
Cæsar nec Pompeius. Pietas peritura viri: nequicq; p̄j & qui mox pietatis obliui
in ciues & propinquos pugnabūt. Egerit: effudit. At miseros: patres verō inquit
afflictabant & oderant q; tam diu vixisset: essentq; ad tanta mala referuatī. Angit:
vexat. Fata viuacia: fortem
longæuam. Grauis: molestæ
Atq; aliquis. Hac longa sæ-
uis oratione hæc bella ciuilia
Marianis syllanisq; conferun-
tur. in quibus quanq; crude-
lia omīa facta sunt: tamē nūc
multo crudeliora instare ho-
mines arbitrabant. Primum
itaq; Marij fors & crudelitas:
inde Syllæ commemorat. &
Marius Pompeio: Sylla verō
Cæsari tacite conferri videt.

Dum nondū meruere feri tanto ne nouorū

Prouentu scelerū querūt vter imperet vrbi

Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere

Vt neuter: tales pietas peritura querelas

Egerit: at miseros angit sua cura parentes

Oderuntq; grauis viuacia fata senectæ:

Seruatofq; iterum bellis ciuilibus annos

Atq; aliquis magno querēs exēpla timorū

Non alios inquit motus tūc fata parabant:

Cū p̄ teutonico victor: libycosq; triūphos

Exul limosa Marius caput abdedit vlua

Stagne auidi texere soli: laxæq; paludes

Depositū fortuna tuum: mox vincula ferri

rias. In septimo perijt. Exul. Cum sulpitiana rogatione Syllæ prouinciā Marius
vellet eripere: & legatus ad Syllam missus vt traderet exercitum: esset occisus. Sylla
statim dilato bello Mythridatico legiones in urbem infudit: fugatoq; Mario om-
nia ex sua sententia gessit. Marius verō cum desperasset se posse resistere Syllæ co-
pīs: clam vrbe profugit: & apud Minturnenses percussorum metu nudus in palu-
dibus latuit. Inuentusq; & in carcerem coniectus: immisum percussorem Gallum
vultus auctoritate deterruit. acceptaq; nauicula traiecit in Aphricam: vbi dux exu-
lauit. mox Cinnana dominatione reuocatus ruptis ergastulis coegit exercitum. Ce-
sisq; inimicis iniuriā vltus septimo consulatu (vt quidam ferunt) voluntaria mor-
te decessit. Vlva limosa: herba in limo palustris nascenti. Auidi: bibuli. Laxæ: len-
tæ quæ non fluunt. vel lapsæ quæ fluxerunt. Depositum tuum: illic em̄ ipsum ser-
uasti. Est autē depositum res quæ ad tempus custodienda seruandaq; traditur: ea cō-
ditione vt restituatur.

PHARSALIAE.

Exedere. attritum. Senem. Marium sexagenarium. Paedior. fetor & putredo. Di. a pedibus vermiculis. quorū diminutiū pediculi. Consul. s. septimū. Moriturus foelix. quia vltus & sponte decessit. atq; vt ait Valerius si eum inter miseros posueris miserimus. si inter foelices foelicissimus reperietur. Euersa. deleta caedibus quas fecit in reditu. Poenas ante dabat: ante poenas patiebat q; scelera cōmisset. Mors ipsa refugit: refugere visa est: quia nec ab inimicis nec ab incōmodo paludis et carceris confici potuit. Frustraq; hosti. Cymbes quidē publicus minturnensium carnifex Galata nomine ad Mariū percutiendū immisissus: cum primū carcerē est ingressus: Marij oculis igneo splendore micantibus trepidare coepit. mox Marius cum e lecto surrexisset inclamassetq; C. Mariū occidere audes. ille infansienti similis egressus ē clamans: Ego. C. Mariū occidere nequeo. Hac de causa superstitio quadā ducti minturnenses eum carcere liberauerunt. Cūq; aduerteret Marius aellum pabulū obiectū negligere & ad aquam percurrere augurium capiens orauit amicos vt ad mare adduceret vbi piscatoriam nauiculā nactus nauigauit in Aphricam: Ex Appiano & Valerio maximo. Dirigit: cū stupore cōtractus est. Torpente: rigente Torpedo piscis est: cuius tactu membra hebetant & rigent. Inde fit Torpor. i. pigritia. & Torpeo verbū pigreo. Terribiles deos: furias. vltusq; est gūe masculino scdm Orphei & aliorū sententiam: qui dicūt vtrūq; dijs sexum inesse. Sic Virg. de Venere intelligens: Descendo ac ducente deo. & alibi de Iunone aut lecto loquens ait: Nec dextrae erranti deus abfuit. & Tibullus: Qui Veneris magni violauit numina verbo. & Caluus: Pollentēq; deum venerem. Mariū. Emphasim habet. i. crudelem & sceleratum. Audierat: audire visus fuerat. nam existimabant Galatam occursum eiusdem demonis tertium. Legibus aui: morti quae lex aui est. Furorē: cupiditatem interimendi Mariū. Funera gentis: vestrorū exercituum cādem. Seruate hunc. nam non minus sauiet in romanos q; in vos olim. Nō ille Mariū inquit nō conseruauit deorum benignitas. sed ira ipsorum in Romanos: quos quia decreuerant perdere hunc efferum eligerunt qui esset eorum voluntati satisfactorius. Protectus. nam cum per deuia iet ad mare arripuit sub folijs latitans persequentes euasit.

Exedere senem: longusq; in carcere paedior

Consul & euersa foelix moriturus in vrbe

Penas ante dabat scelerū. mors ipsa refugit

Sepe virū. frustra q; hosti ē cōcessa potestas

Sanguinis intus: primo qui cedis in ictu

Dirigit: ferrumq; manu torpente remisit.

Viderat imensam tenebroso i carcere lucē

Terribilesq; deos scelerū: mariūq; futurū

Audieratq; pauēs: fas hęc cōtingere nō est

Colla tibi: debet multas hic legibus aui

Ante suam/ mortes/ vanū deponere furorē

Si libet vlcisci deleta funera gentis

Hunc cymbri seruate senem/ nō ille fauore

Numinis: ingenti superū protectus ab ira

LIBER SECVNDVS.

Ferus. i. fuit. Iniq; pelago. non tranquillo. Nā insurgente tēpestate p fractū & gubernaculo vela ventis quo fors eum duceret permisit. Hostilem in terrā. prohibitus em Libyā ingressu veluti hostis a Sextio praetore in mari hyemen perfere coactus est paulo supra Libyē inter numidasq; montes nō longe. a quibus annis superioribus i iugurtham numidasq; ipse pugnauerat. Actus mapalibus va. agitatus per domos pastorū desertas. Mapalia & magalia pastorū casae lingua punica appellāt. in hocq; solo differunt q; mapalia primā corripit. magalia producit. Iacuit. quia inhonorat & spretus & infrequens. Nuda. hominibus vacua ppter cades illic ab ipso factas & agros late vastatos. Triumphi. de quo triumphauit. Iugurthae. filij manastabilis cuius bellū Salustius scribit. Et poenos pressit cineres. Fertur marius delecte carthaginis speluncā quādā habitasse vt Plutarchus & Seneca meminere. Et ideo ait eū ruinas carthaginis calasse. Tulit solatia fati. accepit solamen suū aduersitatis. nā Carthago cernens mariū ex tanta foelicitate in tantā miseriam cecidisse se solabatur. & marius potentissimae vrbis ruinas aspiciens. æquiore animo aduersam fortunā ferebat. minusq; deos incutabat & ipsis irascebat. Libycas. barbaras & efferas quales habent afri. Redit fortuna prospera quippe Cornelius cinna consul de mario & his q; senatū hostes iudicauerat. Cinna.

Vir ferus. & romam cupienti perdere fato

Sufficiens: idem pelago delatus iniquo

Hostilem in terrā. vacuisq; mapalibus actus

Nuda triumphati: iacuit p regna iugurthae

Et penos pressit cineres: solatia fati

Carthago: mariusq; tulit: pariterq; iacentes

Ignouere deis: libycas sibi colligit iras

Vt primum fortuna redit. feruilia soluit

Agmina: conflato saeuas ergastula ferro

Exeruerē manus: nulli gestanda dabantur

Signa ducis: nisi qui scelerū iā fecerat vltum

Attuleratq; in castronē. p fata quis ille

Quis fuit ille dies: marius q; moenia victor

Octauio Collega aduersanre referret ad populū tincta est sanguine concio. & Cinna patria profugus ad partes fugit mariūq; cū suis ab aphrica reuocauit. Qui etiam seruis ad libertatē voratis & solutis ergastulis cōfecit exercitū. Ergastula sunt loca clausa & officinae vbi serui vel damnati opari cogunt. Ergastuli vō psonae ipsae. Di cunctq; ab ep̄y αἰσῶμαι quod est operor. Cōflato fer. dissolutis catenis & versis in arma. Exeruerē. liberauerē. Nulli gestanda. nemo inquit marij signifer esse poterat. aut alicuius apud eū potestatis. nisi scelere aliquo insigni se maculasset. Pro fata. Exclamatio pre rei immanitate. Quo moenia victor. quū romā ingressus est nā (vt Florus habet) hostiam primū diripuit. & vt Appianus Lauiniū Aritiam & Antiū coepit. mox in vrbe triplici agmine intrauit. Sed Florus quadruplici inquit diuisere copias Cinna marius carbo sertorius. Hic postq; oīs manū Octauij depulsa ianiculo est statim ad principij cedem signo dato aliquanto seuius q; aut in punica aut in cymbria vrbe sauiet. C. Octauij consulis caput pro rostris exponit. Antonij consulares in marij ipsius mensis caesi a simbria in penaibus domorū suarū trucidantur. Cassij pater & filij in mutuo alter alterius aspectu.

PHARSALIAE

Quanto gradu: quanta celeritate crudelitatisq; magnitudine. Nobilitas: nobiles.
A nullo reuocatum est pectore ferri: nulli pepercere ne his quidem qui ad templa deum
statuasq; confugerant. Lubrica saxa: pavimenta & strata marmorea in quibus propter
sanguinem nullus consistere poterat. Vergentibus: ad mortem se inclinantibus. Praeci-
pitasse: abrupisse. Primo limine: ipso ortu & principio. Fata: sorte vite. Crimine
ab innocentia & aetate commiseratio. Posse mori: quia partem aduersam. Trahit ipse
furoris: audacitate occidente tracti milites marianum querebant nocentes & inimi-
cos: sed quemcumq; obuium trucidabant. Visum lenti: videbat esse segnis inertisq; mi-
litis. In numeris: per ordinem ut
occurrebant. Vel in numerum:
hoc est ut ingens numerus con-
ficeret. Cruentus: crudelis.
Ab ignota ceruice: ignotis etiam
capita amputabant ut habere-
rent quod ostenderent Mario
& quo se fortiter egisse testa-
rent. Spes una salutis. Con-
stituerat & indixerat Marius
ut quos ipse non salutaret: qui
busq; salutationibus non re-
sponderet milites interemeret
Dederat & aliud signum: ut
quibus ipse manum osculan-
dam preberet: parcerent. Hinc
Qu. Ancharius ipso Mario
vidente confossum est: quia fa-
talem illam manum non por-
regerat salutanti. Hinc Ancha-
rius in capitolio sacra facturum
Marium adiit: ut facilius ve-
niam impetraret. Ille tamen
quantum incohato sacrificio ap-
pellantem ab astantibus iussit
interfici. Appianus & Florus
auctores sunt. Polluta: ma-
culata crudelitate. Mille licet
Eos arguit qui tam turpi oscu-
lo vitam breui duraturam re-
dimebant. Nam statim ut Syl-
la rediret esset ipsos interceptu-
rus. Noua signa mortis: Ma-
rium dantem signa caedis que
diximus. Vix decorum: ho-
nestum. Melius est enim honeste
mori quam turpiter viuere. Bre-
ue dedecus: ignominiosam breuemq; vitam. Cui vacet flere: quis sit vacuus ad
desendum caedes innumeras que factae sunt.

Corripuit: quantoq; gradu mors sua cucurrit.
Nobilitas cum plebe perit: lateq; vagatur
Ensis: & a nullo reuocatum est pectore ferri
Stat cruor in templis: multaq; rubetia cede
Lubrica saxa madent: nulli sua profuit etas
Non senis extremum piguit virgentibus annis
Praecipitasse diem: nec primo in limine vite
Infantis miseri nascentia rumpere fata
Crimine quo parui cedem potuere mereri:
Sed satis est iam posse mori: trahit ipse furoris
Impetus. & visum lenti quessisse nocentem.
In numerum pro magna perit: rapuitq; cruor.
Victor ab ignota vultus ceruice recisos:
Dum vacua pudet ire manu: spes una salutis
Oscula pollute fixisse trementia dextrae
Mille licet gladii mortis noua signa sequantur
Degenero populus vix secula longa decoro
Sic meruisse viris: ne dum breue dedecus aui
Et vitam dum Sylla redit cum funera vulgi

LIBER SECVNDVS.

Vix te. Ordo est: O Boebi vix vacet mihi deslere hoc manus innumeras coronae in-
tercarpetis membra disperisse resparum pro viscera. Boebi: Boebus & Numitor in
via deprehensi trucidati sunt: & pro medium horum vinctis carnificum tracti. Fuit & alius
quidem Boebius quem sine ferro inter manus Syllani milites disperperunt: ut meminit
Florus. Intercarpentis: disperpentis & laniantis. Corone: multitudinis in coronam
expositae. Antonij: Marij Antonij oratoris abscissum caput manibus laetis inter
epulas pro summam animi ac verborum insolentiam aliquod diu tenuit Marius: & suae mentis
sacra eius sanguine contaminari est passus: publicumq; annum quod attulerat in sinum recepit
Fuit autem proditus Antonius a
Flere vacet: vix te sparsum pro viscera Bebi
Innumeras intercarpetis membra coronae
Disperpisse manus: aut te praesage malorum
Antonij: cuius laceris pendencia canis
Ora ferens miles festae rorantia mensae
Imposuit: truces lacerauit Fimbria crassos.
Saeua tribunatio maduerunt robora tabo
Te quique neglectum violatae scauola dextrae
Ante ipsum penetrare deae: semperq; calentes
Mactauere focos: patrum sed fessa senectus
Sanguis effudit iugulo: flammisq; pepercit.
Septimus exequit repetitis falcibus annus
pium dicit: patrem pro seipsum confodisse. sic tradit & Cice. Robora in a. sanguine tri-
bunorum rostra tincta sunt: nam interempti tribuni fuere & e saxo praecipitari: ut Lici-
nius. Tabo: sanie. Te quoque. Mutius Scauola pontifex maximus non Marij senis
tpe: sed post eius mortem filij iussu apud aras vestae ad quas confugerat est interemptus.
Dextere: violatae manus multum cruentatae. Te neglectum: te spreum cum ob pontifica-
tum venerari te debuissent. Penetrare deae: aditu vestae. Semper calentes: inextinctus
enim illic ignis seruat. Pepercit: abstinuit maculare cruore. Septimus haec se. Marius
post occupatam urbem cum Cinna consul factus primo sui consulatus mense duo de. lxx.
annis natus decessit. Cui suffectus Valerius Flaccus cum in asia perisset Carbone ha-
buit successorem. Cinna postea a suis occiso Carbo solus consul restitit. Hunc securi
sunt. C. Norbanus & L. Scipio: quantum & ipse Carbo consulari gerebat. Interim
vero Sylla intra tirenium mithridaticis rebus compositis ad sexaginta militum hominum
secum agens exercitum: & mille sexcentasq; naues in Italiam rediens Brundisij primis
appulit. circa Canusiam sub annei vulturno hostes ei occurrerunt: ibi Norba: fuga
tus est & Scipio post dato obsides ab exercitu desertus & captus est. Carbo ratione

PHARSALIAE

hostes iudicauit qui ad Syllā cōfugerant: & Metellū inprimis: inde Papyrius. Carbo iterū: & Marius Marij filius consules creati sunt: pugnatūq; ad sacriportū: vbi Marius a Sylla victus præneste fugit: & cū clausas vr̄bis portas adinueniret: p̄ funem demissum quo se cingit in murū susceptus est. Carbo a Metello est superatus: Sylla mariū præneste fossa & muro conclusit. Marius desperatis rebus suos hostes occidere statuit: per Brutū prætorem: vt ait Appianus, siue vt alij per Damasium qui in vocatos senatores præsertim in Scæuolam sœuit. Sylla interea Romā exercitum diuersis itineribus misit: & vt portas vr̄bis occuparet imperauit: mox ipse ante portam in campo martio exercitum statuit marius obsessus

quantq; frustra tentasset erumpere a Lucretio offella syllana

rum partium viro: cū per cuniculum tēaret euadere orcuti

sceptus mortem in ipso cuniculo sibi consciiuit. Septimus annus: septim⁹ consulatus: ad

quæ omniū primus ipse peruenit. De qua re post fagam illam ex vr̄be ostentū dicit habuisse septem aquilā pullos vt ait Appianus. Omnia passio: nam ex humillimo potentissimus euasit: & in foelicissimi foelicissimus. Mensq; homini quid fa. pa. qui mensurauerat expertusq; fuerat aduersa & prospera: quæ fortuna solet asferre. Iam quot ca

dauera: repetat illud cui flere vacet. Sacriportum: themesis est. Sacriportus locus est prope præneste vbi Marius iunior marij filius consul vicesimo ætatis anno factus: cōtra Syllam pugnans fugatus est anteq; Sylla vr̄bem occuparet. Sic em̄ ex Plutarcho alijsq; colligit. sic indicat & Appianus. Est etiā Sacriportus locus intra vr̄bem iuxta pallatium eius: meminit Varro. Collina porta. Thelesinus sannitum dux cū

Marium obsidione liberare nō posset ad decimū a porta collina stadiū castra posuit. Ibiq; a sylla magna cū suorum strage superatus perijt. est autē porta collina quæ ducit ad quirinalem. eandem ferunt salatiam appellatam. Caput mundi: imperiū romanum quod Marius ad sannites transferre promiserat, fauebant em̄ partibus suis. Sannites: sannites inter picenū campaniam & apuliam populi sunt. Ultra furcas: supra eam calamitatem quā ad caudinas furculas acceperat. Sunt autē furculæ caudine L. iuo autore saltus duo alti siluosiq; montibus circa se perpetuis inter se iuncti. Iacet inter eos satis patens clausus in medio campus herbis aquosusq;: per quē melius iter est. sed anteq; venias ad eum intrandæ primæ angustia: & aut eadem quæ te insinuaueris via retro repetendo: aut si ire porro pergas per alium saltum arctiorē impeditoremq; euadendū. Hunc in locum. T. Verrius & Sp. posthumus consules exercitū deducto: cū nulla spes euadendi esset: sannites obsidentes foedere cū eis facto & sexcentis equis tribus romanis datis obsidibus: ita exercitum abduxerunt vt omnes sub fugum mitterent. Caudina: a caudio vicino oppido dicta. Cladibus quas Marius fecerat.

Ille fuit vitæ Mario modus: omnia passo

Quæ peior fortuna potest: atq; oibus vso

Quæ melior: mensq; hoi qd fata parent

Iam quot apd sacri cecidere cadauera portū

Aut collia tulit stratas quot porta cateruas

Tunc cū pene caput mūdī: rerūq; potestas

Nutauit tralata locum: romanāq; Samnis

Vltra caudinas sperauit vulnera furcas.

Sylla q̄q; in mensis accessit cladibus vltor

LIBER SECVNDVS:

Exiguū sanguinis: reliquias superstitis populi. Haussit: attraxit & quasi bibit. qd dixit ad eius improbandam crudelitātē. Dumq; nimis. Translatio a chirurgis: qui cū putrida loca lecant interdū sinceram carnē abscidunt. Putrida mem. p̄ quā nocentes & inimicos intelligit. Medicina: vltioni hæc comparat. Nimiū secuta est. altius secuit q̄ oporteret. Sed cū iam. s. sed cum nulli alijs viuerent. Tūc data libertas odijs: tunc licuit vnicuiq; quē veller occidere nulla lege seruata: nec sylla penes se arbitriū necandorū reuerauerat: si cut marius. Itaq; diu seuitū ē donec clamauit furidius viue re aliquos debere essent quib⁹ imperaret: & nūc pposita est tabula q̄ duo milia nobiliorū mori videbant: autor est Flo. Pecit ne. assumpsit licentiā sceles. Infandū dō. varia mortis crudelitatisq; gēia memorat. P̄ni em̄ vltra occidendos famulis se p̄bebat: & multi siue p̄ odiū siue p̄ pietatē dños obtruncabāt: & filij patres. Certatū est: a filiis inter se. Ceruix cæ. caput amputatū. Ce deret: in forte veniret. In prefra. in salutē quā fratris caput gerēs assebat. Fuga: ex fuga. i. fugientib⁹. Latebrę. lustra et siluę. Percussus: repulsus. Hic: alijs. Elia: strangulata. Laculatus: demittēs se. De siluit: deorsum saluit & se p̄cipitavit. Rapere mortes: præ occupauerunt morte: ne inimici eius inferendæ potestatē haberēt. Robora bu. signa rogi quem ipse parauit & anteq; le vulnerare intēdit. Colla du. pi. Valerius inquit: abscisa mi serorū capita non modo vultum at spiritū retinentia in cōspectum suum asseri voluit: vt illa oculis quia ore nefas erat mandere. Ducum: Marij: Thelesini & Lamponij. Congesta: coadunata.

Ille quod exiguum restabat sanguinis vr̄bi

Haussit: dūq; nimis iā putrida mēbra recidit

Excessit medicina modū: nimiūq; secuta ē

Qua morbi duxere manus. periere nocētes

Sed cum iam soli possent superesse nocētes

Tunc data libertas odijs: resolutaq; legum

Frenis ira ruit. non vni cuncta dabantur.

Sed fecit sibi quicq; nefas. semel oīa victor

Iusserat. infandum domini per viscera ferrū

Exagit famulus: nati maduere paterno

Sanguine: certatū est: cui ceruix cæsa parētis

Cederet: in fratru ceciderunt premia fratres

Busta repleta fuga: pmixtaq; viua sepultis

Corpora nec populū latebrę cepere ferarū

Hic laqueo fauces: eliaq; guttura fregit/

Hic se præcipiti iaculatus pondere: dura

Desiluit percussus humo: morteq; cruēto

Victori rapuere suas/ hic robora busti

Extruxit ipse sui: necdum omī sanguine fuso

Desiluit flamas: & dū licet: occupat ignes

Colla dū cum pile trepidam gestata p̄ vr̄bē

Et medio congesta foro: cognoscitur illic

PHARSALIAE

Quicquid iacet: etiā cædes ignorabant. Non thracia. Diomedes thraciæ rex hospitales mactare solitus est: & suis equis apponere: capitæq; eorū affigere postibus. Tantum scelus: tot capita. Pisonij thracijs: a bistonij palude in thracia: quæ cū ipsa regione a rege Bistone nomen accepit. Anthei: antheus libycus terræ filius hostium cæsorū capita postibus affigebat. Nec græcia. Oenemaum indicat qui rex pisarū et helydis hypodamiae: pater: cū geueri manu se periturū ex oraculo accepisset. proci filia equorū cū ea currentiū certamen constituit ea lege: vt victores illa potirent victi trucidarent. quorū quidē capita (nam innumeri illic confluebant) ante ianuam affigebat. Pisa aula: regia ornata. Pisa oppidū in achaia ad alpheum fluiū. Quū iā

tabe si l. postq; corrupta erant parentes furti subtrahebāt vt sepelirent. Confusa: marcida vt discerni non possent. No tas: liniamēta & signa. Dex tra pa. peryphras. Vetitis: vetuerat em syllā sicut & ma rius comburi cadauera vt feris alitibus præda essent. Lustras se: circūspexisse. Pacis: ironia pacē em intelligit cædiū finē: q̄ paria iā victoria facta sunt.

Cū q̄ ceruice: cū quo trunco vt ipsum pariter cū suo capite sepeliret. Manes Catuli: Catulus Lucatius cymbrico bello Marij collega ne in mariano manus incideret ignis haustu se interemit: vt inquit Florus Appia. vero tradit ipsum vocatū in iudicio in cubiculo recenter illinito & humido car bonibus accensis spōte suffoca tum fuisse. In eius vltionē Catulus frater petijs Syllam vt Marius prætor maioris marij frater sibi concederet. cui rei etiā Valerius meminit. et Florus his verbis: Mariū ipsius ducis fratrem apud Catuli sepul

chrū oculis cruribus manibusq; defossis seruātū aliq̄dū vt p singula membra moriret: postis singulorū hoīm pene poenis. Victima: hostia: sacrificata Catulo. Pendit inferias: psoluit sacra quæ mortuis fiunt. Nolentibus vni. innitis manibus Catuli. Nō fanda pia. crudelia sacra & purgamina. Inex. bu. infaciato sepulchro. vel in expleto: nō satiato. p qd' vlcisceris Catuli rabie taxat. Aeq̄ra mē. nā nō pri' vita priuauit q̄ oculos infœlices eruerit: & singulas ptes corpis cōfregit: vt ingt vale.

Quicquid vbiq; iacet scelere: nō thracia tū Vidit bistonij stabulis pendere tyranni. Postibus anthari libya: nec græcia moerens Tot laceros artus pisarū fleuit in aula. Cū iam tabe fluunt. cōfusaq; tēpore multo Amiserunt notas: miserorū dextra parentum Colligit. & pauidq; subducit cognita furto. Meq; ipsum memini cæsi deformia fratris Ora rogo cupidum vetitis iponere flāmis Omnia syllanæ lustrasse cadauera pacis Perq; oēs truncos: cū qua ceruice recisum Cōueniat quesisse caput qd sanguine manes Placatos Catuli referam: cū victima tristes Inferias marius forsan volentibus vmbis Pendit in expleto non fanda piacula busto Cū laceros artus: aequataq; vulnera mēbris Vidimus: & toto quāuis in corpore cæso.

LIBER SECVNDVS.

Nil animæ lethale datū: in mortiferū illatū vitæ. sic em ipsum scindebāt vt vita cōseruaret. Morem: crudelitātē accusat q̄ eius vitā seruabant quē stupebant interficere. Parce morti: seruare vitam. Palpitat: mouet. Muto: nō vocali. nā nō emittēbāt vocē. Spiramina narīs adun. i. vncū nasum. Euoluit orbes: versando eduxit oculos. nā præsi voluunt exeunt. Vltimaq; vltimo loco ei oculos eruerunt: vt vltis mēbris amputatis maiori cū dolore decedere. Vnū caput: marij corpus. Criminis: crudelitatis. Sic mole: nō alter dissipant eorū membra q̄ ruinis obruunt: nec sunt magis laceri qui mersi i mare ad litus desertunt. Informes: q̄ agitati fluctib' & exeli apicibus. Molerui

na: ædificiorū ruentiū pōdere Trunci: cadauera truncata. Quid p̄dere fructū. improbat Catuli consiliū q̄ Syllā non ea voluptate affecterunt quam ipsi putauerant: q̄ppe multū eius sedatū nequū agnoscere. Vt vilem: vt vulgare. Con fundere: deformare. Fortuna p̄nestina. habebat p̄neste for tunc tēpū i illustre: vñ certa edebant oracula vt ait Strabo Simul recisos: q̄nq; milia em p̄nestinos: spe saluis p. P. Ce thegū data extra moenia mu nicipij euocata cū abiectione ar mis humi corpa pstrauissent interficiēda p̄nuicq; p agros spargenda syllā curauit. Quip

pe Lucretius ofella p̄neste re cepra senatores omnes qui cū Mario bellum gessissent parti interfecit: partim i vincula cō iecit: quos Sylla adueniens in ermes in campum exire iussit & paucis sibi vtilibus electis reliquos in tres ptes distinxit: in romanos: samnites & præ nestios. romani quāq; mor te digna ppetrassent per preco nem salutē denunciata: reliqs confodi imperauit. Mulieribus eorumq; liberi libere abire re permisit: ac ciuitatem diri

Nil animæ letale datum: moreq; nefandæ Dirum seuitiæ pereuntis parcere morti. Auulsa cecidere manus: exactaq; lingua Palpitat: & muto vacuū ferit aera motu Hic aures: alius spiramina narīs adunca Amputat: ille cauis euoluit sedibus orbes Vltimaq; effodit spectatis lumina membris Vixerat vlla fides. tam saui crininijs vnū Tot poenas cepisse caput. sic molerui

Fracta sub ingēti miscēt pōdere membra Nec magis iformes veniūt ad litora trunci Qui medio perire freto: qd perdere fructū Innuīt. & vt vilem Marij cōfundere vultū Vt scelus hoc Syllæ. cedescq; ostia placeret Agnoscendus erat. vidit Fortuna colonos Prenestina suos cūctos simul ense rescisos Vnius populum pereūtē tēpore mortis Tunc flos hesperiae latij iam sola iuuentus

ruit hostiliter. Hec ex maximo & Appiano. Colonos: habitatores Tempore mor tis vnus: intra tantum spaciū quantum vnus homo posset interfici. Flos hespe riae iuuentus. Ex bellis superioribus reliqua.

G in

PHARSALIAE

Ouilia: campū martiū in quo Tarquinij fūgi septa fuere. Dicit hoc aut poeta propter quattuor legiones contrariae partis fidem syllae securas: quas in publica villa q̄ erat in campo Martio ne quicq̄ fallacis dexterae implorantes misericordiā obtrunca-
ri iussit & corpora ferro lacerata in tyberim abijci: vt meminit Valerius. At Plutar-
chus ait: Sylla accepto nuncio Crassum strauisse hostē sub aurorā profectus est An-
temnā: promissitq̄ tribus milibus salurē. Quibus pollicitationibus cū credidissent:
facto in reliquos impetu multi mutuis vulneribus ceciderunt. hos tñ & alios qui
superant ad sex milia in circo congregat: senatū in ædem Bellonae vocans: eodē tpe

& ipse orationē in senatu exor-

tus est: & quibus negotiū da-

tum erat: sex illa milia trunca-

bant. cūq̄ fremitu cōmoueret

senatus: ipse nihilominus con-

stanti vultu orationē continu-

ans senatū dictis suis animad-

uertere iussit: nec quæ foris ge-

nerent vt supuacua pscrutaret

suo nāq̄ iussu puniri quosdā

flagitiosos. meminit & huius

rei in libro de clemētia Seneca

Tot simul: tā multi inq̄ aut

fame: aut fluctibus: aut ruina

aut pestilentia: aut plio periere:

sed nūq̄ tyranni iussu. Oc-

cumbere: vt occūberent. In-

fecto letho: violēta morte su-

bitæ ruinæ: ex terræmotu aut

pondere nimio: vt theatrū te-

racinense: cuius meminit Sue-

tonius. Lues: pestilentia ex ter-

ra aq̄ celoue orta. Clades bel-

licus pugnatiū. Dēsi vix

ag. vul. adeo spissi frēntesq̄

erant vt occisores ferrū exerce-

re vix possent: & vulnere le-

thali accepto vix cadere pote-

rant. Labant: nutāt hac illac.

Dubia. vacillanti & semiui-

ua. Illos: semiuiuos. Premit

stra. impellit & enecat aliorū

casus. Peraguntq̄ cadauera:

hoc est mortui suo pondere viuos necabant. Trunci: eorum quibus capita erant

abscissa. Elidunt: comprimunt: suffocant. Intrepidus: amplificatio crudelitatis.

Recepit: iussu Syllae. In fluuium: in aquam ipsam. In corpora: quibus fluuius re-

pletus erat. Præcipientes: prono alueo discurrentes. Hæserē: in cadauera. Strage cru-

enta: aggere cadauerum. Prior annis: quæ erat ante cadaueram nam posterior sub-

iecit cadauerum cumulo.

Concidit & miseræ maculuit ouilia Romæ

Tot simul infesto iuuenes occumbere leto

Sæpe fames / pelagiq̄ furor / subitæq̄ ruina

Aut coeli / terræq̄ lues: aut bellica cades.

Nūq̄ poena fuit: densi vix agmina vulgi

Inter & exangues imissa morte cateruas

Victores mouere manus: vix cede pacta

Procumbūt. dubiaq̄ labāt ceruice: sed illos

Magna p̄mit strages. pagūtq̄ cadauere p̄te

Cardis: viua graues elidunt corpora trunci.

Intrepidus tanti sedit securus ab alto

Spectator sceleris: miseri tot milia vulgus

Non piguit iussisse mori: cōgesta recepit

Omnia tyrrenus syllana cadauera gurgēs

In fluuiū primī cecidere: in corpora summi

Præcipientes hæserē rates. & strage cruenta

Interruptus aquis fluxit prior annis in eq̄

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

240

LIBER SECVNDVS.

Iam sanguinis alci: crudr cæsar: hominū e campo martio tanta vi fluxit in tyberime
vt aquam adiuerit ad molē cadauerq̄ impellendā. Hærentes: stagnantes non fluen-
tes. Nec iam al. sic inquit tyberis inundauit vt corpora in suum alueum pauloante
proiecta in campū retulerat martiū. Alueus: concauitas inter ripas qua fluuius la-
bitur. Ripæ: quæ latiores sunt. Obluctatus: contra corporū molem. & eam partē
quæ est a thufcia. Sanguine torrenti: cruore cū abundantia vehementiaq̄ currenti.
Ceruleum: viride cū nigriore. His ne salus rerum. Valerius ait: En quibus actis
felicitatis nomen asserendum putauit. estq̄ probrosa insultatio: nam conseruator

patriæ & foelix & venustus

appellatus: in medio campo

martio sibi sepulchrum erexit.

Tradit & Appianus erectam

fuisse Syllæ æquestrem ima-

ginem ante rostra inscriptam

Cornelio Syllæ impatori for-

tunato. Et Plutarchus ait: q̄

cum Metella vxor eius gemel-

los esset enixa femellam fau-

stam marem faustum appella-

uit. Hec rursus patiēda. per-

git senex bella conquerens.

Quandq̄ agitat grauiora me-

tus: metumus maiora. Coi-

tur: conuenitur & fit coaduna-

tio. Damno: cæde. Exuli-

bus Marijs. Marij exules in-

quit contenti fuerunt in vrbe

reueri. Sylla nil aliud bello ci-

uili assequi voluit nisi vt per-

deret inimicos. Cæsar vero &

Pompeius his terminis nō ac-

quiescent: sed tentabunt sibi

Romanum imperium subiū-

gare. Præstitit: tribuit. Par-

tes inuisas: id est aduersarios

quos oderat. Hos: Cæsarem

videlicet & Pompeiū. Alio

ad aliū finem. Olim: nunc

& in præterito. Neuter: nec

Cæsar nec Pompeius.

215

215

215

215

215

215

215

215

215

Ad molē stetit vnda sequēs: iā sanguis alti

215 Vis sibi fecit iter: campūq̄ effusa per omnē

Precipitiq̄ ruens tyberina ad flumina riuo

Herētes adiunxit aq̄s: nec iam alueus amnē.

Nec retinent ripe: redditq̄ cadauera cāpo.

Tandem tyrrhenas vix eluctatus in yndas

220 Sanguine ceruleum torrenti diuidit equor

His ne salus rerum: felix his sylla vocari

His meruit tumulū medio sibi tollere cāpo

Hæc rursus patiēda manēt. hoc ordie belli

Ibitur. hic stabit ciuilibus exitus armis.

225 Quāq̄ agitat grauiora met? multūq̄ coit

Humani generis maiore in prælia damno.

Exulibus Marijs bellorum maxima merces

Roma recepta fuit. nec plus victoriā Syllæ

Præstitit. inuisas penitus quam tollere ptes:

230 Hos alio fortuna vocas. olimq̄ potentes

Concurrunt. neuter ciuilia bella moueret.

Content? quo Sylla fuit. sic mœsta senectus

Præteritq̄ memor flebat. metuensq̄ futurū

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

230

PHARSALIAE

At non magna. Solus Brutus in publica romanoꝝ conſternatione non terriſtus: Ca-
tonē (inquit) adiit vt cū ipſo deliberaret an quiete viueret an Pompeiū ſequeret. Fuit
autē hic Brutus Iunij Bruti ex Seruilia Catonis ſore ſilius: Portiamq; huius Cato-
nis filiā duxit vxorē: vir quidē omni doctrina & virtute præclarus: cuius laudes
& Plutarchus & Cice. præſertim in libro de pfecto oratore cōmemorat. Paudi mo-
timidæ conſternationis & fugæ. Erat pars: repetat illud non. Sed nocte ſo. crono-
graphia eſt: indicatq; auroræ tempus quo vrſæ plauſtrū in orientē cōuertit. Elice
vrſa maior quæ & arctos dicit: appellata eſt elice ab eo q; in gyrum vertitur: nam

Elice circumuoluitio eſt. Sunt

qui ab elice oppido in theſſa-

lia: ſunt qui ab eo quod eſt in

peloponneſo dici putent: nam

Calſtonem lychaonis arcadiſ

ſiliam dianæ nympha a Io-

ue ſupratam: & a lunone in

vrſam conuerſam: & quum

arcas ſilius ſagittis conficere

vellet: cum illa in ſydus cōuer-

ſus eſt: & is cynoſura illa elice

dicit. Parrhaſis: arcadia a par-

rhaſis oppido. Axes obliq;

rotas tranſuerſas. Iuena. Fri-

gida circūagunt pigri ſarraca

boetæ. Septem em ſtellæ ſic

poſitæ ſunt vt formā plauſtri

conſiciant. Atria nō ampla:

paruam domū. Atrium vnde

dicatur Feſtus docet. Cogna-

ti: conſanguinei. Voluentem

fata: cogitantē ſortem rei pub-

licæ. Cura in ſomni: vigili co-

gitatione. Cunctiſq; timentē

Cato em tū natura: tum ſtoi-

ca doctrina & vſu ſicerat in-

ſtitutus vt ciuū patriæq; ſa-

lutem ſue præferret: nihilq; ſi

bi ſed alijs metueret. Omnibus expul.

Oratio hec in deliberatiuo genere eſt: quan-

vt inquit Cice. genus hoc cauſarū ex ſuaſione diſſuaſioneq; cōſtet: & ſuaſori vtrūq;

dicendū ſit honeſtū & vtile eſſe & fieri poſſe. diſſuaſori ſi alterū infirmaverit ſatis ſit

Diſſuaſione vtiſ Brutus tanq; ſi videat Catonē in bella ſā inclinātū. Exordit autē a

beniuolentia: cōmendando eius in virtute conſtantia. Sola fides vir. in q; ſolo repe-

rit virtus pfecta: quā reliqui hoies pellūt & fugant. Quā turbine nul. a qua nulla

res purbatione diſcedes. Quippe vt inquit Hora. iuſtū & tenacē ppoſitū viciū nō

ardor ciuū praua iubenū: nō vultus inſtantis tyrāni mente q̄it ſolida: neq; auſter

Dux inquiet turbidus hadriæ: ſi fractus illabat orbis: Impavidū ſeriet ruina. Diri-

ge laban. cōſule vacillātū & incerto. Robore: rōe & ſtabilitate. Nāq; aliq; breuiſſi

ma narratio eſt. Pacē. diuidit qd; ſuadere poſſet ab eo qd; diſſuadet. Tueris ne pacē:

At nō magnanimi percuſſit pectora bruti

Terror: & in tanta pauidi formidine motus

Pars populi lugentis erat. ſed nocte ſopora

Parrhaſis obliquo Elice cū verteret axes:

Atria cognati pulſat nō ampla Catonis.

Inuenit in ſomni voluentē publica cura

Fata virū/ caſuſq; vrbis: cunctiſq; timentē:

Securumq; ſui: ſariq; his vocibus orſus

Omnibus expulſæ terris: olimq; fugatæ

Virtutis iam ſola fides: quā turbine nullo

Excutiet fortuna tibi. tū mente labantem

Dirige me dubium: certo tu robore firma.

Nanq; aliq; magnū. vel cæſaris arma ſequat

Dux bruto Cato ſolus erit: pacem ne tueris

LIBER SECVNDVS.

vis ne inquiete te ſeruare. Tenens incōcuſſa veſti. præſtans in ſtabilitate & cōſtan-
tia tua: etiā ſi mutet ruatq; mundus. quippe turpiſſimū eſt virtute p̄dito viro de gra-
du deſci: vt in officijs Cice. inquit. hoc eſt nō ſeruare cōſtantia. An placuit. diſſua-
der a turpitudine fugienda diuerſis argumentis ſumptis: & a recto a laudabili ne eat
in bella. Ducibus ſcelere: conſulibus & Pom. belli auctorib;. Abſoluere: p̄fixere.
Videbat em inuſtū bellū eſſe niſi Cato in eo militaret. Quēq; ſue: quiſq; priuaris
actus cauſæ in bella feſtinat: tu ſolus amore pugnandi accedes: qd; eſt contra virtutē
tuā. Hos. diſtributio eſt. Polluta domus: ſupra q; in familias exercere. Leges ti-

in pace: metus iudicioꝝ. nam

leges q; improbis inferūt pœ-

nas inter arma ſilent & exerce-

ri nō p̄nt. Hos ferro fugi. ſa.

aliq; inquit paup̄tate ducunt in

bella: aliq; vt ſeruent fidē cōiu-

ratis etiā cū totius mundi rui-

na. nemo tñ eſt qui pro patria

pugnādī amore. p̄ficiſcat. Fu-

ror: cupido pugnandi. Victi

mercede: p̄mto ducti aut ſpe

vitandi incōmodi aut cōmo-

di cōſequēdi Per ſe. nulla alia

cauſa niſi pugnādī: Quid tot

Argumentat q; faciat tā cōtra-

rectū q; cōtra laudabile. qā a

pr̄ſtina virtute deſiciēs in de-

decus ruat. Immune. in exp̄-

vitioꝝ. Duraffe. in virtute p̄-

ſeueraffe. Hoc ſo. nil aliud cō-

ſeq̄ris ex tua virtute niſi q; cū

ceteri ſā olim ſint mali. tu nūc

primū peccare incipias. Ne tñ

o ſupl. implorat deus ne quēq;

Cato ſit occiſurus. aut ſi quē

duces ipſius belli. Feralibus.

mortiferis. Has manus. Em-

phaliſ q̄ ſi dicat q; ſanctę macu-

lateq; ſunt. Pila. tela. Ferāt

in coe. nu. te. i. cū alijs cōfun-

dant & in vanū pereat virtus

tua. et te maculeſ cede ſine ma-

gna reip. vilitate. In coeca nu-

be. in ignota multitudie. Ois

for. q̄ liſc̄q; cūctus. Ingerit.

immitit ſe ſuaderq; tibi clā &

dep̄det a te. nā iuſta eius p̄is

cauſa videbiſ p̄ q; ſeq̄ris. & illa victoriā aſſequet. Placet tñ magis legatū ingerat. vt

PHARSALIAE.

fit sensus: ois belli euentus submittat se tibi: & tu bellū cōficiās. Quis nōllet: certe q̄q; inimicorū tū laudis suā causa: tū dedecoris tui. in quē etiā ab alio casus culpā transferret. Melius. Immanitatē bellorū & quietē ab ipsius virtutis natura suadet. nā cū diuina & altissima sit in pace sine p̄turbatione versari debet. Estq; superiorū argumentorū cōplexio quā similitudine firmat. Ages oia: eris quietus. Incōcussa: fixa & sine turbatiōe: qm̄ ut ait Lucre. Ois em̄ diuū q̄ se natura necesse est. Immortali auro: sūma cū pace fruatur. Fulminibus ppior: imus aer fulminib; infestat. latenterq; innuit vilibus & insipicibus animis idē accipere. Propior: vicinior. Succē

Oia solus ages: sicut coelestia semper
Inconcussa suo voluuntur sydera lapsu:
Fulminibus propior terrae succendit aer
Imaq; telluris ventos: tractusq; coruscus
Flammaz accipit: nubes excedit olymp
Lege deum: minimas rerū discordia turbat
Pacē summa tenent. quā lete caesaris aures
Accipient tantū venisse in praelia ciuem
Nam praelata suis. nuncq; diuersa dolebit
Castra ducis magni. nimium placet ipse catōi
Si bellum ciuile placet. pars magna senatus
Et duce priuato gesturus praelia consul
Solicitant: p̄ceresq; alij qbus adde Catonē
Sub iuga Pompeij/ toto iam liber in orbe
Solut caesar erit. quod si p̄ legibus arma
Ferre iuuat patrijs: libertatemq; tueri.
Nūc neq; Pompeij Brutū: neq; caesaris hostē
post bellū victoris habes: sic fatur. at illi

Proceres: primarij quē
bus adde Cato. quibus si Catonem adiunxeris: solus Caesar erit liber. Quod si p̄
Sed si sumus pro patria libertateq; pugnatū: certe nec Caesaris nec Pompei nūc sum
inimicus. sed perfectio bello in victorem insurgam: ut patriam tyrannide liberem.
Quod propositum est executus Caesarem occidendo.

LIBER SECVNDVS.

Sacras: p̄cientissima & gratissima verba. Arcano pectore: depromsit em̄ secreta ani
mi sui. Summū Brute. Cū suasorie partes sint honestū & tutū: alijq; tertio loco pos
sibilitatē: alij necessitatē ponant. & Brutus dissuaserit ab honesto: Cato honestum
illud fieri nō posse ostendit: quippe necessitate urgente ne consilio quidē est locus:
ut Fabius ait. Præterea a militia cessare est contra aliud honestū: quia impiū est ru
enti patriæ nō subuenire. Primū igit necesse esse sic facere & nō posse aliter fieri ostē
dit. inde si aliter fecerit impiū furiosumq; fore demonstrat. Quocq; sit ipse in patriam
animo: & ut solus pro eius salute perire cupit: & libertatē tueri cū lachrymis expli

Arcano sacras reddit Cato pectore voces
Summū brute nefas ciuilia bella fatemur.
Sed q̄ fata trahunt: virtus secura sequetur
Crimen erit superis & me fecisse nocentem
Sydera quis: mūdūq; velit spectare cadētē
Expers ipse metus: q̄s cū ruat arduus ether
Terra labet: mixto coeuntis pondere mūdi
Cōpressas tenuisse manus: gētes ne furore
Hesperij ignota/ romanazq; bella sequent
Deductūq; fretus alio sub sydere reges
Oia solus agam: procul hūc carcere furore
O superi. motura Dacas ut clades gethalq;
Securo me roma cadat: ceu morte parentē
Natorū orbatū lōgū pducere funus (atris
Ad tumulū iubet ipse dolor. iuuat ignibus
Inseruisse manus/ cōstructoq; aggere busti
Ipsū atras tenuisse faces. nō ante reuellat
Exanimē quā te complectar Roma: tuūq;
Nomē libertas: & inanē prosequar vmbra

mitari longā pōpā exequiaz. Inseruisse ma. in. rogū incēdere & ignē fouere. Con
stru. ag. cōposito rogo. Busti: loci in q̄ cadauer cōburit. Tenuisse fa. Vir. auersi te
nuere facē. Reuellat: relinqua te. Exanimē: dirutā: deletā. Nomē: mihi dulcissimū

PHARSALIAE

Sic eat: sic procedat res. Immites: duri & inexorabiles. & hoc ex pietate in patriam dixit. Ferant piacula: accipiunt peccatorum expiationem. Plena: etiam ut ego non desim. Nullo fraudemus sanguine bellum: nullum ei subtrahamus: & nullius mortis damno afficiamus. O vtinam: exclamatio. Hoc caput: me ipsum. Damnatum in cunctas penas: vniuersam poenas mea morte persoluerem. Deuotum Decium. Decius pater bello latino cum Manlio Torquato consul dijs manibus pro publica salute per Valerium pontificem se deuotum in medio plio & factum in hostes impetu victoriam suis reliquit. Decius vero filius quarto consulatu suo per M. Licinium pontificem se quoque pari successu deuotum. Deuotum additum deputatum stygijs dijs Geminus: Pompei & Caesaris. Figant: vulnerent. Barbara turba: germani & galli qui cum Caesare militant. Peruius: penetrabilis. Excipiam: recipiam. Hic: meus. Hac: mea. Luat: purget. Quicquid me peccatorum nas quas pati meruerunt. Mores: vitia. Ad ius: cur facit. cur qui seruire volunt pugnant & interimunt: me libertatis propugnatores occidite. Me me: cōgeminatio. Tuente in: in a. de fendentem vanum ius hoc tempore. Hic iugulus mors mea: est enim iugulus locus lethalis in vno collo. Quin: cur non. de huius periculae significatio lege Donatum. Necnon bene compertum est bene etiam per explorato habemus quod si victor erit Pompeius volet imperium occupare. Sibi: ad suam utilitatem. Acres stimulos vehementia incitamenta ad militandum. Calore: feruore cupiditate. Interea: sole oriente Martiam domum Catonis venisse impetrasseque ab eo ut iterum reciperetur in coniugem poeta iam narrat. Interea dum Brutus & Cato deliberant.

Sic eat: immites Romana piacula diui

Plena ferat: nullo fraudemus sanguine bellum

O vtinam / coelique deis: herebique liceret

Hoc caput in cunctas danatum exponere penas

Deuotum hostiles decium pressere cateruæ

Me geminae figant acies, me barbara telis

Rheni turba petat: cunctis ego prius hastis

Excipiam medius totius vulnera belli.

Hic redimat sanguis populos: hac cede luat

Quicquid romani meruerunt pendere mores.

Ad iuga cur faciles populi: cur saeva volentes

Regna pati pereunt: me solū inuadite ferros

Me frustra leges & inania iura tuentem

Hic dabit hic pacem iugulus: sineque labor

Gentibus hesperijs: post me regnare volenti

Non opus est bello, qui publica signa ducet

Pompeium sequimur: nec si fortuna fauebit

Hunc deus totius sibi ius promittere mundi

Non bene compertum est, ideo me milite vincat

Nec sibi se vicisse putet, sic fatur: & acres

Irarum mouit stimulos: iuuenisque calorem

Excitat in nimios belli ciuili amoris

Interea Phoebo gelidas pellente tenebras

LIBER SECVNDVS.

Fores: hostia. Martia: haec Martij Philippi filia Catoni nupserat, sed post tres liberos ab ea susceptos concessa est. Qu. Hortensio oratori qui in causis orandis secundum post Ciceronem locum obtinuit. De ea sic in fastis Oui. Clari monumenta Philippi Aspicis unde trahit martia casta genus: Martia sacrificio deductum nomen ab anco: In qua par facies nobilitate fuit. Sancta: casta: integra. Moerens: dolens. Busto relicto: quia sepulchro paulo ante discesserat. Irrupit: ingressa est. Melioris mariti: nupserat enim primum Catoni qui melior quam hortensius erat. Vbi conubij precium mercesque soluta est: ubi est matrimonij officio satisfactum & ples suscepta quae est matrimonij premium: nam ad eam suscipiendam inuentum fuit. Tertia soboles: tres enim filios Catoni pepererat: & cum concessa fuit hortensio grauida erat. Foecunda: parata ad procreandum. Alios penates Hortensij domum. Impletura: filijs. Geminas de. Hortensij & Catonis familias. Permixtura: cognatione iunctura. Nam Catonis & hortensij filij germani erant. Condidit cineres sepeliuit Hortensium. Cocita: commota. Vultu, qui lacer erat. Effusas: solutas. Ingesta cineres: ingestos sparsosque cineres habes in doloris & luctus argumentum. Non aliter placitura viro, si enim culta ad Catonem venisset eum offendisset. Viro Catoni qui fuit furusque est maritus. Dum sanguis inerat: Constat haec oratione confirmatio exordio petitione confirmatione & confutatione. Sanguis inerat: etiam iuuenis. & peccatissimi dactili cōfiscit: nam tribrachium heroicus versus non recipit: ut nec hiambum. Dum vis mater na: dum mater esse poteram.

Pulsata sonuere fores: quas sancta relicto

Hortensi moerens irrupit Martia busto

Quondam virgo toris melioris iuncta mariti

Mox ubi conubij pretium mercesque soluta est

Tertia iam soboles: alios foecunda penates

Impletura datur geminas ex sanguine matris

Permixtura domos: sed postquam condidit vna

Supremos cineres: miserando concita vultu

Effusas laniata comas: concussaque pectus

Verberibus crebris: cineresque ingesta sepulcri

Non aliter placitura viro: sic moesta profat

Dum sanguis inerat: dum vis materna: peragi

Iussa cato: & geminos excepit foeta maritos

Visceribus lassis: partuque exhausta reuertor

Iam nulli tradenda viro: da foedera prisca

Illibata tori: da tantum nomen inane

Connubij: liceat tumulto scripsisse: Catonis

Peregi iussa Cato. obtemperavi tibi qui me Hortensio tradidisti: & est captatio benivolentiae a persona sua. Foeta: praegnans. nam cum concessa hortensio est grauida erat: auctore Plutarcho. Lassis visceribus: defesso & iam sterili viro. sum enim anus. Exhausta partuque reuertor: euacuata filijs quae amplius non concipiam & pariam. Da foedera prisca illibata: concede coniugium pudicum & absque venere. estque honesta petitio. Torij: coniugij. Inane nomen connubij: sine villo effectu & visu tulum. Tumulo liceat scripsisse Catonis Martia: meo.

PHARSALIAE.

Nec dubiū: nec dubitare homines possint: an mea culpa tu hinc expuleris & repudiaueris: an sponte tuo Hortensio me cōcesseris. In aeo longo queraſ: apud poſteros Primis tēdas: primū maritū. metonymia. Nō me: nō venio inq̃t vt fruar delitijs tuis: sed vt ſollicitudinis & laboris ſim particeps. Latoris: reſ: foelicū. Da mihi caſtra ſequi: periculorū etiā comitē ad Corneliae imitationē ſe offert. Cornelia: hec ei⁹ Scipionis filia fuit qui bello ciuili in africa periit. Ea Pōpeius poſt Iuliae mortē coniugē duxerat. Flexere virū vō. exorauere. Aliena toris: nō apta nuptijs. q̃a vterq; erat in luctu. & quia dies nō erat feſtus in q̃ viduſ ſolebāt nubere. Fato: neceſſitate

Sola foe. ſola cōiugij fides.

Iura ca. pō. nuptie abſq; apparatu. Sacriſq; de. ad. te. deos ī ſancto cōnubio inuocare. Solebāt aut̃ hos. v. iouē aduſſi: iunonē aduſſā: venerē ſuadeſſā & dianā. græci vō hyme/nea ad quorū fere imitationē latini etiā thalaffiū ſiue thalaffionē in nuptijs repetebāt. nō quidē q̃ is deus eſſet ſed om̃is cauſa. Fuit oīm vir p̃clar⁹ optimus & factus: cui in ſabinatū raptu cū egregia ſpecie virgo a cliētibus amiſſa ad ducereſ. nec alij illā eriperent thalaffio ſe ducere clamitabāt frequēter noīe repetito. & q̃a res ſucceſſit in rei memoriā et omē thalaffij nomē in nuptijs celebrat: ſiue q̃ thalaffionē q̃ fillū. i. callatū appellabāt: quē nupta cū lanifico ſecū ferebat.

Festa co. non eo more q̃ alia

ſolēt ſuere hec cōiugia celebrata: nihil em̃ ornatū: nihil tumulti: nihil tibiag: nihil frequentiae adhibitu eſt. nulla pōpa: nulli p̃pinq̃i. ne ſilij quidē interſuerūt. ſed ſolo Bruto medio foedera inierūt. Seta: corōne & frōdentes rami portas nō ornāt. Infula q; in ge. ſtolā intelligit q̃ a ſūma porta in formā infule a q̃ ſcix depēdēt in poſtes extēdebat. Eſt aut̃ infula mitre ſpēs. vel indicat em̃ morē cui⁹ meminit Plutarch. Sponſam em̃ introducētes pellē ſubſternebāt. ipſa vō ſecū colū ferebat & ſuſū. viri ianuā lana coronabat ac cingebat. Per infulā ergo ſilamēta illa lanea ex infula depēdētia pōtes accipe & repete illd̃ Nō legitime fa. ſ. nō ſtant. noue nupte ignē & aquā videbant attingere. Patrimiq; & matrimi pueri tres ipas comitabant. vñ p̃ferebat faces. ſiue ob q̃nq; deos q̃s vocabāt. ſiue nō plures q̃nq; vñ p̃u edunt. ſiue q̃a impar numerus viſus ē nuptijs cōueniēter. par em̃ interuallū ſuſcipit: et eius paritas aduerſat ac repugnat. Impar vō ſcindi nō pōt. ſed ſi diuidat ſp̃ alqd̃ cōe relinq̃t. Quina riuſiq; p̃p̃rius nuptialis q̃a impar nūcrus mas eſſe d̃r. par foeia. Hec ex Plutar. Doget aut̃ diuus Aurelius ex Varrōe q̃ cū mas & foeia cōiungebant adhibebat de⁹ iur

Martia: nec dubium longo queraſ in aeo

Mutarim primas expulſa: an tradita tēdas. 345

Non me letorū comitem; rebusq; ſecundis

Accipis: in curas venio / partemq; laborum

Da mihi caſtra ſequi: cur tuta ī pace relinq̃r

Et ſit ciuiliſ propior Cornelia bello?

Hæ flexere virū voces: & tēpora quamq; 350

Sint aliena toris / iam fato in bella vocante

Foedera ſola ramen / vanaq; carentia pōpa

Iura placent: ſacriſq; deos admittere teſtes

Festa coronato nō pendent limine ſetta;

Infula q; in gemiōs diſcurrit candida poſtes 355

LIBER SECVNDVS.

gatinus. cū nupte domū ducebant domiducus. vt in domo eſſet domitius. vñ mane ret cū viro addebat dea māturna. in cubiculū ferebant ſimulachra deorū vt ope illoſ ſine vlla difficultate virginitas auferet. hi erāt virginis dea vt virginī zona ſolueret. ſubiugus deus vt viro ſubijceret. dea p̃mia vt ſubacta neſe cōmoueret & cōpri meret. & dea p̃tunda q̃ cōcūteret & penetraret. itē venus & priapus. Iubeat aut̃ noīa nupta ſup̃ ingentē faſcinū. i. mēbrū priapi ſedere. q̃ erat in loco altiori quē indicat poeta inq̃ies. Torus au. ſtratū pendulū & erectū in qd̃ aſcēdebat gradibus ebore ornatis. Veſtis. ſtragulū. Diſcriminat. diuidit & variat limbis & lineis aureis.

Legittimēq; faces / g̃dib⁹q; acciuis eburnis

Stat torus: & dicto veſtis diſcriminat auro

Turrita q; premens frontē matrona corona

Tralata vetuit contingere limina planta

Non timidū nuptae leuiter tectura pudorē

Lutea demiſſos velarunt flammea vultus.

Balte⁹ haud fluxus gēm̃is aſtrixit amiſtus

Colla monile decēs: hūerifq; herētia primis

Suppara nudatos cingūt anguſta lacer tos.

Sic vt erat moeſſi ſeruās lugubria cultus

Quoq; mō natos: hoc eſt amplexa maritū.

ref. vt Plī. ait. Solebat & mariti coma haſta diſcriminari. ſolebat & nuceſ ſpargere: tanq̃ puerilibus reb⁹ renunciāns. Cingulūq; nouae nuptae ex lana ouis herculaneo nodo ligatū vxori diſſoluebat. om̃is gr̃a q̃ herculanus. lxx. liberos reliquiſſet. vt autor eſt Feſtus. Iungebant aut̃ in tenebris verecūdiā p̃ſertim cauſa ſeruādē. autore Plutar. Nō timidū. non velauit ſe flāmeo. Flammeo em̃ amiſſi nubens om̃is boni cauſa quod eo aſſidue vtebatur flammīca. i. flām̃is vxor cui non licebat face re diuortiū. Erat aut̃ flām̃eū velū coloris flamme. Lutea: luteus color eſt ruſſus diſcolor. vt inquit Gellius. Pudorē timidū: ruborē quē trahit ex verecūdiā mixta timiditate. Demiſſos: inclinatos & verecundos. Baltheus. zona bullis & gem̃is ornata q̃ preciōſam veſtē incingūt. Monile. colli ornamentū. Suppara. ſupparus (vt ait Feſtus) eſt veſtimentū puellare linetū. qd̃ ſubucula. i. camīſia d̃r. Aſtrapius dixit. puella nō ſum ſupparos ſi induta ſum. Nonius tradit ſupparū eſſe lintheū ſemurale vſq; ad talos pedēs. dictū q̃ ſubitus appareat. Poeta tñ p̃ ſuppara idicat manīculas q̃ aſſūmo hūero ad imū brachiū anguſte pducunt. Herētia hu. q̃ inherēt & apparēt in humerorū ſūmitate. Anguſta. ſtriſta. Cingūt. circūdant. Nudatos. ſeminudos q̃a anguſta. Lugubria moe. cul. luctū & ſqualorem. cratem ſordidatā & pullatā. Quoq; modo. eadē pietate & integritate. Purpura. veſtis purpurea.

Matrona. q̃ nupta ſuſcipies coronaret. phibereq; limē calcare. Turrita. turriculis inſurgēs & ornata. Vetuſt: nupta Legit etiā vitat. nā exēplo q̃ dā ſponſā vitare docebat. Plāta. pede vltra exporrecto. qd̃ qudē ea rōe Plu. fieri tradit: q̃a q̃ prias mulieres rapuerūt lic eas domib⁹ intulerūt nō īgreſ ſe ſunt. an q̃a eo inuite ingreſi videri volūt vbi pudicitia amittūt. an id argumēto ē ipas nō ſpōte ſed coactas domo egreſſas fuiſſe. Ser. ex. var. dicit iō nuptas limē nō tāgere ne a ſacrilegio incoharēt ſi depoſiturae ṽginitatē calcēt rē veſte. i. numini caſtiſſimo p̃ſecratā Solebat p̃terea noua nupta lupino adipe poſtes mariti vñgere ne qd̃ malū medicamēti iſter

PHARSALIAE

Obsita, circūdata. Ter. Annis pannisq; obsitus. Sales soliti, ridicula dicta q; dici in nuptijs solent. More sabino, more fescennino. Fescennini em̄ versus canebant in nuptijs ex vrbe fescennina allati, quae a sabinis trahebant originē. siue ita dicti quia fascinatione putabant arcere. Catulus in epithalamio. Ite cōcinnite in modū nec diu taceat pro cax fescennina locutio. Cōuitia festa, maledicta festiua. Excepit audiuit Nulla pignora, nulli filij Catonis & Martij. Coiere, cōuenerūt: Auspice, auspex est qui preest nuptijs celebrandis. idē dicit & paranympus, foemina ꝑo p̄nuba appellat. Quandoq; vero auspex est militiæ dux. Ille nec horrificā, eodem horrore & iqualore quo erat cato nuptias fecit. Horrificam horridam et venerabilē. Caesariē, quā nūtrierat. Duroq; admisit gaudia, nō tulit p̄ se letitiā. Vt primū tēpus, indicat ex quo fuit in luctu Cato. Tolli arma feralia, geri bellum ciuile sumptis armis. Rigidā, seuere. Vni quippe, Ratio q̄ hūc habitū sibi assumpsit: Vacat vacuū est & decens. Studijs odijq; carenti, qui neq; gratia cupiditate aut ambitione, neq; odio mouebat, sed ipso honesto. Nec foedera prisca, nec cū vxore rem habuit, tātaq; fuit abstinentia, vt etiā ab honesta sibi venere temperauerit. Robur, constantia & continentia. Hi mores, de vita & morib; Catonis Catilinam Salustij lege. Secta, institutum & habitus animi. Dicta a seco quod est sequor & teneo, grāce heredis dicit. Immora, constans Modum, modestiā. Tenere intelligere & prospicere: Naturamq; sequi, qua duce (vt inquit Cicero) errare non possumus. Patriaq; impendere vitam, i. mori pro patria, pro qua vt Cice. ait vir bonus nō dubitet mortē occumbere mō sit ei pfuturus. Nec genitū sibi, nec natū ad suā vtilitatē. Huic epulae, Laus a tēperantia. Nam ad Herenniu Cicerō ait. Esse decet vt viuas, non viuere vt edas. Estq; vetus Socratis dictum (vt Seneca ait) Ede citra crapulam & bibe citra ebrietatem. Vicisse famem, pellere famem non oblectare se. Magniq; penates, domum habebat

Obsita funera caelatur purpura lana.
Non soliti lufere sales, nec more sabino
Excepit tristis conuitia festa maritus.
Pignora nulla domo, nulli coiere p̄p̄inqui
Iungunt taciti: contentiq; auspice bruto
Ille nec horrificā sancto dimouit ab ore
Caesariem, duroq; admisit gaudia vultu.
Vt primū tolli feralia viderat arma
Intonsos rigidā in frontē descendere canos
Passus erat; mestiq; genis incrementum barbā
Vni quippe vacat studijs; odijq; carenti
Humanum lugere genus; nec fēdera prisca
Sunt tentata tori, iusto quoq; robur amori
Restitit, hi mores; hāc duri immora Catōis
Secta fuit, seruare modum; sinēq; tenere
Maturāq; sequi; patriāq; i pendere vitam
Nec sibi, sed toti genitū se credere mundo
Huic epulae vicisse famē; magniq; penates

Obsita funera caelatur purpura lana.
Non soliti lufere sales, nec more sabino
Excepit tristis conuitia festa maritus.
Pignora nulla domo, nulli coiere p̄p̄inqui
Iungunt taciti: contentiq; auspice bruto
Ille nec horrificā sancto dimouit ab ore
Caesariem, duroq; admisit gaudia vultu.
Vt primū tolli feralia viderat arma
Intonsos rigidā in frontē descendere canos
Passus erat; mestiq; genis incrementum barbā
Vni quippe vacat studijs; odijq; carenti
Humanum lugere genus; nec fēdera prisca
Sunt tentata tori, iusto quoq; robur amori
Restitit, hi mores; hāc duri immora Catōis
Secta fuit, seruare modum; sinēq; tenere
Maturāq; sequi; patriāq; i pendere vitam
Nec sibi, sed toti genitū se credere mundo
Huic epulae vicisse famē; magniq; penates

LIBER SECVNDVS.

paruam nō ad luxū & delitias; sed ad vsus vitæ necessarios; & vt esset ab hymbribus tutus. Hyrtam; asperam & pilosam. More quiritis romani; more illos; sabinorum qui facti fuere ciues romani. Quirites em̄ a curibus sabinorum oppido dicti sunt qui Romuli tempore in vrbe habitati se cōtulerunt. Venerisq; huic solū coibat vt filios pcrearet. Pater vrbi; fouebat em̄ & pientissime vtebat. Maritus; fidus custos & locutus. Rigidi honesti; seuere virtutis. Quippe vt ait Salu. huic seueritas dignitate addiderat. Et paulopost: At Catoni studiū modestiæ decoris; sed maxime seueritatis erat. In cōe; erga rep. & ois hoies. Subrepsit: subintravit. nūq; em̄ in sua vita & in actibus iuis voluptates admisit. Nata sibi; nā inticere eū nō potuit. Interea p̄eritus Pōpeius falso nūcio breui Caesariē esse Romā venturum fugā ex vrbe, arripuit Capuam; vbi cū senatu se confirmauit atq; collegit: constituens legiones quas antea acceperat a Caesare; in apulia hibernantes cōtra Caesariē mitte re: qui Arretinū pisaurū fauū & Anconā singulis cohortib; tā occupauerat. Trepido agmine; timido impetu & motu vel multitudine. Moenia capana; Capuam quā Capis troianus fertur edificasse: vt indicat Suetō. & Virg. x. Et Capis hinc nomen Campang dicit vrbi. Alij Capuam dictā volunt a campō; latitudine. Alij a Capi. i. falconis augurio. Extendere partes; mittere & dimittere cohortes & copias. In occursum ho. cōtra Caesariē mouentē bella. Apenninus; mōs qui p̄ mediā & vniuersam Italiā in longū extendit. Qua erigit; Liguriā Galliciā; hetturiā vmbriā picenos; brutios & marsos intelligit. Nullo ver. nullo mōte & altitudine. Intumuit p. ol. erexit se vicinus coelo. Mōs inter; Apennini descriptio: cuius dextrā p̄tē esse dicit ad tyrrhenū mare meridiēq; cōuersam; sinistrā ꝑo ad hadriacū. Inferni; tyrrheni qd̄ est ab inferiori Italiæ p̄tē. nā orbis terrę in meridiē pender. Superi; hadriaci. Hinc a dextra. Frangētes eq; apud q̄s frangit mare tyrrhenū in locis vadosis; & nō pfundis. Pissae; dictae a Pissa oppido i achaiā vñ sunt oriūdg. nestoris em̄ milites ab illo renaugantes illuc delati eas cōdidere. Cohercet col. stringit ipsa

Submouisse hyemē tecto, preciosaq; vestis
Hirta membra sup Romani more quiritis
Induxisse togā venerisq; huic maxim⁹ vsus
Progenies, vsus pater est; vrbiq; maritus
Iusticiæ cultor; rigidi seruator honesti
In cōmune bonus; nullosq; Catonis i actus
Subrepsit, partēq; tulit sibi nata voluptas
Interea trepido discedens agmine magnus
Moenia dardanij tenuit campana coloni
Hæc placuit belli sedes; hic summa moueti
Hostis in occursum sparsas extendere partes.
Vmbrosis mediam qua collibus apenninus
Erigit Italiā; nullo qua vertice tellus
Altius intumuit propiusq; accessit olympo
Mōs iter gemias medijs se porrigit vndas
Inferni; superiq; maris/collesq; coercent
Hinc tyrrhena vado frāgentes ædra Pissæ.

rudine. Intumuit p. ol. erexit se vicinus coelo. Mōs inter; Apennini descriptio: cuius dextrā p̄tē esse dicit ad tyrrhenū mare meridiēq; cōuersam; sinistrā ꝑo ad hadriacū. Inferni; tyrrheni qd̄ est ab inferiori Italiæ p̄tē. nā orbis terrę in meridiē pender. Superi; hadriaci. Hinc a dextra. Frangētes eq; apud q̄s frangit mare tyrrhenū in locis vadosis; & nō pfundis. Pissae; dictae a Pissa oppido i achaiā vñ sunt oriūdg. nestoris em̄ milites ab illo renaugantes illuc delati eas cōdidere. Cohercet col. stringit ipsa

PHARSALIAE

Italiam: q̄ (vt ait Mela) tota angusta est: & alicubi q̄ vnde coepit angustior. Plin. ea frondi quercus cōparat. Ancon oppidū in piceno ad hadriacū mare cunero pmon torio oppositū. dictūq̄ ab ancon qd̄ est cubitus: est em̄ in ipso litoris flexu. Obnoxia: repulsa & q̄ fugere fluctus nō pōt. Dalmatios: a Dalmatia venientes quæ Macedoniæ regio est cōtra hadriacū mare spectans. Hic: mons. Concipit amnes: gignit fluuios. In diuortia: in diuerticula & in diuersa maria q̄ q̄si diuortio. i. discor dia & diuisione quadā sunt separata. Gemini ponti: hadriaci & tyrrheni. Methaurus: vmbriæ fluuius. Crustumini: haud longe ab arimino. Rapax: velox. Sapis: cisalpinæ galliæ fluuius senor

galliā vrbe subterlabēs: iuxta quē & isaurus est. Senna galliæ flumen. Aufidus: apuliæ amnis ex hirpinis oriēs mon tib? Canusini pterfluit. Verbera: q̄a violētus exit. Quo q̄ magis: padus etiā q̄ nullus est maior in terris cecidit in læ uū latus. Eridanus: fluui? q̄ & padus ab eridano rege: siue a phætonte q̄ dicebat eridan? dictus est. Deuoluit sil. eius violentiā indicat: nā cū ad gre ges ripar? egredit: cū stabulis armēta trahit: vt ait Maro. Exaruit hesperia. quicqd̄ em̄ aquar? est in italia secū videt arripe. nā multa in eū influūt flumina. Fabula: fama. s. est: videlicet hūc fluuiū primū i ripis suis habuisse populos arbores: allusitq̄ ad phetōridas phetōtis sorores: q̄ cū lugerēt fratrē a ioue p̄cipitatū in arbo res versæ fuerūt. phæton em̄ phoebi ex Climene filius im petrato a parte curru solari cū iouē eū regere ignoraret & mundū fluminibus desiccatis solo pa do relicto cōbureret a ioue ful minatus est. Diem pronum: solem præcipitem. Transuerso limite: non recta via eunt. Flagrantibus loris: habenis & curru ardentibus. Succendit: combussit. Raptis: desiccatis. Pares vndas ignibus: quia tanto æstui resistere potuerunt. Nilo ægypti fluuius. Stagnaret: inundaret: & in formam stagni redderet. Libycas: quas secum ex Libya trahit. Extenditur em̄ nilus per ægypti planitiem in maris similitu dinem: non tamen q̄ habeat plus aquam q̄ ipse padus. Iacētis: accusandi casus est Istro: Ister qui & Danubius dicit: ex iugis arnobæ germaniæ montis oritur: sexa ginta fluminibus augetur: & mergitur in eum inū lex hostijs siue septe vt aliq̄ tradit.

Illinc dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon Fortibus hic vastis imenos coepit amnes Fluminatq̄ in gemini spargit diuortia pori In leuium cecidere latus: veloxq̄ Metaurus Crustuminiq̄ rapax: & iūctus Sapis Ilauro Sennacq̄ et adriacas q̄ vberat aufidus vndas Quocq̄ magis nullū tellus se soluit in amne Eridanus: fractas deuoluit in ægra syluas Hesperiaq̄ exhaurit ags: hūc fabula primū Populea fluuium ripas vmbraffe corona Cūq̄ diem pronū transuerso limite duces Succedit phæthon flagrantibus æthera loris Gurgitibus raptis penitus tellure perusta Hunc habuisse pares phebeis ignib? vndas Nō minor hic nilo: si nō p plana iacētis Aegypti libycas Nilus stagnaret arenas

LIBER SECVNDVS.

Permeat: circuit. Fontes: flumina. Quilibet æquo. circa quē vagat. In vndas scythicas: in mare ponticū. Dexteriora petēs: aquæ q̄ ab apennini dextra cadunt hęc cō ficiunt flumina. Tybrim: qui thusciam ab vmbriis sabinis & latinis determinans in tyrrhenū. Rutubam: ex apennino in tybrim fluentē. non desunt qui dicunt pro montorio monco in finibus ligurum esse propinquū. Cauum: propter riparum altitudinē. Vulturnus: qui in lannio oriens per Campaniā saxa rapiens labitur & Capuam alluit. Sarnus: Campaniæ fluuius ad oppidū sannum: qui quicquid in eo cadit cū mora durat in saxum. & prope itabiam mare tyrrhenū ingredit. Nocturnæq̄ editor auræ: obsecuri acris emissor. Est em̄ ea natura: vt & ipse paludes quas in planitie facit supra pompeianum nebulas gignant. Lyris: non longē a fora nascēs & fibrentū accipiens & terum fragellas præterit: mynturnasq̄ diuidit & effluit in tyrrhenum. Im pulsis aquis vestinis: in quē influunt flumina vestinorū Sunt antē vestini maris campanis samnitibusq̄ contermini: & ad sinuessam vsq̄ ad vaternum exporrigunt vt docet Liuius libro decimo. Altera in saltu vescino phalerū con tingente agrum. Sunt & alij picentibus & marsis cōiuncti Marice: marica nympha latini mater in mynturnensium littore templum celeberrimū. A qua & oppidū nomen accepit. Horatius. Et innatens maricæ littoribus tenuisse lyrim Vmbrosæ: siluosæ. Siler: Lucaniæ fluuius salernū præterit. Dicis & silarus. Silius li

Nec minor hic Istro. nisi qd̄ dū pmeat orbē Ister / casuro in quolibet æquora fontes Accipit: & scythicas exit nō solus in vndas Dexteriora petens montis decliuiā tybrim Vnda facit / rutubāq̄ cauū / delabitur inde Vulturnusq̄ celer: nocturneq̄ editor auræ Sarnus. & vmbrosæ Lyris p regna maricæ Vestinis impulsus aquis. radensq̄ Salerni Culca siler: nullasq̄ vado q̄ Macra motatus Alnos: vicinæ percurrit in æquora Lunæ Longior educto qua surgit in aera dorso Gallica rura videt: deuexasq̄ aspicit alpes. Tūc vmbri marisq̄ ferax domitq̄ sabello Vomere: piniferis amplexus rupibus oēs

bro. viij. Nunc silarus quos danutrit aquis: quo gurgite tradunt duritiē lapidū mer simollefcere ramis. Culca: arua. Macra: hic p ligurū montes iuxta lunam effluit in tyrrhenum: & est in nauigabilis: quia vadis & præceps. Moratus alnos nullas: nullam retinens nauim. Luna vero est heturiciæ oppidum nobilissimum portu celeberrimo & metallis abundans. Longior: ea qua magis longus erigit. Dorso: longa summitate. Gallica rura videt: despicit galliā transalpinā. Alpes deuexos: montes inclinatos & pendulos. Vmbri: vmbria dicta q̄ hymbribus sup̄fuerit: cō termina est heturiciæ & piceno. hancq̄ Rauennā vsq̄ protendi consensunt omnes Maris: populi montani sabinos vmbros hernicos attingentes. Ferax: abundans Domitus: aratus. Sabellos: sabelli populi sunt qui & samnites dicunt: autore Strabone & Plinio. Rupibus piniferis: monte ferente pinus.

PHARSALIAE

Indigenas: nativos ab eo. Indigenae enim sunt qui eo in loco geniti sunt. & non venerunt aliunde. igitur per indigenas habitatores antiquos accipimus. Non deserit: non prius terminat quam pervenerit in siculum mare ad regium ubi Italia in duo cornua scissa est: respicitque altero siculum pelagus: altero ionicum. Tempia lacina: luno lacina in calabria colebatur in templo ditissimo atque sanctissimo quod ei constituit Hercules lacinio latrone illo occiso. Laciniū etiam promontorium est ibidem prope petillam & orotonē. Pontus: mare ionicum & siculum. Solueret eō. dissolveret vicinitatē. Tellus: Italia coniuncta siciliā: Elisa: exclusa siue submersa. nam ut in tertio inquit: Quo more tellure subitis aut obruit vndis: Scidit.

Et Strabo ait vi terræ motu auulsam fuisse. Gemino profundo: tyrrheno & adriaco.

Extremi col. ultima pars apennini. Cessere: in fortē venire quā annexi sunt peloro siciliā promontorio: qui denotatus est a peloro nauis hannibalis gubernatore illic sepulto. Virgil. in. de hoc loco sic ait. Venit medio vim pontus & vndis Hesperium siculo latus abscondit aruaque & vrbes littore diductas angusto interluit æstu.

Cæsar in ar. fu. qua vi & impetu cæsar irrueret narrans poeta metū ciuitatū explicat: ut & pompeiana p̄sidia sunt ex diversis locis electa. Furens: furēti similis & seuiens. Vias aditum. Quod non. ordo est. non gaudet quod. Terat: vastet. Vacantes hoste. in quibus p̄sidia pompeiana non erant. Vacuos sine hoste. Non perdat ipsum iter: non vastet agros quacūque itinerat. Cōserta. cōnexa et vno nondum finito inciperet aliud. Patētes. amice aptas. Nec tā pa. co. pre. nec tā quod transseat per agros oppidorum p̄missu. mallet enim illos vastare. Popule destruat. Pudet. ardebat enim omnia violenter potius agere Ciuem. amicum Romanū.

Tūc vr. vrbes (inquit) breui defecturæ & Cæsare sese muniēbāt ut in hostē. Ancipites. incertę cui faueāt & instabiles. Cessurę. defecturę primo metu. Deso ag. spissis monumētis. Abrupto. erecto

Indigenas latij populos: non deserit ante

Hesperiam/ quā cū scyllarē claudis vndis

Extenditque suas in templa Lacina rupes

Longior Italia/ donec confinia pontus

Solueret incubens: terrarūq; repelleret æquor

At postquā gemino tellus elisa profundo est

Extremi colles siculo cessere Peloro:

Cæsar i arma fures nullas nisi sanguine fuso

Gaudet hinc vias. quod non terat hoste vacantes

Hesperia fines: vacuosque irrupat in agros.

Atque ipsum non perdat iter. consertaque bellis

Bella gerat. nū tam portas intrare patentes

Quā fregisse iuvat: nec tā patiente colono

Arua premi: quā si ferro populet. & igni

Concessa pudet ire via: ciuemque videri.

Tunc vrbes latij dubia: varioque favore

Ancipites. quamque prima terrore ruentis

Cessura belli. denso tamen aggere firmant

Mcenia. & abrupto circūdant vndique vallo

LIBER SECVNDVS.

Saxorumque orbis. rotunda saxa quæ tormentis emitterent. Sup. desup & loco eminenteriori. Petant eminens. feriant a lōge. Tela. sagittas hastas saxa. & quicquid longius iaci possit. Aptant. cōponūt. Pronior. inclinatio populus. populi synecdoche. Pugnatque minaci cū ter. si. nā fidus quidē erat sed metuebat cæsare. rixabant ergo metus & fides. Ut cū mare. Auster Pompeio mare. populus Eurus Cæsari comparatur. Cur susque maris fidei populo. Possidet. p̄stat. Horrisonis: cū horrore sonantibus. Rur sus. cōtra. Tellus. strangle in quæ regnavit Eolus. & in quæ est ventorum antrum. Laxata apra. Pulsu tridentis. iactu sceptri quæ eolus ventos emittit. Vir. Cōuersa cuspe mon

Saxorumque orbis: & quæ supereminus hostem

Tela petant. altis murorum turribus aptant

Pronior in magnū populus: pugnatque minaci

Cū terrore fides: ut cū mare possidet auster

Flatibus horrissonis hinc ægra tota sequuntur

Sirursus tellus pulsu laxata tridentis

Aeoliū tumidis immittat fluctibus eūrum

Quāvis icta nouo ventum tenere priorem

Aequora: nubiferoque polus cōcesserit Euro

Vēdicat vnda notū. facilis sed vertere mētes

Terror erat: dubiaque fidem fortuna ferebat.

Gens ethrusca fugā trepidi nudata Libois

Iusque sui pulso iam perdidit vmbria thermo:

Nec gerit auspicijs ciuilia bella paternis

Cæsaris audito cōuersus nomine Sylla

Varrus ut admotæ pullarunt auximō ale

H in

PHARSALIAE.

Ordine pauci Caesaris consecuti milites consistere coegerunt: de missisq; praelio des-
ritur a suis Varrus: nonnulla pars militum discedit: reliqui ad Caesarem perueniunt.
Lae ad mota: cohortes propinqua. Pulsarunt Auximon: pedibus calcarunt agrum
auximonia oppidum in piceno: qui Caesaris aduentu cognito profugit: cohortesq; secum
adducere coactus a magna militum parte deserit. Dicimus autem asculum & esculum
Victor: Caesar. Instat cedentibus: persequit fugientes. Diuertitq; acies: abducit
illius cohortes. Dux: Lentulus. Et signa: hoc est signiferi. Tu quoq; Scipio qd
Popei socer praefectus Lucetiae oppido in venetia ppe hadria fuga arripuit: quando
haberet secum milites & cohortes

res eius primae legionis: quam Caesar Pompeio restituerat: ut
in bellum parthicum mitteret: pom-
peius enim strogatu caesaris qui
maioris galliae motum expecta-
bat duas ei legiones misit. pri-
maque confecta ex delictu pro-
uinciae tanquam ex suo numero de-
dit: inde ex senatusculi consti-
tutum est ut ad bellum parthicum
legio una a G. pompeio: altera
a Caesare mitteretur. Ita haec am-
ba a Caesare sunt abductae. ce-
seo autem lucetiae legendum: cum qua
ante captum corphinum nihil in
Apulia metueret potuisset. &
postquam Caesar Domitium cepit
constat pompeium iussu lucetiae
et inde canuxium & brundisium
potuisse: ut Caesar in comen-
tariis tradit. Commisit: tradite
tibi & cui tu praeras. Nuda
ca: spoliata praedio. Pubes: iu-
uentus. Seducta: substracta. Armis: potentiae exercitiis. Metu parthorum: ob
bellum parthicum. Damna galli. quonia titurius Sabinus & L. Cotta cum magna
militum parte fuerant a gallis occisi. Suppleuit: reparauit & in supplementum dedit.
Dum: quousque. Vsum romani sanguinis: vsum illius patriae legionis quae praelijs
vulneraret. Socero: Caesari. At te corphini. L. Domitus aenobarbi filius successor
imperij Caesaris a senatu destinatus cum corphinis praefectus: cum viginti cohortibus
tredecimque alias ad eum subtilius adduxisset: quum primum Caesarem venire vidit co-
hortes quinque ad pontem fluminis excidendum praemisit. quibus repulsis a caesarianis:
& cum alijs intra oppidum coactis Caesar castra ad muros posuit. dumque munitiones
ad obsidionem expugnationemque expediret: & Domitus a Pompeio ad quem
scripserat certior factus: ne rem in summum discrimen adduceret: & si posset cum om-
nibus copijs inde faceretur: fugam clandestinam appararet: a suis est comprehen-
sus: & Caesari cum oppido traditus. Eum vero cum omnibus pecunijs rebusque suis
quocumque libuisset Caesar abire concessit. Corphini, Corphinum oppidum peligno-
rum septem milium passuum a Sidmone distat.

Per diuersa ruens neglecto moenia tergo

Qua syluae, qua saxa fugit depellitur arcae

Lentulus esculae: victor cedentibus instat

Diuertitq; acies: solusq; ex agmine tanto

Dux fugit: et nullas ducetia signa cohortes

Tu quoq; commissae nudatam deseris arcem

Scipio lucetiae: quancq; fortissima pubes

His sedeat castris: iam pridem caesaris armis

Parthorum: seducta metu: qua gallica damna

Suppleuit man. ducq; ipe ad bella vocaret

Donauit socero romani sanguinis vsum

At te corphini validis circumdata muris

Armis: potentiae exercitiis. Metu parthorum: ob
bellum parthicum. Damna galli. quonia titurius Sabinus & L. Cotta cum magna
militum parte fuerant a gallis occisi. Suppleuit: reparauit & in supplementum dedit.
Dum: quousque. Vsum romani sanguinis: vsum illius patriae legionis quae praelijs
vulneraret. Socero: Caesari. At te corphini. L. Domitus aenobarbi filius successor
imperij Caesaris a senatu destinatus cum corphinis praefectus: cum viginti cohortibus
tredecimque alias ad eum subtilius adduxisset: quum primum Caesarem venire vidit co-
hortes quinque ad pontem fluminis excidendum praemisit. quibus repulsis a caesarianis:
& cum alijs intra oppidum coactis Caesar castra ad muros posuit. dumque munitiones
ad obsidionem expugnationemque expediret: & Domitus a Pompeio ad quem
scripserat certior factus: ne rem in summum discrimen adduceret: & si posset cum om-
nibus copijs inde faceretur: fugam clandestinam appararet: a suis est comprehen-
sus: & Caesari cum oppido traditus. Eum vero cum omnibus pecunijs rebusque suis
quocumque libuisset Caesar abire concessit. Corphini, Corphinum oppidum peligno-
rum septem milium passuum a Sidmone distat.

LIBER SECVNDVS.

Classica: tubas & concentum eae. Tyro oppositus: hi erant milites illi quos Pom-
peius locauerat in foro ne quis tumultus populi concitaret: dum ageret causa milonis.
non quidem quod essent contra milonem positi: sed in conspectum ipsius. Inquit enim Cicero.
Quancq; praesidijs salutaribus & necessarijs septi sumus: tamen ne non timere sine
aliquo timore possumus. quae si opposita miloni putarem: crederem: tempori iudices
Polluto: reo & caede maculato. Nubem: pulueream quam cohortes excitabant. Ar-
dentes: splendentes. Fluminis
Aterni qui ab adria per marcos la-
bis. transitque iuxta corphinum ad
tertium fere milium. Et tu mota.
apostrophe ad fluuium ut insur-
gat potest aquam impetu auferat
Exi to. egredere cum oia aquae
copia. Alnos. trabes ex alno
arbore ex quibus post constabat.
Discussa co. dissolutus iustu-
ris. Hecreat hoc li. firmet & re-
mouetur hoc termino. Terat
ocia. amittat tempus. Cohibete.
cohortes retinete. Ducetia
Caesarem festinantem. Stans. de-
tentus. Deuoluit ag. emittit
quinque cohortes. Ne quicquam
frustra. nihil enim profecerunt. qui
Caesar ut primum aduertit su-
os equites in domitianos emi-
sit. repulsi illis oppidum obse-
dit. Prior. ut erat in agmine.
Soluta amne. si pons deijce-
ret. nam ligatus dicitur timidus
hostes. Quasi sse late. absco-
disse vos intra muros & non
audere in capto opero concu-
rere. Obstruitis. clauditis im-
peditis ruina pontis. Gages.
indiae fluuius qui decet & noue
alios suscipit. Eum cyrus in qui
dringetos & lx. alueos diui-
des pene in riuum attenuauit. is
Alexandrum ne indos magis per-
sequeret prohibuit. audierant
enim macedones duo et triginta
stadia latum esse. profundum vo-
centum. Submoueat. phibeat.
Stabit. firmabit se. Ruiturum.
quem diuere parant. Accepit
totas habet. celeriter cucurrit.

Tecta tenet pugnax domiti. tua classica ser

Oppositus quanda polluto tyro Miloni

Ut pcul imensam campo consurgere nube

Ardentesq; acies percussis sole corusco

Conspexit telis: focum decurrere dixit

Fluminis ad ripas: vndaeq; imergite ponte

Et tu montanis totus nunc fontibus exi

Atq; oes trahe gurgis aq;: ut spumeus ab

Discussa copage feras hoc limite bellum

Hareat: hac hostis lentus terat ocia ripa

Praecipitem cohibete ducet. victoria nobis

Hic primum stans caesar erit: nec plura locuto

Deuoluit rapidum ne quicquam menibus agmen

Nam prior e capis ut conspexit amne soluto

Rumpi caesar iter: calida prolatus ab ira:

Non satis est muris latebrasque fuisse pauori

Obstruitis campos: fluuijsq; arcere paratis

Ignauum non si tumido me gurgite Ganges

Submoueat: stabit in flumine caesar in villo

Post rubiconis aq;: equitum pperate caterue

Ite simul pedites: ruiturum ascendite potem.

Hac ubi dicta, leuis totas accepit habenas

PHARSALIAE

Leuis sonipes: equus celer. i. equitatus ipse. Nymbo: grandini. & multitudinē m/ litū indicat. Vacantē: vacuū. Statione pulsa: relectis domitianis. Ad tutas arces intra corphinū. Moturas pōdera: vnde saxa e tormentis mitterent. Erigit: Cæsar. Vineā: machina quædā lata pedibus octo: alta septem: longa. xv. duplici tabulato cratibusq; cōtexit: & latera vimine muniunt, ne intra eam stantes milites ledant. Bā libro quarto describit Vegetius: & noliter poeta tertio: Tunc ad opera leui pcedit vinea terra: Sub cuius pluteis & tecta fronte latentes: Moliri nūc ima parant. Sub repit: paulatim peruenit. Nefas: ingens. quia ducem prodiderunt cohortes ipsæ. Agmina: domitij milites. Re feratis port. facta deditio. Ducē: Domitiū. Cuius. Cæsa ris. Alta nobi. Laudat eū po eta vt Neroni principi qui ab hoc duxit genus assentet. Al ta: antiq; egregia. Minaci: mi narū pleno & interrito. Popo scit fer. nō depcatus est mortē sed petijt. Recta cer. nulla ca pitis inclinatione: & supplicis signo. Poenāq; peti. mortē a domitio optari: & metui vita donari. Licet nolis: inuitus. Munere: beneficio. Cerne di. fungere luce & vita. Bona f. q; eis etiā sim ignoturus: Par tib; vi. aduersarijs meis vin cedis. Exēplūq; mei: signum meę benignitatis: cui; exēplū in te cōspiciat. Retēta ar. resu me & iteq; in me pugna. Et nihil hac ven. nolo mihi qe; debeas p hoc bñficio si me vi ceris. Venia: remissioe poene sine bñficio. Heu qto. cōmi seratio rei idignitate Vel eg. pa. etiā occiso Domitio. Par cere ro. pu. abstinere & nō affi cere romanos tanto dedecore. turpe ei erat q; veniā ab hoste inuiti cogerent accipe. Cui sit extre. poe. maxima & grauissi ma pena. Ignosci: q; ignoscat et nōumat de eo suppliciu q; fuerit Pōpeiū & senatū secu tus. Premit iras: dissimulat iram Domitius: dimissus ve lut contemptus.

In capū sonipes: crebroq; simillimo nimbo

Trans ripam validi torserunt tela lacerti

Ingredit pulsa fluvium statione vacantem

Cæsar: & ad tutas hostis cōpellitur arces

Et iam moturas ingentia pondere turres

Erigit. & medijs subrepit vinea muris.

Ecce nefas belli referatis agmina portis

Captiū traxere ducem: cuiusq; superbi

Constitit ante pedes: vultu tñ alta minaci

Nobilitas recta ferū ceruice poposcit.

Scit cæsar poenāq; peti: veniamq; timeri

Viue: licet nolis/ & nostro munere dixit

Cerne diem/ victis iā spes bona pubis esto

Exemplumq; mei/ vel si libet arma retenta.

Et nihil hac veniā/ si viceris ipse/ pacifcor

Fatur. & astrictis laxari vincula palmis

Imperat. heu quantū melius vel cede pacta

Parcere romano potuit fortuna pudori

Poenarū extremū cui sit: qd' castra secutus

Sit patriæ Magnūq; ducē/ totūq; senatū

Ignosci. premit ille graues interritus iras

LIBER SECVNDVS.

Romam ne petas: qsi dicat cogeris in ocio viuere. Recessus pa. loca sembra a bellis. Degener: vilis & abiectis si id egeris. Iadudū: paulopost. vita em nostra incerta ē & omnino brevis. Vel iamduū morituri. i. qui pauloante mori debueras. Para nō ire: stimulis se cōcitāt. Lucis rūpe mo. noli amplius vita fungi bñficio Cæsar. Consultit aut se Domitius ad Pompeiū a q; Massiliā postea missus: cū obsessam cō firmasset statim discessit. inde in acie pharsalica perijt. Nescius interea. cū Pōpeius ex Campania in apuliā se cōtulisset: & suas veller copias domitianis cōiungere: eas ad cōdionē vocauit: q; illi nihilomagus excitati vehemēter se timere cæsarē ostēderūt

Et secum Romana petas/ pacisq; recessus

Degener: in medios belli non ire furores

Iamduū moriture paras: rue certus & oēs

Lucis rūpe moras: & cæsar. effuge manus

Nescius interea capti ducis arma parabat

Magnus vt imixto firmaret robore partes.

Iamq; secuturo iussurus classica phœbo

Tentandasq; ratus moturi militis iras

Alloquit tacitas venerāda voce cohortes

O scelerū vltiores: melioraq; signa secuti

O vere romana manus: qbus arma senatus

Non priuata dedit: votis deposcite pugna.

Ardent hesterni sauis populatibus agri

Gallica per gelidas rabies effunditur alpes

Iam tetigit sanguis pollutos cæsar. enses

Dij melius: belli tulimus qd' dāna priores

Cœperit inde nefas: iam iā me pside Roma

inuidiose dicit Cæsarē acerrimos in patriā hostes imittere. Effundit: pargit: imit/

tit. Iā tetigit: iā imbutū est sanguine bellū: vt ait Maro. iā certe fieri cædes. Pollu/

tos: crudeles maculatos. Dij melius. Causam quæ erat honesta factā honestissimā

docet q; ille prior lacefferit. Itaq; ab vltione q; honesti pars est argumentat: nam de

male meritis de patria est sumendū suppliciu. Dij melius. i. gerunt. q. d. gratia est

sis habenda. Inde a Cæsarē. Me præsidi: me duce.

Ducis capti: domitij. Arma pa. cogebat exercitū. Vt im/ mixto sit. ro. p. vt se domitio cōiungēdo fortior fieret. Ius furus classica: cōcentū tubarū in expeditionē & iter. Ratus putās. Tentādas iras: irritan dos aios. Moturi: iter arreptu ri. O scelerū. hec oratio i gñe deliberatio gen; demonstrati uū habet admixtū. suadet em Pōpeius ab honesto & facili fortiter esse pugnandū in cæsa rē parricidā: quē pluribus vi tupat: inde seipm laudat. Pri/ mū igit capiat beniuolentiā a reb; aduersariorū q; dicēdo sce lera depmit. tñ ab auditorib; q; sapiēter & fortiter fecerint: cū arma in vltionē patrię sum pserint. & sint parati pugnare

Meliora: a reb; suis q; cōmē dat audit orē conciliat. Vere ro. i. fortis seruitutis impasjēs libertatisq; & patriæ studiola hec em sunt ppria romanorū.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

Manus: multitudo. Nō pri. vt sunt cæsar. Votis de. pu. alacri litis i hostes aio. Et huc vsq; exordiu est. Ardēt hef.

Narratio q; explicat factorū a/ trocitatē. Popularibus: popu lationib; & pdis. Gallica ra.

PHARSALIAE

Petrus suppli. viciſcat ſcleratōs. Neq; em̃. Antipophora: nō pōt bellū vocari qđ est sine hoſte. Vindictis: viciſcētis de ſclatronibus. Nec magis: ſiſtudo ſive exemplū quo crīmen auget. Catilina. L. Catilina ex Corneliorū familia cū Lētulo Cethego: Statilio & Gabino de patriā: & Cicerone cōſule opprimēdō cōiurauit. Exerti: hācentis humerū & brachiū dextrum nudatū & inermē. Sic em̃ ſolebat hęc familia in acie ire. Silius de Cethego alio loquēſ li. viij. ſic ait: Ipſe humero exertus gēli more parentū difficili gaudebat eq̃. Orabies: acris cū exclamatiōe accuſatio q̃ ductus cupiditate Cēſar cōtra pietatis officiū faciat. nā pſeruāda augēda qđ patria: nō p̃ euer-

tenda laborare debet. Ca-
millis: camilli sibi. Furius
em Camillus vibe a gallis ca-
pta dū capitolii obsidere: ab
sens dictator creatus gallos ad
internitionē occidit: romanof

Arifuras in tecta faces: fociosq; furoris (rauit
Lentulus: exertitq; manus vesana Cethegi.

Miscere:egparare. Metellis: i
metellis tres fuere p̄clari Ma
cedonicus Nimidicus & Pius
Lentulus: exercebat manus
Cicavus
Orabies miseranda ducis, cū fata Camillis

Te caesar: magnifq; velint miscere metellis.

Ad cinnas: mariolq; venis: iternere plecto
Vt Catulo iacuit lepidus: nostrasq; secures

nas: Cinnē siſes. Corne. cinna
 consul mariū exulē ex aphrica
 reuocauit: & vna cū eo gessit

Quicq; feros mouit Sertorius exul iberos
Quamq; figura fides iis te dicit iungere caesar

Quamq; liqua lides his te qd; iungere taria
 nouar; cupidus acta syllæ re
 scindere: pscriptosq; reuocare conatus cõcitata vrbe in hetruriã pfectus est: & mox
 Interfectus. *Capitulus vltimo eius. & Gn. Põne syllani qui*

exercitū vrbi admouit. At Lucatius Catulus collega eius & Gn. Pope. Iulianū qui Ianiculū & militiū pōte infederant: primo statim impetu eū repulerūt. Ille vō in he triniā: post in Sardinia abiit. ibiq; morbo & penuria periit. Carbo: Sylla deuicta

Italia dictator factus Pompeiū sibi affinitate deiunctū in ppena: & Carbonē q. Sici-
liā occupauerāt misit. Is Perpennā fugato siciliā recepit: Carbonēq. damnavit & se-
-

curi pcuti iussit. Sertorius hic a Sylla proscriptus omne hispaniam & Mytindam
rem contra Romanos sollicitauit: eoq; duce lusitania & celtiberia bella agitabat. Me-
tellus & Gn. Pompeius aduersus eum missi ancipiti bello multis cum cladibus diu

pu gnando non prius bellum conficere potuerunt q̃ Sertorius suorū scelere & infidijs est extinctus. Inde victo deditoq̃ Perpenna Hispaniam in romanam fidem rediit.

ceperunt. Iberos: Hispanos ab Ibero Riuulo dictos. Si qua fides. in quid numeru
dendum. & vitur argumento a facili & a maiori ad minus per contemptum. Inui
deo: odio habeo & doleo. Iungere: comparare & annumerare. Manus: arma. ipsi
deus: iosephus. & in eo patriam. Parthorum

em fuerat demandatū bellum. Furenti: furioso & impio in patriam. Parthorum.
inuidiose ipsum sparthaco comparat & dignum Crasso ultore dicit.

LIBER SECVNDVS.

Scythicis: parthicis. Parthi em e Scythia venientes Assyriam occupauere: eamq;
parthiam appellarunt. Sparthacus: hic est stipendiario thrace miles: de milite dele-
tor: inde latro: postea gladiator euasit. Effractoq; ergastulo Lentuli Capuæ cū. xxx.
eiusdem fortune viris: feruos ad vexilla vocauit: factoq; exercitu Cereuelli montē
in Campania occupauit: vbi cū a Clodio glabro obfideret eius castra diripuit: & cā
paniam populatus raptis prætorū facibus appellatus est imperator. Inde Lentuli ex-
ercitum in Apennino dissipauit: apud Mutinam Cassij castra deleuit. Tandē cum
de vrbe inuadenda deliberaret: a Licinio Crasso pulsus: fugatusq; cum Brutij an-

Inuideo / nostrasq; manus qd' roma furenti

Opposuit: parthor^{ne iulio in roma mactans} vti nā post^{intra} plia sospes, tuislet cū suis omnibus fortis-
sime dimicans quasi impera-
tor occisus est. Simili causa:

Et seythicis crassus victor remeasset ab oris
Vt simili crassus

Vt simili causa caderes. q̄ Spartacus hostis.
Te quoq; superi titulis accedere nostris.

Iusserunt: valet in torquendo dextera pilo
Frigidus obstitit circū præcordia sanguis. Qui necem

Feruidus hic iterꝝ circum ꝑꝑcordia sanguis
Incaluit: disces non esse ad bella iugaces

Qui pacem potuerit pati licet ille solutum

Defectum; vocet; ne vo s mea terre at as

Dux fit in his castris senior: dū miles in illis
Quo potuit ciuem populus induceret: liber

Quo potuit ciuem populus pducere: liber
Ascendi: supracq; nihil nisi regna reliqui

Nō priuata cupit, romana quisquis in vrbe

Pompeium transire parat: hinc cōsulyterq;
Hinc acies statuta ducū est: caesar ne senat⁹

Victor erit: non tam cæco trahis oia cursu. Hinc consul. Ab auctoritate & tuto & facili cū irrisione argui

& Marcellus. Hinc a patribus nostris. Statura: non fugitura. Ducum: senatorū
& procerū. Non trahis omnia tam ceco cursu: non es adeo temeraria & coepi. nē

ut Cicero in Laelio ait. Non em̄ solum ipsa fortuna cœca est: sed eos etiā plarumq̃ efficit cœcos quos complexa est.

PHARSALIAE

Tecq; nihil pudet: vt certe pudet: nā nunq; hoc effides. Multis ne gesta eius a mōra extenuat & cōtemnit prae suis. Multis inuidiose dixit: duo em̄ fuisse. Rebellis: quā pacare non potuit: & quin rebellaret efficere. Aetas: decenniu. Dant animos, addūt audaciā cōfari. Rheni gelidis. Insimulatio est cū ironia. Cēsar post oppugnatos germanos & nō amplius decē & octo dies trans rhenū consumptos satis & ad laudē & vtilitatē fecisse arbitratus se in galliā recepit. & pontē quē fecerat rescidit. & is Pompeius eū fuisse dicit. & aestuaria maris gallici appellasse oceanū. Stagna: estuaria. Incerti pfundi. dubij maris. Britanis. Britania insula est in oceanō adeo a terra remota vt alijs quidam orbis existimet. Ad eam Cēsar audita ipsiū fama ex galliā traiecit exercitū. & post eā iterū atq; iterū victam illico imperatis obsidibus in galliā se recepit. Quēstis. quā nō plane notant nautes vbi faceret britānia. vel ideo quia cū iterū in britanniā ad solis occasum cēsar naues soluisset. leui aphrico puectus media circiter nocte vento intermisso cursum nō tenuit. & longius delatus aestu orta luce sub sinistra britanniā relictam conspexit, tū rursus aestus cōmutationē secutus remis cōtendit. An vana. Cauillatio est. an ideo superbis q; ciues profugerūt. erras inquit. nā me secuti sunt. Furoris. belli. Urbem. metonymia. Armata. emphasim habet ad terrorem. Heu demens. dissolutio falsae opinionis. Qui cum signa tuli. A praclarorū gestorū celeritate se cōmendant. suasq; laudes & gesta praestringit. Fulgentia. gloriosa. Toto pontō. alludit ad cylicas qui cū maria vndiq; inualissent. prouidentia diligētiaq; Pompei intra quadragessimū diem certamine vix parato in deditionē cū plausu venerūt. Hoc deinde Pompeius locis maritimis remouit. fecitq; mediterraneae regionis colonos. Ante bis. anteq; luna bis verteret & cursum pficeret. Pelagi. tranquillī maris. Pirata. predo marinus. cilix. In angusta sede. praesertim ad urbem soliorū q̄ est in ciliacia & Pompeopolis est appellata. vt Plutarchus & Plin. tradūt. Profugū p̄ diuortia fugientē p̄ semitas transuersas & diuerticula. Virgili. ix. Obijciunt equites sese ad diuortia nota. Regem. Mythrīdatem de quo triumphauit Sylla. & postea Lucullus. Inde vero a Pompeio attritus cum in seditionem venisset cū Pharnace filio mortem sibi consciiuit. Fata. foelicitatem & victorias.

Tecq; nihil fortuna pudet multis ne rebellis

Gallia iam lustris: atq; ipensa labori

Quāt anios: rheni gelidis qd' fugit ab vndis.

Oceanūq; vocans incerti stagna pfundi:

Territa quēstis ostendit terga Britannis

An vane rumuere minā. qd' fama furoris

Expulit armatam patrijs e sedibus urbem?

Heu demēs nō te fugiūt: me cūcta sequunt

Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto

Ante bis exactū quā Cynthiā cōderet orbē

Omne fretū metuēs pelagi pyrata reliquit.

Angustaq; domū terrarū in sede poposcit

Idem p̄ scythici profugū diuortia ponti

Indomitū regē. romanaq; fata morantē/

LIBER SECVNDVS.

Foelicior. ideo se foeliciorē appellat quia bellū confecit. Vacat mihi: vacua est gloria mea. Sub quocunq; sole: sub quacunq; regione quam sol aspicit. Tropheis: victorijs. Arctos: septētrio. Phasidos. phasis colchorū fluius ultra hostia tanais in pontū effluit. Medius axis: meridiēs. Calida: est em̄ sub cancro iuxta torridā zonam. Syene. Macrobius hunc locum aperiens inquit. Ciuitas Syene q̄ prouincia thebaïdos post superiorū montū deserta principium est: sub ipso aestiuo tropico cōstituta est. & eo die quo sol certam partem ingreditur cancri hora diei sexta. quoniam sol tunc super ipsum inuenitur verticem ciuitatis: nulla illi potest in terris de quolibet corpore vmbra iactari. Sed nec stilus hemisperij monstrantis horas quem gnonio na vocant. tūc de se potest vmbra creare. Et hoc est quod Lucanus dicere voluit: nec tamē plene vt habetur absoluit. Dicēdo em̄: atq; vmbra nūq; flectente syene: rē quidem attigit: sed turbauit verū non em̄ nūq; flectit: sed vno tempore. Sic ille qui iniuste lucanū arguit: qui inquit: nūq; hoc est nec ante nec post: nec ad dextram nec ad sinistram: non nūq; vt ille legit. Bethis: fluius qui ex terra conensi demissus mediam hispaniā pfluit: mox mari propinquus: lacū efficit magnum: ex quo duobus alueis longe proprie maioribus: exiens labitur in oceanum. Ferit: cum impetu ingreditur. Tethym fuga

Ad mortem Sylla felicior ire coegi

Pars mūdi mihi nulla vacat: sed tota teneq;

Terra meis q̄cunq; iacet sub sole tropheis

Hic me victorē gelidas ad phasidos vndas

Arctos h̄: calida medius mihi cognit⁹ axis

Aegypto. atq; vmbra nūq; flectēte syene

Occasus mea iura timet: tethymq; fugacē

Qui serit hesperius post oīa flumīa Bethis.

Medomit⁹ cognouit arabs. me marte fero

Aeniochi. notiq; erepto vellere colchi (ces

Cappadoces mea signa timet et dedita sacri

Incerti iudaea dei. mollesq; Sophenā.

cem: oceanum velocem: & qui fluit & refluit. Post omnia: est em̄ vltimus omnium Arabs. Arabes populi in Asia inter iudaeam & aegyptū. Eniochi. gens fera iuxta pontum a lacedemonibus oriundi. Colchij. iactabundi more nunc colchos: mox cilices repetet. Colchos regio in Asia iuxta pontum apud quam erat vellus aureum quod Iason cum argonautis eripuit. Cappadoces. Cappadocia regio est in Asia minori Armeniā contermina: sed diuisa Euphrate. Iudaea regio palestinae est. Plin⁹ supra Idumaeam inquit & Samariam Iudaea longe lateq; fundit. Incerti dei: ignoti & nomen non habentis. & de quo videt posse dubitari. Sic & Iuuenalis. Nil p̄ter nubes & coeli numen adorant. Quāq; re vera optime de deo vetustissimi sensere iudei. Sophene. oppidum in Armenia iuxta Masium montem a parte septentrionali. Molles. vel ob coeli clementiam. vel quia Asiatici omnes molles lasciuiq; sunt. Armenios. Armenia duplex in Asia est inter Taurum & Caucasum. altera maior. altera vero minor & inferior dicitur. Cylices. Cylicia regio iuxta Taurum & Syriā proxima. Dicta a Cilice Agenoris filio. Cilices duplices esse Strabo dicit li. xij.

PHARSALIAE.

Taurus: populos Tauri montis qui ab indico mari surgit: deinde inter ægyptum & pamphilicum pelagus obiectus septentrioni dextro latere: leuo mediterraneæ plagæ occurrit: deinde serypheis iugis annectit. sed pro gentium varietate diuersa nomina accipit: apud indos hiamos: apud parthos preniphates dicit: in de Taurus. At ubi in excellentissimâ sublimitatē confurgit Caucasus. Quod bellum reliqui: ac si dicat: nullum vnde possit gloriā reportare. nam hoc quod gerit est iatrociniū summi de decoris. Verba ducis: facto dicendi sine cū non clamarent p̄ cæsar̄is formidine milites: Pompeius a constituto itinere signa reuocauit: & se Brundisium contulit.

Classica matura: festinū concentū tubarū quo iter denuntiaret. supra em̄ dixit: iamq; secuturo iussurus classica phlegbo. Sensit & ipse metum: aduertit se quoq; timere. Discrimina: pericula. Signa: aquilas. Agmen: exercitum suū.

Pulsus: victus & eiectus a fortiori ex armentis. Explorat: tentat & experit. Aduersis: occurrentibus. In pastus in pascua. Recepta ceruice: re sumptis viribus ceruicis. Tori: pulpæ masculi: & densitas quædā carnis in collo & cruribus & etiā in brachijs hominū in qua quidē inesse dicunt vires. Virgilius. Luxuriatq; roris animosum pectus. Salatus: pascua. Agmina: reddita armenta quæ recepit: nam vi

torē sequunt. Apula. Apulia regio italiæ hadriaco mari proxima inter Dauniam & Calabriam. Brundisij. Brundisium mesapiorum lingua (vt Strabo docet) sonat cerui caput. Est autē Calabriæ oppidum. Vrbs est: Brundisium Chrentes qui e gnosco cū Theseo discesserūt habitauisse memorie proditum est: postea alios e Sicilia cum Iapige digressos. nam vnoq; modo fama est: cum vna permanere nollēt in Boetiam discessisse. Idem est auctor. Dictæis. id est chrentensibus. Dictæ em̄ in Creta mons est qui & Dictæus dicit. vt Strabo tradit.

Boetiam discessisse. Idem est auctor. Dictæis. id est chrentensibus. Dictæ em̄ in Creta mons est qui & Dictæus dicit. vt Strabo tradit.

Armenios: cilicasq; feros: taurosque subagi

Quod focero bellum p̄ter civile reliqui

Verba ducis nullo partes clamore sequunt

Nec matura petunt pmissæ classica pugnae

Sensit & ipsa metu magni placuisse referri

Signa: nec in tāta discrimina mittere pugnae

Iam victum fama nō nisi cæsar̄is agmen

Pulsus vt armentis primo certamie tauris

Sylvarū secreta petit: vacuosq; per agros

Exul in aduersis explorat cornua truncis

Nec redit in pastus: nisi cū ceruice recepta

Excussi placuere tori. mox reddita victor

Quoslibet saltus comitatib⁹ agmīa tauris

Intucto pastore trahit. sic viribus impar

Tradidit hesperia pfugosq; p̄ apula rura

Brundisij tutas conscendit magnus in arces

Vrbs est dicta is olim possessa colonis

Quos pfugos Creta vexare p̄ adre puppes

LIBER SECVNDVS.

Cecropiæ. Athenienses. Theseus em̄ Athenis in chretā ad minotaurū sorte delectus vel sponte se contulit. Nota est fabula apud Plutarchū & Diodorū. Eā in principio tertij ænei. Virgi. strinxit. Mentitis victū thesea. Iusserat ægeus discedenti filio: vt si vinceret minotaurū vela quæ nigra erant mutaret in alba. sin in minus nigra referent. Sed illis obliuiscere mutare. cū ægeus nigra vela redeuntū conspexisset se præcipi taut in mare quod postea ægeum est appellatū. Mentitis. falsum de Theseo indicantibus. Hanc linguā. terrā tenuē exportectā in linguæ formā. Cogentis in arcū constringentis se in flexū. in cuius vno extremo Calabria. in medio Tarentus. in altero magna græcia & Brutij sunt. Nec nos lateat portū quē poeta describit Virgi. in prior ænei. effinxisse his versibus. Est in successu longo locus insula portū Efficit &c. Quancq; & hispanie chartaginis portus huic similis est. Claudis. complectit. Cornibus. rupibus exportectis in formā cornū. ceruinorū q̄b⁹ simillimæ sunt. & vrbs ipsa caput imitat. Nec tñ. flexus hic mortū portū nō faciebat nisi esset opposita insula. Coros. v̄tos ab occasu solstitiali flantes. Refunderet. remitteret fluctus quib⁹ ferit. Lapsas. discurrētes. Flatus. v̄tos. Cōtentæ fune. q̄ nō indigeret anchoris & tutæ essent. Latet pa. apta est i omne partē nauigatio. Corcyra. q̄ insula est i Ionio p̄heacū patria alcynoi regnū olim scheinæ dicta. Illyris. Europæ regio q̄ terminat italia germania macedonia thracia epyro & mari hadriatico. Epidaurus oppidū in epyro qd̄ p̄pter inauspicatū nomē (vt Plī. inq̄) romani dyrrachiū appellauerunt. Quū totas hadria vires. quando in hadriaco tēpestas exoriet. Hinc. in totū Brundisij. Ceraunia. montes epyri a crebris fulminib⁹ dicti. em̄ fulmen interpretat. Abiere in nubes. pleni sunt nubibus. & non vident Sason. insula cōtra Calabriam. quæ (vt Strabo ait) ipsius interuallū quod inter epyrum & Brundisium interiaceret media sita est. propterea qui rectum nauigando tenere cursum nequeunt a Sasonē ad hydruntē leuorū iter faciunt. Rebus relictis post terga. postpositis rebus italiæ.

Cecropiæ/victum mentitis thesea velis.

Hanc latus angustū iam se cogētis in arcū

Hesperia: tenuem pducit in æq̄ra linguam

Adriacas flexis claudit q̄ cornibus vndas.

Nec tñ hoc arcis i missum faucibus æquo.

Portus erat. si nō violentos insula coros

Exciperet saxis: lapsasq; refunderet vndas.

Hinc illinc montes scopulose ruptis aperto

Opposuit natura mari: flatusq; remouit

Vt tremulo starent cōtentæ fune carinæ

Hinc late patet om̄e fretū: seu vela ferant

In portus Corcyra tuos: seu leua petatur

Illyricis Ionias vergēs Epidaurus in vndas:

Hinc fuga natarū: cum totas Adria vires

Mouit. & in nubes abiēre ceraunia/cumq;

Spumoso calaber perfundit æquore Sason

Ergo ubi nulla fides reb⁹ post terga relictis

exoriet. Hinc. in totū Brundisij. Ceraunia. montes epyri a crebris fulminib⁹ dicti.

em̄ fulmen interpretat. Abiere in nubes. pleni sunt nubibus. & non vident Sason. insula cōtra Calabriam. quæ (vt Strabo ait) ipsius interuallū quod inter epyrum & Brundisium interiaceret media sita est. propterea qui rectum nauigando tenere cursum nequeunt a Sasonē ad hydruntē leuorū iter faciunt. Rebus relictis post terga. postpositis rebus italiæ.

PHARSALIAE

Nec licet: non enim habebat classem paratā: & Caesar facile poterat hispaniā occupare
Cōuertere martē: methonymia. Iberos: hispanos qui longo spacio distabant alpi-
bus interiectis. Tū sobole ex tanta: ex nobilibus pitantibus filijs Cn. Pompeium
maiorē natu est allocutus ut vndiq; cōuocaret auxilia. & Recessus: remota loca. Eu-
phrates: accolas elus. Euphrates in Armenia iuxta fontē tygridis oritur: Babilonēq;
in duas diuidens partes Mesopotoniā irrigat more nili: & inde euphrates nuncupat.
qm̄ euphrata fertilitas accolas lingua dicit. affluit autē in mare rubrū. Cylicas: py-
ratas: Quas est vulga. p. vr. oēs populos ad quos puenit nomen romanū postq;
ego fui imperator. Pharios.

Nec licet ad duos Martē cōuertere Iberos

Cum mediā iacent imensis tractibus alpes

Tum sobole ex tāta natū: cui firmior aetas.

Affatur: mūdī iubeo tentare recessus.

Euphratem, Nilumq; moue: q̄ nois vīq;

Nostri fama venit: q̄s est vulgata p̄ vrbes

Post me roma ducē: sparfos p̄ rura colonos

Redde mari cilicas pharios hīc acute reges

Tygrānēq; meū nec pharnacis arma reliq;

Admoneo, neu tu populos vtrāq; vagātes

Armenia: pontiq; feras p̄ littora gentes

Rhipheasq; manus, & q̄s tenet aq̄re denso

Pigra palus scythici paties meotica plaustrū

Sed qd̄ plura moror: totos mea nate p̄ ortū

Bella feres: totocq; vrbes agirabis in orbe

de incipit. terminatq; helleponto. supra ipsum autē multae & diuersae habitant na-
tiones. Rhipheas manus: multitudines incolae rhipheorū montium. Sunt autē Ri-
phaei in scythia a perpetuo ventorū flatu denominati: nam idem est quod
flo. Hae regio assiduus obseffa niuib; vices temporū non nouit: sed est in nubem
aeternae caliginis mersa: ut Solinus ait. Ripei vero in Archadia sunt: quibus ad diffe-
rentiam subtrahitur aspiratio. Palus meotica. Meotis palus in Scythia non profun-
da. nam non est altior pedibus. & habet in habitu septingenta milia passuū
Eam Thanaïs rhipheis montibus fluens ingreditur: & ex it in pontum. adeo q; du-
ratur gelu: ut vehicula super eam accolaē ducant. Triumphū: populi de quibus tri-
umphauimus miscent nobiscum. Per ortus: per orientem.

LIBER SECVNDVS.

Et vos qui latios. Consules adhortat ut in epirū se conferant ad graecos & macedo-
nes sollicitandos. In epirum. Epirus in Eupora regio olim dicta molossia. Sunt tū
qui Chaoniā & Molossiam epiri partē esse dicant. Signatis fastos. i. quorū noia in
fastis notant. Tempora em̄ & anni a consulū nominibus signabant. Fasti sunt libri
qui totius anni cōtinent descriptionē. Boreas: ventus septentrionalis sonorus. Ma-
cedonum. Macedonia a Macedone Osyridis filio dicta est: ut docet Diodorus. Eam
ab oriente thracius limes praecingit. meridiana thessali & epirorū tenent. ab occiden-
te Dardani sunt & illirici. a septentrione Peonia & paphlagonia. Dat tempus paci:

Per domitas. oēs redeāt i castra triumphū.

Et vos qui latios signatis nomine fastos

Primus in Epirum boreas agat. inde p̄ arua

Graiorū: Macedonūq; nouas acquirite vires.

Dum paci dat tēpus hyems. sic fat & oēs

Iussa gerūt. soluūtq; cauas a littore puppes

At nunquam paties pacis. longaeq; quietis

Armorū. ne quid satis mutare liceret

Assequit. generiq; premit velligia Caesar.

Sufficerēt aliis primo tot moenia cursu

Rapta. tot oppressae depulsis hostib; arces.

Ipsa caput mundi bellorū maxima merces

Roma capi facilis sed Caesar i om̄ia preceps

Nil actū credēs. cum qd̄ superesset agēdū.

Instat atrox & adhuc q̄uis possederit oēm

Italiam. extremo sedeat qd̄ littore Magnus

Cōmunē tamē esse dolet. nec rursus aperto

Vult hostes errare freto. sed molib; undas

dire instituit: quorū operū (ut scribit Caesar) haec erat ratio: Quia fauces erant angu-

stissimae portus molē aq; aggerem ab vtrāq; parte litoris faciebat. q̄ his locis erat

mare vadofum. longius p̄gressus cū aggere altiori aqua cōtineri nō posset rates du-

plices quoq; versis pedibus triginta e regione molis collocabat. Has quaternis ancho

non est certandi cōmoditas.

Gerunt iussa: obtemperant.

At nunq; Caesar his quae ha-

ctenus egerit non contentus:

e Corphinio se Brundisium

contulit: Pompeiūq; illic fru-

stra obseffum capere statuit.

Ne quid satis mutare liceret:

ne qd̄ aduersi accideret: & ho-

stes firmiora sibi auxilia com-

pararent. Assequit: valde se

quitur. Premit velligia: vr-

get Pompeiū. Maxima mer-

ces: nam qui Roma potit: vi-

detur totius mundi imperium

obtinere. Oppressae: occupat

Preceps: subitus expeditus et

diligens. Quū quid superesset

finē em̄ rex prospiciebat & ex

optabat. Iustat atrox: cū atro

citare perseverat. Cōmunem

cōmuniter possessam. Rur-

sus: nam pauloante consules

libere & secure dirrachiiū nau-

gauerant. Aperto: libero ho-

stibus. Sed molibus vndas:

Brundisium Caesar veniens

cū accepisset consules magna

cū exercitū parte se dyrrachiiū

contulisse: Pompeiūq; Brun-

dusi cū decem cohortibus re-

mansisse: veritus ne italiā di-

mittendā Pompeius non exi-

stimare exitus administratio-

nesq; Brundisij portus impe-

PHARSALIAE

ris ex quattuor angulis distinebat ne fluctibus mouerent. His perfectis collocatisq;
alias deinceps pari navigatione rates iungebat: has terra atq; aggere cōtegebat ne adi
tus atq; incursus ad defendendū impediret: a fronte atq; ab utroq; latere ac plateis pre
gebat. in quarta quaq; earū turres binorū tabulatoꝝ excitabat: quo cōmodius ab im
petu nauiū incendijsq; defenderet. Molibus ingentibus saxis & aggere. Obstruit
claudere conat. Deiectis: excisis ex insula & rupibus portus. Cedit in imen. cal. la.
hyppallage labor imensus cadit incassum. Vorax: irreplebis. Arenis: arenosae pro
funditati. Ut maris aegi. non aliter inquit q̄si erix mons in aegum praecipitet: aut
gaurus in auernū: & nō appa
reant. Aegei. Aegeū mare vñ
ab Aegeo patre Thesei q̄ seip
sum praecipitavit: vel a scopulo
caprae simili denominatū.
em capra est. Eryx mōs
in Sicilia in quo templū est ve
neris erycinæ: & sepulchrum
Erycis filij quē Hercules cum
eo certans cestibus interemit.
Gaurus mons in cāpania mas
sico & surento propinquus.
Auerni: qui lacus est in sinu
basano: dictus quasi
sine auib⁹. Penitus sta. pfun
dissimi. Ergo vbi. cū saxorū
aggeribus nihil proficeret Cae
sar ratibus exitus occupare cō
stituit. Tenuit sua ponde. fir
mauit se. Vado: nō pfundo
nimis sed praecipiti. Innectere
vincula: rates ex arboribus et
trabibus facere. Tales fama
canit: sic & xerxem (inquit) se
cisse ferunt: quū ex Asia in eu
ropam contra grecos traduxit.
xerxes exercitū. xerxes. xerxes Da
rii regis persae ex Athossa fi
lius Cyri genitus patri successit
in regno bellumq; graeciae in
ferens in mare hellepontico ab Abydo vrbe Asiae vsq; in sexto urbem Europae
pontem connexit & pedibus traiecit exercitum. Incessit: ambulauit. Helleponti ra
pidi: id mare strictum & velox hellepontos appellatur: quo a Tenedo in Proponti
dem vsq; vergit. sic dictus a Helle sorore Phryxi illic submersa: fertur autē esse sta
dioꝝ septem. Nō Eurum zephyrumq; timens: non metuens ventorum tempesta
tem. Quum vela ratesq; in mediū differret Athōn: cū montē athon magna ex par
te nauigabilem fecisset. Athos seu Athon mons est inter Macedoniā & Thraciam al
titudinis admirandae a classibus xerxis nauigatus: nam mille & quingentis passib⁹
abscissus est: & pons sub strimone fluuio relictus adeo subcauus vt flumen cursum

LIBER SECVNDVS:

super pontem conficeret: & sub ponte mare inundaret. Ora profundis: hostia & exi
tus portus Brundulij. Arcantur casu nemorū: stringunt trabibus. Surgit: auget.
Tellure noua: erant em trabes terra constratae. Compressa: occupata & colligata.
Ut referet pelagus: vt aperiatur mare & obices soluat: nam contra munitiones Cae
sar hac Pompeius. Naues magnas onerarias quas in portu brundusino deprāhen
deret adornabat: ibi turres cū ternis tabulatis erigebat: easq; tormentis & omni gene
re telorum completos ad opera Caesaris appellabat vt rates perumperet: atq; opera
disturbaret. Sic quotidie vtrinq; eminus fundis sagittis reliquisq; telis pugnabant.

In mediū differret athon. sic ora profundis
Arcantur casu nemorū: tunc aggere multo
Surgit opus: lōgaq; tremūt sup egra turres
Pompeius tellure noua cōpressa profundis
Ora videns. curis animū mordacib⁹ auge
Ut referet pelagus. spargatq; p agra bellū:
Sape noto plene tensisq; rudentibus acte
Ipsa maris p claustra rates fastigia molis
Discussere salo. spaciumq; dedere carinis.
Tortaq; p tenebras validis balista lacertis
Multifidas iaculata faces: vt tepora tādē
Furtiue placere fuge. ne littora clamor
Nautic⁹ exagitet: neu buccia diuidat horas
Neu tuba pmonitos pducatur ad egra nautas

atq; hic ita Caesar administra
bat vt conditiones pacis di
mittendas non existimaret.
Spargat bellum: dissipet belli
cas machinas. Plene noto:
plenus vento velis. Tensis
rudentibus: extensis funibus
vt maiori cum impetu irent.
Rates: naues onerarie. quanq;
proprie sunt trabes simul con
nexae. Actae: impulsae. Per
claustra maris: per mare clau
sum. i. portū ipsum. Discus
sere salo: remouerunt e suo fir
mamento. Est em salū quic
quid aliquid sustinet: vt terra
aqua coelū. Hinc illud: Astra
tenent coeleste salum. Fasti
gia molis: summities agge
ris & turrium. Carinis: pom
peianis exituris. Balista: tor
menti genus quo hastae maio
res emittunt. dictum a
quod est iaceo. Quandoq; p
instrumento quassante mu
ros saxo accipitur. Sic Ouidi⁹
dixit. Q̄ graue balistae mce
nia pulset onus. Et in hanc si
gnificationē Victorius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata
iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Vt tempora tandem. Interea nouem nau
bus a consilibus dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen
prius portis & vicis plateisq; ciuitatis: factisq; fossis in vijs in quibus stipites acu
tos praefixerat: & eas eratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum re
moraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clan
destine. Ne nauticus clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus
si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat ho
ras: ne vigiliū permutationes signo buccinae fierent vt moris est. nam e ternis in ter
nas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducatur praemonitos nautas
ad aquora: neu signum profectionis tuba daretur.

PHARSALIAE

Iam coeperat vltima virgo. Duplicis descriptio tpis: nā & tempus ante aurorā desig-
gnat & equinoctiū autumnale: quod est circiter. viij. kalen. octobris. tūc em sol est
libra quā virgo pcedit. Vltima virgo: vltima pars virginis. Chelas: brachia scor-
pij q̄ librā efficiunt. Laturas phœbū: in quibus erat sol oriturus. Nō mouit voces
solent em nautæ in anchorarū euulsione clamare. Dū iuga mali curuant: dū antēg
id est transuersa in malo ligna inclinant ad vela aptāda. Pinus: malus ex pinu. Pa-
uidi: ne caesariani audirent. Pendentes: ascendentes & descendentes p funes. Dedu-
cunt carbasa stricta: explicant inuoluta vela. Ne aura sibilet: ne sonitus fiat. Dux:
Pōpeius. Hoc: hanc rē. Vix

Precepit socijs iam ceperat vltima virgo

Phœbum laturas ortu precedere chelas

Cum taciti soluere rates: nō anchora voces

Mouit: dum spillis auellitur vncus arenis

Dū iuga curuant mali. dūq; a dua pinus

Erigitur: pauidi classis siluere magistri

Strictaq; pēdentes deducūt carbasa nautæ:

Nec q̄tiunt validos: ne sibilet aura rudētes

Dux etiā votis hoc te fortuna precatur

Quā retinere veras: liceat sibi pdere saltem

Italiam: vix fata sinunt. nā murmure vasto

Impulsū rostris sonuit mare fluctuat vnda:

Totq; carinarū permixtis equora fulcis

Ergo hostes portis. quas oēs soluerat vrbis

Cum fato conuersa fides: murisq; recepti

Præcipiti cursu flexi per cornua portus

Ora petūt: pelagusq; dolēt cōtingere classes

Heu pudor exigua ē fugiēs victoria magn

Angustus puppes mittebat in ægre limes

Arctior euboica q̄ calcida verberat vnda

¶ In insula est attice adiacēs freto a Boetia separata. Chalcis oppidū in Euboia olim

LIBER SECVNDVS.

oethalia dictū. Manus: vn cos ferreos. Caesar in cōmentarijs vbi de Massilię oppu-
gnatione: Atq; iniecta manu ferrea retenta vtraq; naue. Classi: cōtra naues vt eas
caperent. Tractōq; ad littora bello: pducta ad terrā vtraq; naui. Nereus: mare fuit
is oceanī & cethios filius. Summis: vltimis. Vt pagasea ratis: sic euasit (inquit) vt
Argo cū præterit inter cyaneas q̄ in puppelasā reliqua parte salua fuit. Pagaea:
theilalica. pagasa em oppidū est thessalīæ in q̄ regnabat Pelias Esonis frater & laos-
nis patruus. Qui. Iamq; fretum nymīę pagasea puppe secabant. Phalidos vndas. i.
Colchon ad Phalidem fluuiū pro aureo vellere. Tellus: terra irata nouis nautis cau-
tes immisit vt nauim transitu
rā colliderent. Cyaneas: cy-
neæ duæ sunt insulæ vicinæ:
& parū in ponto cōtra thra-
cium bosporū. quæ q̄ olim
concurrere creditæ dicte sunt
simplegades. i. concurrentes.
Cautes: insulas ipsas saxofas.
Argo: nauis laonis: lic ab ar-
tifice appellata. habetq; gtm
argus. Minor puppe: dimi-
nuta vltima pte. Subducta
montibus: liberata a cōcursu
montū. Vana symplegas:
Cyanea instabilis vñ nihil no-
cens cōcurrendo. Repercussit
pontum: collisit mare nō na-
uim. Inanem: refluxentē. Sta-
tura: permanens. non em se
mouit amplius. Iā Phœbū:
iam orientis color mutatus so-
lem aduentare indicabat. Nō
idem: clarior & diuersus a no-
cturno. Nōdū rubet: primū
em albescit cū rubet aurora.
Eripit flāmas: obscurat splen-
dore. Propioribus: quo em
viciniora sunt soli eo citius de-
sinunt apparere. Pleias: sy-

Hic haeserates geminæ: classiq; paratas

Exceperet manus: tractōq; in littora bello

Hic primū rubuit ciuili sanguie Nereus

Cætera classis abijt summis spoliata carinis

Vt pagasea ratis peteret cū Phalidos vndas

Cyaneas tellus e misit in æquora cautēs (go

Rapta puppe minor subducta ē mōtib; ar

Vanaq; percussit pontū Symplegas inanē:

Et statura redit: iā Phœbū vrgere monebat

Non idem Eoi color ætheris: albāq; nondū

Lux rubet. et flāmas ppioribus eripit altris

Et iam Pleias habet. fessī iā plaustra bootæ

In faciem puri redeunt languentia cœli

Maioresq; latent stellæ: calidumq; refugit

Lucifer ipse diē: pelagus iā magne tenēbas

necdoche. i. pleiades: quæ fuere septē atlantis filiæ: Steropæ: Alcione: Celeno: Maia
Electa: Taygete: Merope. vt in quarto fastorum scribit Ouidius. Habet: est debili-
nitore. Plaustra bootæ: curtus arctophylacis. i. custodis vrsæ. Cice. Arctophylax
vulgo qui dicitur esse Bootes. Fessī: quia aratoris more cum labore iam girum per-
egit. mane em in orientē conuersus est: vt in libro superiori dixit: Parrhasis obliquos
helyce cum verteret axes. Languentia: minus cōspicua. Redeunt: redire incipiūt.
Puri cœli: clari & sereni. Maiores stellæ: vt planetarum & signorum lucidiores
Lucifer: stella Veneris quæ vltima euanescit. Pelagus: querela quæ habet varios
affectus: a fortuna: a qualitate rei: a personis: a loco.

PHARSALIAE

Non ferens ea fata: non ea cū foelicitate nauigans. Prædonem: cylicas. Lassata: defatigata & fastidiens. Destituit: deseruit illa fata vel te. Cōiuge: Cornelia. Natis: Gneio & Sexto. Penates: familiam. Ingens: magnæ auctoritatis obcomites. Populis comitantibus: exercitu & oratoribus populorū. Queritur: reddit rationē cur fata Pompeiū exulare voluerint: non quidem odio: sed ne italia tāti viri sanguine inficeret. Ruinæ indignæ: mortis indecenti. Sedes longinqua remotus locus. Patrio: italo. Phariæ: ægyptiaca. a phero insula. Parciur hesperia: seruatur immunis italia. Nefas cædem tuam. Sus: quē tan- to opere amauit & coluit. a quo est victorijs: edificijs: specta- culis & triumphis ornata.

Non ea fata ferens: q̄ cum sup̄ equora toto

Prædonē sequere mari: lassata triumphis

Destituit fortuna tuis: cū coniuge pulsus

Et natis: totosq; trahens in bella penates

Vadis adhuc ingēs populū comitantib⁹ exul

Queritur indignæ sedes longinqua ruinæ

Nō quia te superi patriæ priuare sepulchro

Maluerint. phariæ busto damnatur arenæ

Parciū hesperie. pcul hoc vt in orberemoto

Abſcondat fortuna nefas. romanaq; tellus

Immaculata sui seruet sanguine Magni.

In tertium Lucani librum Sulpitij argumentum

Tertius expōit fugiētis somnia magni

Atq; vt triācrias ē curio miss⁹ i orbes

Brundusio reditū describit cæsaris inde

Predanti fiscum cui vult obstare metellus

Hinc populos magnū q̄ sunt in bella secuti

Vtq; iter accelerās hispanas cæsar in oras

Missiliam fidam vexat terraq; mariq;

Moxq; abiēs bruto victori bella relinquit

LIBER TERTIVS:

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN TERTIVM LVCANI LIBRVM INTERPRETATIO:

Propulit vt classē. Poeta in fictionibus rarus: concinnus tamē & modestus Pompeiū nauigantē: vbi Italiam præ distantia amplius videre nō potuit: per quietem vidisse Iuliam querulā fingit. Quæ admonens ipsum affinitatis futuram populorū cædem: & ipsum in bello ciuili Corneliæ coniugis fato periturū denūciat. Vt auster incumbens: postq; meridianus ventus superueniens. Cedentibus: impulsu procedentibus. Propulit: procul pepulit. Profundū: mare. Ionios fluctus: Ioniū mare a Sicilia incipit & in Ioniū vsq; protendit: partes habet

M. annei Lucani pharsaliæ Liber tertius.

Propulit vt classē velis cedē-
tibus auster
Incumbēs. mediumq; rates te-
nuere profundum.

Omnis in ionios spectabat nauita fluctus.

Solus ab hesperia non flexit lumina terra

Magnus. dū patrios port⁹. dū littora nūq;

Ad visus reditura suos. tectumq; cacumen

Nubib⁹. & dubios cernit vanescere mōtes

Inde soporifero cesserunt languida somno

Membra ducis. diri tū plena horroris imago

Visa caput mœstū per hiantes Iulia terras

Tollere. & accenso furialis stare sepulchro.

Sedibus elisijs. campoq; expulsa piorum.

Ad stygias iquit tenebras. manesq; nocētes

Post bellū ciuile trahor. vidi ipsa tenentes

Eumenidas q̄terēt q̄s vestris lāpadas armis

Præpat innumeras puppes Acherōtis adusti

hadriacū achaicū & epyroti- cum. Flexit: remouit & decli- nauit. Patrios: italos. Nun- q̄ reditura ad visus: poetæ p- sago est. Cacumen: montū summitates quæ nubibus so- lent obduci. Vanescere: non amplius videri: & tanq; va- nos fieri. Languida: debilia & fessa vigilijs & curis supe- rioribus. Horroris: terroris. Per terras hiātes. videbat em̄ sese aperire terra et inde egredi Iulia: appositio est. Furialis irata & in furia similitudinē.

Accenso: videbat em̄ ardere aut affixis facibus collucere. Elysijs: elysia loca sunt animo- rū beatorū. & nil aliud inter- pretat q̄ horti. Sunt aut in in- sulis fortunat⁹: siue (vt alij vo- lūt) in ima terra. Ad stygias tenebras: ad tartara vbi cruci- antur scelesti. Styx palus infer- ni est: & eiusdem in archadia nominis quæ epota illico ne- cat. Eumenides: furias quæ sic a contrario appellant q̄ be- niuolæ non sint. Lampades: faces quibus vos in bello ciui- li vexarent. Innumeras pup- pes: p̄ has indicat innumeros morituros: quoniā vna cym- ba ad eorū animas vno tem- pore exportandas nō satis est.

K iij

Ex bibl. univ. Berol.

Portitor: Charon qui vehit animas. Portitor is dicitur qui exigit velaturā in flumīe & vel in portu: & qui portat. vt Languet hyphoreæ glatialis portitor vrsæ. & abu siue etiā qui portat: vt Seruio placet. Laxant: dilatant vt sine capacia. Vel lassant: fatigant. omnes em̄ manes ad puniendas animas sese præparant. & p hoc accipimus omnes qui bella ciuilia gerent in tartara cruciandos. In multas poenas: in multorū supplicia. Acheron: fluuius in inferno qui sine gaudio interpretat. Hūc aliqui igneū aliqui ex igneo phlegetonte oriri volunt. Est hoc noīe alter in epyro: est & ad Elidē tertius qui penæum ingredit. Sorores: tres paræ: Clotho Lachesis Atropos. quæ

fila amputando hominib⁹ vitā eripiunt. quanq; vt ille inquit: Clotho colū baiulat: Lachesis trahit: Atropos occat. Lassant: defatigant. Cōiuge me. Corneliā in odiū eius adducit diuersum vtriusq; fatū cōmemorans. Toris: cū vxore. nā duxisti Corneliā quæ est suis maritis pernicioſa. Fecerat autē. P. Crassi filij vxor q cū patre & toto exercitu bello parthico cecidit apud Carras.

Pellex. Pellex (vt Flaccus ait) ea est quæ cū eo cui vxor est corpus miscet. diciturq; pellex non viri. Massurius eam dicit quæ pro vxore est cum nō sit Et sic hic accipit. respectu em̄ amoris & pietatis suæ in magnum Iuliam Corneliam pellicem dicit: q; mariti amorē ab ipsa ad se evertit. Busto tepido: memortua recenter & adhuc tepido loco i quo sum cōbusta. Improbatur Pompei⁹ festinantia ad nuptias nouas: non seruato luctus legitimo tempore mensium decem. Hæreat illa tuis: licet tecū affidue sit: tamē non poteris mei noctu te vexantis cura dormire. Et nullum vestro: & non sit vobis spatium incumbendi quieto amori: cum Cæsar die ego noctu te vexem. Obluſa ripæ lethææ: animæ iam purgatæ letheum fluuium potare dicuntur vt præterita obliuiscantur. Virgilius. Lethæos latices & longa obliuſa potant. Est aut Lethæ in inferno fluuius. Est & eiusdē nominis fluuius quidam in Aphrica apud extrema Syrtium. Per vmbas perq; meos manes nō licebit esse generum: hoc est quantū est in vmbis & anima mea semper eris Cæsari affinitate de iunctus.

Portitor: in multas laxant tartara poenas
Vix operi cunctæ dextra pperante sorores
Sufficiunt: lassant rûpentes stamina parcas
Coniuge me letos duxisti Magne triûphos
Fortuna est mutata toris. semperq; potêtes
Detrahare in clade fato damnata maritos:
En nupsit tepido pellex Cornelia busto.
Hæreat illa tuis per bella: per æqra signis
Dū non securos liceat mihi rûpere somnos
Et nullum vestro vacuum sit tēpus amoris
Sed teneat: Cæsarq; dies & Iulia noctes:
Me non lethææ coniunx obliuſa ripæ
Immemorē facere tui/ regesq; silentium
Permiserere sequi. veniam te bella gerente
In medias acies: nūq; tibi magne p vmbas
Perq; meos manes generū non esse licebit.

Abscidis frustra. necessitudinē nostrā frustra conaris bello extinguere. quia dñino breui te possidebo. Faciet te meū. his verbis ei mortē denunciat. Per amplexus. nā visa erat mutuo maritū amplecti. Dei. quicquid em̄ portēta & iulia p dīxere deorū permissu est actū. Manes. vel anima Iulæ Vel melius poenas. vt Quisq; suos patimur manes. & supra dixit In multas laxant tartara poenas. Certa cū mente malorū cū certo proposito agendi belli ciuilis. Visus p visi posuit. Visum em̄ dicit qnū inter vigiliā & adulterā quietā dū adhuc vigilare nos credimus aspicere videmur formas irruentes. vt Epialtem hoc est incubū. Visus est vis oculorū. Visio vero quū id

Abscidis frustra ferro tua pignora: bellū
Te faciet ciuile meum: sic fata refugit
Vmbra p amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille dei quāuis cladem: manesq; minentur
Maior in arma ruit certa cum mēte malorū
Et quid: ait: vani terremur imagine visus
Aut nihil est sensus animis a morte relictu.
Aut mors ipa nihil. titan iā pronus i vndas
Ibat. & igniferi tantū demerserat orbis:
Quātū deesse solet lunæ: seu plena futura ē
Seu iā plena fuit: tūc obtulit hospita tellus
Puppibus accessus faciles: legere rudentes.
Et posito remis petierunt littora malo.
Cæsar vt emissas venti rapuere carinas.
Absconditq; fretū classes: et littore solus
Dux stetit hesperio: nō illum gloria pulsi
Letificat magni: querit qd tuta per æquor
Terga ferāt hostes neq; em̄ iam sufficit vlla
Præcipiti fortuna viro: nec vincere tanti

rotūda altius. Querit. dolet nō persequi Pom. Vlla fortuna. vlla foelicitas cui nō acquiescebat. Præcipiti. impatienti more. Nec vincere tanti. nec tanti existimabat

PHARSALIAE.

victoriam vt vellet bellū protrahere: malebat em̄ cū periculo statim conficere. Pa-
ciq; intentus: depositis curis bellicis: animum ciuilibus: & pacis officijs applicauit.
praesertim quomodo posset populorū sibi gratiam conciliare. Agebat: mente vol-
uebat. Conciret: alliceret. Vanos: instabiles. Gnarus: scijs populos ex rei frumē-
tariae copia conciliari: ex penuria a fide deficere. Momenta: motus & impetus. Tra-
ra producit ad vsū vitæ necessarios: sed annuum quarumcūq; rerū quæ in nostro
sunt vsu prouentū. Asserit: liberas facit & in se confirmat. Emitur metus: metuūt
ne forte desijt eis id quo indi-

gent: & q; dare principes coe-
perunt qui Cererem dando il-
los meture docēt. Nescit ple-
bes: quū em̄ esurit a fide defi-
cit & insurgit in principes.

Curio sicaneas transcendere.
Cæsar Curionem propretorē
cū tribus legionibus in siciliā
quæ est fertilissima frumen-
tadi gratia misit. At Catō qui
illic naues reficiebat & nouas
imperabat, & delectus habe-
bat cognito Curionis aduētū
proiectum se a Pompeio &
proditum conquerens: q; om-
nibus rebus imparatissimus
nō necessarium bellum susce-
pisset ex prouincia profugit.
Qua mare: eam partem quæ
est cōtra rhegium indicat. Lo-
cus hic autē circa finem secun-
di apertus est. Obruīt: terre-
motu. Scidit: impetu vnda-
rum. Medias terras: Italix et
Siciliæ partem. Vis: impetus

Laborant: laborare vident
quasi metuētes. Montes: apē-
nin⁹ & Pelorus. Bellaq; etiā
sparguntur in Sardoas oras.
Sardinia insula est in mari tyrrheno: a Sardo Herculis filio dicta qui e Libya veniēs
insulam occupauit. Est autē fertilis: sed pene pestilens: abundatq; praesertim frumen-
to: vt Siciliam, quæ vt Cicero Straboq; aiunt: appellata est horreum romanū. In sar-
diniam igitur Valerium legatum cum vna legione misit Cæsar. sub cuius aduentu
Caralitani Cottam qui eam obtinebat statim ciecerunt. Et ideo dicit: Bella spargunt
Sardoas: a sardinia format. Sunt em̄ quædā deriuatiua quæ pauciores syllabas ha-
bent suis primitiuis: quibus e contrario fieri debeat: vt Hispania hispanus: & sardinia
sardus & sardous. Nec plus: nec vnde plus frumenti in Italiam & Romā aduehit.
Messibus, longinquis: frugibus externis.

Vt bellū differret, erat, tum pectore curas
Expulit armorū: paci q; intentus agebat
Quoq; modo vanos populi cōcīret amores
Gnarus: & irarū causas: & summo fauoris
Annona momēta trahi, nāq; assertit vrbes
Sola fames: emittitq; metus: cū segne potētes
Vulgus alunt, nescit plebes ieiuna timere
Curio sicanis transcendere iussus in vrbes:
Qua mare tellurē subitis aut obruit vndis
Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
Vis illic ingens pelagi: sempq; laborant
Aequora: ne rupti repetāt confinia montes
Bellaq; sardoas etiam sparguntur in oras
Vtracq; frugiferis est insula nobilis aruis
Nec plus hesperiā longinquis messib⁹ vlla

LIBER TERTIVS.

Horrea testat: in quibus fruges conduntur. Vbere vix glebæ: Aphrica vix superat
has insulas fertilitate: quū nō flātibus austris irrigatur ab aquilone. Austrī em̄ qui
in Aphrica serenitate faciunt: in septentrionē pluuias afferunt: Aquilones contra. il-
luc em̄ nubes impellunt & coadunant. Sub mediū axem: meridiem versus & ardo-
rem Libyæ vix superat. Vbere glebæ: abundantia terræ. Gleba est terra cū viridi
herba auulsa. Annū magnū: magnam messē. Virgilius. Magnaq; cum magno
veniet tritura calore. Hæc vbi: his actis Cæsar milites in proxima municipia de-
duxit. Ipse ad urbem cum non magna manu proficiscit. Proh si reme. Cæsar is im-

Nec romana magis cōplerūt horrea terræ
Vbere vix glebæ superat cessantibus austris
Cum mediū nubes borea cogēte sub axem
Effusis magnū libyæ tulit imbribus annū
Hæc vbi sunt, puīsa duci: tūc agmina victor
Nō armata trahēs, sed pacis habētia vultū
Tecta petit patriæ: pro si remeasset in urbē:
Gallorū tantum populis: arctocq; subacta
Quā seriem rerū longa pmittere pompa
Quas potuit belli facies: vt vincula rheno
Oceanorū daret, celsos vt Gallia currus
Nobilis: & flauis sequerēt mixta britannis.
Perdidit o qualem vincendo plura triūphū
Non illum lætis vadentem coetibus vrbes:
Sed tacitæ videre metur: nō constitit vsquā
Obuia turba duci: gaudet tñ esse timori
Tā magno populis, & se nō mallet armari
Iamq; & p̄cipites superauerat anxuris arces

ter colebatur: qui quoniam nunq; barbam deposuisset: anxur id est sine nouacula
dicebatur. Præcipites: altas.

pietatem & imprudentiam ar-
guit q; suo furore ductus præ-
clarum triūphū amiserit.
Remeasset: rediisset. Arcto
subacta: victa germania & re-
liquis septentrionalib⁹. Quā
seriem: quē ordinē & appara-
tum: quas ciuitatū, quas præ-
liorū imagines potuisset in sui
triūphi pompa ostētare: vt
fieri solet. Daret: dedisset.
Vincula rheno: quia pontem
in eo construxerat. Oceanorū
qm̄ primus Romanorū in bri-
tanniā nauigarat: eamq; tribu-
tariam fecerat Celsos currus:
vt solebāt triūphantes ima-
gines rerū gestarū ante currū
ducere: postea captiuorū ordo
subsequebatur. Flauis: pro-
pter crines dixit. Vincendo
plura: dū noluit etiā pompeiū
& Italiam superare. Nō illū
lætis: ciuitates ad quas præteri-
bat non ei gratulabant: sed me-
tuebant. Coetibus: societatibus.
Nō mallet amari: quamq;
ad opes parandas & tuendas
nihil sit accommodatius q; ama-
ri: & nihil alienius q; metui.

Anxuris arces: agrum tarraci-
nensem. Anxur volcorū op-
pidum quod Trachinna ab
asperitate. Taracinæq; postea
dictum est. Anxur autē appel-
latum: quia illic puer Iuppi-

PHARSALIAE

Pontinas paludes, hæc nō longe a Setia sunt, Martialis. Pendula pontinos q̄ spectat
Setia campos. Eum locū. xxiij. vrbū fuisse Mutianū ter consulē tradidisse Plī. ait.

Via: appia vsq;: quæ vt Strabo ait strata est e roma vsq; Brundisiū. Huda: spar
sa humore. est em palustris. Sublime nemus: Dianæ seu Virbij nemus in montibus
latijs est cis velitras & albam. Regna dianæ: scythicæ. Horestes post Thoantem
Taurice regē occisum Dianæ scythicæ simulachrū raptū. ppter Arisiā vna cū Iphi
genia collocauit: mutato tñ ritu sacroꝝ. Lucus atheniensis templū ædificiū tauricæ
nominat: pro quo obtinendo singulis annis sacerdotes inter se dimicabant. Qui em
victimæ mactator prius exti

terat sacerdos instituebat. fu
gitiuus quidā vir gladium te
nens & insultus semp circum
spectans ad tutandū strenue
paratus. Templū autē sylua
circūdat. cui lacus adiacet mō
rano circūdatū supercilio. Is
autē qui obtinebat rex appel
labat. Auctores sunt Strabo
& Tranquillus in Claudio q̄
inquit regi nemorē si. & in. iij.
fastoꝝ. Qui. Regna tenent for
tes pedibus manibusq; fuga
ces. Et perit exemplo post mō
quisq; suo. Quæq; iter est. so
lebant cōsules in latinis feriis
.i. in festo Iouis latialis in mō
tem albanū sacrificatū sese cō
ferre. Fascibus: consulibus.
Summā. in alto colle sitam.

Toto tpe: p decēniū & vltra
Arctoi: galli. Tene deū. cō
miseratione in patriā captata
beniuolentia aduersariū in cō
temprū adducit. Sedes deū.
Sic & Qui. Roma deū sedes.
Et alibi: Dignus Roma locus
quo deus omnis eat. Nō vllō
marte coacti: nulla compulsi
pugna. Pro qua pugnabitur
certe pro nulla. & arguit Pompeiū vt patriæ desertorē: p qua vir bonus nō dubitet
mortē oppetere. Dñ melius. f. prouidere. habēda est eis gratia q̄ parthi orientales te
nō vexant. Sarmata. Sarmatæ qui & sauromatæ dicunt: in scythia sunt. Pannonio
Pannonij Europæ populi sunt inter noricos danubiū & dalmaticos. Daci populi
ad thraciā. Ducē: Pompeiū itelligit. Pepercit: noluit tibi nocere: q̄ maluit hoc esse
bellū ciuile q̄ hesternū. Subit: ingreditur. Rapturus mœnia: direpturus domos.
Deos: templa & simulachra. Fuit hæc mensura timoris: tantum timebant Romani
quantū videbant Cæsarem posse. & quia oia in eos poterat: oia sibi ab eo metuebāt

Et qua pontinas via diuidit huda paludes

Qua sublime nem⁹ scythicæ q̄ regna dianæ

Quæq; iter est latijs ad summā fascib⁹ Albā

Excelsa de rupe pcul iam conspiciat vrbem

Arctoi toto non inuisam tempore belli:

Miraturq; suæ sic fatus mœnia romæ

Tene deum sedes non vllō marte coacti

Deseruere viri: pro qua pugnabit vrbem

Dij melius: qd̄ non latias eous in oras

Nūc furor i cubicu: nec iūcto sarmata velox

Pannonio, dacisq; getes admixtus habenti

Tā pauidū tibi roma ducē: fortuna pepcit.

Quod bellum ciuile fuit, sic fatur: & vrbē

Attonitam terrore subit, nanq; ignib⁹ atris

Creditur vt captæ rapturus mœnia Romæ

Sparsurusq; deos: fuit hæc mensura timoris

LIBER TERTIVS.

Omnia festa: festiuitas foelicitatis præcationes salutationes & gratulationes. Non
simulare: nō mō id ex animo nō faciebant: sed ne fingere quidē poterant. Vix vacat
odisse: adeo trepidi erant vt vix mentē colligerent ad habendū odio Cæsare. pre me
tu em obliuiscbant. Potes etiā interpretari vix statim: vt Nonius docet. & sit sensus
ne simulare quidē gratulabant: sed statim oderant. Phoebea pallatia: templū in ca
pitolio in q̄ senatus habebat. qd̄ postea Augustus phoebo consecrauit. Turba pa
trū: cōuentus senatorū. Coacto em senatu Cæsar cōmemorasset inimicoꝝ iniurias
& suā patientiā senatusq; insolentiā in tribunos postulauit vt rempu. susci perent &

Velle putat quæcunq; potest: nō oia festa

Non fictas lato voces simulare tumultu

Vix odisse vacat, phoebea palatia coplet

Turba patrum: nullo cogendi iure senatus

105. Elatebris educta suis: nō consule sacra

Fulserūt sedes: non proxima lege potestas

Prætor adest: vacueq; loco cessere curules

Omnia cæsar erat, priuata curia vocis

Testis adest, sedere patres censere parati

110. Si regnū: si templa sibi: iugulumq; senatus

Exiliumq; petat, melius qd̄ plura iubere

Erubuit: quā roma pati, tamen exit in iram

Viribus an possent obistere iura per vnū

les: sella eorū q̄ gesserāt maiores magistratus: q̄ qm honoris gratia in curiā curru ve
hi solebant in q̄ sella esset supra quā sederēt: ipsi q̄q; curules appellabant: auctor est
Gel. Cessere lo. remotæ sunt. Oia cæsar erat: solus cæsar aderat loco omniū ma
gistratū. Curia testis: senatores cōuenerant nō vt aliquid cōstituerēt: sed vt essent
testes eorū q̄ Cæsar iuberet. Priuata: Cæsar q̄ sine magistratu erat. Censere: de
cernere & cōstituere. Si regnū: si velit rex effici. Tēpla: vt p deo coleret siue tēplo
rū direptionē. Iugulū: cadē senatorū. Exiliū: pscriptionē. Melius. f. fuit. Erubuit: verecūdia ductus cæsar nihil supbū aut crudele impare est ausus: sed magna spe
& pollicitationibus turbatū populū leniuit. Quā roma pati. f. erubuisse. Tñ exit
L. Metellus tribunus ple. ab inimicis cæsar q̄ incitatus vt q̄cunq; ageret: institueret:
impediret: sese ærariū frangenti opposuit. Sed eo deterrito Cæsar claustra p̄fregit: &
thesauros a nemine ad illā diē tactos militib⁹ rape cōcessit. hos em olim execratione
p̄posita publice cōditos fuisse memorat: vt nisi celthico insurgēte bello a nullo pme
rent. Vix cæsar celthas a se deuictos asserēs vrbē ab execratione liberā reddidisse ait.

PHARSALIAE.

Applanus est autor, Experta p̄ vnū virū: tentans p̄ Metellū. An iura: an autoritas
tribunitia posset reprimere violentiā Cæsaris. Exit in iram, palā irata est. Pugna
syllanis temporibus cū celtiberiæ præfesset Metellus: collāq; Pompeius suscepisset:
euasit excitator & pugnator: vt Plutarchus tradit. Saturnia tēpla: ærariū. Hoc tē
plū a Tullo Hostilio cū tertio triumphasset fundatū in capitolio fuisse Macrobius
tradit. Id ideo romani voluerūt esse ærariū: q̄ tpe quo incoluit Saturnus italiā nullū
fuitū cōmissum est: siue q̄ is deus agriculturā docuit, ex cuius p̄ceptis fructibus cu
chus auctores. Reuelli. vi im
pelli. Mole: apparatus, vel p̄
pter æreas portas. Rapiť gres
sus: accelerat. Agmina: cater
uas militum. Aedis: ærarij.
Vsq; adeo: impudentiæ hoies
arguit q̄ p̄ libertate minus pu
gnent q̄ pro pecuniā. Vsq;
adeo: vel in tantū vel certe, vt
apud Iuue. Vsq; adeo nihil ē
quod nostra infantia cœlum
Hauit auentini. Pereūt leges
nō defendunt lege alicuius pi
culo: sed p̄ diuitijs certat. Te
stat: damnat: detestat, aphere
sis est. Clara: q̄ ab omnibus
audiret. Tribunus: Metellus
Nō nisi. Cōuictiosa & terrore
plena oratio. Per nostrū lat
nisi me prius cōfesso & inter
empto. Peres: auferes. No
stro: legiť & sacro. qm̄ tribuni
tia potestas est sacrosancta.
Certe violata po. Tribuni qm̄
violant habent deos vltōres.
Idq; Crassi exemplo cōfirmat
quē in bellū parthiū egredi
entē Atteius tribunus ple. pri
mū voce cohibuit q̄ in hoies
nihil mali meritos & po. ro.
confederatos irrueret. Inde torrē ignitū januæ anteposuit. obuiantq; Crasso deliba
tis ante sacras diras execrationes immisit: sæua quēdā numina & imania inuocans.
Has quidē execrationes romani condi solitas & antiquas profenitalem quoq; ha
bere potestātē vt nemini fas sit qui in eas inciderit effugere. Pessime præterea opari
his vrentē si nō a cōuenientib; his aut a multis excitent. Appia. est autor. Diræ tri
bunitiæ: execrationes tribunorū. Meminit hui; rei Plutar. & Cice. in diuina. his ver
bis. M. Crasso qd̄ acciderit videmus diræ obnūtiatione neglecta. Vouerūt: depu
tauerūt. nā exeuntē ducē dijs hostilibus Metellus deuouerat: vt ait Florus, Detegē
ferum: aperte in me enses stringe; nec in vulgi conspectu te pudeat.

Libertas experta virū: pugnaxq; Metellus

Vt videt ingenti saturnia templa reuelli

Mole: rapit gressus; & cæsaris agmīa rūpēs

Antefores nōdum referate constitit aedis

Vsq; adeo solus ferrū: mortemq; timere

Auri nescit amor: pereunt discrimē nullo

Amisse leges, sed pars vilissima rerum

Certamē mouistis opes: phibensq; rapina

Victorem clara testatur voce tribunus

Non nisi p̄ nostrū vobis percussa patebunt

Tēpla latus nullasq; ferēs nisi sanguine sacro

Sparfas raptor opes: certe violata potestas

Inuenit ista deos: crassumq; in bella secuta

Seua tribunitiæ nouerunt prelia diræ

Detegē iā ferrū: neq; em̄ tibi turbayerēda ē

LIBER TERTIVS.

Deserta: ciuibus honestis qui te improbent. E nostro: de cōmuni. Præmia: q̄ ipsi
pollicitus es. Sunt quos prosternas: potes aliunde sumere q̄ militibus eroges. Pa
cis ad exhaustæ spoliū. i. ad diripiendum nos qui sumus in pace & pauperes cum
liceat tibi diripere hostes: vel non es ita pauper (inquit) vt cogaris, ita nunc prædari
ærarium vt olim in pace fecisti. Tranquillus em̄ scripsit Cæsarem in primo cōsula
tu tria milia pondo auri furatū fuisse e capitolio: & tantundem inaurati æris repo
fuisse. Exhaustæ: direptæ spoliata. Vanā spem: frustra speras cū gloria mori pro
defenso ærario: sed certe morte tua non maculabor, & quanq; tribunus es non existi
mabo te dignum ferro & seui
tia mea. Te vindice: ironia.
Tu vis esse (inquit) assertor et
vltor libertatis: nondū in tan
tam rerū confusione peruenie
mus vt si leges possint a te ser
uari nolint potius a me deleri.
Longus dies: verustas. Im
miscuit. perfudit & perturba
uit. Subit. inuasit. Circūspi
cit enses. innuit armatis vt vi
repellerent. Simulare togam
pacificū se ostendere. & ē me
tonymia. Cotta. collega me
telli. Nimum audaci. quia
frustra manifesto periculo sese
exponebat. Desistere. cessare

Speſatrix ſclerū: deſerta ſtamus in vrbe

Non feret e nostro ſcleratus præmia miles

Sunt q̄s proſternas populi: q̄ menia dones

Pacis ad exhaustæ ſpoliū nō cogit ægeſtas

Bellū cōſtat habes. his magnā victor in irā

Vocib; accenſus: vanā ſpē mortis honeſte

Cōcipis: haud inquit iugulo ſe polluet iſto

Noſtra metelle manus: dignū te cæsaris ira

Nullus honos faciet: te vīdice tuta relicta ē

Libertas: non vſq; adeo permiſcuit imis

Longus ſumma dies: vt nō: ſi voce metelli

Seruentur leges: malint a cæsare tolli.

Dixerat: & nondū foribus cedente tribuno

Acrior ira ſubit. ſæuos circūſpicit enſes

Oblitus ſimulare togā, tū cotta metellum

Cōpulit audaci nimum deſiſtere cōcepto

Libertas inquit populi: quē regna coercent

Libertate perit: cuius ſeruaueris vmbram

Si quicquid iubeare velis: tot rebus iniquis

Libertas. Sensus est: Libertas
populi seruentis amittit illius
libertate cui seruit. Nam cum
primū quis se parat libertate
opprimi a domino cui licet
omnia. nam nil aliud est liber
tas nisi potestas viuēdi vt ve
lis. Quem regna coercent. q
seruit tyranno. Vmbrā. ima
ginem & similitudinem. Si
quicquid iubeare velis. si ius
sus paraueris. Tot rebus. a cō
suetudine & a maiori tacite sic
argumentatur. Si temporibus
syllanis & marianis tam mul
ta indigna pertulimus. & mo
do Gallie & parthia inuitis
omnibus fuere in quinquen
nium distributæ & leges op
pressæ sunt. possumus & hac
direptionem pati.

PHARSALIAE

Venia est: hac vna ratione posteri nobis ignoscant: quia negare nil possumus & cogimur necessitate parere. Auertat mala semina: auferat thesauros causas bellorum: aurum enim & argentum malorum omnium principia sunt: ut sensit Lycurgus. Vel ideo semina appellat quoniam existimatus est Caesar praedae gratia mouisse bellum civile: cum quod suis pollicitus fuerat persolvere aliunde non posset. Damna mouent populos: populi inquit qui liberi sunt iure dolent quoniam aerarium eorum diripit, nos autem dolere non decet: quia illorum pauperes qui seruunt non sibi est molesta & periculosa: sed domino. Egestas: egeni metonymia. Abducto: repulso. Rupes tarpeia sonat, id est, resonat mons capitolinus ob fores aereas ingentes ita structas ut cum magno sonitu aperirentur. Erui: exportat. Conditus: seruatus. Multis ab annis: a secundo bello punico. Censuram aurum & argentum & omnis facultas reipublicae. Plinius lib. xxxij. inquit: Auri in aerario populi romani fuere sex Iulio L. Aurelio consulibus septem annis ante bellum punicum bellum tertium, decem, xxxvi. Argenti nonaginti duo milia & extra numerum, cccxxxv. milia. Item Sexto Iulio L. Mario consulibus: hoc est belli socialis initio octingenta, xlv. auri pondus. Caesar primo introitu urbis in ciuili bello suo ex aerario protulit laetum aureum, xxvi. milia & in numero pondus trecenta: nec fuit alijs temporibus respublicae locupletior. Quae punica bella: qui illatus fuerat in aerarium ex tributis chartaginensium & afrorum & ex praeda deleae chartaginensis. Perseus: Philippi filius apud Samothracas a L. Emilio Pauli filio captus est & in triumpho ductus: de eius praeda haec Plinius. Intulit & aemilius Paulus Perseo rege macedonico deuicto praedam pondus trium milium: a quo tempore populus romanus tributum perdere desit. Philippi victi: hunc patrem plebs primum, P. Sulpitius consul, inde T. Quintus Flaminius Attalo & Rhodius auxiliantibus superauit. Pyrrhus: Hic cum in Tarentinorum venisset auxilium magnaque iustitia cum romanis dimicasset: victus a Curio & Fabricio tarentum profugit: inde in Siciliam, unde cum locorum Proserpina expillasset: in graeciam rediit, dumque Argos opugnaret: ictu tegulae perijt. reliquit autem in fuga multum diuitiarum praeteritum Tarenti. Quo te Fabricius. Is cum ad Pyrrhum legatus iussit regia dona & pollicitationes quibus de prodicione tentabatur neglexit. Illud ergo aurum quod Fabricius non accepit Pyrrhus fugiens reliquit. Quicquid pauperum: quicquid auri ex parsimonia & frugalitate veterum congestum est.

Paruimus victi: venia est haec sola pudoris
Degenerisque metus: nil iam potuisse negari
Ocyus auertat diri mala semina belli
Dana mouent populos: si quis sua iura tuentur
Non sibi: sed domino grauis est qui seruit egestas
Protinus abducto paruerunt templa Metello:
Tunc rupes tarpeia sonat: magnoque reclusas
Testatur stridore fores: tunc conditus imo
Eruiitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi. quae punica bella
Quae dederat perpes: quae victi praeda Philippi
Quod tibi roma fuga Pyrrhi trepidare reliquit
Quo te Fabricius regi non vendidit auro:
Quicquid pauperum mores seruastis auro:

LIBER TERTIVS.

Quod dices Asia: hoc propter Antiochum Syriae regem ditissimum dixit: qui a Scipione asiatico fratre aethiopiensi est victus. & propter Attali hereditatem & populos quos tributarios Pompeius etiam fecit. De bello asiatico lege L. Florum. Chreeta: insula in aegeo dicta a Chreeta cuncti rege in qua Minos regnavit. Metello. Q. Metellum macedonicum accipimus qui Philippum superauit & aethiops bis prelio fudit: & a victa chreeta chreticus dictus est. Cypri: Cyprius insula in Carpathio mari: quam ditissimam cum Ptolomeus cyprius possideret: viuusque a po. ro. phisco esset addictus: aduentante Portio Catone se venenauit. Cato opes eius lyburnis per tyberinum hostium inuexit: quae res latius aerarium

Quod dices Asiae populi misere tributum
Victoribus dedit minores creta Metello.
Quod Cato longinquavexit super aequora cypri.
Tunc orientis opes: captorumque vltima regum
Quae Pompeianis prelata est gaza triumphis
Egeritur: tristi spoliant templum rapina:
Pauperiorque fuit tunc primum Caesare roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in praelia mouerat urbes
Proxima vicino vires dat graecia bello
Phocaicas amphisa manus: scopulosaque Circe
Parnasusque iugo misit desertus utroque (rhae
Boetia coiere duces: quos impiger ambit
Fatidica Cephisos aqua: cadmeaque Dirce:
Pisaeque manus: populisque per aequora mittens

populi romani quod vllus triumphus impleuit: ut ait Florus. Vexit super aequora: nam ut ait Plutarchus. veritus longitudinem navigationis vasa multa praeparauit singula duorum talentorum & quinquaginta drachmarum capacia: longum funem singulis alligauit: & in funis capite suber bonae magnitudinis erat: ut per ipsum si naufragium fieret ubi esset argenteum cerneret. Gaza: sermo phiscus est: diuitiarumque scar. Vltima: ex remotissimis regibus. Praelata est triumphis: quae praefuit curris Pompei. Quis fuit Tygranis: Mithridatis: Aristoboli: & reliquorum. Tristi: tristatim ciues. Pauperior: minus diues. abusio copatiui. Interea. populos quod ad fauendum pompeio tam ab eius filio quam a consulibus sunt excitati poeta commemorat. eo seruato ordine ut primum europios inde asiaticos: postea aphros conumeret. Fortuna magni: Pompei. a fortuna vexatus. Urbes casuras: populos perituros. Proxima: vicina dyrrachio ubi Pompeius erat. Amphisa: oppidum est in Phocide ut Plinius docet. Phocis vero regiuncula iuxta Parnasum. Ouidius in primo metha. Separat aonios arthaeis phocis ab aruis terra ferax. Manus: multitudines. Cyrrha. oppidum in Phocide ad ipsum pelagus situm sub rupem cyrrhin. ideoque ait scopulosa. id est, saxosa. Utrumque iugo. habet enim duo cacumina parnasus. Ouidius. Mons ibi verticibus petis arduus astra duobus. Boetia. thebani. Boetia dicta a boue. quam indomitam Cadmus adueniens immolauit. Est autem vicina Attica. quidam & sub Attica comprehendunt. Cephisos. amnis in Phocide perfluens delphos. ortus in lilaea urbe quondam. Fatidica. quia delphus est Apollinis oraculum. Dyrae. fons ad Thebas in quem Dyrcelyci yxor coeuerat. Cadmea. thebana. Thebas enim condidit Cadmus. Pisaeque ma. Pisa in achaia

PHARSALIAE

oppidū ad quod est amnis alpheus, qui heli dis fluuius in Sicilia exit. Virg. Alpheū fama est huc helydis amnē occultas egisse vias subter mare: qui nunc Ore Arethusa tuo siculis confundit vndis. Arcas: arcadiae propter: qui & in attica est: & praefertim mediterraneā tenet. Menala: mōtes arcadiae. Trachini: Trachin Boetiae ciuitas tethae nomine similis phoenici exigua sane eius ciues Trachinij vocant: Strabo ait. Oetham herculeam: montē inter Thessaliam & Macedoniam: rogo sepulchroq; Herculis clarum. Thesproti: in epyro populi sunt. Dryopes: etiā in epyro: vt Plinius docet. Sunt & qui dicant iuxta Parnasum esse. Sellae: methonymia oppidū in epyro. Quercus silentes: dodoneas quercus intellegit in quas duae columbae descendere solitae dabant responsa petentibus. Ibi Dodonei Iouis templū illustre oraculo. Silentes ideo dicit: quia colūbarū altera delphos: altera vero in aphricam ad Ammonē se contulit. & hic amplius responsa non dabant. Vertice chaonio: monte Epyri. Chaones epyrotae dicti sunt a chaone fratre Heleni. Virgi. Chaoniamq; omnē troiano a chaone dixit. Delectus: electio militum. & iterum repete quis delectus. Exhausti: vacauit vel quia pluri in bella se contulerunt: vel quia tunc populoſa non erat. Athenas: oppidū in attica. Tenent naualia: remanserunt in pyreo portu: vbi Atheniensium naualia sunt Phoebo dicata a minerua: quae Marti artopagū etiā dedicauit: & arces sibi tenuit. Petunt credi: volunt existimari: sunt em̄ inſtar vrbiū magnae. Verā salaminā: verū oppidū. Salamis (quae & Salamin dicitur) insula est & oppidum in euboico mari contra Athenas: in qua Thelamon Aiaceis Teucricq; pater regnauit. Alia in cypro condita a Teucro, qui amisso fratre noluit ad patrē reuerti. Hora. Nil desperandū teucro duce & auspice teucro. Certus em̄ pmisit Apollo Ambiguā tellure noua salaminā futurā. Creta: insula i geo. dicta a Creta nymphea Hesperidis filia. Haec Aeria Curetis & Macaron a coeli teperia dicta est. De ea Vir. Centū vrbes habitāt magnas vberima regna. Dilecta Ioui, illic em̄ natus est: Iupiter illic regnauit: illic ei sepulchrū ostēdebatur. Gnosis oppidū in Creta. qd̄ & gnosiū dī. Agitare pha. sagittare. Coryna oppidū in Creta. Eois: parthicus. norūt em̄ melius q̄ parthi sagittas emittere. Orithon: Orithos oppidū in epyro v̄ inter macedoniā & epiurū: ferēs therebinthū cōditūq; a colchis. Dardaniā: possessā a dardanis. idq; ppter Helenū dictū. vel qd̄ ea dardani illirici tenuere. Athamas: oppidū est in thessalia: vt Plin. ait. Sed athamantis est fluuiū qd̄ ligna suo tactu incēdit. Ouid. xv. Admotis athamantis aq̄s accē-

Sicanij alpheus aquas, tunc mænala liquit
Arcas, & herculeā miles trachiniū oethen.
Thesproti: driopescruūt; quercusq; silētes
Chaonio veteres liquerūt vertice Sellae
Exhausti totas quāuis delectus Athenas
Exiguae phoebea tenent naualia puppes:
Tresq; petunt verā credi Salamina carinā/
Iam dilecta Ioui centenīs venit in arma
Creta vet̄pplis: gnosiscq; agitare pharetras
Docta: nec eois peior Cortyna sagittis:
Tūc qd̄ dardaniā tenet orithō: & vagus altis
Dispersus syluis athamas: & noie Prisco

LIBER TERTIVS:

dere lignū Narrat minimos quū luna recessit in orbes. Enchelae: oppidū in illyria co, apud quod Cadmus cū coniuge versi sunt in serpentes. Prisco noie: encheli em̄ serpentes dicunt. Colchis: siue regiōne iuxta pontū intellige: siue oppidū in illyria co quod Ochiniū dicit: olim Colchiniū dicebat a colchis conditū. Plinius auctor est Absyrthos: fluuius colchidis dictus ab Absyrto Medae fratre illic discepto: vel is fluuius absyrthus est appellatus. Cice. em̄ de natura deorū sic ait. Quid de fratre Absyrtho Medae fratre qui apud Pacuuiū aegyaleus scribit. Exit autē in mare hadriacū Penei: Peneus thessaliae fluuius qui Orconē accipit: sed nō recipit. nā olei mō sup-

Enchelae versi testantes funera Cadmi
Colchis, & adriacas spumās absyrtos i vn̄
Et penei: q rura colūt / qrumq; labore (das.
Thessalus a moniā vomer p̄scindit hiocon
Inde lacesitū primo mare: cū rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes
Primaq; cū vētis: pelagicq; furētib; vndis
Composuit mortale genus: fatiscq; pillam
Accessit mors vna ratē, tūc linquit Henus
Thraci, & populū pholoe mētita biformē
Deseritur Strymon tepido cōmittere Nilo
Bistonius consuetus aues: & barbara cone
Sarmaticas vbi pdit aq̄s: sparsamq; pfundo
Multifidi Peucem vnū caput alluit Istri.

mines & semiequi, appellatiq; sunt hippocentauri. Strymon: fluuius in thracia ex Hæmo descendens: Macedoniam a Thracia separat. Committere: credere & commendare. Nam grues in hyeme ex strimone descendunt: & nilum qui non est adeo frigidus petunt. in aestu vero contra faciunt. Aues bistonias: grues a bistonio lacu in Tracia. Cone barbara: Cone insula est ad hostium histri circumfusa mare. Hister em̄ sex habet hostia: tertium eius Gallostoma nominatur: iuxta insulam sarmaticā vt Plinius docet. Perdit: disperdit & confundit cum mare. Sarmaticas aquas: id est histri qui eam insulam praeterit. Peucen: primum hostium histri peuce appellat. vbi est & insula Peuce ampla satis. Sparsam: ablutam & madefactam ab illo hostio Multifidi, sex em̄ vastis fluminibus in pontum euoluitur. Vnum caput: id ē hostium.

PHARSALIAE

Myfiacq. Haftenus Europeos. nūc aſiaticos numerat. Myſia prouincia eſt adiacēs helleſponto contermināq; habet eolīā in q̄ eſt ciuitas Meſia. Chaico. Chaicus Myſia fluuius eſt veniens a Teutrania vltra pergamū. Eſt autē teutrania pars eolidis et troiadis. Tellus idalis: oppidū eſt in troade quod Plinius Idalen vocat. Ariſbe. oppidū eſt in rhecheis littoribus. Exilis glebis. ſterilis & infecunda. Pithanen. oppidū in troade. Celenē. oppidū in Phrygia. de quo Statius. Quis non certamina Phoebi noſſet. & illuſtres ſatyro pendente celenas. Damnata. quia Marſia illic decoriatus eſt. Lugent tua munera pallas. deſcentibus a te eſſe inuentas. Pallas em̄ inuēta tibia cū buccis tumidis ex aqua ſe conſpexiſſet abiicit. quā cum Marſia ſaryrus celenus reppe riſſet tractareq; didiciſſet. phedum puocare ad muſicū certamen eſt auſus. a quo cū victus eſſet ceſa reſceſſerunt acutemembra ſua. vt in ſexto faſtorū canit Oui. Inde vero in ſui noīſ fluuiū verſus eſt. qui meandron ingredit. & cū eo mixtus circuit. Fuit autē (vt meminī Apuleius) hiagnis phrygijs tibiēnis filiū vultu ferino trux hiſpidus multibardus ſpinis & pilis obſitus iactabundus atq; ridiculus. Erepit ſis ripis. non em̄ habet ripas Marſya. ſed impetu ſuo nulla aluei ſerē cōcauitate. Meandron fluuius loniæ. q̄ oriſ in monte aulocrene. Eſt q; ita ſinuofis flexibus vt ſæpe credat̄ reuertī. Apamēniam puagat mox eumeneticā. ac deī hīra tellicos cāpos poſtremo cariā & ad decimū a mileto ſtadiū lenis ī mare illabit. Mixtus. marſiæ. Reſer. retroſer. Tellus. lydia. Pactolon. pactolus Lydiæ fluui⁹ arenis aureis ſmyrnā irrigat. oriſ in Tmolo mōte vbi ſunt auri metallā. hoc eſt venæ. Hermus. lydiæ quoq; fluuius harenas aureas trahens. Secat culta: fluui⁹ p cultos agros. Iliacæ manus. Iliū oppidū in troade eſt qd̄ miſit Pompeio auxilia. nec abſtinuit qd̄ Cæſar eſſe ferebat ex ſanguine iulio troio. Signa: Pompei. Ominib⁹ ſuis: malis augurijs q̄ vinci ſoliti ſunt. Fabula: rumor fama qd̄ Ceſar eſſet ex ſtirpe æneg. Cōtinuit: abſtinere fecit. Syriæ: Syria ī aſia regio euphrate arabico: ſinu nro & ægyptio mari: armenia q; & capadocia terminat. Orōtes ſyriæ fluuius eo libano mōte oriēs diuidit antiochiā. Ninos: ciuitas ī ſyria a Nino rege aſſyriorū cōdita. Foelix: diues & beata vt ſer. Damalcus: oppidū in decapoli ſyria irri guū amne chriſorroha. Gaza: oppidū in ſyria idumea: conditū a Cambyſe. Idumē oppidū in idumea parte ſyriæ apud quod eſt maxima palmarum copia.

Myſiaq; & gelido tellus perfuſa Caico

Idaliſ: & niniūm glebis exiliſ Ariſbe

Quiq; colūt pytanē: et q̄ tua munera pallas 205

Lugent damnate phoebo victore Celenæ

Qua celer ereptis descendens marſia ripis

Errantē Meandron adit. mixtusq; refertur.

Paſſaq; ab auriferis tellus exire metallis

Pactolon: qua culta ſecat nō vilior Hermus. 210.

Iliacæ quoq; ſigna manus: perituraq; caſtra

Omnibus petiere ſuis: nec fabula Troiæ

Continuit: phrygiq; ferens ſe cæſar Iuli.

Accedunt Syriæ populū: deſertus Orontes

Et foelix ſic fama Ninos. vētoſa damalcus: 215

Gazaq; & arbuſto palmarū diues Idumē

LIBER TERTIVS.

Tyros: in phoenicia eſt quondā inſula præ alto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa. in de Alexandri oppugnantis opibus cōtinens facta: vt Pl. Straboq; tradunt. Eā Age nor priſci Belli fili⁹ cōdidit. Inſtabilis: vel quia tremotu vexata eſt: vt Strabo docet. vel inſtabilē appellat ppter crebras ſeditiones & principū mutationes. Illic em̄ ſeruī occiſis dñis regnauerunt. Sydon oppidū in phoenicia artifex vitri: purpura nobilis: thebarūq; boecia: parens. Murice: purpura. Murex em̄ piſcis eſt cui⁹ ſanguis ne tingit. Haſ ad bella rates. hæ recto curſu venere dyrrachiū duce Cynofura ſtel/ la. Ordo eſt: Cynofura haud certior vllis carinis duxit haſ rates ad bella. Certior

Et tyros inſtabilis: precioſaq; murice Sidon

Haſ ad bella rates nō flexo limite ponti.

Certior haud vllis duxit cynofura carinis.

220. Phoenices primū: famæ ſi creditur auſi

Manſuram rudibus vocē ſignāſſe figuris

Nondū flumīneas mēphis cōtexere biblos

Nouerat. & ſaxis tantū: volucreſq; feræq;

Sculptaq; ſeruabāt magicas aīalia linguas.

225. Deſeritur tauriq; nemus: Perſæaq; tarſos

ad centuplū ſoenus. Famæ ſi credit: vt eſt apud Tacitū: ægyptij primi per figurās animalū ſenſum mentis effingebant. Ab his phoenices & maxime Cadmus græciæ intulerunt. Litterarū inuentores fuere Rhadamanthus aſſyriarū. Anubis & Mēnon ægyptiarū. Hercules ægyptius phrygiarū. græcarū vero Phoenices. quarū auxit numerum Palamedes & inde Symonides. Latinarum alij Berofum & tricodemū: alij Carmentem arcadiam dicunt. Signāſſe figuris. comprehendīſſe litteris. Manſurā duraturā. Memphis. vrbs in ægypto. Biblos. iuncos & papyrus. Herodotus libro quinto ait Phoenices priſca conſuetudine biblos appellare pelles. quod aliquando penuria biblorū hoc eſt ſcyrporū pellibus caprinis ouiliſq; utebant. Flumīnos. niloticos. In lacunis em̄ Nili ſtagnantis naſcunt ſunci. ex quorū tenuiſſimis fil/ luris chartæ cōtexuntur & vela & veſtes & ſtragula. vt Plinius in terriodecimo docet. Olīm non erat vſus chartarum. ſed palmarum folijs primo ſcriptarunt. inde quarundam arborū libris. poſtea publica monumēta plumbeis voluminibus. mox & priuata lintheis conſcribere coepta. aut ceris. pugillarū em̄ vſum fuiſſe ante troiana tempora ſcribit Homerus tm̄. quoniā litteras non norant. Sculpta animalia. animalium figuræ quæ pro litteris erant. Magicas linguas. id eſt ſermonē ſapientum & ſacerdotum qui magi dicuntur. Tauri nemus. Taurus mons cylicus dictus. ab eoſ veniens littoribus. & Chelidonio promontorio diſterminatur. Aſiamq; in duas diuidit partes. Tarſos oppidum in Cilicia a Perſeo Danaes filio conditum. Plinio teſte. Hanc Cidnus fluuius mediam ſecat.

PHARSALIAE.

Corinthi. Coricos oppidū & portus & specus eiusdem nominis in Cilicia sunt. Is specus celebris fama. dicitur etiam antrum Corythi. Mallos oppidū ad portas ciliicias. Ege: oppidū liberū in ciliicia. Naua libus: strepitu & tumultu qui fit ad naualia. Nō pyra. nō predo marinus ut olim: sed iustus pugnator. Ganges: indiae fluius de quo supra. Soluere hostia. i. exire in oceanū orientalem & contra eurrū. Hic ubi: Gangē dicit ad quē vltimū puenit Alexander. vel hippanīm indicat qui post indū postremus est. Nā ut inquit Strabo lib. xv. Ea mente Alexander orientales partes omisit primo quod phibe res hippanīm transire. inde quod caestris regio esset exusta. Pelleus ductor: dux Alex. Pella: oppidū in macedonia exigū in quo natus est Alexander. Iuue. Vnus pelleo iuue ni nō sufficit orbis. Post eū. se. post mare oceanū ad quod cōstitit prius. Indus: amnis in cybyratag iugis ortus recipit. ix. perennes fluius torrentes vero amplius centū. ab incolis Sagus appellat. Plin. auditor est: q. li. vi. secū sentire nō videt. Ait em e iugis Caucaei effusum in solis ortū vnde uiginti amnes recipere. Diuiso gurgite: efficit em plures insulas. & se diuidit. Hydaspem hydaspes e paria in india fluius ens quattuor susceptis fluminibus indū ingredit. Nō sentit. nō em videt augeri. Qui quibibit: Indiae populos mōstrat. Plin. em in. xij. ait: Sacaron & arabia fert: sed laudabilius India. Est aut mel ex arundinū succo collectū quo plurimū vtunt. Et q. ti. regio hec cathea appellat: in q. colit pulchritudo & puerorū mētū cingunt & vestes & capillū. Strabo. xv. dicit: Cingunt vestes lineas zonis gematis. Carbasa: vestes ex lino. Carbasa lini genus: q. p. vestib & velis sepe ponit. Fluxa: lōga. Quicquid suas. hi sunt apud angarides. regio per tales vocat: quū ad senectam peruenere seipsos in rogos iniiciunt ut faciant superis tantū sacrum. Vide Strabonem ubi de bragianis gymnētis & gymnosophistis. Iniecit manū fati: inferre sibi mortem.

Coryciumque patens exesis rupibus antrum Mallos. & extremæ resonat naua libus argæ

Itque cylis iusta sam non pyrata carina.

Mouit & eos bellorum fama recessus

Qua colitur ganges. toto qui solus in orbe

Hostia nascenti contraria soluere Phoebo

Audet. & aduersum fluctus impellit in eurū.

Hic ubi Pellæus post tethyos æquora ductor

Constitit. & magno vici se fassus ab orbe ē.

Quaque ferens rapidū diuiso gurgite fontē

Vastis Indus aq̄s mixtū nō sentit hydaspē /

Quicquibibit tenera dulces ab arundine succos

Et qui tingentes croceo medicamine crinē

Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis

Quicquid suas struxere pyras: viuicque calentes

Conscendere rogos: pro quanta ē gloria gēti

Iniecit manū fati: vitæque repletos

Quod supest. donasse deis. venere feroces

LIBER TERTIVS.

Cappadoces: Armeniae maiori contermini & Euphrate diuisi. Amani. Amanus mons est qui a syris ciliiciam separat. Niphate: armeniae fluius precipit. Tenēs accolens. Coatræ: ciuitas ad persidē ubi aera vincere summū arboris haud vllæ iactu potuere sagittæ: ut ait Maro. Arabes populi in asia inter iudæam & ægyptū. Vmbras mirati. Vmbræ em quæ nobis ad occidentē cōuersis dextræ sunt: illis sinistrae. ut inquit Solinus. Sunt aut inter æquinoctialē & tropicū cancer: quasque habet æstates & totidē hyemes: solstitia quatuor. & umbras dextras sinistras perpendiculares orientales & occidentales. sed quā citra tropicū venerūt: semper habuerunt septentrionales. Orestas: populos in india. Puto legendū oretas: qui in india sunt: & nō indorum lingua sed sua loquunt.

Cappadoces duri populus nunc cultor amani Armeniusque tenens / voluentē saxa niphate

Aethera tagentes syluas liquere Coatræ.

Ignotum vobis arabes venistis in orbem

Umbras mirati nemorum non ire sinistras

Tū furor extremos mouit romanorum orestas.

Carmanosque duces: quique deflexus in austrū

Aether. nō totā mergi tñ aspicit arcton

Lucet & exigua velox ibi nocte Bootes

Aethiopūque solū: quod non premeret ab vlla

Signiferi regione poli: nisi poplite lapso

Vltima curuati prederet ungula tauri (nus

Quaque caput rapido tollit cum tygride magis

in cardinalia & regiones. Cardinalia dicuntur signa in quibus incidunt solstitia & æquinoctia: ut capricornus & cancer: libra & aries. Regiones vero appellantur intermedia & sic aethiopia cum sit sub æquinoctiali nō premitur ab aliā regione: sed tñ a duobus finibus: ariete & libra. Taurus ergo cōtingit ipsam pede exporrecto equinoctialē vltimū Sic illi quod quidē superiore ratione refutarem & multorum auctoritate. Sed quid opus quū a pede Tauri septentrionalis signi tangi non possit. Itaque ut melius cum his sentiamus: censemus & Solinū & Pliniū & reliquos emendandos: & pro oriente hiberno apponendū oriente verno. Poli signiferi: zodiaci qui circulus diuersos polos a polibus mundi habet. Lapso po. extento crure. eo em gestu in signū cōuersus est taurus: quod europæ blanditus est: ut facilius conscenderet. Vltima vngu. vltima pars vngulæ. Quaque caput: hoc est Tygridis Euphratiscque accolit. Tygris oritur in regione armeniae maioris fonte cōspicuo in planitie loco: nomē hellogogone est ipsi quod tardior fluit diglito: vnde cōcitatur a celeritate tygridis incipit vocari. Ita appellantur medij sagittam.

PHARSALIAE

Euphrates: qui orit̃ in p̃fectura Armenie maioris caranitide in mōte aga seu capore
Nō diuersis: nō distantibus. Persis: oriētal̃ regio iuxta cedrosiam. Quod potius
sit nō. q̃ noie appellent̃ & an tygridis an euphratis pereat nomen. Sparius in agros:
nā Melopotamiam irrigat more nili: & ideo dixit: vice vndae pharie. Fertilis: inter
pretatio nominis: q̃lis apud Virg. Exul parthus. Euphrata em̃ fertilitas dicit̃. Ab/
sorbet: nā occurrēte Tauro monte in specu mergit̃. subterq; lapsus ab altero latere ei⁹
erumpit: deinde rursus mergit̃ in cuniculos. Nō abnegat: ipsa tellus: in mare em̃ p̃li
cū exit. Diuersa: Pōpeiāna. Dubiū: neutri em̃ fauebant. Contenti fecit̃. du. laci q̃

Craſſo intercepto res romana
rediſſet ad duos duces q̃s ipſi
cōmiſiſſent. Scythiā po. i. ba
ctriani. Scythia tanai diuidit̃.
parſq; eius in aſia pars in Eu
ropa eſt. Errantes. qm̃ in cu
ribus vagantibus habitant.

Tinxere. veneno iſecere. Qui
in prio de pōto. Qui mort̃ ſe
uo gemit̃ vt vulnere cauſas
Oīa vipereo ſpicula felle linūt

Bactros. fluuius in finib⁹ ſcy
thiā aſiaticā a q̃ bactra or̃.
regio & vrbs. & bactri & ba
ctriani p̃p̃i nominant̃. Hirca
nia i aſia ſcytharū regio. Eni
ochi. lacedæmoniū. Eniochi in
aſia iuxta pontū gens fera. q̃
vt Plī. docet ab Amphito &
Telchio Caſtoris & Pollucis
aurigis originē traxit. Sarma
ta. gens in ima pte Meotidis
Boreā verſus. Moſchis. po
puliſa i hircanū mare. Col
chor̃ i rex dixit. Colchis regio
eſt iuxta pontū. Phaiſis. col
chor̃ fluui⁹. Diſſiſſima. ppter
aureū vellus. Helis. capado
cię flu. inter Calybes decurrēs
iuxta Licāſtā ciuitatē inſignis
victoria Manli Vulfonis &
clade gallogręcorū. Chreſſo. regi lydoñ. Fatalis. p̃niciōſus fato. qm̃ eo trāſgreſſo
regnū amiſit. nā vt eſt apud Iuſtinū quū babylonibus quos Cyrus oppugnabat fer
ret auxiliū victus eſt. & in regnū refugit. Cyrus q̃q; poſt victoriā cōpoſitis in Ba
bylonia rebus bellū in Sydiā tranſtulit. & ibi Chreſſi exercitū fudit. Creſſuſq; ipſe
capus cōceſſis vrbibus proximā maieltati regiæ vitam degebat. Fatalis. Conſu
lenti Apollinē Chreſſo ita reſponſum eſt. Chreſſus perder̃ halim tranſgreſſus pluri
ma regna. Siue vt de diuſnatione Cicero ait. Chreſſus halim penerans magnā per
uertet opum vim. oraculo q̃ non intellecto contra Cýrum ſe contulit.

Euphrates. quos nō diuerſis fontibus edit

Persis: & incertū: tellus ſi miſceat amnes

Qd̃ potius ſit nomē aq̃s: ſed ſparſus i agros

Fertilis euſrates pharie vice fungitur vndae 260

At tygrim ſubito tellus abſorbet hiatu

Occultosq; tegit curſus. ruruſq; renatum

Fōte nouo flumē pelagi nō abnegat vndis.

Inter cæſareas acies. diuerſaq; ſigna

Pugnaces dubiū Parthi tenuere fauorē 265

Contenti feciſſe duos: tinxere ſagittas

Errātes ſcythiā populū. q̃s gurgite bactros

Includit gelido: vaſtiſq; hyrcania ſyluis.

Hinc lacedæmoniū moto gēs aſpera freno

Oeniochi: ſeu iſq; affinis ſarmata moſchis 270

Colchor̃: qua rura ſecat diſſiſſima phaiſis

Qua croeſo fatalis halys: qua vertice lapſus

LIBER TERTIVS.

Tanais: a Tanao ſcytharū rege dictus: ex rhipheis montibus fluens ex arctoo in ori
entē ſarmatas ſcytharūq; irrigat. Inde meridiē verſus ſuſcipit a meotide: poſt Euxinū
pontū ingredit̃ iuxta Theodoſiā vrbem. Ampliat: dilatat. nā quū ſlectit̃ aliā ver
ſus Europa ſit latior. quū vero europā verſus aſia amplior ſit. Quaq; fretum. Boſ/
phorū Cymmeritiū dicit̃ & euxinū ex quo meotidis paludis vnda emittit̃ in ppon
tidem. Egerit: emittit̃. Torrens fretū: velox mare & præceps quod fluit: nunq; ta
men reſluit. Pontus: euxinū mare. Herculeis auferit̃ gloria metis. Innuit̃ laus medi
terranei maris immiſſione: qui etiā ab euxino videt̃ oriri. nā ſemp in propontidem
fluit. Legimus tñ in extremis

Riphaeo Tanais diuerſi nomina mundi

Impoſuit ripis aſiaq; & terminus idem

285 Europæ: mediæ dirimēs confinia terræ

Nūc huc: nūc illuc: q̃ ſlectit̃ ampliat orbem

Quaq; fretū torrēs Maotidos egerit vndas

Pontus. & herculeis auferit̃ gloria metis

Oceanumq; negat ſolas admittere gades

280 Hinc & Sidoniæ gentes/ auroq; ligatas

Subſtrigēs arimaſpe comas. hīc fortis ari⁹

Longaq; Sarmatici ſoluens ieiunia belli

Maſſagetes q̃ fugit equo volucresq; geloni

Non cū meonijs deducens agmina regnis

285 Cyrus: & effuſis numerato milite telis

Deſcendit Perſes. fraterniq; vltor amoris

deſerta vagantes ex imis pedū equorū detractū ſanguinē bibūt. Claudia. in Ruſinū
Et qui corni pedes in pocula vulnerat andax maſſagetes. Geloni in ſcythia populū
a Gelono herculis filio dicti. Virg. ij. geor. pictos appellat. In. ij. ait: Biſſaltæ q̃ mo
re ſolent acerq; gelonus: Quū fugit in Rhodopē atq; in deſerta getharū: Et lac cōcre
tū cū ſanguine potat equino. Nō quū: nec Cýrū nec Exerxē nec agamēnona tot ſub
ſe habuiſſe milites inq̃: q̃t in Pōpei auxiliū cōueniebant. Quū: qm̃. Cyrus: pſarū
rex q̃ cōtra Chreſſum Lydiæ regē ſecōtulit. Deducēs ag. re. me. ducēs exercitū in
lydiā. Lydia em̃ q̃ a Lido tyrrheni fratre eſt dicta ante meonia vocabat̃. Perſes. i.
Exerxes Perſiæ rex q̃ gręcię bellū inferēs quiquies mille milia & ducenta octoginta
milia hoim ſepingētōſq; & lx. vt ſcribit Hero. habuit. Nauiū q̃q; decies cētū milia
vt ait Iuſti. Telis effu. iuſſit em̃ ſingulos ſagittas emittere: & ſic milites numeravit.

PHARSALIAE

Fraterniq; vltor amo, hoc est Agamennon in troia psciscens qui Helenā Menelae fratris vxorē a Paride raptā vlticebat. Quū: qn. Tantis: tot Pindarus inqt bisse ptum venere minus q; mille ducere. Ordo est: Tot reges nō habuere vnū ducē quū Cyrus &c. Coiere: cōuenere in vnū. Cultu: habitu. Ora: linguae. Missura comites ruina: imissura socios cædi. Exciuit: cōmouit. Exequias: pompam. Funere: morte. Nō corniger amon, oīs aphrica etiā misit auxilia. Amon Iupiter in forma arietis in Libya colit cōstitutus a Baccho q ariete duce fontē sitiens adinuenit. Amō aut arena interpretat. De eo lib. ix. dicendū vberius. Marmaridas: marmatidiae apher

re domi ferme regione ad scyr tim vsq; maiore porrecti sunt

Quicqd. i. quantumcūq;

Mauris: qui sunt in vltia afri ca occidentē versus. Paretoni as: paretoniū oppidū cū por tu q draginta fere stadiorū ad scyrtim maiore est. Eoa: ad orientē versa. Præstitit: con cessit. Ne nō semel accipet oia certet semel vna victoria oia occuparet: cōuenit in pharsalia totus mundus. Ille vbi: infe ctis his q in vrbe agere desti nauerat cæsar in vltiore gal liā pfectus cognouit iubilū Ruffum pfectū & Domitiū ad occupandā Massiliā a Pō peio missos nauib; actuarijs septē. Præmissos etiā legatos massilienses domū nobiles a dolēcētes q; ab vrbe discedēs Pōpeius erat adhortat ne no ua Cæsar's officia veterē suoz bñficiorū in eos memoriā ex pellerēt. Quib; mādati acce ptis massiliēses portas cæsari clausērūt. albicisq; ad se aduo cati frumēto aduecto offici nisq; armorū in vrbe institut; muros clāse & portas reficie bāt. Ex Cæ. cōmētarijs. Ag mine ra. exercitu celeri. Nubi ferā: altā sustinentēq; nubes.

Supervolat: raptū trāscendit. Alij po. galliæ & hispaniæ ciuitates. Famæ: cæsaris. Phocais iur. massiliēses q a græcis phocēsi b; sunt oriūdi. Illi em a pīs afflicti ad ho stia rhodani cōmigrātes massiliā poso in loco cui portus subiacet cōstituerūt. In du bijs: reb;. Nō grā le. leues em suapte natura sunt græci & incōstantes. Iura si. fede ra scripta q cū. pō. ro. habebāt.

Causas: rōes iusti & equi. Nō fata. nō fortunā succes

sumq; cæsaris. Ante. s. q; integre fidei specimen darēt & periculū faderēt. Indomi tū furorē: inflexibilē irā & impetū. Durā: prinacē. Prælata fronde mi. mos lega toz: erat olea signū pacis gestare & ptendere. Virgi. vij. Centū oratores augusta ad moenia regis ire iubent ramis velatos Palladis oēs. Propinquū: aduentante em cæ sarē pcul ab vrbe adierunt. Mineruæ cecro. palladis athenienlis q oleā adinuenit. Semp in extre. habet hæc oratio latentē dissuasiōē bellixiulis & fidelis decreti mas silienem honellā expositionē. Ea est: se fidos po. ro. socios nolle bellis ciuilib; imi scere: licereq; cæsari depositis armis Massiliā ingredi. quā si statuerit oppugnare cer tū ipis esse q; asperrima p seruada fide & libertate ppeti velle. Totaq; ad placandū cæ sarē tendit oratio. Exordiū su mis a bñuolētia p antiquæ so cietatis & fidei verecundā cō memoratiōē & promptitu dinē ad præstandū officiū. Omnis ætas: oīs antiquitas q romanis continet historijs. Annales sunt historiæ p annos notatæ: vt docet Gellius lib. quinto. Fata cōmunia: cō munē successum & aduersita tē. In externis: cōtra exteros alienosq; gesta. Triumphos victoriā ex q triūphamus. Ignoto or. igitis gentibus. Dextras deuo. iuuentē depu tatā. Fūnestas: mortiferas lu ctuosas. Discordes: nos. Da mus lachry. miseret nos & de stemus. Secretū: successū q cōfugiāt ciues q volūt esse ab illis imunes. Tractent: accin gant & inferant. Nulla ma. non aliq nostrū. Sacra vul. execrabilia. i. nō geram; in ro manos scelestā bella. Si coeli. argumētā s. si q tātis bellis externi se imiscere nō debeant nā si dii discordes inter se pu gnēt: aut si i eos gigātes insur

gant. tñ homines licet pñ p stupore & ignoratione victoriæ nō auderent fauere Ioui Furor: ira: discordia. Coelicolis. p hos senatū: p gigantes Cæsare intelligit. Ter rigenæ: fuerunt em terræ titanisq; filij. Tentaret astra: oppugnarent coelū. Pietas humana: hoies pñ. Votis: apertis desiderijs. Sortis: status & fortunæ. Sciret p ful mina: ex fulminibus intelligeret. Solum tonantē: Iouem. per quē videt Pompeiū indicare: qui erat in senatu primus & belli dux.

Indomitū: duramq; viri deflectere mentē

Pacifico sermōe parāt. hostemq; ppinquū

Orant cecropiæ prelata fronde minerue

Semp in externis populo cōmunia vestro

Massiliam bellis testatur fata tulisse

Comprensa est latijs quecūq; annalib; ætas

Et nunc ignoto si q; petis orbe triumphos:

Accipe deuotas externa in prælia dextras

At si funestas acies: si dira paratis

Prælia discordes. lachrymas ciuilib; armis.

Secretiq; damus. tractent vulnera nulla

Sacra manu: si celicolis furor arma dedisset

Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes

Non tñ auderet pietas humana vel armis.

Vel votis prodesse Ioui. sortisq; deorū

Ignarū mortale genus. p fulmina tantū

Sciret adhuc coelo solū regnare tonantē

LIBER TERTIVS:

sumq; cæsaris. Ante. s. q; integre fidei specimen darēt & periculū faderēt. Indomi tū furorē: inflexibilē irā & impetū. Durā: prinacē. Prælata fronde mi. mos lega toz: erat olea signū pacis gestare & ptendere. Virgi. vij. Centū oratores augusta ad moenia regis ire iubent ramis velatos Palladis oēs. Propinquū: aduentante em cæ sarē pcul ab vrbe adierunt. Mineruæ cecro. palladis athenienlis q oleā adinuenit. Semp in extre. habet hæc oratio latentē dissuasiōē bellixiulis & fidelis decreti mas silienem honellā expositionē. Ea est: se fidos po. ro. socios nolle bellis ciuilib; imi scere: licereq; cæsari depositis armis Massiliā ingredi. quā si statuerit oppugnare cer tū ipis esse q; asperrima p seruada fide & libertate ppeti velle. Totaq; ad placandū cæ sarē tendit oratio. Exordiū su mis a bñuolētia p antiquæ so cietatis & fidei verecundā cō memoratiōē & promptitu dinē ad præstandū officiū. Omnis ætas: oīs antiquitas q romanis continet historijs. Annales sunt historiæ p annos notatæ: vt docet Gellius lib. quinto. Fata cōmunia: cō munē successum & aduersita tē. In externis: cōtra exteros alienosq; gesta. Triumphos victoriā ex q triūphamus. Ignoto or. igitis gentibus. Dextras deuo. iuuentē depu tatā. Fūnestas: mortiferas lu ctuosas. Discordes: nos. Da mus lachry. miseret nos & de stemus. Secretū: successū q cōfugiāt ciues q volūt esse ab illis imunes. Tractent: accin gant & inferant. Nulla ma. non aliq nostrū. Sacra vul. execrabilia. i. nō geram; in ro manos scelestā bella. Si coeli. argumētā s. si q tātis bellis externi se imiscere nō debeant nā si dii discordes inter se pu gnēt: aut si i eos gigātes insur

gant. tñ homines licet pñ p stupore & ignoratione victoriæ nō auderent fauere Ioui Furor: ira: discordia. Coelicolis. p hos senatū: p gigantes Cæsare intelligit. Ter rigenæ: fuerunt em terræ titanisq; filij. Tentaret astra: oppugnarent coelū. Pietas humana: hoies pñ. Votis: apertis desiderijs. Sortis: status & fortunæ. Sciret p ful mina: ex fulminibus intelligeret. Solum tonantē: Iouem. per quē videt Pompeiū indicare: qui erat in senatu primus & belli dux.

Indomitū: duramq; viri deflectere mentē

Pacifico sermōe parāt. hostemq; ppinquū

Orant cecropiæ prelata fronde minerue

Semp in externis populo cōmunia vestro

Massiliam bellis testatur fata tulisse

Comprensa est latijs quecūq; annalib; ætas

Et nunc ignoto si q; petis orbe triumphos:

Accipe deuotas externa in prælia dextras

At si funestas acies: si dira paratis

Prælia discordes. lachrymas ciuilib; armis.

Secretiq; damus. tractent vulnera nulla

Sacra manu: si celicolis furor arma dedisset

Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes

Non tñ auderet pietas humana vel armis.

Vel votis prodesse Ioui. sortisq; deorū

Ignarū mortale genus. p fulmina tantū

Sciret adhuc coelo solū regnare tonantē

PHARSALIAE

Adde: eam gentiū temeritatē accusat quæ bellis ciuilibus se sponte imiscunt. Iners: vilis & inofficiosus. Horret contagia scelex: timet corruptionē belli ciuilis. Coactis gladijs: cōpulsis militibus. Sit mens ista: in sui propositi cōmendationē optant omnes in eadē esse sententiā. Mens ista: ppositū simile. Reculent vestra fata: nolint nos interimere. Alius: externe sed vos ipsi inter vos pugnetis. nā statim prae necessitudine q̄ inter vos est cessabit. Cui: certe vnicuiq̄. Diuersi: oppositi. Fratres: nominandi est: sed rursus. s. accusandi. Finis adest rex: cessabit bella ciuilia. Illis: externis. Fas est: licet in vos seuire. Hæc summa: hæc breuis collectio eorū q̄ precatur te sumus: vt relicto exercitu inermis ingrediare. Infesta: hostiliter venientia. Credere: cōmittere te & fidere. Excludi: repelli & extra manere. Admissio cæsare: suscepto a nobis. Sit locus: perstat in eo vt cæsari dissuadeat se hostē nō esse. Exceptus: liber & exēptus a bello. Fatū: foelicitas. Cōsulat vrbis: pvideat Romæ. Fœdera si pla. si eritis fœdus & paccē inter vos innituri. Sit: sup sit hic locus. Veniat: venire possitis. Vel cū tanta. ab hoste nesciori & vtiliori argumēta tio. Discrimia: picula. Martis iberi. ne vetus Pōpei exercitus q̄ in hispania est galliā occupet. Deflectis. declinas ad nos cū illuc acceleres Rapidū acceleratū. Nō pondera: atte nuant rē suā vt digni negligi videant. nō em̄ sunt hi in q̄b⁹ siue voueāt siue repugnāt bell pondus cōsistat: p̄sertim cū in armis sint insoelices. Mōmēta: impulsiones & efficacie Man⁹ exul: multitudo pfuga ab antiq̄ in grēcia patria. Hōra. Nulla sit hæc potior sētētia phocorū. Vult. pfugus execrata ciuitas Agros atq̄ lares patrios habitadq̄ fana Feris religit & rapacib⁹ lupis. Exusta a xerxe & ab ipsis in nouas sedes migrare cōstituētib⁹. Exiguus m̄. p̄uo opido. Estq̄ ordo: & post trāslatas acies pho

Adde qd̄ innumere cōcurrūt vndiq̄ gētes
Nec sic horret iners scelex cōtagia mūdus
Vt gladijs egeant ciuilia bella coactis
Sit mēs ista qd̄ cunctis: vt vestra reculent
Fata: nec hæc alius cōmittat prelia miles
Cui nō conspecto languebit dextra parēte
Telacq̄ diuersi phibebūt spargere fratres
Finis adest rex: si non cōmittitis illis
Arma: q̄bus fas: nobis hæc summa p̄candi
Terribiles aquilas infestacq̄ signa relinqs
Vrbe p̄cul. nostrisq̄ velis te credere muris
Excludiq̄ sinas admissio Cæsare bellum
Sit locus exceptus sceleri. Magnocq̄ tibi
Tutus. vt inuictæ fatū si consulat vrbis
Fœdera si placeant: sit q̄ veniat inermes.
Vel cū tanta vocent discrimia martis iberi
Quid rapidū deflectis iter: nō pōdera rerū:
Nec momenta sumus. nunq̄ felicib⁹ armis
Vsa manus patrie primis a sedibus exul:
Et post tralatas exustæ phocidos arces
Moenibus exiguis alieno in littore tuti

LIBER TERTIVS.

fidus exusta nos quos sola fides illustrat sumus tuti in moenibus. Sola fides: semp em̄ fide clari fuere. Liui. in. ij. belli punici. Nec hospitale quicq̄ peccatū ve saris prius auditū q̄ massiliā venerunt. Claudere muros. a difficili argumentatio ad Cæsare terrendū. Haustus raptos: potū substractū. Aueris fontibus. amoris fluminibus & ipso rhodano. Larga ceres. copia panis. Contingi. infici & morderi a nobis cruentis dentibus. vel opprimi tabe vlcibus & scabiei morfu vt famelicis solet accidere. Saguntū. Valerius libro. vi. hæc ait. Saguntini victricibus hannibalis armis: intra moenia sua compulsi cū vim punicam vltius nequirent arcere collatis in forū quæ vnicuiq̄ erant clarissima. Atq̄ vndiq̄ circumdatis accensiq̄ ignis nutrimentis. ne a societate desisterent publico & cōmuni rogo seipsos su periecerunt. Est aut̄ saguntū oppidum in hispania a zacynthijs cōditū. Diciturq̄ & hec Saguntos vel saguntus. Sili⁹. Condamant vtrinq̄ acies ceu tota sagūtos Ignem micet. Trahentes. fugentes. Sicca. nihil lactis habetia ob inedia. Fata. mortē. Miscebunt vulnera. seipsos interimēt. Coacti cōpuli a te. Hoc. q̄ mutuo se occidant q̄ cōtra romanos pugnent. Graia. massiliensis oriunda a græcia. Ducis. cæ saris. Proditā: manifestata. nam vultū colorq̄ mutauit & truces oculi euasere. Vana mouet. Cæsar cōuersus ad milites massiliā se deleturū de nunciat. hilariq̄ eos animo eē iubet. & confidentiā massiliensiu arguit simulatosq̄ dolos improbat. Ideo em̄ inermē suscipere nolēbāt vt ipsum caperent. quare de his sumpturū se poenas minatur. Fiducia. confidentia & improba spes. Cursus. accelerati itineris. Graios. massilienses. Ad axē hesperiū. ad hispaniā regionē occidentalem. Vacat. vacuū tempus est. Gaudete. quia cū gloria ipsam diripiētis. Munere fatorū. deorū benignitate & est tacitæ laudis expressio. ostendit em̄ eos pugnandi cupidos.

Illustrat quos sola fides. si claudere muros
Obsidione paras: & vi p̄fringere portas:
Excepisse faces tectis. & tela parati
Vndaq̄ raptos aueris fontibus haustus
Querere. & effossam sitiētes lambere terrā
Et desit si larga Ceres. tunc horrida cerni
Fœdaq̄ cōtingi maculato corpora morsu
Nec pauet hic populus p̄ libertate subire
Obsessum poeno gessit qd̄ Marte saguntū
Pectoribus rapti matrū. frustra q̄ trahentes
Vbera sicca fame mediōs mittent in ignes:
Vxor & a charo poscet sibi fata marito
Vulnera miscebūt fratres: bellumq̄ coacti
Hoc potius ciuile gerent. sic Graia iuuētus
Finierat. cum turbato iam prodita vultu
Ira ducis tandem testata est voce dolorē.
Vana mouet Graios nostri fiducia curs⁹.
Quāuis hesperiū mūdī p̄peremus in axem
Massiliam delere vacat: gaudete cohortes.
Obuia præbent fatorum munere bella.
gloria ipsam diripiētis. Munere fatorū. deorū benignitate & est tacitæ laudis expressio. ostendit em̄ eos pugnandi cupidos.

PHARSALIAE.

Ventus. Similitudo qua se vento & igni pacē spacio inani: hostes arborib⁹ & materia comparat. Robore: specie p genere posuit. Inani: libero arboribus. Nullis: nulla manu. Nocet: desides euadim⁹. Armor⁹: exercitus & potentia nostrae. Qui potuere vinci: quos vincere possumus. Sed si solus: it. nia. Degener: vilis & humilis. Dimissis: depositis. Tecta patent: aperiunt portae admittent me. Excludere: expellere. Inclusisse: in carcere continere: deest q sed etiā. Contagia: corruptione nolunt em bello ciuili se maculare. Fugant: expellunt. Dabit poenas: nunc ad legatos se vertit. Meo aeo: meis temporibus. Quid me bellū: q meis partibus in

herere: quod qui nō facient tu ti nō erunt. Sic postq: quib⁹ iniurijs permotus Caesar legiones tres massilia adducit: turres vineasq: ad oppugnationē vrbis agere naues longas Arata numero duodecim facere instituit. Quibus effectis armatisq: diebus. xxx. a qua die materia caesa est: adductisq: massilia his decim Brutū p fecit. C. Treboniū legatum ad oppugnationē massilia reliquit

Ad urbem haud trepidā: ad massilia nil metuentē: q se ad bellū parauerat. Vallata co. circūdata ordine armato & custodiū. Moenia clausa: vrbē clausis portis. Haud pcul. locus castrorū describit: & vt vallis inter castra & vrbē repleta est aggere et obiecta massilia explicat. Massilia (vt in. ij. bellorū ciuiliū scribit Caesar) ex tribus fere partibus oppidi mari abluū. reliqua quarta est quae aditū habet a terra. Hui⁹ q spaci⁹ pars ea quae ad arcē pertinet loci natura & valle altissima minuta longā & difficilem habet oppugnationem Trebonius igit in viminibus & materia cōportata aggerē i altitudine pedū octoginta extruxit. Tumulus: collis. Explicat cā. habet quā i sumo planitie. Diffuso ver. dilatato cacumie. Paties cingi: q possit circūdari. Munimine: vallo. Proxima: vicina huic rupi. Consurgit: erigit & munita est. Sedet: iacet: & vallis latitudine mōisq: distātia indicat. Statura: q stare & erigere. vel cōstatura

Ventus vt amittit vires; nisi robore densae

Occurrant syluae: spacio diffusus inani

Vtq; perit magnus nullis obstantib⁹ ignis:

Sic hostes mihi deesse nocet dānūq; putam⁹

Armor⁹: nisi qui vinci potuere: rebellent

Sed si solus eam dimissis degener armis

Tūc mihi tecta patēt: iam nō excludere tm

Inclusisse volunt, at em contagia belli

Dira fugant: dabit poenas, p pace petita

Et nihil esse meo discetis tutius aeo

Quā duce me bellū: sic postq; fatus ad vrbē

Haud trepidā cōuertit iter tūc menia clausa

Conspicit, & densa iuuenū vallata corona:

Haud pcul a muris tumulus surgētis i altū

Telluris, paruū diffuso vertice campum

Explicat hęc patiens longo munimine cingi

Visa duci rupes: tutisq; aptissima castris.

Proxima ps vrbis celsam cōsurgit in arcem

Par tumulo: medijsq; sedent cōuallib⁹ arua

Statura: q stare & erigere. vel cōstatura

LIBER TERTIVS.

Tunc res immenso placuit statuta labore

Aggere diuersos vasto cōmittere colles

Sed prius vt totā, qua terra cingitur/vrbem

Clauderet: a summis pduxit ad eq̄ra castris

385 Longū caesar opus: fontesq; & pabula cāpi

Amplexus fossa densas tollentia pinnas

Cespitibus: crudaq; extruxit brachia terra

Iā satis hoc gratae memorandū cōtigit vrbī

Aeternūq; decus, qd nō impulsā: nec ipso

390 Strata metur: tenuit flagrantis in omnia belli

Precipitem cursum: raptisq; a caesare cūctis

Vincit vna mora, quantū est qd fata tenent

Quodq; virū toti pperans iponere mundo

Hos perdit fortuna dies: tunc omnia late

395 Procūbūt nemora: & spoliant robore silue

Vt cū terra leuis mediā: virgultaq; molem

Suspendant, structa laterū cōpage ligatam

Arctet humiū pressus ne cedat turrib⁹ agger

Lucus erat longo nunq; violatus ab aeo

400 Obscurū cingens cōnexis aera ramis }

Et gelidas alte summotis solibus vmbas

Hūc nō ruricola panes: nemorūq; potētes

Syluani: nymphæq; tenēt: sed barbara ritu

Sacra deum: structa diris altaribus arae

405 Omniscq; humanis lustrata cruoribus arbor

Si q̄ fidē meruit superos mirata vetustas

Illis & volucres metunt inistere ramis

Et lustris recubare ferae: nec ventus in illas

Cōmittere: cōiungere. Diuersos: vrbis & castrorū. Aggere: cōgerie terrae & fascibus viminū. Prius: placuit. Vt clau. vr. vt occluderet omnē aditū p terrā hinc & illinc. nā aggerē & fossā duxit a castris ad maria. Pabula: pascua. Brachia: aggeres. Cespitibus: glebis terrae cū herba. Cruda: dura. Tollentia p. erigētia turriculas & ppugnacula in sititudine pinnarū muri. Iā satis nō puā laudē ingt assecuti sūt massilienses q soli ausi sunt resistere Caesari. Memorandū: memorari dignū. Cūctis rā. ceteris vrbibus statim occupatis Vna: sola. Mora: lōga oppugnatione. Quantū: magnū pfecto. Tenent: retinent succensus cae. Properas: iponere mūdo festinās p̄ficere caesare. Perdit: incassū cōterit. Nemora cōstitit arbores amenitatis cā Robore: arborib⁹ vt ea trābi bus aggerē latera firmarēt: media aut replebāt ex fascib⁹ virgultorū & terra. Virgulta: vt mina rami arborū & fructices Molē: cōgerie rerū. Suspēdāt suspēse attollāt. Agger: tota ipsa machina. Pressus: oneratus. Arctet hu. cōprimat terrā sed trabes pōdus sustineāt. Luc⁹. sacri luci quē cae. excidit descriptio. Violatus: caesus. Cingens: id est complectens. Solib⁹: radijs solarib⁹ illuc nō penetrantib⁹. Panes: dū rustici Fakuui siue Saturni filij sunt. Nymphæ: dryades & amadriades. Barbara: effera. Ritu: qā hoīes illic mactabāt. Arg rā superū deorū q̄ inferis sunt. Altaria superū tm. Diris: celsis. Lustrata: expiata. Lustris: cubilib⁹ & antris suis.

PHARSALIAE

Incubuit: flauit. Excussa nubibus: q̄ ex nubī collīfione nascunt ex Epicuri Ana-
xagoraeq; sententia. Nō vllis: virent (inquī) illie arbores quanq̄ sint nō tanq̄ sub
dio: sed sub tecto nec auras alentes aspiciant. Horror: suus: propria viriditas. Nō vl
lis auris: nulla aeris luce. Tū plurima: plurimi illie riui: sed nigri sunt. Cadit: ema
nat e fontibus. Mœsta: squalida mœrorēq; inducentia. Carent arte: nullo sunt ar
tificio fabricata. Extant informia: eminet indolata & turpia. Truncis: in stipitib⁹
arborē. Situs: squalor et lanu
go q̄ pprie ex humore aut nul
la tractatione & cultu oborūt

Putri: corrupto. Facit atto
nitos: terret aspicientes. Non
vulgatis figuris: nō em ea for
ma deos illos effigiant q̄ reliq̄
alios. Nō nosse: ex ip̄a figura
iā famā: miracula q̄ in ip̄o lo
co solebāt accidere memorat.
Cauernas: antra. Mugire: re
sonare. translatio a bobus qui
pprie mugire dicunt. Procū
bentes: siue vetustate siue p̄di
giose. Taxos: arbores quare
succus est venenosus. hic toxi
ca q̄ si taxica dicta esse Plī. do
cet. Et nō ar. videbat cōburi
cū illie nullū esset incendiū.
Roboraq; videbant ab ingen
tibus draconibus arbores esse
cōplexē. Propiore cul. nō em
lucū ingrediebant: nec pprius
accedebāt metu deorū. Cesse
re: dedere locū abstinēdo tam
die q̄ noctu. In me. axe: i me
dia coeli regione. i. in die: intel
ligitq; mediū q̄quid coeli est
inter oriētē & occidentē. Pa
uet accessus: timet adire. Ip̄e
emphasis. q. d. q̄ deis amic⁹ ē.
Depredere: iuenire numē ip̄m
Iubet: cēsar. Procūbere: exci
di. Ferro i. securibus infixis.
Opit ad opus. Bello pri. bello
gallico qd' annis supiorib⁹ ges
serat cē. in alias vrbes. Nuda
ros: puatos arborib⁹: reliq̄ ei
siluis excisis sola superat. For
tes ma. magnanimi milites.
Moti: territi. Verēda obfūda

Incubuit syluas: excussaq; nubibus atris

Fulgura nō vllis frondē prebentibus auris

Arborib⁹ suus horror inest: tū plurīa nigris

Fōtib⁹ vnda cadit. simulacraq; mēsta deorū

Arte carent: celsiq; extant informia trūcis.

Ipse situs putriq; facit iam robore pallor

Attonitos: nō vulgatis sacrata figuris

Numīa sic metuūt: tantū terroribus addit

Quos timeāt nō nosse deos iā fama ferebat

Sepe cauas motu terrae mugire cauernas

Et procumbentes iterū confurgere taxos

Et non ardentis fulgere incendia syluæ

Roboraq; amplexos circūfuisse dracones

Non illum cultu populi ppriore frequētant

Sed cessere deis: medio cū Phœb⁹ in axe est

Aut celū nox atra tenet. pauit ipse sacerdos

Accessus: dominūq; timet deprendere luci

Hanc iubet imisso siluam pcumbere ferro.

Nam vicina operi. belloq; intacta priore

Inter nudatos stabat densissima montes

Sed fortes tremuere manus. motiq; verēda

Maestate loci: si robora sacra ferirent

LIBER TERTIVS.

In membra sua. quōd Lycurgo threicio vitā incidere conanti accidit: cruscq; suū p
sui se incidit. Implicitas cohortes: dubitantes & impeditos milites. Vibrare: cū mo
tu tractare & cōcutiendo immittere. Bipennē raptā: securim ab vno militū exortā.
Aeriam: altam. Merso: immisso. Violata: corrupta vim passa. Iam ne: in gallicae
supstitionis contemptū & in militū cohortationē Cēsar hec dixit. quo ita numinū
si qua esset in suū caput cōuerteret. Fecissetq; nefas: violasset sacra. Secura: sine re
spectu deorū. vel bis repetat nō. Nō sublato: adhuc em metuebāt: sed magis Cēsarē
q̄ deos. Expensa: pōderata & cōsiderata vtra magis nocere posset. Procūbūt oriri

In sua credebant redituras membra secures

Implicitas magno cēsar torpore cohortes

Vt vidit. primus raptā vibrare bipennem

Ausus. & aeream ferro p̄scindere quercū

Effatur merso violata in robora ferro

Iam ne quis vestrū dubitet subuertere syluā

Credite me fecisse nefas. tūc paruūt omīs

Imperijs non sublato secura pauore

Turba: sed expensa superorū: & cēsarīs ira

Procumbūt ornī. nodosa ipellitur ilex

Syluaq; dodones. & fluctibus aptior alnus

Et non plebæios luctus testata cupressus

Tūc primū posuere comas: et frōte carētes

Admisere diem. propulsaq; robore denso

Sustinuit se sylua cadens: gemuere vidētes

Gallorū populi. muris sed clausa iuuentus

Exultat: quis em lēsos impune putaret

Esse deos: seruat multos fortuna nocentes

Et tantum miseris irasci numina possunt

Vtq; satis celsi nemoris: quesita p̄ agros

excidunt arbores ip̄ae ingen
tes. Ilex: arbor glandifera. de
qua Virg. Illic & nigrae spe
cies. Possessiuū eius est iligin⁹
Silua dodones: quercus loui
dodoneo dicata. allusitq; ad fa
tidicas quercus epyri. Alnus
aptior fluctibus: ex qua fiunt
naues. Statius in sexto. Alnus
amica fretis. Cupressus: ar
bor feralis diti sacra quae in fu
nestis nobilitū domibus plan
tabat. eiusq; ramis rogoꝝ late
ra intexebant: vt in sexto Vir
gil. indicat. Cēsa nunq; ferro
pullulat. Diciturq; cupressus
cypressus & cyparissus. Nō
plebæios luctus: nobiliū mor
tem. Posuere comas: excisae
sunt. Propulsa: impulsā. Su
stinuit se: erat suspensa in aere
propter arborū romanorūq;
densitatem: licet esset excisa.
Populi ciuitates. Exultat: gau
det. sperabant em deos fore vl
tores: & Cēsarē meritis sup
plicijs affecturos. Quis em:
nemo em existimabat Cēsarē
id impune facturum. Seruat
multos: sententia est: cū adie
cta querela. Vtq; satis: post
q̄ satis materiae est excisum:
Trebonius raptis vndiq; iu
uencis ipsam ad aggerem com
portari curauit. Satis: subau
di est eis.

PHARSALIAE

Ferūt: nemus. Flevere annū: lachrymauerūt fructus annōs se amississe: quia ereptis
bobus arare & non serere potuerē. Plaustra: rustici curus. Aratro: ab aratro. Cef-
santis: fructū non ferentis. Dux tamen: Cæsarem oppugnationē fore longam pro-
spiciens: præfecto Bruto classi & Trebonio terrestri oppugnationē Hispaniā versus
iter arripuit. Hæsurī: diu duraturī. Acies hispanas: veterē Pompei exercitū. Geri
vt gereretur a Bruto & Trebonio. Erigitur: struitur. Axibus stellatis: lignis in stel-
larum similitudinē commissis connexis. quod fieri solet vt ipsa machina quæ erigitur
firmior sit. Axem autē non modo regionē & lignum aut ferrum circa quē vertitur
rota. Sed quodcūq; genus li-
gni aut tabularū axem Festo
autore dicimus. Geminasq;
turres: supra aggerem cōstitu-
tæ sunt duæ turres reptilis; q;
in aggere affixæ non erant: sed
p; ipsum agebant. Robore: li-
gno. Causa latēti: trocleis &
rotis. Per longū iter: per ag-
gerem ipsum. Repsere: discurs-
sere. Nutare: nutando proce-
dere. Nutare tremere est & ca-
sum minari. Iuuentus: massi-
lienſis. Inanes sinus: concaui-
tatem terræ. Querentē erum-
pere ventū: terremotū qui sit
ex incluso vento conanti erū-
pere: quāq; Anaxagoras dixit
terremotū esse succensione aer-
is in terra. Illinc: ex turribus
Cadunt in arces: quæ erant in
feriores. Sed maior graio: sed
vehementiora erant massilien-
siū tela. Cæsar in secundo belli
ciuiliſ ait: Tanti erant antiqui-
tus in oppido omniū rex ad
bellū apparatus. tantaq; mul-
tudo tormētōrū vt eorū vim
nullæ textæ viminibus vineæ
sustinere possent. Afferes xō
pedū. xij. cuspidib; pfixi atq;
in maximis balistis p; quatuor
ordines cratiū in terra defige-
bant. Raptā: raptim imissa. Tenso tur. extenso impetu & volubilitate q; intendit.
Nāq; vt Victru. ait: fiūt in capitib; foramina p; quorū spaciā cōtēdunt capillo maxie
muliebri: vel neruo funes magnitudie pōderis lapidib; quæ debet ea balista mittere
Baliste: inst. umētī ex ferro aut taxo aut osse: q; si minor est manu balista & stropio
appellat: quāq; p; priē balista dī ex q; emittunt saxa: vt O. i. tuseu. docet. qnq; feat
machinā q; magni lapides emittunt. Vnū la. vnā corpis ptē. Pandēs viā: p;rupens

Plaustra ferūt: curuoq; soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum fluere iuuentis.
Dux tñ impatiēs hæsurī ad mœnia Martis
Versus ad hispanas acies. extremaq; mūdi
Iussit bella geri: stellatis axibus agger
Erigit. geminasq; æquantes mœnia turres
Accipit. hæ nullo fixerūt robore terram.
Sed per iter longum causa repsere latenti.
Cum tantum nutaret onus. telluris inanes
Cōcussisse sinus quærētem erūpere ventū
Credidit: & muros mirata est stare iuuentus.
Illinc tela cadunt excelsas vrbis in arces:
Sed maior graio Romana in corpora ferro
Vis inerat: neq; enim solis excussa lacertis
Lanea: sed tenso baliste turbine raptā
Haud vnū cōtenta latus transire quiescit
Sed pādēs perq; arma viā. perq; ossa relicta

LIBER TERTIVS:

Fugit relicta morte: egredit relicto mortifero vulnere. Post vulnera: pōst vulne-
ratū traiectūq; hominē telū egressum viterius euolat. At saxum: saxa vero quæ ex
tormētis & machinis maiori vi mittebant totū hominē cōtere bāt. Ictu verberis
p; cussione & iactu trabis. ex qua velut e funda saxa emittunt. Excusit: excutiendo
emittit. Ruens: ipsum saxū. Rupes: saxum. Quā vetustas: q; & vetustate & vêtō
dissoluta. Exanimat: perimit. Dissipat: dispergit & cōtūdit. Artus: mēbra quan-
q; sunt eorū partes iuncturæq; ipsæ. Vt tamē. p;pinquantes inquit muro romanos
saxa & tela tormētis emissa: q; altius longiusq; tendebant nō poterant ledere. Cæ-

Morte fugit. supest telo post vñera cursus
At saxum quoties ingenti verberis icu
Excutitur. qualis rupes: quā vertice mōtis
Abscidit impulsu ventorū adiuta vetustas:
Fragit cūcta ruens: nec tm corpora pressa
Exanimat: totos cū sanguine dissipat artus
Vt tamen hostiles densa testudine muros
Tecta subit virtus. armisq; innexa priores
Arma ferūt: galeaq; extensus ptegit vmbo
Quæ prius ex longo nocuerūt missa recessu
Iā post terga cadūt. nec graijs flectere iactu
Haud facilis labor longinq; ad tela parati
Tormēti mutare modum sed pōdere solo
Contenti nudis euoluunt saxa lacertis
Dum fuit armorū series: vt gradine tecta
Innocua percussa sonant. sic omnia tela
Respuit. at postq; virtus incensa virorū

re ne longe pcederet. Euoluūt: euoluēdo emittūt. Nudis: abq; armis & tormētis
Dum fuit armorum series: dum testudo stetit suo ordine. & non est a massiliensib;
facta: & nil detrimenti accipiebant a saxis: vt tecta nihil a grandine. Innocua: non
nocente. Quāq; Nonius frigide (vt mihi videtur) ait: Innocens non nocens: inno-
cuius illeſus. Citatq; Virgilū qui dicit: Sedere carinæ omnes innocuæ. Virorum:
massiliensium. Incensa inflammata.

far tñ sic ait: Itaq; pedibus li-
gnis cōiunctis inter se portic;
integebant: atq; hac agger in-
ter manus proferebat. Antece-
debat testudo pedū. lx. æquan-
di loci causa facta. Itē ex fortis-
simis lignis euoluta omnibus
rebus quibus ignis factus &
lapides defēdi possent: sed ma-
gnitudo operū muri altitudo
atq; turriū: multitudo tormē-
torū oīm administrationē tar-
dabat. Virtus tecta: fortes mi-
lites tecti. Subit: p;pinquit.
Densa testu. dēſis (cutis. testu-
do em dī quū milites iūcti in-
cedūt clypeis capiti supimpo-
ſitis & cōnexis. Eā poeta seqn-
ribus verbis describit. Virgil.
Accelerant acta pariter testu-
dine volsci. Priores: pcedētes
Armis: clypeis sequentiū.
Vmbo: clypei curuatura. Ex-
tensus: eleuat supra caput. Ca-
dunt post ter. q; paratā in di-
stantes. p;pinqs ferire nō pote-
rāt. Recessu: spacio. Flectere
iactu: inclinare & mutare vt
breuius iacerēt. Modū: men-
surā. Ad lōginq; te. ad istus
telorū lōgius emittēdos. Aut
cōiunctio est & cū verbo mu-
tare iungēda. Mutare: tēpera-

PHARSALIAE

Cratē perpetuā: testudinē continuā. Fabius cū duo sint genera orationis: altera ppetua quā rhetorice didici: altera concisa quā dialectice. Milite romano: qui nō tantum totq̃ ictus poterat sustinere. Singula arma: clypei singulorū. Tunc ad operta facta testudine vineā admouere quā quid sit supra docuimus. Vineā: crates terra tectae. Pluteis: tabulatis & solis. Tecta fronte: munita anteriori parte ne milites qui primū procedunt ledant. Latentes: romani. Moliri: demoliri. apheresis est. Ima moenia: murum terrae vicinū

Aries instrumentū quo muri feriunt. Est autē librata trabs habens in cacumine ferrū simile capiti cornibusq̃ arietis. Incussus: immēsus. Compagē iūcturā. Soluere: frangere. Subducere: subtrahere vnum saxum et toto muro. Sed sup: massilienses vero omni teloz gñe repulere romanos. Fragmine molis: frusto montis. i. saxo. Sudibus: cutis & perticis. Adusti: quod durius est. Cedunt crates: frangit vinea Exhausto: consumpto. Tentoria: castra. Sūma voti: maximum votū & votorū cumulus. Vt starent: vt non diruerent. Vltro acies: crebro tñ per albicos eruptiones fiebant ignesq̃ aggeri & turribus inferebant: quā facile nostri repellēbat milites: magnisq̃ vltro illatis detrimentis eos qui eruptiones fecerant in oppidū reijciebant. Inferre acies: immittere milites contra romanos. Texere faces armis: op: posuerunt scuta igni: ne videretur ab hoste. Lethifer: mortifer. Telū flamma fuit: p telis faces gerebant. Incendia: ignem quē immittebant. Per numina: per aggerē. Nec (ait) lentas vires: vehemens magnusq̃ est. Lucetetur: difficiliter corripiat & vrat. Tæda a facibus massiliensium. Cōsequit: erigit in fumū. primo em fluit: deinde ignis apparet.

Perpetuam rupit defesso milite cratē
Singula continuis cesserunt ictibus arma
Tunc ad operta leui procedit vinea terra
Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes
Moliri nunc ima parant & vertere ferro
Moenia, nunc Aries suspensio fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat: & impositis vnū subducere faxis
Sed sup & flāmis, & magnę fragmē molis
Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu
Percussæ cedunt crates: frustra q̃ labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles
Summa fuit graijs starent vt moenia voti:
Vltro acies inferre parāt: armisq̃ coruscas
Nocturni texere faces: audaxq̃ iuuentus
Erupit: non hasta viris/nō letifer arcus:
Telum flāma fuit: rapiensq̃ incēdia vētus
Per romana tulit celerimunimina cursu
Nec quāuis viridi luctetur robore: lentas
Ignis agit vires, tæda sed raptus ab omni
Consequitur nigri spaciofa volumina fumi:
Spaciofa vōlu, magnas replicationes & inuolucra:

LIBER TERTIVS.

Soluit sylvas: cōburit ligna aggeris. Cautes crudæ: dura saxa, quāq̃ ppric sit scopuli pars. Fluxerūt pul: in tenuē sunt puluere dissolutæ. Procubuit: cecidit. Spes victis. Aduertendū hic cōfundi a poeta historiam: nā primū describit oēm terrestrem pugnā. Inde nauale & sæpe certatū est terra: bis mari. Primū qdē terra leuiter: post ea mari fuit superior Brutus. Inde incēsus est agger: postea rursus mari pugnatū. In de agger reffectus est ex laterib⁹ artificio sumo: & coacti sunt ad deditionē massilienses. Victis: romanis q̃ posse terrā ampli⁹ expugnare iā desperauerāt. Nō robore picto. Romani rudas & indolatas carinas habebāt & oī pictura vacuas. Fulgens tutela:

imago numinis. Solebāt em in nauib⁹ deū aliquē q̃ eas seruaret appingere. Pingebāt & dracones pistrices & eq̃s. Tutela: signū aliqd' numinis qd' tueret nauim. Decuit: ornauit. Cōserit: cōnectit. Area: appositio. i. solū & spaciū: erat em classis ipsa firmior: q̃ agilior. Et iā: iā Brutus ingit p Rhodanū ad massiliā cum classe puenerat. Turrigera: q̃a priora et magna. Classes naues fabricatæ arelatæ. Cū gurgite rhodani: cū aqua & secundo flumine. Stoechados: tres insule stoechades (vt inquit Strabo) incūbunt massiliensibus digna satis amplitudine: sed duæ exiguae. Eas exercent massilienses opere rustico. Stoechados: vnā insulā indicat. Nec nō. Massilienses Domitij cōsilio (vt scribit Cæsar) naues lōgas decē & septē parauerāt. ex q̃bus xi. tectæ erāt: multaq̃ nauigia minora vt ipsa multitudo nra classis terref. magnū p̃terea numerū sagittarioz classēq̃ instructa

Nec solum sylvas, sed saxa ingentia soluit:
Et crude putri fluxerunt puluere cautes
Procubuit: maiorq̃ facens apparuit agger.
Spes victis telluris abit, placuitq̃ profundo
Fortunam tentare mari: non robore picto
Ornatas decuit fulgēs tutela carinas:
Sed rudis: & q̃lis procumbit montib⁹ arbor
Conseritur stabilis naualibus area bellis.
Et iam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat i fluct⁹ Rhodani cū gurgite classis
Stoechados arua tenēs: nec nō et graia iuuē
Omne suū fatis voluit cōmittere robur. (tus
Grādæuosq̃ senes mixti armauit ephœbis
Accepit non sola viros: quæ stabit in vndis
Classis: Et emeritas repetūt naualib⁹ alnos.

In Romanā pcesserūt. Cūq̃ vtrinq̃ fortissime & acerrime pugnare: magnæ eade pars græcarum nauū depræssa est. nonnullæ cū hominibus captæ: reliquæ in portum compulsa sunt. Quo accepto incōmodo veteribus nauibus reffectis adiectisq̃ piscatorijs & coniectis non minori fiducia q̃ ante dimicuerat: sed iterū victi sunt. Robur: nocentiam. Ephœbis: puberibus qui primam adolescentiam ingrediuntur. Quæ stabat in vndis: quæ ante fuerant vsi. Ad emeritas: etiam veteres reparauerunt. Emeritas: quæ suum officium iam peregerant. Translatio est a veteribus militibus & gladiatoribus sumpta: qui emeriti dicuntur: cum debita stipendia peregerūt

PHARSALIAE

Vt matuti. Tempus & maris tranquillitate qua navalē pugna inire describit: adeo quidē apte vt potius gerit q̄ dici res videat. Fregit aquis. radij solares in aqua nitenti reflectunt & frangi vident. Matutinos: primū ob parētes. Mater matuta aurora est. Liber nubibus: serenū fuit. Posito: quieto. Virgī. Quū venti posuere. Tenentibus pacē: nō flantib⁹. Seruatū bello: cōpositū & rāquillū: factū in huius praelij vsum. Quisq; tā roman⁹ q̄ massiliensis. Statiōe: portu. quanq; statio locus oīs est: vbi ad tēpus statur. Brutus (vt scribit Cēsar) obtinebat stationes in insula. In eum ergo instructa classe venerunt massilienses. romani manus ferreas atq; harpagones parauerāt magno numero pī

longi tragularū reliquorūq; telorū se instruxerant: ita cognito hostiū aduētū suas naues e portu educunt cū massiliensibus cōfligunt. Paribus la. remigibus qui naues lacertorū viribus mouēt. Tollit: auferitur. Impulsae tonis: actae remis qui tonis dicunt a decutiendis fluctibus: vt tonfores a tondendis & decutiēdis capillis: vt Maur⁹ ait. Crebraverbera: spissi remorū ictus. Cōuellūt: mouēt: vt educunt ex vndis. Cornua ro. romanæ classis ordinē: q̄ massiliensī eodē cuncti ordine opposita erat describit. Cornua: dextrū sinistrūq; latus ordinis in lung formā flexi. Trirēmes: naues tres remorū ordines i singulis transtris habētes. Quasq; q̄ drirēmes. Quater surgēs nam cū quatuor sint: quater ad remigandū se erigunt. Extructi: ordinati. Et q̄: et q̄ habēt maiore ordinē: vt quinq; remes

Mergūt plu. pī. imitūt plures remos. Multiplices: multas & diuersas inter se: vt biremes & vnirēmes: & est appositio. Ordo est. Validæq; trirēmes & c. cinxere cornua rates & c. Hoc robur: hae robustae naues inter se cornibus erant oppositae: in medio aut minores naues & liburnae continebant. Apto: libero illis q̄ in cornibus erant. Lunata: curua & flexa. Lyburnae: naues celeres a populis lyburnis sic appellatae. Gemino ordine: sunt em biremes. Creuisse: attollere sese. Prætoria: quia Brutus pfectus classis prætorq; erat. Verberibus senis agitur: seno ordine remorū impellitur. Mole: graue pondus seip̄a. Et summis longe: remorum extremitate longe in mare protenditur.

Vt matutinos spargens sup æqra phœhus
Fregit ags radios: & liber nubibus æther.
Et posito borea: pacemq; tenētibus austris
Seruatū bello iacuit mare: mouit ab omni
Quisq; suā statiōe ratem: paribusq; lacertis
Cæsaris hic puppes: hic graio remige classis
Tollitur: impulsæ tonis tremuere carinae.
Crebraq; sublimes cōuellūt ybera puppes.
Cornua romanæ classis: validæq; trirēmes.
Quasq; q̄ter surgēs extructi remigis ordo
Cōmouet: & plures q̄ mergūt æqre pinus.
Multiplices cinxere rates, hoc robur aperto
Oppositū pelago: lunata classe recedunt
Ordine contentæ gemino creuisse lyburnæ
Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberibus senis agitur: molemq; pfundo
Inuehit: & sumis lōge petit æquora remis.

LIBER TERTIVS:

Vt tantū: postq̄ adeo fuere vicina: vt vno remorū ipetu se pōssent attingere: clamor sublat⁹ est: & collidere se naues. Qd̄: vt siue quātū. Tōlis: palmulis. Vasto: magno. Premis: nō audis. Vertūt ce. trahūt maria cerulei coloris. i. remigāt. In trāstra Aptissima descriptio. Remiges em in puppi versi dū in prora nauim impellūt terga in transtra reflectūt & i pectora remos eductos pcutiētia redeūt. Rostra: frōtes prarū gratæ. Crepuerūt: sonuerūt. Rediere in pu. mutuo repulsæ puppim yūs recedebāt Tela: lancee. Vacuū: liberis remis & nauib⁹. Extendūt: tā romane q̄ massilienses. Diductis: in diuersa ductis: & ita ordie dilato vt mutuo naues hostiles susciperēt me

Vt tantū mediij fuerat maris: vtraq; classis
Qd̄ semel excussis possit transcurrere tonis
Innumere vasto miscent in æthere voces.
Remorūq; sonus p̄mitur clamore: nec vllæ
Audiri potuere tubæ, tūc coerulea verrunt.
Atq; i trāstra cadūt: & remis pectora pulsāt
Vt primū rostris crepuerūt obuia rostra.
In puppim rediere rates: emissaq; tela
Aera texerūt: vacuūq; cadentia pontum.
Et iam diductis extendunt cornua proris.
Diuersæq; rates laxata classe recepræ.
Vt q̄ties æstus Zephyris: euriscq; repugnat
Huc abeūt fluct⁹: illuc mare: sic vbi puppes
Sulcato varios duxerūt gurgite tractus.
Qd̄ tulit illa ratis remis: hæc reppulit æq̄r
Sed grais habiles: pugnāq; laceffere pinus
Et tentare fugam: nec lōgo frangere gyro
Cursum: nec tarde flecenti cedere clauo.
At romana ratis stabilem præbere carinam
Certior: & terræ similem bellantibus vsum

eo tardis⁹ flectit. & maiori gyro indiget. Et tentare: ad tentādū. Ra. classis. Certior firmior erat. Cari. sta. firmū solū pugnaturis. Terra: videbāt tanq̄ i terra pugnare

dias q̄ breui giro ad suos possent ea reuertebant. Laxata: diluto laxioriq; ordie Vt q̄ties sifitudo q̄ curius nauū fluctibus q̄s cōtrarij vēti agitāt cōparat. Aestus: feruor maris. Zephyris: vētis occidentalib⁹. Fluctus: sume vnde. Vbi: postq̄ Duxerūt va. tr. iuerūt diuerso tramite & sulco. hec q̄ venit: illa q̄ discessit. Sed gra. ha. Qua nauū dr̄ia pugnarēt Cēsar ondit dicēs. Massilienses et celeritate nauū sciētia gubernatorū cōfisi nros eludebāt ipetūsq; eorū excipiebāt. & q̄ad licebat latiore spatio pducta lōgius acie circūuenire nras aut plurib⁹ nauib⁹ adoriri singlas: aut remos trāscurretes detergeresi possent cōtēdebāt. Nri tū grauitate & tarditate nauū ipediēbant: factq; em subito ex humida materia eūdē vstū celeritatē nō habebāt Itaq; dū locus pugnādi daret æq̄ aio singulas binis nauib⁹ obiciebāt: atq; injecta manu ferrea: et retēta vtraq; naue diuersi pugnabāt atq; i hostiū naues deicendebāt. Habi. la. eā apte ad puocandū & appetendū. Gyro: reuolutione. Cede. cla. obtēpare themonī: vt Clauūq; ad litora torquet Estq; pprie sustis themonis Tar. flec. q̄ ei maior est nauis: N iij

Artibus & certas pelagi: cōtendis arte nauigandi & nauis agilitate qua superamur
Iam oppone: transuersas naues rostris massiliensium. Medias carinas: latera nauium.
Obliquas alnos: transuersas naues. Tentauit: percussit & oppugnare voluit. Robo
ra: forte nauim. Ictu uicta suo: percussione sua laesa. Cohæsit: firma stetit cum ea.
Capta, harpagonibus & manibus ferreis. Manicæ: vinci ferrei: sed proprie sunt ma
nuum vincula: sicut pedicæ pedum. Virgū, Er gruibus pedicæ & rethia figere ceruis.
Teretes: longæ & rotundæ.

Seque tenent remis: his mutuo
& pectinatim cōnexis se con
tinent vel cōtrario remor: im
pulsu. Stetit: nō mouit: fece
rūt ei statariā pugnā. Tecto
æquore: iam em cōiunctis na
uibus mare inter ipsas nō vi
debat. Iā nō excussis: iā comi
nus pugnabant: & nō iaculis
sed, ensibus res agebat. Tor
quent tela lacertis: emittunt

Vulnera ferro nec cadūt lon
ginqua: tela vulnerantia: nec
veniunt e longinquo emissā:
estq; methonymia iaculato
immissio. Agit plurima: ma
iorem partem occidit. Bello
hocipso. Aduersos: hostiles
& suos in hostē. Suis: pro
prijs. Spumat: spumā facit.
Obducti: tecti. Virg. Limoso
q; palus obducit pascua iun
co. Cōcreto: durato. sanguis
em tam in frigida q; in calida
durefcit. Et quas naues ingit
quæ a Romanis captæ harpa
gonibus trahebantur coniun
gi non poterant cadaueribus
interpositis impeditæ. Con
serta: dēsa & interposita. Vin
cula ferri immissi: vinci iacti.

Subiere profundum: merfi
sunt. Hauserunt: biberunt et
suffocati sunt. Hi: alij inquit
ex vulneribus difficulter peri
ruri subito cum nauibus mer
si sunt. Luctantem cum mor
te: resistentem morti.

Tunc in signifera residenti pupe magistro

Brutus ait: patris ne acies errare profundo

Artibus & certas pelagi: iam confere bellū.

Phocaicis medias rostris oppone carinas.

Paruit: obliquas & præbuit hostibus alnos

Tunc quæcumq; ratis tentauit robora bruti

Ictu uicta suo percussa & capta cohæsit.

Ast alias manicæq; ligat: teretesq; cathenæ

Seque tenent remis: tecto stetit æquore bellū.

Iam non excussis torquetur tela lacertis.

Nec longinqua cadūt iaculato vulnera ferro

Miscenturq; manus: nauali plurima bello

Ensis agit: stat quisq; suæ de robore puppis

Pronus in aduersos ictus: multiq; perempti

In ratibus cecidere suis. cruor altus in vndis

Spumat: & obducti cōcreto sanguine fluct.

Et quis immissi traxerunt vincula ferri:

Has phibent iūgi cōserta cadauera puppes

Semianimes alij vastum subiere profundū.

Hauseruntq; suo permixtū sanguine pontū

Hi luctantē animā lenta cū morte trahentis

Fractarum subita ratiū periere ruina.

Irrita tela. Aliud mortis genus: qui em integri in mare cadebāt telis temere iacenti
bus & nō iactis in eos cōficiēbant. Irrita: inuanū emissā: & quæ nullū in nauibus
vulnerarent. Suas: ad quas faciendas immissa erāt. Frustrato pōdere: decepto ferro:
vulnere nō illato. Exceptū: infixū alicui in quē incidit. Vulnus: corpus qd' vulne
raret. Phocaicis: quō vna ro
manorū nauis duabus massi
liensium resisteret narrat Valla
ta: circumdata. Robore didu
cto fortibus militibus diuisis
in nauī transuersa. Aeque
mar. pari & forti pugna. Ta
gus: romanus miles. Retēat
retinere conat. Apalustre: or
namētū nauis: Festo auctore
dictū q; amplius sit q; q; na
uis indigeat. Sūt tñ qui velint
græcū esse: & subtrahunt m
primāq; eius quidā corripit
Cice. Nauibus absumptis flux
itantiā q; re aplustra. Trans
figit terga: synecdoche. Ferrū
cō. obuia sibi sunt tela medio
pectore. Quo vul. antiq; an
postico. Largus cruor: ma
gna vis cruoris. Vtraq;: am
bas. Vtī aut hyphole mani
festissima. Animā: vitā que
est in sanguine. In vulne. nā
vtraq; causā mortis dedit
Dirigit huc: Massiliens. Telo
nis mortē describit: quē a na
uigandi affrorūq; peritiā lau
dat. Telonis: magistri nauis
Nullā ma. audi. nulli manū
meli obtēperauerūt. Turbā
te. se. aut ipsas carinas. Noe
tior: explorator an serena: an
turbida sit futura. Id ei siue ex
solis siue ex lunę aspectu calle
bat. Carbasa. vela. Cōpone
re. aptare vndecunq; flaturus
esset vētus. Hic. Teloni. Cō
pagē alni latia: nauī romanā.
Rostris. grāia: nauis. Auerit
q; ra. cū primū vulnerat fuit
nauis auersa est. Gyareus. massiliensem. Excipit ferū. vulne
rat. Suspensa. nā cū ex nauī sua saltaret in alterā telū quo transmissus est nauī inhesit

Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes.

Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrū

Exceptum medijs inuenit vulnus in vndis

Phocaicis Romana ratis vallata carinis.

Robore diducto dextrum: leuūq; tuetur

Aequo Marte latus: cui' dū pugnat ab alta

Puppe tag: graiūq; audax Apalustre retē

Terga simul piter missis & pectora tel' (tat.

Transigit: medio cōcurrit pectore ferrum.

Et stetit incertus fluere q; vulnere sanguis.

Donec vtraq; sup' larg' cruor expulit hastas

Diuisitq; animā: sparsitq; in vulnera letum.

Dirigit huc puppim miseri q; dextra Telo

Qua nullā meli' pelago turbate cariae (nis

Audiuere manum: nec lux est notior vlli

Crastia: seu Phœbū videat: seu cornu lunę

Semp venturis componere carbasa ventis.

Hic latia rostro compagem ruperat alni.

Pila sed in mediū venere. tremētia pectus.

Auertitq; ratem morientis dextra magistri.

Dū cupit in sociā Gyareus erūpere puppim

Excipit imissum suspensa per ilia ferrum

N v

PHARSALIAE.

& ipse a telo pendebat: Stant gemini fra. A sorte gemellorū diuersis modis mouet af-
fectus: & alterius fortitudinē prędicat. Stant: parati sunt & pugnāt. Gemini fra-
gemelli: vterini. Gloria maris foe. q̄s eadē: cedit laudī mulierib⁹ geminos parere.
Viscera: vterus. Varijs fatis ge. cū eadē esse deberēt. Discreuit mors saua viros:
separauit. Agnorūt mi. q̄a alter nō videbāt. Sublato erro. q̄ppe erāt adeo siles vt
iplos minus discerneret: & alter p altero vocaret & salutarēt. Ille frater superstes.
Tenet do. sp̄: seruat & cōtinuat luctū. Eternis: indeficientibus. & est a fraterna pie-
tate cōmendatio. Offert: refert: representat. Lugētib⁹: parētib⁹ suis. Quorū alter. Cō-
fundit historīa poeta massiliē

sibus assentat⁹: nā reuera mi-
les is q̄ se adeo fortiter gessit
romanus & Cæsaris decimæ
legionis pfectus fuit Caiusq;
Accilius est appellat⁹. Memi-
nit eius Trāquil. in Cæsare. et
Plutar. & Vale. max. Siles hi-
storia de Cynegyro greco tra-
dita est. Pectine ob. nā remi
q̄ obliqui i nauī sunt mixti pe-
ctinati erāt Iniectare ma. inij-
cere dextrā. Ictus: romani mi-
litis. Hæsit: firmavit se i nauī

Nixu: eodē conatu & gestu
Dirigit: rigida facta est: &
inhorruit nauī non dimissa.
Creuit in. magnanimi p̄p̄itū
est reb⁹ aduersis nō p̄terri:
sed in illis insurgere. Plus iræ
Irā peripathetici corē esse for-
titudinis dicūt. nec vllā vim
illā habere nisi ira exardeat:
vt. iij. tuscū. Ci. ait. Instau-
rat: renouat. Nec dicimus Re-
stauro q̄a stauro nō dī: & in-
star nō restat latinū est Leua
auget veritatē poeta. cōstat ei
non ita se gessisse Aciliū. Sue-
to. sic habet. Acili⁹ nauali ad
massiliā p̄lio iniecta in pupē
hostiū dextra & abscissa: me-
morabile illud ap̄ grecos Ci-
negyri exēplū. imitatus trāsili-
uit i nauim vmbone obuio⁹
agēs. Prociūbit: inclinat. La-
cer. brachio. Clyp. quē leua
gerebat. Telis: missilib⁹ q̄ dextra. Expositus: iētib⁹ romanorū obiectus. Frater. ar.
erat em̄ an clypeū fratris inermi pectore. Cuspide: telis. Perstar: p̄seuerat in pugna.

Affixusq; rati telo retinente pependit.

Stant gemini fratres foe cūda gloria matris.

Quos eadem varijs genuerūt viscera fatis.

Discreuit mors saua viros: vnūq; relictum

Agnorūt miseri sublato errore parentes.

Aeternis causā lachrymis tenet ille dolorē

Semper & amissum fratrem lugentib⁹ offert.

Quorū alter mixtis obliquo pectore remis

Aufus Romanæ graia de puppe carinæ

Iniectare manū. sed eā grauis insuper ictus.

Amputat: illa tamē nixu: q̄ prēderat: hæsit.

Dirigitq; tenens strictis imortua neruis.

Creuit in aduersis virtus: plus nobilis iræ

Truncus h; fortiq; instaurat prælia leua.

Rapturusq; suā procumbit in æq̄ra dextrā.

Hæc quoq; cū toto man⁹ est abscissa lacerto

Iam clypeo: telisq; carens: nō cōditus ima

Puppe: s; exposit⁹: fraterna q; pectore nudo

Arma tegens: crebra cōfixus cuspide pstat.

Tela q; multorum leto casura suorum

LIBER TERTIVS.

Emerita iam morte tenet. tū vulnere multo

Effugientem animā lassos collegit in artus

Membraq; cōtēdit toto quæcūq; manebat.

Sanguine: & hostilē defectis robore mēbris

Insiluit solo nociturus pondere puppim.

Strage virū cumulata ratis: multoq; cruore

Plena: p obliquū crebros latus accipit ictus.

At postq; ruptis pelagus cōpagib⁹ hausit.

Ad sūmos repleta foros descendit in vndas

Vicinū inuoluens cōtorto vertice pontū.

Aequora discedūt merfa didicta carina.

Inq; locū puppis cecidit mare: mltaq; pōto

Præbuit illa dies varij miracula fati.

Ferreā dū puppis rapidos man⁹ iērit vncos

Affixit Lycidam. merfus foret ille p̄fundo.

Sed phibent socij: suspensaq; crura retētant

Scindit auulsus: nec sicut vulnere sanguis

Emicuit lentus: ruptis cadit vndiq; venis.

Discursusq; anīæ diuersa in mēbra meatis

Interceptus aquis: nullius vita perempti

Est tanta dimissa via. pars vltima trunci

Tradidit in lethum vacuos vitalibus artus.

Attumid⁹ q̄ pulmo iacet: q̄ viscera feruent

Hæserūt ibi fata diu: luctataq; multum

Hæc cū pte viri vix oīa membra tulerunt.

Dum nimitū pugnax vnus turba carinæ

Morte iā eme. nā euadere non
poterat: & mortis munus ple-
nū iā erat. Tener: excepit. Ca-
sura le. i mortē. Tū vul. iā iā
morigerus collectis totis viri-
bus in hostilē nauī insiluit.

Vulnere: p qd sanguis egredi-
ebat. Lassos: debiles. Sanguis
ne: virib⁹. Cōtēdit: dirigit.
Mēbris de. ro. corpe vinibus
exhausto. Insiluit: cōiecit se.

Nociturus: vt inclinares atq;
obrueretur. Cumulara strage. ple-
na cadaverib⁹. Ictus: a roma-
nis illatos. Hausit pe. admiz-
sit aquā. Foros: tabulata &
spacia. Descēdit i vn. submer-
sa est. Vertice cō. voraci aq;
cōuersione. Est & vertex vē-
torū q̄ Typhon dī: vt Plī. ha-
bet. Diducta: diuisa. Mare
aq;. Ferrea. Cū romani ma-
nu ferrea Lycidā. p nauī corri-
puissent: socijs cū p crura reti-
nētib⁹ diuisus est: postrema
q; pte statū mortua sup̄or i q̄
vitalia p̄tinebant diuti⁹ vixit
Manus: instrumētū cū pluri-
bus vncis. Inserit: emittit.
Pup̄: massiliensis. Rapidos:
veloces & rapaces. Auulsus
abreptus & a suis & a ferrea
manu. Scindit. Hos versus
Lucan⁹ p̄cussis venis dī cecid-
nisse. Emicuit: p̄siluit. Lē-
rardus. Discursus: qui siebat
ex diuersa cruoris effusione.
Aie: sanguis in q̄ vita est. In-
terceptus. cōfusus. Tanta. tā
larga. Tradi. i le. dedit extim-
tingēdos. Vacuos vi. i qb⁹
vitalia mēbra nō erāt. Ea sūt
epar pulmo cor p̄cordia cere-
brū. Tumidus: sp̄giolus.
Vix tūle. difficulter abstulere
Dū nimitū: militū impruden-
tiā q̄ nauī inuenterūt enarrat.

PHARSALIAE

Incumbit: rōta em̄ i vnum
latus se vertit. Versa: inuersa
Cōgesto: in vñū latus colle-
cto. Texit pelagus: qm̄ na-
uis supra mare in facie cadens
milites misit. lactare brachia
nare. Tunc vnica: docilitas
est. vnus em̄ q̄ a rostris con-
currentibus est interceptus fa-
tū singulare cōmemoratu.
Facis lethi: apparentia & q̄-
litas mortis. Fixere: penetra-
uere. Discessit: diuisum est rā
vasto impetu. Quo minus
æra so. vt ipsa rostra ærata se
nō collidat licet essent illo tor-
pore impedita. Eliso: cōpres-
so & coruso. Saniem: sanies
(vt Celsus ait) est tenuior san-
guine: varia: crassa: glutinosa
& colorata. Permixtus vis-
cōtus cū carne. Inhibent:
phibēt nautæ & retrahunt.
Vulnerib⁹: largitudine vulne-
ris indicat cū ip̄m aq̄ discer-
reret. Pars ma. q̄runda massi-
lensu ad suor̄ nates natūtiū
mors seua describit. Naufra-
gia: cui⁹ nauis fuerat fracta.
obluctata: repugnās lactatis
la. nādo. Alij⁹ p̄n. ro. vi. q̄p̄
hēderēt sūmā nauim brachijs
Vetitis ab his q̄ i nauī erant.
Peritura. erat em̄ tātus nume-
rus vt si suscept⁹ fuisset nauis
p̄uldubio mergeret. Nuta-
ret: inclinaret se & piclaret.
Impia: q̄a socios ledebat. Su-
per: desup̄. Brachia linq̄n. illi
amputatis brachijs & in nauī
relictis submersi sunt: cum na-
re non possent. A manibus
quibus inherebāt. Graues:
amissis em̄ brachijs nare non
poterāt. lāq̄ oi: deficientib⁹
telis remos remones et trāstra
in hostē iactabāt. Amplustre: ornamētū vī remonē imissū vt abuta⁹ vbi p̄p̄ietate

Incumbit prono lateri: vacuamq̄ relinquit.
Qua caret hoste: ratē: cōgesto pōdere puppē
Versa cauta texit pelagus: nautasq̄: carina.
Brachia nec licuit vasto iactare profundo.
Sed clauso periere mari. tunc vnica diri
Cōspecta est lethi facies. cū forte natantem
Diuersæ rostris iuuenem fixere carinae.
Discessit mediū tam vastos pectus ad ictus
Nec prohibere valent obtritit ossibus artus
Quo minus æra sonent: eliso ventre p̄ ora
Eiectat saniem permixtus viscere sanguis.
Postq̄ ihibēt remis puppes ac rostra recedūt
Deiectū in pelagus p̄fosso pectore corpus
Vulnerib⁹ trāsmisit aq̄s. ps maxima turbæ
Naufraga iactatis mortī obluctata lacertis.
Puppis ad auxiliū socia cōcurrit. at illi
Robora cū vetitis prensarent altius vlnis.
Nutaretq̄ ratis populo peritura recepto
Impia turba super medios ferit ense lacerto
Brachia linquentes graia pendentia puppe
A manibus cecidere suis. nō amplius vnda
Sustinuere graues in sūmo gurgite trūcos
Iamq̄ omni fuis nudato milite telis.
Inuenit arma furor: remū cōtorsit in hostē
Alter: at hī tortū validis amplustre lacertis.

LIBER TERTIVS.

Auulsasq̄ rotant excusso remige sedes
In pugnam fregere rates. sidentia pessum
Corpa cesa tenēt: spoliantq̄ cadauera ferro
Multi inopes teli: iaculum letale reuulsum
Vulneribus traxere suis. & viscera leua
Oppressere manu validos cū prebeat ictus
Sanguis & hostilem cū torserit exeat hastā
Nulla tñ plures hoc edidit æq̄ra clades
Quā pelago diuersa lues. nā pinguib⁹ ignis
Affixus tædis. & recto sulphure viuax
Spargitur. at faciles prebere alimēta carinae
Nūc pice: nūc liquida rapuere incēdia cæra
Nec flāmas superāt vnde. sparsisq̄ p̄ eq̄r
lā ratib⁹: fragmēta ferus sibi vendicat ignis
Hic recipit fluctus. extinguat vt eq̄ra flāmas
Hī ne mergant: tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti: mors vna timori est
Qua cepere mori: nec cessat naufragia virt⁹
Tela legūt deiecta mari: ratibusq̄ ministrāt
Incertasq̄ manus ictu languente pervndas
Exercent: nunc rara datur si copia ferri
Vtuntur pelago: seuus cōplectitur hostem
Hostis. & iplicitis gaudēt subsidere mēbr̄

Rotant: rotando immittunt.
Sedes: translatio. In pugna:
vt pugnarent. Sidentia pessū
manentia sub pedibus deorsū
& infra. Sic & in quinto: Ob-
ruit illa dies qua cæssa cacumī
na pessum Tellus victa dedit.
Hinc fit pessundo: hoc est sub
pedibus do. Inopes telis: qui
bus tela deerant. Lethale: qd̄
lethiferū vulnus itulerat. Op-
pressere: obduxere ne sanguis
egredere. Sanguis: qui vires
fouet. Exeat: egrediat̄ post
emissam hastā qua fuerat vul-
neratus. Lues: vis mortis &
velut pestis. Quā diuersa pe-
lago: q̄ ignis qui est aquæ cō-
trarius. Tædis: facibus: sul-
phure piceq̄ sparsis & plenis
Viua: ardens & vrens. Fa-
ciles prebere: quæ facile incen-
debant & alebant ignem. Ra-
puere incendia: correpta sunt
igne. Nunc pice: nunc cera: si
ue q̄ ipsas spargerēt: siue q̄ na-
uū iuncturæ stuppa pice &
cera refractæ sunt. Nec supe-
rant flammās: nec restringunt
incendia. Sparsis ratibus: dis-
spatis nauib⁹. Vēdicat frag-
menta ferus: corripit & sibi at-
tribuit frustra. Hic reci. Di-
uersa diuersor̄ studia memo-
rat. Hic: alijs. Inter mille: in-
ter innumera mortis gñā illā vi-
tabant q̄ ledi moriq̄ ceperant
Virtus nau. illi q̄ fractis nauī
bus nabāt se exercebāt in legē
dis subministrandisq̄ telis pu-
gnantib⁹ & in feriendo vt po-
terat hoste. Ratibus: militib⁹
methonymia. Incertas: non
ferientes designat locum. ea em̄ dicit certa manus & certū telū quod locū designa-
tum ferit. Incertas ergo: quia nantes validum ictū incutere non valebant. Languen-
te: debili. Si datur rara copia. si telum aut ensē non habeant. Vtuntur pelago: mer-
gunt hostem in mari. Subsidere: submergere se. Implicitis: connexis.

PHARSALIAE.

Mergentesq; mori: dū mer-
guntur mergere alios. Pugna
fuit: egregij & callidi vrinato-
ris mortem poeta describit. Is
autē dicit vrinator qui nat sub
aqua: quod qui faciunt vrina-
re dicunt ab vrina vase. Exi-
mius: praestans. Animā: an-
helitū. Plautus: Olet anima
vxori tuæ. Scrutari: inquire-
re. Conuellere: ad reuellendū
anchora si funere figi nō pos-
set. Adductum: tractū. Hic
vbi. raptū in ima hostem vbi
suffocauerat emergebat. Pe-
nitus: valde subitus. Per va-
cuos fluctus: p mare a nauib;
nō occupatū. Puppibus oc-
currit: incidit sub naues. Iece-
runt brachia: comprehēderūt
retinuerūt. Nō pdere lethū:
non mori frustra & inulte &
non leso aduersario. Multus
multi morientas inquit suspē-
derunt se a puppi vt rostrorū
ictus ne nauis lederet excipe-
rēt. Stantem. Lygdami mas-
siliensis & tyrrheni romani pu-
gna narrat. Tortor ha. agita-
tor fundæ ex qua torta & ro-
rata emittunt saxa. Balearis:
balearis insule sunt in mari. hi
spano: quartū incolæ egregie
funda vtunt. dictæ siue a
quod est facio: siue a Bales
Herculis comite. Glande: pi-
la plumbea. Tempora: latera
capitis. Vincula: nervos qb;
cōtinent. Prorūpunt: egredi-
unt. vi em̄ inclusi sanguinis
præssi: exclusi sunt oculi. Lu-
mine: vividendi. Cōstare vi-
gorē: se valere virib;. Cōpo-
nere: collocare & statuere ad ia-
ciēda tela. Tormēta: balistas
& catapultas. Egere: sese ad-
hortat. Hoc ca. corpus meū.

Mergentesq; mori: pugna fuit vnus in illa
Eximius Phoeus animā seruare subvndis
Scrutariq; fretū, si quid merisset arenis
Et nimis affixos vinci conuellere morsus
Adductū quoties nō senserat anchora funē 700.
Hic vbi cōpressum penit⁹ deduxerat hostē
Victor. & icolumis sūmas remeabat ad vnū
S; se p vacuos credit; dū surgere fluct⁹ (das
Puppibus occurrit; tandēq; sub æqre māsūt
Hi super hostiles iecerūt brachia remos 705.
Et ratiū tenuere fugā: nō perdere lethum
Maxia cura fuit multus sua uulnera puppi
Affixit moriens; & rostris abstulit ictus.
Stantē sublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ baleas tortor habenæ 710.
Glāde petens; solido fregit caua tpa plūbo
Sedibus expulsi: postquā cruor oīa rupit
Vincula; pcumbūt oculi; stat lūine raptō
Attōitus; mortisq; illas putet esse tenebras
At postquā membris sensit cōstare uigore 715
Vos (ait) o focij sicut tormenta soletis
Me quoq; mittendis rectū cōponite telis.
Egere quod supest anie Tyrrhene per oēs
Bellorum casus; ingentem mātis usum
Hoc habet ex magna defunctū pte cadauer 720
Viuentis feriere loco, sic fatus in hostem

LIBER TERTIVS.

Cæca tela manu: sed nō tamen irrita mittit
Excipit hæc iuuenis generosi sanguis Arg⁹
Qua iam nū medi⁹ decendit in illa venter;
725 Adiuuitq; suo procūbens pondere ferrū.
Stabat diuersa victæ iam parte carinæ
Infoelix Argi genitor; non ille iuuentæ
Tempe phocaicis vlli cessurus in armis;
Victū æuo robur cecidit; fessusq; senecta
730 Exemplū; non miles erat: qui funere viso
Sepe cadēs longæ senior p transra carinæ;
Peruenit ad puppim; spirātes iuenit artus.
Nō lachrimę cecidere genis; nō pectora tū
Distentis toto riguit sed corpe palmis (dit.
735 Nox subit: atq; oculos vastę obduxere tene
Et miserę cernēs agnoscei definit argō (bre
Ille caput labens; & iam labentia colla
Viso patre leuat: vox fauces nulla solutas
Prosequit; tacito tantū petit oscula vultu.
740 Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextrā
Vt toroore senex caruit; viresq; cruentus
Coepit habere dolor; nō perdā tēpora dixit
A seuis permīssa deis; iugulumq; senilem
Confodiam: veniā misero concede parenti
745 Arge q̄t amplexus. extrema q̄t oscula fugi
Nōdū destituit calidus tuavulnera sanguis
Semianisq; iaces; & adhuc potēs eē supstes

Habere visum: faciet officiū ma-
gni militis. Manu coeca: ipe
coecus. Nō irrita: nā hostem
vulnerabunt. Argus: massi-
liensis. Excipit hæc: vulnera-
tus est his. Qua venter non
medius: inter vmbilicū & la-
tus dextrū siue sinistrū. Sunt
em̄ illa arteriæ inter vesicā &
alutū ad pubē tendentes: vt ait
Plini. Adiuuitq;: cecidit em̄
& ferrū altius est ingressum.
Stabat. tota hæc oratio diuer-
sis modis mouet affect⁹. Ca-
rinæ: eiusdē. Non ille: fuerat
em̄ fortissimus massiliensiu.
Victū æuo robur ce. fortitu-
do annis debilitata prostrata
est. Exemplū nō: nā quis nō
pugnaret ipso aspectu alios ex-
citabat. Funere: morte filij.
Sæpe cadens: dū ad filiū ppe-
raret. Spirātes: palpitātes &
adhuc viuentes. Nō lachry-
mæ: ex vehemētissimo dolo-
re lachrymæ interdū poti⁹ cō-
primunt q̄ effundant. Tūdit
pcutit. Riguit induruit. Dis-
tentis: extensis et passis. Nox
subit: supuenit obscuritas pre
dolore em̄ exanimat⁹ est. Ar-
gū filiū. Labēs: instabile in-
clinatū. Leuat: attollit. Vox
loq non potuit. Solutas fau-
apertus. Inuitat: hortat. Clau-
dēda. Maiorū mos fuit vt p
pingores morientibus oculos
clauderēt vt parētes liberis li-
beriq; parētibus. Caruit tor-
fuit sine stupore. Cruentus cru-
delis. Nō pdā tpa. nō differā
mortē. A seuis. p ai prurbi
one deos icusat q̄ ei q̄ filio su-
pesset videbant iniusti. Iugu-
lū. lethale sub gutture locū.
Esse sup. subuenire mihi. sup-
stes dicunt q̄ in vita remanēt.

PHARSALIAE

Polluerat capulū: macula-
rat ensis manubrium quo se
percussit. Tendit sub alta
æquora: in mare se mergit.
Festinantem animā mortī nō
credidit vnī: metuens ne ipse
non anteq̃ filius e vita dece-
deret se prius sauciātū in aquā
præcipitauit. Credidit: cōmi-
sit. Inclinant iam fata: iā mal-
filiensū res aduerso Marte præ-
cipitabatur romano victore.
Anceps: dubius. sed erat certa
victoria. Vexere victores su-
os: inuexere romani qui eas cō-
sis hostibus occupauerāt. Na-
ualia: massiliensū. Quis in
vrbe: p̃ cōmiserationē cōclu-
dit poeta lectū superatæ ciui-
tatis admirans. Fletus: qui la-
chrymis fit. Planctus: p̃cul-
sio pectoris: faciei & brachio-
rum. Coniunx: cōmiseratio
ab errore. Cadaver: q̃ fructus
in litus expulerat. Accensis:
pathos a pietate & certamine.
Trunco: absq̃ capite. q̃ fuisse
certus iudex. Brutus: Bru-
tus (inquit) primus fuit qui vi-
ctorijs Cæsaris terrestribus ma-
ximam gloriam addidit.

Sic fatus, quāuis capulum per viscera missi
Polluerat gladij, tñ alta sub æquora tendit
Precipitu saltu, letum precedere nati
Festinantē animā mortī nō credidit vni
Inclināt iā fata ducū, nec iā amplius anceps
Belli casus erat, graiæ pars maxima classis
Mergitur, ast aliæ mutato remige puppes
Victores vexere suos: naualia paucae
Precipiti tenuere fuga, quis in vrbe parētū
Fletus erat, quātus matrū p̃ littora plāctus
Coniunx saepe sui confusis vultibus vnda
Credidit ora viri romanū amplexa cadauer
Accensisq̃ rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres, at Brutus in æq̃re victor
Primus cæsareis pelagi decus addidit armis

¶ Io. Sulpitij argumentum,
in quartum volumen

O Astra ducis castr ad cellā q̃rtā Ilerdā
Cōfert ī tumulo q̃ pene ē obrutus hibri
Enatat hic Cæsar licoris diducit & vndas:
Petreiq̃ fugam sequitur vicinia pac em.
Incipit: at subita petreius cede repellit:
Qui mox esuriens veniam vitæq̃ precatur.
Pugnat in adriaca: post hæc antonius vnda
Vulneriusq̃ cadit Libyæ te Curio maefat.

LIBER QVARTVS.

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN quartū Lucanī librū Interpretatio.

A T procul. Interea dū massilia oppugnaret Cæ. ad Ilerdā se cōiunxerat fabio
quē a Massilia cū tribus legionibus pmiserat in Hispaniā duabus subleq̃nti-
bus: vt celeriter pyreneos saltus occuparet: q̃ ab Afranio Pō. legato eo tpe te-
nebant. Deiecto itaq̃ ex saltu p̃sidio Fabius magnis itineribus ad exercitū cōrexit
Afraniū, qui citeriore Hispaniā cū tribus legionibus obtinebat. Nā Varro eius colle-
ga vltiore cū duabus legionibus titabat. Afranius Petreo q̃q̃ collega ad se accito
cū duabus legionibus cōi cōsilio statuerat ob loci oportunitatē bellū gerere ad Ilerdā

M. Annei Lucani Phars
saliæ Liber quartus.

A T procul extremis terrarū Cæ-
sar in oris
Martem seuus agit non multa
cadē nocentem.

Maxima sed fati ducibus momēta daturū.
Iure parī rector castris Afranius illis.
Ac Petreius erat: concordia duxit in æquas
Imperium cōmune vices: tutelæq̃ valli
Peruigil alterno paret custodia signo.
His præter latias acies erat impiger Astur:
Vectonesq̃ leues: profugiq̃ a gēte vetusta
Gallorū Celtæ miscētes nomē Iberis.
Colle tumet modico: leniq̃ excreuit in altū
Pigue solū tumulo: sup̃ hūc fūdata vetusta
Surgit Ilerda manu: placidis plabitur vndis

qui in Iberiam migrarunt celtiberi sunt appellati. Celtæ autem nostra lingua galli di-
cuntur. vt inquit Cæsar. Gallia em̃ omnibus in belgas aquitanos & celtas diuisa est
Colle tumet. situs Ilerdæ & castrorū describit. Pingue solū, fertilis terra. Tumet
insurgit. Excreuit. erecta est. Leui tumulo. nō arduo & accliu colle. Ilerda. oppi-
dum vetus in citeriori Hispania surdaonum gens vigintimilibus passuum ab Ibero
fluuio distat. Prælabitur. ante & iuxta labitur placidis militibus.

¶ Sæuus: magnus: crudelis.
In extremis horis: in hispania
q̃ est vltima mūdi pars. Mar-
te. bellū. methonymia. Non
multa cadē. pauci em̃ peribāt
Momēta. impulsiones et ad-
iumenta. Cē. in prio belli ciui-
lis magnum attulit nostris ad
salutē momentū. Et ideo mo-
menta dixit. quia in hoc bello
quāq̃ nō fuerit summa vi-
ctoriæ. Tñ id multū Cæsari
p̃fuit. nocuitq̃ Pom. Duci-
bus. Cæ. & Pōpe. Iure parī.
æquali potestate præerant ex-
ercitui Petreius & Afranius
legati Pō. Duxit impiū. p̃-
duxit gubernationē ipsorū in
partes diē vicissitudines vt
alternis p̃gesset. Tutela pui-
gil. defensio vigilās. & est ap-
positio. Custodia. custodes
ipsi. Alterno signo. nunc em̃
petreiani. nūc afraniiani vallū
custodiebāt. His p̃ter. vltra
copias italas etiā hispanas ha-
bebant. Astur. Astures. xij.
pp̃li sunt in citeriori hispania
ab asturica vrbe magnifica di-
cti. Vectones. in citeriori hi-
spania sunt iuxta vaccos. Le-
ues. agiles. Profugiq̃. i. cel-
teberi. periphrasis est. Celte ei

PHARSALIAE

¶ Sicoris nō vltimus: fluuius mediocris: magnus tamē littore. Hesperios: hispanos
Amplectitur: comprahendit ab vna in altera ripam. Passurus aquas: a quib⁹ per-
cutitur praesertim hyeme. Proxima rupes: vicinus mons. Signa magni: pompeia-
norum castra. Nec Caesar: Fabiana castra longius ab Ilerda distabant: eo postera die
Caesar cū nongentis equitibus venit omnibus copijs: triplici instructa acie ad Ilerdā
proficiscitur: & sub castris Afranij consistit: & ibi facit aequo loco pugnandi pote-
ritatem. Afranius copijs adductis in medio colle pugna abstinens sub castris cōstitit.
quo anio diuerso Caesar ab infimis radicibus montis intermissis circiter passibus qua-
dringentis castra facere con-
stituit: valloq; muniri vetuit
quod eminere & procul vi-
deri necesse erat: sed a frōte pe-
dum quindecim fossam fieri
iubet prima & secunda acie in
armis constituta: post quas
opus in occulto acies tercia fa-
ciebat. Sed opus omne est per-
fectum q̄ Afranius id intelli-
geret. Leuat: attollit: eleuat.
Minore: q̄ is in quo erat afra-
nius. Medias dirimit tento-
ria gurgēs: sycoris medius est
inter vtraq; castra. Tentoria
sunt militum tabernacula li-
nea: dicta a tendendo. Ea cū
primū bello veitano Roma-
nis militibus concederentur
fuere pellicea. Hinc: a flumi-
ne. Explicat: dilatat. Effu-
sa: sparsa. Modū: mensuram.
Cohercet: terminat: stringit.

Cinga: fluctus velox circū
campos actus: dictus a cingē-
do. Vetitus: nam nō puenit
ad mare nomine suo: cum ab
Ibero suscipiatur. Iberus flu-
us qui oritur in cātabris &
in mare effluit balearicum.
Praestat terris: egregius est in
Hispania. Prima dies: prima
inquit die: qua castra collata
sunt tantūmodo parauerunt
acies: & sese ostentarunt. Sce-
leris: belli ciuilis. Donauere: abstinere. Prono tunc Cesar
olympo: sole occidente. Et physice loquitur: sol em̄ non suo cursu occidit: sed a mun-
do rapit in occidentem. Praestant acies: in armis perseuerant. Obduxit castra: pro-
texit & munivit: in armis enim ea nocte quieuit. Maniplis: id est manibus militum
Prope confertis: coniunctis & vicinis.

Hesperios inter Sicoris nō vltimus amnes:

Saxeus ingenti quē pons amplectitur arcu

Hybernas passurus aquas, atpxima rupes

Signa tenet Magni: nec Caesar colle minore

Castra leuat: medius dirimit tētorīa gurgēs

Explicat hinc tellus campos effusa patētes

Vix oclō prēdēte modū: camposq; coerces

Cinga rapax: vetitus fluct⁹: & littora cursu

Oceani pepulisse suo: nam gurgite mixto:

Qui praestat terris aufert tibi nomen Iberus

Prima dies belli cessauit Marte cruento:

Speciādasq; ducū vires: numerosaq; signa

Exposuit: piguit sceler⁹: pudor arma furētū

Continuit: patriāq; & ruptis legibus vnū

Donauere diem. pronō tūc Caesar olympo

In noctē subita circumdedit agmina fossa:

Dū primae praestāt acies: hostēq; fefellit.

Et ppe cōfertis obduxit castra manipulis.

LIBER QVARTVS.

¶ Luce noua. Erat inter oppidū Ilerdam & Afranij castra planities circiter passuum
quadragintorū atq; in hac ferre medio spacio tumulus erat paulo editior: quē si oc-
cupasset Caesar ponte & comatu interclusurū aduersarios confidebat. Itaq; eductis
tribus legionibus: vnus antesignanos pcurrere atq; occupare eū tumulū iubet. Sed
Afranij cohortes breuiori itinere poccupare. Pugnātū est igitur vario Marte: & ita plū
diremptū vt se vtriq; superiores discussisse existimarēt. Castris: deest a. Terror:
metus ne paterent incommoda. Pudor: q̄ esse viderent debiliores. Hostē: afranianos
Rapto agmine: acceleratis cohortibus. His: Cesarianis. Virtus & ferrū: pugnādi

Luce noua collem subito cōscindere cursu

Qui medius tutā castris dirimebat Ilerdam

Imperat: huc hostē piter: terrorq; pudorq;

Impulsi: & rapto tumulū prior agmīe cepit

His virtus ferrūq; locum promittit: at illis

Ipselocus: miles rupes oneratus in altas

Nititur: aduersoq; acies in monte supina

Haeret: & in tergū casura vmbone sequētis

Erigitur: nulli tellum vibrare vacabat.

Dū labat & fixo firmat vestigia pilo:

Dū scopulos: stirpesq; tenēt: atq; hoste reli-

Cadūt ense viā: vidit lapsura ruina

Agmīa dux: equitēq; iubet succedere bello

Munitumq; latus leuo producere gyro.

Sic pedes ex facili: nullo vrgente receptu

Irritus et victor subducto Marte pendit.

Haecenus armorū discrimina: caetera bello

gestq; receptas. Nullo vrgente hoste: non persequente equitum metu. Victor: afra-
nius. Irritus: vanus. quia nullo damno hostes affecit. Pependit: stetit pendens in
monte. Subducto Marte. subraetis pedibus qui pugnabant. Haecenus armorū.
Hac armis gesta sunt inquit. sed quae sequuntur aeris tempestate sunt iacta. Nam ac-
cidit repentinum incommodum biduo quo haec gesta sunt. Tanta em̄ tempestas co-
orta est vt nunq̄ illis in locis maiores aquas fuisse constaret. Tum autē ex omnibus

audacia. Ipse locus: qui vici-
nus erat castris: & iam occu-
patus. Miles: Cesaris. One-
ratus: armis: pilis: dypeo Ni-
titur: conat ascendere. Acies
supina: milites supino pecto-
re ascendentes: & a sequentiū
dypeis sustenti. Casura in
tergum: quae facile cecidisset.

Vacabat vibrare: emittere
poterat. Dum labat: dum pe-
dibus nequit consistere. Fir-
mat vestigia fixo pilo: firmat
pedes telo in terram fixo. Stir-
pes: truncos: virgulta: fructi-
ces. Relicto hoste: nō habito
hostis respectu. Cedunt viā
amputant virgulta vepres et
ramos. Lapsura ruina: quae
faciles repellit sterniq; poterāt

Equites: equitatum. Succe-
dere bello: certare Producere
latus munitum: extendere or-
dinem a laeva parte: quae est
scutis & hastis munita. Læ-
uo gyro: sinistro circuitu.
Pedes: Cesaris milites. Et po-
suit singularem numerū pro
plurali. pedes pro pedites. Sic
Virgilius. Armato milite cō-
plent. Qui modus historicis
familiarissimus est. Recept⁹
liberatus & susceptus: vt fru-

PHARSALIAE

montibus nix profluit: ac summas ripas fluminis superauit: potentescq; ambos q; C. Fabius fecerat vno die interrumpi: quæ res magnas difficultates exercitui Cæsaris attulit. Siquidē castra cū inter Sycorim Cingāq; esset nō frumentū supportari: nō pabulātū: ire nō comitatus qui vndiq; veniebant suscipere licebat. Discrimina: pericula: differentias. ¶ Incertus: instabilis. Fata: euentus. Pigro bruma gelu: hyemalē tēpus describit. Inquitq; sicā hyemē sequutū est ver pluuiosum. Bruma: hyems ab breuitate diēz dicta. Hærens: torpēs: pigra. Siccis: pluuijs. Tenebat in nube: nō immittebat e nubibus. Cōstricto æthere: aere in glaciē & in niuem condensato. Est autē Glacies Apuleio auctore humor sereno frigore cōcretus. Niuēs q; ex lactatiōe dē sarū nubiū oriunt. nā priusq; in aquā defluāt fracte ac disci sæ spumas agitationibus suis faciūt: & mox gelatus humor rigore frigoris inhorrescit.

Verebant montana: torrebāt montes. Frigus em̄ vrere dicit sicut & calor. Virgi. Penetrabile frigus adurit. Pruinæ: Pruinæ est rostris mollities: q; frigorib; matutinis incanuit Ros vero nocturnus humor: quē serenitas tenuiter spargit.

Nō duraturg: primo solē sol uendæ. Iacētes campos: planitiem. Ois tellus: Hispania Coelo mergēti sydera: occidētī. Sereno: serenū nil aliud est q; aer purgatus caligine & pspicue sincerus. Sed postq; Postq; sol arietē est ingressus quod fit circiter terdecimo kalendas Aprilis. Vernus portitor: aries vector: sub quo cū sol est vernum est tps.

Helles dilapsæ: quæ in mari Hellepontico occidit. Nam cū Iuno nouerca Hellem & Phryxum priuignos suos per doli mactare procurauisset: & hi Iunonis ope arietem nacti transfretare vellent: Helle in medijs fluctibus tertia a fratris tergo cecidit: nomenq; mari dedit. Phryxus vero ad Colchorē regē delatus arietem Ioui mactauit qui postea in coeleste signum conuersus est. Respicens sydera: respiciens seipsum. eo em̄ gestu effigiatur: vt sua terga respiciat. Dies iterum vicere: id est maiores fuere noctibus. Iterum æquatīs temporibus: dies & noctes bis in anno æquantur. Vere: sole sub ariete existente: & autumnō sub libra. Virgilius. Libra dies somnīq; pares vbi fecerit horas. Ad pondera iuste libræ: ad mensuram iustæ statæræ. Estq; apta transitio: vt ad æquinoctium & libræ signum alludat: in quod Astrea Aстреi gigantis filia: versa est. Eam efficiunt Scorpī brachia: estq; inter ipsum & virginem. Virgilius. Qua locus Erigonem inter chelasq; sequentes. Sole relicto: luna semper solem relinquit in eodem signo vnde ipsa noua discessit. ¶ Cynthia luna a Cynthio mōte de. Dubitanda: erat em̄ adeo obtusa & fusca vt discerni non posset quo primum cornu apparuisset. Plinius inquit. Cornu eius septentrionalem atq; frigidum illum præ sagit ventum. Inferius austrum. Et Virgilius. Luna reuertentes cum primū col-

Fata dedit varijs incertus motibus aer

Pigro bruma gelu: siccis aquilonib; hæres.

Aethere cōstricto pluuias in nube tenebat.

Verebant mōtana niues: camposq; iacētes.

Nō duraturæ conspecto sole pruina.

Atq; omnis ppior mergenti sydera coelo.

Aruerat tellus hyberno dura sereno.

Sed postq; vernus calidum Titana recepit.

Sydera respiciens dilapsæ portitor Helles

Atq; iterū æquatīs ad iuste pondera libræ

Temporibus vicere dies: tunc sole relicto.

LIBER QVARTVS.

igit ignes. Si nigrum obscura comprænderit: aera cornu. Maximus agricolis pelagoq; parabitur imber. At si virginē suffuderit ore ruborem: Ventus erit vento semper rubet aurea phoebe. Flammas: flammeum pallorem. Nubes: est exhalatio vaporata crassior nebula plena humore. Torsit torquendo impulit. Axer regione. Nabatheis flatibus: orientalibus. Nabathea regio ab Arabia incipiens tendensq; vsq; ad mare rubrum. Quidius Eurus ad euiotam nabatheaq; regna recessit. Tellus gangesica: India per quam labitur Ganges fluuius. Exhalat: emittit. Nebulas. Nebula est exhalatio vaporata humore viduata: aere crassior: nube subtilior. cui serenitas ab-

olitionē infert. Primus: matutinus & oriens. Concrescere: condensari. tunc em̄ vapores terra emittit. Fuscator: obscurator: nā in contrarias partes semper ventus nubes impellit. Quicquid defenderat omnes nubes quæ a radijs & æstu solis indos: protexerant.

Incendere diem: incendij causam præbuerunt: maioremq; æstum in oriente fecerunt.

Graues: plenæ aqua. Nec potuere: impellebantur em̄ ab euro. Incumbere: manere circa Hispaniam. Nymbos: hymbres. Hymbribus: densioribus pluuijs. Aer humidus: nubes & pluuiæ. In solam Calpem: in occidentem vbi Calpe mons & vrbs est. Calpem & Abylicem (vt ait Strabo) opinati sunt quidā esse columnas Herculis. In radicib; huius montis sita est eiusdem nominis vrbs. Calpe vetustū & haud abiectum sane oppidum. Hic mons circuitu quidē non magnus admodum: altitudine vero ingens & arrectus: adeo vt longinquis infusæ formā præstet. Zephy-

Cynthia q; primū cornu dubitāda refulsit.

Exclusit boream: flāmasq; accepit ab euro.

Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe.

Torsit in occidū nabatheis flatibus orbem

Et quas sentit Arabs: & q; gangetica tellus.

Exhalat nebulas: quicquid concrescere prim;

Sola patitur: quicquid coeli fuscator eoi

Intulerat corus: quicquid defenderat indos

Incendere diem: nubes oriente remotæ:

Nec medio potuere graues incubere mūdo

Sed nimbos rapuere fuga: vacat imbrib; ar;

Et not' in solā calpen fluuit humid' aer. (cto s

Hic vbi iā Zephyri fines: & sūmus olympi

Cardo tenet tethim: vetitæ trāscurrere dēsof

Inuoluere globos: cōgestumq; aeris atri

Vix recipit spaciū: qd' separat æthere terrā.

Iamq; polo pressæ largos dēsan' in himbres

ri fines: extremus occidens vnde zephyrus flat. Summus cardo: extrema regio. Sū quidem coeli cardines quattuor: Oriens: occidens: meridies: septentrio. Tethym: oceanum quem ex vulgi opinione coelo coniunctum esse poeta dicit. Transcurrere vltius ire. Congestumq; aeris atri. Ordo est. Spaciū: quod separat terrā ab æthere xix recipit congestum atri aeris id est congregationē nubium quam atrum aerē appellauit. Pressæ polo: compræssæ & structæ. Densatur: a densis em̄ nubibus hymbres: a rarioribus pluuiæ oriuntur. Hymbres densiores sunt: pluuiā lenta & iugis est. Nymbi vero repentini: vehementes & breues.

PHARSALIAE.

Fluunt: soluantur. Nec seruant: nec retinent: extinguunt em in ipsis nubibus. Crebra micent: spissa appareant. Arcus: iris quæ sit a nube humida & caua a sole aduerso vel a luna repercussa. Arcus inquit Plinius: cū duplices sunt pluuiæ nunciant: a pluuijs serenitatē nō perinde certā. Imperfecto gyro: circulo rupto: nā ppter nubiu densitatē nec poterat perficere: nec varios colores contrahere. Vix vlla luce variatus: squalabat em. Bibit: attrahit aquas maris in coelū euectas effundit in terrā & mare. Pyrenæ: pyrenei montes inter Galliam & Hispaniam sunt. Titan: sol æstuans. Fluxere nives: dissolutæ sunt. Madescunt: humida fiunt. Vnda: fluuior. Vias: certū aluei: nam omnia hymbris redundabant. Talar gas: tanta aquarū copia a ripis effluebat in fluuios. Alueus locus concavus per quem riui & flumina profluunt. Naufraga. periculo mergendi exposita. Labant. procumbunt ruunt. Restagnat: effunduntur & superant vallum. Raptus pecorum. præda animarum vnde viuerent. Pabula. herbas alimenta equorum. Populator. prædator miles. Occultis. tectis aqua. Iam q̃ comes semper prima magnorum malorū sæua fames aderat. In magnis calamitatibus primum se fames offert. & eam vt plurimū sequitur pestilentia. iam ad quadraginta in singulos modos annona peruenerat. & militum vires inopia frumenti diminuerat. vt Cæsar ait. Eget: esurit. Censu. patrimonio aut peculio. Non prodigus emit. Prodigus is proprie dicitur qui rem suam temere dissipat. Sic appellatus q̃ seipsum perdit. Milites ergo qui magno pauperem emebant. vt se seruarent non erant prodigi. Cererem. panem. Pallida tabes. auara corruptio. macies & anxietas. Auaritia affectus & si pluribus indicatur modis præsertim tamē pallore. Non deest ieiunus. inuenitur famelicus qui precio panem vendat.

Spissataq̃ fluūt: nec seruāt fulmina flāmas

Quāuis crebra micēt: moriunt fulgura nim

Hinc imperfecto cōplectitur aera gyro

Arcus vix vlla variatus luce colorem:

Oceanūq̃ bibit: raptosq̃ ad nubila fluctus

Pertulit: & coelo diffusum reddidit æquor.

Iamq̃ pyrenæ: quas nūquā soluere Titan

Eualuit fluxere nives: fractoq̃ madescunt

Saxa gelur: tum: quæ solitis e fontibus exit:

Nō habet vnda vias: tam largas alueis oīs

A ripis accepit aquas. iam naufraga cāpos.

Cæsar's arma natant: i pulsaq̃ gurgite mltō

Castra labant: alto restagnant flumie vallo

Non pecorū raptus faciles: nō pabula merfi

Vlla ferunt fulci: tectarū errore viarum

Fallitur occultis sparsus populator in agris

Iamq̃ comes semp magnorū prima malorū

Sæua fames aderat: nulloq̃ obsessus ab hoī

Miles eget: toto cēsu nō pdigus emit

Exiguam cererem. pro lucri pallida tabes

Non deest plato ieiunus venditor auro.

LIBER QVARTVS.

Tumuli: tumores terræ non alti. Montes vero sunt eminentiæ tetarum nō æque surgentes. Colles vt plurimum montium summitates in longum expositas dicimus. Promontoria autem sunt quæ sese in mare promouent & extendunt. Iam flumina cuncta condidit vna palus: hoc est: loca illa omnia vnius paludis faciem obtinebant. Voragine: attractione & vortice. Absorpsit: submersit deuorauit. Cōtor sit: circumuoluit. Frementes equos: clamantes. Subitis vorticibus: volubilitatibus aquarum. Fortior æstus: quæ impetus & fluctus vehementiores habebat. Nec phœbum surgere sentit: id est sol propter tenebras non apparebat: quāq̃ tempus nocturnū non esset. Nox subiecta: interposita polo. Rerum discrimina miscet: diurnum cum nocturno tempus cōfundit. Sic: similibus tenebris & hymbribus squaler. Vna pars mundi: septentrionalem intelligit nobis notam: quāquā & altera est in meridie. Nam quinq̃ zonæ tenēt coelum: quarū media torrida est. Duæ extremæ glaciales: inter mediae vero temperatae. Hyemes perpetuæ: hymbres et nives indeficientes. De quibus scribit Herodorus in Melpomene. Sterili frigore: quædmodum calor est causa generationis: sic frigus est causa sterilitatis. Medios ignes: torridam zonam per quam vagatur sol & quæ cōtinet signa zodiaci. Nam huius zone frigiditas illius æstum temperat. Sico summe pater mūdī Apostrophe ad Iouem & Neptunū: vt orbem diluuii mergant. Secunda sorte: secunda parte. prima em fors in mundi diuisione fuit Iouis: secunda Neptuni: tertia Plutonis: quarta lunonis. Tridentis æquorei rector. i. qui fascinanī sustines: Neptunus em tricuspi de tridenti vititur: Iuppiter seep̃ro. Pluto cerberō: Mercurius caduceo: Mars hasta: Saturnus falce: Amor facibus. Et tu perpetuis. O Iuppiter concede perpetuas pluuias. Tu remeare. O Neptune phœbe fluctus reuertantur in mare: sed terram mergant. Omnes em vnda quæ in terram veniunt in æquor postea redeunt. Non habeat: diuersis modis diluuiū imprecatur. Non habeant cursum: nō effluant in mare. Referant: repellant. Cōcussa: cōmota.

Iam tumuli: collesq̃ latet: iā flumina cūcta

Cōdidit vna palus: vastaq̃ voragine merfit

100. Absorpsit penitus rupes: ac tecta ferarum

Detulit: atq̃ ipsas hausit: subitisq̃ fremētes

Vorticibus cōtor sit equos: & reppulit æstus

Fortior Oceani: nec Phœbū surgere sentit

Nox subiecta polo: rerū discrimina miscet

105. Deformis coeli facies: iunctaq̃ tenebræ.

Sic mūdī pars ima iacet: quā Zona niualis:

Perpetuæ p̃munt hyemes: nō sydera coelo

Vlla videt: sterili non q̃cquā frigore gignit.

Sed glaciē medios signorū temperat ignes.

110. Sic o summe parēs mūdī: sic sorte secunda

Æquorei rector facias Neptune tridentis.

Et tu perpetuis impendas aera nimbis:

Tu remeare vetes quoscūq̃ emiseras æstus:

Nō habeant amnes decliuē ad littora cursū

115. Sed pelagire ferantur aquis: cōcussa q̃ tellus

pt̃ro. Pluto cerberō: Mercurius caduceo: Mars hasta: Saturnus falce: Amor facibus.

Et tu perpetuis. O Iuppiter concede perpetuas pluuias. Tu remeare. O Neptune phœbe fluctus reuertantur in mare: sed terram mergant. Omnes em vnda quæ in terram veniunt in æquor postea redeunt. Non habeat: diuersis modis diluuiū imprecatur.

Non habeant cursum: nō effluant in mare. Referant: repellant. Cōcussa: cōmota.

PHARSALIAE

Laxet iter: apperjat venas fontium vt securiat latius. Rhenus & Rhodanus: gallie & germaniae fluij. Obliquet: obliqs habeat: & p: oia lōgitudinē alueis trāuersis emittant. Rhyphæas: hyperboreas & scythicas. Huc: ad Ilerdam. Eripe: libera submergendo Cæsare cū exercitu. Sed paruo: cū magnis difficultatibus & periculis Cæsar agitaretur: & vbiq; fama increpisset debellatū iam esse fortuna Cæsare me- tuens: nec vltius audens in eum magno post hæc ipsum fauore est profecuta. Ple- na: fauens. Meruere veniam: nisi em sunt præsenti beneficio præteritā culpam dilue- re. Et est ironia: q; meruerint offendere, Cæsarem fauerintq; impio. Iam ratio: iam serenare incipit. Par phœbus aquis: vehemens & cōtinuus sol vt fuerant hymbres. In vellera: in velleris similitudi- nem: non em erāt densę nigre & hymbribus plenæ: sed ratę & candidę. Rubebant: appa- rebat em aurora: & nox a die discernebat. Seruatoq; loco rerū: seruato ordine elemēto- rū vt vnūquodq; suā in sedē rediret. Humor: aqua. Pen- debat: suspensum erat in nubi- bus. Petit ima: defluit. Emer- gere: apparere. Quanq; emer- gere pprie est ab imo ad sum- mū exiitē & enatare. Die: sole ipso. Vtq; habui ripas si- coris. i. postq; in alueū redijt. Cum dies plures aquæ pma- nerent: & res Cæsaris in angu- stijs esset: nec pontes pfici pos- sent: imperat militibus Cæ- sar: vt naues faciant: cuius ge- neris eum superioribus annis vsus Britanniae docuerat. Ca- rinæ primum flamine & leui materia fiebant: reliquū cor- pus nauium viminibus con- textum corijs integebat. Has perfectas carris iunctis deue- hit noctu milia passuum a ca- stris viginti duo milites: his na- uibusq; flumē transportat cō- tinentemq; ripæ collem im- prouiso occupat: pontē biduo perficit. Salix cana: vimina salicis purgata. Textur componitur. Cæso iuuenco: corio bouis. synecdoche. Vectoris: qui veheretur. Ve- ctor qui vehit & vehitur: vt portitor dicif. Venerus. Veneti (vt Solinus ait) ab ene- tis paphlagoniæ populis traxere originem. Stagnante: effundente se in stagni simili- tudinem. Fuso: sparso & inundante.

Laxet iter fluiijs: hos cāpos Rhen⁹ iundet
Hos Rhodanus: vastos obliquet fluiā fōtes
Rhīphæas huc solue niues; huc stagna: la-
et pigra sylvicūq; iacet: effūde paludes (cusq;
Et miseras bellis ciuilibus esipe terras.
Sed paruo fortuna viri contenta pauore
Plena redit: solitoq; magis fauere secundi
Et veniam meruere Dei: iam ratio aer:
Et par Phœbus aq; densas in vellera nubes
Sparserat: & noctes vētura luce rubebant:
Seruatoq; loco rerum: discessit ab astris
Humor: & ima petit: qcqd pēdebat aquarū
Tollere sylua comas, stagnis emergere col-
Incipiūt: visq; die durescere valles. (les
Vt habuit ripas Sisoris: camposq; reliquit:
Primū cana salix madefacto vimine paruā
Texit in puppim: cæsoq; induta iuuenco
Vectoris patiens tum idū sup enatat amnē.
Sic venetus stagnāte pado fusocq; Britānus

LIBER QVARTVS.

Tenet omnia: occupat & irrigat oēs Aegypti campos. Memphitis: ægyptiaca. Memphitis em vrbs est in ægypto condita ab Ogdo: vt tradit Diodorus. Conse- ritur: cōstruit. Papyro bibula: herba palustri & harenosa: transulitq; in herbā id qd erat harenæ. Traiecta manus: transportatus exercitus. Festinat: traiecto Cæsar ex- ercitu firmissimū pontē struere coepit. Vtrinq;: ab utraq; ripa. Curuare: in arcum struere ligna excisa. Incremēta: augmenta. Robora trabes. Primis: fluuiū vicinis

135 Nauigat oceano: sic cū tenet omnia Nilus.
Cōserit bibula mēphitis cymba papyro.
His ratibus traiecta manus festinat vtrinq;
Succisum curuare nem⁹: fluij q; ferocis
Incrementa timens: nō primis robora ripis
140 Imposuit: medios pontē distendit in agros.
Ac ne quid Sisoris repetitis audeat vndis,
Spargitur in sulcos: & scisso gurgite riuīs
Dat pænas maioris aquæ: postq; omīa fatis
Cæsaris ire videt: celsam Petreius Ilerdam
145 Deserit: & notis diffusus viribus orbis
Indomitos quærit pplos, & semp in arma
Martis amore feros: & tēdit in vltima mūdi
Nudatos Cæsar colles: desertaq; castra (tē
Cōspiciēs: capere arma iubet: nec q̄rere pon-
150 Nec vada, s; duris fluiū superare lacertis
Parat: rapuitq; ruens in prælia miles:
Qd fugiens timuisset iter: mox vda receptis
Mēbra fouet armis: gelidosq; a gurgite cur-
Resituūt art⁹: donec decresceret vmbra (su
155 In mediū surgente die: iāq; agmina sūma
Carpit eques: dubiq; fugæ: pugnaq; tenet

pias instruit: triplicē acie ducere incipit: ac tantū fuit i militib; studiū vt milia: sed ad iter addito ad vadū circuitu magna flumīs mora (interposita eos q de tertiā vigilia

Ne quid audeat: ne nocere i aliq possit. Spargit in sulcos Coepit em Cæsar fossas latas facere causā attenuandi flumi- nis & reddēd vadosum. Cy- rus amisso nobili equo in gā- ge fluuiū cū ferē pene in riuū attenuasse: cū in. cccclx. alue- os diuissit. Riuis: in riuos. Dat pœnas: punit q paulo ante adeo excreuerit. Postq; oia: peractis pene fossis ma- gnum in timorē Afranius Pe- treiusq; pueniūt: ne omnino frumēto pabuloq; interlude- ren: qd multū celsar equitatu valebat. Itaq; cōstituunt ipsi locis excedere & in celtiberiā bellū trāsferre. Sed Celsar eos acriter psecutus castra castris opposuit. Orbis notis: regiōis in qua erat. Indomitos: a Cæ- sare. Tendit: iter dirigit. In vltima mūdi: in vltimorē hi- spaniā. Nudatos: absq; tēto- rijs et militib; q tertiā vigilia abscesserant. Nec vada: non p̄funda. Superare: in alterā ripā enatare. Parat: a cūctis. Rapuitq; ru. ei se periculo p̄se- quendi hostis causa exposuit. qd fugiens meruisset. Mox vda: Ex fluminis traiectione vdi receptis armis corpa recere auerūt: & frigus ex flumie cō- ceptū cursu i meridiē vsq; cō- tinuato discusserūt. Die sur- gente: sole attollēt se i mediū coeli. Iāq; agmia. Traducto incolumi exercitu Celsar co-

PHARSALIAE

exissent ante horā diei nonā consequerent. Carpit agmina summa: lacescit in pugna extremum Afranij exercitum. Dubijq; incertiq; erant an pugnarent an fugerent. Attollunt: locus quo iam prouentum erat describitur. Geminæ rupes: duo montes. Media: inter rupes. Tellus hinc ardua: suberāt castris mōies (vt inquit Cæsar) atq; a militibus passuū quinq; itinera difficilia atq; angusta excipiebant: hos mōies intra se recipiebant vt equitatu Cæsaris effugerent: præliisq; in angustiis collocatis exercitū itinere prohiberēt: ipsi sine periculo ac timore Iberum copias traderet. Posuit itaq; castra in colle proximo Cæsar: & postridie p. loca aspera hosti a dextra occurrit. Quod vidēs Afranius ad

Iberū contendit: res erat in celeritate posita: confecit prior iter Cæsar & contra hostem acie instruxit. Afranius in colle quodā constitit: cūq; misisset quattuor certatorū cohortes ad aliū occupandum casē sunt illæ a Cæsaris equitatu. Perterritusq; exercitus tātaq; victoriæ spes orta Cæsar: vt sine pugna & vulnere vide retur rem confecturus. Hinc ab eo loco ultra. Amphractus: flexu & reuolutione. Quibus faucib; angustis itineribus. Sunt enī fauces exit & itinera inter montes angusta & peruia. Hoste: afranius. Potito: si in potestate habeant. In deusa terrarū: in remotas terras. Itē sine vllō ordine. Cohortatio Cæsaris ad suos. Raptū bellū: ereptū exercitū. Faciē: apparētiā & imaginē. Pavidis: fugientib; Ignaua morte: vt fugiēdo pereant ac ceptis in tergo vulneribus. Excipiāt pe. occurrendo eis a fronte. Præuenit: preterit. Hostē: afranius. Illic: in loco proximo. Postq; spacio. Dum Petreius & Afranius vallū a castris ad aquam ducūt & longius progrediuntur milites colloquorū facultatē habentes procedunt: & notos municipesq; in castris quiscq; cōquirat & vocat. primūq; agunt gratias omne omnibus quod sibi perterritis pridie peperissent: eorū se beneficio viuere. deinde imperatoris fidē querant recte ne se illi sint cōmissuri: & qd nō initio fecerint conquerunt. His prouocati sermonibus fidem ab imperatore de Petrei & Afranij vita petunt: neu in se scelus concepit: neu suos perdidisse videantur. Quibus confirmati rebus se statim signa translaturos confirmant: legatosq; ad Cæsarem miserrunt. Alij suos in castra adducūt. Alij a suis adducuntur: adeo vt vna castra iam facta viderentur. Postq; spacio nullō vbi ex vicinitate se agnouerunt.

Attollūt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media: tellus hinc ardua celsos
Cōtinuat colles: tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere viæ: quib; hoste potito
Faucib; emitti terrarū in deuia Martem:
Inq; feras gentes Cæsar videt. ite sine vllō
Ordine ait: raptūq; fuga conuertite bellum
Et faciē pugnae: vultusq; inferte minaces.
Nec liceat pavidis ignaua occubere morte:
Excipiant recto fugientes pectore ferrum:
Dixit: & ad mōtes tendentē præuenit hostē
Illic exiguo paulū distantia vallo
Castra locant: postq; spacio languētia nullo
Mutua conspiciuos habuerūt lumina vultū
Et fratres, natosq; suos videre: patresq;.

LIBER QVARTVS.

Depensum: intellectū & agnitionē. Tenuere ora: tacti aspicebant. Nutus: inellatione capitis & manus exporrectione. Ardens maior. itē. vehementior. Rupit le. fregit belli consuetudinē: hostes enī in castris hostiū nō versant. Ille: aliquis. Hunc amicu a pueritia cognitū. Admonet: memorē reddit. Nec romanus: oēs enī romani se agnoscebant. Arma rigant: præ læticia tristitiaq; lachrymant & singultiebant. Timet qd potuit fecisse. Horret cadē amici fratris filij parentis quæ facere potuisset. Quid pectora. Milites dolentes arguit: qd ipsi darent sibi belli causam cū finē bello possent imponere si Cæsari non parerent. Pulsas: percutis vt est dolentium mos. Sceleris: bello ciuili. Es se timendū: potentē. Classica dant bellū. distributio est cū cōtrario. Tubæ (inquit) dato signo ad pugnam te incitant: tu loco nō te amoueas. Ferūt signiferi. Signa: aquilas et reliqua militaria. Cessa: noli comitari. Erynnis: furor & seditio. Erynnis furī dicitur: habetq; i plurali erynnes. Sūt tamen qui subtrahant n. cū y Priuatus: sine imperio & desertus a militibus. Nūc ades Inuocatio numinis: vt inter hos nexa concordia amoueat tm reipu. calamitatē. Agitq; physice quantū mentem siue verbū siue amorē siue spiritū inuocat quo omnia cōtinent: vt libro sexto Virgilius docet. Principio coelum ac terras &c. Et in secundo de natura deorum Cicero ait. Vno spiritū omnia contineri. Hic enim elementa & res omnes connectit. O salus rerum: o deus. Mundi mixti: cunctorū elementorum. Nexu: vinculo a pace. Sunt enim elemēta certo foedere & naturæ concordia iuncta. Terra enī propter frigiditatem aquæ coniungit. Aqua vero aerī propter humiditatem: Aer igni propter caliditatem. In reliquis aut naturæ qualitatis contraria sunt. Sacer amor: inuiolabilis character: sine qua nec mundus nec minimæ eius partes stare possunt. Amicitia enī (vt Cicero docet) in bello omnia continentur. Nunc ades: adis & faueas.

Depensum ē ciuile nefas: tenere parū per
Ora metu: tantū nutu: motoq; saluant
Ense suos: mox vt stimulis maiorib; ardēs
Rupit: amor leges: audet transcendere vallū
Miles in amplexus effusas tendere palmas:
Hospitis ille ciet nomē: vocat ille p. p. in quū:
Admonet hūc studijs cōsors puerilib; ætas
Nec romanus erat: qd nō agnouerat hostem
Arma rigāt lachrymis: singultib; oscula rum
Et quis nullo maculat sanguine miles (pūt
Quæ potuit fecisse timet. qd pectora pulsas
Quid vesane gemis: fletq; qd fundis inanes:
Nec te sponte tua sceleris parere fateris:
Vsq; adeo times: quē tu facis ipse timēdū:
Classica dant bellū: fauos tu neglige cantus
Signa ferant: cessa: iam iam ciuilis Erinny
Concidet: & Cæsar generū priuatus amabit
Nunc ades aeterno cōplectēs omnia nexu:
O rerum mixtiq; salus cōcordia mundi:
Et sacer orbis amor: magnū nūc seclā nra

stas: sine qua nec mundus nec minimæ eius partes stare possunt. Amicitia enī (vt Cicero docet) in bello omnia continentur. Nunc ades: adis & faueas.

PHARSALIAE

Quod discrimen venturi periculi instanti malo. Perire latebrae: ita se impietatis ex-
cusare non possunt. quia videntur se contra necessarios arma ferre. Per latebras ergo in tuam
personam ignorantia intelligit. Est erepta: sciunt enim se contra charissimos militare: quod
cum prius ignorarent poterant: ut non impium videri venia digni. Pro nomine fata. Deos
ineulat quod tanta strage ex concordiae initio emanare permiserint. Sinistro numine: in iu-
sto & aduerso imperio & potestate. Instituit mensas: ordinat toros super quibus dis-
cebant. Libamina: pitiusatiunculas: gustatiunculas. Permixonon ex castris in alte-
ra castra vectum miscebant. Graminei: herbosi. Luxere: splenduerunt igne qui lucebat in
focis. Fabula: confabulatio
gestorum in bello. Extrahit: p-
trahit & expellit. nam studio
confabulandi nocte pugilabatur
Quo primum steterit. ubi pri-
mum steterit. Iactant. vel ina-
niter loquuntur vel cum factitia
referunt. Negant. dissentiunt
inter loquendum. Fata petebant.
dij volebant. Fides. in suos
duces. Creuit amore. sponte
fecerunt. Nefas. caedes. Nam
postquam. His rebus nunciatis
Afranio ab opere sic se recepit
in castra ut quaecumque accidisset
a quo antio ferret. Petreius
vero cum familia armata & p-
toria cohorte certatorem barba-
risque equitibus improviso ad
vallum aduolat. colloquia mili-
tum interrupt. hostes repellit
quos deprehendit interficit. Re-
liqui se coadunant & districtis
enibus sinistras sagis inuolunt.
& se in castra recipiunt. Quibus
rebus confectis Petreius mani-
pulos circuit militesque appel-
lat. nec se nec Pompeium absentem
imperatorem suum aduersario ad
supplicium tradant obsecrat. Fit
celeriter concursus in praetorium
atque postulat ut iurent omnes se
exercitum ducesque non deserturos neque
pedituros. neque sibi separatim a reliquis consilium
capturos. Iuratum est. Edicunt penes quem quisque sit miles Caesaris ut producat. producti
que palam in praetorio interficiant. Sed plerique quos coeperant celant: nocturne per val-
lum emittunt. Caesar milites aduersariorum qui in castra per tempus colloctionis ve-
nerant summa diligentia conquiri & remitti iubet: retentis qui sponte sua apud eum
remanserunt. Venum: in venditionem. Dextras famulas: familiam & satellites
suos. Scelerata praelia: quia civilia & hospitalia. Turba stipatus: id est frequentatus
a cohorte. f. satellitum suorum.

Venturi discrimen habent: perire latebrae

Tot scelerum: populo venia est erepta nocenti:

Agnouere suos: pro nomine fata sinistro

Exigua requie tantas augentia clades

Pax erat: & miles castris permixtus utrisque

Errabat duro concordes cespitem mensas

Instituit: & permixto libamina Baccho

Graminei luxere foci: iunctoque cubili.

Extrahit insomnes bellorum fabula noctes.

Quo primum steterint campo: quae laeva dextra

Exierit. dum quae gesserunt fortia iactant:

Et dum multa negant: quod solus fata petebant:

Est miseris renouata fides: atque omne futurum

Creuit amore nefas: nam postquam foedera pacis

Cognita Petreio: secum et sua tradita venum

Castra videt: famulas scelerata ad praedia dextras

Excitat: atque hostes turba stipatus inermes

Discrimen venturi periculi instanti malo. Perire latebrae: ita se impietatis ex-
cusare non possunt. quia videntur se contra necessarios arma ferre. Per latebras ergo in tuam
personam ignorantia intelligit. Est erepta: sciunt enim se contra charissimos militare: quod
cum prius ignorarent poterant: ut non impium videri venia digni. Pro nomine fata. Deos
ineulat quod tanta strage ex concordiae initio emanare permiserint. Sinistro numine: in iu-
sto & aduerso imperio & potestate. Instituit mensas: ordinat toros super quibus dis-
cebant. Libamina: pitiusatiunculas: gustatiunculas. Permixonon ex castris in alte-
ra castra vectum miscebant. Graminei: herbosi. Luxere: splenduerunt igne qui lucebat in
focis. Fabula: confabulatio
gestorum in bello. Extrahit: p-
trahit & expellit. nam studio
confabulandi nocte pugilabatur
Quo primum steterit. ubi pri-
mum steterit. Iactant. vel ina-
niter loquuntur vel cum factitia
referunt. Negant. dissentiunt
inter loquendum. Fata petebant.
dij volebant. Fides. in suos
duces. Creuit amore. sponte
fecerunt. Nefas. caedes. Nam
postquam. His rebus nunciatis
Afranio ab opere sic se recepit
in castra ut quaecumque accidisset
a quo antio ferret. Petreius
vero cum familia armata & p-
toria cohorte certatorem barba-
risque equitibus improviso ad
vallum aduolat. colloquia mili-
tum interrupt. hostes repellit
quos deprehendit interficit. Re-
liqui se coadunant & districtis
enibus sinistras sagis inuolunt.
& se in castra recipiunt. Quibus
rebus confectis Petreius mani-
pulos circuit militesque appel-
lat. nec se nec Pompeium absentem
imperatorem suum aduersario ad
supplicium tradant obsecrat. Fit
celeriter concursus in praetorium
atque postulat ut iurent omnes se
exercitum ducesque non deserturos neque
pedituros. neque sibi separatim a reliquis consilium
capturos. Iuratum est. Edicunt penes quem quisque sit miles Caesaris ut producat. producti
que palam in praetorio interficiant. Sed plerique quos coeperant celant: nocturne per val-
lum emittunt. Caesar milites aduersariorum qui in castra per tempus colloctionis ve-
nerant summa diligentia conquiri & remitti iubet: retentis qui sponte sua apud eum
remanserunt. Venum: in venditionem. Dextras famulas: familiam & satellites
suos. Scelerata praelia: quia civilia & hospitalia. Turba stipatus: id est frequentatus
a cohorte. f. satellitum suorum.

LIBER QVARTVS.

Voces: verba irritantia ad certamen. Immemor o patriae. Acris ad pacem diffusa
denda oratio: irritandusque suos & in fide retinendus: primusque ipsos ab ingratitude
& perfidia arguit. Immemor: ingratus. Signorum: quae sequeris. Non potest praestare:
non potes hoc agere ut victo Caesare redeas patriae senatusque liberator & confirmator
pristini status. Dum ferrum. Argumentatur a fortuna per libertatem seruanda quae vita est an-
teferenda: melius est enim libere mori quam in seruitute viuere. Incerta fata: euerus & vi-
ctoria dubia. Ibitis ad dominum: euadetis serui. Signa damnata: caesariana quae patriae ho-
stis est. Exorandus erit: impetrandus a Caesare. Ut habeat famulos: ut litis eius ser-
ui & absque differentia nullus
sit liber. Vita: salus ducum.
Nunc nostra salus: nunquam
erit (inquit) ut ego ex proditi-
one salutem consequi velim: nam
malo mori. pacem enim fuerant
milites de ducum salute in ipsa
castrorum proditione. Non hoc
civilia: non per sola vita sed pro
libertate pugnamus. Ideo enim
gerenda sunt bella ut tunc vi-
uere in pace possimus. Tra-
himur: ducimur in seruitutem.
Non chalybe. non opus esset
necessaria bello parare atque pu-
gnare: si libertatem pro pace vel-
lemus amittere. Eruerent: ef-
foderent. Chalybes. Chalybs
fluuius in hispania: a quo chali-
bes dicuntur eius accolae qui fer-
rum effodiunt quod & Cha-
lybs appellatur. Vnde Virgi-
lius. Vulnificusque chalybs.
Sunt & alij Chalybes iuxta
Paphlagoniam in ponto. Fu-
gente metallo: videtur enim
fugere: quia latet in venis ter-
ra. Vallarent: munirent &
velut vallo circumdarent.
Sonipes: equus. Non iret in
aequor: non fabricarentur na-
ues ad pugnam. Si bene li-
bertas unquam daretur pro pace
si serui esse pro pace quidem
vellemus. Hostes nempe meos
Argumentatur a fide seruanda
cum collatione ab iniusto
ad iustum. Illi enim inquit ser-
uant iusiurandum in re iniqua
res vos ipsum etiam cum spe veniae ita ac negligitis. Sceleri. bello civili. Hoc: tanto.

Precipitat castris. iunctosque amplexibus ense

Separat: & multo disturbat sanguine pacem.

Addit ira ferox moturas praelia voces:

Immemor o patriae: signorum oblite tuorum

Non potes hoc causae miles praestare senatus

Assertor victo redeas ut Caesare: certe

Ut vincere potes: dum ferrum: incertaque fata:

Quicquid fluat: melius non deerit vulnere sanguis

Ibitis ad dominum: damnataque signa ferretis:

Utque habeat famulos nullo discrimine Caesar

Exorandus erit: ducibusque quae vita petenda est:

Nunc nostra salus pretium: mercesque nefanda

Proditionis erit: non hoc civilia bella

Ut viuamus: agunt: trahimur sub nomine pacis

Non chalybe getes penitus fugiente metallo

Eruerent: nulli vallarent oppida muri:

Non sonipes in bella ferox: non iret in aequum

Turrigeras classis pelago sparsura carinas:

Si bene libertas unquam pro pace daretur.

Hostes nempe meos sceleri iurata nefando

Sacramenta tenent: at vobis vilior hoc est

res vos ipsum etiam cum spe veniae ita ac negligitis. Sceleri. bello civili. Hoc: tanto.

PHARSALIAE.

Aequa causa: quia senatū & libertatē tutamini. Proh dira: epilogus p̄ cōmiserā-
tione & amplificatiōe. Auger em̄ generale offensionē & insperatā peccati imanita-
tē: & iniquū factum deplorat. Dira pudoris: Hipalage est diri & magni pudoris.
Quā forsan: cū forsan isti pe-
pigerint de salute tua teq; p̄di-
derint. Scelerē: cēdūt. Sic
vbi fere militib; carcer castris
rabies irae confertur. Desue-
ta: q̄diu cessauere. Vultus
minaces: toruitatē & fracun-
diā signa. Pati hominē: non
irasci. Torrida: siccā & fame-
lica. Admonitā: in memo-
riā reuocata. Tument: sup-
biunt. Feruet: excandescit.
Magistro: gubernatore. Itur
a militibus. Fecit monstra fi-
des: pax ipsa vel certitudo rei
gestae fecit impias cedes quas
fortuna in bello oculuisset.
In coeca nocte: confusione &
ignoratiā praestor. nemo em̄
sciuisset auctore impiet̄ cedis
Deorū inuidia: cū odio i deos
siquidē omne scelus dijs fuisset
ascrīp̄ ū gemētes inuiti. Dis
suasor iusti: q̄ em̄ ferrū strin-
git iusticiā obliuiscit. Dum
feriūt odio. inter ferendū ode-
rāt q̄s pauloante amauerunt.
Labētes: cadentes languidos
& miserantes. Feruēt castra:
exercitat exercitus. Turba:
multitudine. Rapiunt: am-
putant a filijs. Ac velut oc-
pe. ac si ignoret frustra & sine
laude & gratia esse videat.
Monstra: cēdiū portenta. p̄
quā intelligit eorum capita
qui fuerant caeli. Nocentes:
parricidas & impios. Tu cē-
sar. Cōmendat Caesar a beni-
gnitate & clementia: q̄ in ad-
uersarios hospites non saue-
rit. quo quidem effectum est
vt videretur posthac iuste pu-
gnare. Spoliatus: priuatus
his qui caeli fuerant.

Vestra fides: qd' pro causa pugnantis aq̄

Et veniam sperare licet: p̄ dira pudoris

Fœdera: nūc toto fatorum ignarus in orbe

Magne pares acies: mūdīq; extrema tenētis

Solicitas reges: cum forsan fœdere nostro

lā tibi sit pmissa salus: sic fatū: & omnes

Cōcussit mentes: scelerūq; reduxit amorē.

Sic vbi desuetā syluis in carcere clauso

Manſuevere feræ: & vult⁹ posuere minaces

Atq; hominē didicere pati: si torrida parunt

Venit in ora cruor: redeūt: rabiesq; furorq;

Admonitāq; tumēt gustato sanguine fauces

Feruet: & a trepido vix abstinet ora mēro.

Itur in omne nephas: & q̄ fortuna Deorū

Inuidia cæca bellorū in nocte tulisset:

Fecit mōstra fides: inter mensasq; torosq;

Quæ mō cōplexu fouerūt pectora: cēdūt.

Et quāuis primo ferrū strinxere gemenes:

Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit:

Dum feriunt: odere suos: anīosq; labantes

Cōfirmant ictu: feruēt iam castra tumultu:

Et scelerū turba rapiunt colla parentum

Ac velut occultū pereat scelus: oīa mōstra

In faciem posuere ducū: iurat esse nocentes

Tu Caesar quāuis spoliatus milite multo

LIBER QVARTVS.

Agnoscis sup̄eros: cognoscis deos tibi p̄pitios: nāq; fuere tibi adeo dexteri in ama-
thia vbi Pompeiū vicisti: neq; ad massiliā vbi græcos: neq; in ægypto vbi Alexan-
drinos superasti. quippe iam habes causam iusti. In aruis: amathijs in Pharsalia. In
vndis: in mari. In æquore phario: in flumine Nili quū pugnaſti cōtra alexandrinōs
Virg. Viridesq; secat placido æquore siluas. Hoc solo crimine: hac perreſcens p̄si-
dia & scelere. Polluta: nefanda. cū premerentur afraniāni pabulatione: aquarentur
ægre frumentiq; copiam pauci haberent: & ad Cæsare multi trāsſugerent. ex castris
Ilerdam versus duces proficiſcunt: Cæsar equitatu prēmīſſo qui nouissimū agmen

260. Agnoscis sup̄os: neq; em̄ tibi maior in aruis

Aemathijs fortūa fuit: nec phocidos vndis

Massiliæ: phorio nec tantū est æquore gestū

Hoc siquidē solo ciuilis crimine belli

Dux causæ melioris eris. polluta nefanda

265. Agmina cæde duces: iūctis cōmittere castris

Nō audent: altæq; ad moenia rursus Ilerdæ

Intendere fugam: campos eques obui⁹ oēs

Abstulit: & siccis inclūſit collibus hostem.

Tunc inops vndæ prærupta cingere fossa

270. Caesar auet: nec castra pati cōtingere ripas

Aut circum largos curuari brachia fontes

Vt leti videre vīam: conuersus in iram

Præcipit timor est: miles non vīde clausis

Auxiliū maſtauit equos: tandemq; coactus

275. Speposita damnare fugā: casurus in hostes

Fertur. vt effuso Caesar decurrere passu

Vidit: & ad certam deuotos tendere mortē

Tela tene iam miles ait: ferrūq; ruenti

Subtrahe: nō vīlo cōſtet mihi sanguine bellū

noli facere. Subtrahe. noli opponere in eos qui irruunt. Conſtet non vīlo sangui-
ne. Vincamus sanguine tam hostium q̄ meorum.

continuo carperet: cū legioni-
bus subsequit: pugnat acriter
& hostes in monte excelsō 16
ge ab aqua castra munire co-
guntur. Eos Caesar vallo &
fossa circumdā: & cū neq; a-
quari: neq; populari possent
pugnare liceret. quantū Cæsar
sine sanguine rem effici posse
videbat: quarto iam die rerū
inopia coacti faciunt deditio-
nē. Duces: pōpelant. Com-
mittere in pugna exponere cō-
tra hostes vicinōs. Polluta
agmina: maculatū exercitū.

Intendere: dirigere. Ilerdæ:
vbi paulū frumētū reliquant
& meliorem exitū rerum spe-
rabant. Eques equitatus cæ-
saris. Abstulit campos. p̄bi-
buit eos ab oī planitie. Auet
cupit. Prærupta. alta. Ino-
pes vndæ. egenos aquæ. Pa-
ti. patiebat. Contingere. ad-
moneri. Curuari brachia. du-
ci vallum a castris ad fontes.
Vt leti videre vīam. vt vi-
derunt se in mortē ex rerū pe-
nuria trahi. Præcipitem. subi-
tam. Maſtauit equos. illi &
inopia paburi adducti: & vt
essent expeditiores oīa farina
ria iumenta interfici iubet.
Damnare fugā. monere. Ca-
surus. moriturus quia rubeat
sine respectu salutis. Decurre
re. e castris in campos currere.
Tendere. dirigere se. Tene.

PHARSALIAE

¶ Vincit haud gratis. Qui cū moriendi pposito ruit nō vincit oīno inultus: ledit et
& ipse. Haud gratis: sed cū dāno vinctis. Sibi vilis: seipsam spernens: habet cū
odio vitā & desperavit. Damno: militū amissione. Nec sentiet ictus: nō erit ei mō
lestū vulnerari atq; occidi. Sanguine: suo. Feruor: cupido moriēdi. Mentis: ho
stis. Cadat impetus: refrigescat desperatio. Perdant velle mori: excidat eis ex anio
desideriū mortis. Deflagrare: irasci & indignari. Incassum: quia nihil nocēbant &
nihil proficiebant. Substituit merso dū nox sua lumina phoebo: q; stellae post solis
decalum apparuerūt. Copia miscendi mar. facultas pugnādi. Tepestū: frigent. iā
ē mō mori non cupiebant. Sau

cia maiores ani. hostes Cae
ris vulnerato alicui comparat
qui post vulnus acceptū dum
calet est audacis maxime. Sed
si victor pugnare absteineat:
impetus ille sanguine effuso
reprimi: & corpus friget: pau
latimq; morit. Pectora lau
cia: hoies vulnerati. Anios:
audacia. Conamen: vires nō
pfectes. Cruor: sanguis ipe

Adduxere cutē: tūc ossa cutē
adducit: hoc est attrahit quū
cruor effundit: q; anteq; hoc
fiat plena est sanguine. Con
scius: q; scit ipsum moriturū.

Ensis adacti. mortiferi vul
neris qd' ense intulit. Stat: nō
pugnat. Torpor: mortis pi
grities. Alligat: stringit & de
bilitat. Subducto robo. ener
uat viribus & subtractis.

Rigens: congelascens & indu
rans. Sicca: exhausta sangui
ne. Inopes vndae: aquae in
digi. Latices: aquas. latet em
in venis terrae. Latex etiā vi
num dicit. quia latet in vite.

Abstrusa: occulta remota.
Rastris: rusticis instrumentis.
dictis a radēdo. Ligonib⁹: q;
a legēdo dicunt. Premit: effo
dit. Ad fastigia: ad pfundā
altitudinē. Virgili⁹. Et q; in
scrobibus fastigia quæris.

Irrigui: qui irrigant. Quq; ir
rigui qui irrigat dicitur. Vir
gilius in. iij. Georgi. Irrigui
bibunt violaria fontem.

Vincit haud gratis iugulo q; puocat hostē.

En sibi vilis adest inuisa luce iuuentus

Iam damno peritura meo: nō sentiet ictus.

Incumbet gladijs: gaudebit sanguine fuso.

Deserat hic feruor mētis. cadat impet⁹ amēs

Perdant velle mori. sic deflagrare minaces

In cassum: & vetito passus laguefcere bello

Substituit merso dū nox sua lumina Phoebo

Inde vbi nulla data ē miscēdi copia Martis:

Paulatim cadit ira ferox: mētēq; tepestunt.

Saucia maiores animos vt pectora gestant

Dū dolor ē: ictusq; recēs: & mobile neruis

Conamen calidus pbet cruor: ossaq; nondū

Adduxere cutem: si conscius ensis adacti

Stat victor: tenuitq; manus: tū frigidus art⁹

Alligat: atq; anim subducto robore torpor

Postq; sicca rigēs astrinxit vulnera sanguis.

Iamq; inops vndae primū tellure refossa

Occultos latices: abstrusaq; flumina quærit

Nec solū rastris: durisq; ligonibus arua:

Sed gladijs fodere suis: puteusq; cauati

Montis ad irrigui premii fastigia campi.

LIBER QVARTVS.

¶ Scrutator pallidus: quæstor: pallens: siue ex terræ exaltatione: siue ex odore sulphu
reo vel pallidus auarus. Tam penitus: tā intime & sub terrā Assyri: qd' foditur in
Assyria. Plinius aug. inueniri pluribus modis docet: in fluuiorū ramentis: vt in tago
pado hæbro puctalo gange: & in India qd' a formicis & gryphibus: vt etiā in scythia
eruitur. Alio mō puteorū scrobibus effodit vt in ruina montiū. Non sonuerunt: nō
inueniunt flumina. Pumice: topio aut cemento. Pumex pprie est lapis non durus
& decoctus & asper quē æthna mons euomit. Antra sudantia: diuerlas fontū ori
gines acute describit. aut em nascunt ex pumicibus: aut ex antris stillantibus: aut ex
creta sabulone & terra dura et

Non se tam penitus: tam longe luce relicta
Merferit assyri scrutator pallidus auri.

Non tñ aut tectis sonuerūt cursibus amnes

Aut micuere noui percussio pumice fontes:

Antra nec exiguo stillant sudantia rore:

Aut impulsa leui turbata glarea vena:

Tūc exhausta super multo sudore iuuetus

Extrahit: duris silicum lassata metallis:

Quoq; min⁹ possēt siccos tollere vapores

Quæsitæ fecistis aquæ: nec languida fessi

Corpora sustentāt epulis: mensasq; perosi

Auxilium fecere famem: si mollius aruum

Prodidit humorē pingues man⁹ vtraq; gle

Exprimit ora sup: nigro si turbida limo (bas

Colluuiēs imota iacet: cadit oīs in haustus

Certatim obscenos mīles: moriēsq; recepit

Quas nollet victurus aquas: rituq; ferarum

Distentas siccant pecudes: & lacte negato

fas: habētes odio cibū. Auxiliū esurie ipsa minus sitire videbant. Mollius ar. terra
humida. Prodidi: indicauit. vt pdere voce sua quenq;. Pingues: humiditas. Collu
uiēs: sordes putridus humor lotiū. Limo: coeno. Immo. nā vt Qui. ait: & capiāt
vitiū ni moueant aq;. Cadit in hau. ob. inclinat se in potiū turpē. Certatim: cōten
tione inter se. Moriēsq;. cū se morti vicinū videret id bibeat qd' p seruāda vita repu
diasset. Siccāt: fugebāt ei lac pecorū. Distentas: lacte plenas. Virg. Sic cythiso paste

PHARSALIAE

distendant vbera vaccae. Sordidus: sanctus. Sorlet: attrahit ab vberibus vaccae. Terunt: cōfundunt vt succū exprimant. Ramos: cōtusos medullasq; arborū. O fortunati. Foelices eos appellat poeta qui ex venenatis fontibus aliqui periere quantū durus est perire liquoris penuria. Itaq; si Cæsar fontes veneno infecisset miles sciens libere nō recusassent. Barbari hostis: Mithrydates pōt rex aquas veneno infecit vt hostes psequētes necaret. Iugurtha quoq; fontes & pabulū corrupit in aphrica & iuba rex. Itē & Aquilius romanus in Asia cui magno crimini est ascriptū: qd̄ impuris medicaminibus in id tempus sacrosancta romana arma violauerit Appianus Salustius Frontinus & Florus auctores sunt. Strauit: interemit. Sanē tabemq; ferarū. id est virus & marcidum serpētū buforūq; sanguinem. Dictæis: Cretensibus. Aconita: herbas quæ natæ ferunt ex spumis cerberi tracti ad superos: & nascunt in saxis & loribus nudis quas græci aconas vocant: vt Plinius libro vicesimo secundo scribit: esseq; omnium venenorum pessimum tradit. Solinus ait ab Acone portu in pōto aconita herbas noxias nominata. Non decepta: sed prudēs & scia. Flamma: calore naturali. Rigent: aspera sunt. Squamosis: asperis. vt accidit etiā febricitantibus. Venæ: in quibus est plus sanguinis. Quāq; videtur per arterijs in quibus est spiritus ponere. vt infra: Aera nō palus vacuis discurre venis. Pulmo: qui spongiosus ac fistulis inanibus cauis attrahit reddetq; animam. Rigatus: irritatus. Nullo humore quem attrahit ex aere & concipit ex potu. Angustat meatus alternos: stringit spirationes & respirationes. Suspendit halitus emissioes anhelæ. unde suspensio dicti qui difficultat respirant. Rescisso: ulcerato. Captant: attrahunt & hauriūt. Nocturnū: quia frigidus est. Hærent in nubibus: spectant nubes pluuiam non emittentes. Quocq; magis miseros: vt magis sitis irritaretur erant inter duo eis conspicua flumina. Quodius. Non facile esuriens posita retinebere mensa. Fortis equus visæ semper adhiñit equæ. Ieiunia vnde: penurias aquæ. Soluant: crucient illos.

Sordidus exhausto sorbet ab vbere sanguis
Tūc herbas: frōdesq; terit: & rore madētes
Distinguit ramos: ac si quos palmitē crudo
Arboris aut tenera succos pressere medulla
O fortunati fugiens quos barbaros hostis
Fōtibz in mixto strauit per rura veneno.
Nō licet influuiis saniem: tabemq; ferarū
Pallida dictæis Cæsar nascentia saxis
Infundas aconita palam: Romana iuuetus
Nō decepta bibit: torrent viscera flamma:
Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis
Iam marcent venæ: nulloq; humore rigatus
Aeris alternos angustat pulmo meatus:
Rescissoq; nocent suspiria dura palato.
Pandūt ora siti: nocturnūq; aera captant:
Expectāt imbres: quorū mō cūcta natabāt
Impulsu: & siccis vultus in nubibus hærent
Quocq; magis miseros vñ ieiunia soluant:

LIBER QVARTVS.

Super: vltra. Meroen: metropolim & insulam Nili in ægypto: cuius longitudo stadia tria milia: latitudo mille: a matre Cambisæ conditoris sic appellata. Arentes: æstu ipso & libyam versus plurimis harenæ cumulis: & versus arabiam præcipitibus montibus cingitur. Sub axem cancri: sub regione cancro subiacenti. Garamantes: populi sunt in libya Psyllis contermini: sed in austri plagâ magis conuersi. a Garamante Apollinis filio denominati. Nudi: propter æstum. Deprensus: obfessus. Stagnantē: latum & effusum more stagni. Iam domiti: omnium regnū indigni duces cū colloqui in loco a militibus semoro petissent: negassetq; Cæsar & cōcessisset vt palam loquerent: accepit setq; obsidem Afranij filium ventū est in locum a Cæsare delectum & vtroq; exercitu audiente locutus est Afranius. Domiti: coacti necessitate & victi. Cessere: destitere aduersari fortunæ. Damnatis: armis abiectis & improbatæ Afranius: Petreius em̄ minus audebat: quia pacem superiorem deturbauerat. Semianies: semimortuos siti. Hostilia: cæsariana. Seruata præcantī maiestas: quāq; supplex esset: seruabat tamen maiestatem auctoritatemq; suā dum præcare: & ducis personam iustinebat. Non fracta: non delecta aduersitate. Priorem: prosperam. Nouos: aduersos. Sed ducis: ducē em̄ sui officij non oblitus agebat. Si me degene. Oratio est sua foris ab vili & honesto. Caprans em̄ Afranius a persona sua auditorisq; beniuolentiā aperit: cur confidat vitā a Cæsare imperatore. Inde cōfutat quæ obijci possent cōiectura eorum quæ ante acta sunt: & a iure: quia quod oportuit fecit: & sic vitur statu cōiecturali & absoluta iudiciali. Inde decens exercitum cum rei amplificatione petit a militum cessationē: tum quia victum quia infelices sint. Degeneri: vili. & a Cæsare quem nobilē intelligit beniuolentiā caprat. Fortis dextera: a persona sua conciliatio: q; maiuisset fortiter mori q̄ indigno & turpi facere deditionē. Rapiēdo: subito inferendo. Salutis: vitæ. Dignū donanda: q; predam te dignū a quo tantū accipia beneficiū. Nō partis. Cōfucatio est. Pompeianus inq; factioes nō sectamur: nec ea mētē vt tecū dimicemus: præfecti exercitui sumus. sed cū duces essemus motū est bellum ciuile.

Nō sup arentē Meroen cancriq; sub axem:
Qua nudi Garamantes arant: sedere: sed iter
Stagnantē Sicorim: & rapidū depressus Iberi
Spectat vicinos sitiens exercitus amnes:
Iam domiti cessere duces: pacisq; petendæ
Auctor damnatis supplex Afranius armis:
Semianies incastra trahēs hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes: seruata precanti
Maiestatis nō fracta malis: interq; priorem
Fortunā: casusq; nouos gerit omnia victi:
Sed ducis: & veniā securo pectore poscit:
Sime degeneri strauissent fara sub hoste:
Non deerat fortis rapiendo dextra leto:
At nūc sola mihi est orandæ causa salutis
Dignū donanda Cæsar te credere vita.
Nō ptis studiis agimur: nec sumpsim⁹ arma
Consilij inimica tuis: nos deniq; bellum

Caesare prior: legationi nostrae & in Pompeii officio quod debebamus. Dum potuit quoad licuit & oportuit. Nil fata moramur: cedi mus diis & necessitati: nec impedimus successus tuos. Gentes hesperias: exercitum & hispanas. Aperimus: quia hac victoria patebit tibi iter in orientem. Patimur te securi orbis relictum: sinimus te nihil vereri de occidente. Orbis: occidentis. Non cruor: hoc in nos esse debes clementior quod est tibi sine labore & sanguine parva victoria. Peregit: profecit. Lassa manus: debilitata & sese cadendo. Ignosce: noli imputare quod victi sumus. Ocia: quiete & cessatione ab armis. Inermes: exauratos & dimissos a militia. Capis: per commiserationem cum dissuasione ut non seruet ipsos in usum suum. Prostrata: mortua. Danata: infelicia & victa. Partemque tri, nec decet nos captiuos tecum triumphare. Fata sua: suum officium fata: legem militiae cursu. Victos: nos. Vincere: militare cum tuis.

At C. His auditis Caesar cum misisset has partes miserationis nulli hominum minus conuenisse: improbasseque ducum crudelitatem & totam causam. constituit ut si de puincij secederet exercitusque dimitterent senemini nociturum: haecque esse extremam pacis conditionem. Dumque res huc deducit: ut hi qui habeant domicilium ac possessiones in hispaniam statim: reliqui ad varum flumen dimittant: ne cui de his noceat. Poeta paucis verbis haec obruens militum decursu ad flumina dum luxurie improbatior affectus explicat. Facilis: exorabilis. Serenus: latus. Flectit: mouet & exorat. Remittit vs. bei. poe. concessit cessationem a militia et ipunitatem. Iuste: benigne. Incustodito: a caesarianis. Inclinat se ut bibat. Turbat: turbida reddit. Continuum: multi ex continuo potu quasi suffocati sunt: & tamen adhuc subiebant Tractus: haustus. Aera non passus quod non sinit spirare et respirare. Venis: arterijs & fistulis spiritus. Arctauit: strinxit: collisit. Animam: spiritum. Multis militibus. Pestis feruida: vehemens sitis. Cedit: cessat.

Inuenit ciuilem duces: causamque priorum.

Dum potuit: seruata fides: nil fata moramur:

Tradimus hesperias gentes: aperimus eas:

Securumque orbis patimur post terga relictum:

Nec cruor effusus campis tibi bella peregit

Nec ferrum: lassamque manus: hoc hostibus vnus

Quod vincas: ignosce tuis nec magna petunt.

Ocia des fessis: vitam patiaris inermes

Degere quam tribuis: campis prostrata iacere

Agmina nostra putes: nec enim felicibus armis

Miseri damnata decet partemque triumphi

Captos ferre tui: turba haec sua fata peregit.

Hoc petimus: victos ne tecum vincere cogas

Dixerat. At Caesar facilis: vultumque serenus

Flectit. atque usum belli: poenamque remittit.

Ut primum iustae placuerunt foedera pacis.

Incustoditos decurrit miles ad amnes:

Incumbit ripis: permixtaque flumina turbat.

Continuus multis subitarum tractus aquarum

Aera non passus vacuum discurrere venis:

Arctauit: clausitque animam: nec feruida pestis.

Morbus egens: sitis indiga & insatiabilis. Nam quo plus sunt potius sitiant aquae. Robora & vires: robustae vires & nervosae viris. Endiadis est: vel separe. O prodigia in luxuriosos inuehitur: in quos & Plinius praesertim libro nono & decimo. & Iuuenalis & Horatius & Persius. Luxuries: immodestia. Prodigia: quae effundit & perdit res. Paratu: apparatus. Fames ambitiosa: definitio gulae. Quaesitorum: in agris siluis & aquis. Et laeta gloria mensae: delicata & sumptuosa quae gloria in dapum splendore locatis. Discite: ab hoc exemplo. Paruo: parua re. Producere vitam: viuere. Quantum natura: paucis enim minimisque rebus natura contenta est. Erigit: attollit

Cedit adhuc: sed morbus egens iam gurgite plenius

Visceribus sibi poscit aquas: mox robora nervis

Et vires rediere viris: o prodigia rerum

Luxuries nunquam paruo contenta paratur:

Et quaesitorum terra: pelagoque ciborum

Ambitiosa fames: & laeta gloria mensae.

Discite: quam paruo liceat producere vitam:

Et quantum natura petat: non erigit agros

Nobilis ignoto diffusus consulit Bacchus:

Non auro: myrrhaque bibunt: sed gurgite puro

Vita redit: satis est populis: fluuiusque: ceresque

Heu miseri qui bella gerunt tunc arma reliquunt

Victori miles spoliato: pectora turus:

Innocuusque suas curarum liber in vrbes

Spargitur. o quantum donata pace potitos

Excussis nunquam ferrum vibrasse lacertis

Poenituit tolerasse sitim: frustraque rogasse

prospera bella Deos: nepe vis Marte secundo

Tot dubiae restant acies: tot in orbe labores:

et laboris poenituit: & quod non prius se dedissent seque foelices vacatione existimabant: cum viderent tantum laboris superesse victoribus. Vibrasse ferrum: immisum. Frustra: quia non exauditi sunt. Vis Marte secundo: caesarianis. Dubiae restant acies: incertae an sint superandae.

PHARSALIAE

¶ **¶** Vt numq[ue] quis fortuna incerta nunq[ue] fauere desistat. Labet successibus: cadat a prosperitate. Terras: in macedonia aegypto a phrica & hispania. Fata: euetus. Felix: in solatiu[m] petreianor[um] & caesarianor[um] inuidia poeta foelic[us] censet qui in tanta ruina scit ubi sit moriturus. Nutante: inclinante se. Fessos: petreianos. Certos: no[n] interruptos: & suo arbitrio initos. Sordida: nigra fumosa. Sua terra: patria ppria: natale sol[u]m. Colonos no[n] deductos: habitatores non alio transmissos: vt accidet veteranis Caesaris qui in nduas colonias deducunt. Remisit hoc oneris: imminuit hac poena. Q[uod] abest pavor: q[uod] nec Pompeiu[m] nec Caesar[em] timent. Legit & fauor: hoc est studi[u]m

vel in Pompeiu[m] vel in caesare

Ille: Caesar. Ille: Pompeius.

Nullo voto: non em plus vi etoria Pompeio q[uam] Caesari praecabant. No[n] eade[m]. Florus poete fere verbis hoc idem explicat inquiens. Aliquid tamen aduersus absentem ducem ausa fortuna est circa illyricum & aphricam quasi de industria prospera eius aduersis radiarent: quippe cu[m] fauces adriatici maris iussi occupare Dolo bella et Antonius ille illyrico hic corcyrico littore castra posuissent: iam maria late tenente Pompeio legatus eius octavius libo ingentibus copiis classica[m] circumuenit. Vtriusq[ue] de ditione fames extorsit Antonio missae quoq[ue] a Basilo in auxilium eius rates quales inopia nauium fecerat noua Pompeianoru[m] arte cylicum actis sub mare funibus capre quasi per indaginem duas th[ese]us explicuit. Vna quae opiterginos ferebant in vadis hesit.

No[n] constitit eade[m]: no[n] perstitit similis & prospera: sed aduersa. In partes: contra classes & exercitus: in mari em adriatico obsessus est Antoni[us] a Pompeianis. Ferit: percutit: alluit. Vt tradit Strabo. Longas: exporrectas. Iader: dalmatia in adriacum mare excurr[ens] oppidum quod Iadera appellatur. Tepidum: non frigidum. Molles: mites. Illic: Antonius legatus Caesaris. Bellaci: pugnaci. Curetum: brundisiorum. In secundo dixit. Vrbs est dictae olim possessa colonis. Curetes (vt Strabo libro decimo docet) gentes fere in Creta. Dictae a cura. i. tonsura quasi detonsi: vel a Curo monte: vel galicuti corae: id est puellae muliebres longas stolas induunt.

Vt nuqua[m] fortuna labet successibus anceps

Vincendunt toties: terras funde[n]t in omnes

Est cruor: Caesar per tot sua fata sequendus

Felix qui potuit mundi nutante ruina

Quo iaceat iam scire loco: non praelia fessos

Vlla vocat: certos no[n] rumpit classica som[us]

Ia co[n]iux: natiq[ue] rudes: & sordida tecta (nos

Et no[n] deductos recipit sua terra colonos

Hoc quoq[ue] securis oneris fortuna remisit:

Solllicitus menti q[uod] abest pavor: ille salutis

Est author: dux ille fuit. sic praelia soli

Felices nullo spectant ciuilia voto.

No[n] eade[m] belli totum fortuna per orbem

Constitit: in ptes aliquid sed Caesaris ausa est:

Qua mar[is] adriaci longas ferit vndas Salonas

Et tepidu[m] i[m] molles Zephirus excurrit Iader

Illic bellaci co[n]situs gente curetum:

Salonas: urbem & Emporium in dalmatico littore: Vt tradit Strabo. Longas: exporrectas. Iader: dalmatia in adriacum mare excurr[ens] oppidum quod Iadera appellatur. Tepidum: non frigidum. Molles: mites. Illic: Antonius legatus Caesaris. Bellaci: pugnaci. Curetum: brundisiorum. In secundo dixit. Vrbs est dictae olim possessa colonis. Curetes (vt Strabo libro decimo docet) gentes fere in Creta. Dictae a cura. i. tonsura quasi detonsi: vel a Curo monte: vel galicuti corae: id est puellae muliebres longas stolas induunt.

LIBER QVARTVS:

¶ **¶** Tellus: Corcyra insula: vt indicat Florus. Circūflua: quae circū datur mari. Clausur: obsidet. Extrema: vltima qua[m] Caesar tenebat. Cautus ab incurfu: quia in loco munito forti manu stipatus contra vim erat. Recedat: absit. Antonius em opprimebatur. Expugnat tuta: vinci munitissima. Submittit: subministrat. Ceres. vltimum fatu[m]. Flaua: epytheton. Protulit: emisit. Legit & proserit. i. eferit. Segetem herbam frumenti quae vix exorta attondebat. Pores & per hypallagen legere. Miles Antonius qui herbis vescebat. Miseris: miserabilibus. Attonso aruo: depastis herbis: viribus siccis glebae ageris assumpserat. Vt primu[m]. Poeta aliter q[uam] Florus haec narrat historia. At is em: q[uod] Antonius obsessus q[uod] primu[m] vidit Basilum ducem & socios auxiliares: statim fabricatis nauib[us] conatus est euadere. Sed cu[m] eius duae triremes praeterissent: ratis tertia cathenis Pompeianoru[m] inhaesit: quae quidem memorabile posteris dedit exemplu[m]. Quippe vix mille iuuenum manus circūfusi vndiq[ue] exercitus per die totum tela sustinuit. Et cu[m] exitum virtus non haberet: tamen in deditionem veniret horum tribuno Vultio mutuis ictibus in se co[n]currerit. Socios Caesarianos. Basilum: praefectum classis. Terrae aduersae illyricae vbi Dolo bella erat. Exquisita: excogitata. Furta fugae: apparatus occultis discessus. Extendunt: ordinant. Leuant erigunt: struunt. Sed firma. Florus non ait Antonianos edificasse: sed a Basilio missas Antonio rates quales inopia nauis fuerat. Co[n]texunt robora: componunt rates: hoc est trabes sibi connexas. Ducent: struunt et ordine. Molibus: ponderibus magnis. Namq[ue] ratem vacuae sustentant. Hoc pacto est structa ratis. Positae sunt in gemitum ordinem sexaginta scaphae quas trahibus deuinxerunt & cratibus contexerunt: tamen intra ipsum ordinem non extra ordinatis & collocatis. Cuppae. Cuppae proprie sunt vasa magna in poculorum aut paradysum forma vt est Trapeti concauus locus. Vtitur eo verbo Cato in primo libro de re rustica: & Varro dixit: cuppas vinarias & cuppas acetis. Cathenis: trabibus connexis & implentis: quae cuppas ligabant. Excipit: recipit & sustinet. Obliquas alnos: transuersos ramos ex alao factas: & materia[m] p[er] materiato posuit. Geminis ordinibus: quia sicut ordines duos habebant a tergo: ita interius: ne videri possint.

Quos alit adriaco tellus circūflua ponto:

Clauditur extrema residens Antonius ora:

Cautus ab incurfu belli: si sola recedat:

Expugnat q[uod] tuta: fames: no[n] pabula tellus

Pascēdis submittit equis: no[n] proserit vllam

Flaua ceres segetē: spoliabat gramine capu[m]

Miles: & attonso miseris iam dentibus aruo

Castro[rum] siccas de cespite vulserat herbas.

Vt primu[m] aduersae socios in littore terrae:

Et Basilu[m] videre ducē: noua furta per aequor

Exquisita fugae: neq[ue] em de more carinas

Extēdunt: puppesq[ue] leuant: sed firma gerēdis

Molibus insolito: co[n]texunt robora ductu

Nāq[ue] ratē vacuae sustentant vndiq[ue] cuppae:

Quaru[m] porrectis series co[n]stricta cathenis:

Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.

libus: ponderibus magnis. Namq[ue] ratem vacuae sustentant. Hoc pacto est structa ratis. Positae sunt in gemitum ordinem sexaginta scaphae quas trahibus deuinxerunt & cratibus contexerunt: tamen intra ipsum ordinem non extra ordinatis & collocatis. Cuppae. Cuppae proprie sunt vasa magna in poculorum aut paradysum forma vt est Trapeti concauus locus. Vtitur eo verbo Cato in primo libro de re rustica: & Varro dixit: cuppas vinarias & cuppas acetis. Cathenis: trabibus connexis & implentis: quae cuppas ligabant. Excipit: recipit & sustinet. Obliquas alnos: transuersos ramos ex alao factas: & materia[m] p[er] materiato posuit. Geminis ordinibus: quia sicut ordines duos habebant a tergo: ita interius: ne videri possint.

PHARSALIAE

Nec gerit remigiū: nec habet remon ordinē cui nocere possit. In fronte: facie lateris
Perit hoc æquor: remigat intra illud mare quod est intra scaphas. Miracula: mira
spectacula. Taciti secreti. Nec verberet vn̄ las apertas: nec remis agi videat. Tūc
freta: structa rate mare obseruauerūt: vt cū vnda: reflexu eam deducerent. Aestus:
fluius. Decliuibus: refluxis. Nudent arenæ: in refluxu vnda: littoris arena detegit
Iamq; expolitio & ressuente mari litus fit latius. Missa: immissa. Lapsa: labens
tēpus p̄ tpe. Profundo: pronop mare ressuū. Gemina: cumites. Dux: triremes
quas hauerat Antonius inuenturis gratia exercendæ. Turris ardua: ratis turrita &
tabularis munita reliqs supabat. Pinnis: merulis & apicibus. Noluit. tota hæc h̄
storia varia est. Quippe poe/ta ante Cæsaris ex hispania re/du h̄c præliū gestū fuisse scribit. Cæsar ȳo post q̄ brū/du siū redijt: & inde in epyrū nauigauit. Liui⁹ in epithome Antonij captū scribit. Flor⁹ cū poera cōuenit. q̄ ait libonē octauij cū. l. nauib⁹ brundu/siū venisse. insulā occupasse. antonij obsedisse. inde absces/sisse Custos Octauij. Pōpeij p̄fectus q̄ Salonas puenit. & concitatis Dalmatis a Cæsare ipsos auertit Salonasq; oppu/gnauit. Illyricæ maris q̄ l. lyrios alluit. Cōfessi tē. subi/to oppugnare & cape. Cele/res. expeditas. Crescat dū p̄. dū reliq; egrediāt ne captis pri/mis stationē teneret. Temere incaute. Inuitat. nō iuadēdo Ad repetē. æqr. ad nauigādū cū reliqs nauib⁹ q̄s plures pu/tabat. Sic dū. Octauij vena/tori naues c̄ ruis cathenis retib⁹ sagittis & canib⁹ cōpanē Claudat. includat. Aera. odo/ræ aerē. Est em̄ odor corpus aerē. Pēn̄ odo. synecdoche sagittæ venenate q̄ a veneno odorē accepit. Vel p̄ pēnas in telligim⁹ q̄s in retiū finib⁹ ad terrorē ferat venatores appo/nit p̄ quib⁹ rubri pāni frustu/lis vtunt. Attollat. erigat. Varis. picis furcis q̄ retia su/stinēt. Varri q̄q; Nonio auctore dicunt q̄ plātas obtortas expēsasq; habēt Clamofa latrantia. Molossi. canis epyrotici. Epyrus ei molossia dī Spartanos. lacedemonios

Nec gerit expositū telis in fronte patenti
Remigiū: sed qd̄ trabibus circū dedit æquor
Hoc ferit: & taciti præbet miracula cursus:
Qd̄ nec vela ferat: nec aptas verbera vndas:
Tūc freta seruant: dum se decliuibus vndis
Aestus agat: refluxoq; mari nudent arenæ.
Iamq; relabenti crescebāt littora ponto:
Missa ratis pronō defertur lapsa profundo:
Et gemine comites: cūctas sup̄ ardua turris
Eminet: & tremul̄ tabulata minātia pinnis.
Noluit illiryæ custos Octauius vnda
Cōfestim tentare ratem: celeresq; carinas
Cōtinuit: cursu crescat dum præda secūdo:
Et temere ingressos reperēdū inuitat ad æqr
Pace maris: sic dū pauidos formidie ceruos
Claudat odorate meruentes aera pennæ:
Aut dum dispositis attollat retia varis
Venator: tenet ora leuis clamofa molossi:
Sparthanos: cretasq; ligat: nec creditur vlli
Sylua canī: nisi qui pressō vestigia rostro

LIBER QVARTVS.

Tanes. Credit cōmittit vagariue sinit. Colligit ve. obseruat signa pedū. Presso
ro. nō emissa voce erit. Cubilia. loca vbi fera cubat. Loro tre. cauda tremēti. &
trāslatio est. Cōplent mo. implent militib⁹ rates. Insula corcyra in q̄ erat Antoni⁹.
Quo tpe. sub solis occasū & in crepusculo. quū nos adhuc a solis q̄ occidit splendore
impedit. Cylix Cylices qui erāt in classe Octauij. Anūq; quā iā olim in piratica exercu/erāt. Vacare. vacatū esse sup̄ficiē maris vt cathenis non ap/parerēt. Vincula. cathenas et funes hamatos. Medio pōto sub aq; maris. Laxas. lētas. Fluitare. fluxu moueri. Sco/pulis di. vt ab vno in aliū ex/tenderent. Quæ sequit. scda Tardata. retēta. Sed ter. rates ex cuppis in q̄ erāt opitergini rapta est ad pruptā quādā & cōcauā rupē quā poe/a descri/bit. Adducto. tracto. Im/pendēt. iminēt. Moles ru. ru/pes exporrecta q̄ iā casura vi/det. Star. non cadit. Mirū. p̄fatio est interposita. Siluis. q̄ sunt supra rupē. Pōtus. flu/ctus. Cœcis. obscuris et igno/tis. Tectū. latens. Restituit ra. emittit qd̄ rapuit Cauernæ antra. Euomuere fre. emisere aquā quā attraxere. Cōtorti vor. vnde vorticose & vele mētes superāt charibdi q̄ attrahit & vomit aq̄s. Tauromi/nitanā. Taurominiū mōs as/perrimus i sicilia sup̄ q̄ & op/pidū taurominiū est nō. peul a massana qd̄ Zancle cōdide/rūt Hic. iuxta hæc rupē. Co/lonis. ciuib⁹. Opiterginis. opiterginū oppidū est i venetia Oi sta. oi loco & custodia i q̄ stabāt. Circueunt: circū in/uadūt. Puppes. octauij. Ta/citas frau. nauī insidiosæ captā Vincula. cathenas & vncos. Ferro. securib⁹. Poscit plia accingit se ad pugnā. Nulla spe. q̄ si vinceret soluere nauē

Colligit: & præda nescit latrare reperta
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro
Nec mora complent moles: auidæq; petitis
Insula deferitur ratibus: quo tēpore primas
Impedit ad noctē iā lux extrema tenebras.
At pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat artæ Cylix: passusq; vacare
Sūma freti medio suspēdit vincula ponto:
Et laxas fluitare sinit: religatq; cathenas
Rupis ab illyricæ scopul: nec prima: nec illa
Quæ sequit: tardata ratis: sed tertia moles
Hæsit: & ad cautes adducto fune secuta est.
Impendent caua saxa mari: ruituraq; semp
Stat mixtæ moles: & syluis æquor inumbrat:
Huc fractas aqlone rates: submersaq; pont⁹
Corpora sæpe tulit: cecisq; abscondit i antris
Restituit raptus tectū mare: cunq; cauernæ
Euomuere fretum: contorti vorticis vnda
Tauromitanā vincūt feruore Charybdim.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Cōstitit: hæc omni puppes statione solutæ
Circueunt: alij rupes: ac littora complent.
Vultei⁹ tacitas sensit sibi gurgite fraudes:
Dux erat ille ratis: frustra qui vincula ferro
Rumpere conatus: poscit spe prælia nulla

PHARSALIAE

nō poterat: ignorabat q̄ quō se verteret: & nō videbat in q̄s esset pugnaturus q̄ erat
 iā nox. ¶ Hoc tñ in calu: in hac aduersitate (ingr) fortitudo oppressa quantū potuit se
 defendit. Tot milia: hostiū. Inde: ex nauī Vultei. Vix ple. co. mille vt dixim⁹ erāt:
 sed rem poetæ iminuit: quanc̄ prima legionis cohors est militaria: habetq; pedītes
 mille centū & q̄nq; equites. cxxj. reliq; vō: nā in singulis legionib⁹. x. erāt: minores
 dimidio cōstruebant. Nā cōdidit: plū mox dīremit. Dubiā lu. crepusculū. Pacē:
 cessationē ab armis. Rexit: moderauit & cōfirmavit p̄teritos. Sic: h̄m̄ dīrōne. Li
 bera: cōficia suaforia vtp̄ libertate & fide in Cæsare mori honeste malit q̄ i parata fer
 uitute turpiter viuere. Bitq; honestior suafo q̄ illa hegesif
 philosophi cirenaici q̄ de hu
 manæ vitæ miseria differens
 multos ad mortē voluntariā
 inducebat. Ideo quæ a Ptole
 meo de ea re concionari prohi
 bitus est. Cōsulte: synthesis
 est. Angusto: breui. Vita
 bre. nullus parauit q̄ spaciū
 se occidit habet: occurratq;
 his q̄ vitæ cupiditate dicunt:
 eū videāt mortē sibi ab hoste
 instare. Querendæ: inferēde
 sibi. Nec gl̄a le. infe. nec est
 minus gloriosum in morte.
 Admoto occur. fa. ire cōtra vi
 cinā mortē q̄ incerta est oib⁹.
 Tēpore incerto: quū sit tps
 incertū. Par animi laus: equa
 magnanimitatis gloria. An
 nos quos spera. vitā incertā:
 vt egit Cato. C. Alanus & in
 dorū philosophi. Momentū
 breue spaciū. Accersas dū fa.
 dū mō tibi mortē cōsciscas.
 Cogit. f. a me. Velle mori:
 voluntas em̄ vniciq; libera
 est. Fuga nulla pa. Argumē
 tū a necessitate. Certe ingt fu
 gere nō possum⁹: & istar ho
 stis vitæ nr̄e. Igit si gen⁹ mor
 tis delegerimus erim⁹ absq;
 metu nō ei nisi mortē tmem⁹.
 Ciues: romani. Iugulis: vi
 tē. Lethū gñs mortis an v̄ra
 an hostili manu perire malitis
 Et abest ille. meture desini
 mus. Cupias quodcūq; necesse est: vnū relistamus qd̄ necessitas exigit. Sequitq; p̄
 clarā illā sententiā: Oē qd̄ est nece: se seruit sapienti: q̄a quicqd̄ est necesse sapiens vult.

LIBER QVARTVS.

¶ Non tamen in coeca. Consolationis locus a laude praesenti & certa: quia conspicui insignes nō in cōfusa strage pereunt. Cadenda in coeca nube: moriendum in latebris & ignoranda praelix: in quibus non liquido apparet qui fortiter agunt. Involuit: confundunt. Permixtis tenebris: confusione & ignorantia. Conserta: cōfusa & immixta: ita vt neq; ipsa discernant: neq; auctores cordis ipsorum nati sint. In mediū: in cōmune: cōmuniter em occidi aestimantur. Obruta virtus: fortitudo confusa. Perit: non cognoscitur, non apparet. Nos in conspicua: deorum beneficio nos sumus affecti testes virtutis nostrae. Conspicua: quae conspicitur. Aequora: in quibus

Non tñ in ceca bellorũ nube cadendũ est:
Aut cũ permixtis acies sua tela tenebris
Inuoluũt; cõferta iacēt quũ corpora campo
In mediũ mors oĩs abít: perít obruta virtus:
Nõ in cõspicua focijs: hostiq; carina
Constituere Dei: præbebũt æquora testes
Præbebũt terræ: summis dabit insula faxis
Spectabũt geminæ diuerso e littore partes
Nescio qđ nřis magnũ: & memorabile fatif
Exemplũ fortuna paras: quæ cũq; per æuũ
Exhibuit monumēta fides: seruataq; ferro
Militiæ pietas transibit nostra iuuetus.
Nāq; suis p te gladius incumbere Cæsar
Esse parũ scĩmus: se d non maiora sup̃sunt
Obsessis tantis q̃ pig nora demus amoris
Abscidit nostræ multũ sors inuida laudĩ:
Quod nõ cũ senibus capti: natisq; tenemur
Indomitos sciat esse viros: timeatq; furentes
Et morti faciles ańios: & gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates: tentare parabunt
Fœderibus: turpiq; volent corrũpere vita.
O vtinā quo plus habeat mors vnica famæ:

conspiciunt. Aequora: in quibus sunt & hostes: Terræ: diuersæ. Littora diuersa quibus sunt socij hostes. Insula: corcyra ex qua discessimus. Geminae partes: Caesaris & Pompei. Diuerso littore: dalmatice & illyrico. Nescio quod nostris magnum. Gratulatur fortuna: locus a laude consequenti. pollicetur enim hoc exemplum superatum esse omnes veterum historias. Fatis. mortis. Transibit monumēta: superabit exempla. Exhibuit per æuum: dedit præterito tempore Fides & pietas. vt erga imperatorem autrem. Serua togæ ferro. vulnerib⁹ & mortib⁹ acceptis aut illatis Nāq; suis. Apostrophe ad Cæsarem: Incumbere iuuentutem nostram Suis: proprijs. Sed non maiora: sed nos obsecrari maius testimonium præstare non possumus. Pignora: testimonia. Tanti: quantum in te gerimus Abscidit nostræ. Conqueritq; totus simul populus mori Saguntiorū exemplo nō possit. Abscidit. diminuit. Sciat hostis. Indomitos viros. insuperabiles ei Furentes. iratos. Non plures. quia eos superassemus. Tentare coedibus. pacisci. Turpiq; vitæ. turpe enim esset victos esse & in seruitute viuere. Vnica. singularis & egregia. Flabeat. assequatur.

¶ Promittant veniā salutē & ignoscat. Calido: Calefcit em̄ iētū & sanguine. De-
sperasse: omne salutis & vitæ spem amisse. Virtutē merendū fortitudinis exēple
acquirere debemus: vt Cæsar mortē nostrā indoleat & stragem appellet. Dentata
recessum: quīs incolumis possem euadere: nolim tamē vltēius viuere. Recessum:
liberū discessum. Emittant: liberent. Instantia: mortem instantē. Proieci vitam:
animā. spreui viuere posthac. Stimulis: ardore. Furor est: diuinus impulsus & cō-
citatio. vnde & vaticinantes furere dicuntur. Virgilius libro. viij. hos moriendi sti-
mulos appellat. Ardore dei dij ne hunc ardorē mentibus addunt. Euriale an sua cuiq;
deus sit: dira cupido. Quos

iām tangit vicinia lethi: qui
sunt vicini mortis. Victu-
rosq; dei: dij volunt vt victo-
ri intelligant mortis foelicitate:
tem: quo magis in vita per-
maneant. Durent: perseuerēt.

¶ Foelix esse mori: siquidē vt
Cicero in Tusculanis ait: vel
dij ipsi vel cum dijs futuri su-
mus: est em̄ magnū bonum
mors & erumnarum requies:
que cuncta mortalia mala dis-
soluit. Eam aliquando dij im-
mortales pro præmio dedere
hominibus: vt deobi & bito-
ni triphoneo & agamedī: qui
exedificato delphis templo a-
pollini: petita ab eo mercede
quæ esset homini optima: &
ille daturum se ostendisset tri-
duo post reperti sunt mortui.

¶ Sustulit. erexit. Cum syde-
ra coeli: cum omnes lucem fu-
turam meruerent: anteq; eos
vultēius oratione confirmas-
set. Flexo temone vrsæ: ap-
parente aurora quo tempore
vrsæ maioris plaustrum in
orientem conuertitur: supra
dixit. Perrhæis obliquo ely-
ce: cum verteret axes. Cum
præcepta subissent: cum per-
suasi essent Vultei sententijs.

¶ Nec segnis mergere pōto. &
tunc (inquit) nox erat brevis: & nocturna sydera statim occidebant: erat enim sol in
geminorum signo: & nox incipiebat ab ortu sagittarij. Ledæa signa: geminos in quos
fieri conuersi Castor & Pollux Ledæ filij. Hanc fabulam apud Higinū & quintum
librū fastorum Ouidij lege. Lux est altissima vicino cancro: quum sol ex geminis
cancrum est ingressurus qui est signorum altissimus: dies sunt maximi.

Promittāt veniā: iubeant sperare salutem:

Nenos cum calido fodiemus viscera ferro:

Desperasse putēt: magna virtute merēdū ē:

Cæsar vt amissis inter tot milia paucis

Hoc damnū: cladēq; vocet: dēt fata recessū:

Emittantq; licet: vitare instantia nolim.

Proieci vitam comites: totusq; futuræ

Mortis agor stimulis: furor ē: agnoscere sol

Permissum est: q̄s iam tangit vicinia fati:

Victurosq; Dei cælant vt viuere durent:

Felix esse mori. sic cunctas sustulit ardor

Nobilium mentes iuuenū: cū sydera coeli

Ante ducis voces oculis humentibus oēs

Aspicerent: flexoq; Vrsæ temone pauerēt

Idem cū fortes animos præcepta subissent

Optauere diē: nec segnis mergere ponto

Tūc erat astra polus: nā sol Ledæa tenebat

Sydera vicino cū lux altissima cancro est.

¶ Nox tū. Nox inqt impellebat sagittariū in quē chyron cætaurus achyllis magister
cōuersus est: qui & arcitenens dicit. Vrgebat: in occidentē ita vt apparente sole sa-
gittarius occidisset & sub primā noctē oriret: nox autē quæ est vmbra terræ semp eā cir-
cuit fugiēdo a cōtraria parte in qua sol est. Estq; descriptio occasus cronici respectu op-
positionis. Detegit istros: ostendit hostes opiterginorū. Istri populi vltra Venetiā.
dicta fluuiū Istro qui Danubius est. Rupes: supra dixit. Alij rupes ac littora com-
plent. Lyburnos: Lyburnia regio cuius finis & initium Dalmatia est. Graia cum clas-
se: corcyrea. nam (vt Strabo docet) Chersicrates archiæ qui syracusas condidit socius

ad deducendos corcyram ac-
colas & heraclidarum genere
procrearus expulsus lyburnis
insulā habitatorū frequētia re-
ferit. Suspenso vincere bello:
lo: induijs & pactonibus vt
facerent deditionem. Mora
mortis: tarditate inferendi sibi
mortem: dicitq; hoc ex sua cō-
iectura poeta. Si fieret dul-
cior: quia iniussa eis erat. De
uota: deputata & addita. Lu-
ce damnata: cū moriendi pro-
posito & vitæ infensa. Pro-
misso sibi fine manu: cum se-
met constituisset occidere.

¶ Tumultus: metus præliorum
Excussere mētes paratas ad
summa: remouerunt propo-
sita prompta ad mortem. Ma-
nus: hostium coetus. Terra:
multi em̄ scopulis & e rupe
ipsos oppugnabant. Fidu-
cia mortis: quam mors dabat
Vtq; satis: post certamē ho-

stle in seipsos tela verterunt.
Bello: prælio. Furor: ira &
impetus pugnādi. Fata: mor-
tem. Retecto: aperto: nam ar-
mis antea tegebatur. Cuius
sit dextra digna meo cruore. i.
qui me occidere audeat. Cer-
ta fide: nam si me percussit
dabit argumentum quoq; se
mori velle. Non vnus ensis
sed multi. Iamdudum: tunc
tunc. Viscera: corpus. Gra-
to: iūctus: quia reddit pietatis of-
ficium. Debebat: quia ab eo

Nox tū thessalicas vrgebat parua sagittas

Detegit ora dies stantes in rupibus istros:

Pugnacesq; mari graia cum classe liburnos

535 Tentauere prius suspens o vincere bello

Fœderibus: fieret captis si dulcior ipsa

Mortis vita mora. stabat deuota iuuentus

Damnata iam luce ferox: securaq; pugna:

Permisso sibi fine manu: nulliq; tumultus

540 Excussere viris mentes ad summa paratas

Innumerasq; simul pauci terraq; mariq;

Sustinuere manus: tanta est fiducia mortis.

Vtiq; satis bello visum est fluxisse cruoris:

Versus ab hoste furor: prim⁹ dux ip̄e carnæ

545 Vultēius iugulo poscens iam fata relecto

En quis ait iuuenū est: cui⁹ sit dextra cruore

Digna meo: ceraq; fide p vulnera nostra

Testes se velle mori: nec plura locuto

Viscera nō vnus iam dudū transigit ensis

550 Collaudat cūctos: sed eū cui vulnera prima

Debebat grato moriens interficit iētū.

ictus ex fide erat percussurus: debitor enim erat primi vulneris.

PHARSALIAE

Concurrunt: contra se ruunt. Totū nefas: omne. quia cognatos fratres & filios et parentes caedebant. Vnis partibus: militibus Caesarianis qui erant eiusdē patris. S. c. semine. Non aliter inquit mutuis se vulneribus cōficere qui nati sunt ex draconis dentibus quos secuit Cadmus ad thebas: vt in tertio Methamor. scribit Ouidius. Nec alter terrigenae exorti ex dentibus peruigillis Draconis ab Iasone satis auxiliāte medea i Dyrcea conhors: acies terrigenae thebanorū. Emicuit: apparuit: exorta est. Semi ne: dentibus. Dirū omen: malū auguriū Erheodi & Polynici fratribus: qui ad illorū exemplū mutuis se ictibus confecerunt. Phasidos: fluuij hoc est regionis in scythia.

Dente insomni: ex dentibus draconis peruigillis. Missa: immissa & cōcitata veneficis Medea: quae in eos id furoris immisit: ne impetū in Iasonē facerent. Tantos sulcos: q̄s Iason bobus igniuomis fecerat: vt in. viij. metham. scribit Ouidius. Medea: Cethae hy psaeq; filia. Inexpertis: de quibus ante nō fecerat periculū. Expauit: ne in Iasonē iruerēt iuuenes: opitergini. Pacti fata mutua: qui se vicissim occidere cōstituerant. Virtutis: fortitudinis. q̄a semimortui alios occidebant. Pariter vno eodēq; tpe. Nec quenq; quisq; inquit quenq; saucius alium interemit. Nec vuln⁹. nec expectabat vt ferirēt: sed sponte in gladios iruebant. Adactis: immixtis intentis. Et iugulis pressere ma. s̄a p ferrū euntes iugulo vulnerant: manū tangebant. Incurrunt: interimunt incurrendo. Haud trepidate: audacter feriebant ea sola pietate vtentes: vt vno dūtaxat ictu charissimū quēq; psternerēt. Pōdere: virib⁹. Vna: sola est p̄cipua. Nō re. nō iterasse ictus. Viscera laxa. intestina egressa. Foris la. p spaciola tabulara ratis. Lucē despe. aurā vitālē quā spreuerūt: & oderūt. Vi ctōres. octauianos quāq; nō armis vicerant. sed obsessis mortis causam praeberant.

Concurrūt alij: totūq; in partibus vnīs
Bellorū fecere nephas. sic semine Cadmi
Emicuit dīrcaea cohors: ceciditq; suorum
Vulneribus: dirū thebanis fratribus omen:
h Phasidos: & campis in somni dente creati
Terrigenae: missa magicis e cantibus ira
Cognato tantos cōplerunt sanguine sulcos
Ipsaq; inexpertis: qd̄ primū fecerat herbis
Expauit Medea nephas. sic mutua pacti
Fata cadūt iuuenes: nīmīq; i morte viroꝝ
Mors virtutis h̄: pariter sternūtq;: cadūtq;
Vulnere letali: nec quenquā dextra fefellit
Cū feriat moriēte manu: nec vuln⁹ adactis
Debet gladijs: percussū est pectore ferrum:
Et iugulis pressere manus: cū sorte cruenta
Fratribus incurrūt fratres: natūq; parenti.
Haud trepidante tñ toto cū pondere dextra
Exegere enses: pietas ferientibus vna
Non reperisse fuit iam latis viscera laxa
Semianimes traxere foris: multūq; cruoris
Infudere mari: despectant cernere lucem:
Victoresq; suos vultu spectare superbo:

LIBER QVARTVS.

Iam strage. peracta caede hostis rate potius cadauera cōburenda sepeliendaq; tradidit. Conspicit. ab hoste. Ducibus. Octauio & reliquis. Essētanti. esse tantae auctoritatis apud milites suos. adeoq; amoris ab eis vt pro fide ei seruanda se milites interimerent. Maiore ore. maiori laude & celebrata. Non tñ. Non intelligent (inquit) hoc exemplo populi qui tyranno seruiunt. vt aut seipsos aut tyrannū morte cōficiāt. Totūq; hoc dicere ad cōcitandū iuuentutē in Nerone videt. Ignauae. pusillanimes & imbelles. Viroꝝ. magnanimoꝝ opiterginorū. Non ardua. nō difficilia. Seruiliū. seruilitutē. Manu. morte manufacta. Regna. reges methonymia. Ob ferrū ob armatos & mortē quam ferro inferūt. Vritur. vexat.

Et mortē sentire iurat. iam strage cruenta
Conspicit cumulatā ratis: bustisq; remittūt
Corpora victores: ducibus mirantib⁹ vlli
Esse ducem tanti: nullā maiore locuta est
Ore ratem totū discurrens fama per orbem
Nō tamē ignauae post haec exempla viroꝝ
Percipient gentes: quā sit nō ardua virtus
Seruitiū fugisse manu: sed regna timentur
Ob ferrū: & sauis libertas vritur armis:
Ignoratq; datos: ne quisquā seruiat: enses.
Mors vtinā pauidos vitā subducere nolles
Sed virtus te sola daret. nō segnior illo
Marte fuit: qui tūc libycis exarsit in aruis.
Nanq; rates audax lilybaeo littore soluit
Curio: nec forti velis Aquilone recepto
Inter semirutas magnae Carthaginis arces
Et culpeam tenuit stationis littora notae:
Primaq; castra locat cano. pcul aequore: q̄ se
Bagrada lentus agit siccae fulcator harenae.
Iam strage. peracta caede hostis rate potius cadauera cōburenda sepeliendaq; tradidit. Conspicit. ab hoste. Ducibus. Octauio & reliquis. Essētanti. esse tantae auctoritatis apud milites suos. adeoq; amoris ab eis vt pro fide ei seruanda se milites interimerent. Maiore ore. maiori laude & celebrata. Non tñ. Non intelligent (inquit) hoc exemplo populi qui tyranno seruiunt. vt aut seipsos aut tyrannū morte cōficiāt. Totūq; hoc dicere ad cōcitandū iuuentutē in Nerone videt. Ignauae. pusillanimes & imbelles. Viroꝝ. magnanimoꝝ opiterginorū. Non ardua. nō difficilia. Seruiliū. seruilitutē. Manu. morte manufacta. Regna. reges methonymia. Ob ferrū ob armatos & mortē quam ferro inferūt. Vritur. vexat.

Ignorat: nescit arma iuuenta fuisse ad arcendā seruilitutem: tuendamq; libertatē. Mors vtinā: vtinā pusillanimes mori nō possent: & senio cōsumerent. sed sola virtute & egregio facinore mortē cōsequeremur. Subducere vitā: subtrahere e vita. Te: emphasim habet videlicet ex qua foelicitatē cōsequimur. Nō segnior In Aphrica q̄q; aduersis factis pugnauiere Caesariani. Curio em̄ praemisso e sicilia Martio cū nauibus & cū exercitu eū secutus flumē bagradā puenit: ibiq; C. Ganiū legatū cū legationibus reliquit: ipse cū egratu processit ad castra explorada cornelianā. Cūq; pugnaret cōtra Varrū qui aphricā senatus noīe obtinebat obrutus a Iulio: hae copijs est occisus. Nō segnior. f. mars. Illo: qd̄ gestū est in adriaco. Libycis aruis: in aphrica. Lilybaeo: Siculo lilybeus p̄montoriū in sicilia occidentē versus: a lilybea vrbē dictus. Nec forti: leni non vehemēti. Inter semi. locū i q̄ Curio puenit describit: ap̄ pellat aut aquilaria. abestq; a culpeis passū. xxij. milia: habetq; nō incōmodā estate stationē & duobus eminentibus p̄montorijs cōtinenti. Culpea: vrbe littoralē in p̄montorio Mercurij. Notae: fama cognita. Cano: spumoso. propter fluminis ingressum. Bagrada: fluuius nō longe ab vrica & castris Cornelianis: iuxta quē M. Antilij milites serpentem. cxx. pedum longitudine occiderunt. Agit se: fuit odiose.

PHARSALIAE

Inde illinc in castra Cornelia se contulit. Anthæi quæ regna Anthæi in mauri-
tania esse nō longe ab hortis hesperidū Plinius scribit. Sic & reliqui. Lucanus nō idē
sentire videt. Tumulos: siue colles siue sepulchrū Anthæi intelligit: in quo (auctore
Strabone) inuenta est a Sertorio tibia sexaginta cubitis longa. Exesas: præruptas &
arrosas. Cupientē: me siue aliquē. Caulas nois: cur appellent regna Anthæi. Inco-
la rudis: rusticus habitator. Cognita: ea quæ cognouit & audiuit a patribus auis &
proauis. Nondū effœta: nondū penitus vacuata partu. Cōcepit: ex se ipsa. Partū
terribilē: foetū tremendū. Nō tā iusta fuit: nō tam potuit gloriari terra typhone ty-
tio & bryareo q̃ Anthæo q̃n-
tū fortior fuit & maior. Iu-
sta: vera. legit & vasta. Ty-
phon: qui & Typhæus dicitur.
Tytanis & terræ filius arma
cōtra superos tulit. Sed tandē
fulminato trinacria sup̃impo-
sita est. Lege in quinto Mæta.
Virg. tamen inquit. Inarime
Iouis imperijs imposita Ty-
phæo. Tytius: Iouis & Hel-
lares filius: quē Iuppiter abdi-
dit cū trā Iunonis metueret:
& hinc dictus est terræ omni-
parētis alumnus: is cū diāne
vim inferre conaret sagittis a
pollinis confixus est. Tibul.
Porrectusq; nouē tyti p̃ iu-
gera terræ: Assiduas atro san-
guine pascit aues. Briareus:
tytanis & terræ filius fuit &
centūgeminus. Pepercit: coe-
lo: fuit causa seruādī coeli. Su-
stulit: produxit. Phlegæis:
thessaliciis. vbi gigantes con-
tra deos cōgestis mōtibus in-
surrexerunt. Phlegra Macedo-
niæ oppidū in thermico sinu
ut inquit Plinius. Est & in cā-
pania locus iuxta puteolos:
in quo gigantes alijs fulminari
sunt. Hoc quoq; terra etiā
hoc dono auxit vires filij.
Munere: bñficio. Defecta: de-
bilitata. Parentē: terrā. Vi-
gent: vires resumūt: tacta em
terra fortior euadebat. Hæc: in q̃ natus est. Illi: anthæo. Epulas raptos: vixisse ex
leonū carne q̃ vires auget: q̃q; Achilles nutrit⁹ est. At sō. nō dormiebat supra pelles
& coria ferarū: nec supra fides & tabulas. Nuda: absq; strato & herbis. Periere:
occidebat pastores agricolas hospites nautas. Virtus: fortitudo ipsius. Auxilio ca-

Inde petit tumulos: exesasq; vndiq; rupes.

Anthæi quæ regna vocat nō vana vetustas.

Nominis antiqui cupientē noscere causas.

Cognita p̃ mltos docuit rudis incola patres

Nōdum post genitos tellus effœta gigātes

Terribilē libycis partū concepit in antris:

Nec tam iusta fuit terrarū gloria Typhon:

Aut Tityos Briareusq; ferox cœloq; pepcit

Quod nō Phlegæis Anthæū sustulit aruis

Hoc q̃q; tā vastas cumulauit munere vires

Terra sui foetus: qd̃ cum tetigere parentem

Iam defecta vigent renouato robore mēbra

Hæc illi spelunca domus: latuisse sub alta

Rupe ferunt: epulas raptos habuisse leones

Ad somnos non terga feræ præbere cubile

Assuerūt: nō sylua torū: viresq; resumit

In nuda tellure iacens: periēre coloni

Aruorū libyes. pereūt quos appulit æquor

Auxilioq; diu virtus non vsa cadendi

LIBER QVARTVS.

quod em̃ frequentius cadebat: eo fortior resurgebat. Terræ opes: auxiliū terræ. Sta-
ret: nō se prosterneret. Mali cruenti: mōstrici crudelis. Exciuit: ex grācia cōcitauit.
Alcidē: Herculē sic dictū siue ab Alceo auo: qd̃ improbat Seruius. siue ab Alcis qd̃
est fortitudo. Leuantē monstris immanibus: libertatē noxijs animalibus. Ille: certame
describit Hercules & Anthæi. Proiecit ter. exiuit & abiiecit pellē. Cleone: Archa-
dici & Nemæi. Cleone archadiæ oppidū est in nemæa regiuncula. Perfudit mēbra:
Hercules ingit more græco se
oleo vñxit. Stati. Postq; oleo
gauisa cutis petit æq̃ vterq;
Procursum mediū: atq; hausta
vestit harena. Tūc medios ar-
tus alterno puluere siccat. Li-
quore: oleo. Palestre olym-
piacæ lucte q̃ sit apd̃ olympij
tēpli Iouis in elide. Palestra
dicta siue a paleo qd̃ luctor:
siue a Pale dea. Statius. Ante
alios placet vncta p̃les. Ille
Anthæus. Matre: terrā. Cō-
seruere ma. corripuere se. Ne-
xu: implicatione. Colla diu.
tentat ut mutuo colla apphen-
dere: sed nō poterāt: q̃a f. mi-
ter cōtrahebāt. Hinc Stati. ait.
Collaq; demersit humeris.
Teneat: ab yroq;. Mirat: vñ
ipsi inter se vel spectatores.
Exhaust: defatigauit anthæū
Qd̃ pdidit: q̃ rē manifesta-
uit. Cervix lassata q̃ti: collū
debilitatū agitabat. Vrgerit:
vrgebat q̃a se cōstringebāt.
Manu obliq; solēt luctatores
ita cruribus manū inferere vt
aduersariū loco moueant &
stringant. Labare: lababāt.
Victos: hercules. Alligat ter-
ga: cōplectit & astringit. Cō-
præssis suis em̃ sibus q̃ sunt
iuxta femur illius illa compri-
mebat: vt pectus pectore Di-
stēdit ing. extēdit femur ape-
riēdo coxas. Insertis: immissis
inter crura. Explicuit: dissol-
uit dilatauit in terrā. Arida:
arenosa. Rapit: attrahit & in-
heret ei. Sudorē: anthæi. Cō-
plent: replent nouo sanguine.

Terræ spernit opes: inuictus robore cūctis

Quāuis staret: erat: tandē vulgata cruentē

Fama mali terras monstris: equorq; leuantē

Magnanīmū Alciden libycas exciuit oras.

Ille Cleonæi proiecit terga leonis:

Anthæus libyci: perfudit membra liquore

Hospes olympiacæ seruato more palestræ:

Ille parum fidens pedibus cōtingere matrē:

Auxiliū membris calidas infundit arenas.

Conseruere manus: & multo brachia nexu:

Colla diu grauibz frustra tentata lacertis:

Immotūq; caput fixa cum fronte tenetur:

Miranq; habuisse parem: nec viribus vñ

Alcides primo voluit certamine totis:

Exhaustq; virum: qd̃ creber anhelitus illi

Prodidit: & gelidus fesso de corpore sudor.

Tūc cervix lassata quatit: tūc pectore pectus

Vrgerit: tunc obliqua percussa labare

Crura manu iam terga viri cedentia victor

Alligat: & mediū compressis sibus arctat.

Inguinaq; insertis pedibz distēdit: & omnē

Explicuit per mēbra virū: rapit arida tellus

Sudorem: calido complent sanguine venæ:

PHARSALIAE

nouisq; viribus. ¶ Tori: musculi & carnis tutores in cruribus & brachijs in quibus fortitudo est. Intumuerunt repleti sunt. Induruit: durus euasit p totos artus. Laxauit lentauit: dissoluit. Nodos: cōpressum. Nouo corpore: nouis viribus corporis. Cōstitit firmus stetit. Nec sic. nec adeo timuit: quū in hydrā serpētē q̄ latine dī excerta apud lernā argiuorū paludē certauit: cū amputaret vnū caput: duo vt Diodo. scribit renascebant: habebat em̄ centū. Defectā: trū cū. Anguib⁹: capitib⁹. Rudis: nou⁹ & inexpectus q̄a post angues in cunis elyfos hydrā primū conficere iussus est ab Euristeo iam adolefens. In achij: archiuis ab Inaco fluuio & rege. Ille: Anthæus. Ille: Hercules. Noueræ: iunoni q̄ mortā eius oprabat. Exhaustos: vacuos & deliberos. Ferret olym. laturus esset coelū. nā cū atlas gigas defessus esset altero coelū humero sustinere: mutareq; vellet alterū: herculē oneri succedere interi iussit. Mēbris: anthæi Spōte ca. vt plus viriū a terra accipiat. Maior: fortior. Quisq; inest: vis dīa terrena mitit in festū anthēū. Spūs vis. Egerit: mitit. Laborat: ad suggerēdas. Parentis: terrę. Standū est: stes opiet. Nō crede. sō. nō cōmitteris terrę nō cades vltius. Herebis sustineberis supra pect⁹ meū. Huc: supra pectus morieris. Sustulit: subleuauit. Nitētē inter. conantē cadere. Nati: anthæi. Stricta ge. correpta frigore mortifero cōgelatō iā sanguine. Hinc æui. Hæc est inq̄ ratio q̄a hic appellat regia anthæi certamēq; cū hercule famosa cu. plena fama & audiens antiq̄s historias. Miratrixq; regis suæ. famosa ei i bonā & malā pte capis

Intumuerunt tori: totosq; induruit Artus:
Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
Cōstitit Alcides stupefactus robore tanto
Nec sic inachij quāuis rudis esset in vndis:
Defectā timuit reparatis anguibus hydram
Cōfluxere pares: telluris viribus ille:
Ille suis. nunquā saeuæ sperare noueræ
Plus licuit. videt exhaustos sudoribus artus
Ceruicēq; viri siccam: qua ferret olympum
Vtq; iterū fessis iniecit brachia membris:
Nō expectatis Anthæus viribus hostis
Spōte cadit: maiorq; accepto robore surgit:
Quisq; inest terris: in fessos spiritus Artus
Egeritur: tellusq; viro luctante laborat.
Vt tandem auxiliū tactæ prodesse parentis
Alcides sensit: standū est tibi dixit: & vltra
Nō credere solo: sterniq; vetabere terra:
Hærebis pressis intra mea pectora membris
Huc Antæe cades: sic fatus sustulit alte
Nitētē in terras iuuenē: moriētis in Artus
Nō potuit nati tellus submittere vires:
Alcides mediū tenuit: iam pectora pigro
Stricta gelu: terrisq; diu nō credidit hostem
Hinc æui veteris custos famosa vetustas.
Miratrixq; sui signauit nomine terras.

LIBER QVARTVS.

¶ Sed maiora. Quare hic idē locus castra corneliana appellatur: reddidit. Istis collibus: est em̄ iugū directū emens in mare vtraq; ex parte pręruptū atq; asperū: sed paulo leniore rastigio ad eā partē quæ ad viciā vergit aqua abest directo itinere paulo amplius passus mille: vt Cæsar ait. Maiora est em̄ celebrius hoc nomē. Qui reuocauit hostē Poenū. Cū Hannibal iam quatuordecim annos intrā Italiā sæuaret. Scipio Africanus magnis cū copijs ad Carthaginem oppugnandā se cōtulit. q̄a quidā a suis Hannibal reuocatus: coactus est ex Italia discedere. Poenū hostē: Hannibalē aphricanū. Arcibus: vrbibus. Pōito: Scipioni qui iā tenebat Libyā. En. Verba sunt incolæ qui fabulā docuit. Victoria roma. Romani primū victores fuere in his campis. Curio lætatus: auspicio foelicitateq; loci Curio ductus illic castra cōstituit. Fortuna locorū: fors loci. Ductus: scipionū maioris & minoris. Tranquillus in Cæsare ait. Ad eludendas autem vaticinationes quibus foelix & inuictum in ea prouincia fataliter scipionū nomen ferebat despectissimū quendā ex Corneliorum genere cui ad opprobriū vitelutioni cognomen erat in castris secum habuit. Tentoria lintheas militum casae. Non fausta: infœlicia. Faustus em̄ dicitur is cui feres. Foelix vō tam qui dat q̄ qui accipit foelicitatē. Statius libro quarto. Inachij proles infœusta lycurgū. Indulsi castris: opē de diti castrametatus est. Abstulit omen: foelicitatis victoriæ q̄ deleuit auspitiū quia vict⁹ fuit. Non æquis viribus. nā copias Vari despiciens Curio duas legiones ex quattuor q̄s a Cæsare acceperat: & centū quinquaginta equites transporauerat. Omnis romanis quia omnis pars Aphricæ que victa parebat romano imperio. Vari. P. Accij Vari: qui olim illic prætor fuerat: sed auximo profugiens Aphricā sua sponte vacuā occupauerat duasq; legiones coegerat: vt Cæsar in primo bellorū ciuiliū tradit. Robore: militib⁹. Regis libyę gēis: regis mauritanie Exrema: extremo occidēte meridieq; aduecta. Suum: qui ipsi præerat Furius amplior. Atlas. mons a Mauritania in ethyopiam vsq; porrectus. Gadibus: insulis in mari atlantico. Qua sunt lōgissima extendunt in longū. Ab occiduo cardine & medio: & regē occidēis & meridie.

Sed maiora dedit cognomina collibus istis:
Poenū qui latij reuocauit ab arcibus hostē
Scipio: nam sedes libyca tellure pōito
Hæc fuit: en veteris cernis vestigia vallī:
Romana hos primū tenuit victoria cāpos.
Curio lætatus tanquā fortuna locorum
Bella gerat: seruetq; ducum sibi fata priorū:
Felici non fausta loco tentoria ponens
Indulsi castris: & collibus abstulit omen:
Sollicitatq; feros nō æquis viribus hostes.
Ois romanis quæ cesserat Aphrica signis
Tunc vari sub iure fuit: qui robore quāquā
Confissus latio: regis tamen vndiq; vires
Exciuit libyæ gentis: extremaq; mundi
Signa suū comitata lubam. nō fusior vlli
Terra fuit dño: qua sunt longissima regna:
Cardine ab occiduo vicinus gadibus Atlas

PHARSALIAE

¶ Hammon: templū Iouis harenosū qui apud Garamantes in formā arietis colit. De quo inquit Ouidius. Medio tua corniger Hamon Vnda die gelida est ortuq; obituq; calescit. Confinis syrtibus; vicinis locis vadosis in fine aphricæ ægyptū versus. At qua, sed latitudo inquit regni hinc & illinc tangit oceanū. Plaga feruida: regio calida. Regni iuba. Iacet lata: extendit in latitudinē. Distinet: hinc & indeteneri: & exportit sub terræ zona. Exusta: loca ipsa iuba. Salustius. Deinde loca exusta solis ardoribus. Sufficiunt spacio: extendunt in spaciū & implent eā. Zonæ calentis: torridæ sub qua sunt iuba regna. Tot castra: quasi dicat numerosa. Autololes: populi validissimi Tinganæ p. usciæ gens getura p. quā iter ad montē arlantē. vt Plinius tradit. Numidæ: quia Nomadus appellati a mutandis p. pilionibus: vt Plinius ait. Getulus: gens æthiopiā versus habet terras ab oriente mōto: fas vbi elephantes nascunt. Inculto: non strato. Maurus Mauri in occidentali aphrica ad atlanticū oceanū sunt. Concolor: quia niger. Nasamō gēs in desertis libyæ iuxta anchiseos & littora syrtim. De quibus poeta lib. ix. ait. Hoc tā segnes solū raras tāti exerit herbas: Quas nasamon gens dura legit: qui p. xima ponto Nudus rura tenet. Marmaridæ: ægypto cōtermini a phæredoni ferme regiōe ad syrtim vsq; maiore porrecti sunt. Garamantes: garamas populus in desertis libyæ vtrinq; augilis & psyllis vicinus. Medor: q. in asia sunt conterminiq; assyriæ. Missile: jaculū. Michax: siue mazax: siue maca. post nasamones est iaculandi peritus. Massilia: mediterranea regio est beonice ciuitatis libyæ. Nudo dorso: equis sine stratis. Ora leui: eqs. infernos baculo regit. Flestit: pcutiendo. Et apher: & aphri illi extremi venatores qui erant metatq; casus vt nomades. Errare mapa: vagari p. domos pastore. Simul: postq;. Nō est si. nō fidit ferro posse cōficere. Operire: tegere iniiciendo. Laxis: aptis. Nec solum iuba: nō solū senatur & pōpeio fauere: sed etiā curioni obesse studebat. nā vt Cæ. ait. Huic & paternū hospitium cū Pōpeio: & simulas cū Curione intercedebat q. tribunus ple. legē pmulgauerat. q. lege regnū iuba publicauerat: dabat bella iræ: pugnabat ex iusticia de causa suscepta. Hūc q. causam iræ exponit. Polluit: maculauit. nā

Terminat: a medio cōfinis syrtib⁹ Hamon
At qualata iacet vasti plaga feruida regni
Distinet Oceanū: Zonæq; exusta calentis
Sufficiūt spatio: populi tot castra sequunt.
Autololes: numidæq; vagi: semper paratus
Inculto getulus equo: tūc cōcolor indo (sto
Maur⁹: iops Nasamō: mixti Garamate pu
Marmaridæ volucres: æqiturusq; sagittas
Medorū tremulū cū torsit missile Mazax:
Et gens: quæ nudo residens massilia dorso
Ora leui flestit frenorū nescia virga:
Et solitus vacuis errare mapalibus Apher
Venator: ferricq; simul fiducia non est
Vestibus iratos laxis operire leones.
Nec solum studijs civilibus arma parabat:
Priuatæ sed bella dabat luba cōcitus iræ.
Hūc quoq; q. superos: hūanacq; polluit āno:

LIBER QVARTVS.

pletatis obliuio accepto p. cio Cæsaris partibus fauit eūq; irritauit. ¶ Tribunitia: quā ipse tribunus tulerat. Tyranno: luba. Dū facit te regnū: dū te Cæsari subigit. a q. fuit ingenti largitione corruptus. Ille: iuba. Esse fructū. quantū in eo se cōstiterat: sperabatq; vlciſci. Sceptri regni qd. obtinebat. Hac fama. iræ & exercituū. Et qd. timebat etiā q. milites infidos habebat & inextros tyrones. de quib⁹ in. ij. dixit. Op. positus qndā polluto tyro miloni. Hi em̄ sub Domitio fuerāt. & traditi a Cæsare Curioni. Deuota: addita. Exploratus. exptus & pbatus. Cice. in Verre. Tu mihi reli quis exploratū atq; pmisſum. In vndis rheni. in gallico & germanico bello. Corphini. oppidi pelignorū. Du cibus. Cæsari & Curioni. Priori: Pōpeio & Domitio. Vtrūq; q. sit infidus et dubi⁹. Lege historiā apud Cæsare. Sed postq;. Curionis cōsiliū post fugā suā narrat. Munia: custodias & officia. methonymia. Salu. Munia ordinis extrema sequit. Desolata: deserta. nā centuriones marsi duo. ex castris curionis cū manipularib⁹ suis duob⁹. &. xxx. ad Actū Varū profugerant. Profat: secū. Audendo: inuadendo hostē. & est sentētia. Dū meus. priusq; me deserat. Variā dant oclia mentē. ges cōsiliū mutat. Terenti⁹. Dū animus i dubio est paulo momento huc vel illuc impellit. Eripe cōsi. interrūpe pugna ipsorū de fuga cōsulationē. Quū dira vō. quū pugnādi furor quēpiā inualit: & galeatus ensem strixit: nō pudet eū nec meminisse debere infestē pti sed pugnat in eam. Subit: in mētē venit Et galeæ tex. pur. & quū nō pudet q. nō videt nec agnoscunt. Pudere ei poterant tyrones illos pugnare: in eos trāsfugas q. eadē essent nisi fortuna: & eadem in obſidione ppeſsi. Cōferre: cōparare ambos & pluri facere alterū. Pedere. pōderare indicare q. iustior sit. Inde. illis p. tibus p. quibus stat. Veluti. sic gladiatores in aduersariū pugnant. non ex iniuria iraq; veteri. sed quia cōtra stat & oppositus est. Muneribus. laudibus gladiatorijs. Arenæ fatalis. mortiferi certaminis quod fuit in arena.

Lege tribunitia solio depellere auro
Curio tentarat: Libyamq; auferre tyranno:
Dū regnū te Roma facit. memor ille dolor:
Hoc bellū sceptri fructum putat esse retenti
Hac igitur regis trepidat iam Curio fama:
Et quod Cæsareis nunquā deuota iuuētus
Illa nimis castris: nec Rheni miles in vndis
Exploratus erat Corphini captus in arce:
Infidusq; nouis ducibus: dubiusq; priori
Fas vtrūq; putat. sed postq; languida segni
Cernit cūcta metur: nocturnaq; munia valli
Desolata fuga: trepida sic mente profatur
Audēdo magnus regis timor: arma capeſſa
Ipse prior: campum miles descēdat in æquū
Dum meus est variā semp. dant oclia mentē
Eripe cōsiliū pugna: quū dira voluntas
Ense subit preſſo: & galeæ texere pudorem
Quis cōferre duces meminit: q. pēdere cās
Qua stetit: inde fauet: veluti fatalis arenæ
Muneribus nō ira vetus concurrere cogit:

PHARSALIAE

¶ Productos commissos ad pugnandum. Odere pares: habent odio aduersarios opposi-
tos. Quae blanda fortuna, cui fortuna ipsum deceptura principio fauit, nam primum cum
numidis prospere pugnavit: imperatorque est appellatus. Inde Varii pepulit: postea cum
aduertisset aquas veneno infectas: nam bibentibus veluti nebula visus obtinebat
cum vomitu & spasmo: ut meminit Appianus vticam obsedit. Blanda malis futuris:
alliciens in futuram caedem. Recepit: excepit. Nudata: patientia, nam quando statum
aduerso vultu latent. Terga: militum Varii. Cecidit: percussit usque in castra. Foeda:
turpe est enim fugere. Tristitia sed postquam audita Varii repulsa speras iuba se Curionem
superaturum futurum cum ingen-
ti exercitu venit. Praemissitque
Saburam cum paucis copiis
quas magna ex parte pauci ex
quites ex nostris noctu inter-
fecerunt. Sequenti vero die cu-
rio cum omnibus copiis quar-
ta vigilia egressus cohortibus
quinque relictis in castris rem-
gestam cognouit: ad hostem
peruenit ignarus iubarum cum ma-
gnis copiis elephantibusque
draginta sex milia passuum di-
stare, misissetque ad Saburam Hi-
spanorum gallorumque equitum duo
milia praelium iniit. Instansque ce-
lentibus cum exercitu ex secede
eum militarium itinere defessior
euentus oppressusque est.
Rebus, potestate. Rapti agmi-
na furtim, raptim & clanculum
copias ducit. Iussa, vetuerat
enim vulgari aduentum suum.
Timeri: ne timeret. Ab hoste
a Curione improvido. Mit-
titur. Ordo est. Sabura secun-
dus Numidus a rege mittitur
qui laceffat & eliciat prima
exigua manu simulatorem bel-

Productos odere pares, sic fatus apertis
Instruxit campis acies: quae blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit:
Nam pepulit varii campo nudataque foeda
Terga fuga: donec vetuerunt castra cecidit.
Tristitia sed postquam superati praelia vari
Sunt audita iubarum: latus quod gloria belli
Sic rebus seruata suis: rapit agmina furtim:
Obscuratque sua per iussa silentia famam
Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri:
Mittitur exigua qui praelia prima laceffat:
Eliciatque manu numidis a rege secundus
Vt sibi commissi simulator Sabura bellum:
Ipse caua regni vires in valle retentat.

Aspidas ut Pharias cauda solertior hostis
li sibi commissi. Laceffat: prouocet. Eliciat: educat. Commissi: mandati ut gereret. Se-
rebat enim iubarum reuocatum esse bello finitimo & Sabura rem commissam. Sed rex
sex milium passuum intervallo de Sabura aberat. Ipse rex. Retentat vires, retinet ex-
ercitum. Aspidas. Sic iussus est (inquit) Curio ut aspis ab Ichneumone. Aspidemque
Curioni. Saburam cauda ichneumonis. Iubarumque capiti comparat. Aspis (ut ait Plu-
nius libro octauo) habet internecium bellum cum ichneumone, notum animal, hac glo-
ria maxime in eadem natum aegypto, mergit se limo saepius, siccatur sole. Mox ubi
pluribus eodem modo se coram loricauit in dimicationem pergit, in ea cauda se attol-
lens ictus irritio auersus excipit, donec obliquo capite specularis inuadat in fauces.
Meminit eiusdem Strabo in libro decimo septimo. Aspidas, serpentes frigidas, Pha-
rias, aegyptiacas, Hostis, ichneumon, Solertior, astutior.

LIBER QVARTVS.

¶ Umbra, cauda celeris. Obliquusque caput. Ichneumon qui est obliquo capite. To-
to, innoxio sibi, non enim penerat dentibus. Citra sanie lethifera, citra virus mortife-
rum. Guttura serpentis effusa in auras, exilientis in umbram caudae. Tunc, ubi com-
prehendit. Pestis irrita, venenum
non nocens. Exprimitur, col-
liditur & emittitur. Fluunt,
dissoluunt & pereunt. Pereun-
te, effluente. Fraudibus, insi-
dijs iubarum occultis viribus ho-
stis. Hostis. Sabura post quem
latebat iuba. Legit & occultis
hostis hoc est iubarum. Erumpe-
re exire rapti. Ignotis, explor-
atis. Ipse, Curio auditis que
egressus essent quarta vigilia cum
omnibus copiis exierat. Ro-
gatus, a Gn. Domitio praefe-
cto equitum. Infecta, man-
data & mixta. Lethi, mortu-
na propinqui fati, fors vic-
tiae mortis iam fati Curionem
adduxerat. Trahebat, duce-
bat ad mortem. Auctorem
suum. Curio enim qui tutatus
fuerat incitaret Caesarem, de-
derat causam belli civilis. Ar-
dua saxa, mores, Cautes saxa
dura. Abrupto limite, praeter-
rito termino & non seruata
via. Cessere, pedem retulere.
Sabura enim iubarum iussu praeparat
suis ut similitudine ti-
moris paulatim cederent. Dum
colle relicto, quoad ex locis
superioribus copias in campum
deducit. Patulis aruis, in di-
uersum & late parentibus.
Ille, Curio. Simulatae artis,
fraudis, ut Arte tractauit vi-
rum. Grace Techni dicitur.
Vt victor, haec tenus enim vice-
rat: Deiecit, i. praecipitauit.
Tunc primum patuere doli,
insidiae hostiles. Numide fu-
gaces, celeres. Agmen, Cu-
rionis exercitum. Comple-
tis montibus, occupatis.

Ludit: & iratas incerta prouocat umbra:

730 Obliquusque caput vanas serpentis in auras

Effuso tuto comprehendit guttura morfu

Letiferam citra sanie: tunc irrita pestis

Exprimunt faucesque fluunt pereunte veneno,

Fraudibus euentum dederat fortuna: feroxque

735 Non exploratis occulti viribus hostis:

Curio nocturnum castris erumpere cogit:

Ignotisque equitem late discurrere campis.

Ipse sub aurore primos excedere motus

Signa iubet castris multum: frustra que rogatus

740 Vt libycas metuat fraudes: infectaque semper

Punica bella dolis leti fortuna propinqui

Tradiderat fati iuuenem: bellumque trahebat

Authorem civile suum: super ardua ducit

Saxa super cautes abrupto limite signa:

745 Cum procul e summis conspectu collibus hostes

Fraude sua cessere parum: dum colle relicto

Effusam patulis aciem comitteret aruis:

Ille fugam credens simulatae nescius artis:

Vt victor medios aciem proiecit in agros:

750 Tunc primum patuere doli: numidaeque fugaces

Vndique completis clauserunt montibus agmen

Obstupuit dux ipse simul: perituraque turba

Non timidi petiere fugam: non praelia fortes

PHARSALIAE

Quippe. Ideo neq; fugere neq; pugnare sunt ausi: q; habebat equos ex itinere defa-
cios. Sonipes: equus. Nō motus: nō excitatus. Quare: reperat nō. & in seqntib;
Nō quatit saxa pulu: nō pulsāt solū ictu pedū cupitq; ire. Terens: atterens & man-
dens: vt solet defessus equus. Vexantia. Lege p hypallagen vexantes. Spargit: nō
excudit collū caputq; erigit: & non conat ire: vt solet recens & fortis equus q; auditō
signo stare loco nescit. Iubas: crines. Subrigit: arrigit. Incerto: inordinato motu.
Nō stare: prosternere se. Iacet: languet. Arentia: sitientia. Squalent: deformia sunt.
Proiecta: emissa. Gemunt: sonitū reddūt. Vrget: vexat. erant em suspitiosi. Pul-
sus grauis: spiratio & respira-
tio molesta: quia alia pulsant
cū retractione. Trahit: cōtra-
hit. Illa defecta: vltima lare-
ra debilitata et attenuata. Lu-
paris: frenis asperimis. Lupa-
ta dicta a lupinis dentibus in
quorū similitudinē sunt. Vir-
gi. Duris parere lupatis. Ne-
q; addunt gradū: nō gressum
accelerant & ocus eunt. Ne-
q; coacti: ppter stimulos fer-
reos q; calcaneis annectunt.
Vulneribus: p vulnera. Co-
gunt: in hostē ire. Vlli: equi
Rupisse moras: cōcitasse.
Neq; impetus: cōcitatio bre-
uis neq; cursus longior. Pro-
ferit: ppinq; hosti & exponit
viciniorib; ictibus. Donat
spaciū: diminuit distātiā telis
exponēdo se ad vulnus exci-
piendū. At vagus. Sed Nu-
midē celeres tāto eqs impetu
imiserūt: vt terra tremere &
pulis imensus fuerit excitat.
Soluta: dissoluta in puluere.
Et est abitus absolūt. seqtq;
ordo. Tātus puluis textit aera
nube sua: & traxit tenebras:
qntus torqueē turbine histō-
nio. Torqueē: excitat & vol-
uit. Turbine histonio: im-
petu aquilonis qui flata thra-
cia: quae histonia appellat.
Nube: inuolucro & densitate
Traxitq; tenebras: induxit.
Vt vero in pedites fa. postq;
ad pedites interemptis equitibus ventum est: non fuit opus certare in victoria certae
sed tantūmodo in cēdibus faciendis se exercere.

Quippe vbi nō sonipes motus clangore tu
Saxa q̄tit pulsū: rigidos vexantia frenos (barz 755
Ora terēs; spargitq; iubas: & subrigit aures
Incertoq; pedū pugnat nō stare tumultu.
Fessa iacet ceruix: fumant sudoribus artus:
Oraq; proiecta squallent arentia lingua:
Pectora rauca gemūt: q̄ creber anhelit^o vr̄ 760
Et defecta grauis lōge trahit illa puls^o: (get
Siccaq; sanguineis durefcit spuma lupatis:
Iaq; gradū neq; verberib; stimultq; coacti:
Nec quāuis crebris iussi calcaribus addunt
Vulneribus cogunt equi: nec profuit vlli 765
Cornipedis rupisse moras: neq; impet^o illis
Incurfusq; fuit: tantū profertur ad hostes:
Et spatium iaculis oblato vulnere donat.
Et vag^o Apher: eqs vt primū emisit in agmē 770
Tūc campi tremuere sono: terraq; soluta
Quātus histonio torqueē turbine puluis:
Aera nube sua textit traxitq; tenebras.
Vt vero in pedites fatum miserabile belli

LIBER QVARTVS.

Dubij martis: incertae victoriae. Nullo dissoluat in nō vllō: & nō iungat verbo.
Tēpora pugnae mors tenuit: tps qd in pugna cōterendū fuisset: in occidendo com-
sumptū est. Procurrere: cū
impetu ire. Miscere ma. certa-
re. Sepa: circūdata a Numi-
dis. Obliquis hastis: ictibus
trāsuerlis. Obruit: opprimat
Rectis: recto ictu & pūctim
Nymbo: multitudine. trans-
latio. Ferri: telorū ferratorū.
Ergo acies: circūuēti vndiq;
romani in rotunditate se col-
legerūt. sed adeo delierāt vt se
nequirit cōuerrere: & paulū
magis ac magis cōstringēdo
et collidēdo stātes moriebant
Correpsit: imisit se q̄s repen-
do. Globus: multitudo col-
lecta. Densat: restringit q̄tū
primi p metu pedē referebāt.
Gyros: circulū orbis. Pres-
sis: cōpressis & strictis. Pes-
ctore: armato. Nō tā letā: nō
eā voluptatē Numidē accepe-
rūt ex romanorū cēde quā for-
tuna videbat offerre: q; riuos
sanguinis nō videbāt: nec trū-
ca: nec cadēda corpora. Specta-
cula: cadis aspectū. Lapsus
membrorū: mēbra cadēda &
mutilata. Cōpressū tur. ste-
oia mortuorū corpora multitu-
dinis densitate cōpressa tecta
erāt. Exciter iussas: p dolore
hosti leticiā elicit & ad insul-
tandum inuitat. Exciter: eli-
ceat velut ad sacrum. Inuisas
vmbra: inimicas Carthagi-
ginensū animas. Inferijs: sa-
cris & hanc victimarū piacu-
lis. Ferat piacula: accipiat
purgationes & sacra. Roma-
nā superi: in deos exclamat q;
tantā cādē passi sunt fieri nul-
la reipublicae vtilitate meli^o
em aphricani romā sub iuga-
uissent q; q; libertate amissa
ppetuo sub cēsarib; seruam^o

Incubuit: nullo dubij discrimine Martis
775 Ancipites steterūt casus: sed tēpora pugnae
Mors tenuit: neq; em licuit peurrere cōtra:
Et miscere manus: sic vndiq; septa iuuctus
Cominus obliquis: & rectis eminus hastis
Obruitur: nō vulnerib;: nec sanguine solū
780 Telorum nimbo peritura: at pondere ferri
Ergo acies tantae paruū spissantur in orbem
Ac siq; metuens mediū correpsit in agmen
Vix impune suos inter conuertitur enses.
Densaturq; glob^o quātū pede prima relato
785 Cōstrinxit gyros acies: nō arma mouendi
Iam locus ē pressis: stipataq; mēbra terunt.
Frangitur armatū colliso pectore pectus:
Nō tam leta tulit victor spectacula Maurus
Quā fortuna dabat: fluuios nō ille cruoris:
790 Membrorūq; videt lapsus & ferientia terrā
Corpora cōpressū turba stetit omne cadauer
Exciter inuisas dirae Carthaginis vmbra
Inferijs fortuna nouis: ferat ista cruentus
Hānibal: & poeni tam dira piacula manes:
795 Romanam superi libyca tellure ruina
Pompeio prodesse nefas: votisq; Senatus
Aphrica nos potius vincat sibi. Curio fusas
Vt vidit campis acies: & cernere tantas

PHARSALIAE

Compressus sedatus crudelis copia. nā antea p puluerē cades videri non pderat.
Producere animā: vltius viuere. Afflictis: aduersis: miseris. Cedit: nōq se pcul-
serit: sed cū oraret a Gn. Domitio vt suae salutis parceret & in castra confugeret. Curio
nūq amissio exercitu quē a Cæsare fidei cōmissum acceperat: se in eius conspectu re-
uersū cōfirmat: atq ita p̄lians inte. ficit. Coacta: cōpulsā a necessitate. Vel coacta
collecta. Quid nūc. Epicedion siue Nenia q̄ p variā cōmirationē aculat Curio &
laudat. Rostra turba: forū & pulpita vnde populū tribunus alloquebaris & colle-
gis te apponebas. Plebesus signifer. tribunus cū insignib⁹ tribunitijs. Antea: astutia.
Dabas: cōcitando. Proditā: tradita Cæsari. Ante iaces: ante mortuus es q̄ in pha-
salia cōfugat. Cōfert: cōmit-
tat in preliū. Has vbi. Deter-
ret potētes a seditionib⁹ q̄tū
solent esse primi qui pereant.
Lutis ar. iu. datis penas mor-
tis ex bellis ciuilibus. Foelix
roma: beata esset roma cū ci-
uib⁹ suis: si dñ tantā curā ha-
beret libertatis seruandae: q̄ta
vltiscendi illos q̄ in libertatē
insurgūt Vindicta: vltio mo-
centiū patrie. Libycas en. en
e diuersis causis affectū mise-
rationēq̄ elicit. Corpus: cu-
rionis. Pascit aues: insepul-
tū fuit & volucrū praeda.
At tibi. nos vero teo iuuenis
laude psequimur imortalita-
tiq̄ cōmendam⁹: nā silentio
præterire virtutes tuas nihil
pdesset. Præconia digna. hy-
pallage. si vis merita pconia
dignā vitę. Præconia: lauda-
tiones. A q̄bus: pconijs. Re-
pellit oē senitū: tollit suū & ob-
liuionē ac gloriā imortalē &
nō senescēre affert: vltit Qui-
dius. Carmina morte carent.
& Horati. Virtus & fauor &
lingua potentū Vati dicitur
cōsecrat insulis. Dignū laude
virū musa vetat mori. Coelo
musa beat. Nō pderit nocet
eū cluitatē egregiorū laudes ci-
uiū ignorari. Indole: inditio
pbitatis & incrementi. Debe-
ret illis debēs leges q̄ iusti sūt
& optimi interpretes legū: vt
de Seruo Sulpitio Ci. scribit.

Permisit clades cōpressus sanguine puluis:
Nō tulit afflictis animā producere rebus:
Aut sperare fugā: ceciditq̄ in strage suorum
Impiger ad letum: & fortis virtute coacta.
Quid nūc rostra tibi profuit turbata: forūq̄
Vnde tribunitia plebeius signifer arte
Arma dabas populis: qd̄ pdita iura Senat⁹
Et gener: atq̄ socer bello cōcurrere iussi:
Ante iaces: quā dira duces pharsalia cōfert:
Spectandumq̄ tibi bellū ciuile negatū est.
Has vrbis miseræ vestro de sanguine poenas
Ferre datis: luitis iugulo sic arma potentes.
Felix Roma quidē: ciuesq̄ habitura beatos
Si libertatis superis tam cura placeret:
Quā vdicta placet: libycas en nobile corp⁹
Pascit aues nullo cōtectus Curio busto.
At tibi nos: quādo nō proderit ista filere:
A quibus omē æui senitū sua fama repellit:
Digna dam⁹ iuuenis merita præconia vitæ
Haud aliū tanta ciuem tulit indole Romæ:
Aut cui plus leges deberent recta sequenti:

LIBER QUINTVS:

Recta. iusticia. Perdita secula: de quibus nulla spes. Vrbis quæ aucta fuisset &
potuisset multū de Curione perare. Ambitus & luxur: ambitio & luxuria. Opū
facultas: auaritia cū superbia inuasere: quæ sunt ciuib⁹ metuendæ. Tulerunt: ab-
stulerunt. Torrente: transuerso: in obliquo & contrario iusticiæ. translatio est. Cu-
rio mutatus: corruptus a Cæsare magna mercede & a recto desistens. Fuit momen-
tū impulsio motus & causa bellorū. Spolijs galloꝝ: præda Cæsaris. Et auro. Sueto-
nius ait. Aemilia Paulū. C. q̄ Curionem violentissimū tribunorū ingenti mercede
Cæsar defensores parauit. Ius licet. Curionē omnibus tyrannis vrbis potentiorē
fuisse eo argumento demon-
strat quia vendidit vrbē. Fe-
cerit ius in nostros iugulos:
vt libertatem occupauerit ita
vt arbitrio suo iugare nō pos-
set. minus tamē q̄ Curio po-
tuit. Series domus Cæsareæ
cōtinuus ordo Cæsā. vt Au-
gustus Tyberij Caius Clau-
dij Nero. Tāta: summa est
eū cū imperiū relinquāt here-
ditariū. Emeret largitionib⁹
& cladibus acceptis. Hic vē-
didit. Curionē vendidisse vr-
bē Cæsaris scribunt septē &
viginti milia aureorū. Ad qd̄
alludit Virgilius cū dixit. Vē-
didit hic auro patriā dominū
q̄ potentem impouit.

820 Perdita tūc vrbis nocuerūt secula: postq̄
Ambit⁹: & luxur: & opū metuēda facultas
Trāuerso mentē dubiam torrente tulerūt:
Momentūq̄ fuit mutatus Curio rerum
Gallorū captus spolijs: & cæsaris auro.
825 Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potēs: Mariusq̄ ferox: & cina cruētus
Cæsareæq̄ domus series: cui tanta potestas
Concessa est, emere oēs. hic vendidit vrbē:

Io. Sulpi. argumentum in
quintum Lucani Volumē.

Quint⁹ in epyro narrat te magnū senatū
Cōstituisse. ducē tū delphica cōsuluit antra
Appius & domitis rediens iam cæsar iberis
Cōponit sacros intra sua castra tumultus.
Et dictator abijt necnō & cōsul ab vrbe
Brundixiū classē recepit pharsalia cymba
Pene ducis perijt temeraria. nauigat inde
Marcus & in lesbum te vir cornelia mittit.

PHARSALIAE

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN QVINTVM
LVGANI LIBRVM INTERPRETATIO.

Sic alterna duces. Acceptis mutuis in bello calamitatibus duces. Nā Pōpelus Italia pulsus fuerat: & exercitū cū hispania maſſiliāq; amiſerat. & Caſar in adriaco claſſem & exercitū cū Curſone i aſſyrica reſeruati ſunt pares: vt mox conſpicerent in epyro. vbi cū iſtaret ianuarius menſis Lentulus cōſul apud ſenatores vndiq; cōuocatos orauit alterna vulnera mutua damna. In terras macedum: in pugna theſſalica. Methonymia eſt. locum em p negotio ponit. Iā brumae ſa hyems venerat. Hæmo: monte theſſaliae. Atlantis cadēs: atlantides occidētes iam inquit præterierat nouēber & erat ſi

ms decembris. Atlantis em quæ & Vergiliæ appellantur tertio idus nouembris apud Pliniū: quinto apud Columellam occidunt: & brumae ſol ſtitiū eſt octauo fere kalēdas ianuarij. Dies kalēdas ianuarij in quibus creant noui maſſiſtratus: quorum noia affigunt in faſtis. i. in libris quibus anni deſcriptio continet: & in iſtis annalibus. Quicq; colit primus: primo ianuarij anni q die celebrat feſtum Iani dei principiorū. Ducenſē tpa: eſt em caput anni: & cū reliq; menſes ſequunt. Vterq; Lētulus & Marcellus. Pars vltima: vltimū tēpus maſſiſtratus quaſi peractū. Iuris emeriti: conſulatus iam iam finiti. Elicit: educit & conuocat in epyrum. Vagos patres: ſenatores diſperſos. Munia: officia. Sordida: reſpectu romanæ. Coepit: cōtinuit. Curia hoſpes: ſenatores hoſpites in alienigenis vrhibus. Nā qſ caſtra: antidophora q potius teſtē q caſtra appellauerit. Tot ſecures: no legitimas maſſiſtratus: anis cū ſecuribus: lictoribus & faſcibus. Ordo: ſenatus. Nō magni patres. i. ſenatus nō eſſe ex factioe Pōpei: eumq; ſequi. ſed Pōpeiū eſſe vntē ex fauoribus ſenatus.

Silētia tenuere. hypallage: hoc eſt coetus moeſtus tenuit ſilētia.

M. Annei Lucani Phars
ſaliae Liber Quintus.

Sic alterna duces bellorum vulnera paſſos
In macedum terris miſcens aduerſa ſecundis.

Seruaui fortuna pares. iā ſparſerat hæmo
Bruma niues gelidoq; cadēs Atlātis olym
Inſtabatq; dies q dat noua noia faſtis: (po
Quicq; colit prim⁹ ducentē tempora annū.
Dū tamē emeriti remanet pars vltima iuris
Cōſul vterq; vagos belli per munia patres
Elicit epyrū. peregrina ac ſordida ſedes
Romanos cepit procures: ſecretaq; rerum
Hoſpes in extremis audiuit curia teſtis
Nā qſ caſtra vocet tot ſtriſtas iure ſecures?
Tot faſces: docuit populos venerabil' ordo
Nō Magni patres: ſed Magnū in ptib⁹ eſſe
Vt primū moeſtū tenere ſilētia coetum
Lentulus excelsa ſublimis ſede profatur

LIBER QVINTVS.

Indole ſi dignū. Oratio ſuaſoria: q primū adhortat ſenatū Lētulus vt decernat cōſ qui in epyro ſunt verū ſenatū conſicere: nā qui Caſari fauent hoſtes ſunt patriæ. Cōſ ſignatq; animos hoim ab auxilio magnitudine & fortiter pugnandum fore cenſet. proponitq; Pompeiū belli ducē eſſe continendū. Indoleſi dignū: ſenſus eſt. ſi ea magnanimitas ſit in nobis quæ in Romanis eſſe debet: nō aduertēdū eſt qua ſumus in terra: vbi cū em ſumus ſenatū referimus. Indole: inditio & incrementū virtutis. Nō cernite: nolite aduertere. Coacti: coadunati. Faciē: habitū & apparentiā ſenatorū. Liqueſt: manifeſtū eſt. Ferat ſub pluſtrū: extrahat in vltimū ſeptētrionē in ſcythia vbi ſunt mōtes & populi hypborei. i. ſupra boreā. Plauſtrū glaciāle: frigidus ſeptētrione s. Plaga: regio zona.

Indole ſi dignum latia: ſi ſanguine priſco
Robur in eſt animis: nō qua tellure coacti
Quāq; pcul teſtis captæ ſedeamus ab vrbis
Cernite. ſed veſtræ faciē cognoscite turbæ
Cūctaq; iuſſuri primū hoc decernite patres
Qd regnis: populisq; liquet nos eſſe ſenatū
Nā v' hypboreæ pluſtrū glaciāle ſub vrſæ
Vel plaga q torrēs: clauſuſq; vaporib⁹ axis
Nec pati' noctes. nec iniquos creſcere ſoles
Si fortuna ferat: rerū nos ſumma ſequetur
Imperiumq; comes tarpeia ſede peruſta
Gallorū facibus: veioſq; habitante Camillo
Illic Roma fuit: nō vnquā perdidit ordo
Mutato ſua iura loco: moerentiā teſta
Caſar h; vacuaſq; domos: legesq; ſilentes:
Clauſaq; iuſtitio triſti fora: curia ſolos
Illa videt patres: plena quos vrbe fugauit.
Ordine de tanto quicquid nō exulat: hic eſt
Ignaros ſclerū: longaq; in pace quietos
Bellorū primus ſparſit furor: omnia ruſus
Membra loco redeſſit: en totis viribus orbis

Axis torrēs clauſuſq; vaporibus. i. torrida zona ubi ſp ē equinoctiū & dies ſunt pares vt apud Mercoen: in ægypto ſumma poteſtas. Tarpeia ſede puſta. Cōſfirmat exēplo lo ei mutationē nō tollere poteſtate ſenatus Nā cū galli ſenes romā cōbuſſent: Veioſq; ſenatores ſe cōbuſſent: illic erat ſenatus & illic Camillo dictator eſt cōſtitutus. Sede tarpeia: vrbe Romana reuera capitoliū cōbuſtū non fuit. Camillo: furio. Veioſ: oppidū hetruria nō pcul ab vrbe. Illic: veioſ. Iura: poteſtas. Moerentiā teſta: Caſar poſſidet vrbe moeſtā. Silentes: Tunc ſilere leges dicunt quū nō ſeruant & nō adminiſtrāt iuſtitia. Fora: iudicialia. Iuſtitio: iuris diſcendi intermiſſione. Illa: in ſenatu caſariano ſoli illi ſunt qui exaltauerūt et iudicati ſunt hoſtes anteq; ſenatus ex vrbe diſceſſiſſet. Ordine: ſenatorio. Prim⁹ furor: nos plos & abhorretes a bell q primus armorū motus in diuerſa ſparſerat in vñ locū cōuenimus. Ignaros ſclerū: moeretes & pios. Membra: noſiſi ſenatores. En totis. Cōſfirmat ſenatū a ſpe victoriæ & dāno rū cōpēſatione: nam paſſa Italia et hispania reliquū orbē deo beneficio obtinent.

PHARSALIAE

¶ Pensant: cōpensant. Iacet hostis: propter opiterginorū ratem hoc dicit. Squalen-
tibus: sicis desertis. Impellite cūsum: nolite deferere propitios deos: & bene sperare
Fortunaq; tantos: id est & successus regis: sic vos animet ad persequendum hostē: ut
iusta cautā animabat ad fugiendū ex vrbe. Ius: consularis potestas. Claudii: finit.
Exhausto: consumpto: Vos quorū finē: vos qui eritis perpetuo senatores. In me
disū: in cōmune. Lato nomen: magna cū laticia Pompeius est dux declaratus. Sui
& patriæ: priuati & publicū. Imposuit: cōmisit. Tunc in reges: deinde reges ami-
ci laudati sunt: & eis honos est habitus populūq; liberi facti. Merētes: quia miserāt
auxilia. Rhodos: insula in
mari carpathio in qua colitur
phœbus. sic appellata a capu-
lo rosæ qd in fundamentis in-
uentū fertur. Potens pelago:
quæ classe plurimū valet.
Taygeti. Taygetus mons la-
chanum inter laxedemona &
mare. Iuuentus inculta: lace-
dæmones nō sumptuosi in ve-
ste ex veteri instituto Ligurgi.
Phocis libera: phocis regio i
Boetia a qua massilienses sunt
oriundi: donata est libertate.
Sadalem: regē ponti qui mise-
rat equites. Cotin: regē thra-
ciæ. Dejotarū: regē æthiæ:
vrait Ruffus. sed postea gal-
latia. i. gallogracia tenuit.
Racipalin: qui præerat ei parti
macedoniæ quæ in thraciam
vergit & frigidissima est.
Libyāq; iuber: & iuba regē
toti libyæ præfecere. En tibi
Inuehit poëta in Ptolomeum
Ingratum Pompeio quē ius-
sit interficere. quāq; eius esset
beneficio in regno confirma-
tus: ipsumq; regno fuisse indi-
gnū ob multa scelera quæ
facitauerat exclamās. Fuit autē
hic Aulethē filius quē Alex-
andrius regis elegerat & Ga-
binus reduxit: sororem Cleo-
patram habuit. Pudor fortu-
næ: poterat em pudere fortu-
nāq; indignū illum in di-
gnitatem regiam euexisset.
Bratq; id superis crimini &
culpa.

Hesperia pensant supi: iacet hostis in vndis
Obrutus illyricis: libyes: squalentibus aruis.

Curio Casarei cecidit pars magna Senatus

Tollite signa duces: fatorū impellite cursū:

Spem vestrā pstate Deis: fortunaq; tantos

Det nobis animos: quātos fugientib; hostē

Cā dabat: nostrū exhausto ius. claudii anno

Vos quorū finem nō est censura potestas

Cōsulite in mediū patres: Magnūq; iubete

Esse ducem: lato nomen clamore Senatus

Excipit: & magno fatum: patriæq; suumq;

Imposuit: tunc in reges: populosq; merētes

Spar; honos: pelagiq; potēs phœbeia donis

Exornata Rhodos: gelidūq; inculta iuuentus

Taygeti fama veteres laudantur Athenæ

Massiliæq; suæ donatur libera phocis

Tūc Sadalen: fortēq; Cotin: fidūq; parma

Dejotarū: & gelidæ dñm Rhapipolin oræ

Collaudat: libyamq; iubet authore Senatu

Sceptifero parere lubæ pro tristia fata

En tibi nō fidæ gentis dignissime regno

Fortunæ Ptolomæ pudor cūmenq; deom

LIBER QVINTVS.

¶ Diademate pelles: corona regia alexandrina. Pelleus em Alexander magnus a Pel-
la patria dictus est: cui successit in regno ægypti Ptolomeus Lagi militis gregarij fi-
lius: a quo reliqui Ptolomei deducti sunt. Hic em filios habuit Ptolomeū Ceraunum
& Philadelphū doctissimū qui ei successit: & constituit in alexandria bibliothecam
egregiam. Hunc Euergetes quē philopater sequutus est: inde Epiphānes: post quem
Philopater: rum secundus Euergetes quē Physconē dicunt. cui Ptolomeus cogno-
mento lathurus successit. Quē quidē sequutus est Aulethes huius Dionisij pater pa-
ter: ut Strabo libro decimo septimo tradit. Sæuū: nam crudeliter imperauit. Vt in
in populos: videlicet solos.
Regia lagi: imperiū qd obti-
nuit Lagi filius. Magni iu-
gulus: mors Pompei. Sorori
Cleopatraz. Quæ ex dimidia
regni parte relicta fuerat heres
a patre. Soceroq; nefas: Ca-
des Pompeij subtrahita est Ce-
sari. Soluta coetu: dimisso se-
natu & congregatione. Cœ-
ca sorte: ignoto & obscuro e-
uentu. Appius. Huius mem-
nit Cicero in Tusculanis his
verbis. Inde ea quæ me am-
cus Appius necromantia faci-
ebat. In ventus ancipites: in
casus dubios: nam v. luit ea
apollinis oraculo certior esse
Expromere finem: aperire
futura. Referat penetralia
aperit Apollinis templū qd
multis fuerat clausum & sine
oraculo. Quadagesimo em
ab hinc anno fuerat a thraci-
bus combustū. Et Iuuenalis
ait. Quomodo delphis oracū
la cessant: & genus humanū
damnat caligo futuri. Del-
phica quæ in Parnasi radicib;
apud Delphos oppidum sunt. Hesperio: Parnasum Boetia montem in medio mun-
di esse ait. Sic & Statius ait. Audijt & medius coeli Parnasus. Strabo libro nono re-
fert missas duas a Ioue aquilas: alteram ab occidente: alteram ad illi recta linea col-
uisse. Bronio: Baccho: Bronio quod est consumere. Vinum namq; modeste sumptū
humorum superfluitatis immittit: immodeste vero bonam humiditatem desiccāt
& attrahit vires. Sunt etiam qui dicant a fonitu ductum hoc nomen: qui
dicunt. Bacchæ: sacerdotes cōmunes. Triaterica delphica: sacra appollinea delphis
in triennium repetita. Vnde ait Ouidius. Hismariæ celebrant repetita triennia bacchæ
Mixo numine: cōmuni cultu Appollinem & Bacchum eundem esse Eupides tra-
dit. Aristoteles in Teloguminiis: & Varro & Graius Flaccus confirmāt. auctore Ma-
crobio. Cui Bronio. Thebanæ mulieres q; hac sacrificia colebāt ut delphicæ.

Cingere pellæo pressos diademate crines

Permissū: sæuū i ppsos pter accipis ensē:

Atq; vtinam in ppsos: donata est regia Lagi

Accessit Magni iugulus: regnūq; sorori

Ereptū est: soceroq; nephas: ita turba soluto

Arma petit cætur: quæ cū populūq; ducesq;

Casibus incertis: & cæca sorte pararent:

Solus in ancipites metuit descendere Martis

Appius euentus: finemq; expromere rerū

Sollicitat supos: multosq; obducta p'anos

Delphica fatidici referat penetralia Phœbi.

Hesperio tantum quantū semotis eoo:

Cardine Parnafus gemio petit athera colle

Mōs phœbo: Brōioq; sacer: cui noie mixto

Delphica thebanæ referūt triaterica bacchæ

PHARSALIAE

Hoc solū: sola Parnasi summitas diluuij spe submersa nō est. Fluctu aquis. Disci-
men: interstitio & medius terminus inter aquas & cōlū. Seductus ab æq̄re. emi-
neus sup̄ æquos: vix summo cacumine alteri iugē extabas. Vbero: alto. laudauitq̄
ip̄um & altitudinē. Sic Ouidius. Mons ibi verticib⁹ petit arduus astra duobus: No-
mine Parnalus: superatq̄ cacumine nubes. Ibi: apud Parnasum. Phœbus puer phy-
tona serpentē demogorgonis terræq̄ filiū qui matrē latonā lunonis iussu fuerat p̄se-
cutus ne pareret interemit. Pean: apollo. Ordo est. Pean vltor matris expulsæ ptus.
Quī premeret viscera partus: cū esset vicina partui. Explicuit: interemit. Adhuc
rudibus: nonis & inexpertis.

Themis: dea quæ iubebat
hominibus peteret quod fas
esset. Themis em̄ fas interpre-
tatur. Eius templū iuxta Ce-
physum amnē fuit. Vastos
hærus: magnā cauernā. Nam
est illic media saxi rupes i for-
mā theatrī: in media fere mon-
tis altitudie planitieq̄ exigua
atq̄ in ea profundū terræ fo-
ramen quod oraculo patet: ex
quo frigidus spiritus vt quo-
dam velut vento in sublime
expulsus mentes vatis in ve-
cordiam vertit: impletamq̄
deo responsa cōsulentibus da-
re coegit. Hæc Iustinus libro
xxiij. Et Strabo libro nono
inquit. Auctores certi memo-
rant diuinū ip̄um domiciliū
pfundā curuā esse speluncam
nō tñ lato ore patentē. Vnde
aurā quidē referri sacro efflate
numine. Excelsū aut ostio
imminere tripodē: quē cū phy-
ton vates inscenderit hausto
diuinationis spū dei responsa
refert & merito & ordine solu-
ta. Spirare diuinā fidē: emit-
tere oracula. Ventos loq̄ces

ventum & spiritū qui loquacitatē excitaret. Cicero in diuinatione inquit. Credo etiā
anhelitus quosdā fuisse terrarū quibus inflatæ mentes oracula funderent. Cōdidit:
immisit. Incubuitq̄ adyto: inclinauit se in locū secretū vt ventos exciperet & diui-
naret. Factus vates: diuinator & denunciator futurorū. Quis latet: qm̄ supradicta
fabulosa sunt rei veritatē conat̄ elicere. Quis superū: q̄s deus. Pressum ab æthere.
manes sub celo. nā dii supra æthera sunt. Cœcas ca. antrū obscurā. Quis terrā ce-
pa. de. q̄ celestis vult terrā habitare. Secreta: p̄terita p̄sentia & futura. Cursus æter.
fati qd̄ est herēs reb⁹ modislib⁹ dispositio: p̄ quā p̄uidētia suis q̄q̄ necit ordinibus:
vt ait: Scuerinus. Et Fatū vt Cice. definitur ordo sentētiarū causarū. Causa aut̄ est ex om̄ib⁹

Hoc solum fluctu terras mergente cacumē
Eminuit: pontoq̄ fuit discrimen: & astris.
Tu q̄q̄ vix summā seduci⁹ ab æq̄re rupem
Extuleras: vnoq̄ iugo Parnase latebas.
Vltor ibi expulsæ premeret cū viscera ptus
Mart⁹ adhuc rudib⁹ Paxan Phytona sagittis
Explicuit: cū regna Themis: tripodasq̄ tes
Vt vidit Paxan vastos telluris hiatus (neret
Diuinam sperare fidem: ventosq̄ loquaces
Exhalare solū: sacris se condidit antris:
Incubuitq̄ adyto: vates ibi factus Apollo.
Quis latet hic superū: qd̄ numen ab æthere
Dignat̄ cecasi clusū habitare cauernas (p̄ssū
Quis terrā cœli patitur Deus omnia cursus
Aeterni secreta tenens: mundi⁹q̄ futuri
Consci⁹: ac populis sese proferre paratus:

LIBER QVINTVS.

æternitate fluens veritas sempiterna. Ferens cōtactus: patiens tangi ab hoīe nam in-
greditur virginē. Siue canit fatū: seu dicit futura: seu quicquid vaticinat̄ est fatū ne-
cessarioq̄ futurū. Forſan terris: putat poeta mentē Iouis siue animā mundi: quē dif-
fusa est p̄ oīa elementa: terrarūq̄ sustinet illinc spirare: spiritus em̄ dei p̄ oīa vagat̄: oīa
necit: omnia cōtinet. vt sentiunt stoici: & Cicero docet. & Virgī. Iouis oīa plena. Et
alibi. Principio cœlū ac terras camposq̄ liquentes Lucentesq̄ globū lunę tyraniaq̄
astra spiritus intus ait. Et poeta noster. Iuppiter est quodcūq̄ vides. Inſerta: im-
mixta. Orbē libræ: terrā pensile. Exit: egreditur & spirat. Per antra cyrrhæa: p̄

antrū delphicū. a Cyrrha op-
pido dictū. Cōnexa tonanti
æthereo: cōiuncta & q̄ respō-
det mēti diuinæ quę est in cœ-
lo. Numē: mens dei. Est cō-
ceptū p̄ctore: ingressum est
pectus. Feriens: incitans im-
pellens. Sonat: loquit̄. Estq̄
translatio a cytharedo chor-
dis quæ sunt in anima. Sol-
uit ora vatis: puellā loqui coe-
git. Ceu siculus: similitudo
est secretioris sonitus & vehe-
mentis verborū. Apex sicu-
lus: cacumen æthnæ ardētis.

Vndat: abunde corripit æth-
nā montē fumo & flammis.

Typhoeus: qui fulminatus
in arimæ subiacet. Virgī. Ina-
rimæ Iouis imperijs imposi-
ta typhoeo. Vaporat: vapo-
rando emittit. Saxa cāpanæ
puniceæ & lapides exſeos. In-
arimes: inarime mons est pro-
chyta insulæ in sinu baſano.

Expositū cunctis: q̄ omib⁹
respondet & nulli se negat.

Vindicat: liberat se. A labe fu-
roris: ab ifania malignitateq̄
hominū: nam nō vovis & p̄ci-
bus fleſcit: sed futura p̄dicat.

Mala: inhonesta Tacito su-
furro: solēt em̄ turpia humili

Cōtactusq̄ ferens hoīm: magnusq̄ potēsq̄
Siue canit fatū: seu quod iubet ille canendo
Fit fatum: forſan terris inſerta regendis
Aere libratum vacuo quæ sustinet orbem
Totius pars magna Iouis Cyrrhæa p̄ antra
Exit: & æthereo trahitur cōnexa tonanti.
Hoc vbi virgineo cōceptū ē p̄ctore numē
Humanā feriens animā sonat: ora⁹q̄ vatis
Soluit: ceu siculus flām̄is vrgētibus ætnam
Vndat apex: cāpana fremēs ceu saxa vapo-
Cōdit⁹ Inarimes æterna mole Typhoe⁹ (rat
Hoc tñ expositū cunctis: nulliq̄ negatum
Numē: ab humani solū se labe furoris
Vindicat: haud illīc tacito mala vota susurro
Cōcipiunt: nā fixa canens: mutandaq̄ nulli
Mortales optare vetat: iustisq̄ benignus
Sæpe dedit sedem toras mutantibus vrbes.

voce: honesta vero clare posci. Persius. Haud cuius promptū est murmurq̄ humi-
lesq̄ susurros. Tollere de templis & apto viuere voto Mens bona fama fides: & redi-
qua. Hora. Iane pater clare quā clare dixit apollo. Vetat optare: docet nihil petere a
dijs. Benignus: liberalis. Dedit: dixit. Virgī. Præſcia venturi da non indebita: po-
ſco regna mors faris. Vt Tyrīs. Iustinus lib. xviij. Tyrion⁹ gens (inquit) condita a
phœnicibus fuit: qui tremotu vexati relicto primo solo assyrū stagnū primo mox
mari proximū litus incoluerūt: condita ibi vrbe quā a pisciū vberate Sydonē ap-

PHARSALIAE

pellauerunt. Nā piscē Sydon phoenices vocāt. Post multos inde annos a rege ascant
orū oppugnati nauibus expulsi Tyrū urbē ante annū troianae cladis cōdiderūt. Cad
mus q̄q; quū exularet bouē sequi ab oraculo iussus est. Dedit ille minas: Athenien
sibus delphicū apollinē cōsulentibus qd aduersus persas agēdū esset respōdit: lignis
moenibus se tuerent. Quo intellecto Themistocles iussit oīs ciues naues cōcedere:
& in mari Salaminia aduersus xerxem cū certarēt euasere victores. Dedit: cōcessit

Impellere: repellere. Salamis vrbs in euboico mari cōtra Athenas. Sustulit: quia
docuit piare numina. Telluris: sterilis: hoc ppter ægyptū dixit: quæ cū nouē annis

fuisse sterilitate vexata respō
sum accepit: vt thratiū hospiti
tē mactaret. Eius rei Ouid. in
arte meminit. Dicit ægyptus
caruisse viuacib⁹ herbis: &c.

Phryges etiā sterilitate vexati
iussi ab apolline corpus athis
sepelire: & Cybelem venerari
cū p illo qd inuenire nō pote
rant adolecētis imaginē mul
tis cū lamentis sepelissent: &
arcas deæ ac sacrificia instau
rassent: liberati sunt: vt memi
nit Diodo. Est & alia ex eodē
auctore historia. Atheniēsi b⁹

em siccitate laborantib⁹ respō
dit deus Minos p Androgeo
mortuo q̄s vellet poenas esse
dandas. Cū igit Minos iussu
stannis septē pueros & toti
de pueros minotauro dare cō
pissent: siccitate sunt liberati.

Fine. i. mō pīandi. Aera tabi
ficū. Lucanus pestilētia labo
rantibus respondit phœbus Palinuri manes esse placandos: ob quā rē nō longe a ve
tia lucū ei cōsecrauerūt. Virgi. Prōdigijs acti coelestibus ossa piabūt. Romani quoq;
pestilētia laborātes Esculapiū in urbē aduehere iussi sunt. Nostra sæcula: hæc ætas
in qua ego sum. Quā delphica sedes q̄ siluit: q̄ q̄ nō reddunt delphis oracula, nam
reges & principes metu ducti vetuere antistites tēpli: ne ad id quēq; admitterent.

Nec moerent. i. gaudent q̄ nō respondent litore. Cyrrhæ vates: phœbades. Fru
untur: iustitio: fructū delectationēq; capiūt ex cessatione & silentio. Appellauitq; iu
stitiū respondendi intermissione: cū sit pprie iuris reddendi intermissio in publico lu
ctu. Nam si qua. quæ em phœbū concipiebant: deorū ira aut beneficij moriebant.

Hinc Valerius ait. Vnde vt certæ consulentibus sortes petunt: ita nimius diuini spūs
haustus reddentibus pestifer existit. Immatura: subita. Poena numinis recepti: sup
plicium quod numen concepisset. Precium: premiū. nil em morte vtilius dijs nobis
dare p̄ssunt: vt etiā Cice. docet in Tusculanis. Per eam em in celū reuertimur: vel
dijs vel cū dijs futuri. Cōpages humana labor: compositio humani corporis dissol
uitur impetu furoris quē adhibet deus acceptus: qui est velut ex vehemēti & pesti
fera febre totū corpus dissolvente. Pulsus: impetus & contiones.

Vt Tyrijs dedit ille minas impellere belli:

Salaminia cū meminit mare: sustulit iras

Telluris sterilis monstrato sine resoluit

Aera tabificum: non villo secula dono

Nra carēt maiore Deū: quā delphica sedes

Quod siluit: postquā reges timuere futura:

Et superos vetuere loqui: nec voce negata

Cyrrhæ moerent vates: templiq; fruunt

Iustitio: nam si qua Deus sub pectora venit

Numinis aut pena est mors imatura recepti

Aut precii: q̄ppe stimulo: fluctuq; furoris

Compages humana labor: pulsusq; Deorū

LIBER QVINTVS.

¶ Animas: vitas hoīm. Tripodas imotos. Cortias ad quas ita diu nemo accesserat &
diu siluerant vexat: vt respondeat. Scrutator fati: indagator & explorator esset vlti
mi euentus belli. Antistes qui tēplo pgerat: quo noie appellat etiā quisq; aliqua re
excellit & p̄stet. Laxare: aperire. Vate: puellā. Pavidā: morte futura. Castalios
circū. Valerius inquit. Antistitē ab Appio immisam: Poeta ab antistite delectā esse
puellā quæ iuxta fontē Castaliū in Parnasi radicibus vagabat. Castirus dictus a Ca
stalia nympha: quā cū p̄sequeret apollo sese de rupe p̄cipitavit & in fontē cōuersa est
Recessus: loca remota. Phœmonoen, Strabo ait phœmonoen primā diuinitatem

120. Cōcutiūt fragiles animas, sic tēpore longo

Imotos tripodas: vastaq; silentia rupis

Appius hesperij scrutator ad vltima fati

Solicitat: iussus sedes laxare verendas

Antistes: pavidāq; Deis immittere vatem:

125. Castalios circū latites: nemorūq; recessus

Phœmonoen errore vagā: curisq; vacantē

Corripuit: cogitq; fores irumpere templi:

Limine terrifico metuēs cōsistere Phœbas:

Absterrere ducem noscendi ardore futura

130. Cassa fraude parat, qd spes ait improba veri

Te Romane trahit: muto Parnasus hiatu

Cōticit: pressitq; Deum: seu spiritus istas

Destituit fauces: mundi q; in deuia versum

Duxit iter: seu barbarica cū lampade Phytō

135. Arsit: in immēsas cineres abiēre cauernas:

Et phœbi tenuere viam: seu sponte Deorū

Cyrrha silet: fatiq; fat est arcana futuri

nilibus delata est. Post hæc Tēspīadas & Athenas & plateas vacuatas hoīb⁹ incēdit
vt ait Iustinus. De Brenno & gallis intelligendū nō est quantū ante delati sunt q̄ tē
plo nocerent: vt Valerius memorat. In cineres: repletae sunt cinere cauernae: ita vt spi
ritus viā qua progredia nō habeat. Sponte deorū: voluit em ei deum vltius nō re
spondere: p̄sertim romanis qui possunt sua fata in libris sybillinis inspicere.

T ij

PHARSALIAE

Commisſa eſſe. Sybillæ longæ. nota eſt fabula. Nam ab amatore Apolline ad numerū harenæ manibus hauſtæ annōs dicitur impetraſſe: & in vocem fuiſſe cōuerſam. Ea nouem libris romanorū ſata mandauerat: ex quibus tres tū ſuperfuerunt: cōbuſtis reliquis. quum Tarquinius Priſcus (vt inquit Lactantius) ſiue Superbus: vt Gellius: in ternos trecentorū philippeorū precium denegaſſet. Arcere nocentes: non ſe ſpondere nocentibus. Quod quidem non verū eſt: nā ſupra poeta dixit. Hoc tamē expoſitum cunctis nulliq; negatum Numen. Sed ideo mentitur Phœmone vt abſterreat Appium. Itaq; bene præmiſſum eſt illud. Caſſa fraude. Quibus ſoluat ora: p̄

quos loquatur: vel quibus reſpondeat. Metus fecit: fidem indicauit: teſtaturq; eſt ad eſſe deos quos illa negabat. Numinib; negatis: ablatius eſt abſolutus. Tūc totta: tunc caput victa cinxit: & inſulam hoc eſt Mitellam cū laurea induit. Phœcia: delphica iam in phocide ſunt delphi. Sacerdos: antiſtes. Hærentem: dubitantem. Penetrare: locum ſecretum ad cauernam vnde egreditur ſpiritus. Atq; deū ſimulans. Mētens virgo deū ſe concepiſſet: fictis reſponſis Appium deludebat. Quicquid ſub peſtore: non vexato a deo: nam ſupra dictū eſt. Humanā ſeruens animā. & apud Virgilium. Non vultus non color vnus: non compræ mæſere comæ: Sed peſtus anhelū Confuſæ vocis: obſcuræ: vt ſolet Phœbus loqui. Inſtitutam mentem: impulſam. Furore ſacro: diuino impetu.

Haud æque: non ita impuſe. Non rupia verba trementi ſono. Signa quæ plene deo ſolent accidere: & in hac non euenere perſtringit: vt tremebunda & maxima vox: interrupta verba: comarū horror: lauræ deturbatio: tremor tēpli & horror nemoris. Nec vox ſufficiens: ampla & ſupra humanā. Virgī. Nec mortale ſonans. Laurus: qua coronata erat vates. Immo: itaq; culmina: Vix ea ſatus erat tremere oīa viſa repente: liminaq; laurusq; dei totuſq; moueri mōs circū. Securū: ſine horrore q; illic ſtantib; incutiebatur cōcuſſis arborib;

Carminē longæ vobis cōmiſſa Sybillæ
Seu Pæan ſolitus templis arcere nocentes.

Ora quibus ſoluat noſtro nō inuenit æuo.

Virginei patuere doli: fecitq; negatis

Numinib; metus ipſe fidem. torra priores

Strigit victa comas: crineſq; i terga ſolutos

Candida phœcia complectit inſula lauro.

Hærentē: dubiaq; premēs in tēpla ſacerdos

Impulit: illa pauens adyti penetrare remoti

Fatidicum: prima templorū in parte reſiſtit

Atq; Deū ſimulās ſub peſtore ficta quieto

Verba reſert: nullo cōfuſæ murmure vocis

Inſtitctā ſacro mentē teſtata furore:

Haud æquæ leſura ducē: cui falſa canebat:

quā tripodas: phœbiq; fidē: n̄ rupta tremēti

Verba ſono: nec vox antri cōplere capacis

Sufficiens ſpaciū: nullocq; horrore comarū

Exculſæ laurus: immotaq; culmina templi

Securūq; nemus: veritā ſe credere phœbo

LIBER QVINTVS.

cupiditate. Regna. i. vt Romam ſubiugeret: & poſtea reges interficiant & eiciantur vt Iunij bruti tēporinus. Ad brutos: ad bruti ſimiles ſat erat Brutū dicere: ſed latenter hoc in Neronem protulit. Duo autē fuere Brutī qui urbem liberauerunt Iulius Brutus qui reges expulit: & Marcus Brutus qui cū Caſſio Cæſarem iurarent. t. Impactæ ceſſere. Impulſæ apertæ ſunt. Expulſa: a deo. Proſiluit: raptim exiit. Perſtat: remanet. Deus: pars ſpiritus. Nunc vultu pauido. Sic Virgilius. Non vultus: non color vnus: non compræ manſere comæ. Stat: in eodem ſtatu eſt. Terribilis: vehementiſſimus & qui terreat Sed vt tumidus. Sic poſt del abſceſſum vexabat vates:

Regnaq; ad ultores itcū redeuntia Brutos;

Vt peragat fortuna: taces: tūc peſtore vatis

Impactæ ceſſere fores: expulſaq; templis

Proſiluit: pſtat rabies: nec cūcta locuta

Quē non emiſit: ſupereſt Deus: illa feroces

Torquet adhuc oculos: totoq; vagātia cœlo

Lūina: nūc vultu pauido: nūc torua minaci

Stat nūcq; facies: rubor igneus inſicit ora:

Liuentesq; genas: nec qui ſolet eſſe timentī

Terribilis: ſed pallor ineſt: nec feſſa quieſcūt

Corda: ſ; vt timidus boreæ poſt flamia pōt

Rauca gemit: ſic multa leuant ſuſpiria vatē:

Dūq; a luce ſacra qua vidit fata reſertur

Ad vulgare iubar: mediæ venere tenebræ

Immilit ſtygiam Pæan in viſcera leten

Quæ raperet ſecreta Deū tūc peſtore verū

Fugit: & ad phœbi tripodas rediere futura

Vixq; reſecta cadit: nec te viciniā leti:

Territat ambiguīſ ſuſtratū ſortibus Appi:

Iure ſed incerto mundi ſub ſidere regnum

ſumptus prædictum a deo locum ſepultura poſſedit. Raptæ: deductæ. Sub ſideret ſuppoſitum iri tibi. Iure mundi incerto: cū adhuc ignoretur quis ſit dominaturus.

T ūij

PHARSALIAE

Chalcidos oppidū quōd olim ethalia est appellatū. adiacet autē euboicæ: qm̄ altera Chalcis in etholia est: vt ait Strabo. Sentire: vt nō sentias. Caruisse tot malis: tot aduersitatu in experte fore. Excepta morte: nā sola mors dare potest. Morte: q̄ del est. Charistos vrbs euboicæ opulentissima: vt ait Mela. quæ diuersis (auctore Plin.) fuit nobis appellata. Ea est charista marmoris ferax. Seneca. An ferax vari marmoris charistos. Est em̄ illic vt ait Strabo: colūna: lithomia. i. excisio lapidū. Ibi nascit & apis quæ pectunt nent texunt. Inde mantilia egregie cōtexta: vbi sordescunt in flāma conie emūdant illefa. Rhamnis vrbs in Euboiā: vbi vt ait Strabo est Nemeleos templū quæ auctore Macro. cōtra supbiā colit. Oui. in tristibus. Nec metus dubio fortunæ stātis in orbe Numeri et exosæ verba supba deæ Exigunt: at dignas vltix rhānusia poenas. Numina: Nemesim Tumidis: potētib⁹ & supbis Arctatus gur. ra. strictus aq̄ veloci. Euripus: idē sonat q̄ inquietus. mare est qd̄ fluit et refluit. vt diximus libro. ij. Aulim. Aulis reginacula & oppidū in boetia cū portu qn̄ quaginta nauū capaci cōtra Euripū sita. Iniquā classib⁹ qā notis flantibus egredi nequeunt: vt grecis in Troiā ire volētib⁹ accidit. Oui. Aulide te fama est vento retinēte morari. A me cū fuges hic vbi vētus erat Interea. Cæsar Petreio Aphraioq; subiectis bethicā adiit: ibiq; oim̄ ciuitatū hispaniæ legatos sibi adesse Cordubē iussit. cōciliatq; vniuersa hispania. & Varrone q̄ bella ad gades parabit in deditionē accepto Massiliā rediit. & eā in deditionē accepit. Hic placentiā accelerauit q̄ exercitus q̄ illuc erat seditionē excitata imperatōre cōclamauerat & premitū postulabat. vt scribit apia. statimq; vt puenit nō mō orōnetumultū cōpescuit: sed etiā totā legionē ignominiosa ægreq; & post multas & supplices pces nec nisi exacta de fontib⁹ poena restituit. vt Suet. ait. In aliū orbe. in italiā & in epyrū cōtra Pōpeitū. Prope auerterūt quasi remouerūt seriē foelicitatis. Nullo Marte subactus: vbiq; victor. Successus scelerū. victoriā belli ciuilib. Satiare san. cædē fastidiētes. Pene desti. q̄si reliquerūt. Seu moesto. seu qā aliq̄diu a praelijs cessassent. deposuerāt pristinū pugnādi furorē.

Chalcidos euboicæ vana sperapte parabas
Heu demens nullū belli sentire fragorem:
Tot mundi caruisse malis præstare: Deorū
Excepta quis morte potest: secreta tenebris
Littoris euboici memorando cōdite busto:
Qua maris angustat fauces saxosa Carystos
Et tumidis in festa colit q̄ numina Rhānis:
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus
Euripusq; trahit cursum mutantibus vndis
Chalcidicas puppes ad iniquā classibus Au
Interea domitis Cæsar remeabat iberis (lim
Victrices Aquilas aliū laturus in orbem:
Cū prope fatorū tantos per. p̄spera cursus
Auertere Dei: nullo nam Marte subactus
Intra castrorum timuit tentoria ductor
Perdere successus scelerum: cū pene fideles
Per tot bella man⁹ satiata sanguine tandem
Destituere ducē: seu moesto classica paulū

LIBER QVINTVS.

195 Prodidērāt: sentit tripodas cessare: furensq;
Appius: & nobis meritas dabis ipia poenas
Et superis: q̄s fingis: ait nisi mergeris antris:
Deq; orbis trepidi tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui. tandem cōterrita virgo
200 Cōfugit ad tripodas: vass⁹ adducta cauernis
Hæsit: & insueto concepit pectore numen:
Quod nō exhausta p̄ tot iam secula rupis
Spiritus ingessit vati: tandemq; potitus
Pectore Cyrrhæo nō nunquā plenior artus
205 Phœbados irrupit Pæan: mentēq; priorem
Expulit: atq; hominē toto sibi cedere iussit
Pectore: bacchatur demēs aliena per antrū
Colla ferens: victasq; Dei: Phœbeaq; ferta
Erectis discussa comis: per inania templi
210 Ancipiti ceruice rotat: spargitq; vaganti
Obstātes tripodas: magnoq; exæstuat igne
Iratum te Phœbe ferens: nec verberare solo
Vteris & stimulos: flāmasq; in viscera mer
Accipit & frenos: nec tantū p̄dere vati (gis
215 Quāntū scire licet: venit ætas oīs in vnam
Cōgeriē: miserūq; premūt tot seclā pectus:
Tanta patet rerū series: atq; omne futurum
Nititur in lucem: vocemq; petentia fata
Luctant: nō prima dies: nō vltima mundi:
220 Nō modus oceani: numer⁹ nō deerat arenæ
Talīs in euboico vates cumana recessu

¶ Prodidērāt: hæc oia quæ dicta sunt manifestauerant. Cessare tripodas abesse numē Apollinis et se ad tripodas nō cōtulisse. Et nobis: increpat phœbadē. Desinis ipsa: p̄ te non instinctu apollinis. Ad ducta: inclinata se ad mouit foraminē p̄ quod ventus spiritusq; egredit. Spiritus. ventus. Non exhausta: non vacuata & a qua nō cessat egredi. Ingessit: immisit. Cyrrhæo: virginea ex Cyrrhæa. Tandē: quia iamolim nō fuerat aliquam ingressus: vel ad Appij desiderii referit. Mentem priore: humanū sensum. Aliena: a spiritu agitata & illi parentia. Discussa: discussas habes & abiiciens vittas: infulam & laureā. Erectis: nā statim cōcepto numine capilli insurrexere. Rotat: vertit se. Per inania templi: p̄ vacuū templū. Vaganti: libi. Obstantes: obuias. Igne: feruore nimis. Iratū: quia dudū fuerat eum mentita. Verberare: nō modo ipsam torquebat tanq; verberibus & stimulis veruētā incēdere frenareq; videbat. Accipit & frenos. phibet nō nisi quedā loq. Virgil. Ea frena furcū Connectit & stimulos sub pectore vertit apollo. Prodere: enūciare nam nihil ignorat. Venit ætas. oim̄ ætatū fata in vniū erāt cumu lū & globū coadunata. Tot secula: fata totius euenti. Nititur in lucem: egredi & enūciari. Potentia vo. cupida expromi. Luctant: conant egredi. Nō deerat: hæc sciebat. Mod⁹ oc. mēsurā altitudinis finis maris. Numerus harenæ: quot sint grana & corpuscula harenæ.

PHARSALIAE

Talis. Nō aliter nouerat huius sibylla cumana: q̄ vt imineret sibi vaticinandi laborē
fata romanorū seorsum annotauit: nouēq; libris cōplexa est. Talis: tā cōscia fatorū.
Euboico: cumano. Cume em oppidū in cāpania conditū ab atticis qui ex euboia ve
nerunt. Est aut Euboia insula auulsa Boetiae: & in atticā vergēs in qua Charcys est
oppidū. Virgi. Et tandē euboicis cumaq; allabif horis. Idem. Chalcydicaq; leuis tā
dem supastitit arce. Furorē: suae mentis cōmotionē. Sirage fatorū: cumulo fortitū

Excerptit: coegit i libros rō
mana fata & scripsit. Operi
dei: apollinis latentis in terra
delphica. Vix inuenit: diffi
le em erat vnus Appij fatū in
ter tot & tanta recondita inue
nire. Vefana: magna. Spu
mea tū primū: inuēto Appij
fato acius eā cōcitatā inquit
fuisse. Effluit: emittit. Mea
tur: expressione Clara: q̄ apte
audirent. Iā domita: iā cōpo
sita a numine ad vaticinandū
nā principio deū pati nō pōt:
& bacchans conat excutere.
Sed vt ait Maro. tantomagis
magis ille fatigat os ravidū fe
ro corda domans fingitq; pre
mendo. Mœstus: mœstitiā
indicās vel inculcens. Effu
gis: nihil est ingratū hoc ro
manā bellū euboicē coelū ob
tinebis: vt Valerius scribit.
Expers discrimini. cum ante
pharsalicū certamē indicat pe
riturū. Quietē: mortē intelli
git. Lateris: regionis. Sup
pressit: reticuit & enūciari ve
luit. Obstruxit fau. clausit os
Custodes. Querit poeta cur
tot futuras calamitates roma
norum apollo reticeat: an for
te ga nōdū cōstituere dei illas
inferre: an vt Cae. victor Bru
tū pculsorē vitare nō possit.
Potēs veri: veridice. Supma
vltia tpa. Cefos: occidēdos.
ips p tpe: vt submersas obrue
puppēs. Collapsas: q̄ colla
bent. Nefas: calamitatē. Ca
put: salutē. Tenent: referuant a deo & Phoemonoe. Facinus vin. gla. cedē Caesaris
Ordo est. Antaces vt fortuna pagat facinus Furoris: belli ciuilis cōcitatū ex imperij

Indignata suū multis seruire furorem
Gentibus: ex tanta fatorū strage superba
Excerptit romana manu: sic plena laborat
Phoemonoe Phæbo: dū te cōsultor operi
Castalia tellure Dei vix inuenit Appi
Inter fata diu quārēs tam magna latentem
Spumea tunc primū rabies vefana per ora
Effluit: & gemitus & anhelō clara meatu
Murmura: tūc mœst⁹ vastis vlulat⁹ in antris
Extremāq; sonant domita iā virgine voces
Effugis ingentes tanti discriminis expers
Bellorū o romane minas: solusq; quietem
Euboici vasta lateris conualle tenebis.
Cætera suppsit: faucesq; obstruxit Apollo.
Custodes tripodes fatorū: arcanāq; mundi:
Tuq; potens veri Pæan: nullumq; futuri
A superis cælate diem: suprema ruentis
Imperij: cæfosq; duces: & funera regum.
Et totin hesperio collapsas sanguine gentes
Cur aperire times: an nōdū numinat tantū
Decreuere nefas & adhuc dubitantib⁹ astris
Pompeij damnare caput tot fata tenentur:

LIBER QVINTVS:

Obsequium speres: irato milite Caesar
Pax erit: hæc fatus totis discurrere castris
Cooperat: infestoq; ducē deposcere vultu.
Siceat o superi: quando pietasq; fidesq;
Destituūt: moresq; malos sperare relictū est
Finem ciuili faciat discordia bello.
Quē nō ille ducē potuit terrere tumultus:
Fata sed in præceps solitus dimittere Caesar
Fortunāq; suam per sūma pericula gaudēs
Exercere venit: nec dum desæuiat ira:
Expectet: medios properat tentare furores.
Non illis vrbes: spoliādaq; templa negasset
Tarpeiamq; louis sedem: matresq; Senatus
Passurasq; infanda nurus: vult oīa Caesar
A se sæua peti: vult premia Martis amorī
Militis indomiti tantum mens sana timetur
Nō pudet heu Caesar solī tibi bella placere
Iam manibus dānata tuis. hos ante pigebit
Sanguinis: his ferri graue ius erit: ipe p oīe
Fasq; nefasq; rues lassere: & disce sine armis
Posse pati: liceat scelerum tibi ponere finem
Sæue quid insequis: qd iam nolentib⁹ instas
Bellū te ciuile fugit. Stetit agere fulti
Cespitis intrepidus vultu: meruitq; timeri
Nō metuens: atq; hæc ira dictante profat:
Qui mō in absentē vultu: dextraq; furebas
miles: hēs nudū: p̄mptūq; ad vulnera pectus

oēs p̄p̄tios habetas: tamē sit
bi milites irascuntur amplius
bella nō geres. Obsequiū:
deorū benignitatem. Infesto:
aduerso & truci. Sic erat o.
orat deos poeta vt sinant ma
lis moribus finē bellis impo
ni: cū in fide pietate & deorū
benignitate nulla spes reliqua
sit. Solitus dimittere in præ
ceps: solitus præcipitare ma
gnisq; exponere discriminib⁹
Venit: ipe ad reprimēdum.
Desæuiat: mitigetur & cesset
Medios properat. Caesar nun
q; tumultuantibus cessit: sed
semper obuiam ipe. vt Sueton
ius scribit. Non illis: omnia
militibus concessisset ne bel
li ciuilis furor extingueretur:
& nil aliud metuebat: nisi ne
bona mente ducti scelera non
appeterent. Amari: quia ci
uile: vel verbum sit. Nō pu
det. obiurgat Caesarem poeta
nimia in bellis vilius perti
nacia præsertim cū cogi quo
dammodo videatur illud de
serere. Manibus: militibus.
Ius ferri: facultas interimenda
& bellandi. Lassere: defatiga
geris. monet & consulit quid
agere debeat. Scelerē: bellorū
ciuiliū. Nolentibus: recusant
tibus bella ciuilia. Instas: vr
ges. Aggere fulti cespitis: in
loco eminētī & cespitibus cō
gesto. Meruit: p̄pter maie
statē suā. Dictante: submini
strāte. Pr̄p̄tū: paratū ad vul
nera. Qui mō. astute vt sibi
conciliet milites sub corpore
state se esse dicit: inde vti cal
lida simulatione: nā dū cohor
tat ad deponēda arma et ad fu
gā subnectēdo q̄lia sint p̄mita
nouī milites affecuturi latens
terretinet & dehortatur.

PHARSALIAE

¶ Nil ausa fortiter: est enim pro
prium seditionis metuere fu-
gamque meditari. Lassata se-
cundis rebus: defatigata Cae-
saris foelicitate. Inuicti ducis
meis. Arma: quae vos relin-
quatis. Manus: milites no-
uos. Vacabunt: erunt sine mi-
litibus. An ne fugam. Argu-
mentatur a minori. si Pompeio
fugato & victo milites non
desunt: multominus & mihi
victori. Impulsi: iam prae-
cipitis & quasi peracti. Tan-
tum auferat: accipiat & non
pugnet. Currus lauriferos:
me triumphantem in curru.
Defecta: debilitata. Iam Ro-
mana plebs: non amplius me-
miles. Caesaris. Fugam militum
nil sibi posse nocere dicit. cum
dixi statuerit ipsum fore oino vi-
ctorem. & quemadmodum mare
non augeat susceptis fluminibus
nec minueret si ipsum non ingre-
derent. sic eius fortunam a mili-
tibus nec augeri: nec minui pos-
se. Cursus. foelicitate factorum
Subducere: subtrahere & non
influere. Decreuerit: minuet.
Momentum: fauores & effectus.
Premit: demittit & inclinatur.
Vacet: inerta sunt. Procerum.
omnia ad principes ducesque refe-
runtur qui sunt curae deis: & volunt
multitudinis labores in illorum com-
moda verti. Viuit pau. ad pau-
corum utilitatem: nam reges quibus ser-
uit humanum genus sunt pauci.
Horror: quod timor est exercitus
ceruorum leone duce qui leonum du-
ce ceruo Milites a fuga in qua sunt
a postrema virtute degeneraverunt:
deterret: nam cum sub ipso soliti
sint vincere: sub Pompeio. effrenati
imbelles. sed labient exemplo confir-
mat. Iberi: hispanie lustrat
lustrando fugit. Duce Pompeio

Hinc fuge: si belli finis placet ense relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio: tantumque fugam meditata iuuentus:
Ac ducis inuicti rebus lassata secundis
Vadite: meque meis ad bella relinquire fatist
Inuenient haec arma manibus: vobisque repulsis
Tot reddet fortuna viros: quod tela vacabunt:
An ne fugam? Magni tanta cum classe sequuntur
Hesperiae gentes: nobis victoria turbam
Non dabit: impulsus tantum quae praemia belli
Auferat: & vestri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo comitetur vulnere: currus
Vos despecta senes: exhaustaque sanguine terra
Cernetis nos iam plebs Romana triumphos
Caesaris an cursus vestrae sentire putatis
Damnum posse fugam: veluti si cuncta minentur
Flumina: quos miscet pelago: subducere fontes
Non magis ablati vnquam descenderet aequor
quam nunc crescit aequor. an vos momentum putatis
Villa dedisse mihi: nunquam sic cura deorum
Se premit: ut vestrae morti: vestraeque salutis
Fata vacet. Procerum motus haec cuncta sequuntur
Humanum paucis viuit genus: orbis iberi
Horror: & arctois nostro sub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce. fortis in armis
Caesareis Labienus erat: nunc transfuga vilis
Cum duce praelato terras: atque aequora lustrat

LIBER QUINTVS.

¶ Clausus: in vagina. Frigidus. nam quando dimicat calescit. Praemia. praesertim quae promi-
serat Brundisij Caesar. Causam. Caesaris. Ducem. quia crudelis in ciues. Vendicari.
propria facit. Imbutos scelere. maculatos sanguine ciuium. Haud magis. constat Cae-
sar (auctore Tranquillo) nullam seditionem per decennium in castris habuisse in Gallia. in
ciuibilibus vero bellis haec praeci-
pua. E quibus non stabili culmi-
ne. ex quantum infirmo statu et
potentia. Tremulo. dubio &
periculoso. Titubantia. tre-
mentia incostantia & incerta
Truncus. priuatus & tanquam
truncus. Manibus. militibus
Strictos. euaginos. Non
esse ducis. non esse in sua pote-
state. Non pauidum. iam cuncta
maebant milites & iratos esse se
ostendebant. nec metuebant ne
soli diem viderent offendere.
quia omnes erant vnanimes. Nam qui
nam metus ne indicarentur Cae-
sares non retinebat. aperta enim
audacia illo se liberauerant.
Confringere. terrefacere. Du-
bias. incertas aliquid ad audi-
endum. Dum quisque. coniurati
metuunt indicari a sociis a qui-
bus metuunt. & ipsi tanquam so-
li sint nocentes. Grauari inui-
sta re. inferre molestiam iniustis
regibus. Quicquid mul. sententia
est siue parocia. Liceat. oro
est militis propter copiam in Ce-
saribus absentem loquens. Ea petit mi-
serum Cae. accusat. militum incom-
moda explicant. bella ciuilia
distant. irritantque milites ad
patriae desiderium cum coquestione
a paupertate & senectute. Mi-
nat etiam Cae. & eius accusat in
gratitudinem quod suis derahat.
Est autem ita in iudiciali demon-
stratio deliberatioque genere
constituta ut in nullo magis vi-
deatur excellere. Arabie: a bellis
ciuibilibus & est captatio beniuo-
lentiae a rebus. Viles. apud te.
Terris ar. gallia & germania.
Rhodano rhe. horum flu. accolis

PHARSALIAE

¶ Tot mihi: improbiū inſperatūq; præmiū cōqueriſ. Coepimus. impletatē dñat.
Licuit: cōmiſſum eſt. Manibus: ppter rapinas. Ferro: ppter cedes. Paupertate: ſu-
mus tñ in tanta rapienda licētia pauperes: tanq; ſi pñ & innocētes eſſemus. Romas
Imperii romanū & eū ab in-
ſatietate arguit Inualidas: de-
biles. Inanes: abſq; pulpa &
toris. En improba vota: irō-
nia eſt quaſi dicat modetiſſi-
ma & miſerāda. Dimitte ad
mortē: libera a malitia vt ea-
mus ad moriēdū domi. Nō
liceat: ſiue moriamur in lectu-
lo non in terra in caſtris. Gle-
bā: terrā. Ferire: pcutere capi-
te vel pedibus aīa diſcedēte.
Clausurā: clariſſimi em̄ ocu-
los morientū claudēbāt Cō-
ſugis illabi: mori in ſinu cōſu-
gis lachrymantis. Vni: ſoli.
nā i caſtris vnus rogus pluri-
bus mortuis erigit: domi ſuo
ſinguli ſingulis cōſtituunt.
Sit pter: ſupſit militibus tuis
aliud genus moris q; ex ferro
Quid velut: q; ad oēm ima-
nitatē: & Pōpeij ſenatusq; ce-
dē ducāt accuſat. Vtq; adeo
Minat Cæſari mortē quā qui
dē honeſte poſſe fieri plurib;
rōnib; indicat. Cuius ſcele-
ris: cui; ſcelerati facinoris. nā
maximū præmiū milites ex
cæde ducis accipiūt. Cōpe-
rit: re ipſa inuenit Cæ. Poſſe
oīa: etiā ſp̄m interficere ducē.
Nec fas: nec phibemur ſacra-
mento militari & iure aliquo
In vndis rheni: in bello galli-
co. Hic: nūc in bello ciuili.
Facinus: q; inquinat. Paroe-
mia eſt: qui eodē crimine ſūt
infecti æqles ſunt & ſocij ap-
pellant. Ingrato iudice: in q;
iudicio Virtus: laus virtutis
Vocat fortuna: diſt alio
ſollicitas. p̄dicat em̄ ſuo fato
ſe vincere nō militū fortitudi-
ne Licet oē deor; q;uis deos

Tot mihi pro bellis bellum ciuile dediſti.
Cepimus expulſo patriæ cū tecta Senatu;
Quos hoīm: vel quos licuit ſpoliare Deor;
Inus i oīe nephas manib;: ferroq; nocētes
Paupertate pñ: finis quis quaerit armis;
Quid ſatis ē: ſi Roma parū: iā respice canos
Inualidaſq; manus: & inanes cerne lacertos
Vſus abiit vitæ. bellis conſumpſimus æuū.
Ad mortem dimitte ſenes. en improba vota
Nō duro liceat morientia ceſpite membra
Ponere: nō anima glebam fugiente ferire:
Atq; oculos morti clauſurā quærere dextrā
Coniugis illabi lachrymis: vniq; paratum
Scire rogum: liceat morbis finire ſenectam.
Sit præter gladios aliquod ſub Cæſare fatū.
Quid velut ignaros ad q; portēta paremur
Spe trahis: vſq; adeo ſoli ciuilibus armis
Nescimus cuius ſcleris ſit maxima merces
Nil actū eſt bellis: ſi nōdum comperit iſtas
Oīa poſſe manus: nec fas nec vincula iuris
Hoc audere vetāt. rheni mihi Cæſar i vndis
Dux erat hic ſocius. Facinus q; inqnat: æq;
Adde quod ingrato meritorū iudice virtus
Noſtra perit: q; qd gerimus: fortuna vocat:
Nos fatū ſciat eſſe ſuum: licet omne deorū

LIBER QVINTVS.

¶ Nec melior: nec vos fideſiores eſtimabo ſi nō militabitis ſub Pōpeio q; ſi militabitis
Quicūq; em̄ a me diſcedit & Pōpeio nō adhæret nunq; vult eſſe meus & veniē acci-
pere bñficiū. Hic nunq; q; igit ſub Pōpeio ſunt aliqñ in ſua poteltatē v̄turos cōſi-
dit. Sunt iſta. A religione argumentū. Dijs eſt mihi habēda gratia (ingit) q; voluerit
reliq; bella nouo ſim milite p-
acturus. Heu. Ictū eſt hoc
loco. Sic & Silius lib. xxvq;
Optimus heu nomen melius
mauſq; triūphis. Onus ap-
pellat curā p̄mior; q; militib;
dare ſtatuert. Amoliū hu-
remouet ex aīo. Dat: cōcedit
Sperātes oīa: q; potuiſſent a
me oīa ſperare: et eſt calida ad
mitigandū reti nēdūq; ratio.
Nō ſufficit: nō ſat eſt etiā ſi to-
tus diuidat. Mihi: ad meam
vilitatē. Viris: fortibus. nā
vos p̄ ignauia viri nō eſtis.
Quirites: nō milites appella-
uit vt magis moueret. Sic &
alias fecit: vt Suetō. tradit his
verbis: ſed vna voce q; qrites
appellat. tā facile circūegit &
flexit vt ei milites eſſe cōfeſſi
reſpōderint. At paucos: pau-
ci ſeditionis auctores remane-
bunt nō in meū vſum: ſed vt
puniant. Hæc rabies ar. hæc
ſeditio eſt excitata. Tendite:
extēdite. Tyro ru. noue mi-
les & inexte Robore: firma-
mēto. Specta: mirare hæc exē-
pla. Ferire: nocētes. Mori: ſi
qd tale fueris auſus. Iners: be-
ne inerte appellat: cū neq; ſe-
cedere auſum ſit: nec in Cæſarē
inſurgere. Vnū ca. Cæſar Fa-
ctura: q; facere potuiſſet: vt cæ-
ſar dux nō eſſet. Motu. ſer. iul-
ſurus enſib; vt eos q; recuſa-
rēt milites ipſi lederēt. Patiē-
tia: obediētia militū. Preſti-
tit iū. obtulit ſe morti: & non
tū officiū gladijs exegit: ſed
iugulos obtulit. Nil ma. id
vehementiſſime metuebat Cæ-
ſar: ne amitteret audaciā v̄tū

Nec melior mihi v̄ra fides: ſi bella nec hoſte
Nec duce me geritis: q; ſq; mea ſigna relinq;
Nec Pompeianis tradit ſua partibus arma:
Hic nūcquā vult eſſe meus: ſūt iſta. p̄fecto
Curæ Caſtra Deis: qui me cōmittere tantis
Non niſi mutato voluerunt milite bellis.
Heu quātū fortuna hūeris iā pondere feſſis
Amoliū onus: ſperantes oīa dextras
Exarmare datur: qbus hic nō ſufficit o: bis.
Iam certe mihi bella geram. diſcedite caſtris
Tradite noſtra viris ignaui ſigna quirites.
At paucos: qbus hæc rabies authorib; arſit:
Nō Cæſar: ſed pœna tenet. p̄cumbite terra:
Infidūq; caput: feriendaq; tendite colla
Et tu: quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
Tyro rudis: ſpecta pœnas: & diſce ferire:
Diſce mori. tremuit ſæua ſub voce minātis
Vulg; iners: vnūq; caput tā magna iuuēt)
Priuatū factura timet: velut enſibus ipſis
Imperet inuito moturus milite ferrum.
Ipſe pauet ne tela ſibi: dextræq; negentur
Ad ſcelus hoc Cæſar: vicit patientia ſæui
Spem duc; & iugulos: nō tātū p̄ſtitit enſes
Nil magis aſſuetas ſcleri quā p̄dere mētes

PHARSALIAE

ranis: qui erant sceleribus assueti, Mentis: furorē veteranorū. ¶ Perire: remitti & ne-
cularē exequi qd' iusserāt. Tūc aut perit mens scelerata: cū pia efficit. Ictu tam diri
foe, cæde auctore: seditionis q's decimauit. i. ex decē singulos puniuit: pculsi itaq; sunt
auctore Appiano. xij. Attingere decimis ca. puenire intra decē dies: singulis em die
bus castra locant. Hydrus: fluuius Apuliæ qui in adriacū effluit. Est em mōs auto-
re Mela: a quibus est appellatū Hydrus oppidū: qd' anno proximo superiore a turcis
est crudelissime expugnatū: & vix demū a nostris receptū. Auius: flexuosus. Ta-
ras fluui' iuxta Tarentū, a Tara Neptuni filio q' eā urbē edificauit. Leuce vrbs non
grandis quæ distat a Tarento
stadis quingentis & hydrun-
te centū quinquaginta: hinc vō
brundisū q' draginta. Salpi-
na palus est in apulia iuxta sa-
lapiā ciuitatē meritrices amo-
re Hannibalis indydam. Sy-
pus palus etiā siue lacus ad sy-
puntē quod ædificiū creditur
Diomedis. distat a salapia sta-
dis centū & quinquaginta.
Græci eā sepuntē nuncupant:
ab eiectione fluuii sepis inter sa-
lapiam & sypuntē fluuius est
& lacus. Torquēs: inflectēs
Garganus: ante sinū adriacū
promontoriū est garganus: q'
ad stadia trecenta protendere
in pelagus orientē prospectās
Obnoxius: q' latera ad hos
ventos versā habet: a sinistra
em boreā & dalmatiā: a dex-
tra calabriam & meridiē spe-
ctat. Ipse petit. Cōposita sedi-
tione ad placentiā Cæ. Ro. se
cōtulit: & cū nec senatus nec
consul ipsum eligeret: seipsum
dictatorē nouit: vscribit Ap-
pianus. Sed dictaturam vltra
dies non gessit vndecim: inde
consulem se creauit Pōpetū q'
sauriciū collegam sibi assum-
psit. Prætores in prouincias
misit. M. Lepidū in iberiā, Albiniū in Siciliā. Peduceū in Sardiniam. Decimū vero
Brutiū Galliæ præfecit: & collatis multis in populū beneficijs brūdusiū iter arripuit
Togæ: ipsi Cæsari inermi & vim nō inferenti. Populoq; præcanti. ironia est: nam
Cæsar scribit se apud Massiliā cognouisse legē de dictatore latā: seq; dictatorē a. M.
Lepido dictū. Indulgēs. obreperans. Lætos: ironia. Nāq; cōfirmat ironiā. Oēs
voces: vt sunt diuus impator Augustus: pater patrie: fundator gentis &c. Dñis: ty-
ranis. Quæ: ætate. Vt plenā Cæ. potestate haberet. Gladijs secu. cōsularū tyrānidū.

Atq; perire timet. tam diri foederis ictu
Parta quies: poenæq; redit placata iuuentus
Brundisū decimis iubet hanc attingere castris
Et cunctas reuocare rates: quas aui' Hydrus
Antiquusq; Taras: secretaq; littora Leucæ
Quas recipit Salpina palus: & subdita Sip⁹
Mōtibus: ausoniā q' torquēs frugifer oram
Dalmatico boreæ: calabro obnoxius austro
Appulus adriacas exit Garganus in vndas
Ipse petit trepidam tutus sine milite Romā
Iam doctam seruire togæ: pploq; precanti
Scilicet indulgens summū dictator honore
Contigit: & lætos fecit se consule fastos
Namq; oēs voces p quas iam tēpore tanto
Mentimur dñis: hac primū repperit ætas
Qua sibi ne ferri ius illum Cæsar abesset:
Ausonias voluit gladijs miscere secures:

LIBER QVINTVS

¶ Fasces aquilis: cōsularū imperio. Imperatores em aquilas gerunt & arma: consules
fasces & secures. Inane: vanū. nā re vera is imperator dicit nō qui tyrannus est: sed q'
victori exercitui præest. Mœsta: ppter seruitutē & bella ciuilia. Nora digna: signo
cōuenienti & apto. q' se consule facta est cædes pharsalica. Cāpus: populus ad mar-
itiū campū cōueniens. methonymia. Fingit solēnia: fingit comitia: non facit vere.
Dirimit suffragia: diuidit fautores. Admissæ: ad suffragandū & paucis morē comi-
tiorū complectit. Decantat: nominatim citat. Tribus: noia tribuū. Vana: q' a po-
pulus infrequēs erat: & fingebat se ex oīm cōsensu creare magistratus. Nec cœlum.

Addidit & fasces aquilis: & nomen inane
Imperiū rapiens. signauit tempora digna
Mœsta nota. nā q' melius Pharsalicus ānus
Consule notus erit: fingit solēnia campus
Et nō admissæ dirimit suffragia plebis:
Decantatq; tribus: & vana versat in vrna:
Nec cœlū seruare licet: tonat auguro furdo
Et lætæ iurantur aues bubone sinistro.
Inde perit primū quondā veneranda ptās
Iuris inops: careat tantū ne noie tempus:
Menstruus infastos distinguit secula cōsul.
Nec nō Iliacæ nomen quod præsidet Albæ
Haud meritū latio solēnia sacra subacto:
Vidit flāmifera cōfectas nocte latinas.
Inderapit cursus: & q' piger appulus arua
Deferuit rastris: & inerti tradidit herbæ:
Ocior & cœli flammis: & tygride foeta.
Transcurrit: curuiq; tenens minoia tecta

gera: ferebat em numina noctū cū iret sacrificiū. Piger: nō satis arās. Arua: prata.
quorū secte herbe rastris colligunt. Inerti: q' nullo labore nascit. Ocior & cœ. hyp-
bole ad celeritatē indicandā. Cœli flā. fulmina. Tygride foeta: q' drupede illa quæ
peperit. Tūc velocissima est: & venatorē q' catulos se absente rapuit psecuta: vbi il-
los ab eo obiectos reportauit: in lustra fugientē deprehendit & lacerat: nisi flumine phi-
beat: vt Plin. scribit. Minoia tecta: hoc ideo quia Cretenses brundisū ædificauerunt.

PHARSALIAE

¶ Clausas: nō nauigabiles. maria em Vegetio auctore claudi dicunt a die tertio iduū Nouenbris vsq; in diē sextū iduū Martij. Brumalibus: hyemalib⁹. nā brumæ tpe brundusiu venit; & pridie nonas ianuarius naues soluit. Sydere hyberno: tēpestate hyemali. Duci: Cæsari. Tēpora: occasione arripiedi belli vt min⁹ ab hoste lederet; & plus ipse nil suspicantibus nocere posset. Hæsisse: distrahi & tardari. Vel nō foe licibus: etiā infelicibus qbuscūq; & pōpeianis nō mō sibi cui fata fauebant. Ro bore: animi firmitudine & audacia. Sic: hmoi verbis. Fortius: suadet vernos ven tos nō expectandos & nūc in hyeme nauigandū: qā vñ plus durāt & hostes min⁹ nocere possunt; & plus ledi tale nil suspicātes. Vñ aut cōfirmatione & co. utatione cū cōclusionē. Tenet coelū: durant in aere. Inconstantia veris: ver em nūc serenū nūc turbatū est: nec seruat in vlla tēpestate cōstantiā. Nec ma ris: argumentū a facili. Am phractus: flexus circuit⁹. Lu stranda: circundanda. Recti flu. mare: quancūq; rectæ vnde dicunt q puppim feriūt: obli quæ yō q latus nauigij. Car chesia: sūmitates & ppugna cula in summo malo: & foramina q funes recipiunt. qncūq; etiā p oculis ponit. Curuet p vehemētia inclinet. Incū bat: supueniat & perseveret. Furens: vehemens vel ferens prosper. Perflet: ad finē flet: & pducet nos ad littora graia

Brundusij: clausas ventis brumalib⁹ vndas
Inuenit; & pauidas hyberno sydere classes.
Turpe duci visum est rapiendi tēpora belli
In segnes hæsisse moras: portuq; teneri;
Dum pateat tutū vel nō felicibus æquor
Expertes animos pelagi sic robore cōplet;
Fortius hyberni flatus: coelūq; fretumq;
Cū cepere: tenet: quā quos incubere certos
Perfida nubi feri vetat inconstantia veris
Nec maris anfract⁹: lustrādaq; littora nobis
Sed recti fluctus: soloq; aquilone secandi
Hic vtinam sūmi curuet carchesia mali
Incumbatq; furens; & graia ad moenia pset
Ne Pompeiani phæacum e littore toto
Languida iactatis cōphēdant carbasa remis
Rumpite: q retinent felices vincula proras.
Iamdudū nubes; & sæuas perdimus vndas
Sydera priā poli phoebo labente sub vndas
Exierant; & luna suas iam fecerat vmbra;
Cū pariter soluere rates: totosq; rudentes
Laxauere sinus; & flexo nauita cornu

LIBER QVINTVS.

adducti funes. Laxauere: dilatauere vela. Flexo cornu: antennar ligno. ¶ Obliq; in obliquū opponit. Leuo pede: sinistro fune quo velū tendit græci ωαλ & dicunt Virgi. Vna oēs secare pedē. Vento aut a sinistra flante quo recta nauigatione vti pos sumus funē & vela in dextrā cōuertimus; & sic cōra. Suppara: linthea. quancūq; p vestimēto puellari lineo pprie poni supra docuimus. Perituras: nō vehementes & breui cessaturas. Propellere linthea: impellere vela. Exiguū: p aduerbio nomen. Reddita malo: nā quū plena nō sunt; & acri vento nō impellunt: in malū redeunt. Nō valet: desinit flare. Ligata torpore: hærentia & imota quiete & tranquillitate.

Obliquat leuo pede carbasa: sūmaq; pādēs
Suppara velorum perituras colligit auras
Vt primum leuor, ppellere linthea ventus
Incipit, exiguūq; timenti: mox reddita malo
In mediam cecidere ratem, terraq; relicta
Nō valet ipsa sequi puppes q vexerat aura
Aequora lenta iacent alto torpore ligata
Pigrius immotis hæfere paludibus vndæ,
sic stat iers scyticas astrigēs bosphor⁹ vndas
Cū glacie retinēte fretum non impulit lster
Immensūq; gelu tegit mare: cōprimivnda
Deprendit quascunq; rates; nec peruia velis
Aequa fragit eques. fluctuq; latēte sonantē
Orbita migrantis scindit mæotica Bessi
Sæua quies pelagi: mæstocq; ignaua pfundo
Stagna iacentis aquæ veluti deserta rigente
Aequora natura cessant: pontusq; vetustas
Oblitus seruare vices; nō cōmeat æstu

Non horrore tremit; nō solis imaginē vibrat

relicta a natura q nunc rigere & se non mouere videtur. Cessant: non mouentur. Vices: officij cursuū. Nec vibrat: cōmeat: fluit. Tremat: concutitur vi. Imagine solis: nec concutitur vi lunæ cuius certis temporibus acius commouetur.

iacent: nō fluūt. Pigrius im motis: hanc maris tranquilli tatē paludibus & euxinio ge lu astricto meotidi cōparat. Immotis: quietis pigris. Bos phorus: bosphori sunt duo an gustissima freta: quorū alter Cymmericus appellat. estq; inter meothidē & euxinū cō tra Europæ principium. de q Ouidi⁹. Bosphorus & tanais superāt scythicæq; paludes. Alter thracius pontici maris pars ppe Bizantiū qui est in ter Euxinū & ppontidē. Por nit ergo bosphorū p euxino. Stat: nō mouet. lster: danu bius q p septē ostia exit in pō tū. Mare: euxinū ipm. Cō primivnda: constringit: retinet. Nec peruia. i. equites nō rēpūt gelu ipsius maris p qd eūt na uigia & vela. Orbita: rota currus & eius vestigiū: vt ait Alconius. Dicit & orbitus ad iectiū: vt mot⁹ orbitus apd Varronē. Bessi po. ad hemū montē qui ob latrocinia satro vocatur. Migrantis: disce dentis euntis. Meotida: palu dem in scythia quā efficit Ta nais: & cōgelat licet euxinū. Latente: quia sub gelu est. Sæua: magna. Ignaua sta gna: mare trāquillū. Mæsto profundo: mari pigro. Velu ti deserta natura rigente: tanq

LIBER QVINTVS.

Fixa: imota. Patuere: exposita fuere. Illinc: ab hostibus. Et motura: totis q̄ra nauigaturae remigando. Hinc: ex altera pte. Langore: pfundi: maris trāquillitate. Fames: nō habebat diē pluriū cōmeatū. Noua vota: vt tēpestas maxima cōcitaret q̄ in terras aglas p̄pellerent. Dū: dūmodo. Excutiat: cōmoueat se. Torpentibus stagnis: tranquillo aq̄re. Et sit mare: & agitet vnda solito more. Minae vnda: in ditia tēpestatis. Languēte coelo: nō flantib⁹ vētis. Naufragi: periculosa tēpestatis iubar: lucifer stella. Extulit diē lāsum nube: eduxit nubilū diē q̄ a summo ad imū mare cōcitauit. Mouit ceram: aut em tremuerūt: aut cū naues a ventis impellerent

mouerivideant. Ceraunia epi ri mōtes a crebris fulminibus dicti. Κεραυνος em fulmē significat. Rapi: vehemēter impelli. Curua: flexuosa & fluctuosa: nā vnda curue sūt

Seg: ipellere. Lapsa: discursus & agitata. Vncis: anchoris, p̄p̄oriciū. Palestinas: epyroticas. Palestini in Syria ad idumeā populi sunt a quibus locus in epyro palestē dī: eo q̄ gemina colūba fatidica e Syria in Dodonā volauerunt q̄ palestinae sunt appellare ibi erat inferni ostiū & furia tē plū esse ferebat. Vñ palestias deas futuras itelligim⁹. Oul: iiii fasto. Sepe palestinas iurat adesse deas. Peruenit aut Cae. postridie q̄ soluit ad eū locū q̄ palestē appellat: nacl⁹ geta stationē: cū oēs portus metueret q̄s teneri ab aduersariis arbirabāt: ibi nauibus oib⁹ ad vnā incolumibus milites ex-

posuit: & naues eadem nocte brūdusū remisit p̄ Fusiū cale nū: vt reliq̄ legiōes equitatusq̄ transportari possent. Sed a bi bulo qui Corica erat circiter xxx. captae cū nautis & dñis cōbustae sunt. Cesar p̄o orico cui Torq̄tus perat recepto: & inde Apollonia Dyrrachiū versus iter arripuit. Quibus auditis Pōpeius q̄ tunc in cāpania erat magna celeritate prior puenit: & positis ad Apsum fluuiū castris sub pellibus vt Cae. vicinus faciebat hyemare cōstituit. Iūctis: vicinis. Genosus: epyri fluius quē a dyrrachio in thessalia eūtes inueniūt. Apus macedonū fluui⁹ quē si pecudes biberint nigros parit foetus. Mollis: lenis cursus. Apso gesta: apsum nauigabile facit palus vicina q̄ in ipm leniter influēs auget. Fallēs: nō ei videt ipsa emittere

Casibus innumeris, fixae patuere carinae:

Illinc infestae classes, & inertia tonsis

Aequa moturae, grauis hic langore, pfundi

Obsessis ventura fames, noua vota timori

Sunt inuenta nouo; fluctus: nimiasq̄ p̄cari

Ventorū vires: dum se torpentibus vnda

Excutiat stagnis, & sit mare, nubila nusquā

Vndarūq̄ minae, caelo languente: fretoq̄

Naufragi spes oīs abit: sed nocte fugata

Lāsum nube diē iubar extulit: imaq̄ sensū

Concussit pelagi: mouitq̄ ceraunia nautis

Inde rapi coepere rates; atq̄ aquora classem

Curua sequi, quae iā vento: fluctuq̄ secūdo

Lapso palestinas vncis confixit arenas

Prima duces vidit iunctis consistere castris

Tellus, quā volucer Genosus, quā mollior

Circueūt ripis, apso gestare carinas (Apus

Causa palus, leni quā fallens egerit vnda

LIBER QVINTVS.

Egerit: vacuare: emitte: educit. Genosum: qui torretior est Hymbre: pluuijs. Lafat: defatigat q̄a statim in mare effluūt. Gurgite: cursu aquae. Hoc fortuna loco: huc inquit puenere tanti duces quos quidē sperauit mundus ab armis ppter vicinitatem posse desistere: nā ex q̄ iulia tuo cū partu est mortua nunq̄ p̄pinquius vidit Pō. Cae. nisi quū fuit sibi eius caput oblatū. Cōposuit: cōtulit cōiunxit. Noia duo: Caesar & Pōpeius. Dirēptos: separatos. Statione: spacio in q̄ stari posset. Nefas: scelus belli ciuilis ante oculos positū. Pignora san. infau. affinitatē in foelicis filiae. Nepotis: focus imaturi. nā iulia Pōpei vxor cōsternata ac dolore q̄ Pompei vestis e comitijs

At genosū nūc sole niues: nūc imbre solute

Præcipitant: neuter longo se gurgite lassat

Sed nimium terrae vicino littore nouit

Hoc fortuna loco tantae duo nomina famae

Composuit: miseriq̄ fuit spes irrita mundi

Posse duces parua campi statione dirēptos

Admotū damnare nefas, nā cernere vultus.

Et voces audire datur, multosq̄ per annos

Dilectus tibi magne focer post pignora tāta

Sanguinis infausi sobolē; mortēq̄ nepotis

Tenisi niliaca propius non vidit arena

Caesaris attonitā miscenda ad praelia mentē

Ferre moras scelerū partes iussere relicte:

Ductor erat cunctis audax Antonius armis

Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello

Illum saepe minis caesari p̄cibusq̄ morantē

Euocat. o mundi tantorū causa malorū.

Quid supos: & fata tenes: sunt cetera cursu

Acta meo: summā rapti p̄ prospera belli

Te poscit fortuna manū, non rupta vadosis

Syrtibus incerto libyae nos diuidit aestus:

Nungd i expro tua credimus arma pfundo

adilitijs cruore plena domū emittere coacta perijt: vt diximus supra. In arena Niliaca: in aq̄y pro ibi tuū caput asperxit. Caesaris: ilico manū cū hoste Caesar cōseruisset: si oīs copias habuisset. Tardior igit aduētus Antonij quē Brūdu sij reliq̄rat remorabat: qui saepenumero accitus & metu hostiū & tempestate phibeat.

Partes: copia. Relictae: brūdusij. Attonitā: nimis intentam. Moras: cessationē plij & caedis. Cūctis armis: regi onibus. methonymia. Meditatus. qui cogitauerat & ipse belli ciuile mouere qd̄ postea gessit. sed in mari leucadio ab Augusto octauio est supatus

Leucada: methonymia leucas, p̄ bello. Est autē Leucas oppidū in Epyro. O mūdiz: verba Caesaris quibus Antonij p̄ litteras & nuncios accersebat. Causa: nā nisi tu me remoraueris: bello ciuili finis esset ipositus. Cursu: celeritate summā manū: appositio. i. finē & qui pficias. summā ei manūreb⁹ imponere dicimur cū pficimus. Nō rupta: syrtis libyae nos nō separāt inq̄: sed sumus vicini. Vadosis: nō pfundis & quib⁹ inherēt naues

Incerto: quia loca illa nunc mare nunc arenae efficiuntur. Cr edimus: committimus.

In expro: prius enim ipse nauigauit q̄ tu.

PHARSALIAE

¶ Venire: sequi. Percussit arenas medias: nauigauit mare qd custodiūt & possidet in
inici. Tēpora pereuntia: scilicet fatore occasione subtrahi nobis. Impendo vota: con
sumo desideria mea in maris tranquillitate optāda. Qui. In vētis & aqua spes mea to
ta manet. Cupientes: legiones. Naufragio. etiā cū periculo naufragij faciēdi: & si cer
to scirēt naues fractū iri. Voce doloris: quā dolor cogit emittere. Ex æquo: in æq̃s
partes. Aufoniā: italiā q̃ est nobilior. Excitū: euocatū Postq̃ cessare iubebat. Cēs

Inq̃: novos traheris casus: ignaue venire
Te cēsar. non ire iubet: prior ipse p̃ hostes
Percussit medias alieni iuris arenas.
Tu mea castra times: pereuntia tempora fati
Conqueror: inuētos impēdo vota fretūq̃.
Ne retine dubiū cupientes ire p̃ equor
Si bene notamihī ē: ad Cēsaris arma iuuēt?

Naufragio venisse volēt: iam voce doloris
Vtendū est: non ex æquo diuissimus orbē:
Epyrū: Cēsarq̃ tenet: totq̃ senatus
Aufoniā tu solus habes: bis terq̃ quaterq̃
Vocibus excitum postq̃ cessare videbat
Dum se deesse deis: at nō sibi numina credit
Sponte p̃ incautas audet tentare tenebras
Quod iussi timuere fretū. temeraria prono
Expertus cessisse deo: fluctusq̃ verendos
Classibus. exigua sperat superare carina
Soluerat armorū fessas nox languida curas
Parua quies miseris. i quorū pectora somno
Dat vires fortuna minor: iā castra silebant
Tertia iam vigiles cōmouerat hora secūdos
Cēsar sollicito per vasta silentia gressū
Vix famulis audenda parat: cū cūsq̃ relictis

Se deesse deis: se nō seg fauo
res deorū pdesse studētū Per
incautas tene. nocte em̃ maio
ri cū piculo nauigabat. Iussi
Antoniani. Temeraria: teme
ritatē. Cessisse: successisse. p
spere euenisse. Prono deo: fa
uētū numīe. Verēdos classib⁹
metuēdos magnis nauibus.
Soluerat: iā miseri milites sō
no se dederant. In quorū pecto
ra q̃ pfundi⁹ dormiūt ob pau
peratē paruasq̃ curas. nā du
ctores & principes etiā i som
no sunt ingeti. Fortuna mi
parua facultas. Hora tertia:
iam erat secūda vigilia q̃e ter
tis in ternas hōras mutari so
let. Sollicito: suspēso. Trā
siliuit: p̃teriuuit. Vix audēda
fa. q̃a periculosa audebat & se
ut viliissimū abiecit solusq̃
ibat. Quāq̃ ut tradit Appia
nus p̃miserat tres seruos: qui
optimum gubernatorē & na
uim celerrimam adinuenirent
eicq̃ remissis nunciū se Cēs
aris simulauit.

LIBER QVINTVS.

¶ Posset fallere: a nemine sentire. Legit: aspicit. Virgi. Vnde oēs lōgo ordine posset
aduersos legere. Exesis: corrosis a fluctibus. Rētorē: Amyclā piscatorē. Secura:
hypallage. i. securū & tranquillū animi. Fultra nō vllō robore: sustentata nullo ligno
& fulcimine. Sterili: nil em̃ pducunt iunci: & in sterili solo nascunt. Munita latus

synecdoche. Phaselo: cymba
quā erectam inuenterat. Hec
Cēsar. Adijt hoc tugurium:
percussitq̃ ostium Cēsar vt
dormientē excitaret. Qual
santia. tota em̃ cōmouebatur.

Alga: maris herba. Vlua yō
est paludis & fluminis. Nau
fragus: existimabat Cēsarem
naufragū esse. Tecta petit: p
petiuit. syncope est: vt apud
Iuuenalē. Magnus ciuis obit

Aut quē: aut quis est adeo
egenus et miser: vt a me possit
auxiliū petere? Ab alto agge
re. Aggerē appellat cubile ex
stipula & materia diuersa cō
gestū. Sublato fune fauillae.
Soler ignis in torto fune serua
ri: ex cuius agitatione admo
tis folijs & fomitibus flama
elicit. Est hoc loco hypallage

sublata fauilla tepida funis. i.
remoto cinere sub quo ignis
latebat. Scintillā tenuē: exi
guū ignem. Cōmotos pauit
in ignes: nutriuit mouēdo do
nec flamma eluxit. Non esse
prædā armis: nō esse prædā
dā armatis. O vitæ. Laudat
pauperē stoico more & q̃ det
turā securamq̃ vitā: & qd̃ si
donum dei ab hominibus nō
intellectum: vt Diogenes cy
nicus est dicere solitus. Mu
ris: vrbi. Postrecluso: aper
to ostio. Iuuenis: o Mycla.

Expecta maiora votis mode
stis: spera maiora præmia eis
quæ posses modeste optare.
Laxa spes tuas: hoc est dilata
& opta amplissima.

quē dabat alga: toro: q̃snā mea naufrag⁹ iqt
Tecta petit: aut quē nostræ fortuna coegit
Auxiliū sperare casæ: sic fatus ab alto
Aggere iam tepidæ sublato fune fauillæ
Scintillam tenuem cōmotos pauit in ignes

Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam: o vitæ tuta facultas
Pauperis: angustiq̃ lares: o munera nondū
Intellecta deū: q̃bus hoc cōtingere templis.

Aut potuit muris, nullo tepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu: tum poste recluso
Dux ait, expecta votis maiora modestis
Spesq̃ tuas laxa iuuenis, si iussa secutus

PHARSALIAE

Nō vltra cuncta carinae: posthac nō eris obligatus scaphae turæ & laborib⁹ ex quib⁹
bus viuis: & oīa accipis. Duxisse: vt ducas quantū reddā te ditissimū. Præbere fata
cōmittere fortē. Deo: fortunæ vel bono euentu. Plebeio amictu: seruii veste. In
docilis loqui priuata: nesciens loqui vt deceret priuata: quē simulabat: sed magis pol
licitationibus & verbis principis viebat. Credere: cōmittere nos. Nā sol: sole em
occidēte nō apparuerunt nubeculae rubrae: quæ futurā indicant serenitatē: vt Plinius
tradit. sed in diuersas partes radios sol emisit: ita vt hinc nothū: hinc aquilonē porten
deret. nā sic parū radij in ortu pluuiā & ventos (Plinio auctore) significant. Cōcor
des: vnicolores & pares sed
diuersos. Altera: dextra Vo
cabat: portēdebat. Diducta
luce: diuisis radijs. Exhaust⁹
quū sol apparet aut occidit i
medio concavus & obtusus
tempestatem portendit. Lan
guens: debilis. Spectantesq;
oculos: spectari potuit nō leſa
acie aspicientis. Languida:
non clara. nam nigra pluuias
portendere creditur: vt Plini⁹
inquit. Et si splendens exorta
puro nitore fulserit: serenitatē
Surrexit: apparuit. Non gra
cili: non tenui sed obruto &
crasso. Vel legat⁹ surrexit non
lucida cornu gracili. nā si cor
nu lunæ acuminatū atq; rigi
dum sit: illū præſagit ventū
in quē verſum est. Inferius
austrum: vtraq; recta noctē
ventosam. Haud exesa: cor
rosa. sed continens in medio
& concauitate ipsius nubem.
Recto cornu: si quarto die
luna erit directā: magnā tem
pestatem in mari præſagiet:
nisi si coronam circa se habe
bit & sinceram. Rubuit. Vir
gilius. Vēto semper rubet au
rea phoebe. Nota: signo &
argumento. Tum: præterea.
Pallens: quod est tempesta
tis indicij. Virgilius. Luna re
uertentes quū primū colligit ignes. Si nigrū obscuro cōprenderit aera cornu: Maxi
mus agricolis pelagoc⁹ parabitur hyem̄. Larida: supra modū squalida. Tristis
obscura ob futurā tempestatem. Motus nemoꝝ: siluarum mugitus hyem̄ futurū
denunciat. Nec littoris ictus. mare si tranquillo portu a cursu stabit & murmuraue
rit in praese: ventum prædicat. Sic itendēdem hyemem & hymbrem.

Me vehis hesperiam: nō vltra cuncta carine

Debebis: manibusq; inopē duxisse senectā:

Ne cessa prebere deo tua fata volenti

Angustos opibus subitis implere penates

Sic fatur, quanq; plebeio tectus amictu

Indocilis priuata loqui: tū pauper Amyclas

Multa qdē phibent nocturno credere pōto

Nam sol nō rutilas deduxit i equora nubes.

Cōcordeſq; tulit radios. notū altera phoebe:

Altera pars boream diducta luce vocabat

Orbe qdē exhaustus medio lāguēſq; recessis

Spectantes oculos infirmo lumine passus.

Lunaq; non gracili surrexit lucida cornu

Aut orbis medij puros exesa recessus.

Nec duxit recto tenuata cacumina cornu.

Ventorūq; nota rubuit, tum lurida pallens

Ora tulit vultu sub nubem tristis ituro.

S; nihil nec motus nemoꝝ nec littoris ictus

PHARSALIAE

Delphin. Delphini tranquillo mari lasciuientes: ventū ex q̄ venerint parte flaturū
demonſtrant. Incertus: dubius quo tēdat. quo indicat diuerſos vētos flaturos. Mer
gus: mergi volucres q̄ vrinant: aut maria aut stagna fugientes tempestatē significāt.
Virgi. Iam sibi tū curuis male tēperat vnda carinis. Quū medio Cæsares reuocāt ex
æquore mergi. Clamorēq; ferunt ad littora. Ardea auis alba q̄ in medijs arenis tri
stis hymbre indicat: & etiā quū altior volat. Virgi. Notasq; paludes deserit: atq; altā
supuolat ardea nubē. Cōfisa natanti pēnæ: q̄ solet natare & fidere mari. Quodq; ca
put. Aliud a cornice pſagij: q̄ quū vagat p littora & tanq; in orare se gessit: tēpestatē
denūciat. Gressu insta. Vir.
Tū plena pluuiā vocat ipso
ba voce. Et sola in sicca secum
spaciāt arena. Poſcūt: regrūt
vt nauigemus. Præbere ma
rē manibus aggredi. Vel hoc
pot⁹. vel mare vel vēti phis
bebūt me tibi obteperare. Po
tius q̄ ego. Dat car. vē. nauis
gat. Quorū: carbaſorū. Nō
solū: tanta fuit fulminū spissitudo
fulgororūq; deſitas: vt
viderent sidera innumera e coe
lo labi. & nō mō ea q̄ sunt in
inferiorib⁹ coelis: sed q̄ in sum
mo et itellato viderent q̄ſar
Plin. ait. Fieri videt⁹ & discursus
stellarū nunq; temere: vt
nō ex ea pte truces vēti coor
ant: & ex his tūc pcellat i ma
ri terrisq;. Sukos: vias & li
mites Cadētia: q̄ cadere vide
bant Astra: signa ipa zodiaci
Niger hor. obscura tēpeſtas
Inficit ter. maculat supficiē
Volumina: inuolutiones vn
daz. Tractu: ſpacio. qd̄ est
argumētū maioris tēpeſtatis
Minax: pſenunciās tēpeſta
tē: sed nō a certo vēto oriturā
Cōceptos: flaturos & para
tos. Saxū: timens. Intēdat:
imittat. Dubius: incert⁹ mo
tus. Nubibus & coelo: in coe
lo inq; flat nothus in mari: vt
conſcimus flabūt cori q̄ ve
niūt ab occaſu ſolſtitiali Gur
gite: tēpeſtate Tāget pueniet
in Italiam. Naufragus: nos
naufragi & ciecti in vndas.

Nec placet incertus q̄ puocat æqra delphin.

Aut ſiccū qd̄ merg⁹ amat: qd̄q; auſa volare

Ardea ſublimis pennæ conſiſa natanti

Quodq; caput ſpergēs vndis velut occupet

Instabili gressu metit littora cornix. (imbrē

Sed si magnarū poſcunt diſcrimina rerū

Haud dubitē p̄bere manus vel littora tangā

Iuſſa: vñ hoc potius pelag⁹ flatuſq; negabūt

Hæc fatus: ſoluēſq; ratē dat carbaſa ventis

Ad quorū motus nō ſolum lapſa per altum

Aera diſperſos traxere cadentia ſulcos

Sydera. ſed ſummis etiā q̄ fixa tenentur

Aſtra polis ſūt viſa quati: niger iſcicit horror

Terga maris: lōgo p multa volumina tractu

Aeſtuat vnda minax. flatuſq; incerta futuri

Turbida teſtantur conceptos æqra ventos:

Tunc rector trepidæ fatur ratis: aſpice ſæuū

q̄nta paret pelag⁹. zephyr⁹ ne itēdat: an eur⁹

Incertū ē: puppi dubius ferit: vndiq; pōtus:

Nubibus. & coelo notus ē. ſi murmure pōti

Cōſulimus. veniēt cori i mare: gurgite tāto

Nec ratis heſperias tāget. nec naufrag⁹ oras

PHARSALIAE

¶ Desperare viā: nō vltius ire & reuerti. Nec sit minimū lōge: nec multum distat
terra ppinquior. Fīsus cuncta sibi: post q̄ gubernator retrocedere statuit: & clauū e
manibus abiicit: Cēsār apprēhēsa dextra eius: Perge (inquit) genēose perge: nec ex
timeſce quicq̄. Cēs. q̄ppe &
fortunā eius vehis. Auctores
sunt Appia. & Plutarchus: q̄
tradūt Cēsārē nō ingressum
fuisse mare: sed ab ostio ipsi
fluminis fuisse repulsum. Po
eta yō & Trāquil. aliter senti
unt Cessura: datura sibi locū
cū & successura. Trade sinū
cōmitte vela. Auctore celo
veto et tēpestāte dissuadetib⁹
& aduersis. Me: auctore Nō
nosse ve. tuū. meipm quē ve
his. nā nōdū se illi indicauerat
Destituūt: relinquit sed for
uent. Male meret: maleficiū
infert. Quū venit post vota
quū expectat desiderari & nō
puenit. Procellas: fluct⁹ ma
ris. Tutela: defensione. Coe
li & freti: ventor⁹ & maris.
Iste labor: hoc periculū. Hāc
Cēsāre pssam. magna cōfidē
tia pollicet: & q̄ nauis q̄ ipm
vehit mergi nō possit: et q̄ tē
pestatē sit sedatura. Nec lōga
.i. statim cessabunt vēti. Ne
flecte ma. ne verte temonē in
terrā. Tū calabro. pge (inquit)
& existima te puenisse brun
dusiū: quū primus in medio
mari: & nequiuērim⁹ alio ire
sed illuc necessario ire cogere
mur. Calabro: brundusino.
Strage: maris & coeli ruina.
Tumultu: perturbatione.
Præstet: conferat. blandit em
mihī ostendēs q̄ cū possit no
cere beneficiū conferat. Tur
borapax: ventus vehemēs &
volubilis: q̄ distat a vortice
vt fragora strijore. Auulsi
rudentes: abstulit funes. Al
nus sonuit: nauis crepitum de
dit. Congesta: collecta.

Desperare viā: & vetitos cōuertere cursus
Sola salus: liceat vexata littora puppe
Prendere nec lōge nīmīū sit proxima tellus
Fīsus cuncta sibi cessura pericula cēsār.
Sperne minas inqt pelagi: ventor⁹ furenti
Trade sinū. Italiā si celo authore recusas
Me pete: sola tibi causa: hec est iusta timoris
Vectore non nosse tuū: quē numina nunq̄
Destituunt: de q̄ male tūc fortuna meretur
Cum post vota venit: medias prūpe pcellas
Tutella secure mea: coeli iste: fretiq̄
Nō pupis nā labor ē. hanc cēsāre pressam
A fluctu defendet onus. nec longa furori
Ventor⁹ sauo dabitur mora: pderit vndis
Ista ratis: nec flecte manus: fuge. pxima vel.
Littora: tunc calabro portu te crede potitū
Cum iam nō poterit puppi: nostræq̄ salutē
Altera terra dari. quid tanta strage paretur
Ignoras: querit pelagi: coeliq̄ tumultu
Quid præstet fortuna mihī: nō plura locuto
Auulsi laceros percussa puppe rudentes
Turbo rapax: fragilēq̄ sup volitantia malū
Vela tulit: sonuit victis cōpagibus alnus
Inde ruunt toto cōgesta pericula mundo
Primus ab oceano caput exeris atlanteo

LIBER QVINTVS.

¶ Core: hic aduersus aquilonē orientālē flat. Gellio teste. Mouēs æstus: cōcitans tē
pestatē. Brexeris caput: oriris & flas. Ab andanteo oceano: ab occasu solstitiali q̄
est ad andantē. Tollente: cōcitante & erigēte. In scopulos: in fluctus scopulor⁹ li
miles. Occurrit: ex cōtraria pre flat. Retundit: repercutit repellit. Pendet dubiū: iusti
net se ambigū. Cui cōcidat: cui pareat quē sequat. Rabies: vehementia. Torſit:
voluit cōtra corū: Et abstrusas penitus va. fe. are. & fecit vt fundū maris qd̄ areno
sum est esset vadofum. i. nō pfundū. Perfert ad saxa: pducit ad rupes littoris. Suū
qd̄ ipse impellit. In fluctus cori: in vndas a coro impulsas: fluctus em fluctib⁹ colli
debanē. Motaq̄ possunt: tā
ta erat maris cōcitatio vt etiā
si venti cessarent obujs & cō
trarijs fluctib⁹ agitantē. Mi
nas euri: eurū vehemētem &
minacē Atrū: nubilū & plu
uiosum. Latuisse: inclusum
fuisse in antro æoli regis veto
rū q̄ regnavit in æolia regiōe
iuxta siciliā q̄ cōplectit insu
las septē in quib⁹ & Strōgilē.
Ruentes: vehemēter flantes.
Defendisse suas ter. ne a mari
mergerent: q̄ cū sit altius ter
ra facile potuisset. Turbine
violento: volubilitate vehe
menti. Mansisse loco: nō egres
sum fines suos nec merſisse ter
rā. Parua ægra: fluctus qui
imiscunt mare mari vt ioniū
ægeo. Feruūt: vēti ipsi. Tyr
rhenū tuscū dictū: q̄ tyrre
niā. i. tuscā illuit. In vndas:
in mare. Adria vagus: mare
adriacū. Sonat ionio: cū so
nitu ipellit in ioniū. Illa dies
illud tps. Obruit: submersit
Frustra pulsatos: inuanū p
cussos fluctibus: nā nec pstra
ti sunt: nec merſi perpetuo re
manserūt. Victa: superata a
mari vel quassata terremoto.
Q̄ celsa cacumina: q̄ altos
montes. Dedit pessum: in p
fundū demisit: siue q̄ subſede
rint: siue q̄ sub fluctibus obr
uti fuerint. Non ullo litore:
in nullo alio nisi in hoc ad qd̄
nauigat Cēsār. Validi fluctus: vehementes. Voluit
ex alio orbe: allati ex alio ma
ri & ipso oceano.

PHARSALIAE

¶ Vnda coercens mundū: oceanus qui circuit terrā. Agit sinus monstriferos: facta mira vnda: inuoluta & fluctus imensos. Sic rector: sic ingit erectus fuit in maximus fluctus oceanus diluuij tpe: cū Iuppiter defessus punire nocentes fulminibus: Neptuni auxilio humanū genus meruit. Lassatū: defatigatū ppter nocentū multitudinē in secula in multorū seculorū hoies. Seculū em̄ nō solū p tpe: sed pro humano genere ponit. Virg. in Georgi. Hunc saltē euerso iuuenē: succurrere seculo Ne. phil bete. Cuspide fraterna: fuscina Neptuni. Accessit: addita est. Secūdo regno: maris quod sorte contigerat Neptuno: cū terra esset fors tertia Plutonis. Sed obruta mari iā erat Neptuni possessio. Te-

chys: oceanus methonymia. Noluit pati vlla littora: submersit oēm terrā & habuit solos aeris terminos. Caelo: aere. Tanta moles: tāti fluctus.

Ni præssisset vndas fluctibus: nisi nubes fluctib⁹ oppo-

fuisse. Nō coeli nox: nō fuit naturalis q̄lis fit ex coeli conuersione: sed obscurior & inferna. Obsitus: obūbratus: obscurus: squalidus. Terenti⁹ ait. Pannis annisq; obsitus. Nymbis: ventis & pluuiā.

Deprimūt: infra denatur & restringit. Fluctusq; & maris fluctus ad nubes vsq; erigebantur. Lux metuenda: fulgur vel fulgerrū. Perit: extinguit in ipsis nubibus & pluuiā. Dissilit: dissultat. Aer nimbosus: ventosus. nam ex nymbis. i. ventis & nubibus oritur. Obscurū: nōmē p ad uerbio. Conuexa super: fremūt: coeli cōcauitas resonat.

Axis arduus: septentrio. de q Virg. Hic vertex nobis semp sublimis. Poli: quibus sustinetur coelū. Mota cōpage: excussa cōiunctione & cardine

Chaos: elementorū confusio. Moras concordēs: causas quibus coniuncte sunt moraturq; in concordia. Terra em̄ frigiditatis respectu est aquae contermina. Aqua aeri humiditatis ratione coniungitur. Aer ab igne ob cōmunem calorem non dissidet. Nox: tenebrosus chaos.

Mixtura manes deis: confusura infernum coelo. Vna spes: sola & praecepta. Ruina mundi: elementorum conuersione.

A magno venere mari. mūdumq; coercens

Mostriferos agit vnda sinus sic rector olipi

Cuspide fraterna lassatū in secula fulmen

Adsuuit. regnoq; accessit terra secundo.

Cū mare cōuoluit gētes. cū littora tethys

Noluit vlla pati coelo contenta teneri:

Tunc q̄q; tāta maris moles creuisset in astra

Ni superū rector præssisset nubibus vndas

Non coeli nox illa fuit. latet obsitus aer

Infernæ pallore domus. nimbisq; grauatus

Deprimūt. fluctusq; in nubib⁹ accipit imbrē

Lux etiā metuēda perit: nec fulgura currūt

Clara. sed obscurum nimbosus dissilit aer.

Tūc super: cōuexa fremūt: atq; arduus axis

Insonuit. motaq; poli compage laborant

Extimuit natura chaos: rupisse videntur

Concordes elementa moras. rursusq; redire

Nox manes mixtura deis. spes vna salutis

Quod tanta mundi nondum periere ruina

LIBER QVINTVS.

¶ Quantū. Fluctuū altitudo rupi Leucadiæ cōparat: quæ quidē altissima est iuxta Ambraciā epyri oppidū: vbi & Leucates promontoriū est: ad quod Leucadiū mare & litus. & Leucadia peninsula quondā neritus appellata. in ea & oppidum Leucas Neritū dictū. Despicit: deorsum videtur. Verice: rupe de qua amantes se precipitare solebant: vt ait Strabo. Nautæ: Cæsar & Amyclas. Præcept: decliue. Quicq; quando. Hiant: descendunt & aperiunt. Virgilius. Gis vnda dehiscens terram inter fluctus aperit. Vix eminet æquore malus: vix apparet summitas mali. Nubila tangunt: hyperbole. Terra: fundi maris arena. Sedet: dimittitur. Non cælat arenas

Quantū leucadio placidus de vertice pōtus

Despicitur. tantum naute videre trementes

Fluctib⁹ e sūmis p̄ceps mare: cūq; tumētes

Rursus hiant vndæ. vix eminet eq̄re malus

Nubila tangunt velis. & terra carina

Nam pelagus. q̄ parte sedet. nō cēlat arenas

Exhaustū ī tumulos. oīs q; ī fluctib⁹ vnda ē

Artis opem vicere metus: nescitq; magister

Quā frāgat. cui cedat aquæ. discordia pōti

Succurrit miseris. fluctusq; euertere puppi

Nō valet influctus victū latus vnda repellēs

Erigit. atq; omni surgit ratis ardua vento

Nō humilē Sasona vadis. nō littora curuæ

Thessaliæ saxosa pauent. oraq; malignos

Ambraciæ port⁹. scopulosa ceraunia nautæ

Sūma timēt: credit iā digna pericla cæsar

Fatis esse suis. tantus ne euertere dixit

Me super: labor ē: parua quē puppe sedētē

Vnde iter Italiam cursusq; breuissimus vndis. Digna suis fati: tanti viri morti cōgrua. Tantusine. Diffidens Cæsar euadere posse conquestus est aliquantulū: & morte æquo animo laturū se dixit. cōsolatusq; est seipsum breui suorum gestorū cōmemoratione. & deos precatus est vt suum cadaver in terras nō deferatur: vt hostes semper metuant: & sui sperent. Tantus labor: nam facile est.

PHARSALIA E

¶ Tam magnò: cū vel paruo possint. Si gloria lethi: si in mari sum periturus. Nega mur: phibemur. Festinata dies fatis: mors immatura quā fata vrgēt. Ingētes actus præclara q̄ erā acturus. Arctōas: gallicas & germanicas. Subegi arma inimica: sub iugui potentiā Pōpei metu infecto quē italia expulsi. Magnū secundū: Pōpeiū me minorē. nā fui primus in vrbe. Iussa plebe: factus sum consul iussu meo qd̄ phibe bant etiā bello mihi illato. Tuli fasces: fui cōsul. Iussa: a me. Nulla meis: oēs titu los honoresq; romanorū gessi. Nesciet: solus sum mihi huius rei conscius. Nisi tu. Apostrophe ad fortunā. Me q̄uis. i. q̄ cū perdā magistratus morior scdm volunta tem priuatus Plenus hono rē qui gessi oēs honores. Mori priuatū. Videf hoc loco cōsti tuisse tyrannidē. velle depone re: et ciuē agere. ac si legeris ne sciat. Interpretare priuatū. i. more priuatī: hoc est sine fre quentia & exequijs. Precaſq; fortunā vt mortē eius celet.

Funere: exequijs & pompa. Ennīj sententia est. Nemo me lachrymis decoret: nec fune ra fletu faxit. Et Homerus ait Nil profunt lachrymæ vitali lumine functis: Nec vitam re uocare valēt: nec fata mouere Desint busta: nō comburari: nō sepeliari. Decimus fluctus: qui maximus oīm est: autore Festo. Quid. in tristibus. Qui venit hic fluctus: fluctus sup̄ eminet oēs Posterior nono est vnde cōq; prior. Oua etiā de cimana dicunt: q̄a alijs maio ra nascunt. Leuat: tollit. Nec rursus: nec p̄cipitauit in decli uē partē fluctus: sed in terrā p tulit. Aggere fluctu. Imposuit terrē. Appia. ingt: q̄ instā te die Cæ. fortunā accusans q̄ foelicitati eius inuidisset: nau tas rerrouerti iussit: & nauim in orā fluuij citā fuisse regres sam. Vacat saxis seru. vbi nō sunt aspera saxa. Scrupus em̄ lapis asper. a quo fit diminutio Scrupulus. & possessiū Scrupeus. a. um. Virgilius ait Scrupea ruta lata. Recepit: su am vim accepit.

Tam magno petiere mari: si gloria leti

Est pelago donata mei: bellisq; negamur

Intrepid⁹ quācūq; datis mihi numia mortē

Accipiam: licet ingentes abruperit actus

Festinata dies fatis. sat magna peregi.

Arctōas domui gentes. inimica subegi

Arma metu. vidit magnū mihi roma scdm

Iussa plebe tuli fasces per bella negatos

Nulla meis aberit titulis romana potestas

Nesciet hoc quisq; nisi tu: quæ sola meorū

Cōsciavotoꝝ es. me quāuis plenus honoꝝ

Et dictator eā stygias. & consul ad vmbras.

Priuātū fortuna mori. mihi funere nullo

Est opus. o superi lacerū retinete cadauer

Fluctib⁹ i medijs. desint mihi busta rogusq;

Dū metuar semp. terraq; expecter ab omni

Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus

Inualida cū puppe leuat: nec rursus ab alto

Aggere deiecit pelagi. sed pertulit vnda.

Scruposissq; angusta vacant vbi littora saxis

Imposuit terræ. pariter tot regna tot vibes

Fortunamq; suam tacta tellure recepit.

LIBER QVINTVS.

¶ Sed nō tā remeās. Nō ita in reditu suos fallere potuit q̄a iā aderat dies vt in discessu fefellerat. Itaq; eū quidā admittebant: quidā querelis sunt psecuti. Remeans: reuer tens. Fuga: discessu. Circūfusa. Cōquesti sunt milites cū fletu & eū libere accusa uerunt. Incessit: inuasit aggressa est. Quo te dura. Licentia est: hoc est exornatio q̄ fit quū apud eos quos vereri aut metuere debemus: aliquid pro nostro iure dicimus q̄ minime offendat. Temeraria: incōsiderata & audax. Nos animas viles. nos q̄s spreuisti. Dabas tua mēbra. exponebas te morti quam ele menta & procellæ recubabant inferre. In hac anima: in tua vita. Pendent. nā sine te sal ui esse non possunt nec volūt Et caput hoc. & te principē sibi maior pars mundi delege rit. Sæuitia est voluisse mō ri. & in te & in alios fuisti cru delis cum ita morti te exposu eris. Emeruit. meritis est vt tecū periret: nec tibi mortuo superesset. Quum te raperet mare. quū fluctibus agitare ris nos insecj & securi dormi uimus. Pudet heu tibi causa. Temeritatis accusatur q̄ vr gentē causam tanto se disci mini exponendi non habuit. Potuisset em̄ nunciū mittere. qm̄ non nisi necessitate cogēte duces piculis se nō cōmittere debent. Excusatur tamen a pl etate: q̄ noluerit quenq; aliū discriminiibus tantis obijcere

Sed non tam remeās cæsar iā luce p̄pinq̄ua

Quā tacita sua castra fuga. comitesq; fefellerit

Circumfusa duci fleuit. gemituq; suorū

Et non ingratis incessit turba querelis

Quo te dure tulit virtus temeraria cæsar:

Aut quæ nos viles animas in fata relinques

Inuitis spargenda dabas tua mēbra pcellis:

Cum tot i hac anima populorū vita: salusq;

Pēdeat. et tantus caput hoc sibi fecerit orbis

Sæuitia est voluisse mori. nullus ne tuorū

Emeruit comitū fatis nō posse superstes

Esse tuis: cū te raperet mare corpora segnis

Nra sopor tenuit. pudet heu tibi cā petēdæ

Hæc fuit hesperia: visū est cōmittere quēq;

Tam sauo crudele mari: sors vltima rerū

In dubios casus: & prona pericula mortis

Præcipitare solet. mundi iam sūma tenentē

Permisisse mari. tantū qd̄ numina lassas:

Sufficit ad fatum belli fauor iste: laborq;

Fortunæ. quod te nostris impegit arenis

Hī ne vsus placuere deū: nō rector vt orbis

Nec dominus rerū. sed felix naufrag⁹ esses:

Talia iactantes discussa nocte: serenus

Sors vltima. necessitas mor tis metus Permississe. i. decuit Lassas. defatigas. nam ab in numeris quibus te exposuisti periculis conseruauerūt. Sufficit: q̄ seruatus es incolumis adeo magnum fortunæ bene ficium fuit vt videatur nil vl terius in bellis tibi debere præ stare. Impegit. affixit & de duxit. Hī ne vsus placuere deum. sic ne vis deis abuti ten tareq; ipsos. Vt esses naufra gus foelix. vt mergendi peri culo propinquus euaderes.

PHARSALIAE

¶ Patientibus: cessantibus. Necnō. Impatiens morae Cæsar Posthumium brundisium misit: ut Gabinium adducere iuberet exercitum. Si abnueret Antonio ut pateret: post Antonium Caleno. Sin oēs negarent: epistolam ad exercitum scripsit ut Posthumio obsequeretur. Pompeius vero interea paratas acies frustra educebat in pugnas. Duces hesperij: Antonius Gabinus & Calenus: quia in Italia erant. Lassati fluctibus: iam mitius puehant. Fracturum: impulsurum. Dextrae doctæ: hoc est ducti remiges & gubernatores pares duxerunt. Permixtas: coniunctas & ordinatas. Diu: hoc est interdum, quia sequitur & nox. Agmen: classis. Coit: coniungit & conuenit. Consertis: connextis vicinis. Ut terrestres: ut turmae & caeterarum militum incedentium per terram. Modum: mensuram quia cessauit. Tenorē: conuersionem. Excussit: ordine derubauit. Strymona: flumen in Haemo ortum, qui Macedonia a Thracia separat, hyeme congelatur: aestu a gruius frequentatur. quæ hyeme in Nilum euolantes. Y. litteram faciunt sed vehementiori vento impulsæ ordinem turbant. Grues quæ (ut ait Plinius) volat ad prospiciendum alte: ducem quem sequantur eligunt. in extremo agmine per vices qui acclament dispositos habent: & qui grægem voce continent: excubias habent nocturnis temporibus lapillum pede sustinentes: qui lassatis somno decidens indulgentiam sono coarguit. cætera dormiunt capite subter alam condito alterius pedibus insistentes: dux erecto prouidet collo ac prædicit. Figuras varias: ut. Y. A. L. In orbem: in rotam ducatur & globum. Littera. Y. quæ ut plurimum faciunt. Perit: deletur. Pennis: ipsis gruius. Aer violentior: ventus qui nil aliud est quam aer impulsus & vehemens. Coccitus ortu: surgens oriente sole. Lissi. Lissus oppidum in Macedonia post finem Ciricum iuxta Acrolissim. estque citra nymphæum milia passuum tria. Frustra tentati. ad quæ cursum ne quicquam dixerant. quia hostes tenebant & alij eos persequantur. Cæsar enim sic habet. Cum nostri essent ex continente visi. Qu. Cosconius qui dy-

Oppressit cum sole dies, fessumque tumētes
Cōposuit pelagus vētis patientibus vndas.
Necnō hesperij lassatum fluctibus æquor
Ut videre duces, purumque insurgere cœlo
Fracturū pelagus borean, soluere carinas
Quas vēt' doctæque pari moderamine dextre
Permixtas habuere diu, latumque per æquor
Ut terrestre coit consertis puppibus agmē.
Sed nox saeva modū venti, velique tenorē
Eripuit nautis, excussitque ordine puppes
Strymona sic gelidū bruma pellēte reliquit
Poturæ te Nile grues, primoque volatu
Effingūt varias, casu monstrante figuras
Mox ubi percussit densas notus altior alas,
Cōfustos temere imixtæ glomerant in orbem
Et turbata perit dispersis littera pennis
Cum primum redeunte die violentior aer
Puppibus incubuit Phœbeo coccitus ortu
Prætereunt frustra tentati littora Lissi.

LIBER QVINTVS.

rachij classi rhodi præerat naues e portu educit: & cum iam nostri remissione vetero appropinquassent: idem auster increbuit: nostrisque presidio fuit. & nacti sunt portum quem nymphæum appellat. quem portus ab aphrico tegebatur: ab austro non erat tutus. Sed subita fortuna commutatione aude qui per biduum flauerat in aphricum se vertit: rostrataque hostium naues. xvi. elisæ merseque sunt. Cæ. duræ naues tardius cōsecuto cursu cum ignorarent quem locum relique coepissent: contra Lissum in anchoris constituerunt. quæ cum Otalitus qui Lissi præerat oppugnaret: aliqui se dedidere: nonnulli occisi sunt. veterani vero compluribus caelis ad suos se receperunt. Nudas: in quas non stat aquilo. Succedens: qui flauit post

Nymphæumque tenet: nudas aqilonibus vndas
Succedens boreæ iam portum fecerat auster
Vndique collatis in robur cæsaris armis
Summa videns duri magnus discrimina Martis
Iam castris instare suis, se ponere tutum
Coniugi decreuit onus, Lesbosque remota
Te procul a saui strepitu Cornelia belli
Occulere, heu quantum mētes dñat in æquas
Iusta venus: dubium trepidumque ad plia magne
Te quoque fecit amor quod nolles stare sub ictu
Fortunæ, quo mundus erat: romanaque fata
Cōiunx sola fuit: mentem iam verba paratam
Destituunt, blandæque iuuat vettura trahentē
Indulgere moræ, & tempus subducere fati
Nocte sub extrema pulso torpore quietis
Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
Pectus, & auersi petit oscula grata mariti
Humentes mirata genas, per cussa que cæco

bant. Blandæque iuuat indulgere moræ: differebat enim rem in longum ut minori molestia afficeret coniugem. Ventura: discessum Corneliae & praelia futura. Subducere fati: subtrahere necessitati quæ instabat. Nocte sub extrema: in diei principio. Pectus grauidum, Pompeium sollicitum bellicis curis: & impatientem absentiae coniugis, quam vnice amabat. Auersi mariti: oppositi. Humentes genas, lachrymabatur enim Pompeius, Percussa: perterrita,

Boream: sed contra ait Cæsar: ut diximus. Vndique collatis: Vbi Pompeius vidit iudicatis suis: & Cæsa. viribus magno periculo esse pugnandum: coniugem in lesbon mittere statuit. In robur: in potentiam & fortitudinem. Summa: extrema. Onus coniugis: Cornelia coniugem quam non poterat satis commode apud se retinere: nec vltimum molestie segregare. Tutum ut tuta esset. Lesbos. Lesbos in troade insula est: in qua oppida sunt Tymna & Mytilene. Heu quantum. Coccitus surge in pollam mentis poeta. Magna inquit vim habet iugalis amor in iustis hominibus. Pompeius enim in medijs bellis non potuit amore non tangi. In æquas mentes: iniqui enim spernunt coniugiam: in quibus est prima generis humani societas. Iusta venus: iugalis amor. Quod nolles stare: quod nolles preliis te committere: essentque tibi illa molestiora. Ictu: conflictu & pugna. Coniunx sola fuit, intellige causa quæ abstinuisti. Verba destituunt iam paratam mentem: annunciare non potest animi conceptum & decretum. hianti enim verba non succurrebant. Blandæque iuuat indulgere moræ: differebat enim rem in longum ut minori molestia afficeret coniugem. Ventura: discessum Corneliae & praelia futura. Subducere fati: subtrahere necessitati quæ instabat. Nocte sub extrema: in diei principio. Pectus grauidum, Pompeium sollicitum bellicis curis: & impatientem absentiae coniugis, quam vnice amabat. Auersi mariti: oppositi. Humentes genas, lachrymabatur enim Pompeius, Percussa: perterrita,

PHARSALIAE

¶ Deprendere: interpellare sermone & quare fletet interrogare. Gemēs: suspiria emittens. Nō nunc: hac oratione Pōpeius vt æquo aīo ferat abcessum conat̃ efficere. est aut̃ sensus. O dulcior mihi vita foelici & anteacta nō p̃senti & misera cuius me tedit Mœsta: q̃a segregationis. Nimiū: respectu belli & publici cōmodi. Partū: respectu amoris pietatisq; nostrae. Totus cæsar: totæ cæsar̃is vires. Latebra: latendi locus. Negauī iā mihi: nō potui a me impetrare: q̃a est cōmodū & periculo plenum: quāq; fuisset mihi q̃ suauis imū. Nec lōgos patiēre recess.

nō lōge a me distabis: nec diu absq; me eris. Casus p̃cipites subito em̃ aut victores aut vī ēt̃ erimus. Properate ruina sū. ca. sentētia seu parœmia q̃ ei sūt altissima celeriq; corruūt. Satis est audisse. minus em̃ dolet q̃ audit q̃ qui videt aduersa. Meq; tuus decepit a. Nō amas me vere si potes interesse p̃lijs. nā est mihi turpe in tātis periculis tecū cubare. Securos: quētos. i. me quētū & sine assidua cura belli vxorū esse: & tuis vacare cōplexibus. Marte: certamine. Clastica q̃tiunt. i. cū datū est signū pugnae q̃ tremūt oēs nationes. Sinu: gremio & cōplexu.

Vereor. dubito inquit hac trīstia de te suscepta pugnare. itaq; deponenda est. Nā decet pugnaturū imperatōrē hilarē esse. Cōmittere: exponere. Late: latita. Fortuna: aduersa scilicet. Non tota te mole premat: non te toto dolore affligat. Impulerint: euerterint. Optima pars: nostris tuip̃sa sis salua. Si fata prement: si aduersa fortuna vexabor: & Cæsar me persequetur. Sit quo velim fugisse. i. habeam locum in quem libenter fugiam. Infirma: debilis animi.

Vix coepit: vix cōtinere potuit: capax eius fuit: & resistere vix potuit quin moreretur. Sensus cessare epectore attonito. i. exanimata est.

Vulnere: nō audet flētē deprēdere magnū:

Ille gemēs nō nūc vita mihi dulcior inquit.

Cum tedit vitæ. leto sed tēpore coniunx

Venit mœsta dies: & quā: nimiūq; parūq;

Distulimus: iam totus adest in praelia cæsar

Cedendum est bellis. quorū tibi tuta latebra

Les bos erit. desiste preces tentare: negauī

Iam mihi non longos a me patiēre recessus

Præcipites adierunt casus properante ruina

Sūma cadunt: satis ē audisse pericla magni.

Meq; tuus decepit amor: ciuilia bella

Si spectare potes. nā me iam Marte parato

Securos cepisse pudet cum cōiuge somnos

Eq; tuo miserū q̃tiunt cū classica mundum

Surrexisse sinu: vereor ciuilibus armis

Pompeium nullo tristem cōmittere dāno

Tutior interea populis. & tutior omni

Rege late. positamq; pcul fortuna mariti

Non tota te mole p̃mat. si numina nostras

Impulerint acies: maneat ps op̃tima nostri

Sitq; mihi. si fata premāt. victorq; cruentus

Quo fugisse velim. vix tm̃ infirma dolore

Cepit. & attonito cessare epectore sensus

LIBER QVINTVS.

¶ Proferre enunciare. Nil mihi. A cōmiseratione exordit̃: & cōquerit̃ q̃ a viro dūi dat: nō morte: sed q̃ cōtempnū habeat. Nil relictū est queri nō possum conqueri & inculcare fata cōiugij: vt lunonē & hymenæa: q̃ nos in vita nō leruauerint. Funus: mors. Sūma fax: mors ipsa. interpretatio. Diri: funerei. Demissa: humilis & vilis apud te. Vel dimissa. i. repulsa: abducta. Sorte frequētī: vt multis solet accidere. Pie bœa: humili. nā viles solent cōiugia negligere. Hostis ad aduentū. Argumētat̃ ab eo quod fiat: qd̃ faciendū nō est. Nā par est vt amicis nō inimicis gratas res faciamus. Rumpamus fœdera: separemus cōiugij nostrū. Placemus socerū: mitigemus Cæsarē: qui turbatus est q̃ simus cōcordes atq; cōiuncti.

Sic est tibi cognita: sic videor tibi infida: occurratq; illi qd̃ dixit Pōpeius. Meq; tuus decepit amor. Nō olim casu pēdemus ab vno. nonne ex quo coniugij iniuimus: eo cōnext vinculo sumus: vt vna salus ambobus sit vnū & cōmune periculū. Fulminibus me. Allegoria est. Vix (inquit) vt ego absens eodē afficiar dolore quo & vos qui praelijs interestis. Secura videt̃: imo mœstissima est. & occurrit illi superiori: Tutior interea populis. Etā nunc: dū assum: & antiquū praelium in eas.

Cum facias perisse vota: cū nolis me exaudire & patiaris me in mœstitia viuere. Vt nolim seuire malis: vt nolim in aduersitate crudeliter in me agere. Parata: prompta non lenta. Feriat dū: tamdiu sup̃uiuā tibi: q̃ diu ignorauero te victū vel mortuū esse. idvbi rescituro mihi inferam necem.

Feriat terras remotas: perueniat les boni. Assuescis: assue facis me. actiue posuit. Tantiū dolorē: quantus est suscipiendus ex morte calamitate vt tua. Possē pati: possē dolori resistere: ne statim ex ipso enecere. Si sunt vota: si succedūt desideria mea. Euentus: successus. Rupes: les bos ipsa spe ra. Sollicitam: me timidā. Feret fata tam læta: afferet mihi tam lætum nuncium.

760 Tandem vix mœstas potuit pferre q̃relas
Nil mihi de fati thalami. superisq; relictū ē
Magne queri: nōs nō rūpit funus amores.
Nec diri fax summa rogi. sed forte frequēt;
Plæbeaq; nimis careo dimissa marito.
765 Hostis ad aduentū rūpamus fœdera tædæ
Placemus socer. sic est tibi cognita Magne
Nostra fides: credis ne aligt mihi tutius esse
Quā tibi: non olim casu pendemus ab vno
Fulminibus me sæue iubes. tantæq; ruinæ
770 Absentem prestare caput: secura videtur
Sors tibi: cū facias etiā nūc vota perisse
Vt nolim seruire malis: sed morte parata
Te seq̃r ad manes. feriat dū mœsta remotas
Fama pcul terras. viuā tibi nēpe superstes
775 Adde qd̃ assuescis fati. tantumq; dolorem
Crudelē me ferre doces. ignosce fatenti
Possē pati timeo: qd̃ si sunt vota: deisq;
Audior. euentus rer. sciet vltima coniunx
Sollicitam rupes iam te victore tenebunt
780 Et puppim q̃ fata ferat tam læta. timebo.

PHARSALIAE

Nec soluēt audī. audita tua
victoria adhuc timebo. Va-
cuis: desertis & sine defensori-
bus Vel fugiente: etiā si fugiat
Notescunt: nota fient. & refu-
tat illud late. Exilio nois cla-
ri: exilio meo q̄ celebror ob cō-
fugitū tuū. Quis: vnusq̄q̄
em̄ scit. Latebras mytilenae.
me apud mytilenas latere. est
aut̄ Mytilene vrbs in lesbo.
Si nil tibi victa: si fugere co-
geris p̄ mare in lesbum nō ve-
nias: sed diuertere q̄cūq̄. Infa-
sta: infelicē q̄a virū tā p̄clax
fugientē vehat. & est metho-
nimia. Exilijs stratis: raptim
extra lectū saltauit. Tormen-
ta: dolores discessus q̄ erāt si-
bi p̄ tormentis. Nō sustinet
pectora: nō succūbit viro: nō
vult amplexari ab eo. Sustinet:
partit. Extremus fructus
hoc est cōplexus ipsis & extre-
ma voluptas diuturni amoris
quā tūc capere potius potuiss-
sent: nō decerpit: nō est grata.
Perit: amittit Precipit: im-
pellit. nā festinat in dolores.
Sustinuit dixisse vale: potuit
more discedētū salutare. Cō-
tera dā. vt fugā ex vrbe & ita-
lia. Durata malis: firmata et
assueta aduersitatibus. Labi
cadit exanīata. Suorū: dome-
sticorū. Ad æqueas are. ad lit-
tus. Prostermit: abiicit se i ter-
rā. Tener: occupat mēbris.
Illata: immissa. Nō sic: nō tāto
cū dolore & gemitu. Preme-
rēt: vrgerēt p̄sequerēt. Fida
comes. Cornelia q̄ nunq̄ de-
seruit magnū Vadit sola: nō
q̄ sola esset sed sine viro. Vir-
gi. Sola domo moeret vacua.
Quæ nox si. p. nox sequens q̄
domitura erat. Frigida: fuit
Atq̄ insueta quies vni: tum primū iacuit sola. Nudū: quasi nudū. non em̄ calebat.

Nec soluēt audita metus mihi p̄spera belli
Cū vacuis proiecta locis, a cæsare possim
Vel fugiente capi, notescunt littora clari
Nominis exilio, positaq̄ ibi cōiūge Magni
Quis mytilenæas poterit nescire latebras?
Hoc p̄cor extremū, si nil tibi victa relinqueret
Tutius arma fuga, cū te cōmiseris vndis
Quolibet infaustam potius deflece carinā.
Littoribus querere meis: sic fata relictis
Exilijs stratis amens, tormentaq̄ nulla
vult differre mora, nō mēsti pectora magni
Sustinet amplexu dulci, non colla tenere
Extremusq̄ perit tā longi fructus amoris.
Præcipitantq̄ suos luctus, neuterq̄ recedēs
Sustinuit dixisse vale, vitamq̄ p̄ omnem
Nulla fuit tā molesta dies, nā cætera dāna
Durata iam mente malis, firmaq̄ tulerunt
Labitur infelix: manibusq̄ excepta suorū
Fertur ad æquoreas, ac se prosternit: arenas
Littoracq̄ ipsa tenet, tandēq̄ illata carinæ ē
Non sic infelix patriā, portusq̄ reliquit
Hesperios, sæui premerent cū cæsaris arma
Fida comes magni vadit duce sola relicto.
Pompeiumq̄ fugit, q̄ nox sibi p̄xima venit
In somnis viduo tum primū frigida lecto
Atq̄ insueta quies vni, nudumq̄ marito
Atq̄ insueta quies vni: tum primū iacuit sola. Nudū: quasi nudū, non em̄ calebat.

LIBER QUINTVS

Q̄ sæpe admittitue certe sapissimē. Deceptis: nam putabat se cōplecti Pom-
peium. Nam q̄uis flamma. Licet amore vexaretur: tamen non iactabat corpus pot-
totum torum: vt amantes p̄ molesta consueuere: sed partem tanq̄ si vir adesset ser-
uabat intactam. Nō inuat in
toto. Ouidius. Esse quid hoc
dicam quod mihi tā dura vi-
detur: Strata nec i lecto pallia
nostra sedent. Et vacans som-
no noctem q̄ longam peregi
Lassaq̄ veriat corporis olia
dolēt. Caruisse: penitus ami-
sisse eius cōsuetudinem. Tā
læta: vt essent Pompeio cari-
tura. Hora: breue tempus.
Instabat: vicina erat. Quæ red-
deret magnum: qua esset vultu
ra magnum victum & p̄ce-
untem.

Io. Sulpitij argumentum
in sextum Lucani librū

O Yrrachium in sexto dum magnus
ab hoste tuetur
Tollatur muro in campis: & peste laborat.
Esurit & cæsar, pugnaq̄ erumpit aperta
Pompeius scauæ vires & nobile fatum
Thessaliæq̄ situs: mox q̄ tulit illa canuntur
Hic magicā ericto stygijs vt cōsulat ūbras
Sextus adijciet illa deos: cogitq̄ cadauer
Tristia fata loq̄: morit̄ qd' carmine rursus.

Marci Annei Lucani Phar-
salæ. Liber Sextus.

Y ij

PHARSALIAE

IOANNIS SVLPITII IN SEXTVM LVCANI INTERPRETATIO

Postq̃ castra duces. Cū Antonius Nymphel appulisset receptusq̃ esset lyssi post Otaciliū fugā: Cæsar ṽt cū eo se cōiungeret: Pōpeiū ṽt venienti se opponeret, p̃perabat. Cūq̃ his castra non multū distantia posuisset: & Antonius vnū diē in castris se retinuisset: Cæsar ad eū puenit. Pōpeiū ne duobus circūclauderet exercitibus ad Asparagū se cōtulit castraq̃ posuit. Cæsar vero missa vna legiōe cū ducentis equitibus in Thessaliā & ætolīā vnde legati venerant pollicētes omnes ciuitates eius imperatu facturas in Macedoniā iter arripuit. Expugnatoq̃ in itinere oppido patinor: tertio die ad Pompeiū puenit: iuxtaq̃ eū posuit castra. Et postridie eductis omnibus copijs acie instructa potestate decertādi Pōpeiō fecit. Sed cū suos ille cōtineret postero die Cæsar magno circuitu difficili angustog̃ itinere Dyrrachiū pfectus est. sperans Pompeiū aut dyrrachiū cōpelli: aut ab eo intercludi posse vt accidit. Pōpeiū eodē accelerans cū prauentu Cæsaris esset Dyrrachio interclusus ædito loco q̃ appellat petra castra cōmunit: eo parē longaq̃ nauium cōuenire frumentū cōmeatūq̃ vndiq̃ cōportari imperat: seq̃ suis cōtinet locis. Cæsar vero muniti omnibus ipsum circūdedit ne inde posset exire. Cūq̃ ille pestet: hic fame afficeret: cōsertū est praeliū. quo Pōpeiāni erūpentes fuere victores. ¶ Pro pinqui pugnae mente: breui pugnaturi volūte & cōsilio iugis: montibus Macedonię ad asparagū. Admota: vicina. Par suū: dñs rerū. & sunt ipsi qui dominant in celo. Vel par suū dixit: quia si erant in voluptatē spectantiū deorū inter se digladiaturi vt patria in arena. Capere moenia: expugnare ciuitates Epyri. Martemq̃ secundū: negligit vllā nisi de Pompeio habere victoriā. Funestā mundo votis petit omib⁹ horam lethiferū humano generi tempus rota mente desiderat. In casum: in euentum pugnae incertū. Alea fati: periculū & calus incertus. Est em̃ alea omnis ludus in fortunę varietate cōsistens: traditurq̃ ad euentus incertos. Hora. Periculosa plenum opus aleę tractas. Plinius. Extra omen ingenij aleam positus. Alterutrū: alterū de duobus. aut suū aut Pompeij. Ter explicuit turmas. ter ad praeliū ineandū acies ordinauit. Signa. vexilla aquilas. Testatus. promptum se ostendens ad euertendum romanum imperium. Exciri ad nullos tumultus: ad prouocationes nullas excitari. quoniā intra castra suos continebat. Clauso vallo: clausis castris.

Postq̃ castra duces pugnae iam mente propinqui Imposuere iugis. admotaq̃ cōminus arma.

Parq̃ suum videre dei. capere oīa cæsar Moenia graiorū spernit: Martemq̃ secundū iam nisi de genero fatis debere recusat Funestam mundo votis petit oībus horam In casum quæ cuncta ferat: placet alea fati Alterutrū mensura caput. ter collibus omes Explicuit turmas. & signa minantia pugna Testatus nuncq̃ latia se deesse ruinae. Vt videt ad nullos exciri posse tumultus In pugna generū. sed clauso sidere vallo

ad asparagū. Admota: vicina. Par suū: dñs rerū. & sunt ipsi qui dominant in celo. Vel par suū dixit: quia si erant in voluptatē spectantiū deorū inter se digladiaturi vt patria in arena. Capere moenia: expugnare ciuitates Epyri. Martemq̃ secundū: negligit vllā nisi de Pompeio habere victoriā. Funestā mundo votis petit omib⁹ horam lethiferū humano generi tempus rota mente desiderat. In casum: in euentum pugnae incertū. Alea fati: periculū & calus incertus. Est em̃ alea omnis ludus in fortunę varietate cōsistens: traditurq̃ ad euentus incertos. Hora. Periculosa plenum opus aleę tractas. Plinius. Extra omen ingenij aleam positus. Alterutrū: alterū de duobus. aut suū aut Pompeij. Ter explicuit turmas. ter ad praeliū ineandū acies ordinauit. Signa. vexilla aquilas. Testatus. promptum se ostendens ad euertendum romanum imperium. Exciri ad nullos tumultus: ad prouocationes nullas excitari. quoniā intra castra suos continebat. Clauso vallo: clausis castris.

LIBER SEXTVS.

¶ Signa mouet: discedit. Tectusq̃ via: occult⁹ p̃ loca spindsa alterū ex altero sequit̃ Præceps: celer. Dyrrachij: hæc in cherroneio colonia quæ Epidannos dicebat: propter nauspiciatū nomen: quia velut in damnū iuris omen esse videbat: a romanis est Dyrrachiū appellata: vt ait Mela. Præuenit vel præcepit. i. præoccupauit. breuior em̃ iuxta litus via accelerauit. Limite: via termino. Incola taulanius: Taulanti in Lyburnia populi (auctore Plinio) sunt: ex quibus nonnulli iuxta Dyrrachiū habitatum se contulerūt. & ideo eos incolas appellat poeta. Est em̃ incola qui in alterius regione ciuitateq̃ habitat. Insedit: occupauit. Seruat: tueretur a vi Cæsaris. Ephyrea moenia. Dyrrachiū quod auctore Strabone corcyrei condiderunt. sed quia Ephyrei. i. corynthij Apolloniā vicinū oppidū coloniā habere ob vicinitatē rem poeta confundit. Vel solis turribus: etiā solo p̃sidio turrium & sine exercitu Est em̃ natura & arce munita Nō opus. Dyrrachiū a situ laudat & nō opus: e hominum quod facile a tormentis vetustateq̃ soluit: sed natura munitū esse ait. Opus: ædificiū. Moles structa: fabricata cōpositio. Facilis cedere: disto lubilis. facile em̃ corrumptur quod hominū labore cōstruit̃ Cedere: ad cedendum. Vel annis cūcta mouentibus: hoc est vetustati quæ omnia diruit. Ouidius. Tempus edax rerū: tuq̃ inuidiosa vetustas Omnia cōsumit. Licet tollat ardua: quous ipse labor erigat altissima & munitissima Munimen: firmamentum. Quassabile: qd̃ quassari eueritq̃ possit. Naturā sedemq̃: appositio est & endiadis. i. naturalē sedem. Vndiq̃ clausa

Signa mouet: tectusq̃ via dumosa per arua Dyrrachia p̃ceps rapiendas tendit ad arces Hoc iter æquoreo p̃cipit limite Magnus Quēq̃ vocat collem Taulantiū icola petrā Insedit castris. epyreaq̃ moenia seruat Defendens turā vel solis turribus urbem Nō opus hāc veterū: nec moles structa tuet̃ Humanusq̃ labor facilis: licet ardua tollat Cedere vel bellis: vel cūcta mouētib⁹ annis Sed munimē habet nullo quassabile ferro Naturā: sedemq̃ loci. nā clausa profundo Vndiq̃ p̃cipiti: scopulisq̃ vomētibus æqr̃ Exiguo debet: quod nō est insula: colli Terribiles ratibus sustentant moenia cautes Ioniumq̃ furens rapido cū tollitur austro tēpla: domosq̃ q̃tit: spumatq̃ i culmia pōr̃

profundo: circūdata mari & p̃cipitibus rupibus. Vomentibus æquor. i. haustos fluctus emittentibus. Debet exiguo colli: exiguus collis q̃ cōtinent iungit̃ efficit. Terribiles ratibus: terrētes nautas ad nauigātes. nā ex eis facile ledi possent. Cautes: saxa Sustentant moenia: sustinet oppidū. Ionijq̃ furens: austro ionij turbante moenia cōcutiunt. Spumat: cū spuma atollit̃ in summa tecta. ¶ Huc auidā. Cæsar consiliū coepit ex loci natura. Erant em̃ circa castra Pōpeij pmulti æditi atq̃ asperi colles: hos primū p̃sidij tenuit castellaq̃ ibi cōmuniuit. Inde vt loci cuiusq̃ natura ferebat: ex castello in castellū pducta munitiōe circūvallere Pō. instituit: ne rei frumētarię angustia laboraret. & vt Pō. egratū q̃ valebat inutile redderet: & ei⁹ auctoritatē minueret.

Y in

PHARSALIAE

Huc: in hanc sententiā. Diffusus: sparsus. nā eos occupauit. Hostē ignarū: Pō. in
 Prouidū. Ducto pcul: pducto e colle in collē. Metitur: cōsiderat. Tantū cespīte
 fragili: tantū modo terra solubili. Attollere: ad attollendū. Cautes montiū partes.
 Euulsa metallis: excisa ex nauis venis. De hoc verbo diximus li. iij. idq; significat
 qd' vulgo minera dicit. Domos gratior: materiā domorū & vrbū epyrorū. Ex-
 truitur: erigit munimentū. Sæuus aries: tormentū illud vehemens. Impellere: diru-
 ere. Villa machina: villus apparatus & instrumentū. Frangunt: æquant muro vt p
 munitiones facillē sit discursus. Planūq; p ardua Cē. du. opes: æquū aggerē p altos
 mōtes extēdit. Pādīt fossas: effodit ante murū. Disponit
 ca. collocat arces muro iuni-
 tas. Magnocq; re. ingētī spa-
 cio: qd' erat mille ducentorūq;
 stadiorū: vt scribit Appian⁹
 Sal⁹: siluosa pascua. Tesqua
 loca vt inquit Cice. aspera &
 difficilia. Sūt etiā loca augu-
 rio designata. Indagine: apto
 verbo est vsus. Est em̄ inda-
 go circuitus ille inquisitionis
 & retitū q' feræ claudunt. Pa-
 bula: pascua. Mutat ca. ampli-
 tudo septorū ostēdit quæ ita
 erāt vt intra ipsa sine incōmo-
 do castra mutaret. Fulmina:
 diuersa peryphraſi imētū am-
 bitū munitionū ostēdit. mul-
 ta em̄ flumina intra ipsas oriri:
 & lōgo cursu defatigata ī ma-
 re submergi dicūt. Illic: intra
 munitiōes. Sūma operū: vl-
 timū aggerē. Intermanet. i.
 noctē ducit quantū cōtinuo
 itinere sine intermissione: tan-
 tū nequibat spaciū pagrare
 Nūc ve. In fabulosā vetusta-
 tē vt ī ironia industria celeri-
 tatēq; Cæ. extollēdo. Attol-
 lat: iactet & laudet. Fabula:
 fabulosū est em̄ ī psos a phœ-
 bo & neptuno lyre sonitu fuis-
 se cōstructos Iliacos: troianos
 q' ferunt habuisse ī ambitu. xl
 milia passū Babylonis me-
 nia: ambit⁹ babylonis: cuius
 murus ex coctis laterib⁹ & a-
 palcho cōstabat. cclx. stadia
 q' habuisse: eā senyramis cō-

Huc auidā belli rapuit spes improba mentē
 Cēsarīs. vt vastis diffusum collibus hostem
 Cingeret ignarū ducto procul aggere valli.
 Metitur terras oculis. nec cespīte tantum
 Contentus fragili. subitos attollere muros.
 Ingentes cautes. auulsaq; saxa metallis
 Craiorūq; domos. direptaq; mœnia trāssert
 Extruitur. quod non aries impellere sæuus
 Quod nō vlla queat violenti machina belli.
 Frangūtur mōtes. planūq; per ardua Cēsar
 Ducit opus: pādīt fossas: turr itaq; summis
 Disponit castella iugis: magnocq; recurſu
 Amplexus fines: saltus: nemorosaq; tesqua
 Et siluas: vastaq; feras indagine claudīt.
 Non defunt cāpi. nō defunt pabula magno
 Castraq; cæsareo circūdatus aggere mutat.
 Flumina tot cursus illis exorta fatigant
 Illic merſa suos: operūq; vt summa reuſat:
 Defessus cēsar medijs intermanet agris.
 Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros
 Adscribatq; deis. fragili circumdata testa
 Moenia mirent̄ refugi babylonia Parthi

LIBER SEXTVS.

didit. Testa fragili: lateribus nō duris. En quātū: spaciū munitionū a cōparatōe
 poeta cōmendat. Orontes syriæ fluuius e Lybano profluens. Ambit circuit. At
 syrijs quantū: quantū spaciū occupant vrbes assyriorū: vt Babylon & Ninus quæ
 quadringenta octoginta stadia cōplectebat. Tumultu: trepidatione. Raptū: rapti
 acceleratū. Periere: in casum cōsumpti sunt. Manus: operarij. Adiungere Sexton
 abydo. i. Europā Asiæ iungere mari repleto. Sexton: vibem Europæ. Abydo: vr-
 bi Asiæ. Elidere: suffocare obruere replete. Pontū phryxū: hellepontū qui angu-
 stus est & Asiā ab Europa determinat. Abrumpere ephyren: Isthmū effodere &
 separare a peloponneso: ita vt
 corynthus īsula fieret. Ephy-
 ren: corynthū quod sisyphus
 conditor sic appellauit. Re-
 gnis pelopis: peloponneso vbi
 Pelops late regnauit Donare
 ratibus flexū. i. facere rectam
 nauigationē: q' maleam pro-
 montorium ipsumq; tolleret
 quod quidē inter Meleniactū
 & Laconicū sinum quinquā-
 ginta milibus passū porten-
 ditur. Quis nam negasset:
 licet videt̄ contra naturam
 fieri. Area: locus ille clausus
 tanq; area in qua esset dimi-
 candū. Coit: coniungi clau-
 ditur. Hic: intra aream vbi
 erant Pompeiani. Sanguis:
 innumeri militis. In omnes
 terras: in europa: asia & aphri-
 ca. Clades thessalige: id est pe-
 rituri in Thessalia & in aphri-
 ca. Arena: metaphora a thea-
 tro & gladiatoribus sumpta.
 qui in arena cōmittunt̄ & di-
 gladianf. Rabies ciuilis: saui-
 tia belli. Angusta: nō quidē
 q' brevis esset: sed respectu in-
 numeræ multitudinis ex om-
 nibus regionibus mundi po-
 terat brevis videri. Aestuāt:
 sauit. Prima quidem. Pom-
 peius principio non aduertit
 se a Cæsare claudi. Velutis

En quātū tygris: quantū celer ambit orōtes
 Assyrijs quantum populis telluris eorū
 Sufficit in regno: subitum: belliq; tumultū
 Raptū clausit opus: tantū periere labores
 Tot potuere manus adiungere Sextō abydo
 Ingestoq; solo phryxeum elidere pontum
 Aut Pelopis latis Ephyren abrūpere regnis
 Et ratibus longæ flexus donare Malææ
 Aut aliquē mundi quāuis natura negasset
 In melius mutare locum. coit area belli
 Hic alitur sanguis terras fluxurus in omnes
 Hic & thessalige clades: lybicaq; tenentur
 Aestuāt angusta rabies ciuilis arena
 Prima quidē surgēs operū structura fefellit
 Pompeium veluti mediæ: qui tutus ī aruis:
 Sicania rabidum nescit latrare Pelorū
 aut vaga cū tethys: rutupinaq; littora feruēt
 Vnda calydonios fallit turbata Britannos.

vt qui in media britannia oceanī sonitū non percipiunt. Pelorū: promontoriū iuxta
 quod latrat Scylla. Vaga tethys: mare oceanum. Rutupina: rutupinū littorale Bri-
 tannia oppidum. Calydonios britannos. Calydonia syluæ in Britannia meminit
 Plinius in libro quarto. Pro qua secunda syllaba producit. Quæ vero pro oppido in
 Etholia conipitur. Virgilius. Quod icelus aut lapidibus totū aut chalydonæ meritis.

PHARSALIAE

¶ Ut primū: vbi Pōpeius aduertit se cōcludi a Cæsare: a mari dyrrachioq; nolle disce-
dere statuit. & cū munitiones Cæsaris prohibere nō posset: nisi vellet praelio decerta-
re. quod eo tpe faciendū nō erat: q̄ plurimos colles occupauit vt copias Cæsaris disti-
neret: idq; accidit. Castellis em̄. xxiiij. effectis quindecim milia passuum circuitu am-
plexus est: hoc spacio pabulabat. Aggere: munitionib⁹. A petra tura: a loco illo mu-
nito. Tumulis: collibus. Laxet: extendat distineat. Tendat: pducatur. Vedicat: mu-
nit. Sibi: ipse Pōpeius. Septi: circūdati. Aricia: oppidū in Latia ad quītrūdecimū
ab vrbe lapidē: illic nemus Dianæ & Virbio sacrū: illic & lacus deæ. Micenæ: ga-
ab Iphygenia & Horeste qui

micenē fuerunt: dea ex Tauri
ca aduecta est dedicata. de qua
varia scribūt auctores. Quo
q; modo. Triangularē videt
formā designare: nam a roma
ad hostiā qui intersunt quat-
tuordecim milia passuum ad
Aricia. xv. ab aricia ad hostiā
fere rotidē. Prælapsus: qui p̄
labiis. Torqueat: flectat: sed
eat recto cursu. Classica nul-
la sonāt: nō dat signū pugnae
a ducibus. Iniussaq; temere
emissa. Vagant: errant. Ne-
fas: cædes. Tentante iaculū.
studio em̄ exercēdi laceros: &
emittendi iaculū milites insci
faciebant cædes. Maior cu-
ra. Pompeius em̄ peste & pa-
bulorū penuria laborabat. Cē-
sar rei frumentariæ inopia ve-
xabat. Terræ exhaustæ: cura
terræ priuatæ herbis & pabu-
lorū penuria. Vngula cornea
decussit campū frondentem:
gressus equorū euerit herbas
virentes. Attonsis: depastis:
sine herba. Aduectos cū ple-
hoc est cū clausi intra præse-
pia paleis abundarent. Ferāt
sustineant. Labi moribun-
dus: cadit moriens desiderio
graminis. Et tremulo medi.
& currere nequit: sed i medio
cursu & flexu cadit ex inedia
& debilitate. Tremulo po-
plite: tremantibus cruribus.
Corpora tum soluit. Initium pestis ex corporibus corruptis ostendit. **Tabes: corruptio.**
Solut corpora: putrefecit cadauera. Digerit: dissipat.

Vt primū terras septas videt aggere vasto
Ipse quoq; a tuta deducens agmina petra
Diuersis spargit tumulis: vt cæsaris arma
Laxet & effuso claudentem milite tendat:
At tantū septi vallo sibi vendicat agri.
Parua mycenæ quantū sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis aricia roma
Quoq; mō romæ plapsus moenia tybris
In mare descendit: si nūq; torqueat amnē.
Classica nulla sonāt: iniussaq; tela vagantur
Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto.
Maior cura duces miscēdis abstrahit armis
Pōpeium exhaustæ p̄benda ad pabula terre
Quæ currēs obtriuuit eques: ḡdibusq; citat
Vngula frondentē discussit cornea campū
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis
Aduectos cū plena ferāt præsepia culmos
Ore nouas poscēs moribūdus labi herbas:
Et tremulo medios abrūpit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes: & digerit artus

LIBER SEXTVS.

¶ Coelū iners: aer quietus. Traxit cōtagia: infectū est & in nigrā nubē densatum.
Pestis fluida: pestē appellat cadaueris sanie q̄ fluebat. Nesus: cadauer. nesi cæsi ab
Hercule in Calydonia ad Euenū fluuiū vbi centaurorū sepulchrū est: ex quo teterri-
mus odor egredit. Placet etiā legat Nesis: q̄ insula est in sinu putcolano tetrū odorem
amittens. Eius meminit Seneca in eplis. Spiramine: exhalatione. Stygiū: mortiferū
Antraq; & ipsa speluncæ sub quibus est Typhoeus: q̄ inarime insule subiacet: a q̄
Nesis ipsa nō multū distat. Lethiferi: pestiferi. Anhelant rabiē: emittūt sulphureū
odorē. Inde: ex aere nubiō & fetore. Vnda paratior coc. nā facilius aq̄ q̄ aer inficit.

Traxit iners coelum fluidę cōtagia pestis
Obscurā in nubem: tali spiramine Nesus
Emittit stygium nebulosis aera saxis
Antraq; lethiferi rabiem Typ honis anhelant
Inde labant populi: caeloq; paratior vnda
Omne pati virus durauit viscera coeno.
Iam riget atra cutis: distentaq; lumina rūpit
Igneaq; in vultus: & sacro feruida morbo
Pestis abit: fessumq; caput se ferre recusat
Iam magis: atq; magis p̄ceps agit oīa fatum
Nec medij dirimūt morbi: vitamq; / necēq;
Sed langor cū morte venit. turbacq; cadentū
Aucta lues: dū mixta iacent in condita viuis
Corpora. nam miseros vltra tentoria ciues
Spargere fun⁹ erat: tñ hos minuire labores
A tergo pelagus: pulsusq; aquilonibus aer;
Littoraq; & plenæ pegrina messe carinæ
At liber terræ spaciosus collibus hostis

¶ Execuat: pōpa. Tñ hos. salutaris inq; fuit vētus q̄ a libera aggeribus regide aerē in-
fectū pellebat: & res copia q̄ p mare aduehebat. At liber. Cē. q̄ numero militū erat
inferior copias Pō. maximas cōtinebat. sed frumētī inopia laborabat. Idq; singulari
patiētia milites ferebāt. Pecus ob lac in honore habebāt: & radicib⁹ herbae q̄ Cara ap-
pellat: lacte admixto samē leuabant. ex hac panes effectos cū in colloquijs Pompe. fa-
mem nostris obiectarent vulgo in eos iacebant vt spem eorum minuerent.

PHARSALIAE

¶ Non pigro: nō pestifero. Inertibus: vitiosis. Arcta: stricta. Surgentibus: culmis
crescentibus calamis. Siue turgentibus infantibus se. In cibos pecudū: vescebant em
herbis & frondibus. Dumos: spinarū fructus & mora. Folijs: frondibus arborū
quibus panes faciebant. Lethūq; minantes: periculosas: venenatas. Dubias: vt sūt
helleborū: scamoniū vitis alba & nigra: mādragora. Vellere: capere effodere. Mol
lire flāma: decoquere vt coria. Abrasas: lasas & vlceras asperitate esculentorū.
Diripiens plurima: rapiens & comedens. Antehac: ante hoc tempus. Saturū: abun
dantē cibis. Vt primū. Statim vt constituit Pom. erumpere media luce aciebus stru
ctis castella Cæ. & aggressus
vt p̄ medios hostes euaderet:
poeta vnius dumtaxat praelij
meminit cum Cæsar scribat
vno die sex praelia facta: tria
ad dyrrachium: & toudē ad
munitiones. Cecidere in his ex
Pompeianis ad duo milia ad
uocati & manipulares centu
rionesq; cōplures: & sex signa
militaria amissa sunt. Cæsa
amplius q̄ viginti omnibus
sunt praelijs desiderati. Sed om
nes qui in castello milites erāt
vulnerati sunt. Ex vna cohor
te quattuor centuriones ocu
los amiserunt: milia sagittarū
circiter triginta in castellū con
secta sunt. Claustris: muniti
onibus Cæsar. Permittere:
concedere sibi ad euagandum
Dedignatur iter rapitū: sper
nit clandestinam fugā & sine
prælio. Furto: secreta fuga.
Vallo impulsor: aggere percus
so. Oportuna: apta expugna
tioni. Castella muniti. siue a
conditore sic appellata sunt: si
ue a fluuio eiusdem nominis:
cuius est ille in Latio. in quo
producitur penultima syllaba
Dumeta confraga: spineta:
aspera densa & sese frangentia
Agit agmen: ducit exercitum
Cæsar. ianis non aduertentib;
Proditus: indicatus. Ad me
nia: ad munitiones Cæsar.

Aere nō pigro: nec inertibus angitur vndis
Sed patitur sæuā veluti circumdatus arcta
Obsidione famē, nondū surgentibus altam
In segetē culmis: cernit miserabile vulgus
In pecudum cecidisse cibos & carpe dumos
Et folijs spoliare nemus: letūq; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas
Que mollire queūt flāma q̄ frāgere morsu
Quæq; per abrasas vtero dimittere fauces
Plurimaq; hūanis ante hoc incognita mēsis
Diripiens miles: saturū tñ obsidet hostem
Vt primum libuit ruptis euadere claustris
Pompeio: cunctasq; sibi permittere terras
Non obscura petit latebrosæ tēpora noctis
Et raptum furto soceri cessantibus armis
Dedignatur iter: latis exire ruinis
Quærit: & ipulso turres confringere vallo
Perq; omnis gladios: & q̄ via cæde parāda
Oportuna tñ vallī pars visa ppinqui (est.
Quā minuci castella vocāt: & cōfraga dēsis
Arborib; dumeta tegūt: huc puluere nullo
Prodit agmē agit: subitusq; ad mēnia venit

LIBER SEXTVS:

¶ Volucres: aquile & signa militaria. Ne qd victoria ferro deberet: ne opus esset pre
lio victoriā cōsequi solus metus ex tubis & signis sic hostes exanimauerat vt resiste
re & pugnare nō auderent. Quod solū valuit: id solū fortiter præstiterūt vt custo
diæ loco se non mouerint: sed ibi ceciderint. Qui ferrent: qui paterent q̄a oēs cæsi fue
rant. Nymbus: impetus & vis velut venti. Agens: impellens. Peribat. neminem
feriebat. Tum piceos. inde facies pice sparsa iactabant. Lampadis. facis. Quassæ
percussæ & quassatæ ariete. Nutant. tremant. Aggere. murus munitionū. Gemit
resonat. Roboris impacti. arietis impulsū. Iam pompeianæ. iam signiferi vallū cō
scenderant. Mundi iam iura

Tot simul e campis latæ fulsere volucres
Tot cecinere tubæ: ne quid victoria ferro
Deberet: pauor attonitos confecerat hostes
Qd solū valuit virtus: iacuere perempti:
Debuerāt q̄ stare loco: qui vulnera ferrent
Iam deerant: nimbusq; ferēs tot tela peribat
Tum piceos voluūt imissæ lampadis ignes
Tū quassæ nutant turres: lapsūq; minant
Roboris impacti crebros gemit ager ad ictus
Iam Pompeianæ celsi super ardua vallī
Exierāt aquilæ: iam mundi iura patebāt.
Quē nō mille simul turmis: nec cæsare toto
Auferret fortuna locū: victoribus vnus
Eripuit: vetuitq; capi: seq; arma tenente
Ac nondū strato Magnū vicisse negauit
Sequaviro nomē: castrorū in plebe merebat
Ante feras rhodani gētes. ibi sanguine mltō
Promotus latiam longo gerit ordine vitē
Pronus ab omē nefas. & q̄ nesciret in armis
Quā magnū virtus crimē ciuilibus esset.

tia præsignis honore. Longo ordine. multitudine militū. Et qui nesciret: qui non
intelligeret quanta crudelitas sit in bellis ciuilibus fortitudinem exercere.

patebant. iam liber erat obsidi
one Pompeius. poteratq; per
mundū vagari: Toto Cæsa
re. totis copijs Cæsa. Vnus.
solus Scæua qui hosti victo
riā eripuit & castellū sua vir
tute seruauit. Victoribus. pō
peianis quos eiecit. Strato. ce
so. Scæua viro. De hoc. Cæ
sio Scæua lege Cæsar. com
mēarios & valerū max. mū
lib. iij. & Suetonij. qui ingt.
Scæua excussio oculo trāfixo
femore & humero & centum
viginti ictibus scuto pforato
custodiā portæ cōmissi castel
li retinuit. Huius scuto ad Cæ
sarē relato (vt Cæsar ipse scri
bit) donauit eū ducentis mili
bus æris. & ab octauis ordi
nibus ad primipilū traduxit.
Reliqua de eo apd Plutarchū
lege. qui cū Appiano nō cō
uenit. Merebat in ple. milita
bat inter gregarios. An gen
tes rhoda. ante bellū gallicū.
Promotus. ad dignitatē eue
ctus & vulneribus suis cæde
quā fecit. Latia gerit vitē
centurio est. Vitis em est in
signe centurionū q̄ solebāt in
terdū pcutere milites. Iuuen.
Nodosam post hæc fragebat
vertice vitē. Sic Marcus iuris
consultus vbi scribit de re mi
litari docet. Silius li. vi. Leui
nus ab alto priuerno vitis la

PHARSALIAE

Hic ubi meditates fugā socios hac oratione arguit & retinuit. Tuta fugae loca in quibus fugientes tuti essent. Abegit: repulit. Et cunctis ignotus Cæsar. Cæsare O famuli: seruoꝝ em̄ & pecudū est fugere: & viuere Absq; cruore terga datis mori: fugitis mortē anteq̃

Hic ubi querentes socios iam Marte relicto Tuta fugae cernit. q̃ vos pauor inqt abegit Impius. & cunctis ignotus cæsaris armis O famuli turpes: seruū pecus: absq; cruore Terga datꝫ mortis: cumulo vos deesset viroꝝ Nō pudet: & bustis: interq; cadauera q̃ris? Non ira saltem iuuenes pietate remota

Strabitis: e cunctis per q̃s erūperet hostis Nos sumus electi. nō paruo sanguine magni Ista dies ierit: peterem foelicior vmbras Cæsaris in vultu. testē hūc fortuna negauit Pompeio laudante cadam: confringite tela

Pectoris incurſu: iuguliscq; retundite ferrū Iam longinqua petit puluis: sonitusq; ruine Securasq; fragor cōcussit cæsaris aures Vicinus o focij: veniet qui vendicet arces: Cū morimur. mouit tantū vox illa furorem

Quantū nō primo succendunt classica cātu Mirātesq; virū: atq; auidi spectare: sequunt Scituri iuuenes: numero deprensa: locoq; An plusq; mortē virtus daret: ille ruenti Aggere consistit: primūq; cadauera plenis

Turribus euoluit: subeūtesq; obruit hostes Corporibus: totaq; viro dant tela ruinae

LIBER SEXTVS.

Moles: saxa. Scq; corpus suū quod videbat velle in hostes mittere. Sude: palo. Conto: pertica. Detrudit pectora cōtraria: repellit cōtrauenientes milites. Manus: ascendentiū. Obterit: frangit. Dissipat: dispergit. Cōpage fragili: galea vel casside debili. Ardentibus oculis: in quos telū ignitū miserat. Vt primū: postq; cadauerꝫ cumulo est muro equatus in medios hostes sese immisit. Cumulo: cōgenie cadauerꝫ Solo: solū intelligit struē illā & locū qui ipsos sustentabat. Est em̄ solū omne quod

Roboraq; & moles hosti: seq; ipse minatur Nunc sude: nūc duro cōtraria pectora cōto Detrudit muris. & valli summa tenentes Amputat ense manus. caput obterit: ossaq; ac male defēsū fragili cōpage cerebꝫ (saxo Dissipat: alterius flamma: crinesq; genasq; Succendit. strident oculis ardentibus ignes

Vt primū cumulo crescēte cadauera murū Aequauere solo. non segnior extulit illum Saltus. & in medias iecit sup arma cateruas. Quā p summa rapit celerē venabula pardū Tunc densos iter cōneos cōpressus: & omī

Vallatus bello vincit: quē respicit hostem Iaq; hebes: & crasso nō asp sanguine mucro Percussū Scq; fragit. nō vulnerat. hostē Perdidit ensis opus. frāgit sine vulnere mē Illum tota petit moles. illum oīa tela: (bra: Nulla fuit nō certa manus: nō lancea foelix.

Parq; nouū fortuna videt cōcurrere bellum Atq; virū. fortis crebris sonat ictibus vmbo Et galeae fragmēta caua cōpressa perurunt Tēpora. nec quicq; nudis vitalibus obstat

Iam pter stantes in summis ossibus hastas

aliquid sustinet. Quā p summa: quā pardus celeritate sua p venabuloꝝ acie saltat inter venatores. Est autē pardus leo ni simillimus: nisi q; iubis caret. Compressus: obsessus. Vallatus: circūdatus. Cuneos: multitudines peditū quae iunctae cū acie primo angustiores: deinde latiores pcedunt. Omni bello: toto qui in eū pugnabat exercitū. Quē respicit: solo em̄ aspectu perterebat & territū seriebat. Mucro hebes: ensis obtusus. Nō asper sanguine nō oblitus cruore qui crebris ictibus excutiebatur. Perdidit opus: amisit vulnerandi officiū. Frangit sine: interpretatio est. Tota moles: acies pugnantū. Nulla manus fuit: nō certa. oēs vꝫ ipsum vel scutū seriebāt. No uū par. inauditū certamē: q; in vnū pugnarent innumerū. Bellū: vniuersas Pōpeij copias. Vmbo: clypeus. Fragmenta: frustra quae ipsius caput vexabant & vulnerabāt Compressa: restricta. Nec quicq; nudis vitalibus obstat nihil prohibet quo nimis feriatur in vitalibus: hoc est: in locis in quibus est vitæ summa: vt in p̄cordijs: femore: iugulo: cerebro: post aurem: & in musculis quibusdam. Nec obstat: nam inermis iam erat: & tantummodo hastae corpori & scuto affixae ipsam defendebant.

PHARSALIAE

Quid nunc. Irrisio in Pompeiū cum laude Scauae. Ictus: percussio quae nunq̃ Scauā interimat. Phalarica: genus teli missile quo vtuntur ex phalis: id est ex turribus & editis locis: Est autē in modū hastae valido ferro praefixa: intra tuba. cuius hastile sulphure resina bitumine & stuppis conuolutur. infuso oleo quod quidē incensum vocant: & balista emittitur. Vibrata neruis tortilibus: emissā funibus quae fiunt ex capillo maxime muliebri. vel eneruis quibus tenditur balista: vt docet Victruuius. Pondera muralia: saxa ingentia. Aries: trabs ferrata. Balista: tormentum quo saxa emittuntur & hastae. Limine portae: munitionibus quas egredi vul-

tis. Stat murus: stat pro mu-

ro qui non facile dirui possit.

Credi: committi & fidere cly-

peo. ipsum em abiecit vt sin-

stra eius posset hostem ferire.

Vacasse: non exercere. Aut

vixisse: statuerat em illic pro

Caesare mori. Solus obit: id

est infert & patitur tot vulne-

ra quot innumeri bellantes pa-

ti inferre possent. Siluam:

multa tela. Fessis gradibus:

languido corpore. In quē ca-

dat: in quem sese immittat.

Par monstis pelagi par cetis

hoc est ingentibus piscibus:

in quorū tergis frutices & ar-

borea oriunt: eminent em su-

pra mare in formam scopulo-

rum. Libycae sic. Scauā cō-

parat elephāto. Ab armis de-

sis: a multis venatorib⁹. Mis-

sile telū. Tergo squalenti: co-

rio duro & squalido. Haeren-

tes hastas: affixas. Cute mo-

ta: corio concusso & tumefa-

cto. Citra cruorem: & tela ad

sanguinem non perueniunt:

sed collo & corio fordido in-

haerent. Tot facta: tot vulne-

ribus vnus perire non potest.

Dictae procul. dum acriter

pugnaret oculum sagitta sau-

rius hastam perfregit. Inde Pō-

pei⁹ cēturionem libi notum

sic est allocutus. Salua tibi si-

milem: salua amicum: ac curatores mihi adhibe. Ad haec verba cum duo accurrerent:

vnū occidit & alterius humerum ense deiecit: vt tradit Appianus. Dictae: Cre-

tensi. Gortinis arundo: sagitta cretensis, dicta a Gortina oppido in Creta vbi palam

nascuntur sagittis aptissimi.

Quid nūc vefani iaculis, leuibusq̃ sagittis

Perditis hesuros nunq̃ vitalibus ictus:

Hūc aut tortilibus vibrata phalarica neruis

Obruat, aut vasti muralia pondera saxi:

Hunc acies ferro, balistaq̃ limine portae.

Sūmoueat: stat nō fragilis, p̃ caesare murus

Pōpeiumq̃ tenet, iā pectora nō tegit armis:

Ac veritus credi clypeo: leuacq̃ vacasset:

Aut culpa vixisse sua: tot vulnera belli

Solus obit, densamq̃ ferēs in pectore syluā

Iā gradibus fessis in quē cadat: eligit hostem

Par pelagi mōstris: libycę sic belua terrae

Sic libycus densis elephas opprēssus ab armis

Oñe re percussum squalenti missile tergo

Frāgit: & haerētes mota cute discutit hastas

Viscera tuta latent penitus, citraq̃ cruorē

Confixae stant tela ferar: tot facta sagittis

Tot iaculis: vnā nō explent vulnera mortē

Dictae procul ecce manu Gortinis arundo

Ad haec verba cum duo accurrerent: vnū occidit & alterius humerum ense deiecit: vt tradit Appianus. Dictae: Cre-

LIBER SEXTVS.

¶ Certior omni voto: quae foelici successu vltra desiderū emittentis eum percussit.

In laeuū orbē oculi. Periphrasis: oculū laeuum. Ille rumpit: hoc est Scaua cū ocu-

lo ferrum educit. Alij tradunt eum hastā perfregisse.

Vincula: neruo las radices qui

bus oculis continetur. Calcat

pedibus premit. Pannonis

haud aliter. Nō secus inquit

vr̃sa telum quū vulneratā est

appetit. Pannonis. Pānonia

regio terminatur Noricis Da-

nubio Illirico & Dalmalis.

Libys: venator libycus.

Amentauit: iecit ex amentor:

hoc est ligula quae telo inne-

ctitur. Habena: amento. Im-

petit: inuadit. Receptū: quo

vulnerata est. Circuit: circu-

endo conatur apprehendere.

Fugientem secum: quę secum

conuertitur: vel quam fugiēs

fert. Perdiderat vultum: ira

& acrimonia in vultu nō no-

scabatur: nā euulso oculo cru-

entiaq̃ facie terrorem hosti mi-

nus incutiebat. Crueto hym-

bre: fluxu sanguinis. Larus

fragor. Conclamauere Pom-

peiani vbi Scauam vulnera-

tum viderunt non aliter q̃ si

Caesarem vulnerassent. Fur-

rorem: iram. Et a vultu peni-

tus virtute remota. Cōposuit

em vultum ad misericordiam

commouendam. Collatura

meae nil sunt iā vulnera mor-

te: non egent ingestis sed auul-

sis pectore telis. id est: ad meā

mortem non opus est vulne-

ribus: sed sat erit e vulneribus

tela educere: vt sanguis ema-

net. Sit Scaua relicti: effici-

te vt videar potius Caesarem

reliquisse q̃ cum gloria p̃ eo

perisse. Honestę moris: lau-

datae. Recto mucrone: inten-

ta cuspidē. Membraq̃ captiui

pariter laturus. & arma:

quum sublimem portaret, ten-

eret.

Fulmineū medijs excepit faucibus ensem

PHARSALIAE

Incaluit virtus: fortitudo renouata est successuq; recreata. Subactū: victū & sub iugatū. Simile vestri: imbellē. Segnemq; timidū. Pompeij vobis. Plus inq; ego cupio mori q; vos Pōpeiū & senatum saluos esse optetis. Altus: qui alte apparebat

Dedecus hic. Aduentante nō reuera Cæsare: sed. P. Sylla: liberati sunt eo dedecore pompeiani: ne solū Scæuā sed ipsum Cæsare fugere viderent. Hic: puluis. Dedecus infamiam fugiendi. Crimen: culpā. Ruis: moreris. Subducto mare: nam recipien tibus se Pompeianis cum nō haberet in quos pugnaret: ce cidit. Vires pugna dabat: ex cædibus fortior euadebat. Labentem: cadentem morien tem. Defectū: quia iam defe cerat. Adorant: suppliciter venerantur. Numen: deum fortitudinis. Speciem: ima ginem viūam & tractabilē. virtus enim incorporea est.

Deos: deorum imagines que rant in castello: & Martis si mulachrum quod nudauerāt

Fœlix hoc nomine. Pathos hæc habet oratio: a fortitudi ne incassum: & sine vera lau de consumpra: quoniā non p iustitia & libertate: sed impie contra iusticiam se exercuit. quare erit feritas & immani tas appellanda. Iber: hispan⁹ quancq; & Iberes gentes sunt vltra Armeniam. Cantaber in Hispania terra conensi can tabri sunt: verguntq; ad ocea num: & breuib; armis vtun tur. Teutonius: in Gallia po pulus est: vt diximus in libro primo. Non tu bellorū spo lijs. Valerius maximus tradit de bellis ciuilibus triumphare nō licere nec ouare. & (vt ait Poeta) Ioui capitolino spo lia referri non poterant. Vlu lare: clamando prosequi tri umphantem. Virtute: forti tudine. Parasti dominum: fecisti Romam seruam. Ideo triumpho minime dignus. cū præmia victoriæ solti p liber tate pugnantem consequant.

Incaluit virtus. atq; vna cæde reffectus

Soluat ait poenas Scæuā quicūq; subactum

Sperauit. pacē gladio si querit ab isto

Magnus adorato submittat cæsare signa

An similem vestri. segnēq; ad fata putastis?

Pompeij vobis minor est. causaq; senatus

quā mihi mortis amor. siml' hæc effat⁹ et alt⁹

Cæsareas puluis testatur adesse cohortes

Dedecus hic belli Magno. crimenq; remisit

Ne solum totæ fugerent te Scæua cateruæ

Subducto qui Marte ruis: nā sanguine fuso

Vires pugna dabat. labentem turba suorq;

Excipit. atq; hūeris defectū iponere gaudet

At veluti inclusum psofso in pectore numē

Et viūā magnæ speciem virtutis adorant

Telaq; confixis certant euellere membris.

Exornantq; deos. ac nudū pectore Martem

Armis scæua tuis. fœlix hoc noīe famæ

Si tibi durus iber. aut si tibi terga dedisset

Cātaber exiguis. aut longis teutonius armis

Nōn tu bellorū spolijs ornare tonantis

Templa potes: nō tu latis vlulare frūphīs;

Infœlix quanta dominū virtute parasti

LIBER SEXTVS.

Nec magis. Pōpeius post hæc magna celeritate impositis sagittarijs & militibus in nauibus media nocte ipse cū sexaginta cohobus p terrā ad eam partē munitionum accessit quæ p tenebat ad mare. Reliquerat em ex transfugis transuersum ad mare val lū nondū illic esse deductū. Itaq; terra mariq; pugnās erupit: & in cāpo apto posuit castra. Cæsar his cognitis nō longe ab eo castramentatus est: & cū Pōpeij legionē se motā aliquot cohortibus aggredere: victus est. His duob⁹ prelijs desiderati sunt mi lites Cæsaris nongenti. lx. romani equites quadringēti & Tutian⁹. A placētia centū a Puteolis centū: a Capua decē sacraui viri: & decē tribuni militū: & centuriones duo

Nec magis hac magn⁹ castrorū pte repulsus

Intra claustra piger dilato Marte quieuit

Quā mare lassatur cū se tollentibus euris

Frāgentē fluctus scopulū ferit: aut latus alti

Montis adest: serāq; sibi parat vnda ruinam

Hinc vicina petens placido castella. p fundo

Incurfu gemini martis rapit: armaq; late

Spergit & effuso laxat tentoria campo

Mutandæq; iuuat pmissa licentiā terræ

Sic pleno pad⁹ ore tumēs sup aggere tutas

Excurrit ripas: & totos concutit agros:

Succubuit siqua tellus: cumulumq; furētē

Vndarū nō passa ruit: tum flumine toto

Transit: & ignotos apit sibi gurgite cāpos:

Illos terra fugit dominos: his rura colonis

Accedunt donante Pado. vix prælia Cæsar

Senferat: elatus specula q̄ prodidit ignis

Inuenit ipulsos presso iam puluere muros

teriti tps est. Aperit sibi cāpos: p ignotū campū fluit & alueum facit. Terra fugit: in aliā ripam traducitur. Est em ex legibus id cōstitutū: vt quod fluuius alicui agro aufert additq; alteri: eius domino cui additur cedat. Ignis elatus: flāma sublata: vel fumus ex igne: vt ait Cæsar. Die em fumo: nocte flamma signum datur. Specula: eminenti loco. Impulsos: prostratos. Presso iā puluere: sedato. iam dudū em expu gnatis castellis Pompeius præterierat.

PHARSALIAE

¶ Frigida: nō recentia. Pax: tranquillitas & solitudo. Furorē: irā Cæsaris: Quies & somnus: q̄ quiescerent & dormirent. Vel in clades: etiā in certā mortē. Gaudia: Pōpeianorū ex victōria. Minax Torquato: qui p̄fectus Pōpeij castellū expugnātū seruabat. Ruit: impetū facit. Qui Cæsaris arma: qui Cæsare viso intra murū interiorē suos metu retraxit. Haud vidit segnius: nō minus diligēter prospexit. Liptore Q̄ malo nauta: q̄ nauigator ad circē in mari tyrrheno cū primum tempestas inuadit vela demittit. Muro breuiore. Cæsar hoc loco geminū aggerem fecerat. Torquatus in interiorem sese receperat vt fortior esset. Densioresq; milites haberet. Cæsariani vero per exteriorē iam occu-
pauerant aduentante Pōpeio qui suis opem ferebat p̄ me-
tū fugam arripientes in arma incidebant. Poruisset hoc loco Pompeius debellare: sed cū nō instaret Cæsar: negauit eū vincere scire: vt Suetonius ait
In hostem: contra Cæsare: qui erat intra primū vallum: & in medio hostium. Intus ei Torquatus: extra Pompeius erat. Non sic æthneis. Non aliter metuīt Cæsar aduentū Pompeij q̄ solent Ca. menses metuere quum æna flammā emittit: per montēq; spargit.
Enceladum: ignem quem gigas spirat Enceladus qui esse fertur sub æna. Egerit: vacat. Aetna torrens: flamma æna fluens & æstuans. De fluit: discurrit in campos. Vi-ctus: territus aduentu Pōpeij
Ante aciem: anteq̄ manum cum hoste adueniente confere-
ret & ipsum videret. Coeci quia qui timēt quid sint actu-
ri non prouident. Ruit in fa-
ta: in mortē inscius quid age-
ret se precipitat. Totus cru-
or: potuit hic fieri omnis ca-
des. futura ita vt pax sequeretur.
Dux tenuit gladios: Pompeius repressit milites ne Cæsa-
rianos persequerentur. Fœ-
lix ac libera. Exclamatio cum
sommiseratione.

Frigidaq; vt veteris deprendit signa ruinæ
Accendit pax ipsa loci: mouitq; furorem
Pompeiana quies. & victo cæsare somnus:
Ire vel in clades properat. dū gaudia turbet.
Torquato ruit inde minax: q̄ Cæsaris arma
Segnius: haud vidit: quā malo nauta tremē
Omnia circææ subducit vela pcellæ (te
Agminaq; interius muro breuiore recepit:
Densus vt parua disponderet arma corona
Transierat primi cæsar munimina valli
Cum sup̄ e totis emisit collibus agmen
Effuditq; acies obsessum magnus in hostē
Non sic ætnæis habitās in vallibus horret
Enceladum spirante noto cū tota cauernas
Egerit. & torrens in cāpos defluit ætna.
Cæsaris vt miles glomerato puluere victus
Ante aciem: cecī trepidus sub nube timoris
Hostibus occurrit fugiens: inq̄ ipsa pauēdo
Fata ruit: totus mitti ciuilibus armis
Vsq; vel in pacem potuit cruor: ipse furētes
Dux tenuit gladios. fœlix: ac libera legum
Roma fores: iurisq; tui: vicisset in illo

LIBER SEXTVS.

¶ Si tibi Sylla. Historiam poeta confundit: nisi per Scyllam aut Pompeiū ipsum: aut quempiam pompeianū accipiamus. Sed profecto non seruatō tempore & loco. P. Syllam qui sub Cæsare militabat demonstrat. De quo in prælio superiori: vbi perijt Scæua sic ait Cæsar. Interim certior factus. P. Sylla quem descendēs castris præfecerat Cæsar: auxilio cohorti venit cū legionibus duabus: cuius aduentu facile sunt repulsi pompeiani: neq; vero conspectum aut impetum nostrorū tulerunt: primisq; deiectis reliqui se verterunt & loco cesserunt. Sed insequētes nostros ne longius persequerentur Sylla reuocauit: ac pleriq; existimant: si acrius insequi voluisset bellum

Si tibi Sylla loco: dolet heu: sempq; dolebit
Qd̄ scelerū cæsar prodest tibi summa tuorū
Cū genero pugnassee pio: proh tristia fata
Non vticæ libyæ clades. hispania Mundæ
Fleffet: & infando pollutus sanguine Nilus
Nobilius phario gestasset rege cadauer
Nec luba marmaricas nudus p̄ssisset arenas
Pœnorūq; vmbas placasset sanguine fuso
Scipio: nec sancto caruisset vita Catone
Vltimus esse dies potuit tibi roma malorū:
Exire e medijs potuit pharsalia fatis
Deserit aduerso possessam numine sedem
Cæsar. et emathias lacero petit agmē terras
Arma secuturū soceri quacunq; fugasset
Tentauere suo comites diuertere Mægnū
Hortatu. patrias sedes: atq; hoste carentem
Ausoniā peteret. nunq; me cæsaris inquit

in dedicationem accepit. Postea nulla Thessaliæ ciuitas fuit quæ Cæsari non pareretur: præter Larissæos qui magnis Scipionis exercitibus tenebantur. Pompeius vero quum primum aduenit Scipionis est milites adhortatus: vt parata iam victoria prædæ ac premiorum velint esse par-
ticipes. Receptisq; omnibus in vna castra legionibus suum cum Scipione honorem partitus est. Sedem possessam: munitiones suas. Aduerso numine: irato. quia vi-
ctus fuit. Agmine lacero: exercitu fugato & fracto. Comites: pompeiani. Patrias sedes: Romanas.

PHARSALIAE

¶ Reddam me patriæ: reuertar in patriâ: nisi dimisso exercitu facta pace. Surgente modo in principio belli. Vellem committere aciem: voluiffem præliari. Dum bella relegem: modo procul ab Italia bella calamitatesque abigam: non erit mihi molestum extimas mundi regiones adire. Scythici: ibo ultra scythas septentrionales. Ardentes plagas: deserta aethiæ: aethiopiâ Indiâ. quæ solis æstu infestant. Victor tibi Roma quietem eripiam: certe non. nec me victore vexabere. Ah potius bel. Dumodossis expers damnorum te Cæsar possideat. Candauia: mons epyri qui Illyricum a Macedonia separat. Contigit: tetigit. Bello quæ fata parabant: in qua fata constiterant certaretur. Thessaliâ qua

parte diem brumalibus. Topographia. Thessalia (inquit) ab oriente brumali ossam ab occidente æstiuo: Pelion a meridie: Otrîm ab occidente: Pindum a septentrione olympum habet. Sed in hoc errat potius: quod inter Ossam & Olympum Pelium qui ad orientem hybernium est interponit: & Ossam ad æstiuum: ut Ptolomæus & libro septimo Herodotus docent. Et ipse mox dicit olympum ossæ coniunctum Pelium ergo pro ossa & Ossam pro pelio posuit. Est autem Pelij altitudo (ut Plinius tradit) mille ducentorum quinque quaginta passuum. Coercet: terminat & stringit. Attollit diem: erigit lucem suam. Quum per summa poli altior æstus trahit phœbum: hoc est ab oriente æstiuo Pelion est. Pelion opponit umbras: iaciuntur enim in occidentem recta ab oriente linea. Otrîs: montes

Submouet medios ignes celi: repellit meridianum solem & Otrîm montem esse altissimum indicat. Caput solstitiale leonis: æstum leonis & solstitij quod est exto kalendas Iulij apud Columellam. Sole vero existente in cancro & non proprie in leone. Pindus: montes qui ad occidentem versus a tergo zephyros excipit. Iapiga: ventum quem Fauorinus Caurum existimat. Eum Appuli vocant Iapiga.

Exemplo reddam patriæ: nunquam videbit
Menissi dimisso redeuntem milite Roma
Hesperiam potui motu surgente tenere
Si vellem patrijs aciem committere templis
Ac medio pugnare foro. dum bella relegem
Extremum scythici transcendam frigoris orbem
Ardentesque plagas. victor tibi roma quietem
Eripiam: qui ne premerent te prelia: fugi.
Ac potius nequid bello patiaris in isto
Te cæsar putet esse suum: sic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter: terraque secutus
Deuia: qua vastos aperit candauia saltus
Contigit emathiam. bello quæ fata parabant
Thessaliâ qua parte diem brumalibus horis
Attollit Titan rupes ossæa coercet:
Cum per summa poli Phœbum trahit altior æstus
Pelion opponit radijs nascentibus umbras:
At medios ignes celi: rabidiq; leonis
Solstitiale caput meorofus submouet otrîs
Excipit aduersas zephyros. & Iapiga pindus

ventum quem Fauorinus Caurum existimat. Eum

LIBER SEXTVS.

¶ Præcidit lucem: subtrahit lucem & inumbrat Thessaliâ: quam præ eius altitudine sol occidens spectare non potest. Vespere maturato: sine diei accelerato. nam prius noctem inducit quam sol occiderit. Habitatore: qui incolit radices olympi quæ ab interiori parte Borea vexari non possunt: septentriones & vrsam maiorem non cernit. Perpetuis quondam. Thessaliæ planities inquit olim fuit palus ab Hercule desiccata. Retinent: retinebant. Tempe: locus inter Ossam & olympum quinque milium passuum longitudine & ferme sex latitudine ultra visum hominis attollentibus se dextra leuacque leniter conuexis iugis. Intus sua luce viridante allabitur peneus: viridis calculo amenus circa ripas gramine. Canorus autem concentu accipit amnem orcon nec recipit olei modo supernatantem. Ouidius. Est nemus hæmonia prærupta quod vndique claudit Silua: vocant tempore per que peneus ab imo Effusus pindo spumosis voluit vndis. Peruia: patens. nam tunc illac flumina non egrediebantur. Nec dant aditus pelagi: nec sinebat in pelagus labi. Implentibus: in implenda Thessalia occupatis. Cursus erat crescere: loco cursus crescebant. Postquam discessit olimpo Herculea grauis ossa manu. subiteque ruinam Sensit atque Nereus: melius mensura sub vndis Emathis: æquorei regnum pharalos achillis Eminent: & prima rheteia littora pinus: Quæ tetigit Phylace: teleosque & Dorion ira Flebile pieridum: trachin: pericioque nephædæ

Et maturato præcidit vespere lucem

Nec metuens imi borean habitator olympi

Lucentem totis ignorat noctibus arcton

Hos inter montes. media qui valle premunt

Perpetuis quondam latuere paludibus agri

Flumina dum campi retinent. nec peruia tempe

Dant aditus pelagi: stagnumque implentibus vnum

Crescere cursus erat: postquam discessit olimpo

Herculea grauis ossa manu. subiteque ruinam

Sensit atque Nereus: melius mensura sub vndis

Emathis: æquorei regnum pharalos achillis

Eminent: & prima rheteia littora pinus:

Quæ tetigit Phylace: teleosque & Dorion ira

Flebile pieridum: trachin: pericioque nephædæ

vetus & nouum. iuxta quod est Tethydis fanum. Et hanc oram Achilli subiectam fuisse suspicantur: ut ait Strabo. Phylace: oppidum prope Thebas phioticas: ex quo fuit Prothesilaus qui primus bello troiano peruenit in litus primusque cæsus est. Ouidius. Sors quoque nescio quem fato designat iniquo. Qui primus Danaum troada tangat humum. Pinus: naui. Rheteia: troiana. Aequorei: nati ex nymphea æquoris rheteide. Theleos: oppidum. Dorion: oppidum magnesiæ. Statius libro quarto. Gethi coquos flebile vati Dorion: hic fretus doctas anteire canendo Aonias multos Thamaras damnatus in annos Ore simul cytharæque quis obuia numina temnat. Continuit præceps: quis non certamina Phœbi Noster & illustres sarpyro pendente celenas? Trachin. Huius nominis oppida esse diximus in Phocide & in Boetia. Puto autem hic esse legendum Atracem: quod esse apud Larissam Strabo docet. Melibœa: vrbis littoralis Magnesiæ propinqua Thessaliæ: patria Phylactetæ abscque quo sagittas herculeas afferente Troia capi non poterat. Precio nefandæ lampados: ob pretium incendij

PHARSALIA E

fa cri. Hercules em ea lege sagittas pharetraq; phyloctetæ concessit: vt eius rogū in-
cenderet ossaq; conderet: & in coelū raptum vulgaret. iurareq; id coegit. Nefandæ
quia non licebat de rogo quicq; effari. Lampados: ignis & rogi. Larissa: Achillis
patria. Potens: Eaco Peleo Achille. Nobile argos. Strabo lib. ix. ait. Argos ipsum
pelagicu plariq; urbem thessalicā opinantur superiori tempore lassire propinquā.
quæ hac ætate nullibi est. Alij non urbem sane: sed thessalorū campum hoc vocabulo
nuncupatū. quod quidē nomen Abas ex Argo hæc ad loca migrans imposuit. Vbi
fabula: fabulosum est quod de thebanis terrigenis dicit: & muro ab Amphione stru-
cto. Poeta vero confundit no-
mina: nam hic indicat theba-
phthothicas: & loquit de echi-
onij. Echion vero vnus fuit
ex terrigenis natis ex dentibus
draconis a Cadmo cæsi. Vbi
quondā. Agaue Cadmi filia
Echionis vxor materq; Pen-
thei fuit. quem Bacchi numen
spernentem sorore adiuta dila-
niauit. quū eum per furorem
aprum esse existimarēt. Pen-
theos: penthei. Quæta: quū
em in bonam mentē redisset:
doluit q; plus de filio non ra-
puisset vt rogis posset impe-
nere. Igni supremo: pyræ.
Palus: Lerna quæ thessaliam
mergebat. Discessit: diuisa ē
& exhausta. Aeas: fluuius q;
occidentem versus in ionium
fluit. Pater Isidis: Inacus qui
fuit argiuorū rex & pater sus
versus fuit in fluuium qui est
in peloponneso. A quo qui in
Thessaliam venerūt hūc etiā
Inacum appellarunt. Auectæ
trāsportatæ a Ioue in ægyptū
Oeneu: pater de ianyre Ache-
loo desponsatæ. inde traditæ
Herculi: sed orto inter eos cer-
tamine victori Herculi cessit: qui Acheloo in palestra cornu cantauerat. Echynadas
Echynades insulæ sunt in sinu corynthiaco ex opposito ad eliden & in ostijs acheloi
Statis in secundo Thebaidos. Turbidus obiectas Achelous echynadas exit. Obli-
mat: limo inficit. Calydonia: urbem Calydoniæ patriam Meleagri: quam Euenus
fluuius iuxta quem cæsus est Nesus centaurus dicitur separare. Sperchios: Thessa-
liæ fluuius cui Achilles vouerat comas si redisset e Troia. Maliacas: maliacus si-
nus iuxta pagaseum est & Opuntiū. Amphryfos: fluuius Thessaliæ limpidis aq;
apud quem Apollo A dmeti regis pavit armenta.

Lāpados herculeis fortis melibæa pharetris
Atq; olim Larissa potēs. vbi nobile quōdā
nūc sup argos arāt: veteres vbi fabla thebas
Mōstrat echionias: vbi qndā Pētheos exul.
Colla caputq; ferens supmo tradidit igni
Quæta qd hoc solum nato rapuisset agaue
Ergo abrupta palus mltos discessit i amnes
Purus in occasus parui sed gurgitis Aeas
Ionio fluit inde mari: nec fortior undis
Labitur auectæ pater Isidis. & tuus Oeneu
Pene gener crassiss oblimat echinadas vndis
Et Meleagream maculatas sanguie Nesi
Euenos calydonia secat: ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas: & flumie puro
Irrigat Amphryfos famulātis pascua phebi
Quicq; nec humētes neblas: nec rore madētē

LIBER SEXTVS.

Anauros: dicit q; ex se neq; arua neq; nebulā emittat. Per se: alueo & noīe suo. nā
cū alia ingrediunt nomen amittūt: & nō p se deferunt in mare. Donauit aquas: in-
fluit & ingredit Penetū qui oritur iuxta Gōphos: interq; ossam & olympū nemoro-
sa cōualle defluens quingentis stadijs dimidio eius spacio nauigabilis. Apidanos:
velox Thessaliæ fluuius. Enypæus: lenis est. sed mixtus Apidano fit velocissimus.
Asopos. hic fuit ægenæ pater: mergiturq; in epidanū & cōcitatur ab eo. Phoenix: flu-
uius Thessaliæ in nomen vndæ penetū. Defendit: tueretur. Titarefos: qui & orchos
dicit. de quo Plinius. Peneus accepit amnē orchon nec recipit: sed olei modo superna-

370 Aera: nec tenues ventos suspirat Anauros:
Et quisq; pelago p se nō cognitus amnis
Peneo donauit aq; & gurgite raptō (pæus
Apidanos: nunquāq; celer: nisi mixtus eni
Accipit Asopos cursus: Peniseq; melasq;
375 Solus in alterius nomen cū venerit vndē
Defendit Titarefos aquas: lapsusq; superne
Gurgite Penei pro siccis vitur aruis
Hūc fama ē stygijs manare paludib; amnē
Et capitis memorē. fluuij contagia vilis
380 Nolle pati: superūq; sibi seruare timorem
Vt primū emissis patuerūt amnibus arua
Pinguis bæbicio discessit vomere sulcus
Mox lelegū dextra pressum descēdit aratrū
Aeolida: Dolopesq; solum fregere coloni
385 Et Magnetes eqs minia gēs cognita remis
Illic semiferos ifionidas centauros.
Foeta peletronijs nubes effudit in antris.

vsq; ad Pelū trans peneum loca habent maritenu. Equi: sunt em optimi equo. ū
quibus abundant domitores. Minia: populi in thessalia q; cū Iafone nauigarunt.
Nubes: q; erat in Iunonis formā quā Ifion ausus fuerat stupi i interpellare. Foeta: gra-
uida. Peletronijs: peletroniū oppidū in thessalia. Semiferos: qui erāt. dimidia pte
hoies: & reliqua inferiore equi. Ifionidas: Ifionis ex nube filios quos notatim recē-

tantē: vt dictū est ab Homero
breui spacio portatur: abdicat
penales aquas: dirisq; genitas
argenteis suis misceri recusat.
Pro siccis aruis: pro alueo.
Manare: egredi. Memorē: or-
chon. Capitis: originis suæ.
Vilis: Penei quē vilē præ se
ducit. Timorē: reuerentiā &
culū. Patuerunt: remansere
patentia. Emissis: eductis.
Boebicio. Bebiij illic arare ce-
perunt: & alij po. Boebe vna
est ex vrbib; abiacētibus De-
medriadi: vbi est & Bebeis lo-
cus vicinus phetis vt libro. ix
Strabo docet. Bebricia aut by-
thinia est. Discessit: diuisus
est. Lelegum. Leleges popu-
li sunt in attica: quipigmen-
di cognominant: hi quidem
in Thessaliā habitātū se cōtu-
lerunt. Descēdit: immissum
est. Eolide: qui ex etholia in
Thessaliā iuerunt. Dolopes:
qui Homeri testimonio ad ex-
trema phithiæ locant ad pyn-
dū montē: & sub Peleo Achil-
le & Pyrrho militauerunt.
Magnetes. Strabo sic ait. Eos
vero magnetes quia poeta in
vltimo thessalicorū cathalo-
go numerat: existimaueri ma-
cedonibus pierijs vicinos: q;
intra tempea Peneo atq; ossa

PHARSALIAE

¶ Monice: Centauri nomē. Pholoēs: montis. Oetheo vertice: cacumine oethei mō-
tis. Inuerteret: inuertere potuisset. Phole, Pholus hospes Herculis fuit quū in Ne-
meum leonē se cōtulit. Vector. Nefum dicit qui Herculi Deianiram: quā is trans
Euenū fluvium vehendā tradiderat. cū post transitū in alterā ripam auferre tentasset:
eius sagittis occubuit. Lerneas: tinctas veneno hydrae quā fuerat in Lerna palude.

Chiron. Cētaurus Achilles magister: qui Sturni & Phylliris filius iustissimus em-
niū quum tractaret sagittas Hercules vnaq; ex eis lapsa pedē vulnerasset: post nonū
diem in signum sagittarium versus est. Ouidius. Nona dies aderat quum tu iustissi-

me Chiron: Bis septem stellis
corpore cinctus eras. Gelido
fidere: quia hyeme sol ipsum
ingreditur. Impetis: valde
petis & inuadis. & hoc ideo
quia iuxta & cōtra scorpionem
situs est. Maiorem: q̄ tu sis.
Scorpius em̄ obtinet spaciū
duorum signorum suisq; che-
lis facit signū libræ. Hæmo-
nico: thessalico ab Hemo mō-
te. Semina martis: principia
præliorum. nam inquit Plī-
nius. Equo vehi bellorophō-
tem primum adinuenisse fre-
nos & strata equorū: peletro-
nium pugnare ex equo thessā-
los qui centauri sunt appellati
habitanter iuxta Peliū montē

Primus: equus primū natus
est in Thessalia quum Neptu-
nus cum Pallade certās de no-
mine imponendo Athenis tri-
dente saxum thessalum pcul-
sit. Cōuenerant autē inter eos
vt a præstantia rei quæ nasce-
retur: ex ictu ipsorum victo-
riam consequerentur. Illa per-
cussa terra cum olea apparuis-
set victrix euasit. Omen: au-
gurium & signū. Feralibus:
mortiferis. Exiliq; ortus est. Chalybē frenosq; Endiadis. i. frenos ferreos & chaly-
beos. & hoc propter centauros qui a lapithis primū in equis aspectū existimati sunt te-
miseri. Lapithæ: gentis quæ a Peleo genus traxit: solitaq; est cū centauris pugnare.
Prima fretū. Plinius lib. vii. docet longa naue thessalum sasonē primū nauigasse.
Pagasæo: sinus pagasæus in thessalia est. Emporium em̄ phere habent pagasas: vt ait
Strabo. Terrenū: qui in terra terminū versari debebat. In vndas: in maria. Ionos
rex Thessaliæ & Apollinis filius primus argentū & aurum signauit auaritiæ & om-
nium malorū originē. Strabo vero libro octauo tradit Phælonē nummū mensuras
& pondera primū adinuenisse. Percussit in formam: signauit in monetam.

Aspera te Pholoēs frāgentē monyce saxa
Teq; sub ætnæo torquentem vertice vulsas
Roete ferox: q̄s vix boreas inuerteret ornos
Hospes & alcidæ magni phole: teq; p amnē
Improbe lernæas vector passure sagittas
Teq; senex chiron: gelido qui sydere fulgēs
Impetis hæmonio maiorē scorpion arcu
Hac tellure feri micuerūt semina martis
Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
Exiuit. prim⁹ chalybē: frenosq; momordit
Spumauitq; nouis lapitē domitorū habenis
Prima fretū scindens pagasæo littore pinus
Terrenū ignotas hominē proiecit in vndas
Primus thessaliæ rector telluris Ionos
Informā calidæ percussit pondera massæ

LIBER SEXTVS.

¶ Fregit: diuisit auri massam. Aera: metallū æris. Quod: quæ res. Impegit: impu-
lit. Et ideo Lycurgus (vrat Iustinus) auri argentiq; vñum velut omnium scelerū ma-
teriā suis legibus iustulit. Python: serpens quā Apollo puer adhuc interfecit. Eius
corio tripos delphicus tectus est. Fluxit: repleuit delphos. Ad pythia: ad festa Apol-
linis dei phytonis victoria: quæ cum celebratur dei templum non delphica: sed thes-
salica lauro ornatur. Alceus: cytan filius qui ipsi mediā vxorem habuit: cū qua coi-
uit Neprunus: ex quo peperit Zelum & Ephyaltem: qui aloidæ sunt dicti. Hi cum
singulis mensibus nouē digitus crescerent: in nouem vlnas erecti sunt. Insurrexerūtq;
in deos: & montibus ppe cō-
positis cœlum aggressi sunt.

Impius: crudelis in superos.
Pelion: mons. Insuperit: q̄si
immiscuit quia vicinus erat.

Incurrens: occurrens & reti-
nens cœlum ne verteretur.
Hac tellure: Thessalia. Dam-
nata fati: deputata & omnia
scelera voluntate deorum.

Mens præfaga belli: quisq; ei
futuram cœdem prædiuinabat

Palam est: manifestū est ex
omniū opinione. Degeneres
imbelles timidi viles. Ver-
sant peiora: cogitant miseros
fore. Ad dubios: pauci ingt
animo fortiori bene sperabāt.

Robore: firmitate animi.
Casus: euentus belli incertos.

Sextus: Pompeij filius Tur-
bæ inerti: inter pusillanimos.

Qui mox. Sextus Pompei⁹
cū fuga euasisset ex clade mū-
dana diu latuit: Augustiq; ce-
saris temporibus Siciliam &
Sardiniā occupauit: & cum
Augusto prælio maritimo cer-
tauit: victusq; in Asiam fugit

Grassatur in vndis scyllis:
qui prælia in mari siculo con-
citauit. Grassari em̄ est scuire
facere Pyrata: prædo. Polluit
triumphos æquoreos: macu-
lauit triumphum patris de pi-
ratis cilicibus. Prænosceret:
ad prænosendum. Cursus
fati: ventura. Aeger: sollici-
tus quibusq; futuris.

Qui mox scyllæis exul grassatus in vndis:
Polluit æquoreos siculo pyrata triumphos.

Qui stimulatē metu fati prænosceret cursus
Impatensq; moræ: venturisque oibus æger

420

PHARSALIAE

¶ Non tripodas deli: nō oraculū Apollinis qui in Delo insula cōlit. Antra pythia cyrrheū oraculū vbi est coriū Pythonis. Quid Dodona sonet: quid respōdeat Iupiter q̄ colit in silua dodonea qui est in Epyro: vbi ex quercu colūba responder. Altrix primis frugibus: primi em̄ hoies glande nutriti sunt. Quis noscere fibra: nō cōsuluit auspices: nō augures: nō qui pyromantiā exercent & a fulminibus diuinār: nō q̄ p̄fiteñt astrologiā. Tacitū: i qua erat tacita diuinatio & honesta: vt est geomātia astrologia & aruspicina: q̄ p̄ signa & absq̄ voce indicant: necromantia vero p̄ vocem. Nouerat: sciebat fieri. Detestata: quæ dii superi odere & testant. Magor̄: q̄ necromantiā exercent. Tristes: tristitiā em̄ asserūt vmbri q̄ reuocant in lucē & eas aspicientibus. Feralibus: q̄ mortuis fiunt. Fidē: q̄a necromantia verū dicit: & est a stygijs dijs.

Miseroq̄: liq̄bat: certus erat deos celestes parū nosse & parū se ab eis doceri posse. Ipse locus: thessalia in q̄ sunt multæ veneficæ. Furorē: cupiditatē vnā & impiā. Nā vt Plinius scribit: Nero ipse depren dit oēm magicam nō esse nisi quandā illusionē. & Lactantius docet: demonū insidijs id fieri vt q̄ nō vera sunt videantur & cernere & audire. Ficti q̄s nulla: q̄ sciebāt facere quicq̄d fingi potest: & oīa incredibilia. Quæ ars est: q̄ p̄fiteñtur. Ingenuit̄: producit. No centes: veneficis aptas. Saxa sensura: quæ tanq̄ anīata carminibus veneficioꝝ mouent.

Fera: e archanū: secretum & mortiferū carmē. Ibi: in thessalia. Factura vim: compul sūra ad omnia faciēda. Colchis medea venefica maxima.

Aduexerat: ex colchide quæ magicarū herbarū est fertilis.

Impia: carmina inquit thessalidum exaudiunt a deis qui surdi sunt ad p̄ces p̄pulatorū: & sola vox ipsarū penetrat cœlum cogitq̄ deos. Gētis dir̄: thessalidum. Exit: egreditur penetrat. Recessus: le creta, Numen: deos.

Non tripodas Deli: nō Pythia cōsulit antra

Nec quesisse libet primis qd frugibus altrix

Ore Iouis dodona sonet: quis noscere fibra

Fata queat: quis pdat aues: q̄s fulgura cœli

Seruet. & assyria scrutetur sydera cura

Aut si quid tacitū: sed fas erat: ille supernis

Detestanda deis sæuor̄: arcana magor̄

Nouerat. & tristes sacris feralibus aras

Vmbrar̄. dit̄isq̄ fidem: miseroq̄ liquebat

Scire parū superos: vanū: sæuūq̄ furorem

Adiuuat ipse locus: vicinaq̄ moenia castris

Aemonidū: ficti quas nulla licentia mōstri

Trāsierat: quæ quicq̄d nō creditur: ars est.

Thessala quinetiā tellus: herbasq̄ nocentes

Rupibus ingenuit̄: sensuraq̄ saxa canentes

Arcanū ferale magos: ibi plurima surgunt

Vim factura deis. & terris hospitia colchis

Legit in æmonijs: q̄s nō aduexerat herbas.

Impia tot populis: tot surdas gētibus aures

Cœlicolum: diræ cōuertunt carmīa gentis.

Vna per æthereos exit vox illa recessus

Verbaq̄ ad inuitū perfert cogentia numen

LIBER SEXTVS.

¶ Quod nō: quod polū curare negligit: nec retrahit & reuocat ab officio gubernādi Murmur infandū: carmen. Tunc babylon: quīs magi babilonici & ægyptij conent deos suis carminibus retinere nō possunt: quia thessaliæ sunt potentiores. Persea: cui persea præfuerunt. Omne penetrale: omne sacrariū & arcana: hoc est monumēta & diuersa instituta. Magor̄: vetustor̄: hoc dixit etiā p̄pter Zoroastē magice inuentorē. Thessalis: venefica. Abducit: remouet ab alienis sacris: & cogit libi parere. Amor nō adductus fati: nō naturalis sed vi veneficiorū immissus. Virgili? Hæc se carminibus promittit soluere mentes: Quas velit ast alijs duras immittere curas. Seueri: graues. Illicitis flammis: inhonetto & turpi amore. Ouidi? Turpe senex miles: turpe senilis amor. Et Cicero. Luxuria vero cū in oīetate sit turpis: in senectute foedissima est. Proficiunt: ad amoris effectū nō faciunt tantum pocula amatoria q̄ ipsa carmina. Subducunt pignora: subtrahunt hypomēnes. De quo Virgilius. Querit & nascens equi de matre reuulsus Et matri præruptus amor. Id q̄ maximā vi habet ad amorem & libidinē concitandā. Est aut caruncula caricæ magnitudine colore nigro que in fronte nascentis pulli equini apparet: eā nisi mater statim vorauerit foetum nō alit: & iō dixit amaturæ. Foetæ: eq̄ q̄ pepit. Mens perit: furor & insania immittit solis carminibus: & nullo veneno hausto.

Quos nō concordia: illi qui neq̄ amore iugali: neq̄ forma cōmoti cōiuges nō amāt sola volubilitate filioꝝ amare cogunt. Filij torti: inuoluti. & aduertendū est filiū habere filios & filias. Vertigine magica: cōuolutione excantatoria. intelligit rhombū instrumentū magicū & muliebre versatile quadratū: cuius Ouidius meminit & Propertius libro. iij. Staminia rhombi ducit ille rota. Et in secundo. Deficiūt magico toti sub carmine rhombi. Alio quodā vīu dixit Virgi. Terna tibi hæc primū triplici diuersa colore licia circundo. Vices: vicissitudines noctis & diei. Dies dilata: lux in multa noctē producta est sole se firmante. Mundus præceps: cœlū volubile. Torpuit: nō voluit se. Polos im. cœlū qd̄ impulit. Axibus rapi. velocibus firmamē

Quod nō cura poli: cœliq̄ volubilis vnquā

Auocat: infandū tetigit cū sydera murmur

Tūc Eabylon persea licet: secretaq̄ mēphis

Oīm vetustor̄ soluat penetrale magor̄

Abducit superos alienis Thessalis aris

Carmīa thessalidū dura in p̄cordia fluxit

Non fati adductus amor: flammisq̄ seueri

Illicitis arsere senes: nec noxia tantum

Pocula proficiunt: aut cū turgentia succo

Frontis armaturæ subducūt pignora foetæ.

Mens hausti nulla sanie polluta veneni

Excantata perit: quos nō concordia mixti

Alligat vlla tori: blandaq̄ potentia formæ

Traxerunt torti magica vertigine filij

Cessauere vices rerum: dilataq̄ longa

Hæsit nocte dies: legi nō paruit æther:

Torpuit & p̄ceps audito carmine mundus

Axibus & rapidis impulsos Iuppiter vrgēs

Instrumentū magicū & muliebre versatile quadratū: cuius Ouidius meminit & Propertius libro. iij. Staminia rhombi ducit ille rota. Et in secundo. Deficiūt magico toti sub carmine rhombi. Alio quodā vīu dixit Virgi. Terna tibi hæc primū triplici diuersa colore licia circundo. Vices: vicissitudines noctis & diei. Dies dilata: lux in multa noctē producta est sole se firmante. Mundus præceps: cœlū volubile. Torpuit: nō voluit se. Polos im. cœlū qd̄ impulit. Axibus rapi. velocibus firmamē

PHARSALIAE

¶ Non ire: nō verti. Complent hymbribus: replent pluuiā. Calido phœbo: sereno æstu. Tonat: resonat vocibus hisdē simili exantatione. Excussere nebulas: excusserunt pluuias quæ emanant e nebulis. Nymbos: ventos inducētes serenitatē. Solutis comis: passis capillis. Intumuit: in fluctus erectū est. Rursus cōtra. Cōticui siluit quieuit. Turbante: cōcitante. Sinus ferētes puppim: tumuere: vela sunt facta tumida cōtra ventū in quē fertur & nauis. Torrens amnis: copia aquæ præcipitis & nō natiuæ. Fixus: firmatus & qui nō fluxit. Virgi. Sistere aquā fluuijs & vertere si dera retro. Abscissa: declui & præcipiti. Nō qua pronus erat: sed sursum. Nilū nō extulit æstas: nō auxit & emisit in agros vt solet. Meander: fluuius flexuosus qui cāriā irrigat: vnde in tertio eum errantē appellat. Arar: glenis simus est & moueri nō videt Rhodanū ingredi celerrimū Submisso: demisso & in planū effuso. Olympus: mons Macedoniæ in cuius summū nubes nunq̃ pueniunt. Suspexit: se altiores aspexit. Scythicæ: quæ altæ sunt & duræ. Bruma rigeret: hyems aspera esset. Dimaduere: dissolutæ sunt. Impulsam sidere tethim oceanus qui horis lunaribus solet augeri: non crescit harū carminibus prohibentibus. Defenso littore: non em vt solet terras inundat. Terra q̃q̃ faciunt terræ motū & firmamentū terræ centrūq̃ ipsum qui immobilis est: vt Macrobius tradit: cōcutiunt. Axem centrum. Vergens nifus: incli nans se & firmans. Titubauit: contremuit. Medium in orbem: in centrū. Tantę molis onas: terra inquit aperit & scindit se magica voce: aliamq̃ coeli partem ostendit quæ est sub terra. Recessit: scissū est & separatum est. Dedit prospectum: fecit vt videret cœlum quod circum terram vertitur. Potens lethi: lethi ferū: vt serpentes leones tygrides: & huiusmodi. Genitū quæ noceret: natum ad hominū perniciem.

Miratur non ire polos: nunc oīa cōplent Imbribus. & calido pducunt nubila phœbo Et tonat ignaro cælū loue: vocibus hisdem Humentes late nebulas: nimbosq̃ solutis Excussere comis: ventis cessantibus æquor Intumuit: rursus vetitū sentire procellas Conticuit turbante noto: puppimq̃ ferētes In ventū tumuere sinus: de rupe pependit Abscissa fixus torrens: amnisq̃ cucurrit Nō qua pronus erat: Nilū nō extulit æstas: Mæander direxit aq̃s: rhodanūq̃ morantē Præcipitauit Arar: submisso vertice mōtes Explicuere iugū: nubes suspexit Olympus Solibus et nullis: scythicæ cū bruma rigeret Dimaduere niues: impulsam sydere tethyn Reppulit gmonidum: defenso littore carmē Terra quoq̃ imoti concussit pōderis axem: Et mediū vergens titubauit nifus in orbem Tantæ molis onus percussu voce recessit Prospectumq̃ dedit circūlabentis olympi Omne potens animal leti: genitūq̃ noceret

LIBER SEXTVS.

¶ Et pauet: mansuescit em ipsarū carmine: & deponit iram & vim nocendi. Instruit præparat. prodest em eis & faciunt ad inferendā mortē. Auidæ: cupidæ sanguinis vel rabidæ. Nobilis ira: solet leo nō nisi in magnas feras irasci & supplici homini nō nocere. His: veneficis vel cantationibus. Explicat: distendit sinus & replicatiōes. Pruinoso: frigido. serpens em quanq̃ sua natura lociq̃ frigeat: eorū tamen carmine incalcescit & repit. Viperei coeunt: serpētes dilaniatæ redeunt in integrū corpus: nō dosq̃ faciunt. Humanoq̃: naturale est vt afflati a serpentibus homines ledant & pereant: ipsæ tamē efficiunt vt serpentes afflatu hominū moriant. Quis labor: cū exclamatione inquit vnde tantā vim habeat magica. Labor: laboriosa cupido. Sper

Et pauet æmonias. & mortib⁹ instruit artes Has auidæ tygres: & nobilis ira leonum Ore fouet blādo: gelidos his explicat orbes Inq̃ pruinoso coluber distenditur aruo. Viperei coeunt abrupto corpore nodi: Humanoq̃ cadit serpens afflata veneno quis labor hic supis cātus: herbasq̃ sequēdi Spennendiq̃ timor: cuius cōmercia pacti Obstrictos habuere deos: parere necesse est An iuuat: ignota tantū pietate merentur An tacitis valuere minis: hoc iuris in omēs Est illis superos: an habēt hæc carmīa certū Imperiosa deū: qui mundū cogere: quicq̃d Cogitur ipse: potest. illis & sydera primum Præcipiti deducta polo. Phœbeq̃ serena Non aliter diris verborū obsessa venenis Palluit. & nigris. terrenisq̃ ignibus arsit: Quā si fraterna. phiberet imagine tellus Infereretq̃ suas flammis cælestib⁹ vmbas: Et patitur tātos cantu deprensa labores donec suppositas. ppior despumet i herbas.

nendi timor: q̃ timent sperne re. Cōmercia: cōmutationes & concordia. Habuere deos astrictos: obligauere ad obsequiū. Merentur: ipsæ veneficę. Pietate ignota: vt alij nesciant tam pie colere deos: & est Ironia. Minis tacitis: quas tacite in deos intendunt. Hoc iuris: hæc potestas. Imperiosa: superba & cogentia deos. Certū: propriū separatū ab alijs. Qui mundum certus qui cogitur cogere mūdi. Illis: thestalis primū deducta sunt e cœlo sydera & stellæ. Phoebe serena: luna clara. Obsessa venenis: ex cātata carminibus. Arsit ignibus: rubuit luce non clara sed fumosa: vt est terreni ignis. Q̃ si tellus prohiberet frater. q̃ si eclipsem pateretur. Que sit ex interpositione terræ inter ipsam & solem. Imagine fraterna: ab aspectu solis qui est eius imago simillima. Infereret. immisceret ipsa tellus. Suas vmbas. id est noctem vsq̃ ad sidera & astra. cū nō excedat altitudinem lunæ. Flammis cœlestibus. videlicet solis & lunæ. Deprensa: obsessa vel depræssa facta vicina terræ. Propior. vicinior Labores. vt pallere & deduci. Despumet. spumas emittat quibus postea vtiuntur ad veneficia.

PHARSALIAE

Hos scelera. Ericto thessalidū scelestissima reliqua; mōrē nō sequebat. Sed noua instituta sibi indixerat. nō em̄ vrbes ingrediebat: nō domos: sed in sepulchris habitabat adibatq; inferos arbitrio suo. Ericto pietatis nimia; Ironia est: potestq; id a vero regi. Gentis: thessalidū. Busta: loca in quibus fuere cō busta cadauera. Expulsis. vñ beneficio vel qā cū ipsa habitare metuerūt. Nōsse domos Dīj qui vix sinūt viuos ad in feros ire: sed redire nūq; vel saltē nō saepe: & qui voluere res inferū esse ignoras ipsam phibere nō possunt. Vita: viuis em̄ illa nōsse nō licet. Tenet ora: effictio. Situ: putredine squalore. Profana: scelestae Erictus. Ignora coelo se. q̄ nūq; se lucidarē ostendebat: sed noctu errabat. Grauat: plena est & opprēsa. Stygio. inferno et qualis mortua esse solet. Impexis. incultis. Nymbus. ventus & nubes. Subducūt sydera. inducunt obscuritatē. vt sol luna & stellas nō videant. Nudis. sine cadaueribus. Caprat. frequenter capit in vsum suū. Semina foecundae segetis. terrā & herbas q̄s calcabant vtebat. vtrūq; em̄ seges significat. Et nō lethiferas. corruptit salubre aerē halitu suo. Nec fibras. sacrificia quibus dīj placant fibris hoc est iocinorū extremi tatiū in ignē positis. Funereas. ex rogo raptras. Flāmas ardētia ligna. Sepulchro. pyra. Nefas. monstrū scelus. Carmē se. repetitā excantationē. Aīas. viuis mortē inferrebat & diu victuris. mortuofq; reuocabat in vitā. Infodit sepeliuit. Fatis debent. quanq̄ aliq; ex fato & fidere suo diu victurus esset. tñ ipsa volente moriebat. Peruersa. ex tristitia in leticiā mutata. Funera

Hos scelerum ritus: hāc dīre carmina gētis:
 Effera damnarat nimiae pietatis Erichtho
 Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem
 Illi nanq; nefas vrbis submittere tecto
 Aut laribus feralē caput: desertaq; busta
 Incolit: & tumulos expulsis obtinet vmbra;
 Grata deis Erebi: coetus audire silentium
 Nōsse domos stygias: arcanaq; ditis operti
 Non superi: nō vita vetat: tenet ora pfanae
 Foeda situmacies: coeloq; ignota sereno.
 Terribilis stygio facies pallore grauatur
 Impexis onerata comis. si nimbis & atrae
 Sydera subducūt nubes: tūc thessala nudis
 Egredīt bustis. nocturnaq; fulgura caprat.
 Semina foecundae segetis calcata perussit
 Et non letiferas spirando perdidit auras
 Nec superos orat: nec cantu supplice numē
 Auxiliare vocat: nec fibras illa litantis
 Nouit: funereas aris imponere flāmas
 Gaudet. & accenso rapuit q̄ thura sepulcro
 Omne nefas superi prima iam voce p̄cātis
 Concedunt: carmenq; timēt audire secūdū
 Viuētes aīas: & adhuc sua mēbra regētes
 Infodit busto fati debentibus annos
 Mors inuita subit: puerfa funera pompa.

LIBER SEXTVS:

mortuos. Fugere lethū. reuixere. Cineres iuuenū. quibus in veneficijs vterent. Ipsamq; parētes. facēs e manibus parentū incenditū filio; rogos in veneficia rapiebat. Fragmenta. frusta sandabilā & carbonēs p̄ aera volitantes & cinerē vestium & fauillas corporis colligebat. Tori feralis. fereiri. pluentes. dū fluerent. Olentes membra. quae adhuc seruabāt odorē. Alit vbi. siquādo inci debat in sepultos in marmo reo tumulo vbi corpa desiccā tur & nō corrumpun. euelle bat illis oculos. abrodebatq; vngues dentibus. Quibus. in quibus. Intimus humor. interior cadaueris succus. Ducit. educit fugit attrahit. vt atq; vberē ducunt. & duceret apricis in collibus vna colorē Tabē tracta. macie & siccitate cōtracta. vel Tabē. i. corruptione medullae educita. vt sit apheresis. Durescūt. siccant. Desuit. valde seuit & rapit Orbes gelatos. oculos sanguine cōstrictos. Excrementa. vnguū purgamēta q̄ in mortuo crescūt. vt capilli. Ore. dentibus. Laqueū. capistrū alicuius suspensū. Carpsit. la niauit dēpta parte. Cruces. sanis cruciū. Percussaq; viscera nymbis. carnē quae diu fuerat exposita ventis & pluuijs Incoctas. duratas. Admisso: recepto. Calybē. manicas ferreas aut clauū fixum. Nigrā sanis. cruorē putridū. Virus coactū. humorē cōgelatū Et morsus neruo. & cū non posset auferre quod momor derat impediētib; neruis suspendit se dentibus vt auelleret. Sedit. seruat. Morsus luporū. vt prius mordeant lupi quorū ore famelico & ieiuno rapiat membra. Nec cessant cēde. perimit etiā hominem si calido sanguine indiget. & eo qui e vulnere primus egredit

Rettulit a tumulis: fugere cadauera letum
 Fumantes iuuenū cineres: ardentiaq; ossa
 Emedijs rapit illa rogis: ipsamq; parentes
 Quā tenuere facem: nigroq; volantia fumo
 Feralis fragmenta tori: vestesq; fluentes
 Colligit i cineres: & olentes mēbra fauillas
 Alit vbi seruant saxi. qbus intimus humor
 Ducit: & tracta durescunt tabe medullae
 Corpora: tūc omnis auide desēuit in artus
 Immeritq; manus oculis: gaudetq; gelatos
 Effodisse orbes: & siccae pallida rodit
 Excrementa manū: laqueū: nodosq; nocētes
 Ore suo rupit. pendentia corpa carpsit
 Abrahitq; cruces: percussaq; viscera nimbis
 Vulsit: & incoctas admissō sole medullas
 Insertū manibus calybem: nigrāq; p̄ artus
 Stillantis tabi saniem: virusq; coactum
 Sustulit. & neruo morsus retinente pepēdit
 Et quodcunq; iacet nuda tellure cadauer
 An feras: volucresq; sedet: nec carpe mēbra
 Vult ferro manibusq; suis: morsusq; luporū
 Expectat siccis raptura a faucibus artus
 Nec cessant a cāde manus: si sanguine viuo
 Est opus: erūpat iugulo qui primus aperto:

PHARSALIAE

¶ Sacra stygia sacrificia. Ex
taq; funerea poscunt tre, mē.
& iacra ex hominis morte re
quirūt exta palpitantia. Vul
nere si vētris: si foetus nondū
æditus ponendus est in aris p
vterum vulneratū educitur.

Qua natura vocabat: qua so
let naturaliter egredi. Sæuis
vmbri: anima crudeli & im
mani. Ipsa facit manes: ipsa
hominē sæuum interficit: vt
habeat eius animam in suum
vsum. Omnis mors: cadaue
ra cuiuscunq; generis sexus et
ætatis: & quacunq; morte ce
ciderit. Genæ florem: solet
adolescentibus mortuis bar
bæ lanuginē vellere. Ephoe
bo: adolescenti: Læua: manu
sinistra. Theffalis: ericto ipa
Charis: quia propinquor.

Truncauit: aliqua parte immi
nuit. abscidit em aut narē aut
librum aut aurem. Laxauit:
aperuit. Compressa: clausa
stricta. Hærentem: fixam.
Sicco: arido quale est mortui

Infudit murmura: inurmu
rauit dixitq; carmina. Geli
dis: mortuis. Mandauit: cō
misit aliquod scelus secretum
vt vmbri renūciaret. Pōpe.
pōdidit: manifestauit Sexto.

Alta nocte. pfundis tenebris
Titā mediū q tpe: quī apd
Antipodes est meridies: q fit
media nocte nra. Fidi mini.
famuli Sexti Pō. Vagati: dis
currētes. Prærupta: precipiti
& alta. Hem⁹ deuexus. mōs
pendens. Porrigit: extēdit.

Pharsalica iuga: colles in qb⁹
est Pharsalos oppidū. Inco
gnita: inaudita. Tētabat: me
ditabatur. Fingebat: forma
bat excatatiōes. Nāq; timēs
meuebant em ne plū alibi cōfererēt: & ipsa cadauerib⁹ potiri negret itaq; veneficis

Nec refugit cædes: viuum si sacra cruorem

Extaq; funere poscunt trepidantia mensæ

Vulnere si ventris nō qua natura vocabat

Extrahitur partus: calidis ponendus in aris

Et quotiēs sæuis opus est: ac fortib⁹ vmbri

Ipsa facit manes: hoīm mors oīs in vfu est.

Illa genæ florem primæuo corpore vulsit

Illa comam leua morienti abscidit ephoebo

Sæpe etiam caris cognato in funere dira

Theffalici icubuit mēbris: atq; oscula figēs:

Trūcauitq; caput: cōpressaq; dentibus ora

Laxauit: siccoq; hærentē gutture linguam

Premordēs gelidis infudit murmura labris

Arcanūq; nefas stygias mandauit ad ūbras

Hanc vt fama loci Pompeio prodidit alta

Nocte poli: titan mediū q tempore ducit

Sub nostra tellure diem. deserta peraua

Carpit iter: fidi scelex: sueticq; ministri

Effractos circum tumulos: ac busta vagati

Conspexere procul prupta in caute sedentē

Qua iuga deuexus pharsalica porrigit æm⁹

Illa magis: magicisq; Deis incognita verba:

Tentabat: carnemq; novos fingeat i vsus:

Nanq; timēs ne mars aliū vagus iret i orbē

Emathis & tellus tam multa cede careret

Pollutos cantu: dirisq; venefica succis

LIBER SEXTVS.

tentabat auertere. ¶ Philippos: cāpos in pharsalia quos excantauit & sparsit herbarū
succis ne alibi fieret pugna. Transmittere: transire in aliū locū. Mortes: cadauera.
Auertere: remouere abuti romano: cineribus. Tantos manes: tantorū viroꝝ anias.

Ardor: desiderii eius. Quid: quā corporis partē. Inuolet: in volā suā ponat & ra
piat: tractumq; est ab auibus

cōsperfos vetuit trāsmittere bella philippos

Tot mortes habitura suas: vsurq; mundi

Sanguine casorū truncare cadauera regum

Sperat. & hesperie cineres auertere gētis:

Ossaq; nobilium: tant osq; acquirere manes

Hic ardor solusq; labor: qd corpore Magni

Proiecto rapiat: q̄s cæsaris inuolet artus

Quā prior affat Pompeij ignaua propago

O decus æmonidū: populis q pandere fata:

Quaq; suo ventura potes diuertere cursu:

Te pcor vt certum liceat mihi noscere finē

Quē belli fortuna paret: nō vltima turbe

Pars ego romanæ: Magni clarissima proles:

Vel dominus rerū: vel tanti funeris hæres.

Mens dubijs pcussa pauet: rursusq; parata ē

Certos ferre metus: hoc casibus eripe iuris

Ne subiti: ceciq; ruant: vel numina torque

Vel tu parce deis: & manib⁹ exprime verū

Elysiæ resera sedes: ipsamq; vocatam

Quos perat e nobis mortē: tibi coge fateri.

Nō hūilis labor ē: dignū est: qd q̄rere cures:

Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.

Impia vulgata letatur nomine famæ

Theffalis: & contra: si fata minora moueres

piat: tractumq; est ab auibus
auctore Donato. Propago
ignaua: Sextus Pōpeij dege
ner filius. O decus: exordita
beniuolentia. Fata: futuros
euentus. Diuertere: impedire
ne eueniant. Vt certū. Narra
tio est siue petitiō. Non vlti
ma turba: a psona sua quā cō
mendata patre captat beniuo
lentia. Vel dñs rex: si vicerit
pater. Heres: si peribit. Per
culsa dubijs: pericula incertis
euentibus. Ferre metus cer
tos: tollerare quaq; aduersa.
Hoc iuris: hanc vim vt nō la
teant: sed pnoscant. Cœci: nō
pogniti. Vel numia torque
Dat modū petitiōi quā ho
nestā & illi possibile esse ostē
dit. Torquenu. coge deos su
peros. Exprime: elice. Ma
nibus: inferis. Resera sedes:
aduoca vmbra ex cāpis ely
sijs. Ipsamq; voca. & voca
mortē deā vt padat tibi q̄s ve
lit perimere. Nō humilis: nō
vilis. sed egregius & te dign⁹
& honesta petitiōē ostēdit:
eicq; vtilē. Alea fati: euentus
belli q est in fati. Vel tibi:
etiā tibi nō mō mihi & alijs.
Quo pōderet: vt lucrū vti
litate afferat. Legit & qd pre
ponderat. i. q̄a in tuū mai⁹ cō
modū venit. Impia: venefica
Noie: gloria. Et contra: &
ex aduerso locuta est. Si fata
mi. locus est ex intima philo
phia sumptus. Dicūt em verū
tatē sempiternā ex æternitate
fluentē mutari nō posse: pser
tim si ad oīe genus humanū
reiq; sumā attineat: singulorū

PHARSALIAE

Verò posse fata mutari & produci. In quā sententiā & Virg. i. x. loquitur: quū ait pōt
se Turno mortē differri: sed totū bellū mutari nō posse. Itaq; pollicet Erieto se vel vi
tam vni facile truncaturā: vel mortuū in lucē reuocaturā. Moueres: moueri velles:
vel mente agitares. Minora
fata: q̄ ad singulos attinerēt.
¶ Prebere deos iuitos: cogere
numina. In actus: in officia
& actiones. Arti: veneficę.
Inseruisse moras: p̄trahere.
Sidera: potentia stellarū. Pref
serunt: cōstituerūt mortē ali
cul: Fecerit senē: tribuerit se
nectutē inferimus illi mortē i
iuuētute. Herbis: veneficis
herbarū. Causarū series: ordo
& veritas fluens ab eternitate
Oīa fata laborāt: oīa obstat
& periclitant. Ictu: periculo
Plus: q̄ ars nra. Multi adit
multiplex erit via ad veritatē
inueniendā. Tellus: varios
diuinādi modos idicare videt
p̄ tellurē geomantiā: p̄ ethera
pyromantiā q̄ sit ex igne: p̄ cha
os: necromantiā: p̄ q̄dra hydro
mantiā. Cāpos autē & saxa ad
exuberationē addit: & p̄ me
tonymia animātia q̄ his oib;
cōtinent intelligit. Pronū: fa
cile. Tāta cō. cū habeam tot
viroꝝ cadauera Attollere: eri
gere suscitare. Vt ora mō. v̄t
receter mortuꝝ possit bñ v̄ba
explicare i leſis organis vocis
sed si desiccatus corruptus ve
esser: nō vocē intelligibilē sed
stridorē emitteret Mēbris: ob
mēbra. Strideat icertū: strido
rē emittat q̄ nō bñ audiat Ge
minatis arte: duplicatis p̄ ex
cātationes Squalēt: ex carmine
Tecta: circūdata. Cælorū:
postq̄ erat a ducib; in theſſa
lia ventū. Proiecta: strata in
sepulta. Tumulis ne. ablitis
est abſolut. Impaste: famell
ce. Vate: cadauer vaticinatu
ri. Scrutata: q̄ inquisiuit. Fi

Pronū erat o iuuenis: q̄s velles iquit: i actus

Inuitos præbere deos: conceditur arti

Vnā cum radijs presserunt sydera mortem

Inseruisse moras. & quamuis fecerit omnis

Stella senē: medios herbis abrūpim⁹ annos

At simul a prima descendit origine mundi

Causarū series: atq; omnia fata laborant

Si quicq; mutare velis: vnoq; sub icu

Stat genus humanū: tūc theſſala turba fate

Plus fortūa pōt: sed si p̄noscere casus (mur

Contentus: facilisq; aditus: multiq; patebūt

Ad verū: tellus nobis ætherq;: chaosq;

Ædraq; & cāpi: rhodopeiaq; saxa loquent;

Sed pronū cum tanta nouæ sit copia mortis

Emathijs vnum campis attollere corpus

Vt modo defunctū: tepidicq; cadaueris ora

Plena voce sonent: nec membris sole pūstis

Auribus incertum feralis strideat vmbra.

Dixerat: & noctis geminatis arte tenebris

Mœstum tecta caput. squalenti nube perrat

Corpora cæſorū: tumulis proiecta negatis

Continuo fugere lupi: fugere reuulsis

Vnguibus ipaste volucres: dū theſſala vate

Eligit: & gelidas leto: scrutata medullas.

Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibras

LIBER SEXTVS.

bras: extremates. Pulmō: ex q̄ vox orit. ¶ Vocē: organa vocis. Integra. Fata:
vita. Pendent in dubio sunt. nā quicq; in lucē poterat reuocari. Superis: ad iupos.
Tollere: erigere & iulcitare. Totas acies: oēs cæſos. Et reddere bello: & facere vt
rurſus præſent. Ceſſiſſent cōceſſiſſent nō reſtiſſent. Extractus auerno ſtygio
reuocatus in vitā ab inferis. Mōſtro: portento miraculo velerictione q̄ multū pote
rat. Traiecto: p̄ſorato. Ducit: trahit. Infero vno: ferreo vincino imiſſo. Ferali
bus: funereis. Viſturū: in vitā rediturū. Sub alta rupe: in valle & anirō. Cauri: ca
uari in anirō. Damnarat: cū dāno elegerat: In præceps ſubſedit humus: fouea ingre
ſſa vicina inferna. quē inumbrat denſa ſilua ſolis radios prohibens. Statius in Thyre

Inuenit: & vocē defuncto in corpe querit

Fata peremptorū pendēt iam multa viroꝝ

Quē ſuperis reuocaſſe velit: ſi tollere totas

Tentaſſet campis acies. & reddere bello

Ceſſiſſent leges Erebi: monſtroq; potenti

Extractus ſtygio poplū pugnallet auerno:

Electum tandem traiecto gutture corpus

Ducit. & in ſerto laqueis feralibus vno

Per ſcoplōs miſerū trahit: per ſaxa cadauer

Viſturū: montiſq; caui: quē triftis Erichtho

Damnarat: ſacris alta ſub rupe locatur

Fiaud procul a ditis cæcis depreſſa cauernis

In p̄ceps ſubſedit humus. quā pallida p̄nis

Urget ſylua conus: & nullo vertice cælum

Suſpiciens. Phœbo nō peruiſa taxus opacat

Marcētes itus tenebræ: pallentiq; ſub antris

Longa nocte ſitus: nunq; niſi carmine fatū:

Lumen habet: nō tanareis ſic faucibus aer

Sedet iners mœſtum mundi confine latētis:

Ac noſtri. quo nō metuunt emittere manes

Tartarci reges. nam quāuis theſſala vates

ſic ſacris lib. iij. ſimile ſere lo
cū deſcribit. Sic & Seneca id
œdipo. Eſt p̄cul ab vrbeloc
ilicib; niger. Dyrceq; circa val
lis irriguæ loca. Depſa: p̄
funda. Conus. p̄nis: ramis in
clinatis. Nullo vertice: nullo
arborū cacumine q̄ non recte:
ſed traſuerſe creſcūt. Nō puia
phœbo: quā radij ſolis ob cē
ſitatē nō penetāt. Taxus: ar
bor venenata: a q̄ toxica q̄ſi
taxica dicta ſunt. Marcētes
tenebræ: obſcurus craſſuſq;
aer. Situs: ſqualor & lanugo
in iſtis arboribus. Nō tana
reis: nō adeo eſt obſcura val
lis tanarea: a q̄ eſt ad inferos
aditus. Stat⁹ li. theba. ij. Hoc
vt fama loco pallentes deuius
vmbraſ Trames agit: nigricq;
ſouis vacua atriā ditat Mon
bus: arcadij perhibent ſi vera
coloni. Stridor ibi & gemit⁹
penarū: atroq; tumultū Fe
uet ager: ſape eum emidū vo
ceſq; manuq; in medium ſe
nue die: lethiq; triſormis la
nitor agricolas campis audiz
rus abegit. Iners aer: obſcur⁹
immutus craſſus. Tenareis
faucibus: antrō tenari montis
in Laconia. Confine mundi
latentis: terminus inferni. &
eſt Appoſito. Quo: in quā
vallē tanaream Non me
tuūt manes emittere: extra in
fernum mittere quū videant
intra confiniā eſſe.

¶ Dubium est: dubitari potest inquit an Eris to aspiciat umbram: quia euocauerit & extraxerit: an quia ipsa descenderit in infernū. Discolor: varij coloris & pallidus. Furiā cultus: habitus furia dignus. Vario: diuersorū colorū. Operit vultus: circumulat facie. Sertis vipereis: adhibuerat enim viperas comis furia: more: & illis capillos nodabat. Iuuenis: Sexti. Defixū lumina: habentē defixa lumina. Ponite, nolite metuere, nam hic reuocabitur in vitam. Vt quis pauidi: vt etiā timidissimi non metuunt. Si vero stygiosq;: Si omnia horrenda quae in inferno sunt vobis ostenderem non esset vobis metuendum: quippe manus metuunt me praesentem. Ignibus: phlegetontis qui tartarum circumcūit. Me praesente: metuunt enim praesentiam meā. Villosa colla: velut villis serpentibus plena. Victi gigantes in terga: habentes manus reuinctas in terga. Metuentes: me & vos. Supplet: implet. Laxata: aperta. Feruenti: calido & recenti. Taboq; medullas abluat: purgat interiora sanie. Virus lunare: spumā lunae. De qua supra diximus. Possumus etiā de menstruo intelligere: quod in lunae singulis mensibus mulieres emittunt: estq; mirae potentiae. Huc: in pectus. Quicquid natura genuit: omne monstrigenus quod contra naturam: aut naturae defectu: aut in eius nimia natum est. Spuma canum: non aconitum intelligit sed spumas rabidi canis. qui metuunt suam imaginem in aqua cōspicere. Quo quidem metu etiā illi quos momorde re afficiuntur. Ait enim Plinius. Ita morsus lethalis agere meretur. Est autē Ouidij testimonio id genus morsus incurabile. Dicit enim. Soluere nodosa nescit medicina podagrā. Nec formidatis auxiliatur aquis. ¶ Lyncis: Lynx (vt Plinius tradit) clarissimē omnium quadrupedū cernit. Eius vrina in calculi praetiosi duritiē transiit: quod Lyncurium vocant. Nodus hyenae: hoc est iunctura. habet enim spinā continuā vnico tñ nodo. Plinius

Vim faciat fatis: dubiū est: qd' traxerit illuc
Aspiciat stygias: an qd' descenderit umbras
Discolor: & vario furiā cultus amictu
Induitur: vultusq; aperitur crine remoto:
Et coma vipereis substringit horrida sertis.
Vt pauidos iuuenis comites ipsūq; tremētē
Conspicit exanimi defixum lumina vultu
Ponite ait trepida conceptos mente timores
Iam noua iam vera reddetur vita figura
Vt quāuis pauidi: possint audire loquentē
Si vero: stygiosq; lacus: ripamq; sonantem
Ignibus ostendam: si me praesente videri
Euminides possent: villosaq; colla colubris
Cerberus excutens: & vincti terga gigātes.
Quis timor ignauimetuētes cernere manes
Pectora tunc primū feruētī sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis: taboq; medullas
Abluat & virus large lunare ministrat.
Huc quicquid fetu genuit natura sinistro
Miscet: nō spuma canū. qbus veda timori ē
Viscera nō lyncis: non durae nodus hienae

libro octauo. Hyeni vtrāq; esse naturā ait: & alternis annis esse marē: alternis foemina fieri. Patere sine mare vulgus credit. Aristoteles negat. Collū & iuba cōiunctate spinæ porrigit: flectitq; nisi circūactu totius corporis nequit. Multa praeterea mira traduntur. Eed maxime sermonē humanum inter pestes: stabula assimulare: nomenq; alicui ediscere: quē euocatū foras laceret. Item vēmionē hominis imitari ad sollicitādos canos quos inuadat. Ab vno animali sepulchra erui ad inquisitionē corporum Foeminā raro capi. Oculis mille esse varietates colorumq; mutationes. Praeterea vmbra eius contractū canes obmutescere: & quibusdā magicis artibus omne animal quater lustrauerit in vestigio inherere. ¶ Cerui pasti serpente

Defuit. & cerui pasti serpente medulla
Non puppi retinens euro tendente rudētē
In medijs echeneis aquis. oculiq; draconū
Quaeq; sonant foeta tepefacta sub alite saxa
Non arabū volucer serpēs: innataq; rubris
Aequoribus custos p̄ciose vipera conche
Aut viuentis adhuc libyce mēbrana ceraestae
Aut cinis eoa positi Phenicis in ara

veneficijs infamis iudicio: ac litū more: quae crimina vna laude pensat: fluxus grauidarum vtero sistens partusq; continens: ad puerperū tamen in cibos non admittit. Est autē semipedalis & limaci similis: vt idem tradit libro, xxxij. Dictusq; ab ΕΧΘΥ quod est tenere: & ΠΟΥΣ quod nauem significat. Echinus autē est pisciculus in formam echi in castanea: in quibus spinæ pro pedibus ingredi est his in orbem volui. Draconum: qui nascunt in aethyopia. Saxa tepefacta. Plinius libro nono inquit. Tribus primis & quinto aquilarū generi edificatur nido lapis echites: quē aliqui dixerē gagytem ad multa remedia vtilis: nihil igne deperdens. Est autē lapis iste pregnans intus quum quatiā alio velut in vtero sonante: sed vis illa medica non nisi in nido direptis. Saxa: gagytes. Alite foeta: aquila quae peperit. Serpens volucer: iaculus arabicus alatus: qui se e sublimi demittens corpora penetrat. Innataq; rubris aequoribus. Cicero in tertio libro de finibus haec habet. At alia quae in concha patula pīna dicit is qui enat et concha: quicq; eam custodit pynoteres vocatur: in eamq; se recipit & includitur vt videatur monuisse vt cauere. Plinius vbi de cācris ait. Pynoteres vocat minimū ex omni genere: ideo oportunas infuriae, huic solertia innata ostrearum testis se condere: & cū accreuerit migrare in capatiores. Vipera: pynoteres. Praetio sa: quia producit vniones. In rubris aequoribus: in mari rubro quod est in Arabia. Non defuit etiā membrana ceraestae: id est corium serpentis. Ceraestis corpore cmine re cornicula saepe quadrigena: quorū motu reliquo corpore occulato sollicitant ad se aues. Phenicis: auis. De qua Ouidius inquit. Vna est quae reparat seq; ipsa refectat aues. Assyrii phoenicea vocant. Hic aromata congerens in aram quandam alarum agitatione accendit: quū ipsa comburitur: & ex cinere vermiculus nascitur qui postea redit in phoenicem quae semper est vnica. De phoenice lege Plinium; Lactanium & Ouidium. Eoa: orientali.

PHARSALIAE

¶ Quo in quē locū. Pestes: viles: venena & monstra. Frōdes saturatas: arborū ramos prius excātos. Et herbas: quas cū tenerē essent & nascerent salua respexerat. Os dirū: ipsa Erieto dira. Dedit mundo: adinuenit & fecit. Pollentior: potentior. Excantare: ad excantandū. Cōfundit murmura: celeriter murmurat ita vt verba comprēssa nō intelligant. Discordia: aliena ab hominū sermone. Habet latratū canū: imitant canes latrantes. Bubo: nocturna avis maior oro qui est maior noctua Stryx: volucris nocturna quae infantes noctu inuadit: vt Ouidius fastorū sexto. & Plinius. xi. tradit. Exprimi: enunciat expromit. Planctus: sonitus fluctus in saxo repercussus. Vnā vox: ipsa sola tot vocis fecit diuersitates. Penetrat in tartara: exaudiat ab inferis excantatio eius. Eumenides: furias deosq; inferos inuocans orat: vt p. sceleribus suis remittant vmbra in corpus defuncti. Chaos: confusio & profunditas tartari. Mundos innumeros: etiā si innumeri essent: vt ex Democriti auctoritate Anaxarchus Alexandro persuadebat. Audum: insatiabilis em est animarū orcus. O rector stygiae terrae: o Pluto vel Iuppiter stygie. Quae mors dilata torquet: qui mori nō potes & vita est tibi molesta. Stryx: palus. Et quos: suppleo elysij. Nulla thessalis: nā oēs impij sunt: & in elysios non nisi pii admittunt. Persephone perosa coelū matrēq; Proserpina odio habens superos & Cererē quae ipsam raptā desiderabat cū ardente Plutonem amaret. Virgī. Nec repetita se qui curet proserpina matrē. Nostraeq; hehates pars vltia abyssi. p. funda inuocat Hehate a centū potestatib; quas habet. Hechaton em centū sonat. Nostrae dixit: quia illius tutela fruuntur in magicis. Per quā: qua medio & cuius mortu cū stygijs deis mutuo colloquor. Ianitor laxae sedis: cerbere custos ampli inferni. Qui spargis viscera: qui ab

Quo postq; viles: & habētes noīa pestes
Contulit infando saturatas carmine frōdes:
Et quibus os dirū nascētibus inspuir herbas
Addidit. & quicq; mūdo dedit ipsa veneni
Tunc vos letāos cunctis pollentior herbis
Excantare deos: confudit murmura primū
Diffona. & humanę multū discordia linguę
Latratus habet illa canū: gemitusq; lupoꝝ
Qd̄ trepidus bubo: qd̄ strix nocturna q̄runt
Qd̄ stridēt. vlulantq; ferae: qd̄ sibilat anguis
Exprimi. & planctus illisae cautibus vnda.
Syluarūq; sonum. fractaeq; tonitrua nubis
Tot rerū vox vna fuit: mox cætera cantu
Explicat æmonio: penetratq; i tartara ligua
Eumenides stygiūq; nefas: poenēq; nocētū:
Et chaos innumeros audū cōfūdere mūdos
Et rector terrae. quē longa in secula torquet
Mors dilata deum styx: & q̄s nulla meretur
Thessalis elysios: coelum matremq; perosa
Persephōe nostrēq; hehates ps vltia: p. quā
Manib; & mihi sunt tacite comēcia liguae
Ianitor & sedis laxae: qui viscera sauo

LIBER SEXTVS.

forbes carnē tibi ipsi. & ad verbū alludit ethymon. Dicitur est em qd̄ carnē voret. Creas em caro est & vorans. Sorores: parcae. Tracturae: daturae vitam huic quē in lucem reuoco. Fila repēta: vitam redditā. Cloto em colum habere: Lachesis filare: Auopos vero fila rumpere dicit. Senex lassare: Charon animarū vector fatigare. Vnde flagrantis: phlegetonis flūij ignei qui circuit tartarū. quanq; reuera protinus ipse ad stygē paludē velificat. Vmbri: ob vmbas quas reuocaui. Ore satis nefando: si sum satis impię linguę & oris carnē humana infecti: & iō vobis grata. Carmina: excantationē. Ieiuna sibris: anteq; gustauerim carnē humanā. Pectora plena: corpus grauidae muleris. Profecta: extra alicuius infans itaq; sunt quos dijs profectur. Si quis quū veltis: si infante victur: & morbo non correptū sacrificauit. Vestris lancelibus: patinis dicatis vobis. Non in tartareo. facilitatē rei ostēdit: quia recentem & iniepulū & ad ripas stygias vix appulsam animā peit: quā de cetero securā fore promittit. Modo luce fugata: quae dudū mortua est & iter habet ad inferos. Hiatus: faucibus ingressu. Orci: inferni. Licet has: licet illi est vt illa quae nūq; amplius me euocabit: & semel istud veniet & moueatur veneficijs meis. Canat nato ducis omnia Pompeiana: vaticinetur filio Pompeiani omne factum patris. Omnia: diuinationes & fata. Si bene merentur: conferunt in vobis beneficiū. nam ex bellis civilib; multas simul animas cōsequimini. Leuauit: erexit. Spumantia: prae celerata multorum carminū pronūciatione. Proiecti: iacentis. Claustra: carceris corporis. Claustrū em locus clausus dicitur: & ipsius clausurę instrumentū. Leihali: mortifero. Cui eripit mortis beneficio exire. q. priuatū mortis beneficio

Spargis nostra canū: repetitaq; fila sorores
Tracturae. tuq; o flagrantis portitor vnda
Iam lassate senex ad me redeuntibus vmbri
Exaudite preces. si vos satis ore nefando
Pollutoq; voco: si nūq; hac carnī a fibris
Humanis ieiuna cano: si pectora plena
Sæpe dedi. & laui calido profecto cerebro
Sigs: quū vestris caput: extaq; lācib; infans
Imposuit: victurus erat: patere precanti
Non in tartareo litantem poscimus antro
Assuetamq; diu tenebris: modo luce fugata
Descendentē animā: primo pallentis hiatus
Hæret adhuc orci: licet has exaudiat herbas
Ad manes vētura simul: ducis omnia nato
Pōpeiana canat notri modo militis vmbra
Si bene de vobis ciuilia bella merentur
Hæc vbi fata: capulspumantiaq; ora leuauit
Aspicit astantē proecti corporis vmbra
Exanimēs artus: inuisaq; claustra timentē
Carceris antiqui: puet ire in pectus apertū
Visceraq; & rupta letali vulnere fibras.
Ah miser extremū cui mortis mun; inique
Eripitur nō posse nori. miratur Erichtho

PHARSALIAE

Immotū: qđ nō mouebat. Has satis licuisse mo. qđ statim nō paruerint. Viuo serpente: quē habebat in manibus. Iliatrat: clamat cōtra manes. Quas egit: excāratio nibus em terrā in rimas p qđ vocē imlueret aperuerat. Rūpit silētia: vocē imittit. Secura vocis meae: qđ nō pares & negligis carnē. Nō agitis: nō psequimint: simulat em se nō vidisse eā. Per inane here. p vacuū infernū & capacissimū: nā vmbre locū nō occupāt. Elicia: in lucē educā. Vero noie: nō em vos eumenides appellabo: sed quāq; proprio suo. Canes stygias: vos ipsas quae canes appellamini. Per busta se: quar: persequar & fugabo. Funera: exequias. Custos: vos obseruans. Teq; deis: Proserpinā minitatur: se ostē turā iam eo quo est apud infe ros vultu. Alio: diuerso ab eo quem ostēdis mortalibus.

Ficta: cōposita. Tabida: macilentia squalida. & est vocan di casus. Ennea: Proserpina dicta ab Enna oppido in Sici lia: ad quā rapta est & vbi est eius templū celeberrimum.

Quē dapes. Proserpina rapta quū Ceres eius mater a Ioue impetrauisset vt ad superos re uocaret: si nihil gustasset: indi cata est ab Alcalapho septem punici mala grana hausisse.

Itaq; iussit Iuppiter: vt equo rpiis spacio nunc apud supos nunc apud inferos esset. Dapes: septem punici mali grana. Quo foedere: indicabo stu prū tuū & vt patui turpi col tu delectaris. Regem noctis: Plutonē. Cōtagia: stuprū in telligit qđ mater ipsam visa est neglexisse: & nō magnificis fereuocare. Pessimē arbiter: o Pluto qđ lucē odisti: ego ru pra terra radios solis in te imit tā. Feriete: percutieris. Die: luce. Ille: Demogorgō qđ est oim deorū pater & iacet i mo tartaro: inter praetq; terrē deus siue terribilis deus. Cōpellād? vocādus et alloqundus. Quo nunq; ad cui? nomē iuocatū fit terremorus. Apertā gorgo na: patentē Medusē quā alij impune videre nō possunt. Erynnem: furiam.

Has satis licuisse moras: irataq; morti

Verberat immotū viuo serpente cadauer

Perq; cauas terre: quas egit carmine rimas

Manibus illatrat, regniq; silentia rūpit,

Tisiphone, vocisq; mee secura Megæra

Non agitis sæuis Erebi p inane flagellis

Infelicem animā: iam vosego noie vero

Eliciam, stygiasq; canes in luce superna

Destituam: p busta seqr: p funera custos

Expellam tumulis: abigam vos oibus vrnis

Teq; deis: ad quos alio procedere vultu

Ficta soles hechate pallenti tabida forma

Ostendam: faciemq; Erbi mutare vetabo

Eloquar immenso terrasub pōdere: quē te

Cōtineant ennea dapes: qđ foedere moestum

Regem noctis ames: qđ e contagia passam

Noluerit reuocare Ceres, tibi pessime mūdi

Arbiter immittam ruptis titana cauernis

Et subito feriere. Pareti: an ille

Compellandus erit, quo nunq; terravocato

Nō excussa tremit, qđ gorgona cernit apertā

Verberibusq; suis trepidā castigat erynnim

LIBER SEXTVS.

Tenet: possidet. Indespecta: nō visa. qđ sunt in penetralibus imisq; tartari partib? Cus. Demogorgonis. Estis superi: adeo em est in inferno demerius: vt vos celū incolere videamini. Periurat stygias vndas: piurat stygē paludē qđ alijs deis nō licet. Maro. Dī cuius iurare timent & fallere numen. Alstrictus: densatus. Caluit: solutus est & cōmorus. Fouit vulne, apparuit in vulnerib?

Indespecta tenet vobis: qui tartara cuius.

Vos estis superi: stygias qui perierat vndas.

Protinus alstrictus caluit cruor: atraq; fouit

vulnera. et i venas extremaq; mēbra cucurrit

Percussē gelido trepidant sub pectore fibræ

Et noua desuetis subrepens vīta medullis

Miscetur morti: tunc omīs palpitāt artus

Tenduntur nerui: nec se tellure cadauer

Paulatim p mēbra leuat: terraq; repulsum ē

Erectumq; simul: distento lumina rictu

Nudantur: nondū facies viuentis in illo

Iam morietis erat: remanet pallorq; rigorq;

Et stupet illatus mūdo: sed murmure nullo

Ora astricta sonant: vox illi: linguaq; tantū

Responsura datur, dic ingt thessala: magna

Qđ iubeo: mercede mihi: nā vera locutum

Immunē toto mundi præstabimus æuo

Artibus æmonijs tali tua mēbra sepulchro:

Talibus exuram stygio cum carmine syluis

Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra

Sit tanti vixisse iter: nec verba nec herbæ

Audebūt longe somnū tibi soluere Lethes:

A me morte data tripodas: vatesq; deorū

Sors obscura tenet: certus discedat ab ūbris

Fibræ: vitalia iecur pulmo et cor. Trepidant: mouent palpitant. Subrepēs: subintrās.

Desuetis: qđ viuere iā cessarāt

Palpitāt: motitāt se. Tēdunt extrēdunt. nā lēti laxiq; erāt.

Nec se tel. ca. Cadauer inquit vno ipetu repēte surrexit

Tel. lura: a terra. Repulsum: cuf sum & terrē ipetu subleuatū.

Distēto lumina rī. nu. apto ore oculi aperiunt.

Nondū facies vī. nō videbat viuere: sed mori. Rigor: distētio cor poris. Stuper: qđ in vitā redi erit

Sed murmure nul. sed nō loqbat ore iā stricto. Tm re spōsura: solū vt respōdeat nō vt loq incidat. Thessala: eri cto. Mercede: pmiō. nā ea le ge te dimittā vt nullis carmi nibus & veneficijs in vitā va leas reuocari. Immane: libez & cui nō noceant veneficia.

Toto æuo: toto tpe futuro.

Tali tua: ea diligētia te sepeliā & talibus lignis adurā. Tua mēbra. scōdā. Exaudiat ma gos: pareat excāratioibz. Sit tātū: magno bñficio & foelid rati tibi ascribe qđ p me fueris reuocatus i vitā. Verba: car mina. Sonū lō. le. morē. nil em aliud mors est nisi lōgus somnus. Lethē aut fluiū est i inferno qđ nō ipm potatib? obliuionē inducit. Ponit & p ipā obliuioē. Tripodas va. Dī & vates respōsū obscurū dant. Necromantia yō aperte oīa indicat. Tripodas men sas Apollinis, Methonymia.

PHA RSALIAE

Fortis adit oracula: magnanimus est necromanū aggreſſit. Dure: inflexibilis. Ne parce: ne abſtine. Da noia: dic noiatim. Da vocē: emitte clarā vocē. Loquantur: futura aperiant. Addidit & carmen. Poſt hæc excantauit vmbra vti iei et q̄ quid rogaret. Dedit: præſtitit cōceſſit. Manante fletu: abundantiſſimis lachrymīs Triftia. Quid parce ordinent: q̄m ab acherontis ripa ſit reuocatus: ſe vidiffe negat. id tñ quod ex vmbriſ intelligere potuit eloquit. Ab aggere: a ripa acherontis. Effe ra: imaniſ. Agitat: vexat. nā inter ſe certant. Arma impia: ciuilia bella. Quietem: pacē & ſilentii manū. Tartara: in quibus ſcelefti puniunt. Eſt em munitiſſimus et pfundiſſimus locus triplici muro munita ars & adaman tinis turrib⁹. Fecere palā: ma niſta ſunt. Triftis foelicibus animis optimorū inerat in vul tu trifticia. Natū. q̄ bello ſā nico p. M. Liciniū pontificē diſſiſſis deſcendit: vt victo riā ſuis relinq̄. et exēplo patriſ q̄ eodē ſucceſſu bello latino p. Valeriū ſe deuouerat. Luſtra les aſas: appoſitio .i. expiatori as. nā ſua deuotiōe romanorū peccata expiauerūt & exerci tū incolumē pſtiterunt. Ca millū: Furiū Camillū qui ca prā patriā a gallis ſenonibus li berauit. Curioſ. Māius Cu rius dētatus de ſanitiſſimis ſabi nis & lucanis triūphauit: & iterū de ſabinis legatis ſamni tū aurū offerētib⁹ cū rapas torreret. Malo hæc ingt in ſi ſtilibus meis eſſe & aurū ha bentibus. Querentē: q̄ Pō. neceſſarius ſuus eſſet a Cēſare ſupandus & in egypto pēritu rus. Scipio. Aemilianus cui⁹ pgenitus Scipio cōſul Pōpei⁹ gener pōpeianæq̄ factiōis in aphrica. Cato maior ho. car. Cato cēſorinus q̄ carthagine i delendā ſenatu eſſe ſuaſit pco cē ſicū inde allatā oſtēdens v. Pli. tradit. Moeret ſara nepo tis: dolet moriē Catonis Vti centis ſolū te. Solus (inquit) lu nius Brutus qui Tarquinioſ expulit & patriam liberauit. primūq̄ conſul fuit. Ictus eſt q̄ videt Brutum eius pro genitum Cēſarem occiſurum: & patriam ſicū a tyrannide liberaturum.

Quisquis vera petit: duræq̄ oracula mortis
Fortis adit. ne parce p̄cor. da noia rebus
Da loca: da vocē: qua mecum fata loquantur
Addidit & carmē: q̄: quicquid cōſulit vmbra
Scire dedit. meſtum fletu manante cadauer
Triftia nō equidem parcarē: ſtamina dixit
Reſpexi. tacitæ reuocatus ab aggere ripæ
Qd̄ tñ e cunctis mihi noſcere cōtingit vmbra
Eſſera romanos agitāt diſcordia manes
Impiaq̄ infernā ruperunt arma quierem
Elifias alij ſedes: ac tartara mœſta
Diuerſi liquere duces: quid fata pararent
Hi fecere palam: triftis foelicibus vmbriſ
Vultus erat. vidi Decios: natūq̄ patremq̄
Luſtrales bellis animas: flentēq̄ camillum
Et Curioſ: Syllam de te fortuna querentem
Deplorat libycis perituram Scipio terris
Infaſtum ſobolē maior carthaginiſ hoſtis.
Non ſeruituti mœret cato fata nepotis.
Solum te conſul depulſis prime tyranniſ

LIBER SEXTVS.

Catilina. L. Catilina ſeditioſus ciuis & patriæ hoſtis cū reliquis impijs lætus eſt. Minax: minis plenus. Cathenis: quibus victus erat & cruciabat in tartaro. Marij: pater & filius. Cethegus: Cethegus fuit Catilinae ſocius in cōiuratione. Nudi: allu ſit ad humerū extertū q̄ hæc familia in plio vtebat: vt diximus libro primo. Druſos Liuius Druſus tri. ple. ſocios & italicos populos ſpeciuatariſ romane ſollicitauit legi buſq̄ agrarijs & frumētarijs latis cū ciuitatē pſtare nō poſſet: italicis & ſenatu fact⁹ iuiſus velut ſocialis belli auctor incertus: a quo domi occiſus eſt. Popularia noia: q̄ populo aſſentabant. Immodicos: nimios. Grachos. C. & tyberii tri. pl. ſeditioſos. Manus: facinoroſorū & im pioꝝ. Conſtrictæ nobis cha lybū: quæ ſunt in vinculis fer reis in tartaro. Plauſere: leti cia ſignū dedere. Turba no cens: impij ad elyſios ire vo lūt. Poſſeſſor: diſ oreus Plu to. Aperit ſedes: ſinit ingreſſi & parat ſe ad puniendū nocē tes quos & patentibus oſtijs eſt admiſſurus. Aſperat: in cruciatū animarū. Et durū: parat etiā victori Cēſari ada mātina vincula. Placido ma nes: Pōpeiū cū tota familia in bellis ciuilib⁹ periturū oſtē dit. Expectare placido ſinu: ſuſcepturos blande & reueren ter. In ſerena parte: in cāpis elyſijs. Nec gloria parua ſol licet: noli ex hilarare te breui vita. Veniet hora q̄ miſceat oēs: qua pereant & pōpeiani & cēſariani. Properate mori: moriamini libeter. Magno forti & cōſtanti. Deſcendite ire ad inferos. Quis e paruis buſtis: quale fuit Pompeij. Calcate manes deorum: pedi bus contundite animas occu patorum patriq̄ qui in deos fe rentur eſſe conuerſi. nam vos eritis eorum ſuperi: quippe in tartaro cruciabuntur. Hocq̄ propter Cēſarem Auguſtum & Claudiū dixit. Querit a manibus. Quem: ex duci bus. Tumulū noli: ſepulchrū apud nilum vbi Pompeius ſepeliēſ. Quē tybridis: hoc propter Cēſarem dicit qui ſepulſus eſt in campo mario. Ducibus: manibus eorum qui duces fuere.

Brute pijs inter gaudentē vidimus vmbra
Aruptis catilina minax. fractiſq̄ cathenis
Exultat marij q̄ truces: vndiq̄ Cethegi.
Vidi ego letantes popularia nomia Druſos
Legibus immodicos: auſoſq̄ igētia grachos
Aeternis chalybum nodis. & carcere ditis
Conſtrictę plauſere manū: campoſq̄ pioꝝ
Poſcit turba nocens: regni poſſeſſor inertis
Pallentes aperit ſedes: abruptaq̄ ſaxa
Aſperat & durū vinculis adamanta: paratq̄
Poenā victori. refer hæc ſolacia tecum
O iuuenis: placido manes: patrēq̄ domūq̄
Expectare ſinu: regniq̄ in parte ſerena
Pompeio ſeruare locum: nec gloria parua
Sollicitet vitæ: veniet quæ miſceat omnis
Hora duces: pperate mori: magnoq̄ ſupbi
Quauis e paruis animo deſcendite buſtis
Et romanorū manes calcate deorū
Quē tumultū noli. quē tybridis abluat vnda
Querit. & ducibus tantū de funere pugna ē

PHARSALIAE

Tu fa. o Sexte: qd ad te p̄inet
Parce dabūt: fata tibi inferēt
eūā si nō dixerō. Tibi certior
Imago tui patris ī somnis oīa
tua incōmoda sicilia tibi vari
cinabit. Quo vocet te: in quē
locū cōsulat fugias vt sis tut⁹
Plagas: regiōes. Quē fide,
quā roma suis sub siderib⁹ po
sitā. Europā misē. Nulla or
bis pars illesos seruare vos po
terit. Distribuet tu. diuideret
pulchra p victorijs vestris.
Pōpeius em q victor in Asia
fuit ad nīlū sepeliet. Sextus in
Asia. Gn. filius in Hispania.
Cato & Scipio in Aphrica.
Nīl tutius ema. qm̄ illic null⁹
ex pōpeij domo peribit sed ali
bi. Sextus ei ipse postq⁹ vict⁹
ab Augusto in freto siculo fu
it: in asia fugiēs Amyntē regi
nullo se foedere tradidit: a quo
Miletī est obrūtatus: cū age
ret qdagesimū annū. Frater
vero eius ad Cartēā in Hispania
cecidit: vbi Cæ. ad despera
tionē redegerat. Reposcit: nu
tu indicat se velle mori. Vt
cadat: vt moriaē Reddere ani
mā si. ad se aiām reuocare nīl
pmittat Erieto. Cōsūptō iā
iū. se. qā semel e sua ditiōe eā
liberauerūt & iuris alieni fece
runt. Extruit ro. lignorū con
geriē parat. Venit: iuit pedi
bus suis. Strue: in pyra Tan
dē: ex defuncti desiderio dixit
It comes: cōitata est Sextū.
Et coelo. & cū iā instaret dies
suis carminib⁹ noctē pduxit
tenebris geminatis ne cōspice
ret ab aliq. Tenere diē: reti
nere lucē. Præstitit: effecit.

Tu fatum ne quere tuum cognoscere: parce
Me reticente dabūt: tibi certior oīa vates
Ipse canet siculis genitor Pompeius in aruis
Ille quoq⁹ incertus q te vocet: vnde repellat
Quas iubeat vitare plagas: q sydera mundi
Europā miserī: lybiāq⁹ asiāq⁹ timete:
Distribuit tumulos vris fortuna triumphis
O miserāda domus: toto nihil orbe videbis
Tutius emathia, si postq⁹ fata peregit
Stat vultu mœstus tacito: mortēq⁹ reposcit
Carminib⁹ magicis opus ē. herbisq⁹ cadauer
Vt cadat & nequeūt animā sibi reddere fata
Consumpto iā iure semel, tū robore multo
Extruit illa rogū, venit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenē positū strue lingit Erichtho
Tandē passa mori: sextoq⁹ ad castra parētis
It comes: & coelo lucis ducente colorem
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus:
Iussa tenere diem densas nox p̄stitit vmbra
Io. Sul. in. VII. Lucani librū argumentū.
Septimū vt magni narrauit sonia plorat
Fata ducis mox turba oīsibi plia poscit
Censet idem cupidus facundo tullius ore
Dux dat id inuitus: scribit tum dira poeta
Prodigia: instructas acies factura ducumq⁹
Verba suis animos: & plia gesta fugamq⁹
Inuehitur post hæc in te sauiissime Cæsar
Dānans pharsali cōpletos sanguine campos
M. An. Lu. Pharsaliae liber. VII.

LIBER SEPTIMVS.

IO. SVLPITII VERVLANI IN. VII. LVCANI INTERPRETATIO.

Segnior oceano. Cū praelij dies certo fsto instaret: sol mœstus inquit poetas
ortus est solito segnius: & voluit eclipsum pati. Seq⁹ nubib⁹ innumbrauit: ne
puris in thessalia radijs luceret. Luctificus: mœstus luctusq⁹ nūcius. Se
gnior: tardior. Lex æterna: institutū ei a natura ipositū: vt certo tpe oriat certūq⁹ cur
sum pagat. Vocabat oceano: euocabat e mari vñ videt egredi. Egit eqs: ipulit q
drigas. Cōtra æthera: cōtra motū mūdi q est ab oriēte in occidentē: cū ipse vehat cur
su cōtrario ab occidentē in orientē. Qui. Rapido cōtrarius euehor orbī. Retorsit cursū
cōtra nixus est. Polo rapiēte
cogente ipsum ad motū mūdi
secundū cui repugnabat ne ori
ret: & futurā cladē spectatur⁹
esset Defectū: eclipsum. La
bores. Videt em sol laborare:
cū nobis eius splēdor p lunā
interpositionē auferet. Nō pa
bula flā. nō vt aleret seipsum.
Nā ignes coelestes humore nu
triri p̄rio li. sup eo versu docu
imus: Flāmiger an titā vt alē
tes hauriat vndas. At nox.
Sōnū Pōpeij cōmemorat qd
ei occurrit illa vltia noctē fe
licitatis. Pars VI. appositio ē.
Foelicitis: posthac ei in foelix
fuit. Sollicitos: ingetos. Ima
gine: sōno. Pōpeiani: qd ipse
met extruxerat. Corne. Ta. sic
habet. Quū Gn. qd Pōpeij
incusatū a senioribus ferūt: q
māsurā theatrī sedē posuisset:
nā antea subitarijs gradib⁹ &
scena in tps structa fuerat: sed
cōsultū p̄simonia q ppetua
sedes i theatro locata sit potius
q̄ imēso sūptu singulos p an
nos confurgeret ac strueret.
Effigiē ple. imaginē ppli ro.
Attollit: erigi clamore. Cune
os sonā. multitudinē in thea
tro certatī clamare & plaude
re. Facies: apparētia & letida
illa quū primū triūphauit e si
cilia aphrica q reuerfus: ppen
na Domitio & Hiarba victis. Iuuenis: qrtū ei & .xx. annū agebat. Iberus torrens.
flu. in Hispania velox & vehemēs. Ambit: circuit. Sertorius. Ro. exul q cū totā his
paniā suscitasset in bella victus est a Pō. vt dixim⁹ li. ij. Vespere: hispania & occidentē
q sub stella vespere est. Aeq: iā venerabilis. Pura toga: cādida veste & nō picta.

Segnior Oceano: quam lex eter
na vocabat
Luctificus Titan nunq⁹ magis
æthera contra

Egit eqs: cursumq⁹ polo rapiēte retorsit
Defectusq⁹ pati voluit: raptæ q labores
Lucis: & attraxit nubes nō pabula flammis
Sed ne thessalico purus lu ceret in orbe
At nox felicitis magui pars vltima vitæ
Sollicitos vana decepit imagine somnos
Nam Pompeiani visus sibi sede theatri
Innumerā effigiē romanæ cernere plebis
Attolliq⁹ suum letis ad sydera nomen
Vocibus & plausu cuneos certare sonātes.
Qualis erat populi facies: clamorq⁹ fauentis
Olim cū iuuenis: primiq⁹ ætate triumphī
Post domitas gētes: q̄s torrēs ambit Iberus:
Et quecunq⁹ fugax Sertorius impulit arma
Vespere pacato: pura venerabilis æque

na Domitio & Hiarba victis. Iuuenis: qrtū ei & .xx. annū agebat. Iberus torrens.
flu. in Hispania velox & vehemēs. Ambit: circuit. Sertorius. Ro. exul q cū totā his
paniā suscitasset in bella victus est a Pō. vt dixim⁹ li. ij. Vespere: hispania & occidentē
q sub stella vespere est. Aeq: iā venerabilis. Pura toga: cādida veste & nō picta.

PHARSALIAE

Ornante currus: q̄ triumphali illa q̄ stellata palmata ut fuit. Eques adhuc ante em q̄ senator esset: & ante legitimis annos etiā Sylla improbane triumphauit. Seu fine. Vnde cōflatum fuerit somniū p̄scrutatur poeta. Siue inquit q̄ mēs animaduertēs sinē bonorū & calamitatē futurā conuertit se ad elapsam felicitatē. Siue id se obrulit somniū p̄ cōtrariā significationē: ut læticia verteret in luctū. Siue cū nō concederet ei posthac Romā videre: voluit fortuna ut saltē p̄ somniū intueret. Anxia vēturis: Mœsta ventura calamitate. Fine: deest in. Ad tempora læta: ad pristinā fortunā. Per solitas ambages. p̄ circuitiōnes & implicatiōes. Nā somniū proprie est (auctore

Macro. qd' velat ambagibus celat figuris. Visus: somnijs.

Quand' visus pprie est phantasma q̄ inter vigiliā & adulescentiā quietē occurrit. Tulit oīa: attulit auguria & fuit p̄nunciū. Ultra: posthac.

Sic: p̄ somniū. Dedit: cōcessit obrulit. Ne rumpite. p̄ cōmiserationē apostrophe vti: inquit Nolite excitare Pō. ga nox seq̄ns erit ei igera: dirisq̄ imaginibus agitabit. Nullas tur. hypalage. Crastina ges nox seq̄ns. Dira: inquieta.

Diurna imagine: his q̄ videtur in die videlicet exercitū p̄figatū. Feret: offeret replentabit. Funestas: funerib' affectas. Vnde: ppter quod.

Pares somnos: somnia populū & duc noctē foelicē. Vel etiā p̄ somniū aut victū fugatum Donassent utinā: utinā p̄ diē tibi esse licuisset in vrbe Ro. ut populus sciret te perituū amissurūq̄ pariter libera tē: ut mutua inter vos charitatis officia: ut læticia & luctū ostenderitis. Fructū: affectū generationes & lachrymas.

Fatis calamitatis. Vterq̄: populus & tu. Velut morturus: tanq̄ rediturus Roman' victor. Semp tibi conscia: q̄ semp continet firmum desiderū cui non putauit te alibi periturum. Rati: firmi. Hære

re fixum esse & euenire posse. etiam. Sic dilecti: tam amati

etiam. Sic dilecti: tam amati

Quā currus ornante toga plaudente senatu

Sedit adhuc romanus eques seu fine bonorū

Anxia venturis ad tempora leta refugit:

Siue per ambages solitas contraria visis

Vaticinata quies magni tulit oīa planctus

Seu vetito patrias ultra tibi cernere sedes

Sic romā fortuna dedit: ne rumpite somnos

Castroꝝ vigiles: nullas turba verberet aures

Crastina dira quies: et imagine mœsta diurna

Vndiq̄ funestas acies feret: vndiq̄ bellum

Vnde pares somnos populū: nocteq̄ beatā

O foelix: si te vel sic tua roma videret.

Donassent utinā superi: patriæq̄ tibiq̄

Vnū magne diem: quo fati certus uterq̄

Extremū tantū fructum caperetis amoris

Tu velut Aufonia vadis moriturus in vrbe

Illarati semper de te sibi conscia voti:

Hoc scelus haud vnquā fatis herere putauit

Sic se dilectū tumultum q̄q̄ perdere magni.

Temixto fleisset luctū: iuuenisq̄: senexq̄

Hoc scelus: ut te tuorū tumulto prouideretur. Quocq̄

Mixto: luctū: confusis lachrymis.

Mixto: luctū: confusis lachrymis.

LIBER SEPTIMVS.

Iniusus: nō iussus a parentibus sed sponte. Vulgus foemineum: matronæ. Ceu Bruti funere. Iunū Brutū qui reges eiecit vniuersæ matronæ deplorauere & p̄annū luxere. Tela: Caesaris violentia. Funera: mortē. Sed dū: non modo priuatū & p̄ festis diebus: sed etiā festis & qū Caesar triumphabit. Omiserit: miseros eos dicit q̄ metu doloris significationē cogeant dissimulare & nō publice ipsum deplorauerūt Gemituse dere dolorē: hypallage est. Vicerat astra iubar: lucifero inquit orto stel læ aliæ obscurabant. Quū mixto: cū turba superioribus elata victorijs circumsteterit Pōpeius: & petijt ut signū pugnae pponeret. Erat aut signū pugnae vestis purpurea siue cruenta: ut ait Appianus Sed huc ex historijs aliquid afferamus. Cū Pōpeiani de diuidendis bonis & honoribus Caesaris & eius exercitus: decq̄ tabellis ferendis inimicisq̄ persequendis inter se certarent & consultarent. Caesar parata re frumentaria confirmatq̄ militibus tentandū existimauit quidnā Pompeius propositi aut voluntatis ad dimicandum haberet: ex castris eduxit exercitū acieq̄ instruxit: pauloq̄ a castris Pom. lōgius ut progredere ille e castris suis. Pō. castris in colle habitis ad infimes radices montis aciem instruebat: semper ut videbat expectans in quibus locis Caesar se subiceret. Cæ. nullaratione ad pugnam elici posse Pompe. existimans: castra ex eo loco mouere & passim frumentari constituit. Signoq̄ profectionis iam dato tabernaculisq̄ incensis animaduersum est lōgi a vallo esse acie Pom. progressam: ut non in quo loco posse dimicari vide retur. Tunc Caesar ad suos cū iam esset agmen in portis: diffendum est inquit iter in præsentia nobis & de prælio cogitandū. Trahentibus orbem: mundum in perniciē impellentibus. Non visitura totū diem: peritura ante noctem. Tentoria: prætorij castrorū. Accensa tumultu: inflammata concursu. Admouet: propinquas fecit & accelerat. Dira subit rabies: quisq̄ irascitur & præliū cupit. Præcipitare: virgere sine villo sui & publico respectu. Segnis & pavidus: Arguebant Pom. q̄ piger & timidus esset & q̄ gauderet bella prahere ut diutius in regno perseveraret. nam toti orbi & etiā regibus imperabat. Vnde ut Appianus scribit eum regem & Agamennona appellabant. Indulgens regno: incumbens imperio.

Iniususq̄ puer: lacerasset crine soluto

Pectora foemineū ceu Bruti funere vulgus.

Nunc q̄q̄ tela licet paueat victoris iniqui

Nunciet ipse licet caesar: tua funera flebunt.

Sed dū tura ferūt: dū laurea ferta tonanti

O miseri quorū gemitus edere dolorem:

Qui te nō pleno pariter planxere theatro

Vicerat astra iubar cū mixto murmure tur

Castroꝝ fremuit: fatiscq̄ trahētib' orbē (ba

Signa petit pugnae, miseri ps maxima vulgi

Non totum visura diem tentoria circum

Ipsa ducis querit: magnoq̄ accēsa tumultu

Mortis vicinæ pperātes admouet horas

Dira subit rabies: sua quisq̄ ac publica fata

Precipitare cupit, segnis pavidusq̄ vocatur

Ac nimis patiens foci Pōpeius: & orbis

Indulgēs regno: qui tot simul vndiq̄ gētes

ferendum est inquit iter in præsentia nobis & de prælio cogitandū. Trahentibus or

bem: mundum in perniciē impellentibus. Non visitura totū diem: peritura ante no

ctem. Tentoria: prætorij castrorū. Accensa tumultu: inflammata concursu. Ad

mouet: propinquas fecit & accelerat. Dira subit rabies: quisq̄ irascitur & præliū cu

pit. Præcipitare: virgere sine villo sui & publico respectu. Segnis & pavidus: Argue

bant Pom. q̄ piger & timidus esset & q̄ gauderet bella prahere ut diutius in regno

perseueraret. nam toti orbi & etiā regibus imperabat. Vnde ut Appianus scribit eum

regem & Agamennona appellabant. Indulgens regno: incumbens imperio.

PHARSALIAE

Fluris: potestatis. Timeret pacē: ne imperiū & ius in gentes esset depositurus. Reges: vt Deiotarus Arietes & Taxiles. Bella trahi: praeliū differri. nam cū superiores numero essent: certā sibi victoriā pollicebant. Hoc placet. Cū admiratione cōqueri. qd dii eos quos euertere statuerūt in errorē & suae culpam calamitatis inducūt. Vertere: apheresis. Crimen: culpā. Irruimus: vltro imus. Pharsalia: locus ille pntio-
sus & conflictus. Est in Pō. ca. vehementer optat. Cunctorū voces. Vnus Cicero p omnibus Pompeianis est allocutus. Maximus auctor eloquiū. Fabi. sic ait. Dono quodā pudentiā genitus in quo totas vires suas eloquentia experiret. idē apud po-
steros est id est consecutus vt

Cicero iam non hominis no-
men: sed eloquentiā habeat.

Sub iure. potestate cōsulari.

Togaq; pacifico consilio et
iusticia. Saeuus: in patriā ip-
sius. Pacificas secures: consu-
latum. Nō em̄ vi sed consilijs
Catilinae coniurationē deleuit
& ipsum eiecit. Pertulit vo-
ces: locutus est. Iratus bellis:
ferens iniquo animo bella.

Rostra: vnde concinaretur ad
populū aut senatū consuleret

Forum: vbi causas ageret.

Miles: qui militabat sub Pō-
peio. Facundia: eloquentia sua
firmavit & persuasibile facit
causam infirmā. nō em̄ erant
satis validae rationes ad ineun-
dū certamen. Hoc p tot me-
ritis. Suadens praelium Cice-
ro facilem q; victoriā polli-
cens primū a foelicitate argu-
mentatur. Adhortatur q; Ma-
gnū ne fortunā suā pristi-
nam deferat. Inde elicit argu-
mēta ab auctoritate populorū
& regum: & indignitate rei et
pigris fugienda. a deorū pro-
clui benignitate: a vi & con-
tempu fugiendo. Conclu-
dit q; per simplicem complexi-
onem. Tot meritis: quae in
te cōtulit. Velis vti se. vt vti
ris ipsa. Proceres, principes.

Tui. tibi fauētes. Affusi. submissi & genuflexi. Socerum. vt Caesar vincatur.
Rogamus. Syllepsis est directā. & deest nobiscum. Humani generis. A rei indi-
gnitate locus. Merito est indignum. non iniuria censetur iniquum. Vincere lente.
non accelerare victoriā.

Iuris habere sui vellet pacemq; timeret.

Nec non & reges: populiq; querūtur Eoi

Bella trahi: patriaq; procul tellure teneri

Hoc placet o superi: cū vobis vertere cuncta

Propositū: nostris erroribus addere crimen:

Cladib; irruim; nocituraq; poscim; arma

In Pompeianis votū est Pharsalia castris

Cunctorū voces romani maximus auctor

Tullius eloqui; cuius sub iure: togaq;

Pacificas saeuus tremuit Catilina secures

Pertulit: iratus bellis: cum rostra forumq;

Optaret: passus tam longa silentia miles

Addidit inualidā robur facundia causae

Hoc p tot meritis solum te Magne precatur

Vti se fortuna velis procereq; tuorū

Castrorū: regesq; tui cum supplice mundo

Affusi: vinci socerum patiāre rogamus

Humano generi tam longo tēpore bellum

Caesar erit: merito Pōpeium vincere lente

LIBER SEPTIMVS.

Gentibus subactis. Argumēto a maiori ad minus: hoc est cū transcurrendo psequē-
doq; Mythis datē multas viceris nationes: vt Ibei es albanoiq; & adiacentes Bospho-
ro ad Tanatū vsq;. Ingrate: qui tot victorias dijs accepisti nūc deperas. Feruor:
magnanimitas. Causam: q iusta est. Credere: cōmittere deorū potestati. Signa: ag-
las. Proflienti: incurrent in hostes. Pudeat vicisse coactū: cogere vincere cū tuo de-
decore. Si duce te. Argumētatio necessaria: si senatus (inquit) creauit te ducē: & belia
gerunt p publica libertate: habeat ius senatus conferendi praeliū arbitrio suo vel te in-
iusto. Iusto: a senatu. Nobis: in publicū vsum. Cōcurrere: pīari. Quid mūdi: illū
viuere finis quē oēs cupiunt

mori. Vibrant: quāt in Ce-
sarē. Vix signa: maxima est
omniū pugnandi auditas.

Propera: ad victoriā. Nete
tua: ne te cōtepto milites pre-
liū ineant. Scire senatus: sim-
plex cōplexio est: cuius altera
delecta cōcludit esse pugnā-
dū: nā q; senatus milites sub
Pō. nō fatebimur. Si fatemur
erit dilema: & nō cōplexio.

Rector: Pō. Esse dolos. i. q;
pugna tā acriter posceret. Si
placet hoc: clā imprudenti ac-
ciat exercitū culpā in de-
os transferens: excusantq; se:
& ostendens potuisse sine san-
guine & sola fame hostē supe-
rari. qui quidē in eum despera-
tionē iā venerat: vt mori pu-
gnando optaret. Caesarē vero
metu malorū nō magnanimita-
te esse ducem ait. Scelusq; ef-
se cōmittere fortunae certā vi-
ctoriā. Inde conquerit pluri-
bus optatq; mori: eo q; tanta
cede peracta is qui victor erit
efficiet infamis: q; victus cala-
mitatibus affliget. Tempus:
hoc negociū i quo versamur.

Milite: vt militis nō vt du-
cis officium agat. Nil mora-
bor: parebo vobis nec impe-
diā fata. Inuoluat: euertat hu-
manum genus. Nouissima:
vltima. Magne parti: quē pe-
ribit. Accepisse: nō cōstituiſ-
se: sed ab alijs constitutū accipere. Potuit stare tibi nullo vulnere: potuisti absq; san-
guine vincere. Stare: cōstare. Subactū: subiugatū Cg. exercitū traditōe pax seq̄baſ.

Gentibus indignū est et trāscurrēte subactis

Quo tibi feruor abit: aut q fiducia fatiſ

De superis ingrate times: causamq; senatus

Credere dijs dubitas: ipse tua signa reuellēt

Proflientq; acies. pudeat vicisse coactum

Si duce te iusto: si nobis bella geruntur

Sit iuris quocunq; velint cōcurrere campo

Quid mūdi gladios a sanguine cesaris arces:

Vibrāt tela manus vix signa morātia quīſq;

Expectat: ppera: ne te tua classica linquāt

Scire senatus auct: miles te magne sequat

An comes. ingemuit rector: sensitq; deorū

Esse dolos: & fata suae contraria menti

Si placet hoc inquit cunctis si milite magno

Non duce tēpus eget nil vltra fata morabor

Inuoluat populos vna fortuna ruina

Sitq; hoīm magnae lux ista nouissima parti

Testor roma tñ magnū: q cuncta perirent:

Accepisse diem: potuit tibi vulnere nullo

Stare labor belli: potuit sine caede subactum

PHARSALIAE

¶ Captiui: capti. Quis furor o coeci: eos ab imprudentia immanitate arguit. nam in bello civili refugienda est cruenta victoria: dandaq; opera vt sine caede vincatur. Abstulimus terras: rationes quibus victoria certa videbatur aperit. Abstulimus terras: fugauimus eos. Exclulimus: expulimus. nam victus est. Toto: quonia pluri- ma nostra classe tenentur. Ieiuna agmina: esurientia & famelica. Ad praematuras rapinas segetu: ad rapiendam segetem quae primu facta est esui apta. Effecimus vo- tum: fecimus vt vouerit & optaret. Meis: mortibus meoru. Belli pars: sententia est. Non est vltimus inquit ad victoria gradus: quu effectus est vt tyrones pugnare non metuant: modo id pugnandi furore faciant: an multi sunt q metu pugnare volut. Sed for- tissimi est instantia mala dis- ferre & no desperare. His: il- lis ducibus. & hoc dicit quia fugauerat hostem: bis vicerat & ad fame redegerat. Signa: praelij. Qui promptus. Ari- stoteles in ethicis ait. Viri aut fortis est quae hominibus ter- ribilia vident & sunt ea subli- re: quia decorum sit ita facere & turpe non facere. Et ibide. Mortem vero appetere ob fu- gienda paupertate aut amore aut aliud quicq; graue: no for- tis est: sed magis timidi. Qui- dius. Na timidi est optare ne- cem. Aristoteles. Desperans quide meticolosus est. & Ci- cero. Nunq; omni no pericu- lum fugae committendu est: vt imbelles timidiq; videa- mur: sed fugiendum etiā ilud ne offeramus nos periculis si ne causa: quo nihil potest esse stultius. Differre: non lon- ge producere & remorari. Hae tam prospera: certam vi- ctoria. Placet tradere for- tunae: vultis periculo expo- nantur. Discrimen: periculū Malunt: milites mei. Du- cem: meipsum. Res mihi ro- manas dederas: iam quasi de- speratis rebus ad fortunā ap- strophe vititur. Res: imperiū: vt postq; res Asiae. Maiores: auxit em ipse Romanā potentiam. Tuere: defende. Volo mihi ascribi.

Captiuumq; ducem violatae tradere paci
Quis furor o caeci scelerum: ciuilia bella
Gesturi. tumut nec no cu sanguine vincant
Abstulimus terras: exclusimus aequore toto
Ad praematuras segetum ieiuna rapinas
Agmina copulimus: notuq; effecimus hosti
Vt mallet sterni gladijs: mortescq; suorum
Permiscere meis: belli pars magna pacta est
His: quibus effectus est ne pugna tyro paueret
Si modo virtutis stimulus: iraq; calore
Signa petunt. multos i summa pericula misit
Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est
Qui proptus metuenda pati: si cominus instet
Et differre pot. placet haec ta prospera reru
Tradere fortunae: gladio pmittere mundi
Discrimen: pugnare ducem: qua vicere maluit
Res mihi romanas dederas fortuna regedas
Accipe maiores: & caeco in Marte tuere.
Pompeij nec crimen erit. nec gloria bellum

LIBER SEPTIMVS.

Vincis apud superos votis me caesar iniquis
Pugnat: quantum scelere: quantumq; malore
In populos lux ista feret: q; regna iacebunt
Sanguine romano qua turbidus ibit enipheus
Prima velim caput hoc funesti lancea belli
Si sine momento reru: partisq; ruina
Casus est: fer ait: neq; em victoria Magno
Lactior: aut populi inuisum hac clade pacta:
Aut hodie Poepius erit miserabile nomen
Ome malum victi: qd fors feret vltia rerum
Ome nefas victoris erit: sic fatur: & arma
Permittit populis: frenosq; furetib; ira
Laxat: & vt victus violento nauita coro
Dat regimen ventis: ignauuq; arte relicta
Puppis onus trahit trepido cofusa tumultu
Castra fremut aiq; truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis: multorumq; pallor in ore
Mortis venturae est: faciesq; simillima fato
Aduenisse diem qui fatu rebus in aeuum
Conderet humanis: & queri roma qd esset:
Illo Marte pala est: sua quisq; pericula nescit
Attonitus maiore metu quis littora ponto
Obruta: qs summis cernes in motibus aequi
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem
Tot rerum sine timeat sibi: no vacat vllus
Pro se ferre metus: vibi magnocq; timetur
se ferre metus: sibi metuere. Vibi magnocq; Pompeio duci & reipub.

¶ Vincis me inq; vo. cu in- quu sit in bello civili man- co- ferere. Tu tu contra mea pietate a deis id ipetras. Pugnat: no indicat sed coquerit. Regna: reges & nationes. Iacebunt: peribunt. Enipheus: fluuius in pharsalia. Prima velim: vtina inqt ego primu peria mo id fiat sine dano & calamitate partiu mearu. Puncti: mortiferi. Caput h: meum. Mometo: motu & calamitate. Partis mea. Neq; em victoria mala. no plus leticiae ex victoria coseqr q tristitia si victus ero. Inuisum nome si vixero habebor odio vt tate cladis auctor. si fuero victus ero miserabilis. Oe malu: incommoditas. Nefas: scelus & causa mali. Laxat frenos: concedit pliu. metaphora ab eqtib; habenas lenitibus. Et vt victus sic egit inqt vt nauta q a ventis superatis relicta arte vela et nauis vetis pmittit. Coro: vto ab occidere solstitiali. Dat regi. tradit se regedu. Onus pu. ig. puppis grauis & iners sine moderatore. Castra: exercitus milites. Truces: scul. Pulsant pe. icti. Vexat se affectibus varijs: vt spe metu iracupiditate. Fato: morti. Conderet fa. nouu imperiu & forte constitutat: & ob id pliu re ro. obscuraret. Nescit: no sentit: no considerat. Maiore: principiu reipu. Quis litto. argumetu a sibi. nullus est ei q cernes mudu mergi & coelu cadere timeret sibiipsi. Obrupta po. submersa mari. Eqr in su. mo. diluui. No vacat: no vacuū est & no intendit animus ad metuendu dese. Pro

¶ Nec habuere fidē: sed magis acuerunt vt melius penetrarent. Mucro: ensis. quāq;
 p̄prie cuspidē: aciemq; significat. Cautibus: cotibus. Exarsit: plēdidit. Erigit saxo
 recta imponit cotibus vt acuat ducendo ferrū: vel cotes vertendo. Tendunt: hēctūe
 & contendunt. Neruis: cordis. Auget stimulos: parat & acuit calcaria. Siliceat:
 si parua magnis & humana diuinis conferre licet: non aliter acuerunt arma dei bello
 giganteo. Phlegra: campo in thessalia. Tollente: erigente. ga montibus mones im
 poluere. Martius: martis. Incaluit incudibus siculis: recoctus reformatusq; est an
 tro Vulcani apud vulcanias insulas q̄ sunt inter Siciliā & Italiā: vbi Lypara in qua
 antrū Vulcani & hyera vul
 cano sacra. Illic Brontes Ste
 ropes & Pyragmon arma &
 fulmina fabricāt. Qui Neptu
 ni & amphritices filij cyclo
 pes dicunt. Cuspis: telū. Ru
 buit: ignitū est & tinctū. Spi
 cula: ferrū sagittas post pytho
 nē occisum. Crines gorgo
 neos: serpentes. Medusae cuius
 caput in aegide sculptū gere
 bat qd̄ aspicientes vertebant
 in saxa. Egis dicit munimen
 tū pratoris in numine: in ho
 mine vero lorica thoracq; di
 citur: vt indicat libro. x. Mar
 tialis. Cyclos: pyragmon:
 vel vnus ex fratribus. Mu
 sauit: renouauit. Pallenea: pal
 lene oppidū est in Achaia ad
 Sicionē. Pallā vero in Laco
 nia sitū: vt Strabo docet. Sed
 legendū arbitror phalenea. i.
 thessalica. a phalenis oppido
 iuxta phlegrā: vt Plinius ha
 bet. ibi gigantes sunt fulmina
 ri. Non tamen: prodigia cla
 dis nuncia indicat. Prodere:
 manifestare. Notas: signa.
 Quum peteret thessala rura.
 Valerius maximus ait. Pom.
 egressa a Dyrrachio aduersa
 agminē eius fulmina iacta fuisse: signa examini bus obscurata subita tristitia implica
 tos militū animos totius exercitus terroribus & hostias ab altaribus fuisse. Obstitit
 quasi prohibens accensum. Fregerē: rupere. oriunt em̄ ex ipsis nubibus: vt primo li
 bro diximus. In oculis: a facie ipsorū. Faces: faces vestigia lōga faciunt priore par
 te ardente. Bolis vero perpetua ardens: longiorem trahit limitem. Columnas. Pli
 nius inquit. Vocant & columnas quū spissatus humor rigensq; ipse se sustinet: a cui
 similitudine columnā igneam poeta appellat. ¶ Trabibus: trabes bolis similes sunt.
 eas docas vocant quales apparere quū Lacedemonij classe victi imperiū grācias

Nec gladijs habuere fidē: nisi cautib9 asper

Exarsit mucro: tunc omnis lancea saxo.

Erigitur: tēdunt neruis melioribus arcus

Cura fuit lectis pharetras implere sagittis

Auget eques stimulos: frenorq; aptat habe

Si liceat superis hoīm cōferre labores

Non aliter Phlegra rabidos tollente gigātes

Martius incaluit siculis incudibus ensis

Et rubuit flammis iterq; neptunia cuspis

Spiculaq; extenso p̄an Pythonē recoxit

Pallas gorgoneos diffudit in aegide crines

pallēna loui mutauit fulmina Cyclops

Non tñ abstinuit v̄turos prodere casus

Per varias fortuna notas: nā thessala rura

Cū peterēt: totus venientibus obstitit ether

Inq; oculis hominū fregerūt fulmina nubes

Aduersasq; faces: īmensoq; igne columnas

amiserunt. Auidos pytonas: legendū cenfeo Typhonas. Fiunt em̄ Typhones quū
 venti arctius rotati nubē effregerit sine fulmine & vortice faciunt qui Typhon .i. vi
 bratus vocat: vt Plinius ait. Apuleius vero si ignitū nō fuerit fulmen inquit Typhō
 vocat. Clausit: p̄strinxit & terrefecit. Ingesto: quasi immisso siue q̄ extinxerit ali
 quē. Cristas: ornamenta & insignia galearū. Perfudit capulos: manubria ensium li
 quefecit. Erepta pila: tela: e militū manibus ablata. Ferrū nocens: iniusta tela. Fer
 rū: arma dissoluta sunt. Examine: apium multitudine. pr̄terea examen in aris con
 stitit: vt ait Appianus. Maiori pondere: signa inquit grauiora erant: q̄ sudabant la
 chrymas & maiore signiferū
 labor afficiebant. Mersere:
 inclinauere. nam maiore one
 re pressus caput dimittere co
 gebat. Admotus superis: vi
 ctimaq; aufugit populus de
 prendi non potuit inquit Ap
 pianus. Compositaq; trepida
 tione orta ante lucē in castris:
 quū profundo somno correp
 tus esset exercitus ab amicis
 somnū retulit: paulo ante tē
 plū se Ro. cōsecrare visum ve
 neri victrici voti Cēsar igna
 rus. Admotus superis: de pu
 tat sacrificio. Discussa: quā
 disciebat siue concussit. Iecit se
 praeceps. pr̄cipitauit. Sacris
 funestis. in sacra funera. At
 tu. In Cēsare poeta inuehit.
 q̄ fuerit cupidus animarū pu
 gnē. sed em̄ stygios deos inuo
 cauisse insinuat. quū cōstet
 ipsum media nocte perfectis
 sacris Martē inuocauisse. eius
 q̄ parentē Venerem & tēplū
 victoriæ fauenti gratis Ro
 mae dedicaturum vouisse. si
 rite peregrisset. vt ait Appian⁹
 Quum autē fulgure coelo la
 bes e Cēsare ad pompeiana ca
 stra penetrasset ibidemq; exer
 citus esset. qui in exercitu pō
 pelano aderant quippiā splen
 didum ab hostibus ad se futu
 rum pr̄dicabant. Cēsarem autē in Pompeiū insurgentē gloriam eius extincturum.
 Litasti. placasti. Quos superos. illos deos scelerum quos vocasti. Numina. deos
 inferos & tartareos. Iam dubiū. dubitandum est inquit an hac quā dicemus prodi
 gia fuerint vera. aut prae metu hāc oculis militum sint subortae imagines. Concurrē
 re. concertare vt mons monti illideretur:

Et tradibus mixtis auidos Pythonas aquarū

Detulit: atq; oculos ingesto fulgure clausit:

Excussit cristas galeis: capulosq; solutis

Perfudit gladijs: ereptaq; pila liquauit

Aethereoq; nocens fumauit sulphure ferrū

Nec nō in numero cooperta examine signa

Vixq; reuulsa solo: maiori pōdere pressum

Signiferi mersere caput: rorantia fletu

Vsq; ad thessaliā romana: & publica signa

Admotus superis discussa fugit ab ara

Taurus: & emathios p̄ceps se iecit in agros:

Nullaq; funestis inuenta ē victima sacris

At tu q̄s scelex superos: quas rite vocasti

Eumenidas cēsar: stygij q̄ uumina regni

Infernūq; nefas: & mersos nocte furores

Impia tam saeue gesturus bella litasti:

Iam dubiū: mōstris ne deū: nimio ve pauidi

Crediderint multis cōcurrere visus olympo

rum pr̄dicabant. Cēsarem autē in Pompeiū insurgentē gloriam eius extincturum.
 Litasti. placasti. Quos superos. illos deos scelerum quos vocasti. Numina. deos
 inferos & tartareos. Iam dubiū. dubitandum est inquit an hac quā dicemus prodi
 gia fuerint vera. aut prae metu hāc oculis militum sint subortae imagines. Concurrē
 re. concertare vt mons monti illideretur:

PHARSALIAE

Hæmus: mons in vallē cōuertī. Foedere nocturnas: vīsi sunt atdidit voces & clā
mores pugnantū e pharsalia. Vale. max/nius inquit. Cōstat in delubris deū sua spō
te signa cōuersa militarē clamorē strepitūq; armonē adeo magnū Antiochiæ & Pole
monide auditū vt in muro cōcurreret. Sonitū tympanorū pergami abditis delubris
editū &c. Ire p beboeida: fluere p beboeidē lacū: qui est ad Demetriadē: vt dixim⁹
supra. Oſseam: quæ apud Oſsam est montē. Rapidus: velox in torrentis similitu
dinē. Inq; vicē: Temēsis. Opertos tenebris: caput vmbra circūdatū videbant ha
bere. Incubere: circūfusam esse. Patres: manes parentū & cōsanguineorū. Mentis
bus: militū. Qd turbacōscia
q; auditate certādi appetebāt
patres fratresq; aliāq; patriam
iugulare. Tumultu: metu et
turbatōe. Subitos furores
ipsa prodigia & imagines.
Omen scelerū: auguriū ad sce
lera pſcienda. Quid mirū:
nō mirū est inquit breui mori
turos fuisse furore cōreptos:
si mens hoīm solet futura ma
la pſoscere. Lymphato: furi
oso. Lymphati em & lym
phatici furiosi appellant a vi
tio lymphę. i. aquę: sicut Ger
iti a cerere. Præsaga: pſcia.
Tyrijs q gadib⁹: romani oēs
q tunc apud exteras nationes
hospitabant eo die mœsti fue
re mœrorisq; causam ignora
bant. Gadibus: insula in Hi
spania in qua Tyrii gades op
pidū edificarūt: vt dixim⁹ li.
v. Araxē: fluuiū q p Arme
niā lenissimus labit: inde vō
præcipitat. Sub quocūq; die
hoc est luce & regione q sub
syderibus est. Ignorat: cau
sas doloris. Quid perdat: qui
propinqui pereāt. Euganeo
Euganeus Venetiæ mons ad
patauiū vbi sunt optima pa
scua. Aponus: fluuiū in agro
patauiū qui ex fonte nebulas
exalat. Timauī: Timau⁹ est
Venetiæ fluuius qui delatus
e montibus cadit in profun
dū: deinde infra terram absor
ptus stadijs circiter trecētis &
xxx. erūpit in mare: vt Possidonius ait. est Timauus portus & lucus. Antenorei: ad

Pindus. & abruptis mergi cōuallibus emus
Edere nocturnas bellī pharsalia voces:
Ire p oſſeam rapidus Beboeida sanguis:
Inq; vicē vultus tenebris mirant opertos
Et pallere diem: galeisq; incumbere noctem
Defunctosq; partes & cūctas sanguie ūbras
Ante oculos volitare suos: sed mētibus vnū
Hoc solamē erat: qd voti turba nefandi
Conscia: q patrū iugulos: q pectora fratrū
Sperabat: gaudet mōstris: mētisq; tumultu
Atq; omē scelerū: subitos putat esse furores
Quid mirū ppſos: q̄s lux extrema manebat
Lymphato trepidasse metu: pſaga malorū
Si data mēs hoī est: tyrijs q gadidus hospes
Adiacet Armeniūq; bibit romanus araxem
Sub quocūq; die: quocūq; ve sydere mundi
Mœret: & ignorat causas: animūq; dolentē
Corripit Emathijs qd perdat nescit in arijs.
Euganeo: si vera fides memoratibus: augur
Cōlle sedens Aponus terris vbi fumifer exit
Atq; antenorei dispergit vnda Timauī

LIBER SEPTIMVS

quē Antenor troianus cū duobus milibus hominū & quingentis venit. Dispergit
diuidit. habet em septem fontes. Impia arma concurrūt: praeliū ciuile conseritur.
Notauit: animaduertit & præsensit hoc extonitū & fulminibus hoc est ex roman
tia. Perspexit: cognouit. Totū æthera: omnia sydera. Obsistere: nō obtemperare et
solitos cursus nō agere. Seu numen: siue solis obscuritas & pallor praeliū indicauit.
Egit: eduxit. Dissimilē: quia fuit magis prodigiosus. Explicat: emittit aperit. Si
cuncta: si homines diuinatore adhibito prodigia obseruassent: facile eadem pharsali
cam præsensisset. Pharsalia: cedes ipsa. Spectari: cognosci intelligi. O summos ho
minū: admiratione plena lau
datio in Romanos qui ea tē
pestate fuerunt. quoniam totus
mundus & cuncta sydera de
calamitate eorum signa dede
runt. Fatis: morti. Vacauit
intentum fuit. Hæc apud fe
ras gentes. quū legentur audi
entur hæc a minoribus tan
tis concitabunt affectibus: vt
non præterisse hæc mala, sed
ventura esse sint existimaturū
Fama sua. quia tam miranda
sunt vt seniores sint iuniori
bus narraturi. Siue aliquid:
siue ego meis illa carminibus
illustrabo. Vota peritura. de
siderabunt frustra lectores vt
Pompeius victor futurus sit.
Non transmissa. non præte
rita. Venientia. futura. Mi
les vt aduerso. quo ordine pō
peius acies struxerit narrat.
Sed latius apud Appianū &
Cæsarem leges. Vterq; italos
in tres acies diuisos in fronte
collocauit. modico interualle
inter se distantes. Supra hos
equites per partes cornibus at
tribuit. quib⁹ sagittarij & fu
ditores ministri erant. Socio
rū vero copias veluti ad ostē
tationem quandam protule
rūt Radiatus ab aduerso ictu
phœbi: reperiçsus a sole ori
ente. Lumine. armorū splen
dore.

195 Venit summa dies: gerit res maxia dixit:
Impia cōcurrūt Pompei: & cæsaris arma:
Seu tonitrus: ac tela Iouis pſaga notauit
Aethera seu totum discordi obsistere coelo.
Perspexitq; polos seu lumē in æthere mēstū
Solis in obscuro pugna pallore notauit
Dissimilem certe cunctis q̄s explicat egit
Thessalicū natura diem: si cuncta perito
Augure mēs hoīm celi noua signa notasset
Spectari e toto potuit pharsalia mundo
O summos hoīm quorū fortuna per orbem
Signa dedit: quorū fati cœlū omne vocauit
Hæc & apd feras gentes: populosq; nepotū
Siue sua tantū venient in secula fama
Siue aliqd magnis nostri quoq; cura laboris
Nominibus pdesse pōt: cū bella legentur
Spesq; metusq; siml: perituraq; vota moue
Attonitiq; oēs veluti veniētia fata (bunt:
nō trāsmiſſa legēt: & adhuc tibi magne faue
Miles vt aduerso phœbi radiatus ab ictu (būt
Descendens totos pfudit lumine colles

PHARSALIAE

Non temere iussus: ordinatus in acie phalangē (vt ait Appianus) in medio regebat Scipio Pompeij focer: in sinistro cornu Domitius: in dextro Lentulus constitit. Afranius & Pompeius exercitus curae praefuere. Cæ. duces aderat Sylla Antonius & Brutus. Cæsar ipse vt assuerat legioni decimæ praefedit. Cæsar duo supra. xx. milia militū secū habuit: inter quos equites circa mille annuerant Pom. bis totidē secuti sunt. in quibus septem milia equitū fuere. Qui autē de his verisimilia loqui existimant. lxx. milia Italorū hoc praelio in vno cōcurrisse memorant: qui minorē numerū describūt lx. milia: qui rem magis extollunt. xl. milia extitisse aiunt. Horū sexcuplū Pō. Alij tribus ex partibus duas illi ascribunt. Cornus: genitiuus: antiquus quo saepe Pl. viit. Vt ceteris em hic cornus & hic genus dicebant. Lentule. Poeta cū Appiano & Plutarcho nō cōuenit. Domiti. L. Domitius in Pō. castris. Gn. vero i Cæ. erat. Aduerso numine: quia infelix in prelijs. Frōs dextri martis: dextri cornu. Robur. firmitatē mediā. Defant: spissant. E terris cylicū Cylices qui sub Scipione militabant in medio erant. Miles in hoc: militē appellat: sed certū est cū eo Pō. imperium adēquasse: quū primū in thessalia venit. In orbe libyco: in libya quo pharsalica reliquie serēpient. Cappadocū: qz rex Ariarathes aderat. Ponticus: ex ponto regione. Laragus habenis: q laxis loris vti Plurima: magnā partē. Tetrarche. is tetrarcha dicit qui quartā regni partem obtinet: vt Taxiles qui princeps armenos intra Euphratē adduxerat: & magabares supra armēniā qui praefectus erat Artapir regis & Deiorarus Gallo grecia rex. Omnis purpura: ois rex. methonymia. Ferro: potentia & imperio. Illuc in postrema ad fluuios acie. Cydones: hi Cretenses sunt qui Solino auctore primis remis sagittisqz valuerunt. Dicit a Cydone vrbe: vnde & spicula Cydonia dicuntur & mala. Ichureis: ichurei populi malefici in Laodicea apud libanū montē auctore Strabone. Inde: a media acie. Truces galli: eos intellige qui cum Rosilio & Egeallobrogibus fratribus a Cæsare ad Pompeiū transfugerant. In hostem solitū: in Cæsarem contra quē pugnare in Gallia solebatur. Iberia Hispania. Cetræ: scuta lunata

Non temere iussus capis: stetit ordie certo
Infelix acies: cornus tibi cura sinistri
Lentule: cū prima: q tū fuit optima bello
Et qrtā legione datur: tibi numine pugnax
Aduerso domiti dextri frōs tradita martis:
At mediū robur belli fortissima densant
Agmina: q Cālicū terris deducta tenebat
Scipio: miles i hoc libico dux primus i orbe
At iuxta fluuios. & stagna vndatis eniphei
Cappadocū mōtana cohors. & larg⁹ habēis
Ponticus ibat eques: sicci sed plurima cāpi
Tetrarche regesqz tenent: magniqz tyranni.
Atqz omnis latio quæ seruit purpura ferro
Illuc & libyæ numidas: & creta cydonas
Misit: ithureis cursus fuit inde sagittis
Inde truces galli solitū proditis in hostem
Illic pugnaces cōmouit Iberia cetras

Cetra

LIBER SEPTIMVS:

Eripe victori: Cohortatio vt omnē exercitū & gētes de quibus triūphauit in clade emittat: vt desinat Cæ. quibus imperet. Illo forte diximus ex Appiano historiam. Statione: castris. Moturus signa: pfecturus frumentū. In cāpos pla. supiorib⁹ ei diebus a mōtis radicib⁹ Pō. acies nō discesserant. Aeger morae impatiētes & ad oia subitū.

Eripe victori gentes. & sanguine mundi
Fuso. magne semel totos cōsume triūphos.
Illo forte die cæsar statione relicta
Ad segetū raptus moturus signa: repente
Conspicit in planos hostē descendere cāpos
Oblatqz videt votis sibi mille petitum
Tempus. in extremos q mittere oia casus:
Aeger quippe morē flagrasqz cupidie regni
Cooperat exiguo tractu ciuilia bella
Vt lentū damnare nefas: discrimina postqz
Aduentare ducū: supremacqz prelia vidit:
Casuram fatis sensit nutare ruinam
Illa quoqz in ferrū rabies prōptissima: paulū
Languit. & casus audax spondere secūdos
Mens stetit in dubio quā nec sua fata timere
Nec magni sperare sinunt. formidine merfa
Profiliū hortando melior fiducia vulgo.
O domitor mundi rex: fortuna mearqz
Miles: adest toties optatæ copia pugnae
Nil opus est votis. iam fatum accersite ferro
In manibus vris: quātus sit cæsar habetis
Hæc ē illa dies: mihi quā Rubicōis ad vndas
Promissam memini: cui⁹ spe mouim⁹ arma:
In quā distulimus vetitos remeare triūphos
ducere non potuimus redirent: recuperarent & eis potestemur.

Flagrans: ardēs. Damnare: maledicere deestari. Exiguo tractu: paruo spacio q pugna differebat. Vt lentū nefas: vt scelus tardū. Ruinā nutare: calamitatē instare. translatio a tremētibus ædificijs. Rabies furor pugnādi. Languit: refrigit cogitatōe periculi & metus. Audax spon. cōfides & victoriā sperās. Quā: mētē. Nec sua fa. quū em suā foeli citatē considerabat nō metuebat: cū Pō. nō sperabat. Merfa: dissimulata vel pulsa. Profiliū: exorif. Fidutiā: ppositū ex sua fide susceptū. O domitor. milites diuersis rationib⁹ excitaturus & maxime a premo: magnitudie si vicerint & a metu supplicio: si fuerit supati facile victoriā pollicet exordisqz a beniuolētia a psona militū & sua. Regni: qd Pō. parat. Fortuna: foelicitas Copia: facultas. Votis: vovere deis. p pugna. Accersite fatū: aduocate mortē. In manibus: in prāte. Quātus sit: qz tūc qz siue magn⁹ siue paruu: siue foelix siue infelix. Promissam: eos datē fidei admonet. Milites em dextris elatis pmiserat se vltū ire iurias Cæ. & tribunos: facturosqz oia & etiā patriā incēluros. Rubiconis: fluminis. de quo lib. primo. Ad vndas rubi. quū vos traiecturus essem. Cuius spe: de victoria non dubitamus. Vetitos triūphos remea. vt triūphi quos

PHARSALIAE

¶ Hæc eadē. Locus ab vtili & iocundo. Pignora filios. Penates: domos & domesticos deos. Et emeritos faciat. ¶ liberabit vos a militia cū præmijs q̄ dant emeritis hoc est his qui militiæ tēpus & officiū impleuerē. Hec fato: argumentū a spe glorię & infamiæ metu. nā illos q̄ vicerint causa q̄ si deis iudicibus pbanda videbit. Si p me. A maiore ad minus argumētatio. Ferro flammaq̄ petistis: iustis in patriā parati elicere & incēdere si oportuisset. Truces: terribiles & crudeles. Exoluite gladios culpa. efficit ut dicat vos p iusticia dimicuisse & est locus a metu probri. Est pura: habet innocens. Mutato iudice: si sub aduersario indicat. hoc est si vicerit aduersarius. Nō mihi res: beniuolentiā captat q̄ nō in insulā sed in militū vilitatē bellū gerat. ipse em priuati & modestū

ciue agere statuit: mō illa præmia consequē. Mihi: ad meā vtilitatē. Libera: nō subiecta Pō. Cōponere: cōstituere. Modicū: tēperatū modestū: nō ambitiosum nō impotētē

Plebeia: vili populari. Re: cūso esse nihil: patiari fieri q̄lis cūq̄ etiā rex. Inuidia: vt ego odio habear. Nec sanguine: facie victoriā de tyronibus & ignauis fore ostēdit. Gymnasijs. gymnasiū pprie locus est vbi corpora exercent. Dicitū a qd̄ est exerceo: siue a qd̄ est nudus. nā expe-

ditū & nudū certare & luctari solebāt. Ignaua: i bellis molis. Barbaries dissona: barbari diuersarū linguarū. Quare Vegeti⁹ ait. Necesse est tardū ad victoriā puenire q̄ dissepant anteq̄ dimicet. Nō latūra clamorē: terrendā & fugiturā solo clamore exercitus sui ciuilia pauce. suos a paucitate eorū in q̄ sunt pugnatūri cōfirmat. Oēs em nōrāt pō. esse numero superiores: a qua re trepidationē diminuit. Pauca ma. fa. pauce multitudines

pugnabūt. Magna ps pugnauit. magna ex pte romanorū hostes barbari occidēt. Leuabit: alleuabit tanq̄ pressū. Famosa: quæ fama tm̄ valēt non re & viribus. Et sic dixit famosa quasi numeri oīa.

Hæc eadē est hodie: q̄ pignora: q̄q̄ penates Reddat: & emeritos faciat vos Marte color. Hec fato q̄ teste pbet: q̄s iustius arma (nos. Sūperit hæc acies. victum factura nocētem Si pro me patriā ferro. flammisq̄ petistis: Nūc pugnate truces: gladiosq̄ exoluite culpa Nulla manus belli mutato iudice pura ē (pa Non mihi res agit: sed vos vt libera sitis Turba pcor: gentes vt ius habeatis in oēs Ipse ego priuatæ cupidus me reddere vitæ Plebeiaq̄ toga modicum cōponere ciuem Omnia dū vobis liceant: nihil esse recuso Inuidia regnate mea: nec sanguine: multo Spem mūdi petitis: graijs delecta iuuentus Gymnasijs aderit: studioq̄ ignaua palestræ Et vix arma ferēs. & mixtæ dissona turbæ Barbaries: nō illa tuhas: nō agmine moto Clamorē latura suum: ciuilia pauca Bella manus faciēt pugne ps magna leuabit His orbē populis: romanūq̄ obteret hostē Ite pignauras gentes: famosaq̄ regna

LIBER SEPTIMVS.

Et primo ferri motu p̄sternite mundum

Sitq̄ palam: q̄s tot duxit Pōpeius in vrbē

280 Curribus: vnus gentes nō esse triumphī

Armenios ne mouet: romana potētia cuius

Sit ducis: aut emptū nimio vult sanguine q̄sq̄

Barbarus: hesperijs magnū pponere rebus:

Romanos odere oēs: dominosq̄ grauatur

285 Quos mouere magis sed me fortuna meorū

Commisit manibus: quorū me gallia testem

Tot fecit bellis: cuius nō militis ensē

Agnoscat: celumq̄ tremēs cū lancea transit

Dicere non fallar: quo sit vibrata lacerto

290 Quod signa ducē nunq̄ fallentia vestrū:

Conspicio: faciesq̄ truces: oculosq̄ minaces

Vicistis: videor fluuios spectare cruoris:

Calatosq̄ simul reges: sparsumq̄ senatus

Corpus: & imensa populos in cade natantes

295 Sed mea fata moror: qui vos in tela ruentes

Vocibus his teneo: veniā date bella trahēti

Spe trepido: haud vnq̄ vidi tā magna datū:

Tāppe me superos: cāporū milite puo (ros

Absumus a votis: ego sum: cui Marte pacto

300 Quæ populi regesq̄ tenent: donare licebit.

Quoue poli motu: quo cœli sydere verso

Thessalica tantū superi permissis oræ:

Aut merces hodie bellorū: aut poena parat

Cæsareas spectare cruces: spectate cathenas

¶ Mundū: reges & populos. Sitq̄ palā: cōtēnit res aduer-

sarij: q̄ de imbellibus triūpha uis. Sitq̄ palā: manifestet.

Tot curribus: triūphis. Nō esse vnus triūphi: nō suffice-

revni triūpho nostro. Armenios ne mouet. i. curāne Ar-

menij q̄ Romæ præsūt. Et his verbis suos liberat metu ostē-

dēs barbaros Pō. odisse & facile fugituros Nimio sangui-

ne: multorū morte. Præpone re magnū: pponat q̄ Pō. re-

gnet. Grauant dños: moleste ferūt: & q̄s nouerūt magis

odere. Sed ne fortuna: meliori se loco q̄ sit Pō. esse ostēdēs

suos sibi cōciliat. ille em inimicis se credidit: ipe fortes & iug-

ditatis amicissimos defensores habet. Meorū: amicorū.

Quorū testē: quorū totiens virtutē spectauit. Trāit eorū

volat p̄ aera. Non fallar: ga noui cuiusq̄ vires. Qd̄ si si-

vi ex anī affectu vultū cōponāt astute horat. Videor flu-

centā sibi victoriā pollicet: si re truci aio gesserit. Sed mea

fata mo. ga p̄ opros cernit se ipsum arguit: cū fortes adhor-

tatione nō egeant. Trepido: dubio. Haud vnq̄ vi. a deo rū

benignitate loc⁹. Tāppe me: tāppitios: hi q̄ fauēt nobis. ppe nos esse dicunt et ppi

tij. Absum⁹ a vo. distam⁹ a victoria. Limite: termino.

Ego sū: a sumorū p̄miorū spe adhortatio. Quoue. admirat

thessalig fatū & prātē. Quo fide. q̄ cōuerside aut regressi

one planete. Tantū: vt sit rerū dñā creatura. Thessalica

orū. vbi pugnādū est Cæsareas: ab icomodis futuris si ho-

stis vicerit vitādis argumētat

PHARSALIAE

Positū rostris: affixū in suggero q̄ erat in tēplo cui nōmen rostra. Effusa: dilania
ra. Nefas septorū: multos reges & dños sua omnia libidine moderatores. Septorū
septū diciē locus tabulis in cāpo martio clausus: i quo magistratus creabant: & ideo
p̄ interpretatiōē inquit. Prælia clausi cāpi: alludens ad q̄tuor legiones quæ in vil
la publica cāpi martij iussu Syllæ cæsa fuerunt. Cū duce Syl. cū Pō. q̄ Syllanus fuit
& Syllæ imitator crudelitātē. Vestri cura: cōsiliatio est. Nā me: confutatio. Sors q̄
ta manu: mors manufacta. Dij quorū. Locus cōquestionis qua suā clementiā pieta
tēq̄ indicat: & aduersariorū iram & crudelitātē significat. Quorū curas tellus labor

Et caput hoc positū rostris: effusaq̄ mēbra: 975
Septorumq̄ nefas, & clausi prælia campi
Cum duce syllano gerimus ciuilia bella.
Vestri cura mouet: nā me secura manebit
Sors quesita manu: fodientē viscera cernet
Me mea: qui nondū victū respexerit hostē 980
Dij quorū curas abduxit ab æthere tellus
Romanusq̄ labor: vincat: quicūq̄ necesse
Non putat inuictos sæuū distingere ferrū
Quiq̄ suos ciues: q̄ signa aduersa tulerunt.
Non credit fecisse nefas. Pompeius in arcto 985
Agmina vestra loco vetita virtute moueri
Cum tenuit: quāto satiauit sanguine ferrū.
Vos tñ hoc oro iuuenes: ne cedere quisq̄
Hostis terga velit: ciuis qui fugerit esto.
Sed dū tela micant nō vos pietatis imago 990
Villa: nec aduersa conspecti fronte parentes
Cōmoueant. vultus gladio turbate verēdos
Siue quis infesto cognata in pectora ferro
Ibit: seu nullum violabit vulnere pignus:
Ignoti iugulū ranq̄ scelus impetat hostis. 995
Sternite iam vallum: fossasq̄ iplete ruina
Ruina: aggeris.

LIBER SEPTIMVS.

Exeat: vt plenīs acies nō sparsa manipulis:
Parcite ne castris: vallo tendetis in illo
Vnde acies peritura venit. vix cūcta locuto
Cesare: quēq̄ suū mun⁹ trahit: armaq̄ raptū 990
Sumpta viris celeris capiūt præfagia belli
Calcatīq̄ ruunt castris: stant ordine nullo
Arte ducis nulla: permittunt omnia fati
Si totidē magni soceros: totidemq̄ petentes
Vrbis regna suæ funesto in marte locasset 995
Non tam præcipiti ruerēt in prælia cursu
Vidit vt hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius: nullasq̄ moras permittere bello
Sed superis placuisse diem: stat corde gelato
Attonitus: tantoq̄ duci sic arma timere 999
Omē erat: p̄mit inde metus: totūq̄ p̄ agmē
Sublimi profectus equo: quē flagitat inquit
Vestra diem virtus: finis ciuilibus armis
Quē quesistis adest. totas effundite vires
Extremū ferri supest opus: vnaq̄ gentes 995
Hora trahit. quisq̄ patris: charosq̄ penates
q̄ sobolē: ac thalamos: desertaq̄ pignora q̄
Ense petat medio posuit de⁹ oīa cāpo (rit:
Causa iubet melior superos sperare secūdos
Ipsi tela regent per viscera cæsarīs: ipsi 999
Romanas sancire volent hoc sanguine leges
Si socero dare regna meo: mūdūq̄ pararent
Achillē. Sācite: firmare leges. Hoc san. morte Cæ.

¶ Nō sparsa: nō dissipata. sed
ordinib⁹ integris. Parcite ne
castris: nolite castris hostium
abstinere. Tēdetis: tēoria af
figetis. Acies: hostilis. Vix
cūcta locuto: cū vix porasset
Quēq̄ suū mu. tra. luti offi
ciū q̄q̄ obuiit. Sūpta ceres
corpus prædio curauerūt: qd
facere cōsueuerūt (auctore Ve
getio) vt citiores redderent.
vt & lōgiore cōflictū nō fati
gatores inedia. Præfagia: p̄dī
uinatiōes auguria q̄ Cæ. dixe
rat. Nullo ordie: imo struxit
acies Cæ. aderantq̄ eius duces
Sylla Antonius Brut⁹: & ip̄e
decim⁹ legionis p̄fedit: vt dixi
mus ex Appia. Soceros: ini
micos Pōpeij q̄lis ip̄ie. Pe
tētes regna: romanū imperiū
affectantes. In marte: in acie.
Vt: postq̄. In re. ex opposi
to e regione cōtra se. Gelato
formidoloso. Omen: malū
auguriū. Premit met⁹. diffi
mulat metuere. Per ag. p̄ ex
ercitiū. Quē flagitat: varia
adhortatione milites excitat:
& ob iustā causam de dijs be
ne sperādū. Inde facil. victo
riā fore ostendit a maiore copia
rū numero & viroꝝ auctori
tate. Vtq̄q̄ epilogō p̄ cōmise
rationē Adest finis: si fortiter
pugnaueritis. Extremū ferri
su. solū plū restat. nā in rob⁹
reliqs sum⁹ supiores. Trahit
in periculū rapit Thalamos
vxores. Sobolē: filios. Pig
nora: cōsanguineos necessari
os & charissimos vt paulopost
Si q̄s post pignora tātā. Me
dio: cōi et nō nisi pugnādo po
tiri possum⁹. Secūdos: p̄piti
os fauētes. Melior: iusta. Re
gēt: dirigent tela vt paradīs in
Si socero. cōfirmat qd dixit ar
d in

PHARSALIAE

gentissima electura ex qua conficit syllogismū. ¶ Fatist ex ordine fatali & naturali morte ga sum senex. Nō irator: sed benignor: & fauentiū. Pompeiū. Emphatice dixit. nā est solitus extinguere bella ciuilia & duces eor: vt Perpennā Carbonē Sertoriū. Quē vincere possent: a sua diligentia & socioꝝ auctoritate argumentat. Cōtulinus: in vñ adduximus. Clari viri: vt reges tetrarchæ dynastæ. i. potentes. Sacra imāgie venerabili exēplo & apparētia. Reduces: in vitā reuocatos. Vouētes ca. fa. q. p. rep. se deuouerēt. Hinc staret hinc fauerēt nobis. Coactæ: coadunatæ. Exciuerē tātas ma. emiserē ad p̄liandū q̄ alias nunq̄. Quicq̄d hoīm. q̄teunq̄ hoīes cōtinent inter meridiē & extremū septētrionē. i. in hac tēperata zona pugnāmus. Sumus sub notō & boreā. sub meridiē & septētrione. Cōprensū limite. q̄d cōp̄dēt & terminat extrema p̄te zodiaci. i. tropico cācri & circulo arctico circuli ei signiferi zodiacū dicim⁹. Nōne: facile se obruere & circūuenire Cæ. posse oñdit. Cornib⁹ acieb⁹ extremis. Pauca victoria de: exi. sat sunt ad victoriā pauci fortissime dimicātes Sic supra. Ciuilia pauca bella manus faciēt. Nō sufficit: nō pōt oīs n̄ros exercere ad suos cōficiendū. Credite: a pietate & miseratiōe mouere aīos irritareq̄ studet. E sumis me. & tectis. Senatū grā. senatores senes. Veritūq̄ ēta. q. militare. nō pōt. Occurrere: occurredō p̄cari. Metuentē dñi: q̄ metit libertatē amittere & cē. subiugari. Populū fu. minores q̄ sunt futuri serui si fortē nō pugnaueritis. Hæc turba minores. Hec: p̄sens popul⁹. Si q̄s. cōmiseratio q̄ exponit euerura sibi incōmoda p̄ter dignitatē. Tanta pignora. tam magnas & vrgentes causas & tot vobis charissima.

Præcipitare meā fatis potuere senectam
Non iratorū populis: vrbīq̄ Deorū est
Pompeium seruare ducē: q̄ vincere possent
Omnia cōtulimus: subiere pericula clari
Sponte viri: sacraq̄ antiquus imāgie miles
Sic curios his fata darent: reducesq̄ camillos
Tēporibus: Deciosq̄ caput fatale vouentes
Hinc starent: primo gentes oriente coacte
Innumeraq̄ vrbes: quātas in praelia nunq̄
Exciuerē manus: toto simul vtimur orbe
Quicq̄d signiferi cōp̄ensum limite cycli
Sub notō & boreā: hoīm sum⁹: arma morte
Nō ne sup̄fuis collectū cornib⁹ hostē (mus
In mediū dabimus: pauca victoria dextras
Exigit. at plures tantū clamore cateruæ
Bella gerēt. cæsar nostris nō sufficit armis
Credite pendentes e summis mœnib⁹ vrbis
Crinibus effusis hortari in praelia matres.
Credite grandæuū: vetitūq̄ ætate senatū
Arma sequi: sacros pedibus. p̄sternere canos
Atq̄ ipsam dñi metuentē occurrere Romā
Credite qui nūc ē: popul⁹: populūq̄ futurū
Permixtas afferre preces. hæc libera nasci
Hæc vult turba mori. si q̄s post pignora tāta

LIBER SEPTIMVS:

¶ Volueret ante pedes: p̄sterneret me & in genua misericordiā excitandā erigerem. Ludibriū: irrisio. Pudor: infamia vestra ex ignauia. Depcor fata: auerto repellō in foelicitatē. Turpes annos extre. car. infamē vitā vltimæ ætatis meæ. Extremus enī vitæ cardo est senectus in q̄ vltima ætas se vertit. Flagrāt: exercitant ardent. Voce oratione. Virtus erigit: magnanimitati euadūt. Si. Quis. Placuit mori: cōstituit vel le mori p̄ dignitate patriæ Pompeiūq̄ defendenda. Si: quia. Cōcurrunt: cōcurrere incipiūt. Vtrinq̄: & Cæsaris & Pōpeiū castris. Pari: cōcitato. Hos: pōpeianos. Iratū: Cæsaris quē meuebant. Illos: Cæsarianos. Hæc facient: cōquestio & deploratio futuræ calamitatis. Facient: extinguēt tantū hominū quantū ætas futura nō poterit reparare: etiā si in pace p̄petua vixerit. Nō expleat: cōpleat & reparet. Vt: quis Vacet a ferro: viuāt in pace. Iste mars: istud praeliū. Futuras: ceciderūt em ex quibus erant innumeri alij orituri. Eui venientis: future gratis. Erepto nata. subtracta natiuitate. Feret: auferet. Omne latinū: numerosi milites populūq̄ latinorū. Fabula: q̄ nō crederet latinū adeo populosum fuisse. Gabios: Gabij in p̄ne stina via syri: vbi lathomiae sunt plusq̄ relique lapides romæ suppeditantes. Distant romā & prenestē ex equo stadia centū. Veios: Vei oppidum in hetruria ad vicinū ab vrbe lapidē vicinūq̄ fidētib⁹. Chorāq̄: oppidū in Latior quod a Chora fratre tyburtij conditū est: ad sinistram viā ap̄ p̄z nō longea Velitris. Albanos lares: albā ipsam q̄ deleta est. Laurentinos: Laurentiū oppidū in latio latini regis Rus vacuū: inhabitatū. & est oppositio. Nocte coacta: q̄ ipse cogit ire ad sacra q̄ illic sunt Ioui albano in latinis feriis: ex veteri Numæ Pōpiliij instituto. Iussisse: q̄ iusserit Nō carpsit: nō imminuit hæc oppida. Edax: consumptrix regū & q̄atterit oīa. Monumenta putria: vestigia & reliquas solutas & lapidas.

Pōpeio locus est: cū prole & cōiuge supplex
Imperiū salua si maiestate liceret
Volueret añ pedes Magn⁹: nisi vicitis: exul
Ludibrium sokeri: vester pudor: vltima fata
Deprecor: ac turpes extremi cardinis annos
Ne discam seruire senex: tā mœsta locuti
Voce ducis flagrāt animi: Romanaq̄ virtus
Erigitur: placuitq̄ mori: si vera timeret
Ergo vtrinq̄ pari cōcurrunt agmina motu:
Irarū metus hos: regni spes excitat illos
Hæc faciēt dextræ quicquid nō expleat ætas
Villa nec humanū reparet genus oībus aīis
Vt vacet a ferro: gentes mars iste futuras
Obruet. & populos aui venientis in orbem
Erepto natale feret. tunc omne latinum
Fabula nomē erit: gabios: veiosq̄ Coramq̄
Pulvere vix tectæ poterūt monstrare ruinæ
Albanosq̄ lares: laurentinosq̄ penates
Rus vacuū: q̄d nō habitet nisi nocte coacta
Inuitus: quæstusq̄ Numā iussisse senator
Nō ætas hæc carpsit edax: monimētāq̄ rerū

PHARSALIAE

Crimen ciuile: culpā belli ciuilis. Quo: in quā miserā sortem reēdimus: ut nec vrbes replere nec agros colere valeamus. Vna vrbs: sola roma. Inūcto fossore: vicino: & nō longe ab vrbibus discedēte agricola: sed colente in proximo. Placet etiā legatur vincto: qm pauci & cathenati ergastuli satis sunt ad colendū agros: quibus alant populi. Putris: corrupta iam iā lapsura. Tectis autis: edificijs auorū. Ruitura in nullo: ga vacua. Mundi fece: omniū colluue gentiū qd querit. Et Iuuen. Nō possum ferre quiritēs grēcā vrbē: quāis quora portio fecis achēz lāpridē syrus in tybrim de fluxit orontes. Eo cla. de tanta clade affecimus ut bella ciuilia iam geri nō possint. Pharsalia: eade pharsalica. Cannæ: vicus in Apulia apd quē cæsa sunt ab Hannibale q̄ draginta milia romanorū. Feralia noia: nomen funestū & clade insignitū. Cedāt: quia plures in pharsalia ceciderunt. Alia: fluuius qui in crustumūnis (vt ait Lilius) montibus oritur. distat ab vrbe Roma ad. xi. lapidē via salaria apud quem Romani a Gallis duce brenno sunt fusi: & mox capta Roma. Fastis: libris q̄bus anni descriptio cōtinet: & alienis cānensiscq̄ dies. Dies religiosos & alienos cōstituere tri. mil. consulari potestate: vt habet Lilius lib. vi. Tum de rebꝫ religiosis agitari ceptū dīc̄q̄ ad. xv. kalendas sextiles duplici clade insignē: quo die ad Cremerā Fabij cæsi. quo deinde ad aliā cū exitio vrbis fede pugnatū a posteriori clade alienem appellarunt: insignemq̄ rei nulliꝫ publicę priuatinq̄ adendæ fecerūt. Si gnauit: annotauit in fastis. Voluit nescire: nō signauit vt a minoribus ignorare. Proh tristia fata: deplorat poeta tot viros illic cecidisse quot satis fuissent ad reparandā calamitatem: quā affert pestilentia famemes incēdium & terremotus Explere: reparare. Tractu: regione vel attractione tetri odoris. Tremores laturos in p̄ceps: terremotus dirutus vrbes plenas hominibus. Vndiq̄: ex omni parte mundi. Eripiens munera: subrahens eos qui intra multos annos nati sunt. Explicat: in pugnam extendit.

Patria: destituit crimen ciuile: videmus

Tot vacuas vrbes. generis q̄ turba redacta ē

Humani. toto populi qui nascimur orbe:

Nec muros iplere virg: nec possumus agros

Vrbs nos vna capit: iuncto fossore colunt

Hesperia segetes: stat tectis putris autis

In nullos ruitura domus: nulloq̄ frequentē

Ciue suo romā: sed mundi fece repletam:

Cladis eo dedimus: ne tanto in tēpore bellū

Iam posset ciuile geri: Pharsalia tanti

Causa mali. cedent feralia nomina Cannæ

Et damnata diu Romanis Alia fastis

Tempora signauit leuiorū roma maiorū

Hunc voluit nescire diem. proh tristia fata

Aera pestiferū tractu: morbosq̄ fluentes

Insanamq̄ famē: permissasq̄ ignibus vrbes

Moeniaq̄ in p̄ceps laturos plena tremores

Hi possent explere viri: quos vndiq̄ traxit

In miserā fortuna necē: dū munera longi

Explicat eripiens aui: populosq̄ ducesq̄

LIBER SEPTIMVS.

Quā magna cadas: ex populis em̄ & regibus cæsis romana potentia indicat. Quo latius: fortuna romana quo maior fuit eo breuior. Omne tibi bellū: senius est. ex omnibus bellis q̄ gessisti semp est auctū imperiū tuū quod nūc euerit pharsalia. De dicit: acquisiuit. Omibus annis: ex quo primū cōdita es. In geminū axem: in septentrionē & meridiē. Haud multū ter. eoæ: hoc. ppter parthos dicit q̄s romani bello nō domuerāt. Nox: occidens. Tota dies: oriens totus & quicqd est ad occidentē vsq̄. Tibi curreret: circa tua verteret. Errantes stellæ. Quinq̄ planetæ dicunt errantes. ppter vagos quos habent cursus: vt Saturnus: Iuppiter: Mars: Mercurius: Venus.

Constituit campis: per q̄s tibi roma ruenti

Ostendat quā magna cadas: q̄ latius orbem

Possedit: citius per prospera fata cucurrit

Ome tibi bellum gētes dedit oibus annis

Te geminū titan pcedere vidit in axem

Haud multū terræ spaciū restabat eoæ

Vt tibi nox: tibi tota dies tibi curreret æther

Omniaq̄ errantes stellæ romana viderent

Sed retro tua fata tulit par omnibus annis

Emathia funesta dies: hac luce cruenta

Effectum. vt latios nō horreat India fasces

Nec vetitos errare dacas in moenia ducat

Sarmaticūq̄ p̄mat succinctus cōsul aratrū

Qd̄ semp sauas debet tibi Parthia poenas

Qd̄ fugiens ciuile nefas: reducturaq̄ nunquā

Libertas vltra tigrim: rhenumq̄ recessit

Ac toties nobis iugulo quesita vagatur

germanū scythicūq̄ bonū: nec respicit vltra

Aufoniā: vellem populis incognita nostris:

antur. quia nunc Germani & Scythæ liberi sunt: quum nos seruiamus. Nec respicit vltra Aufoniā. amare hoc dicebat contra Neronem. Vellem populis incognita. vti nam inquit Roma non clauisset: & ex quo fuit condita ad hunc vsq̄ diem seruisset. Nostris: Italis & Hispanis.

Dies emathia: huius prælij dies. Par oibus annis: Qui tantū damnum attulit quantū vtilitatis oēs anni superiores. Tulit retro fata: minuit imperiū & felicitatē. Fasces latios: romanos cōsules & imperiū. Ne cōsul ducat in moenia dacas. i. vt cōsules nō cōstituant vrbes ducis & scythie & eos legibꝫ traditis errare prohibeat. Dacas populi q̄ ad germaniā & fontes hystri vergūt olim dauī appellabant: auctore Strabone. In moenia: in vrbes. Succinctus: veste collecta expeditus ad vrbe sarmathie scythie populis designatā. Præmat aratrū: aret vacca & iugulo iunctis. Qd̄ semp sauas: q̄ non vltra es parthos qui Crasso & Antonio signa eripuerūt: & Crassos cū vnde decem legionibus ceciderunt. Quod fugiēs: & q̄ libertas ad remotissimas gentes profecta: nunq̄ Romam sit reuersura. Tygrim: Armeniæ fluuium. Rhenum: Germaniæ fluuium. Iugulo: morte nostra. nam delectas coniurationes tyranni viciscuntur & extinguunt. Iugulus autē est os duplex in colli pectorisq̄ iunctura. Germanū bonū: quo Germani & Scythæ fiunt. quia nunc Germani & Scythæ liberi sunt: quum nos seruiamus. Nec respicit vltra Aufoniā. amare hoc dicebat contra Neronem. Vellem populis incognita. vti nam inquit Roma non clauisset: & ex quo fuit condita ad hunc vsq̄ diem seruisset. Nostris: Italis & Hispanis.

PHARSALIAE

Lucio infami: Aſylo qđ in palati montis valle damnatis infamibusq; cōfugium
 tutū aperuit. Læuo volatu vulturis: ſiniſtro augurio vultur. Nā orta inter Romu-
 lū & Remū fratres de noīe vrbi imponēdo diſſentione: Remus palatīnū ad auſpici-
 endū aſcendit: ille Auentinū. hic ſex vultures prior: ille poſtea duodecim vidit. Rui-
 nas: cladē. De Brutis. De Iunio Bruto qui eiectis regibus Romā liberā fecit: nā nūc
 nō eſſet nobis tyrannis moleſta. Quid tēpora legū: quid pdeſt tā diu ſeruafſe leges:
 & vixiſſe libere ſub cōſulibus a quorū noībus annos ſignamus. Medi: populi in ori-
 ente qui Aſſyriorū regnū qđ quingētis annis tenuerant euerterūt. Tandēq; Cyaraxē
 inſignē iuſticia regē conſtituerunt. Qui ſerunt regna: qui ſeruiunt regibus. Nobis:
 in noſtrū fauorem. Sunt no-
 bis. Præ dolore & rei indigni-
 rate poeta vt demēs & coecus
 deos nō eſſe: nec humana cu-
 rare ex Epicureorū ſentētia di-
 cit: idq; argumento iniuſticię
 ſuę oſtendit. Fulmina: qui-
 bus Cēſarē ſerire poſſit. Pho-
 loen: Archadię montē & op-
 pidū lapitharū. Oethen: mō-
 tē Theſſalię. Petet ignibus:
 fulminabit. Rodopes: mon-
 tis in Thracia. Minantes: al-
 tas eminētes. Caſſius: q cū
 Bruto in Cēſarē cōiurauit iu-
 ſticia pietateq; motus. Eſtq;
 maior Iouis contēptus: quali
 legeris caſus. Potius: q tu q
 deus eſt. Hoc caput: Cēſarē.
 Aſtra thyeſtæ. Cū videret ſee-
 lus quod atreus in thyeſtē fra-
 trē parauerat. nam liberos ei
 epulandos appoſuerat: reuo-
 cato ſole in orientē ſtellarum
 mūdo induxit. Aſtra: noctē
 Thyeſtæ: Coene thyaeſtæ.
 Argos: oppidū in achaia. Il-
 le dabit diem theſſalię: nō in-
 uoluet tenebris theſſaliā quæ
 ſuſtinet multos illorū ſimiles
 in crudelitate fratrum patrūq;
 videlicet gladijs fratū & fili-
 orum. Cladis tamen huius
 habemus vindictam. Ironia
 in Iouem qui paſſus ſit imma-
 niſſimū hominē haberi pro
 deo. Quantam: q magnam
 Numina: quę nulla ſunt: nec
 curant terras. Dare terris. Do
 tibi poenas. i. patior: tu mihi das poenas. i. pateris.

Vulturis vt primū leuo fundata volatu
 Romulus infamī compleuit mœnia luco
 Viſq; ad theſſalicas ſeruiles roma ruinas
 De brutis fortuna queror: qđ tēpora legum
 Egimus: aut annos a cōſule nomē habētes:
 Felices Arabes: Medi:q; Eoa:q; tellus
 Quā ſub ppetuis tenuerūt fata tyrannis
 Ex populis q regna ferūt: fors vltia nra eſt
 Quos ſeruire pudet. ſunt nobis nulla pfecto
 Numina: cum cæco rapiantur ſecula caſu
 Mentimur regnare Iouem ſpectabit ab alto
 Aethere theſſalicas teneat cū fulmīa cedes:
 Sc; ipſe petet Pholoen: petet ignib; oethen:
 i merita:q; nem; rhodopes: pinuſq; minātes
 caſſius hoc potius feriet caput: aſtra thyeſtæ
 Impulit & ſubitis dānauit noctibus argos
 Tot ſimiles fratrū gladios: patrūq; gerenti
 Theſſalię dabit ille diem: mortalia nulli
 Sunt curata deo. cladis tñ huius habemus
 Vindictā: quantā terris dare numīa fas eſt

LIBER SEPTIMVS.

Diu: hōmīnes deorū honore affectos: vt Iulū & Auguſtū: qui i deos relati ſunt
 Pares ſuperis: equales dijs. Ornabat fulminibus & aſtris. Alludit ad imaginē Cē-
 ſaris quæ cū fulminibus & radijs effingebat: ſtella capiti ſupaddita: qđ poſt ei mor-
 tem cōtinuis diebus (vt tradit Suetonius) apparuiſſet: exiſtimataq; eſſet Cēſaris ani-
 ma. Manes: inferū Cēſarē. Per vmbra: animā Cēſaris & Auguſti quę in taitaro
 cruciant. In templis: in locis ſacris dicatis ſuperis. Horatius de Auguſto ait. Preſenti
 tibi maturos largimur honores: lurandaq; tuū p nomen ponimus aras. Vt rapido:
 Ad hitoriā redit poeta: acies inquit quū primū vicinæ fuere obſtupuiſſe: nec auſus
 fuiſſe tela imittere. Parua tel-
 lure dirēpti: diuiſi paruo ſpa-
 cio. Conſumpſere: pcurrere
 exercitus. Morantē ſuprema
 fati: retinētē mortē in morā.
 Quo cadant: in quos emit-
 tant. Aut quæ. ſ. tela. Fata:
 mortem. Monſtra: crudeles
 cædes. Frontibus aduerſus:
 in acie Pompeij. Nec libuit
 mutare locū: poterā em pau-
 lo ſupra infraue ſe transferre:
 ne cū illis cōcurrerent. Tamē
 oīa torpor: tamen oēs exani-
 mati pigriq; euafere. Torpe-
 do piſcis eſt qui quū tangit pi-
 gritiā aſſert: inde ſit Torpor
 & Torpeo. Coit: aſtringit
 reſpectu pietatis & meiſus.
 Parata: vt emitterent. Tenſis
 ſublatis extenſis. Dij tibi nō
 mortē. Imprecat craſtino quū
 pugnā incepit æternā ſcleris
 conſcientiā & memoriā quæ
 ipſum diſcrutiet. Erat hic cra-
 ſtinus euocatus in exercitū cē-
 ſaris: qui cohortatis manū
 laribus ſuis: vt ſe ſequerentur
 reſpiciens ad Cēſarem: Faciā
 ingt hodie imperator: vt aut
 viuo mihi aut mortuo grati-
 as agas. Hæc quū dixiſſet pri-
 mus ex dextro cornu prorupit
 Senſum: vt non moriat poſt
 mortem animus tuus. Tene-
 ret: non immitteret. & eſt acer-
 rima increpatio. Prior: quæ
 ſi ſaciōr cēſariana. Liſuis:
 tubis inflexis. Eliſus: colluſus & tanq; oppreſſus. Classica cornu: concentus curū
 rum cornuum & rectarum turbarum.

Bella pares ſuperis facient ciuilia diuos
 Fulminibus manes: radijsq; ornabit & aſtris
 Inq; deum tēplis iurabit roma p vmbra:
 Vt rapido curſu fati ſuprema morantem
 Conſumpſere locū: parua tellure dirempti
 Inde man; ſpectāt. vultuſq; agnoſcere q̄rūt
 Quo ſua pila cadāt: aut quę ſibi fata minent
 Facturi q monſtra forent: videre parentes
 Frontibus aduerſis. fraternaq; cominus arma
 Nec libuit mutare locū: tamen oīa torpor
 Pectora cōſtrixit geliduſq; i viſcera ſanguis
 Percuſſa pietate coit. totaq; cohortes
 Pila parata diu tenſis tenuere lacertis.
 Dij tibi nō mortem: q cunctis poena parat
 Sed ſenſum poſt fata tuæ dēt craſtine morti
 Cuius torta manu cōmiſit lancea bellum
 Primaq; theſſaliam romano ſanguine tinxit.
 O præceps rabies: cum cæſar tela teneret
 Inuēta eſt prior vlla man;: tūc ſtridulus act
 Eliſus liſuis: conceptaq; classica cornu

PHARSALIAE

Tendit: implet. vt Tendūt vela nothi. Irrupit: puenit ad coeli cōcauitatē. Hypēbolice: ad quā nubes puenire nō possunt nec tonitrus durare. Excepit clamorē: echo reddita est. Geminare: nā ex hemo vox redita aliā ex plio excitauit. Agit: representat. Pange: pangei mōtis in thracia. Resultat: resonat. Expauere: pugnātes ipsi. Missile: tela. Votis diuersis: alij em cādē facere: alij terrā ferire optabāt. Rapit oīa casus. Casu em aut faciebāt: aut nō faciebāt cādē. Quota: minima. Exacta: pfecta. Pompeij. Pompeius vt ait Caesar suis pdixerat neu cesaris impetū exciperet: neu se loco mouerent: acieq; eius distrahi paterent dispersas adorireat. Nostri aduertētes nō occurrunt a pōpeianis cursu represserunt: & ad mediū fere spaciū constiterunt. & paulopost renouato cursu pila miserūt celeriterq; gladios strinxerunt. Pompeiani tela missa exceperunt: & impetū legionū tulerūt & ordines cōseruauerunt. pilisq; missis ad gladios redierunt. Eodē equites tpe a sinistro Pōpeij cornū intēti pcurrerunt. Quorū impetū Caesaris equitatus nō tulit: sed paulū loco motus cessit. Illi acriter instabant: seque turmatim explicare & acie a latere circūre ceperūt. Qd vbi Caesar animaduertit quartae aciei quā instituerat ex cohortiū numero dedit signū. Illi tanta vi in pōpeij equites impetū fecerunt: vt eorū nemo constisteret: sed incitati in fugam montes altissimos peterent. quibus sub motis omnes sagittarij funditoresq; destituti inermes sine praesidio interfecti sunt. Stripata: densata spissa. Iunxerat arma: clypeos. Nexis vmbonibus in seriem: hoc est facta recta testudine. Constiterat: firma erat. Compressa stricte. Vesanum: furens. In densos cuneos: in pompeianas turmas. Lorica torta: hyallage. hoc est lorica grauis opponit tortas cathenas. Cathenas: hamos ex quibus constat lorica.

Tūc ausae dare signa tubae: tūc aethera tēdie
Extremiq; fragor cōuexa irrupit olympi
Vnde procul nubes: q nulla tonitrua durāt
Excepit resonis clamorē vallibus Aemus
Peliaci q; dedit rursus geminare cauernis
Pidus agit gemitus: pāgaeq; saxa resultant
Ossa q; gemunt rupes: vocesq; furoris
Expauere sui tota tellure relatas
Spargitur innumerū diuersis missile votis
Vulnera pars optat: pars rerrae figere tela
Ac puras seruare manus. rapit omia casus:
Atq; incerta facit: q; vult fortuna nocentes
Sed quota pars cladis iaculis: ferroq; volati
Exacta est: odijs solus ciuilibus ensis
Sufficit: & dextras romana in viscera ducit.
Pompeij densis acies stipata cateruis
Iunxerat in seriem nexis vmbonibus arma
Vixq; habitura locū dextras ac tela mouēdi
Cōstiterat: gladiosq; suos cōpressa timebat.
Praecipiti cursu vesanum caesaris agmen
Indensos agi cuneos: perq; arma: p hostem
Quarrit iter: q; torta graues lorica cathenas

LIBER SEPTIMVS.

Hac quoq; thōracē etiā puentū est ad viscera. Est extremū: vltima pars & inuolupta. pforatis em armis in corpus quod est post arma telū pueniebat. Vna acies: sola pōpeiana. Patit: cedit. Altera gerit: Caesaris acies vulnera infert & cedit. Inde: a Pōpeianis. Frigidus: nō vulnerans. Calet qn ensis exercet ictibus concalecit. Nec fortuna: fortuna ingit nō fuit lēta ad parandā victoriā Caesari. Abstulit ruinas: amouit & auertit pugnantes morte picipiti. Vt primū: Preualentes Pōpeij milites legione decimā circū dare festinant signo a Caesare edito: qui in subsidijs cōstiterat accurrunt: & ad equites delati arrectis pilis sessorum facies inuadunt. Illi hostiū audaciā plagasq; in os illatas nō ferentes fugā capefunt. Pullis Pōpeij equitibus eo loci Caesaris eqtes inuadūt circūdantq;. Qd aduertens Pōpeij pedibus edicit: ne se vterius in eos vertat: neq; a phalange longius excurrat: aut telis comminus vrant: sed eminus emissis hostē repellat. Deduxit cornua: extēdit latera. Leuis armatura. i. eqtes leuis armatura qui velites dicunt: cōtinet aut manipulus leuis vicenos milites & aliā turbā scutatoque Leues q; hastā tū gelaq; gererēt vocabant. Hec prima trōs in acie florē iuuentū pubescentiū ad militiā habebat. Robustior inde aetas totidē manipulos quib; principibus est nomen: vt Liuius ait. Et de his poeta intelligit. Inde: ab aliis quibus. Glades: pilei plūbej in glandiū formā qe fundis mittebant. Solut: liqfacte. Calido: concalecit em ipso cursu. Tūc & iturei: decima legio assistēte Caesari. leuā Pompei acie ab equitibus destituta pcurrit: & latera eius oī ex pte immobilis telis cōfodit quoad in fugā vertit. Socio: Pō. copiae velut cerraminis huius spectatores quidā acierū ordinē formidine metuq; repleuerant. Nō Caes. castra ob admirationē aggredi ausae paucis quibusdā veteranis assuetū tibus nihil aliud q; stātes trepidabāt. Sed cū sinistra Pō. acies hostibus cedere: & iā moueri picipariq; cepisset: loci oēs in fugā versi nullo ordine clamare occipiūt: Supati sum. Deinde tabernacula eorū ac castra veluti aliena iuadētes diripiētēsq; q; cūq; licuit varie spargunt. Reliqui italorū acies pedē retrahēbat. Iturei: i. laodicea ad mōrē libanū ppli. Nulq; re. direxere in nulū

Opponit: tutoq; latet sub tegmine pectus:
Hac q; peruētū est ad viscera: totq; p arma
Extremū est: quod quisq; ferit: ciuilia bella
Vna acies patitur: gerit altera frigidus inde
Stat gladius calet omne nocens a cesare ferrū
Nec fortuna diu rerū tot pondera vertens
Abstulit ingentes fato torrente ruinas
Vt primum toto deduxit cornua campo
Pompeianus eques: belliq; pultima fudit
Sparsa p extremos leuis armatura manipulos
Insequit: sauasq; manus imittit in hostem
Illic quaeq; suo miscet gens praelia telo
Romanus cunctis petiit cruor: inde sagitte
Inde faces: & saxa volant: spacioq; solutae
Aeris: & calido liquefactae pōdere glandes
Tunc & lthyraei: Mediq; Arabesq; soluto
Arcu turba minax: nusq; rexere sagittas
Sed petitur solus. qui campis eminet aer

etatores quidā acierū ordinē formidine metuq; repleuerant. Nō Caes. castra ob admirationē aggredi ausae paucis quibusdā veteranis assuetū tibus nihil aliud q; stātes trepidabāt. Sed cū sinistra Pō. acies hostibus cedere: & iā moueri picipariq; cepisset: loci oēs in fugā versi nullo ordine clamare occipiūt: Supati sum. Deinde tabernacula eorū ac castra veluti aliena iuadētes diripiētēsq; q; cūq; licuit varie spargunt. Reliqui italorū acies pedē retrahēbat. Iturei: i. laodicea ad mōrē libanū ppli. Nulq; re. direxere in nulū

PHARSALIAE

Inde ex aere. Mortes. i. sagittae mortiferae. Chalybē extremū: ferrū peregrinum. Nullo crimine sceleris: quia nō vulnerabāt ciues suos. Stetit omne coactū circa pila nefas: caedes ciuū a solis romanis est facta: Coactū: cumulatū. Nox cōserta telis: vmbra densa ex volantib⁹ telis & suspensis cōstabat. Prima frons: prima pars acies. Labaret incursu: inclinaret et fugaret impetu Pō. Tenet cohortes: equites decimae legio nis. In lat⁹ belli: in latera acie rū hostiliū. Cornibus: ordine extremo. Vagus: discurrens ad Cae. includendū. Immemores: barbari Pō. obliti qd esset in pugna agendū. Timentendi: spernendi quia fugere nō pudebat. Fecere palam: aperte ostenderūt qd bella ciuilia non bene defendunt a barbaris. Vt primū: conantib⁹ Pō. Cae. acie circūuenire: Cae sar stantibus aciebus a tergo ipsarū ex obliquo circūuenientes cohortes emisit tanto impetu: vt coacti sunt illi refugere. Sonipes: methonymia. i. equ⁹ Pō. Regentis: equitis. Effusi in caput: nā erigētes se equi sessores a tergo excutiebant: qui cadebāt in caput. Cessit campis: fugit. Glomerata pubes: ipsi glomerati. Ruit cū ipetu fugit. Perdidit modū: sine modestia facta est. Hinc ex parte Pō. Hec acies: Cae. Inde: ex Pō. Vtinā: apostrophe ad pharsaliā de vasta caede. Mutent: ingnent maculē. Hic numer⁹: barbarorū. Vestiat: spargat tegat. Parce istis: serua barbaros qd Cae. Ro. futuri sint ciues ro. qd po. Galathae: populi sunt in asia iuxta Paphlagoniam auctore Strabone: in ea regione quae nunc Galatia est & Galogrecia dicitur. sic appellata a Galatigalis qui ea loca occupauerunt: vt ait quinto & viceimo libro Iustinus.

Inde cadūt mortes: sceleris sed crimine nullo extremū maculat chalybē stetit omne coactū Circa pila nefas: ferro subtextitur aether Noxq; sup campos telis conferta pependit. Tū caesar metuēs ne frōs sibi prima labaret Incursu: tenet obliquas post signa cohortes: Inq; latus belli: qua se vagus hostis agebat Immittit subitū nō motis cornibus agmen. Immemores pugnae: nulloq; pudore timēdi Praecipites fecere palam: ciuilia bella Non bene barbaricis vnq; cōmissa cateruis. Vt primū sonipes transfixus pectora ferro In caput effusi caleauit membra regentis Omnis eques cessit cāpis glomerataq; pubes In sua cōuersis p̄ceps ruit agmine frenis Perdidit inde modū caedes: ac nulla secuta ē Pugna: sed hīc iugulū: hīc ferro bella gerunt Nec valet haec acies tantū p̄sternere quantū Inde perire potest: vtinā Pharsalia campis Sufficiat cruor iste tuis: quē barbara fundūt Pectora. nō alio mutantur sanguine fontes: Hic numerus totos tibi vestiat ossib⁹ agros: Aut si romano compleri sanguine mauiis Istis parcē p̄cor: viuant: Galatae q; Syriq;

LIBER SEPTIMVS.

Galli: qui transfugerāt a Caesare ad Pōpeiū. Iberi: Hispani qui habitāt in extremo occidere. Armeni: qui in Pōpeiū auxiliū venerant. Post bella ciuilia: vbi innumeri romani peribūt. Hic populus: barbarae nationes. Semel ortus: quū primi metuere fugereq; ceperūt: reliqui idē faciūt. Pro Caesare: in auxiliū Cae. Venit erat: eodē impetu cohortes Cae. sinistrū cornu Pō. oppugnātes circūerunt Pō. & a tergo sunt adortū: & Cae. tertiā acie quae quiescebat procedere iussit. Ita cū recentiores atq; integri defessis successissent: alij aut a tergo adortū ē: sustinere Pōpeiani nō poterunt: atq; vniuersi terga verterūt. Pōpeius vt equitatū vidit pullum acie excessit & in castra equo se cōtulit & ceterionibus qd in statione posuerat dare: vt milites exaudirent. Tuae mihi castra inquit & defendite diligēter. Si qd durius acciderit: ego te liquas portas circūeo. His dictis in p̄torij se contulit. Caesar vero quāq; milites essent ad meridiē iā pugnando defessi: castris tū potiri constituit. facto impetu pō. potius de fuga qd de defensione castrorū locū nō multo post inde fugati sunt. Ad robur: ad firmas turmas: vt ad primipilos vexilla & triarios. Qd bellū. Perfuderat: sparserat multiplici certamine. Hic: hac in pugna. Constitit: pugnatū est acriter quā nō fugiebant. Haesit: firmata est. Non illic iuuentus collecta: barbari inquit illic nō erant. Rogat: a Pōpeio. Sed si Togata lege ris: hoc est Romani: illud qd quia interpretaberis: vt apud Qui. in fastis. Nataq; de flamma corpora nulla vides. Et Cicerone. Nā solū nobis nati sum⁹ ortusq; nostri partē patria vēdicat. Fratres: ciues Roma. Hic: hac in pugna: & est acris detestatio. Hac fuge. Dehortat se poeta a singulorū cadibus describendis: nec futura aetas tantū malorū auctore se discat. Pereant haec lachrymae: nō depleamus: nō conqueramus: non vitamur hac pietate. Quicquid: omne scelus & monstrū quod egisti tacebo. Hic Caesar. Caesar inquit incitamentū & causa crudelitatis circūens suos vnūquēq; adhortat. It vag⁹ circuit agmina. Flagrantibus furentibus in bello. Ignēs: ardorēs & stimulos.

PHARSALIAE

Conspicit & gladios: ansmaduertit quo aīo quibus viribus quo vultu quisq; pug-
naret. Mucrone: cuspide. Quæ manus tremat: q; pīe & timide feriat. Cōtenta: di-
recta & intenta in hostē. Vel Contēpta: spera tanq; sua nō sint. Quis præstet bella
iubenti, quis iussu nō voluntate pugnet. Mutet vultū, præ miseratione & dolore.

Obit: circumdat. Vulnere
multoꝝ: eo in suos benignita-
tis officio vtebat vt fauciorū
vulnere colligaret. Bellona.
q̄ est belli furor. Flagellū. qd̄
in manu tenere fingitur & eo
pugnantes cedere. Bistonas.
Thraces. Sæuo verbere, quo
Mars pugnātes pcutit. Tur-
batoꝝ. terribitoꝝ. nā Egidis aspe-
ctu Martis & Bellonæ equi
terrent. Egide. thorace in q̄
est Medusæ caput. Nox. cō-
fusio. Et pōdere lapsi pecto-
re reperculsa. Confracti. ex-
cussione rupti. Subijcit. sub
ministrat quibus deerat. Cō-
tundere. ferire. Vultus. hosti-
les. Promouet. impellit vr-
get. Excitat cessantes. solli-
citāt segnes īctu hastæ qua fer-
ro est vacua. In plebē ire. in
plebeos pugnare. Senatū. se-
natores. Qui sit cruor impe-
rii. morte quorū possit Roma
nū imperiū assequi & oppri-
mere. Quæ viscera regū. qui
regibus charissimi. Iuuenalis
Viscera magnarū domuum.
Libertas. libertatis defensores
Nobilitas. patricij & senato-
res. Secūdo ordine. equitibus.
populus em̄ romanus in trīs
partes diuisus est. in patritios
equites & plebeios. Corpora.
grandiorū senatorū & equi-
tū quæ nobiliora erāt & ideo
venerāda. Cædunt. occidūt
Lepidos. nobiles viros. Le-
pidus dicitur is ī quo leporis. i.
venustatis est plurimū. aut q
pollitus est vt λεπτι & id est
lamina. Donatus est auctor.

Conspicit & gladios qui toti sanguine manēt
Qui niteant: primo tantū mucrone auentī:
q̄ pressio tremat ense manus: q̄s lāguida tela
Quis cōtenta ferat: q̄s præstet bella iubenti
Quē pugnare iuuat: q̄s multū ciue pempto
Mutet: obit latis proiecta cadauera campis
Vulnere multoꝝ tantū fusura cruorem
Opposita p̄mit ipsa manu: quacūq; vagat
Sanguineū veluti quatiens bellona flagellū
Bistonas aut mauors agitās: si verbere sæuo
Palladiā stimulet turbatos ægide currus
Nox ingēs scelery: & cædes oriunt: & instar
Immensæ vocis gemitus: & pōdere lapsi
Pectoris arma sonāt: cōfractiq; ensibꝝ enses
Ipse manu subijcit gladios: ac tela ministrat
Aduersosq; iubet ferro cōtundere vultus
Promouet ipse acies: impellit terga suoz
Verbere cōuersæ cessantes excitat hastæ:
In plebē vetat ire manus: mōstratq; senatū
Sic cruor imperij qui sit: q̄ viscera regum
Vnde petat romā. libertas vltima mundi
Quo steterit ferienda loco: p̄mixta secundo
Ordine nobilitas: venerādaq; corpora ferro
Vrgent: cædunt lepidos: cædūtq; metellos

LIBER SEPTIMVS.

Coruinōs: qui cognōmen traxere a Valerio Coruino: q̄ gallū puocantē corui ora
hostis & oculos infestantis auxilio singulari prelio interemit. Torquata. Torquat
ab eo. T. Mallio primū denoiati sunt: qui torquē gallo puocanti ademūt. Regum:
principiū. Sūmos hoīm: reges. Tero Pō. Illic: inter hos inquit erat Brutus: casside
plebeia indutus ne nosceret: & posset Cæ. inuadere tutius: sed id facere nō potuit. Hic
cū iā fracti essent Pōpeiani Pōpeiūq; fugeret: p̄ paludē noctu euasit: Larissamq; se
recepit. vt scribit Plutarchus. Eiusq; salute Cæ. latus cū ad se venire iussisset: & ve-
niā ei dedit & honoribus est p̄secutus: ab eoq; intellexit quo Pō. fugere cōstituisset.

Coruinōsq; simul Torquataq; noīa regum:
Sæpe duces sūmosq; hoīm te magne remo-
Illic plebeia cōtectus casside vultus: (to.
Ignotusq; hosti quod ferrū brute tenebas:
O decus imperij: spes o sup̄ma senatus
Extremū tanti generis per sæcula nomē
Ne rue p̄ medios nimiū temerarius hostes
Nec tibi fatales admoueris ante philippos
Thessalia periture tua: nil proficis istic
Cæsaris intētus iugulo, nondū attigit arcē
Iuris. & humanū culmē: q̄ cuncta p̄muntur
Egressus meruit fatis tam nobile letum
Viuat: & vt bruti. p̄cumba t̄ victima: regnet
Hic patriæ perit oē decus: iacet aggere mag
Patriciū cāpis nō mixta plebe cadaver (no
Mors tñ eminuīt claroz in strage viroz
Pugnacis domiti: quē clades fata per omēs
Ducebant, nusq; Magni fortuna sine illo)

Bruto mactata. Omne decus. oēs nobiles. Patriciū cadaver. Synecdoche. Plebe
non mixta. separati em̄ erant a plebis patricij qui circa Pom. pugnabant. Mors tamē
eminuit. excellentior tamen inter cælos fuit Domitius. Eminuit. conspicua fuit.
Domiti. Apocope pro Domitiū. Qui fuerat ad Corfinium a Cæsare dimissus. & ad
Massiliam superatus. Pugnacis. fortis. Omnes clades. omnia mortis genera om-
nesq; pugnās. Nusq; magni fortuna, nullibi victi sunt sine Domitio Pompeiani.

PHARSALIAE

¶ Salua libertate: liber adhuc & anteq̃ libertas publica perisset. Secūda venia: Pri-
ma em̃ Corphini cōsecutus ab eo audiuerat. Viue licet nolis & nostro munere dixit:
Cerne diē. Gaudet: q̃ moriret, ne vita iterū donaret. Soluentē mēbra: Domitiū pe-
reuntē & extendentē membra. Incepitans: inclamans. Successor: qui fueras deli-
gnatus vt mihi in Gallia succederes. Spiritus pulsans pectora: aia pulmonē cōmo-
uens illi fat fuit in verba enucianda. Resoluit: loquēs apperuit. Nō te funesta: an-
teq̃ victor sis: & dū euentus belli est dubius: & tu es Pōpeio inferior tranquillo aīo
e vita decedo p̃sertim quia liber. Nō potitū: qui nō es consecutus. Funesta mercede
p̃mio funereo. nam nondū
vicisti adhuc viuit Pompei?

Sed dubium: quia es incer-
tus an vincas: pereō libenter
sub duce Pōpeio. Subactum
victū. Daturū poenas: pas-
surū. Densae tenebrae: moriē-
tū oculis tenebrae oboriunt:
vt libro tertio. Mortisq̃ illas
putat esse tenebras. Virgilius
in aeternam claudunt lumina
noctē. Impedisse pudet: in to-
tius humani generis calamita-
te complurimorū mortem de-
flere pudet: & vulnē diuersi-
tates explicare nō vacat. Cedi-
dere hoc in praelio ab vtraq̃
parte italorū quidē: nō em̃ so-
ciorū copiae ob multitudinē
contemptūq̃ numerabant: e
Ca. primū exercitu turmarū
ductores triginta: farnati du-
centi: vt alij scripsere mille &
ducenti. Ex Pō. partibus sena-
tores decē: inter quos Domi-
tius fuit equestris ordinis: ad
quadragenta ex illustrioribus
Ex reliquo autē exercitu qui
rem in maius extollunt quin-
q̃ supra viginti milia cecidisse
aiunt. Ceterorū Asinius Pol-
lio qui sub Caesare ea in pug-
na militauit: sex milia ex pom-
peiū exercitu perisse solum scri-
bit: vt refert Appianus. Cesa-
ria. vero non amplius ducen-
tos in eo re praelio desiderasse:
& centuriones circiter triginta. Ex Pompeiano exercitu milia vndecim cecidisse: in
deditionem venisse amplius milia quattuor & viginti. Viscera: corpus. Vitalia:
vt sunt epar cerebrum & cor.

Succubuit: victus toties a caesare salua

Libertate perit: tūc mille in vulnera latus

Labitur: ac venia gaudet caruisse secunda.

Viderat in crasso soluentē sanguine mēbra

Caesar: & increpitās iā magni deferis arma

Successor domiti. sine te iam bella geruntur

Dixerat. ast illi suffecit pectora pulsans

Spiritus in vocē: morientiaq̃ ora resoluit

Non te funesta scelerū mercede potitum

Sed dubium fati caesar: generoq̃ minorē

Aspiciēs stygias magno duce liber ad ūbras

Et securus eo: te sauo marte subactum

Pompeioq̃ graues poenas: nobisq̃ daturū

Cum morior sperare licet. nō plura locutū

Vita fugit: densaq̃ oculos pressere tenebrae

Impedisse pudet lachrymas in funere mūdi

Mortibus innumeris: ac singla fata sequētē

Querere letiferū p cuius viscera vulnus

Exierit: quis fusa solo vitalia calcet

LIBER SEPTIMVS:

¶ Ore quis aduerso: quis ense ori immisso perierit. Corruat ictu: statim vt percul-
sus est cadat. Quis steterit dū membra cadunt: quis nō ceciderit dū truncat manus
aut brachium? Transmittat tela pectore: quis a tergo vulneratus pectus ferro pene-
tratū habuerit? Campis: in terrā. Quis cruor: pudet etiā dicere: q̃s accepto vulnere

Ore quis aduerso demisso faucibus ense

Expulerit moriens animā: q̃s corruat ictu

quis steterit dū mēbra cadūt: q̃s pectore tela

Transmittat: vel quos cāpis affixerit hasta

Quis cruor emissus perruperit aera venis

Inq̃ hostis cadat arma sui: q̃s pectora fratris

Cadat. & vt notū possit spoliare cadauer

Abscisum longe mittat caput: ora parentis

Quis laceret: nimiaq̃ pbet spectantibus ira:

Quē iugulat nō esse patrē: mors nulla q̃rela

Digna sua est: nullosq̃ hoīm lugere vacam⁹

Non istas habuit pugnae Pharsalia partes

Quas aliae clades. illic p fata viroꝝ

Per poplōs hic roma perit: qd̃ militis illic

Mors hic gētis erat: sāguis ibi fluxit achæus

Pōticus: assyrius: cunctos hærere cruores

Romanus: campisq̃ vetat consistere torrēs:

Maius ab hac acie: quā qd̃ sua saecula ferrēt

Vulnus habēt poplī plus ē quā vita: salusq̃

Qd̃ perit: in totū mundi p̃sternimur æuū

Vincitur hic gladijs omnis q̃ seruiet ætas

Proxīa qd̃ soboles: aut qd̃ meruere nepotes

In regnū nasci: pauidi nū gessimus arma:

Teximus aut iugulos: alieni poena timoris

velut p fistulā cruorē emise-

rit: & hostis arma irrigauerit.

Vt possit: sine crudelitatis in-

famia. Lōge mittat: abiciat

longius ne fratris truncus ag-

noscat. Prebet spectantibus

Ostendat se nō parrem cuius

ora iā lacerauerat: sed quēpiā

aliū iugulare. Nulla mors:

nō decet vt querelis singulos

psequamur. Vacamus luge-

re: vacui sumus ad lugendū.

Istas paries: istā formā pu-

gnæ. Quas aliae: vt kannen-

sis alienis & trebiana. Illic:

in alijs eladibus. Per fata: p

mortes. Per populos: q̃t em̃

milites illic ceciderunt: tot hic

populi. Ibi: in pugna phar-
salia. Sanguis achæus: græci

ipsi. Ponticus assyrius. i. pō-

ticæ gentes & assyriæ. Cun-

ctos hærere cruores: ingentē

romanorū cadem eo indicat

argumēto: q̃ hærētē sangui-

nem barbarorū cruor ille im-

pulerit. Torrēs: copia roma-

ni cruoris fluentis. Acie: pu-

gna. Ferrent sua saecula: illa

tēpora pati possent. nā antea

punicis & mō syllanis & ma-

rianis p̃lijs erāt attrita. Qd̃

perit: libertas etiā posteritatis

Prosternimur in totū æuū:

subiugamur em̃ cū omni po-

steritate in seruitutē p̃petuā.

Proxima. q̃rela a rei intēpesti-

uē dignitate. In regnū: vt ser-

uiant. Pauidi non gessimus

armā: nunquid timide pugna-

uimus? Teximus iugulos:

recusauimus pro patria mori.

Alieni timoris: eorū qui

sub Pompeio erant.

¶ Sedet in ceruice nostra subiugāt: nos luimus poenas timiditatis illorū. Dabas dominū: sub mittebas Caesaribus nos qui post hanc pugna nati sumus: cū etiā pugnare nō concessisti. Infelix: quia victus. Transisse deos: descendisse a se ad Caesarem. Vix tota clade: etiā accepta tanta calamitate vix suae fortunae maledicere potuit. Aggere: colle. Clades: stragē hominū. Quae bello obstante latebant: quae propter pugnantēs videri nō poterant.

Sua fata peti tot telis: q̄ omnes hostes mortē eius appetērent. Tam multo sanguine: hoc est multorum morte. Nec sicut mos est miseris. No luit Pōpeius in extremis reb⁹ per desperationē vt miseri solent omnia secū obruere: sed optauit vt exercitus reliquus seruaretur incolumis. Merfa perdita & obruta. Sustinuit passus est deos precari: sperauitq̄ exaudituos ipm: quanq̄ credibile non videretur. Etia nunc: in tanta calamitate

Dignos: indigni em videbatur: quia non fauerant. Voluit solatia: optauit salutem reliquorum: quae erat ei solatio maximo in tanta ruina. Parcite: abstinere. Stante mūdo: sine caede vniuersorum populorum & ciuium. Si plura iuuant: si non acquiescitis miseriae meae: & vultis me maiori dolore conficere. Est mihi coniunx. magna haec pietas effudit. Nā omnis sibi charissimos & seipsum p publica salute exponere promptus erat. Pignora: charos & con sanguineos. Ciuili ne: apostrophe ad fortunam. Remoto orbe: si mundus nobiscum non perierit. Iam nihil est: Nihil possideo. amisi iam omnia: nihil est sub arbitrio meo ne per inuidiam mei in altos saeulas. Et reuocat ruentes i matura fata: signum receptui dat procliuibus ad subitam mortem. Matura: subita.

In nostra ceruice sedet: post praelia natis
Si dominū fortuna dabas: & bella dedisses
Iam magnus transisse deos: romanaq; fata
Senserat infelix: tota vix clade coactus
Fortunā damnare suā: stetit aggere campi
Eminus: vnde oēs sparsas p thessala rura
Aspiceret clades: q̄ bello obstante latebant.
Tot telis sua fata peti: tot corpora fusa
Ac se tam multo pereuntē sanguine vidit
Nec: sicut mos ē miseris: trahere oīa secum
Merfa iuuat: gentesq; suae miscere ruinae
Vt latiae post se viuat pars maxia turbae
Sustinuit dignos etiam nūc credere votis
Caelicolas: vouitq; sui solatia casus.
Parcite ait superi cunctas psternere gentes
Stāte pōt mundo: romaq; supstite Magnus
Esse miser. si plura iuuāt mea vulnera cōiūx
Est mihi: sūt nati: dedimus tot pignora fati
Ciuiili ne parū est bello. si meq; meosq;
Obruīs exiguae clades sumus orbe remoto
Oīa qd laceras: qd perdere cuncta laboras:
Iam nihil est fortuna meū. sic fatus & arma
Signaq; & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit. & reuocat matura in fata ruentes

¶ Tanti: vt pereat pro ipso. Nec deerat robur in enses: inerat Pōpeio magnanimitas & mortis cōtempnus & seruator eundi in praelia. Sed timuit: ideo in cōsertissimos hostes se nō imisit. ne ipso prostrato reliquus periret exercitus: siue noluit in Caesaris mori conspectu: siue ne suā Corneliā inuolando dolore afficeret. Ne quicq; q̄a oīno caput eius visurus est. Vultus: forma. Fatisq; pbatū est. nā in cōiugis conspectu oc cius est in aegypto. Tunc magnū. Pōpeius cū iā intra vallū hostes versaren equū natus detractis insignib⁹ imperatoris decumana porta se ex caltris elecit: protinusq; equo citato Larissam contendit. Sonipes concitus: equus impulsus. Nō pauentē te

Seq; negat tanti: nec deerat robur in ensis
Ire duci: iuguloq; pati: vel pectore letum
Sed timuit strato miles ne corpore magni
Non fugeret: supraq; ducē pcūberet orbis:
Caesaris aut oculis voluit subducere mortē
Ne quicq; infelix: socero spectare volenti
pstandū est vbiq; caput: seu tu q̄q; cōiūx
Causa fugae: vultusq; tui: fatiscq; pbatū est
Te praesenti mori: tū magnū cōcitus aufert
A bello sonipes nō tergo tela pauentem
Ingentesq; animos extrema infata ferentē
Nō gemitus: nō fletus erat: saluaq; verēdus
Maestate dolor: qualē te magne decebat
Romanis praestare malis: nō impare vultu
Aspicias Emathiam. nec te videre superbum
Prospera bellorū nec fractū diuersa videbūt
Quaq; fuit laeto p treis infida triumphos
Iam misero fortuna minor. iā pōdere fati
Deposito securus abis. nunc tēpora laeta
Respexisse vacat. spes nunq; iplēda recessit
Quid fueris nūc scire licet: fuge praelia dira
Actestare deos: nullum qui prestat in armis

la tergo. nemo em ipsum pte quebat. Ingentesq; animos. A magnanimitate & cōstantia laus: q̄ rebus aduersis per turbatus non fuerit: & q̄ res laetas tulerit moderate. Verendus: venerandus. Romanis malis: publica calamitate Non impare vultu. hoc est si milit. Eodē em vultu quo fuit in prospera fortuna fuit & in aduersa. Idē de Socrate Cicero & Plinius tradūt. Nec te videre superbū: victoria in superbiā te non erexit. Fractū: inconstantē & vacillantē animo. Quancq; fuit: sicut fortuna inquit fuit infida tibi p speris rebus. sic fuit te inferior in aduersis. q̄a te de statu mentis nō deiecit. Tres triūphos libycū hispanicū & mithrydaticū. Pondere fati: spe imperij & victoriae. Securus: quia nil plus possis amittere. Vacat. vacuū est tibi. Respexisse ipa laeta. considerare pteritā foelicitatē: q̄ quidē ex aduersitatibus cognoscitur. Spes nunq; implenda. sitis cupiditatis quae nunq; expletur nec satiat. Quid fueris nunc scire licet. quia ex aduersorū comparatione prospera discernuntur Testare deos hoc est iura in testes cita & Romanos qui posthac pugnant. nō propter te sed pro libertate pugnare. Perstat i armis. id est persueuat.

PHARSALIAE

¶ Tibi: propter te. Ceu flebilis: ut relique pugne pharsalicæ: que Catone Scipioque
dicibus una cum iuba sunt victæ. Munda: oppidum in hispania ubi Pompeij filij sunt
superati. Gurgite phario, in Alexandria a Caesarianis illata. Pharus insula in Nilo
ad Alexandria est. Post te: post discessum & mortem tuam. Significat & hos qui nunc
periere: & qui Bruti bello. Populare: gratum populis. Nec studium belli: non voluntas
pugnandi: sed causa libertatis redimendæ & Caesaris opprimendi. Erunt par: erunt
cōcertatores, tractum a gladiatoribus: quorum quidem si duos committimus: unum par
committere dicimur: si quattuor duo paria. Quod semper habemus: quod semper in-
ter se pugnant & querunt op-
primere se mutuo. Inde: et thes-
salia. Sibi: pro recuperanda
libertate. Nonne iuvat: con-
solatur fugientem poeta: asse-
res melius fuisse vinci quæ vin-
cere. Perspectasse: ad finem
vidisse cladem. Cateruas: stra-
ges hominum. Spumantes ce-
de: cruore plenas. Et focii
miserere tui: & non irascere:
sed potius miserere Cæ. qui fuit
 tanti mali causa. Nam (ut ait
Boetius) sicut corporis langor
ita vitiositas quædam est quasi
morbus animorum: qui egros
corpore minime dignos odio
sed potius miseratione iudice-
mus. Multo magis non infe-
quendi sed miserandi sunt quo-
rum mentes omni langore a-
trocius vrget improbitas.
Pectore: conscientia. Istis cæ-
pis: hoc est tanta cæde. Quic-
quid sub phario positus: Om-
nem calamitatem & mortem
quam passurus es æquo ani-
mo feras inquit: & te permit-
te dijs qui te diu in foelicitate
conseruare. Es quippe minus
in foelix victus quæ si vicisses.
Solutus: non a multis comita-
tus. Crede deis: in manu deo-
rum. Tyranno phario: Pro-
lemæo cuius iussu obrunca-
bere. Longo fauori: quo diu
usus fuisti. Vincere prius erat: quia in foeliciores sunt qui faciunt quæ qui patiunt in-
iuriam & odiosum est & immanissimum tanta ciuium clade vicisse. Lamenta: lamæ
rationes fieri. Remitte: reprime prohibe. Mala: aduersitatem quam dii pro meliori
euentu tibi dederunt. Reges: ut Ptolemeum.

Iam tibi magne mori: ceu flebilis aphrica dānis
et ceu munda nocēs pharioque gurgite clade
Sic & thessalicæ post te pars maxima pugne
Non iam Pompeij nomē populare per orbē
Nec studiū belli: sed par quod semper habemus
Libertas: & caesar erunt: teque inde fugato
Ostendit moriens sibi se pugnasse senatus
Nō ne iuuat pulsum bellis cessisse: nec istud
Perspectasse nefas spumantes cæde cateruas.
Respice turbatos incursum sanguinis amnes
Et focii miserere tui: quod pectore romam
Intrabit factus campis foelicior istis.
Quicquid in ignotis solus regionibus exul
Quicquid sub phario positus patiere tyranno
Crede deis: longo fatorum crede fauori
Vincere peius erat: prohibe lamenta sonare
Flere veta populos lachrymas luctusque remitte
Tā mala Pompeij: quā prospera mundus adoret.
Aspice securus vultu non supplice reges

LIBER SEPTIMVS:

¶ Regna donata: ut Ptolemæo Tygranni Pharnaci Ariobarzani & iuba cum libyā
dedit. Elige terras: nam quocumque iure omnino es periturus. Vidit prima. Pō. primū
Larissæ appulit: nec ibi constitit, sed eadē celeritate ex fuga paucos nactus nocturno
itinere nō intermisso comitatu equitū triginta ad mare puenit. Larissa: Thessaliæ
oppidū est. Nec victū satis: constantiā seruans. Ceu læto: tanquā victori. Vires: po-
tentia in armis. Munera: officia auxilia donaque offerunt. Tempia: domos. assyn-
theto est. Multū superest: magna pars gloriæ tuæ adhuc stat: & ideo hi te venerant.
Te solo minor. erat etiā nunc Pompeius omnium maximus: sed seipso minor. i. infe-
rior animo quæ esset gloria &
potentia sua in fata in bella &
in mortē. Victo: meipso.
Victori præstate fidem: sitis si-
di Cæ. Cumulo cædis: con-
gerie cadauerum. Vadis per vi-
scera: calcas cadauera & adhuc
plures interficis. Donat tibi
populos: quantum persuasit ut
Cæ. obedirent. Auehit inde
Pompeium sonipes. i. vectus
equo Larissa discessit. Con-
uitia populi: maledicta homi-
nū inculantium deos. Nunc ti-
bi. Profecto inquit tunc tui fru-
ctum fauoris & fidei. percepi-
sti: quia ex populorum lachry-
mis quantum amareris intellexi-
xisti. Foelix nescit amari: pa-
roemia est: quia foelices fidē
amicorum nō experiunt: quantum
& a quibus amant non intel-
ligunt. Nam ut ille inquit ami-
cus certus in incerta re cernit.
Caesar ut hesperio. Parta iā
victoria Cæ. ar. misso præco-
nio ut ciuibz parceret: negle-
ctisque barbaris qui superant
militē ad castra diripiēda hor-
tatus est. quancūque ut est in Cæ-
saris cōmentarijs: a militibus
contendit ne in præda occu-
pati reliqui negotij gerendi sa-
cultatē dimitterēt. Hesperio
Italorum. Parcendū: abstinen-
dum. Manibus: quæ ceden-
do desesserant. Viles: igno-
biles & quæ nocere non possent.
Permisi vitæ: seruauit
Castra: Pompeij.

Aspice possessas vires: donataque regna
Aegyptū libyamque: & terras elige morti.
Vidit prima tuæ testis Larissa ruina
Nobile nec victum satis caput omnibus illa
Ciuiibus effudit totas per moenia vires
Obuia ceu læto: permittunt munera flentes
Pādūt tēpla domos: socios se cladibus optāt.
Scilicet in mensis superest ex nomine multū
Teque minor solo cunctas impellere gentes
Rursus in arma potes: rursusque in fata redire
Sed quod opus victo populis: aut vrbibus inquit:
Victori præstate fidem. tu Caesar in alto
Cædis adhuc cumulo: Patrie per viscera vadis
Artibus iā populos donat gener: auehit inde
Pōpeiū sonipes: gemitus: lachrymeque sequuntur
Plurimaque in saeuos populi conuitia diuos
Nunc tibi vera fides quaesiti magne fauoris
Contigit: ac fructus foelix se nescit amari
Caesar ut hesperio vidit satis arua natæ
Sanguine: parcendū ferro: manibusque suorum
Iam ratus: ut viles animas: perituraque frustra
Agmina permisit vitæ: sed castra fugatos

PHARSALIAE

Pauore: pōpeianorū. Pro
tinus succedere statim ingredi
Pōpej castra. Cōfiscit omnia:
sola em trepidatione hostium
reliqua victoria cōsequat.
Hoc imperiū: hic iussus vica
stra diripere. Fessis: militi
bus suis. Haud subactis: nō
victis. Merces: pda premiū
Pro sanguine: p cēdibus fa
ctis. Mei est: mei officij.
Dabit sibi: assumet acquirat.
Metallis: auro argēto electo
Hesperij: hispanis qbus p
fuit & q̄s vicit Pōpeius. Ga
zas: diuitias. Fortuna simul
coacta: diuitia simul cōgeste
Dños: vosplos. Propera p
cedere: festina p̄occupare ca
stra. Fecit tuas: fecit tui iuris
Amētes: furētes. Auricq; cu
pidine: auaritia q̄ est habendi
cupido: siue iniuriola appeti
tio alieni: vt ait ad Herenniū
Cice. Sustineat: retinere pos
sit. Petētes: cēsarianos. Pre
tiū belli: prādā. Scire volūt
q̄na fu. mer. no. festināt p̄spi
cere quid ex suis sceleribus cō
sequant. Massæ cōgestæ in
sumptus bellorū argēti & au
ri congesti constatiq; in mili
tū ornāmēta. Spoliato mun
do: nam ex oibus ciuitatibus
fuerat illic aduētū. Nō im
plerūt mētes: nō satiauerunt
auaritiā Cēsarianorū. Iber:
in Hispania & in Scythia etiā
populus. Tagus: Hispaniæ
fluius trahens arenas aureas
Armaspus: Scythiæ popu
lus q̄ certat cū grypibus gem
mas & aurū custodientibus.
De qua re diximus libro ter
tio. Vt: q̄uis. Scelus hoc:
tantam cædem & immanita
tem. Venisse paruo: vendi
tum fuisse minimo præcio quum speraret pro præmio Romam diripere.

Nē reuocēt: pellatq; quies nocturna pauore
Protinus hostili statuit succedere vallo
Dū fortuna calet: dū conficit omnia terror
nō verit⁹ graue ne fessis: haud Marte subactis
Hoc foret iperiū nō magno hortamīe miles
In prædam ducēdus erat. victoria nobis
Plena viri dixit: supest p sanguine merces
Quā mōstrare meū ē: nec ei donare vocabo
Qd sibi quisq; dabit. cūctis en plena metall⁹
Castra patēr: raptū hesperij & gētibus aurū
Hic iacet: eoasq; premūt tentoria gazas
Tot regū fortuna simul: Magniq; coacta
Expectat dominos: propera p̄cedere miles
Quos sequeris quascūq; tuas Pharsalia fecit
Auctis rapiantur opes. nec plura locutus
Impurit amentes: auricq; cupidine cæcos
Ire sup gladios: supraq; cadauera patrum
Et cæcos calcare duces. q̄ fossa: quis ager
Sustineat precium belli: scelerūq; patentes
Scire volunt quāta fuerint mercede nocētes
Inuenire quidem spoliato plurima mundo
Bellorū in sumptus congestæ pōdera massæ
Sed nō implerūt cupientes omnia mentes
quicqd fodit. Iber: quicqd tagus extulit auri
Qd legit diues summis arimaspus arenis
Vt rapiāt: paruo scælus hoc venisse putabāt

LIBER SEPTIMVS.

Victor: miles. Desponderit: pmiserit. Spe: ppter spē. Promiserit dīa: dixerit se
facturū oia scelera. Decipit: q̄a maiora sperabat quāq; maxima sit consecutus. Ple
bes: impia: Cēsariani. Cespit patritio: in tētorijs & terra in qua nobiles Romani dor
miuere. Infandus: nō noiandus. Vacuū regibus: in q̄ reges iacuerūt. Totis paren
tum: lectulis patrū quos filij
parricide peremerūt. Vesana
quies: inquiet somnus. Som
niq; furētes: somnia furiosa.
Versant in pectore: somniant
Inuigilat cūctis sœuū scelus
scelerū cōscientia vexant: etiā
dū dormiūt. Absente capu
lo: cū nō habeāt ensem & sint
inermes. Inspirasse: inspiram
do emisisse. Insectū manib⁹
maculatū vmbris. Noctem
superam: tenebras nocturnas
nostri coeli plenas fuisse terri
tamentis: & malorū demonū
& furiarū occurribus. Exigit
meritis: merito dant de crude
li victoria poenas. Sibilacq;
& flamas infert sopor: offe
runt eis furia: cuni facibus &
sibilantibus comis viperis:
quales parricidis occurrūt.
Adest: occurrūt mētibus. Sua
imago: scelus qd fecerat. Ille
aliquis. distributio est. To
tis somnis: quoad dormit.
Oēs in Cæsare manes: Cēsari
vero oim imagines scelerū oc
cursabant. Horestes: Agamē
nonis filius & Pelopis pne
pos matre occisa a furij agita
bat. Sed quū apud Tauricā re
gionē venisset: ibi quibusdā
sacris ab Iphigenia sorore pu
rificatus in bonā redijt mentē
Tumultus attonitos: p̄tur
bationes insanas. Pentheus
Bacchi cōreptor ira numinis
in furorē versus est: vt dixim⁹
ora. Agauē: p̄thet matrē
q̄ iurore cōcita filiū aprū esse
existimās ipm dilacerauit.
Descisset: a recta mēte descē
disset. i. insanisset. Hūc: Cæ.
f

Cum sibi tarpeias victor despōderit arces
Cum spe romanæ promiserit oia prædæ:
Decipit: qd castra rapit: capit impia plebes
Cespit patritio somnos: vacuumq; cubile
Regibus ifandus miles p̄mit: inq; parentū
Inq̄toris fratrū posuerūt membra nocentes
Quos agitat vesana quies: somniq; furentes
Thessalicā miseri versant in pectore pugnā:
Inuigilat cūctis sœuū scelus: armaq; tota
Mēte agitāt: caploq; manus absente mouēt
Ingemuisse putes campos: terrāq; nocentē
Inspirasse animas. insectumq; aera totum
Manibus: & superā stygia formidine noctē
Exigit a meritis tristes victoria poenas
Sibilacq; & flamas infert sopor: vmbra p̄pti
Ciuis adest. sua quēq; p̄mit terroris imago
Ille senū vultus: iuuenū videt ille figuras
Hunc agitāt totis fraterna cadauera somnis
Pectore in hoc pater est: oēs in cæsare manes
Haud alios nondū scythica purgatus in ara
Eumenidū vidit vultus Pelopeius Horestes
Nec magis attonitos animi senserunt
Cū fureret Pētheus: aut cū descisset Agaue
Hunc oēs gladij: quos aut pharsalia vidit

PHARSALIAE

¶ Dies vltrix: quā ipse occidet in senatu. Senatu stringente: imittentibus senatōrib⁹ cōiuratis qui eū sunt occisuri. Monstra flagellāt: furia verberāt: Mens cōscia: dira cōscientia. Quātrū poenę: pfecto multū. Stygia: infernū. Viuēte Pō. nā eo mor tuo maioribus terribula mētis vexabit. Tū oīa passō: sed cū fuerit ita nocte vexatus mane occisus: est spectaculo delectatus. crudelitatis igit accusat. Retexit. manifesta: nit & aperuit eodē. Nulla facies: nullus deformis aspectus. Oculos: Cēsaris. Hærentes: affixos. Propulsa: i pulsa & aucta. Cumulis: cōgerie sua. Depressos i tabe: merfos in sanie. Numerat: tanq̃ numerādo pspicit. Epulisq̃ parat: illic inq̃t discubuit vnde posset peremptos p̃spectare & agnoscere. Ter-
rā: quę erat cadaueribus tecta

Lustrare: circūspicere. Sub clade: sub cadaueribus. Cernit fortunam superosq̃ suos: agnoscit foelicitatē & deos p̃pitios. Scelerum spectacula perdat: nō fruatur voluptate spectandī. Inuidet miseris: non cōburit: nō sepelit. & est vtrūq̃ vrbis cōstructio: cuius meminit Diomedes. Ingerit emathiam. hypallage. i. imittit aerē pestiferū in emathia: qui ex cadauerū corruptione inficiebat. Non illū. Nō est inquit motus exemplo Hannibalis. qui quāq̃ seuissimus Pauli tamen Emilij corpus. & M. Marcelli honorificentissime sepeluit: vt Livius & Silius tradunt. Humator poenus: Hannibal sepultor. Consul: Pauli æmilij qui cecidit in pugna cannensi. Cannæ: vicus in Apulia. Succensæ: co-
ruscantes pyra. Lampadeli byca: igne Hannibalis aphricani. Hominum ritus humanitatem sepeliendi. nam non sepelire ferum est & immane. Sed meminit esse ciues suos: quos maiori odio habebat q̃ Hannibal hostes. Non singula busta petimus: non vtriusq̃ suum rogum constituas: sed vnum ingentem omnibus.

Aut vltrix visura dies stringente senatu

Ille nocte premūt: hūc ifera mōstra flagellāt

Heu quātū penæ misero mens cōscia donat

Qd̃ stygia: qd̃ manes: ifestaq̃ tartara somnis

Pompeio viuente videt: tamen oīa passō

Postq̃ clara dies pharsalica damna retexit

Nulla loci facies reuocat feralibus aruis

Hærentes oculos: cernit propulsa cruore

Flumina: & excelsos cumulis æquātia colles

Corpora depressos in tabe spectat acervos

Et magni numerat populos: epulisq̃ paratur

Ille locus: vultus ex q̃: faciesq̃ iacentum

Agnoscat. iuuat emathiam nō cernere terrā

Et lustrare oculis campos sub clade latentes

Fortunā. superosq̃ suos in sanguine cernit:

Aene læta furēs scelerū spectacula perdat

Inuidet igne rogi miseris: cœloq̃ nocenti

Ingerit emathiam. nō illum poenus humanū

Consulis: & libyæa succensæ lampade canne

Compellunt: hoīm ritus vt seruet in hostes

Sed meminit nondum satiata cædibus ira

Ciues esse suos: petimus nō singula busta

LIBER SEPTIMVS.

¶ Discretos: separatos. Non interpositis: sed cōtinuis. Aut generis aut si vis Pōpeius maiori dolore afficeret: cōgestas Theſſaliæ siluas incende: vt flāmas ex æquore possit aspicere. Robore cœtheo: lignis cœthæ montis. Nil agis hac ira: Vanæ crudelitatis improbatio: quia nihil odijs pficiat. Tabes: corruptio. Soluat: in terrā veriat. An rogos: an ignis in cinerē. Placido natura recepat cuncta sinu: oīa em̃ quæ natura cōsoluit in sua elementa dissoluit. Finē sui: dissolutionē. Sibi: naturæ. Vret quū terris: vret q̃ oīa elementa vno igne ardebūt: idq̃ ea Pythagoræ sentētia dixit: qui apud Ouidiū ait. Esse quoq̃ in factis reminiscitur affore tellus. Quod mare: quo tellus correptaq̃ regna cœli Ardeat. Placido quoq̃ in Thymæo. & Cicerone de natura deorum docet Certe tempore reuolutione ex incrementō cōiuratio: elementorū & incēdia & diluua fieri Cōmunis rogos: generale incendium. Quocūq̃ tuā. Quo iuerit aīa tua vadit nunc horis quibus vrbis indicat eū non deū esse: vt vulgo putabāt. In auras: ad spiritū retulit qui deos repetit. Stygia sub nocte: i inferno quo migrāt anie-

Discretosq̃ rogos: vnū da gentibus ignem

Non interpositis vrantur corpora flammis

Aut generi si poena iuuat: nem⁹ extrue Pidi

Erige congestas cœthæo robore syluas

Theſſalicā videat Pōpeius ab æquore flāma

Nil agis hac ira. tabes ne cadauera soluat

an rogos: haud refert: placido natura receptat

Cuncta sinu: finemq̃ sui sibi corpa debent

Hos caesar populos: si nunc nō vsserit: ignis

Vret cum terris: vret cū gurgite ponti

Cōmunis mundo: supest rogos: ossib⁹ astra

Mixturus: quocūq̃ tuam fortuna vocabit

Hæ quoq̃ eunt animæ: nō altius ibis i auras

Non meliore loco stygia sub nocte iacebis

Libera fortuna mors est: capit om̃ia tellus

Quæ genuit: cœlo tegit qui nō habet vrnā.

Tū cui dant poenas: inhumato funere gētes

qd̃ fugis hāc cladē: qd̃ olētes deseris agros:

Has trahæ caesar aq̃s: hoc si potes: vtere cœlo

Sed tibi tabentes populi Pharsalia rura

Eripiunt: camposq̃ tenent victore fugato

Non solum æmonij funesta ad pabula belli

Bistonij venere lupi: tabemq̃ cruentæ

Meliore loco: circulo ameniore. Libera fortuna mors est mortui inquit non sunt fortunæ iniuriæq̃ subiecti. Caput omnia: suscipit & cōtinet. nam in terram redeunt. Qui non habet vrnā: infestus Tum: præterea. & est acris increpatio. Cui: ad cuius voluptatem. Funere inhumato cadaueribus infestis. Hāc cladem: spectaculū huius cladis. Olentes. fetentes. Trahe: bibe. quoniam infestæ sunt sanguine. Hoc cœlo: quod corruptum tam est & pestiferum. Tabentes populi: marcentes & qui corrumpuntur. Eripiunt pharsalia rura: fugant te. Ad funesta pabula: ad deuoranda cadauera. Bistonij: thurecij a Bistone rege.

PHARSALIAE

¶ Odorati: qui odorauerunt. estque participium a deponente odoror. Estque proprie odoratus qui accipit aliunde odorem. Odorū vero quod per se odorem emittit: ut rosa. Pholoen: montē thessaliae. Latebras: lustra. Obsceni: turpes propter vomitum ex crapulis. Est quicquid nare sagaci: omnis fera odorifera. Non sanum: corruptum odore cadaueris. Secutae: alebantur cum cadaueribus equorum.

Vos quare. Grues quae e bistoria palude in thracia frigidior ad tepentem reuolant nulum. Ad austrum molle: ad regionem australem quare melior est: nam thracia ad meridiem habet aegyptum. Induit se vulture: a vulturibus fuit frequentatus: qui (ut Plinius scribit) tri duo cadauera futura praesentunt. Plures pennae prefferunt aera: plures volucres volauerunt. Roribus sanguineis: inpersio necruoris. Victoris: Caesaris. Tabes: sanies. Lassus: defatigatus. Vnguibus: bene vnguibus. Sunt enim proprie vnguibus oim animalium habentium digitos: Vngula vero cornu quod habent: aut solidos aut bifidos pedes. Membra: humana quae rapuerat.

Sic quare: feras & volucrum descriptione atque rapina. Non puenit ad ossa: quia multa corpora integra remansere. Abiit in feras: conuertit se in carnem ferarum: quae illa carne alebantur. Fastidita: neglecta a feris & auiibus. Sol: desiccando. Nymphae putrefaciendo mollescendo. Dies tempus consumendo. Resoluta corruptam. Thessalia: thessalia quae detestatur & eam deplorat poeta. Crimine: culpa tua. Te vna: sola et precipua. Fatis ne cessariis euertis. Quod sufficit gaudiū. Quae gratias inquit satis ad tanti damni memoriam abolenda. Quare: seges: perfecto nulla frumeti herba. Non decolor: non sanguinei coloris & pallidi.

Cadis odorati Pholoen liquere leones
Tunc vrsi latebras: obsceni tecta: domosque
Deseruere canes: & quicquid nare sagaci
Aera non sanum: motumque cadauere sensit
Iamque diu volucres ciuilia castra secutae
Conueniunt: vos quae Nilo mutare soletis
Threicias hyemes: ad mollem serius austrum
Istis aues: nunquam se tanto vulture coelum
Induit: aut plures prefferunt aera pennae
Omne nemus misit volucres: omnesque crueta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor
Saepē super vultus victoris: & impia signa
Aut cruor: aut alto defluxit ab aethere tabes
Membraque deiecit iam lassus vnguibus ales.
Sic quoque non omnis populus puenit ad ossa
Inque feras discerptus abiit: non intima curant
Viscera: nec totas auidae sorbere medullas
Degustant artus. Iacina pars maxima turbae
Fastidita iacet: quam sol nymphaeque diesque
Longior Emathiae resoluta miscuit aruis
Thessalia infelix quae tanto crimine tellus
Lassisti superos: ut te tot mortibus vnam
Tot scelerum fati premerent: quod sufficit auxilium
Immemor ut donet belli tibi dana vetusta:
Quare seges infecta surgēt non decolor herba:

LIBER SEPTIMVS.

Herbarum enim radices arborum satiate sanguine aut vini fece rubicunda: purpureos fructus producant. Sic persica & auellanas purpureas fieri docet Palladius. ¶ Quo vomere: nam quicumque te arabit cineres eruet Romanorum & umbras vexabit. Ante nouem hoc est ante hic iterum praestabit: dixitque hoc propter Octavianum & Antonium: qui aduersus Brutum & Cassium non multo post illic Marte cruentissimo pugnauere. Secundo sceleris secundo praello ciuili. Omnia maiora. Quis inquit omnes cineres omniaque ossa mortuorum quare in toto sunt orbe in vnum cumulent: maior tamen copia erit in Thessalia. Licebit: quousque. ut apud Horatium. Sis pecore & multa diue tellure licebit. Busta loca in quibus combusta sunt.

Quo non Romanos violabis vomere manes
Ante nouae venient acies: scelerique secundo
Praestabis nondum siccos hoc sanguine capos
Omnia maiora vertamus busta licebit
Et stantes tumulos: & qui radice vetusta
Effudere suas victis compagibus urnas
Plus cinerum aemoniae sulcis telluris aratur
Pluraque ruricolis feruntur dentibus ossa.
Nullus ab Emathio religasset littore funem
Nauita: nec terram quicquam mouisset arator
Romani bustum populi: fugerentque coloni
Umbrarum capos: gregibus dumeta carerent
Nullusque auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentem de nostris ossibus herbam
Ac velut impatiens hominum vel solis iniqui
Limite: vel glacie nuda: atque ignota iaceres
Si non prima nefas belli: sed sola tulisses
O superi liceat terras odisse nocentes

nefas belli: si prima certe non sola. nam primus ad differentiam secundi & tertij dicit. Liceat odisse terras nocentes. Votum est: cum non liceat. totus enim mundus est nocens. Terras nocentes: ut Thessalam Aegyptum Cisalpinam Galliam Aphricam Hispaniam Tusciam Siciliam Leucadiam. quare ciuili sanguine maduere.

PHARS ALIAE

Quid premittis: cui gratiamini & damnatis. Solutis: liberatis culpa. nam vnus locus alterum leuat. Hesperiae: hispanae & italae. Pachini: montis in Sicilia. apud quem Augustus & M. Agrippa Sextum Pompeij filium nauali bello superauit. Et mutina: apud quam victus est. M. Antonius ab Augusto: vbi & consules Panfa & Hirtius ceciderunt. Leucas. Hoc dicit propter praelium nauale quod in sinu Ambro- cio gessit Augustus in Antonium & Cleopatram. Puros: quasi innocentes & roma- no cruore immaculatos & in execrabiles. Philippos. Poe- ta vt etiā supradiximus phar- salios campos intelligit: quan- tū Plinius Philippos in Thra- cia esse ostendit.

Quid totū p̄mittis: qd totū soluitis orbem?
Hesperiae clades. & flebilis vnda pachyni
Et Mutina: & Leucas pueros fecere Philippos

Ilo. Sulpitij argumentū in
Lucani librum Octauum

Octauo in Lesbion fugiens per deuia
magnus (linquit.
Nauigat: & cōiūx lachrymādo abducta re-
Deflentē populū: pperans tū nauta monet
Tēdat vt ad cilices: vbi sextus turba ducūq;
Decernūt qd sit dux confugiturus: atroxq;
Aegyptus legitur: venientē regia prodit
Coniugeq; & nato corā confodit achillas
Ambustū codros truncū clam textit arena

M. Annei Lucani Pharsa-
liae liber Octauus

LIBER OCTAVVS:

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN OCTAVVM
LVCANI LIBRVM INTERPRETATIO.

IAm sup herculeas. Pompeius ita tenuis & nudus vt inquirentes hostes plane-
lateret: Larissam transgressus: vt ad tempe peruenit se in ora prosteruens siti-
bundus e fluuio hausit. Inde exurgens per tēpe gressus est quousq; ad mare
puenit: vt tradit Plutarchus. Nauēq; fluuiale: vel vt Appianus ait frumentaria con-
scendit saepe vt dicebat quarens tantū se opinionē sefellisse: vt a quo genere hoim vi-
ctoria speraret: ab eo initio fugae facto pene pditus videret. Poeta igit quibus flexib;

IAm super herculeas fauces ne-
morosaq; tempe
Aemoniae deserta petens dispen-
dia syluae (gantē

Cornipedē exhaustum cursu: stimulisq; ne-
Magnus agens: incerta fugę vestigia turbat
Implicitasq; errore vias: pauet ille fragorem
Motorū ventis nemorū: comitūq; suorū
Qui post terga ferit: trepidū: lateriq; timētē
Exanimat: quāuis sūmo de culmine lapsus
Nondum vile sui pretiū scit sanguinis esse
Seq; memor fati tantae mercedis habere
Credit adhuc iugulum: quātū p caesaris ipse
Auulsa ceruice daret. deserta sequentem

dit & fleat ne possit p vestigia deprendi. & vt qui psequunt reddant incerti. Im-
plicitas errore. confusas circuituonibus. Fragore nemorū. sonitū arborū ex aura. Co-
mitū. nā eorū strepitu terrebat. Qui ferit. qui strepitus resonat & pcellit. Trepidū
lateriq; timētē exanimat. pterret ipsum non modo a tergo sed a latere metuentem.
Quis summo de culmine. quis inquit a foelicitate corruerit: tamen scit magno pre-
cio suam mortem a Caesare experiri. & nō minori qd ipse mortem Caesaris emeret.
Precium sui sanguinis. precium quod daretur interemptori suo. Nondum esse vile. sed
maximū. Memor sui. pristina fortunā considerans. Adhuc. in tanta calamitate.
Iugulū tantae mercedis. vitam tanti prech. Pro ceruice auulsa. pro capite. quod collo
sustentat. Deserta sequentē. quis per deserta & occulta fugeret. eius tamen dedecus
& calamitas latere non potuit. quia ab omnibus noscebatur.

PHARSALIAE

Multi auxillares euntes in Pōpei castra nondū audita p̄fligatōis fama Pōmpelo obui stupuerūt: Prode ruinas: indicante cladē. Vertigine: mutatione & volubilitate fortunę. Cladisq; suę vix ipse fidelis auctor erat: vix ipso fugiēte & asserēte tanti ruina exercitus credebāt. Grauis: molestus. Adest testis: sit ei obuius & conscius est calamitatis. Obscuro noīe: nō nota nō celebri fama. Exigit pōenas: q̄ em erat illustrior eo infamior euadebat. Lōgi: diu p̄stiti. Pōdere: claritate. Premit: grauat notatq; facit. Fatiscq; priorib; vrget: vexat superiori foelicitate. Quo em felicior fuerat: eo nūc miserior erat. & rebus foelicibus assuetis difficilior est aduersam ferre fortunā. Sentit honores festi

natos: poenitet se honores imperia & triūphos ante legitimū tēpus gessisse. Acta syllana: ea q̄ iuuenis egit Syllanipibus: quū ab eo in Siciliam & Aphricā missus de Perpena Domitio & Hiarba triūphauit. Laurifer: triūphalis

Corytias classes. naues cili: cū pyratarū q̄s mira celeritate repressit: vt diximus lib. priō Corycus oppidum in Cilicia croco abundas: vbi & Corycium antrū. Pōtica signa: de Mythrīdate victoriā q̄ eius vexillis potitus est. Deiectū victū prostratū. Sic lōgius guū de. in. aīos: sic nocuit magnanimis clarisq; viris vixisse diutius & in vita post amissum imperiū remanere. Destruit aīos: delet magnanimitas gloriā partā. Nisi summa dies: nisi q̄s ifoelicitate pereat & morte sua ruinā pueniat: pristina foelicitas est ei dedecori. Bene igit Oui. ingt. Sed scilicet vltima sp̄ expectāda dies hōi: diciq; beat⁹ Añ obitū ne mō sup̄maq; funera debet. Nisi summa dies cū si. bo. af. nisi mors cū fine foelicitatis aduenit. Hinc apud Sene. chorus Foelix priamus dicim⁹ oēs se cū credēs sua regna tulit. Et paul. post. Foelix q̄s bello moriēs oīa secū cōsumpta videt. Et celeri p̄uertit tristitia letho: p̄uenit & p̄terit res aduersas morte festina.

Quisq; ne. audet ne aliq; foelicitatē amplecti: nisi cū certo in ea moriendi proposito

Non patitur tutis fatum coelare latebris

Clara viri facies: multi pharsalica castra

Cū peterent: nondū fama prodente ruinas

Occursu stupuere ducis: vertigine rerum

Attoniti: cladisq; suę vix ipse fidelis

Author erat: grauis ē: magno q̄cūq; malorū

Testis adest: cunctis ignotus gentibus esse

Mallet: & obscuro tutus transire p orbem

Nomine: sed longi pōenas fortuna fauoris

Exigit a misero: q̄ tanto pondere famę

Res p̄mit aduersas: fatiscq; prioribus vrget

Nunc festinatos nimium sibi sentit honores

Actaq; lauriferę damnat Syllana iuuentę

Nunc & Corycias classes: & pontica signa

Deiectum meminisse piget. sic longius guū

Destruit ingentes aīos: & vita superstes

Imperio: nisi summa dies cum fine bonorū

Affuit. & celeri p̄uertit tristitia læto

Dedecori ē fortuna prior. quisq; ne secūdis

Tradere se fati audet. nisi morte parata

LIBER OCTAVVS.

Littora cōtigerat. Iā Pōpeius ad hostia Penel venerat vbi Cymbā nactus Mitylenas ad Corneliā nauigauit: vt Appia. scribit. In cōmētarijs tū est cū ad amphipolim vna nocte in anchoris cōstitisse: & irrogata hospitibus pecunia cognitoq; Cæsari aduētū inde discessisse & Mitylenas paucis diebus venisse. Plutarch. ingt cū cymba inuēctū cū paucis liberis: nā seruos ad Cæsare ire iusserat: cōspectū fuisse aperitio & cū in nauim onerariā p̄ maximā mestissime fuisse susceptū vna cū duob; lentulis & Faunio q̄ apud eū serus subierat ministeriū & p̄ter amphipolim nauigās ad Mitylenē tranijt. Littora: hęc sunt in sinu thermaco. Rubēs clade: cruentus. Inde: a littoribus. Vētis ac flucti. impar. i. fragilis & q̄ tēpestati non posset resistere. Cymbā ei fluuiatille fuisse Plutar. & Appianus tradūt. Cæsar frumenta riā nauē. Vadis: locis nō p̄fundis. Cuius. f. Pōpei q̄ ad huc tantū dāssū habet. Adhuc: hoc tpe. Remis: nauib; Corcyra: in Ionio insula. Terglybur. ad quā erat Octavius vt patet li. iiii. Rector correpit exiguā alnū: ab officio gestu & instumēto cōmiseratio. ipse em regebat nauiculā quā repēs. i. trahēs corp⁹ intrauit. Legit & Vector. i. q̄ vehēbat. Alnū: ex alno arbo re cymbā. Conscia curarū. Apostrophe ad Corneliā doloris sociā. Stares in cāpis: da de spectares. Præfagia: p̄diuinationes mali futuri. Exagitat curas: cōmouent & augēt moestitiā. Sōnus: cornelia dormiēs. methonymia. Nox: nocturna q̄s. Habet: affert thessalicę cædis imaginē. Tenebrisq; remo. die yoespecula veniēs naues p̄spiciebat. Nutantia: mouentia se & inclināta. Nec audes q̄re: ne qd̄ suspicabaris audires: & qd̄ aius p̄sagebat deinde

Littora cōtigerat: per q̄ Peneius amnis

Emathia iam clade rubēs exhibat in æquor

Inde ratis trepidum vētis: & fluctibus ipar:

Flumineis vix tuta vadis euexit in altum

Cuius adhuc remis quatit Corcyra: sinusq;

Leucadij: ciliū dominus: terręq; liburnę

Exiguam vector pauidus correpit in alnū

Conscia curarū secreta in littora Lesbī:

Flectere vela iubet: quā tū tellure latebas

Moestior: in medijs quā si cornelia campis

Emathia staret: tristes præfagia curas

Exagitat: trepida quatit formidine somnus

Thessaliā nox oīs habet: tenebrisq; remotis

Rupis i abrupta scoplos: extremaq; currens

Littora p̄spiciens fluctus: nutantia longe

Semp prima videns vententis vela carinæ

Querere nec quicq; de fato cōiugis audes

En ratis: ad vestros q̄ tendit carbasa portus

res. Fato: aduersitatis. En ratis. Cōmiseratio ab ignoratiōe de Pō. adueniēte. q̄nq; Plutar. ingt cū in sulę hēssisset: iuxta litus ad ciuitatē nūciū misisse. nō q̄l expectabat Corneliā: q̄ sperabat ex plio ad dyrrachū gesto illud vñtū sup̄esse Pōpeio. vt Cē. p̄seq̄res. Is igit plura lachrymis q̄ verbo exprimēs eā festinare iussit Pōpeitū optaret aspicere nauī sola & aliena inuēctū. Ad hęc cū se amens strauisset nō multo post vix cōpos mētis p̄currit ad pelagus & a Pō. vlnis suscepta cōq̄rj cœpit. Tēdit carbasa:

PHARSALIAE

dirigit vela & cursum leuon. Quid ferat: fert em̄ Pōpeiū victū q̄ est tibi dolor & nunciū. Sūma pauoris: appolitio est. Quid p̄dis tpa: abstinebat em̄ ne videretur mala ominari. Profiliuit: celeriter naui occurrit: & aiaduertit Pompeiū intensum & squalidū. Notauit: aduertit. Canitiē: canos. Squalētes: decolores & infectas. Obuia nox. Caligo p̄ merore exorta ēa exanimē reddidit. Coelū lucēq: claritatē coeli. p̄endiadim. Clausit animū: oppōsit sensus & viribus destituta vt exanimis cecidit. Neruis: viribus. Riguerūt: nō salierūt: nō palpitauerūt vt viui solēt. Decepta: nam in se redijt & nō perijt: vt optabat. Iā fune ligato: Pōpelus in litus descendēs & iter Mitylenas versus arripiens qd ferat ignoras: sed nūc tibi summa pauorū Nunciū armorū tristis: rumorq: sinister Victus adest cōiunx: qd perdis tpa luctus Cū possis iam flere: times: tūc puppe p̄pinq̄ Profiliuit: crīmenq: deum crudele notauit Deformē pallore ducē: vultusq: prementē Caniciē atq: atro squalētes puluere vestes Obuia nox nūsera coelum, lucēq: tenebris Abstulit: atq: animā clausit dolor oīa neruis Membra relicta labāt: riguerūt corda: dūcūq: Spe mortis decepta iacet, iam fune ligato Littoribus lustrat vacuas Pompeiū arenas Quē postq: propius famulae videre fideles Non vltra gemitus tacitos incessere fata Permisere sibi: frustra q: attollere terra Semianimē conāt herā: quā pectore magn⁹ Ambit & astrictos refouet cōplexibus artus Ceperat i summū reuocato sanguine corpus Pompeij sentire manus, moestamq: mariti Posse pati faciem: phibet succumbere fati Magnus: & imodicos castigat voce dolores Nobile cur robur fortunae vulnere primo

LIBER OCTAVVS.

petuā laudē consequi possis. Titulis auorū: victorijs & magistratib⁹ Scipionū Erat em̄ Scipionis filia qui ab illis clarioribus trahebat originē. Frangis robur: debitas animi fortitudinē. Primo vulnere: prima aduersitate. antehac em̄ semp vli fu erāt secunda fortuna. Habes aditū: habes inter foeminas ingressum & occasionē ad eternā laudē. quā neq: dicēdo iure: neq: administrando rēpu. neq: re militari cōsequi potes: sed sola fide in miseris maritū nō deserendo. Decertet cū fatis: pugnet cū aduersa fortuna resistat ei. Quod sum victus: quia sum infelix & miserandus. Maior gloria erit em̄ veri amoris argumentū: & nō te viri amasse fortunā: sed virū ipm quē ab alijs deseritū sequaris.

Foemina tantorū titulis insignis auorū Frāgis: habes aditū mansurae i secla famae Laudis in hoc sexu nō legū iura: nec arma Vnica materia est cōiunx miser: erige mētē Et tua cū fatis pietas decertet: & ipsum Qd sū victus arma: nūc sū tibi gloria maior A me qd fasces: & qd pia turba senatus Tantaq: discessit regū manus incipe magnū Sola sequi: deformis adhuc viuēte marito Sūmus & augeri vetitus dolor: vltia debet Esse fides lugere virū, tu nulla tulisti Bello damna meo: viuit post plia Magnus Sed fortuna perit: qd defles: illud amasti. Vocibus his correpta viri vix agra leuauit Membra solo: tales gemitu rūpente q̄relas O vtinā in thalamos inuissi caesaris illem Infelix cōiunx: & nulli laeta marito Bis nocui mundo: me p̄nuba ducit Erynnis Crassorūq: vmbrae: deuotaq: manibus illis Assyrios in castra tuli ciuilia casus

ego addita sum: & qui me oderunt q̄ eis fui infelix. Deuota: putata addita. tū quia coniunx sit: tum quia infelix, Casus assyrios: cladem similem parthicae.

PHARSALIAE

¶ Dedi præcipites: præcipitavi & interemi. Fugavi deos: numinum favorem a iusta causa auerti. Indigne meis thalamis: tam infœlici coniuge. In tantum caput: in tantum virum. Sponte: intra hoc verbo pietatem ostendit. Mollius: tranquillius. Certa fides regum, totusque paratior orbis: ut nullus a te deficiat & quisque fauceat tibi. Paratior: obsequentior. Sparge mari: obrue me fluctibus. Malle foelicibus armis: utinam pro tua victoria perissem. Lustra: expia purga caede mea & his inferijs. Vbicunque iaces.

Apostrophe ad Iuliam quam in odium adducens civili clade vel tam fuisse dicit coniugium suum

Placata: mitior facta. Pellice caesa: occisa me quæ sum pellex tua & tuo viro coniuncta. Parce: abstinere nocere.

Tuo: quem tibi amandum relinquo. Duri flectuntur pectora Magni, Pompeij constantia commota est hic ad lachrymas: quibus in pharsalica clade abstinuit. Sicca lachryma non fleuerunt. Tunc mitylenæum. Multitudo lesborum quæ conuenerat vehementer Pompeium orauit: ut honoris gratia saltem unam ibi noctem hospitaret: ostendensque ei locum esse tutum & fidum: omnia tam priuata quam publica ei offert: & ut eis utatur orat. Exorditur autem a beniuolentia gloriosum officium suum sine arrogantia commemorando. tum petit. Inde confirmans & refutans quæ obijci possent per amplificationem & miserationem concludit. Pignus: Corneliam uxorem. Dignare muros deuotos: fac dignam civitatem. Sacro foedere: hospitali beneficio. Lares focios: regiam in qua tua uxor est hospitata. Fac magne locum: orna & consecra locum hospitij tui: quem omnes posteriores adorabunt. Qua cuncta reuidentur secula. hoc est: ad visendum redibunt. Et est suasio a laude futura.

Precipitesque dedi populos: iunctosque fugavi
A causa meliore deos. o maxime coniunx
O thalamis indigne meis; hoc iuris habebat
Intantum fortuna caput, cur impia nupsit
Si miserum factura fui: nunc accipe poenas
Sed quas sponte luam; quod sit tibi mollius æquum
Certa fides regum; totusque paratior orbis
Sparge mari comitem: malle foelicibus armis
Dependisse caput: nunc clades denique lustra
Magne tuas ubicunque iaces civilibus armis
Nos ultra toros ades huc: atque exige penas
Iulia crudelis: placataque pellice caesa
Magno parce tuo, sic fata iterumque refusa
Coniugis in gremium: cunctorum lumina soluit
In lachrymas: duri flectunt pectora magni
Siccaque thessalia confundit lumina lesbos
Tunc mityleneum iam pleno littore vulgus
Affatur magnū: si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus seruasse mariti
Tu quoque deuotos sacro tibi foedere muros
Oramus: sociosque lares digna vel una
nocte tua: fac magne locum quem cuncta reuident
Secula: quem veniens hospes romanus adoret

LIBER OCTAVVS.

¶ Nulla tibi. Suasio a fidelitate præstita. Nam reliqua loca salutem a Cesare sperare possunt. sed hunc locum quia suscepit Pompeij coniugem oderit. Crimen: hospitij culpam.

Quid quod iacet. Suasio a tuto: quia Caesar insulam expugnare non potest. Procerum pars magna: locus ab honesto. Coibit: conueniet ut bella resartiant. Accipe templorum a libertate & prompto auxilio conciliatio. Cultus: vestes statuas tabulas. Aurum: vasa & laminas. Si terris si puppibus accipe: siue terra: siue mari eorum opera

Nulla tibi subeunda magis sunt menia victo
Omnia victoris possunt sperare fauorem
Hæc iam crimine habet: quod quod iacet insula potest
Cæsar eget ratibus: procerum pars magna coibit
Certa loci: noto reparandum est littore bellum
Accipe templorum cultus: aurumque deorum
Accipe si terris: si puppibus ista iuuentus
Aptior est: tota quantum valet: utere lesbo
Accipe ne cæsar rapiat: tu victus habeto.
Hoc solus crimine merita bene detrahe terræ
Ne nostram videre fidem: foelixque secutus
Et damnasse miser, tali pietate virorum
Lætus: in aduersis & mundi nomine gaudens
Esse fidem: nullum toto mihi dixit in orbe
Gratus esse solum: non paruo pignore vobis
Ostendit: tenuit nostros hac obside lesbos
Affectus: hic sacra domus: clarique penates
Hic mihi roma fuit: non villo in littora puppi
Ante dedi fugiens: scæui cum cæsaris iram
Iam scire meritam seruata coniuge lesbon
Non veritus tantam veniam committere vobis
Materia: sed iam satis est fecisse nocentes
Fata mihi totum mea sunt agitata per orbem

ut velis. Quantum valet: quantum potest facultatisque habet. Nec cæsar rapiat: quod nobis molestissimum esset. Hoc solum crimen: hanc culpam a nobis de te benemeritis auerte: ne videaris nostram fidem cui in foelicitate te credidisti: in tua miseria pro nostra leuitate damnassee. Merite bene: quæ in te hospitale beneficium contulit. Mundi nomine: pro toto mundo. est enim res mira fides in calamitosum. Nullum toto mihi dixit in orbe: Plena gratitudine oratio: in qua ostendens quanti eos fecerit: quancumque sibi sint chari mirifice laudat et desinit in commiserationem. Non paruo pignore: littore. intelligitque uxorem illic depositam. Affectus curas amoreque meos: Hac obside: Cornelia quasi in pignus fidei data. Penates: domesticorum imaginum. Roma: patria. Ante dedi. prius aduexi. Lesbon meritam iram cæsaris. quæ merito cæsar erit iniusta ob seruata coniugem meam. Non veritus: non dubitans. Materiam veniam: causam beneficij. Sic Vergilius veniam pro beneficio posuit: quum inquit. Orantes veniam & templum clamore petebant. Satis est fecisse nocentes. satis est reddidisse iniustos: tanquam si cæsar nocuissetis. Fata mea sunt agitata: ego sum exercendus & erraturus.

PHARSALIAE

¶ Aeternò nomine: æterna fama seruata fidei: siue aliñ idē fecerint: siue tu sola fueris mihi fida. Certū est: decreui qui fidi infidique sunt explorare. Accipe numen: deos si quis est ei ppitius precat. Similes: tā fideles vt Lesbos. Nō vetent intrare: sināt ingredi Cæ. psequente & meo arbitrio sinant abire. Hisq; dictis eos victori parere sua: sit: inq; eo qui clemens & æquus esset fidere: vt ait Plutarchus. Comitē: Corneliā: Cunctos mutare tellurē: oēs mitylengos in alias terras migrare. Plangit: manuum

ictibus fletur. Infestā: in deos præ dolore immisistæ. Pō peitūq; minus: multo magis discessu Corneliæ quē Pom. aduersitate dolebāt. Quam vix: quū etiā si ad victorē maritū iuisse non sine lachrimis dimississent. Deuinxit: ligauit. Pudor: verecūdia. Submissa: humilis. Hospita turbae. blande vulgus excipies.

Stantis adhuc fati: cū adhuc fuisset in foelici statu: sic vixit ac si esset in infœlici. an aduer tendusq; dicendi modus. stantis fati: hoc est ipsa quæ erat in statu. Iam pelago: cronographia. Demissus ad medios ignes: demersus ad dimidiū sui corpis. Quibus abscondit nobis. Si quibus exierit: antipodibus quibus orit quū nobis occidit. Vigiles Pompeij pectore curæ. Pompeius meditabatur an ad socias populi romani vrbes: an ad reges. confugeret: an i desertis libyes iret Adeunt: cogitant. Ait em Ap pianus. Assumpta Cornelia vxore tremib; quattuor comitatus quæ a rhodis & cyrijs ad eum venerant Corcyram: tunc quidem & Libyā præteruectus est. quo in loco exercitum alium & nauticos habebat apparatus: ad orientē itaq; versus parthos veluti ab illis opem petiturus nulli patefacto interim consilio adire statuit: quod Ciliciæ ppinquus cum amicis aperuisset: illi dissuaserunt.

Heu nimium foelix æterno noīe Lesbos

Siue doces pplos: regesq; admittere magnū

Seu p̄stas mihi sola fidem: nā q̄rere certū est

Fas qbus i terris: vbi sit sceus: accipe numē

Si qd adhuc mecū es votorū extrema meorū

Da similes lesbo poplos. q̄ marte subactum

Non intrare suos infesto cæsare portus

Non exire vetent: dixit: mœstamq; carinā

Imposuit comitē: cunctos mutare putares

Tellurē. patriæq; solum: sic littore toto

Plangit: infestā tendunt in æthera dextrā

Pompeiumq; minus: cuius fortuna dolore

Mouerat ast illam: quā toto tēpore belli

Vt ciuem videre suā: discedere cernens

Ingemuīt populus: quā vix: si castra mariti

Victoris peteret: siccis dimittere matres

Iam poterāt oculis: tanto deuinxit amore

hos pudor hos p̄bitas: castiq; modestiavult?

Qd̄ submissa nimis nulli ḡuis hospita turbe

Stātis adhuc fati vixit quasi cōiuge victo

Iam pelago medios titan demissus ad ignes

Nec qbus abscondit nec si qbus exierit orbē

Totus erat: vigiles pompeij in pectore cure

LIBER OCTAVVS:

¶ Socias: confederatas & liberas. Varias: mutabiles. nihil em habent amicum præter vtile. Arua inuia: deserta Libyæ & æthiopiā. Sæpe labor mœstus curarū: ægritudo animi laborans repellebat tedium sollicitudinū & rerum futurarū. Aestus fessos: defatigatas cogitationes. Consulit: interrogat. Vnde notet: a quibus astris: quæ ratione. Quæ sit mensura secandi æquoris: quæ astra obseruando nauigetur. Seruet syriam: dirigat cursus in syriam. ad quam euntibus arcto occidit. Quotus ignis in plastro: quæ stella in vrsā maiore quæ minore est lucidior. Et proprie plastrū est appellata a forma & positione septem stellarum ex quibus cōstat. Seruator olympi: magister nauis stellarū cōtemplator. Signifero quæcūq; fluunt. Non stellas quæ occidunt sed ambas arctos quæ in coeli vertice semper apparent nautas obseruare dicit. Labentia: labendo occidentia. Signifero: ferēt multa signa tum in zodiaco tum extra. Fluunt: discurrunt tam motu externo q̄ proprio. Nunq̄ stante polo: semper se mouente. Axis inocciduus: polus arcticus qui semper apparet. Gemina arcto: maiore & minore vrsā: quæ draco appellatur. Surget: apparebit. Instabit summis ceruchis: imminet summis cornibus antenarum. & dirigimur in Bosphorum & mare euxinū. Ceruchi dicti a κερα quod est cornu. & Χεω fundo. De his Virgilius intellexit: quū dixit cornua velatarum obuertimus antenarum. nam Asclepiades (vt scribit Macrobius libro quinto) ait Nautalis veli partem inferiorem partem vocari: at circa mediā ferme partem dicit summam vero partē ceruchium nominari: & inde diffundi in vtrumq; veli latus eaq; cornua vocantur. Bosphoron: & Thracium & Cymmericum. nam duo sunt: vnus ad Bizantium: alter ad paludes meotides. Pontum: euxinum mare: circa quod est Scythia. Quicquid descendit ab arbore summa arctophylax: hoc est: quantulūcūq; arctophylax erit inferior malo: & vrsā minor erit nati vicinior in Syriam nauigamus.

Nunc socias adeūt romani fœderis vrbes

Et varias regū mentes: nunc inuia mundi

Arua sup̄ nimios soles: austrūq; iacentes

Sæpe labor mœstus curarū: odiumq; futuri

Proiecit fessos incerti pectoris aestus

Rectorēq; ratīs de cunctis consulit astris

Vnde notet terras: q̄ sit mensura secandi

Aequoris in cœlo: syriam q̄ sydere seruet

Aut q̄tus i plastro libyā bene dirigat ignis

Doctus ad hæc fāt tacitū seruator olympi

Signifero quecūq; fluunt labentia cœlo

Nunq̄ stante polo miseros fallentia nautas

Sydera nō seqmur: sed qui nō mergit vndis

Axis inocciduus gemīa clarissimus arcto

Ille regit puppes: hic cū mihi semp̄ in altum

Surget: & instabit summis minor vrsā ceruchis

Bosphorō: & scythiæ curuātē littora pontū

Spectamus quicquid descendit ab arbore summa

phoron: & Thracium & Cymmericum. nam duo sunt: vnus ad Bizantium: alter ad paludes meotides. Pontum: euxinum mare: circa quod est Scythia. Quicquid descendit ab arbore summa arctophylax: hoc est: quantulūcūq; arctophylax erit inferior malo: & vrsā minor erit nati vicinior in Syriam nauigamus.

¶ Arctophylax: bootēs qui est ita vicinus arctis vt eius sinistra manus neq̃ oriri neq̃ occidere videat. Cynosura: vrsa minor q̃ Bootae opposita est. Canopos: stella australis ingens & clara nostris regionibꝫ ignota. Eius meminit Plinius libro. vi. & Vitruius lib. ix. Inde excipit: vltra syriā obseruamus Canopū q̃ meridie extremo decurrit: & metuit ne Borea nubes impellēs obscuret. Illa: Canopo. Sinistra: si vltra egyptū nauigaueris defereris in syrtis libycas. Quo pede: fune quo tendit velū

Carbasa tendit: dirigi vela. q̃ dicta sunt a carbaso gñe subtilissimi lini. Serua: provide. Sit longius: sit remotissima. Da vetis comitē: fortunā. Pignusq̃ recepi depositum. id est Corneliam mecum habeo iusto modo: pari altitudine & planitie. Torsit: in leuā flexit. Asinae cautes: saxa & scopuli asine oppiduli q̃ est i sinu messenio. Qui ab eo asineus dicit. Eiusdē nois alia est harmonica: vt ait Strabo lib. octauo. Chios: insula lesbo vicina Theopropi patria: quae paruo freto ab Asia diuidit. Asperat: resonare facit ob scopulos in quibus illidunt. Dedit: protendit. Rudentes: firmos funes. Senserūt motus: nā cōuersa nauis cōuersa est & nauigatio. Rostro: prora: Nec spectante idē: nec cōuersa eundē in locū. Sonū: fragorē quē eunte nauis emittunt. Moderator equorū: auriga in curruli certamine. Quū laeuum circuit axem: quā a dextra in sinistra currū conuertit: vt breuiore gyro metam intā etiam circueat: quo em̃ ppius metam currus accesserit: eo citius peruenit. Accedere: vicinos fieri. Inoffensae: intactae illesae. Ostendit terras tatarū sole oriente tenebrę abest: & stellae non apparent.

Arctophylax: ppiorq̃ mari cynosura feretur

In Syriæ portus tēdit ratis: inde Canopos

Excipit australi cœlo contenta vagari

Stella tīmēs borean: illa q̃q̃ perge sinistra

Trās Pharo: in medio tāget ratis æq̃re sirtes

Sed q̃ vela dari: q̃ nunc pede carbasa tendi

Nra iubēs: dubio cōtra cui pectore magn9

Hoc solum toto respōdit in æquore serua

Vt sit ab æmathijs semp tua longius oris

Puppis: & hesperiā pelago: cæloq̃ relinq̃s

Cetera da ventis: comitē: pignusq̃ recepi

Depositū: tūc certus erā q̃ littora vellem

Nunc portū fortuna dabit. sic fatur. at ille

Iusto vela modo pendentia cornibus aquis

Torsit. & in leuū puppim dedit: vtq̃ secaret

Quas asine cautes & q̃s chios asperat vndas

hos dedit i prora: tenet hos i puppe rudētes

Aequora senserūt motus: aliterq̃ secante

Iam pelagus rostro: nec idē spectante carina

Mutauere sonū. nō sic moderator equorū

Dexteriore rota. leuū cū circuit axem

Cogit inoffensae currus accedere metæ

Ostendit terras titan. & sydera texit.

¶ Quicunq̃ sparsus. Pom. qui palantes hostis violentiā fugerant Pom. ve Higfa sequebant. Natus: Sextus. Procerum: senatorū & ducum. Deiecto fatis: oppresso. Abstulerat reges ministros: priuauerat regibus qui ei ministrarent. Sceptra eoa: regna orientis. In deuia mundi: in remotissima loca. Qui sparsa ducis vestigia legit: qui flexam Pompeij nauigationē sequutus est. Legit: nauigādo obseruauit. Quando ait. Pompeij ad regem Gallogreciæ verba. Romanus: romani iuris & ditionis.

Spaniūs ab emathia fugit quicūq̃ procella

Assequit Magnū: primusq̃ a littore Lesbi

205 Occurrit natus: procerū mox turba fidelis

Nam neq̃ deiecto fatis: acieq̃ fugato

Abstulerat Magno reges fortuna ministros

Terrarū dominos: & sceptrā eoa tenentes

Exul habet comites. tubet ire in deuia mūdi

210 Deiotarū: qui sparsa ducis vestigia legit

Quādo ait emathijs amissus cladibus orbis

Qua romanus erat: supest fidissime regum

Eoam tentate fidem: populoscq̃ bibentes

Euphraten: & adhuc securū a casare tigrim

215 Ne pigeat Magno querentē fata remotas

Medorū penetrare domos: scythicosq̃ reces

Et totū mutare diē: vocesq̃ superbo (sus:

Arfacidæ perferre meas: si foedera vobis

Prisca manent: mihi p latium iurata tonantē

220 Per vros obstricta magos: implete pharetras:

Armeniosq̃ arcus Gethicis intēdite nervis

Si vos o Parthi peterē cum caspia claustra

Et sequerer duos æterni Martis alanos

Passus achemenijs late discurrere campis

225 In tutam trepidos nunq̃ Babylona coegi

Populosq̃ bibentes Euphraten: Armeniæ Mesopotamiæ multosq̃ alios populos indicat. Tygrim. Tygris accolas vt Armenos & Parthos. Querentē fata: reparantem mihi secundā fortunā. Recesus: remota loca. Totū mutare diem: excitate totū orientem vnde dies emanat. Arfacidæ: regi Persarum. Foedera bello mytridatico ista. Manent: stant. sublatā non sunt. Per latium tonantē: per latialem Iouē qui Albæ colebat. Vel per Romanū vel capitolinum. Obstricta: firmata. Magos: sapientes & sacerdotes. Intendite: flectite. Nervis gethicis: scythicis chordis quæ ex nervis fiunt. Si vos o parthi: si liberaliter vobiscū egi. Caspia claustra: portas caspias & fauces montium caspiorū qui latebram Mithridati dederūt. pandunturq̃ ita nre manufacto: longo octo milibus passuum. nam latitudo eius vix est plaustro pmeabilis: vt ait Solinus. Alanos Scythiæ populos vicinos iberis. ab Alano flumine denominatos. Aeterni martis duos: semper pugnaces. Achemenijs: parthicis. a rege Achemene. Nunq̃ coegi in tutā babylonā: non repressi & cōtineri feci intra muros posticum foedus. nam antea quod in Gordianam hostiliter excurrissent: per Afranium fuga uerat.

PHARSALIAE

¶ Arua sup Cyri: vltra campos Persidis vbi Cyrus regnavit. Chaldei regni: quod est supra Arabiam. Ganges: Indiae fluvius. Hydaspes nyseus: fluvius ad Nysam a Baccho in Indiam condita. Accedunt pelago: exeunt in oceanum. Ab igne phoebe surgentis: ab oriente extremo aurora ipsa. Propior: vicinior. Persis: regio supra parthiam. Sustinui: passus sum de vobis non triumphare. Ex aequo: quia aequae liber & socius est non tributarius. Stant: conservati sunt meo beneficio. nam in senatu bellum Parthi cum suscipiendum donec duraret bellum gallicum dissuasi. Post vulnera cladis: post dolorem quem Parthi de Crasso, Crassus & exercitu intulere. Copescuit iras: repressit bellum. Ruptis claustris: fractis legibus & per scripto & peritis terminis & limitibus constitutis. Ripam euphratis: intra quam Phrahar rex parthorum rex se velle perpetuo continere. Pto. q. Tygranis filium servabat in vinculis cum obtulisset foedere constitutum est: ut scribit Plutarchus. Zeugma pelletur. Pellum oppidum iuxta euphratem conditum ab Alexandro qui ex pelle Macedoniae oppidum fuit. Vinci vult: ut vincat Caesar. Non piguit: non piger fuit. Insignibus aulae: regio habitu raptos: ab alijs raptim acceptos. In dubijs sententia per acclamationem quam laudando paupertatem exornat. Rege: Deiotaro. In littore: videlicet sinus basilici ubi incipit Icarium mare. dictum ab Icaro Dedali filio qui volans illic cecidit: Ephesum: urbem in ora Ioniae ubi Diana colebatur Colophona: Ioniae oppidum. ante quod est clarum lucus ubi Calchas a Mopso victus per dolorem periit. Sami: insulae Ioniae. Co: Co insula non longe ab haliarnoso patria Hippocraetis. Gnidus: insula in mari carpathio quam piscosam dicit Qui. Rhodus clausula. insula ubi colitur Appollo: & ubi est solis colossus mirabilis quem, lxx.

Arua sup Cyri. Chaldecq; vltima regni
Qua rapidus ganges. & q nyseus hydaspes
Accedunt pelago Phoebe surgentis ab igne
Iam propior: quam persis erat: tamen omnia vincens
Sustinui nostris vos tantum deesse triumphis
Solut & e numero regum telluris eoa
Ex aequo me Parthus adit: nec munere magni
Stat semel Arsacide. quod enim post vulnera clade
Assyriae: iustas latiae copescuit iras: (dis
tot meritis obstricta meis: nunc Parthia ruptis
Excedat claustris vetitam per saecula ripam
Zeugmaque pellaeum: Ptolemaei vincite Parthi
Vinci roma vult. regem parere iubenti
Ardua non piguit: positusque insignibus aulae
Egreditur: famuli raptos indutus amictus.
In dubijs tutum est inopem simulare tyranno
Quanto igit mundi dominis securius aequum
Verus pauper agit: dimisso in littore rege
Ipse per Icaria scopulos: Ephesumque relinquens:
Et placidi colophona maris: spumantia praer
Radit saxa Sami: spirat de littore coo
Aura fluens. Gnidus inde fugit: claraque reliquit
Sole rhodus: magnosque sinus telmesidos vnde

LIBER OCTAVVS.

subitoque altitu dominis fecerat Chares lyndius. Copenfat sinus: recta navigatione circum
cuitus cum copenadio nauigat. Telmesidos: telmeum oppidum. est licio: & Telmesis pro
montorium cum portu. Pamphylia: regio iuncta Ciliciae. Muris: oppidis. Phalilis: Ci
liciae oppidum cum tribus portibus: ut inquit Strabo. Sed Plutarchus ait primum in Attalia
Pamphyliae ciuitate ingressum. Rarus incolae: parua plebecula qua erat numerosiores
Pto. comites. Rursus: primum enim tetederat bello pyratice. In taurum: qui in ora Ciliciae
desinit ab oriente incipiens. Dipsanta: fluvium Ciliciae. Crederet: credere posset. Vnde
dis: mari victis pyratibus. Est sibi consultum: etiam sibi permissum ut nunc tutus nauigare
posset. Celendris: oppida in
cilicia cum portu: ut docet Stra
bo: & ipse poeta indicat. Nec
legas sine dris & sidiculae co
gregatione scire interperis.
Selenus: Ciliciae fluvius in por
tu celendris: qui emittit & reci
pit naues. Eius quoque meminit
Strabo. Comites bellique fu
gaque. Decreturus Pto. ad Par
thos confugere: rationes qui
bus vires & exercitus quos non
omnino amiserit reparari pos
sint ostendit. ponitque in consul
tatione ad quem sit potissimum
confugiendum. Suaderetque argu
mentum non esse eundem propter Pto
lemei suspectam aetatem. nec in
Libya: quia perpetuo flagret
odio i Romanos. Tum parthiam
laudat. Exordium autem a beniuo
lentia. Instar: imago & qui
patriam mihi refertis. In litto
re nudo: in arena sine tecto &
ea externa. Nullis armis: nul
lo exercitu armato. Exordia
nouis rebus: principia nostrae
reparationi. Non omnis: non
penitus. Nec sic premunit:
nec sunt adeo prostrata ut ne
queant erigi. Excute: repel
lere damnum & obliuisci. An
libycum marium. A minori ad
maius argumentatio. nam Ma
rius ut dixit primo libro Nu
da triumphati iacuit per regna su
gurthae. & poenos perit cine
res. Ruine: in quibus latuit. In
fascis: consularium. Fastis: libris
annalibus in quibus acta describuntur

Compensat medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus: nec se committere muris
Ausus adhuc vllis: te primum parua Phalilis
Magnus adit: nam te metui vetat incolae rarus:
Exhaustaeque domus populis: maiorque carine:
Quam tua turba fuit redens hinc carbasa rursus
In Taurum: Tauroque videt Dipsanta cadentem
Crederet hoc Magna pace cum praestitit vndis
Et sibi consultum: Cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit: sequitur ps magna Senatus.
Ad praefugum collecta ducit: paruisque celendris
Quo partur: mittitque rates: recipitque Selenus
In praeteritum coetu tandem moesta ora resoluit
Vocibus his Magna comites bellique fugaeque
Atque instar patriae: quamuis in littore nudo
In Cilicum terra nullis circumdatus armis
Consultem: rebusque nouis exordia quaeram
Ingentes praefate animos: non omnis in aruis
Emathiis cecidi: nec sic mea fata premuntur:
Ut nequeam releuare caput: cladesque receptas
Excute: an Libycum Marium potuere ruinae
Erigere in fascis: plenae & reddere fastis:

PHARS ALIAE

¶ **Leuiore manu:** Cæsaris minus potente q̃ manu Syllæ. Tenebit: non sinet erigi.
In æquore graior: in a n̄bracio peloponnesiaco sinu. Sparsit: late diffudit & dissipauit. Vel sola fama: etiã sola auctoritas & gloria res gestarū. Nomen: celebritas nominis omnibus grata. Vos pendite regna: vos considerate qui rex sit fidelior & dignior. a quo petatur auxilium: an Iubas an Phrahartes ptolomæos: quos per Libyen parthos pharonq̃ indicat. Expromam: aperiam. Pondera vergant: consilia inclinent. Aetas tyranni: pueritia Ptolemæi quæ instabilis est consilij. Ardua: insignis & egregia. Robustos annos: firmiorem ætatem. Solertia Mauri: astutia Iubæ. cui forsitan inest punica fides. De quo per coniecturas & attributa personæ iudicat. Generis: maiorū suorum: quia Romanū victi subiugati & deleti fuerunt. Imminet hesperie captat nocendi occasionem. Multus Hannibal: frequens meditatio & imago hannibalis: qui per obliquam lineam erat ex sanguine regio Mundarum gloriā maculabat: q̃ adhuc multus iacebat. Erat aut̃ Iuba Mauriflorū Mundarumq̃ rex. Supplice Varo: qui ab eo contra Curionē auxilia petijt: quē ipse Iuba Varo potentior interemit. Intumuit: superbiuit. Secundo loco: id est inferiora Africenis. In orbem æoum: in parthiam. Mundū: mundi partem: videlicet Armeniā a Capadocia: Cōmagenē ab Arabia & mediam Babylonē diuidit. Caspia castra: montes & mare Caspium. Immenfos recessus. i. spacia remota. ostenditq̃ Parthiam quæ ab Indiæ finibus ad Mesopotamiā exorrigitur: includitq̃ Aracusiā Assyriam Persidem & medietatem. Alter polus vertit noctes: hoc est illic aspicietur polus antarcticus & sydera notia: & ad motum eius vertunt sol luna astraq̃ omnia.

Me pressum leuiore manu fortuna tenebit
Mille meo graio volumē in æquore puppes
Mille duces: sparsit potius pharsalia n̄as
Quā subuertit opes: sed me vel sola tueri
Fama potest rerū: toto quas gessimus orbe
Et nomē qđ mūdus amat: vos pēdite regna
Virib⁹ atq̃ fide: libyen: parthosq̃ pharonq̃
Quæ nā romanis deceat succurrere rebus
Ast ego curarū proceres archana mearum
Expromā: mentisq̃ meæ q̃ pōdera vergant
Aetas Niliaci nobis suspecta tyranni est
Ardua quippe fides robustos exigit annos
Hinc anceps dubij terret solertia mauri
Nanq̃ memor gn̄is chartaginis ipia proles
Imminet hesperie: mltusq̃ ī pectore vano ē
Hannibal: obliq̃ maculat qui sanguine regnū
Et numidas cōtingit auos: iā supplice varo
Intumuit: viditq̃ loco romana secundo.
quare agite eoum comites pperemus ī orbē
Diuidit euphrates ingentē gurgite mundū:
Caspiaq̃ īmensos seducūt claustra recessus:
Et polus assyrias alter: noctesq̃ diesq̃

LIBER OCTAVVS.

¶ **Abruptū:** separatū. mare em caspiū est littoribus circūdatū: & nec nostro mediteraneo nec oceano iunctū est. Discolor vnda: mare rubrū indicat quod inter oceanū & æthyopicū late fundit: appellatq̃ heriretū. Sola voluntas: sine auaritia. nā nulli alteri rei ostendit nisi vt regnent: & ideo militiā exercēt. Celsior in campis sonipes: sunt parthiæ equi maiores nostris. Fortior: firmior nostris. Nervos lethales: arcus lethiferos. synecdoche. Mors est incerta: quia quæq̃ ferit & perimit. Primi: Parthi

Vertit & abruptū ē n̄o mare discolor vnda
Oceanusq̃ suus: regnandi sola voluntas.
Celsior in campis sonipes: & fortior arcus
Nec puer: aut senior letales tendere nervos
Segnis. & a nulla mors est incerta sagitta
Primi pellæas arcu fregere Sarissas
Bactraq̃ Medorū sedem: murisq̃ superbam
Assyrias Babylona domos: nec pila timētur
N̄a nimis Parthis: audetq̃ in bella venire
Experti scythicas crasso pereunte sagittas
Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
Stridula: sed multo saturant̄ tela veneno
Vulnera qua nocēt fatūq̃ ī sanguine sūmo ē
O vtinā non tanta mihi fiducia sæuis
Esset in Arfacidis: facis nimis æmula nostris
Fata mouēt medos: multūq̃ in gēte deorū ē
Effundā populos alia tellure reuulsos
Excitosq̃ suis immittam sedibus ortus:
Quod si nos eoa fides. & barbara fallunt
Foedera: vulgati supra comercia mundi
Naufragiū fortuna ferat: nō regna p̄cabor
Quæ faci: sed magna ferā solatia mortis
Orbe iacēs alio: nihil hæc in mēbra cruenta:

primi Alexandrū Macedonē superarunt. Sarissas pelleas: tela macedonum. a pelle oppido in Macedonia. Bactra: urbem & regionē Scythigaliaticæ supra assyriā quā medii tenuerant. dictaq̃ est etzaria spa: auctore Strabone. Superbam muris: qui ex latebribus & bitumine a Semiramide structi fuerant. Assyrias domos: appositio. Scythicas: parthicas. Saturant: sparguntur imbuunt. Nocēt: lethifera sunt. Fatū: mors. Sūmo: cuti vicino. nam vel exiguo ictu veneno inficit. Arfacidis: persis. Nimis æmula: pene paria & æquātia se nostris in regnandi foelicitate Medos parthos. qui partē mediæ occuparunt. In gēte: in parthis ipsis. Multū deorū: multum fauoris. Effundā: si nō satis fuerint parthi. Ortus: orientales populos. Barbarā: cum barbaris inita. Vulgati supra cōmertia mundi: vltra cognitas gentes: & eas cū quibus habemus cōmertium. Naufragium: nos miseros. Ferat auferat. Regna: reges: vt Tygranem Ariobarzanem Pharnacē Ptolemæum. Sed magna feram solatia mortis orbe iacens alio: sed erit mihi solatio perire in externis terris: in quibus Cæsar nec crudelis nec officiosus esse in me possit.

PHARSALIAE

¶ Sed cuncta reuoluēs. Argu
mēta fidelitatis ex pteritis of
ficijs colligit. Fata: successus
illa: parthia. Quantus: q̄
venerabilis. Quas: certe in
nullas. Abiit: syncope est.
Roma: duces tanq̄ numina in
uocat. Partho milite: cū quo
aut vincemus in vltione no
strā: aut ita attenuabit vī cras
si vmbra vlciscamur: & sit
multo Romanis inferior: qd̄
sequēti oratione declarat. Cō
sumere: atterere miscere parti
cipes facere Dānasse: impro
basse. Nobilitate dolē. nobi
li dolore & cōmiseratione.
Mō cōsule: eius q̄ paulo ante
fuerat cōsul. Siccine: hac ora
tione Lentulus argumētis cō
trarijs dissuadet: Decernitq̄
egyptū esse petendā. Exordit̄
a beniuolētia p̄ cōmiseratio
nē Pōpeij. Mūdi dānauit fa
ta: penitus oppōsit reliquorū
hoīm pter q̄ Cesarianoꝝ foe
licitate. Scdm̄ emathia lis:
ferē tota sentētia p̄ victorib⁹
in emathia. est aut̄ iudiciū
verbū: scdm̄ telitē do. Iacet
oēs: perire ne oēs q̄ esse nobis
auxilio potuissent. Pedes: q̄
bus tu supplices. Trāsfuga
mūdi: q̄ exterminas te e mū
do. Caelū: aerē nostri poli.
Aduersos: parthos q̄ aspiciūt
polū antarcticū. Aliena: q̄
notia dicunt. Culture: reli
ctis dijs patrijs venerature &
seruiture parthis. Quid cau
se: aeris p̄ simplicē pplexionē
interrogatio. cū pugnā in
quit nisi amore libertatis: sed
tu vis seruire. Romana: res
ro. Horruit: parthus. Reges
parthos tygra nocerāt & ari
stobolū iudeorū regem quos
duxit in triumphum.

Nil focerū fecisse pie: sed cuncta reuoluēs
Vitæ fata meæ: sem̄p venerabilis illa
Orbis parte fui: quantus Maorida supra
Quātus apud tanaim: toto cōspectus ī ortu
Quas magis in terras nostrū felicibus actis
Nomē abit: aut vnde redit maiore triūphos
Roma faue cōceptis: qd̄ em̄ tibi lætius vnq̄
Præstiterint superi: quā si ciuilia Partho
Milite bella geras: tantā consumere gentē
Et nostris miscere malis: cū cæsar's arma
Cōcurrāt medīs: aut me fortuna necesse est
vindictet: aut crassū: sic fatus murmure sensit
Consiliū damnaſſe viros: q̄s Lentulus oēs
Virtutis stimulis: & nobilitate dolendi
Præcessit: dignasq̄ tulit modo cōsule voces
Siccine theſſalica mentem fregere ruine:
Vna diēs mundi damnauit fata: secundum
Emathia lis tanta datur: iacet om̄e cruenti
Vulneris auxiliū: solos tibi magne reliquit
Parthorū fortuna pedes: qd̄ transfuga mūdi
Terrarū totas tractus: cœlumq̄ perosus
Aduersosq̄ polos: alienaq̄ sydera queras
Caldæos culture deos: & barbara sacra
Parthorū famulus: qd̄ causę obtēdit armis:
Libertatis amor miserū quid decipis orbem
Si seruire potes: te quē romana regentem
Horruit auditu: quē captos ducere reges

LIBER OCTAVVS.

Vidit ab hircanis: Ind oq̄ a littore syluis.
Deiectum fatis humilem: fractumq̄ videbit
Extolletq̄ animos latius vefanus in orbem:
Se siml & Romā Pompeio supplici mēsus:
Nil animus: fatiscq̄ tuis effabere dignum:
Exiget ignorans latia comertia lingua: (ris
Vt lachris se magne roges patimur ne pudo
Hoc vulnus: clades vt parthia vindictet ante
Hesperias: quā roma suas: ciuilibus armis
Elegit te nēpe ducem: qd̄ vulnera nostra
In scythicos spargis poplōs: cladesq̄ latētes
Quid parthos transire doces: solatia tanti
Perdit roma malī: nullos admittere reges
Sed ciui seruire suo: iuuat ire per orbem
Ducentē sauias romana in moenia gentes:
Signaq̄ ab euphrate cū crassīs capta sequētē
Qui solus regum fato cœlante fauorem
Defuit Emathia: nunc tantas ille laceslet
Auditū victoris opes: aut iungere fata
Tecū magne volēt: nō hac fiducia gēti est
Om̄is in arctoīs populus quicunq̄ pruinis
Nascit̄: indomitus bellis & mortis amator
Quicquid ad eoas tractus. mūdiq̄ tepore
Labitur: emollit gentes clementia cœli
Illie & laxas vestes: & fluxa viroꝝ
Velamenta vides. Parthus p̄ medica rura
Fluxa: longa. Parthus p̄ medica. Parthū fuga p̄ plana tū nō viribus valere dicte.

¶ Hyrcanis: armenis. Vide
bit: decebit vt videat. Extol
let: decebit vt extollat & ap
petat romanorū imperiū. cōsi
derās vires suas & a ro. te au
xilia supplicatē. Nil anīs: nil
loq̄ poteris scdm̄ magnanimi
tate dignitatēq̄ tuā. Exiget
regret. Comertia lingua: ser
monē latinū. Patimur: pati
debemus vt parthi ante vlcis
cant cēdē ro. q̄ ipsa Roma.
Ciuilib⁹ ar. admōet eū officiū
Tu ingtelectus es ad gerēda
bella ciuilia: nō ad exteros ex
citādos in ciues. Quid vul.
arguit imprudētia q̄ q̄ celan
da sunt indicet & hostes exci
tet. Solatia ma. spē & fructū
belli q̄ est nō vt seruiat regib⁹
sed pareat magistratib⁹ suis.
Nullos admittere: vt non ad
mittat. Ducētē: te. In roma
na moe. oppugnāda vel euer
tenda. A euphrate: a p̄his.
Qui solus. solus Phrahartes
q̄ nobis hoc ī bello non fauit
cū esset incerta victoria: nunc
fauebit & ī victorē insurget.
Fato celāte fa. erat ei exit⁹ bel
li incertus. Opes vi. potētiā
Cæ. Tecū: q̄ vctus es. Gē
ti: p̄hic q̄ oriētales ē & mol
lis. Ois in ar. locus q̄ distol
uit laudes q̄s Pō. parthis ascri
pserat. & argumētat a celo &
solo natali: cui⁹ q̄litati hoīm
natura & mores respōdēt: vt
docet Vīctru. li. vi. Idcoq̄ ar
ctoos fortes: oriētales molles
& parthos imbelles: fugaces
effoeminatosq̄ esse Læulus
mōstrat. Tractus: regiōes.
Labitur: vergit exporrigit.
Emollit: enervat: effoeminat.
Laxas vestes: q̄ sunt argu
mēta mollitiē. Laxas: latas.
h iij

PHARSALIAE

¶ Sarmaticos: scythicos.
Tumebit: motuosa erit. Per
tenebras: noctu. Incerto: cer-
tu locu ferienti. Vorticis vio-
lenti. i. verticosum & rapacis
cōvolutionis. Nec tota: nec
vulneratus in pugna pleuera
bit: nec estū & puluere patiet
Exiget solē: ducet diē Aries
trabs ferrata. Machina: cōpo-
sitio ex materia & tormentū.
græce dicif. Fossas
implere: quod sit fascibus cra-
tibus terra trahibus. Murus
erit: erit. p. muro qui ille sum
te prester. Pugna leuis: est ip-
sis parthis. Fugax: nō stā-
riū preliū. Illica dolis: sparsa
dolofo veneno. Virtus: for-
titudo. Pati martē cominus:
conferere manus & stricō en-
se pugnare. Lōge rēdere ner-
uos: procul sagittas emittere.
Pernittere ventis: casu qdā
nō recte inferre. Habervires
vim infert. Viros: fortū &
q̄ ex fortibus cōstet. Medos
parthos. Remeare: fugere.
Manus: fortitudinis. Viros:
fortes & humanos: & a dolis
& crudelitate vituperat. Te-
tare pudendū auxiliū tāti est:
tanti facis inq̄ ad parthos cō-
fugere cū dedecore: vt mala
incides & pfidiā nō pspicias:
primū eris exul & i aliena ter-
ra vix humatus: Corneliāq̄
turpi seruituti subijcies Incu-
bat tibi: p̄mat cadauer tuū.
Inuidiosa: inuidia plena. cum
Crassus isepulch̄ fuerit feris et
alib⁹ pda. Sed tua fors me-
lius tecū ageret q̄ cū corne-
lia. estq̄ locus ab istatib⁹ ma-
lis. Qm mors. Salu. ait mor-
tē erūnāq̄ requiē nō cruciatū
esse. Eā cūcta mortaliū mala
dissoluere: vltra neq̄ curæ:

Sarmaticos inter campos: effusaq̄ plano
Tigridis arua solo nulli supabilis hosti est
Libertate fugæ. sed non vbi terra tumebit
Aspera conscēdet mōtis iuga: nec p opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu
Nō frāget nando violenti vorticis amnē
Nec tota in pugna pfusus sanguie membra
Exiget estiuum calido sub puluere solem
Non aries illis: nō vlla est machina belli
Haud fossas iplere valent: parthoq̄ sequēte
Murus erit: quodcūq̄ pōt obitare sagittæ
Pugna leuis: bellūq̄ fugax turmeq̄ vagātes
Et melior cessisse loco: quā pellere miles.
Illita tela dolis: nec martē cominus vnquā
Ausu pati virtus: sed lōge tendere nervos
Et q̄ ferre velint pmittere vulnera ventis
Ensis habet vires: & gēs quecūq̄ viroꝝ est
Bella gerit gladijs: nā medus prælia prima
Exarmāt vacuæq̄ iubent remeare pharetræ
Nulla manus illis fiducia: tota veneni est
Credis magne viros: q̄s in discrimina belli
Cū ferro venisse parū est: tentare pudendū
Auxiliū tanti est: toto diuisus vt orbe
A terra moriāre tua: tibi barbara tellus
Incumbat: te parua tegāt: ac vilia busta:
Inuidiosa tñ crasso querente sepulchrum
Sed tua fors melior: qm mors vltia pēna est

LIBER OCTAVVS.

Non metuenda viris: at nō cornelia letum
Infando sub rege timet. nū barbara nobis
Est ignota venus: que ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges: & fœdera tædæ
Cōiugibus: thalamiq̄ patent secreta nefadi
Inter mille nurus epulis vesana: meroq̄
Regia: nō vllis exceptos legibus horret
Cōcubitus: tot fœmineis cōplexibus vnū
Non laxat nox vna marē: iacuerē sorores
In fratrū thalamis: sacrata pignora matrum
Dānat apud gentes sceleris nō spōte pacti
Oedipodionias incoelix fabula thebas
Parthoꝝ dominus q̄ties sic sanguie mixto
Nascit Arfacides: cui fas implere parentem
Quid rear esse nefas: ples tā clara metelli
Stabit barbarico cōiunx millesima lecto:
Quanc̄ nō vlli plus regia magne vacabit
Sæuitia stimulante venus: titulisq̄ viroꝝ
Nam q̄ plura iuuent parthū portenta: fuisse
Hanc sciet & crassi: ceu pridem debita satis
Assyrijs: trahitur cladis captiua vetusta.
Hæreat coæ vulnus miserabile sortis
Non solum auxiliū funesto a rege petisse
Sed gessisse prius bellum civile pudebit.
Nam qd̄ apud poplōs: crimē foeriq̄ tuūq̄
Maius erit: quā qd̄ nobis miscentibus arma
Crassoꝝ vindicta perit: incurrere cuncti

neq̄ gaudio locū esse. ¶ Nō
lethū: sed dedecus. Venus la-
sciua. Coeca: incōsiderata p
miscua incesta. Innumeris:
plurimis. totē reges accipi-
unt quot liber: alij quot pos-
sunt alere. Secreta thalami
patēt: in publico coeunt. Ne
fandi: scelerati. Nurus: nup-
tas Epulis vesana meroq̄ re-
gia. i. reges saturati & ebrj. le-
gibus vetitos coitus appetūt
Exceptos: notatos. Marē: q̄
tā fortis ē ad libidinē: vt vna
noctē cū plurimis coeat inde
fessus. Sacrata pignora: & fi-
lij qui iure naturæ debēt esse
inuolati: thalamos matrū in-
cestant Damnat: exclamatio
qua illos edipode scelestibres
esse coarguit. Is em casu & p
ignorantiā cū Locasta matre
concubuit. hi vero sponte.
Oedipodionias: quibus oedi-
pus est dñatus. Quoties: sæ-
pe em accidit vt rex sic nascat
Cui fas impellere: ille cui cū
matre coire licet: quid scelus
putabit? Proles metelli: Cor-
nelia Scipionis Metelli filia.
Millesima: vltima inter mille
quanc̄ sit ea rex frēq̄nter vsu-
rus. vt crudeliter insultet ei &
honorū tuo & Crassi. Ven⁹
regia vacabit: rex libidinosus
erit intentus. Sguitia: vt cru-
deliter agat in mœstā. Por-
tenta: monstrosæ libidines &
turpes causæ. Fatis: victorie
Trahit captiua: ducit vt prę-
da crassianæ calamitatis. Hę-
reat: si memineris crassianæ
cladis inquit: nō modo te pu-
debit a parthis auxiliū petiuis-
se: sed ante Crassi vltionē pu-
gnasse in ciues. Maius: dam-
nabilis. Vindicta perit: vl-
tici non possumus.

PHARSALIAE

¶ Duces: Romani. In bac̃tra: in parthos, sunt em̃ ad ozum amnē. Ne qua vacarēt arma: ne vlli ab hoc bello cessarent: a Dacis Germanisq; reuocandi essent exercitus. Nudare: vacare militibus. Suis. Suis q̃ & sua dicunt a Dario Histapis filio cōdi-
ta fuerūt in Perside: absuntq; a Seleucia babylonica quadringentis quinquaginta mil-
libus passuum: vt Plinius ait. Ducū: Crassi & reliquorū. Assyriae paci finē. i. prin-
cipiū belli parthici: vt vltiscamur clade illatā. Peractū: finitū. Qui vicit: Cēsar.

De qua Cēsareis: quā vinci
& triumphari a Cēsare quē odi
lētaret. Nō tibi: ab imagine
mouet affectus: & potius ali-
ud quod est molestius facien-
dū suadet: postea honestū tu-
tū & vtile consiliū aperit.
Araxem: Armeniae fluiū.
Senis: Crassi. Nudē vmbre
insepulti cadaveris. Monu-
menta: signa te submonētia.
Quae moenia trunci: circa q̃
moenia duces romani trunco
capite capri fuerint: vel quas
vrbes ipsorū capita circueue-
rint. Nomina tanta: tantos
viros. Detulit in terras: ab-
sorpsit secum & extulit. nam
tygris pluries lōgo tractū ab-
sorbetur a terra & inde emer-
git. Ire per ista: tam crudeli-
bus supplicare. In media thes-
salia: in loco tibi grauissimo.

Quin respicis: cur non ad
amicos romani populi te cō-
uertis. Regna: Libyam. Pe-
timus: petere possum⁹. Pha-
ron insulam in aegypto. Ar-
uaq; Lagi: regnum Ptolemei
Syr̃tib⁹ hinc libycis tuta
est aegyptus, natura sua muni-
tam aegyptum esse: & puero
Ptolemæo fidendum conclu-
dit. Hinc: ab occidente qua
flectitur sinus syrtis maioris:
& arenosum litus: cū mare li-
bycū sit ei a septentrione. In-
de: ab oriente. Rapidus am-
nis septeno gurgite: Nilus flu-
uius septē ostiis in mare aegy-
ptium & syriacum effluens.

Debuerāt in bac̃tra duces: & nequa vacarēt

Arma vel arc̃tōum Dacis: rheniq; cateruis

Imperiū nudare latus: dum perfida Suis

In tumulos plapsa ducū: babylonq; iaceret

Assyriae paci finem fortuna precamur

Et si thessaliae bellum ciuile peractum est

Ad Parthos: qui vicit eat. gēs vnica mūdī ē.

De qua cēsareis possim gaudere triumphis

Nō tibi: cū primū gelidū transibis Araxem:

Vmbra senis mœsti scythicis cōfixa sagittis

Ingeret has voces: tu quē post funera nra

Vltorē cinerū nudae sperauimus vmbrae

Ad foedus: pacēq; venis: tūc pluria cladis

Occurrēt monimēta tibi: q̃ moenia trunci

Lustrarunt ceruice duces: vbi noia tanta

Obruit euphrates: & nra cadauera tygris

Detulit in terras: ac reddidit: ire per ista

Si potes: in media socerq; q̃q; magne sedentē

Thessalia placere potes. quin respicis orbē

Romanū: si regna times piecta sub austro

Infidumq; iuba: petimus pharō: aruaq; lagi

Syr̃tib⁹ hinc libycis tuta est aegyptus: at in

Gurgite septēo rapid⁹ mare submouet anis

LIBER OCTAVVS:

¶ Suis: q̃ ibi sponte pueniūt. Mercis: importunitatibus alia reg. Iouis: pluuiarū
qm̃ a Nilo inundat. Sceptra puer. dissoluit illud Pōpei: Aetas niliaci nobis suspecta
tyranni. Debita: q̃a tu eius patri donasti. Cōmissa: ex testamēto patris. Horreat
vmbra nois: timeat imaginē quandā pueri regis: nā verus exp̃ssusq; rex dici nō pōt.
Innocua: nocere nescia. Nec iura: Antiquus rex iniustus infidus irreligiosus & im-
pudens est. Aula: regis. Mitissima fors: optima cōditio est in regibus nouitas: &
nouī reges benignissimi sunt ingenij. Impulit huc: in egyptū vt irē p̃suasit. Quan-
tū spes: magna p̃fecto est loq̃ndi libertas i rebus extremis & q̃ū spe destitutis: liberi⁹
em̃ & q̃ū insolēter locutus est Lentulus in Pōpeiū. Solū: oram. Cypro: in Cyprū.

Terra suis cōtenta bonis nō indiga mercis

Aut Iouis: in solo tanta est fiducia Nilo.

Sceptra puer Ptolem⁹ h̃z tibi debita magne

Tutelae cōmissa tuae: quis nois umbram

Horreat: innocua est aetas: nec iura fidemq;

Respectumq; deum veteris speraueris aulae

Nil pudet assuetos sceptris: mitissima fors ē

Regnorū sub rege nouo, nō plura locutus

Impulit huc años, quantū spes vltima rerū

Libertatis habet: victa est sententia Magni

Tunc cilicū liquere solum: cyproq; citatas

Immisere rates: nullas cui pretulit aras

Vnde diua memor Paphiae si numina nasci

Credimus: aut quenq; fas est cepisse deorū

Hac vbi deseruit Pompeius littora: totos

Emensus cypri scopulos: q̃bus exit i austrū

Inde maris vasti transuerso vertitur aestu

Nec tenuit casum nocturno lumine montē

Infimaq; aegypti pugnaci littora velo

Vix tetigit: qua diuidui pars maxima Nili

In vada decurrit Pelusia septimus amnis.

Citatas: praecipites. Diua:
Venus. Vnde paphiae: ma-
ris Cypr̃i in quo nata est ex
pudendis Celi patris. Nasci
cū aeterni sint & nasci non sit
credendū. Coepisse: initium
& originē habuisse. nā q̃ ini-
tiū habet finē habere & omnia
orta occidere necesse est. Hec
vbi deseruit. Pōpeius cū Cy-
pri cognouisset arcē esse captā
sui excludendi causa: & de ad-
uentu Cēsaris fama crebesce-
ret. deposito Syriae adeundae
cōsilio pecunia societatis sub-
lata & a quibusdam priuatis
sumpta: & aris magno pōde-
re ad militare vsū in naues
imposito: duobusq; millibus
hominū armatis Pelusiū per-
uenit: vt ait Cēsar. A Cypro
em̃ ad Nili ostium recta nau-
gatione in austrum sunt qua-
dringenta milia passuum.
Inde maris: inde ex transuerso
cursum direxit in Casiū mon-
tē. qui (vt inquit Strabo) est
cumulatus in modū p̃mon-
torij aquarū inops. In eo Ma-
gni Pompeij corpus iacet: &
Iouis Casij templū. Noctur-
no lumine: cū obseruaret no-
cturnum lumen Phari noluit
ire in Casiū: sed in pelusiacum
ostiū. Pugnaci velo: intenti
contra ventū. Pars maxima
est em̃ alueorum maximus:
Diuidui Nili: qui in septem
aluces finditur.

PHARSALIAE

¶ Tempus erat: æquinoctiū autūnale describit: qđ sol sub libra decurrēs efficit. Examinat: crutat. Non plus vno die: qđ reddit vñū solū diē parē nocti. quo p̄terito dies imminuit: crescuntq; noctes. Rependit: reddit: cōpensat. Solatia: leuamen eius diminutionis in vere. Comperit: Pōpeius. Teneri: erat em̄ illic cū exercitu in Cleopatra sororē: quā cōmunē heredem regno conabat ejicere. Flectit: a Pelusio. Nec phœbus: nec carbasa languēt: nondū sol occiderat & venti spirabant. Speculator: custos explorator. Compleuerat: aduentu hospitis vulgauerat Pō. aduentare. Plutarchus & Appianus dicūt Pom. nunciū p̄misisse ad regē orandū & eū in anchoris exspectasse iuxta regionē. Monstra pelææ domus: inhonesti cōsiliarij Ptolemæi Alexandrini. Fractis annis: debili senectute. Crescentis in arua: irrigātis cāpos. Memphis custos: insula nili regia ægyptiorū. Vana sacris: qđ bouē canē feli: & diuersa aialia mōstraq; colūt. Illo cultore: cū ille sacerdos esset & eū grādē natu indicat: qđ plurimorū apīū viderat mortē. Nō vnus apīs vixit. lust. plurimus bos eorū qđ colit ægyptius perierat. bouē em̄ p̄ apīm intelligit. Eum (vt Plin. ait) nō est fas certos vitē excedere annos. meritiq; in sacerdotū fonte enecant qđ turri luctu & aliū quē substituāt: & donec inuenerit morerent: derasis etiā capitibus nec tñ vnq; diu q̄rit. Sux phœbes: hoc dixit p̄pter albā notā quā in dextro latere instar bicornis lunę habet ingentia. Vox pria fuit: prim⁹ sententiā dixit. Iactauit meritiq; fidē inuanti cōmemorauit officia & fidē Pō. & foedera qđ Ptolemeus auletes cū ipsos p̄cusserrat hic ob flagitia ab Alexandrini eiectus cū Ro. venisset precatū vt in regnū restitueret. Pō. p̄cipue favore tandē redactus est p̄ Gabiniū cū nō magna militū manu qui apud regē remāserūt: qđ inter fuit Septimius qđ Pō. obtrūcauit. Melior: aptior: potēti⁹ ad suadenda mala. Malis in malis. Tyrānos: tyrannorū volūtātē. Photinus: eunuchus regis & eius pecunię custos. qđ Pō. interimēdū in victoris Cæ. beneficiū p̄suasit. Plutar. ait Theodotū rhetoricorē neutriū satis tutū fore demonstrasse. si ei suscepissent se Cæ. hostē habituros: Pō. qđ domū siebat. si repulsi essent cū Pō. eiectionis crimen subituros Cæ. causam p̄secutionis debere. Optimū itaq; virum accitū occidere beneficiū hinc Cæsari collaturos.

Tempus erat qđ libra pares examinat horas
Non vno plus æqua die: noctiq; rependit
Lux minor hyberne verni solatia damni
Cōperit vt regē casio se monte tenere (guēt
Flectit iter: nec phœb⁹ adhuc nec carbasa lan
Iam rapido speculat or eques p̄ littora cursu
Hospitis aduentu pauidā cōpleuerat aulam
Cōsiliū vix tēpus erat: tamē om̄ia monstra
Pelææ coiere domus: qđ inter Achoreus
Iam placidus senio: fractisq; modestior ānis
Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
Memphis vana sacris: illo cultore deorū
Lustra suæ Phœbes nō vnus vixerat apīs
Cōsiliū vox prima fuit: meritiq; fidemq;
Sacræq; defuncti iactauit pignora patris
Sed melior suadere malis: & nosse tyrannos
Ausus Pompeium leto damnasse photinus

LIBER OCTAVVS.

¶ Ius & fas. Suasio ab vtili honestate neglecta: qua docet regibus cōuenire crudelitate: & Pom. Ptolemæū ob beneficia in patrem nihil debere: cumq; adeo esse miserū vt refartiri nō possit: & cū miseris nō suscipiendā nec tenendā amicitia esse docet. Ius & fas: iuris & liciti obseruatio. Incipitq; a sententia graui & tragica. Dat poenas punit. Quū sustinet fortuna premit: quū tuet miseris. Facis accede deisq; faue illis quibus dei & fata. Sic vtile recto: rectū & vtile sic natura coniuncta sunt: vt separari nō possint: vt Stoici volunt. Qui vero verbis & intellectu ea separauerunt: magnam (vt Cicerō ait) perniciē hominibus induxerunt. Scēptorū vis tota: potentia ingt regia extinguit: si iusticiā seruare & sequi voluerit. Eueritq; arces: tollit loca munita: ne alius sit potentior alio & omnia facit æqualia. Libertas scelex est: licentia peccādi & fauendi in alios defendit & seruat reges. Sublatuq; modus gladii: debilitas. Pacere oia sēque: crudelitātē ip̄pune exerceere nō licet: nisi ipsam exerceō audaces terrueris. Exeat araula: deponat regnū. Virtus & sūma po. nō co. nō cōueniūt qđ qđ iustus et rex esse velit fieri neq;. Pudebunt: pudore afficiēt. Terē. Nō istee te pudēt. Nō ipune: in odiū Pō. adducēs regē irritat: qđ cōtempnū Pō. in ægyptū accefferit: vtq; inde repelli non posset. Neu te sceptris: vel ne Pō. regno te priuet: siue te a sorore priuari. sin tibi molestū ē regnū trade illi nobisq; defendendū. Pignora ppiora: pro pinqui vt soror beniuolēti⁹ ipso. Piger: tristis. Dānā: eiectā a te. Fuerit magni paruerit Pō. Victoris: Cæsaris. & sic erimus toto bello liberi. Cum qua gente cadat: quos secū in miseriam trahat Rapi: agitur vt furens. Ora senatus: conspectū eorū quos in discrimen adduxit.

Ius: & fas multos faciūt Ptolemæ nocētes
Dat poenas laudata fides. cū sustinet inquit:
Quos fortuna p̄mit: fatis accede: deisq;
Et cole foelices: miseris fuge: sydera terra
Vt distant: & flamma mari: sic vtile recto
Sceptorū vis tota perit: si pendere iusta
Incipit: eueritq; arces respectus honesti
Libertas scelex est. qđ regna inuisa tuetur:
Sublatuq; modus gladii: facere oia sēque
Non ipune licet. nisi cum facis exeat aula
Qui vult esse pius: virtus & sūma potestas
Nō coeunt semp metuet quē seua pudebūt
Non ipune tuos magnus cōtemserit annos
Qui te nec victos arcere a littore nostro
Posse putat: neu te sceptri priuauerit hospes
Pignora sunt ppiora tibi: nilonq; pharonq;
Si regnare piget: damnatæ redde sorori
Ægyptum certe latijs tueamur ab armis
Quicqd nō fuerat magni: dū bella gerūtur
Nec victoris erit: toto iam pulsus ab orbe
Postq; nulla manet rerum fiducia: querit
Cū qua gente cadat rapi cūilibus armis
Nec foci tñ arma fugit: fugit ora senatus:

PHARSALIAE

Deseruit: fugiens. Meruit: obruit. Thessalicus reus: ob eladem thessalicam accusatus & pulsus. Iustior in magnū Iustus nos de eo q̄ alij con- queri possumus. Quid sepo sitam. apostrophe ad Magnū Sepositam: semotam. Cri- mine bellorum: ciuiliū culpa Conferres fata: transferres eladem similem & vbi tu pu- nieris. itaq; hoc peccato in re- giam maiestatem commisso: iusta morte es dign⁹. Quod nobis sceptrā senatus. Confu- ratio obijciendae ingrati- tudinis. Certe inquit ob regnum a te acceptum fuimus animo grati. nā deos in tua vota ora- uimus. Hanc autē facile vim quam inferimus non vt Pō- pelo de nobis benemerito sed vt victo inferimus. intulisse- mus profecto audius Cae- sari. sed rerum cursum contra te sequimur. Proferre: exer- cere. Te ne mihi. antipopho- ra. Diceret Pompeius. quis te cogit me interimere. respon- det: necesse esse quia licet & si- eri potest. Quae te nostri fi- ducia: reprehensio impruden- tia. Infermem: imbellem & mollē. Mollia nilo refluō: q̄ inundata Nilus decrescens re- liquit mollia. Metiri sua re- gna: mensurare suam poten- tiam. & est suasio ab impossi- bili & instanti periculo. Ful- cire: sustentare & reparare. Mouere: suscitare vt repa- rentur. Ante acie Emathiam Argumentum a maiori cum insulratione. Nullis accessi- mus armis. hoc est: nec Pom- peio nec Caesari nos adiunxi- mus.

Cuius thessalicas saturat ps magnavolucres
Et metuit gētes: q̄s vno in sanguine mixtas
Deseruit: regesq; timet: quorū oīa meruit
Thessaliae reus nulla tellure receptus
Sollicitat nostrū. quē nondū pdidit. orbem
Iustior in magnū nobis Ptolomae querelae
Causa data est: qd seposita: sempq; quietam
Crimie bellorū maculas Pharō: aruaq; nra
Victori suspecta facis: cur sola cadenti
Haec placuit tellus: in quā pharsalica fata
Cōferres poenasq; tuas: iā crimē habemus
Purgandū gladio: qd nobis sceptrā Senatus
Te suadēte dedit: votis tua fouimus arma
Hoc ferrū: qd fata iubent: proferre parati
Non tibi sed victo: feriā tua viscera magne.
Maluerā focerī: rapimur q̄ cuncta ferunt
Te ne mihi dubitas an sit violare necesse
Cum liceat: quae te nostri fiducia regni
Huc agit infelix: populū nō cernis inermē
Aruaq; vix refluō fodientē mollia Nilo:
Metiri sua regna decet viresq; fateri.
Tu ptolemāe potes magni fulcire ruinam
Sub q̄ roma iacet: bustū: cineresq; mouere
Thessalicos audes: bellūq; in regna vocare:
Ante acie Emathiā nullis accessimus armis
Pompei nūc castra placent: q̄ deserit orbis
Nunc victoris opes: & cognita fata laceffis:

LIBER OCTAVVS:

Aduersis nō deesse: turpe est veterem amicū in aduersitate deserere: sed si particeps fueris foelicitatis: sed cū calamitosiis amicitia ineunda nō est. Nulla fides: nullus fide- lis miserū coepit amare. Tanta: videlicet Pompeiū occidere. Permittant: suadent: non verent. Achillas: qui fuerat pedagogus eius. & nunc prgerat exercitui. Tellus excurrit: aegyptus extendit ad radices Cain mōtis. Vada: vadosa & nō pfunda loca. Socijs monstri. nam hic Septi- miū olim sub Pō. tribunū mi- litū & Saluiū centurionē cū assumpsisset socios: praeterea tres aut amplius q̄ttuor satel- lites puppē ad Pō. mouit: vt ait Plutarchus. O superi: tra- gica exclamatio cū querela. Mollis: imbellis effoeminata Canopi: canopus oppidū in aegypto. sic appellatur a Cano- po gubernatore nauis mene- lai illic aspidis ictu defuncto. Iuxta id (vt tradit Strabo) est fossa cymbis plena: in quib⁹ mulieres assidue canūt & la- sciunt. Hos anios: deest ha- bēt. Premūt: opprimūt. VI- lus locus: vlla nocēdi occasio Admittit: in ro. qdē. Bella vocādi casus. Cognatas: ro. q̄ Pō. cōficiāt. Monstra: mō- strosos parricidas. Si meruit si dignus est occidi noie Cē. Tanti: deterret eū a metu dēi Cocioq; to. dū adhuc tonet e celo Iuppiter q̄ te vlciscet. Impure: obscene. Nō domi- nō esset clarus reb⁹ gestis pō. nōne satis ab eo necādo illud vnū terrere te potuit qd erat ro. Nō dō. nō sit victor oim nec q̄ ter triūphauerit: nec q̄ reges fecit: nec impator & vi- tor senatus Cae. gener. Ter- videlicet de aphyrica & hispa- nia. tū de pyratīs: vltimo de Tygrane & Mithridate: in- numerisq; pulncijs. Quod poterat esse satis: quod te por- terat deterere.

Aduersis nō deesse decet: sed laeta secutos
Nulla fides vnq; miseros elegit amicos.
Assensere omēs sceleri: letatur honore
Rex puer insueto: qd iam sibi tanta licere
Permittāt famuli: sceleri delectus achillas
Perfida qua tellus casus excurrit arenis
Et vada testant iunctas aegyptias syrtes
Exigua in socijs monstri gladijsq; carinā
Instruit & o superi nilus ne: barbara mēphis
Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos: sic fata pmunt ciuilia mūdum
Sic romana iacent: vllus ne i cladibus istis
Est locus egypto: phariusq; admittit ensis:
Hanc certe seruate fidem ciuilia bella
Cognatas prestate manus externaq; mōstra
Pellite: si meruit tam claro noie Magnus
Caesaris esse nefas: tanti Ptolemeae ruinā
Nois aut metuis: coeloq; tonante pfanas
Inseruisse manus ipure: ac semiuir audes:
Nō domitor mundi: nec ter capitolia curru
Inuectus: regūq; potens vindexq; senatus
Victorisq; gener: Phario satis esse tyranno
Qd poterat: romanus erat. qd viscera nra
Scrutaris gladio: nescis puer iprobe: nescis

PHARSALIAE

Quo tua sit fortuna loco, hoc dicit quia & ipse Cæ. iussu conficiet. Nostra Roma na. Iam iure iam mereris priuari cū sis parricida. Negarat. deposuerat cū esset terræ proximus & remibus ibat. Appulerat scelerata manus: interea scapha cum iam pro- prior esset preueniens septimius fugit: Romanoq; eloquio Pompeiū imperatorem ap- pellat Achilles. Pom. græce saluto ipsum admonet ad scapham conscendere. Lituū em- esse q; multū inquit: nec profundū q; triremi perarenosum sit. Ex Plutarcho. Patere in hospitium. Littusq; malignū incusat. vada littoris damnat: & causatur q; maiore naue nō ferant. Aestu bimarē. limosum feruorē qui sit ab ægyptio & inuoyco ma- ri in vadis ipsis se illudentib;

Externas, quæ maiores & grauiores sunt. Quod nisi fa- tor; sed si fatale & necesse nō fuisset Pompeiū perire: om- nes poterant proditiōis præ- sagia animaduertere. Intenta immissa. Ordinis æterni. fa- ti prouidentiq; diuine. Præ- sagia, præsertim cū aspexissent naues quasdam regias instr- ctas littusq; ab armatis obti- neri. vnde cuncta fore inuia ad regressum cognoscebant.

Fides. Ptolemei in Pōpeiū.

Auctori sceptrorum. qui re- gnū domauerat. Pateret. iterū repetat. Tota. quantā- cūq; habet. Iussus. ab Achil- la & Septimio. Obsequitur. obtemperat: prius Corneliam quæ finem viri lamentabatur complexus est. & duos centu- riones iu scapham ingredi ius- sit. & ex libertis vnum philip- pum seruū q; seni nomine. Inde cū Achille comites dex- tris eum suscipere apparerent ad vxorem filiumq; conuer- sus illud iambicum protulit. Quisquis domū tyranni pro- ficiscitur. sit illius seruus. licet liber sit. Lethumq; iuuat præ- ferre timori. mauult mori q; timere. Ibat. ire volebat.

Hoc. hac de causa. Impatiens deesse. quæ pati non poterat vt deesset. Remane temera- ria coniunx. Hæc sunt verba Pompeij.

Quo tua sit fortuna loco; iam iure sine vllō

Nili sceptrā tenes: cecidit ciuilibus armis

Qui tibi regna dedit. iā vento vela negarat

Magnus. & auxilio remorū infanda petebat

Littora; quæ cōtra non longa vecta biremi

Appulerat scelerata man⁹: Magnocq; patere

Fingēs regna Phari; celsæ de puppe carinæ

In paruā iubet ire ratem: littusq; malignum

Incusat: bimarēq; vadis frāgentibus astum

Qui vetat externas terris aduertere classes

Quod si nisi fatorū leges; intentaq; iussu

Ordinis æterni miseræ vicinā mortis

Damnātū leto traherēt ad littora Magnū

Non vllī comitū sceleris præfagia deerant

Quippe fides si pura foret; si regia Magno

Sceptrorū autori vera pietate pateret

Venturū tota Phariū cū classe tyrannū

Sed cedit fati; classēq; relinquere iussus

Obsequit^r: letumq; iuuat præferre timori

Ibat in hostilem p̄ceps cornelia puppim

Hoc magis ipatiens egresso deesse marito

Qd̄ meruit clades remane temeraria cōiunx.

LIBER OCTAVVS.

584 Et tu nate precor: longe q; e littore casus

Expectate meos: sed in hac ceruice tyranni

Explore fidem dixit: sed surda vetanti

Tendebat geminas amens Cornelia palmas

Quo sine me crudelis abis: iteq; ne reliquor

585 Thessalicis submota mal⁹: nūq; omine læto

Distrahimur miseri: potas nō flectere puppi

Cum fugeres alio: latebrisq; relinquere lesbi

Omnibus a terris si nos arcere parabas.

An tm̄ in fluctus placeo comes: hec vbi fru

590 Effudit: prima pendet tm̄ anxia puppe: (stra

Attonitosq; metu nec q̄quā auertere visus:

Nec Magnū spectare pōt: stetit anxia classis

Ad ducis euentū metuēs nō arma: nefasq;

Sed ne submissis p̄cibus Pompeius adoret

595 Sceptrā sua donata manu trāsire parantem

Romanus pharia miles de puppe salutat

Septimiq; proh superū pudor arma satelles

Regia gestabat posito deformia Pilo:

Immanis; violentus: atrox: nullaq; ferarum

600 Mitior in cades, quis non fortuna putasset

Parcere te pplis: q; bello hec dextravacasset:

Thessaliaq; procul tam noxia tela fugasses:

Disponis gladios: ne quo non fiat in orbe

Heu facinus ciuile tibi: vtroribus ipsis

605 Dedecus & nunquā superū caritura pudore

Fabula: Romanus Regi sic paruit ensis;

¶ Nate: Sexte. Surda: quæ ti- bi nolebat obtemperare.

Crudelis: quia in metu dolo- req; deseratur eum crudelem appellat. Submota: segrega- ta a te: quod mali omnis cau- sa fuit. Nunq; omine læto: sed cladem prælagente. Nō flectere puppim: non venire. Les bon & abducere me illinc cū nūc in mare relicta sine me sis iurtis. In fluctus: in ma- ri & non in terris. Anxia: moesta: trepida. Visus: ocu- los. Nefasq;: cādē. Ado- ret sceptrā: adorare cogatur regem quem fecerat. Parantem: Pompeium. Salutat: appellando ipsum imperato- rem. Septimius: olim Pom- peianus miles. Satelles: sti- pator & famulus. Regia: ægyptiaca. Immanis: asyn- theton. Parcere te populis: voluisse te seruare cum pluri- mos quos hic in Thessalia pe- remisset si affuisset. Vacas- set: non interfuisset & cessas- set. Thessaliaq;: in quam si- venisset stetit pro Pōpeio.

Disponis gladios: ordinas vt vbiq; fiat cades ciuilis. Dedecus tibi victoribus ip- sis: quod turpe est Cæsari & eius partibus: turpe etiā dijs.

Nunq; superum caritura pu- dore: quæ pudorē affert deis.

Romanus ensis: Septimij. qui Romanus erat. Paruit: Pompeium occidendo. Re- gi: Cæsari. Sic: tam turpi- ter.

PHARSALIAE

¶ Puer: Ptolemeus. Tuor: tui militis. Fama: infamia. Qui Bruti dixere nefas: q lau-
dandā Cæ. cædē a Bruto factā nefas appellant. Iā venerat hore: cū inter nauigandū
a Trirene ad littus nulla vox pia ad Pō. puenisset: ad Septimiū dixit. Nō ego te meū
cōmilitonē agnosco. Hic nulla voce emissā tū capite annuit. Tū. Pō. orationē græ-
cā q̄ erat apud reges vsurus le-
gens littus ppius accessit: &
multis ex regijs descendentib⁹
velut ad officiū salutēq; viri
cū Pō. apphēla manu philip-
pi assurgeret Septimius a ter-
go cū ense transfigit. inde Sal-
uius & Achilles gladios nu-
dauere. Perdiderat iura: erat
sub alterius potestate. Inuo-
lūt: nā vtrq; manu frōte sup-
toga obducta nihil seipso in-
dignū aut locutus est aut fecit
sed tū suspitrās se ictibus pre-
buit: vnde sexagita annos na-
tus diēq; claudens die natalē
suū insequent. Apertū: dete-
ctum. nā voluit latere ac si nō
cognoscere ab illis. Animā
spirītū. Voces: verba & ei u-
latus. Famā: fortitudinis &
cōstantiæ hactenus seruare:
quā fletu corrupisset. Cōsen-
sit: taciturnitate nō improba-
uit. Nefas: confectores suos
Seq; probat moriens: placet
sibi ipsi patientia sua dum mo-
ritur. Sæcula: posterī. At-
tendunt labores: obseruāt ad-
ueritates. Aeuū sequēs: po-
steritas. interpretatio est.
Speculat: videt. Fidei: quæ
nulla est. Fata tibi: tu diu foe-
lix fuisti: an sciueris pati ad-
uerfa nisi nunc ostenderis oēs
ignorant. Necede pudori: no-
li ob dedecus ingemiscere &
q̄ a Ptolemeo siue Achilla &
Septimio interimare. Licebit
q̄uis. Foelix: virtute & con-
scientia mea quæ inuolabilis
a vi insuria tuta est: nec etiā
deus ipsam animo meo iam
potest eripere.

Pellæusq; puer gladio tibi colla recidit
Magne tuo: qua posteritas in secula mittet
Septimiū fama: scelus hoc quo noie dicent
Qui Bruti dixere nefas: iam venerat horæ
Terminus extreme phariæq; ablatus in alnū
Perdiderat iam iura sui: tūc stringere ferrum
Regia mōstra parāt. vt vidit cominus enses
Inuoluit vultus: atq; indignatus apertum
Fortunæ prebere caput. tūc lumina pressit
Cōtinuitq; animā: ne quas effundere voces
Posset: & æternā fletu corrūpere famam.
At postq; mucrone latus funestus achillas
Perfodit. nullo gemitu consensit ad ictum
Despexitq; nefas. seruataq; imobile corpus
Seq; pbat moriens: atq; hæc i pectore voluit
Sæcula romanos nunq; tacitura labores
Attendūt: æuūq; sequēs speculat ab omī
Orberatē: phariamq; fidē: nūc cōsule famæ
Fata tibi longe fluxerūt prospera vitæ
Ignorant populi: si nō in morte probaris
An scieris aduerfa pati: ne cede pudori
Autoremq; dole fati: quacunq; feriris
Crede manū soceri: spargāt laceretq; licebit
Sum tamē o superi foelix: nulliq; potestas

LIBER OCTAVVS.

Hoc auferre deo: mutant prospera vitæ
Nō sū morte miser: videt hæc cornelia cædē
Pompeiusq; meus: tanto patientius oro
Claude dolor gemit⁹ nat⁹: cōiūxq; pemptū
Si mirant⁹ amant. talis custodia Magno
Mentis erat. ius hoc anī morientis habebat.
At nō tam patiens cornelia cernere saūū
Quā pferre nefas: miseradis æthera cōplet
Vocibus. o cōiunx ego te scelerata peremi
Letiferae tibi causa moræ fuit auia Lesbos
Et prior in nili peruenit littora cæsar
Nam cui ius aliū sceleris: sed quisq; in istud
A superis immisse caput: vel cæsar is iræ
Vel tibi prospiciens nescis crudelis: vbi ipsa
Viscera sint magni: pperas: atq; i geris ictus
Qua notū ē victo: pēnas nō morte minores
Pēdat & an meū videat caput: haud ego cul-
Libera belloq; q̄ matrum sola p vndas (pa-
Et p castra comes: nullis absterrita fatis
Victum: quod reges etiam timuere recepi
Hoc merui cōiunx in tuta puppe relinquit
Perfide parcebas: te fata extrema petente
Vita digna fui: moriar nec munere regis
Aut mihi picipitem naute permittite saltum
Au laqueū collo: tortosq; aptate rudentes
aut aliq; magno dign⁹ comes exigat ensē
impetrata ab aliquo. Saltum: in mare. Exigat: valde agat & immitat.

¶ Mutant prospera vitæ: foe-
licitas rerū externarū cū vita
mutat: & in morte ego nō sū
miser: gamei me vident: ego
certe foelix vixi & beatus de-
cedo: infelicitatē antehac nō
expertus. Videt: quod est ad
solatiū meū. nā amant & do-
lent. Pōpeius: Sextus. Do-
lor: anīa dolens. Custodia:
ratio tēperatiā. Ius: imperiū
& potestātē vt dolori nō ce-
deret. At nō tā patiens Cor-
nelia: & qui in nauibus erant
vt asperere cædē vlulatu ad
littus vsq; emissio anchoris ce-
lerrime eductis effugere. inde
pelago altius petito: ventus
adeo vehemētior flauit: vt ab
ægyptijs psequi satagētib⁹
auerterit. Ex Plutarcho. Cer-
nere quā pferre: videre oculis
quā forti anīo pati. Ego: cha-
ritas & benignitas erga me-
tua. Auia: semota a recta fu-
ga tua. Prior: te. Cui: aliū q̄
Cæ. Sed quisq; sed quicūq;
Pō. percussisti: vt illū maiori
dolore afficeris debueras pri⁹
iterimere me quā vnice & nō
minus seipso amabat. A su-
peris immissa: qui desū pmissi
su peristi. Prospiciens: obse-
quens. Viscera: corpus. nā
mea eius sunt. Properas: in
cædem. Ingeris: immitis.
Qua votū: q̄ incipit Pō. mo-
ri optās. Perdat: patiat. An
q̄ ipse peat. Haud ego: dignā
morte se fatei. Fatis: aduersi-
tate. Recepi. Pō. suscepī i les-
bo. Hoc: ppter hoc q̄ fui i te
officiosa. Perfide: pidiū ap-
pellat: quia ipsam deseruit &
nō duxit ad mortē. Nec mu-
nere regis: nec Ptolemei bñfi-
cio: sed manufacta morte: aut

PHARSALIAE

Potest praeſtare: poteſt con-
ſerre beneficium Pōpeio: cui
erit grata mors mea: q̄ crude-
litati Cēſaris aſcribet. Viuis
adhuc: te adhuc viuo liberta-
tē amiſi & vetor mori: vt vi-
ctor viua me potiaſ. Accer-
ſere: puocare & inferre. So-
nent: enſū iſtibus. Perman-
ſiſſe decus: nō mutata fuiſſe
acrimoniā grauitatēq; vult⁹
Vltima mortis: tēpus mor-
tis mortēq; ipſa. In ipſo actu
dū ſcelus patraret. Velamē
quo ſe cadēs intexerat. Occu-
pat ora: prendit adhuc ſpiran-
tis caput. Languentia: nōn
ſuſtentantia. Tranſtro: ſedili
nauis. Nondū artis erat: non
dū norāt artifices caput vno
iſtū rotato enſe amputare.
Trunco: reliquo corpore. no-
men eſt tranſlatum ab arbori-
bus quā cāſis ramis trunci
dicuntur. Vendicat ſatelles:
Achillas ſibi attribuit. De-
gener atq; opere miles. Septi-
miū arguit qui quū non pri-
mus Magnum vulneraſſet:
ſed vulneratum permiſſet et
obtruncaſſet: alteri caput ſe-
rendum conceſſerit. O ſum-
mi fata pudoris: o fatorū deū
q; pudor. eſtq; deploratio ple-
na cōmiſeratione. Puer: Pto-
lemæus. Hyrtia: aſpera. Ma-
nu: Achillæ. Veruto: gladio
in veru ſimilitudinē. Viuit
ſentiunt & cernunt. Singul-
tus animæ pulſant os in mur-
mura: dū ſpiritus mouet lin-
guam in verba: ipſaq; lingua
palpitat. Dum lumina nuda
rigescunt dum apertiocu-
li mouere ſe deſinunt.

Pompeio praeſtare poteſt. qđ Cēſaris armis

Imputet. o ſauī properantē in fata tenetis?

Viuis adhuc cōiunx: & iā cornelia nō eſt

Iuris magne ſui: phibent accerſere mortem

Seruor victori: ſic fata: interq; ſuorū

Lapſa manus: rapit trepida fugiente carina

At magni cū terga ſonent: & pectora ferro

Permaſiſſe decus ſacræ venerabile formæ

Iratamq; deis faciem: nil vltima mortis

Ex habitū: vultuq; viri mutaſſe fatentur

Qui lacerū videre caput: nā ſauis in ipſo

Septimius ſcleris maius ſcelus iuenit actū

Ac retegīt ſacros ſciſſo velamēne vultus

Semianimis magni: ſpiratiāq; occupat ora

Collaq; in obliq; ponit languētia tranſtro

Tunc neruos: venasq; ſecat: nodosq; fragit

Oſſa diū. nondū artis erat caput enſe rotare

At poſtq; trunco ceruix abſciſſa receſſit

Vēdicat hoc Pharius dextra geſtare ſatelles

Degener atq; opere miles romane ſecundæ

Pompeij diro ſacrū caput enſe recidis

Vt nō ipſe feras: o ſummi fata pudoris

Impius vt magnū noſcet puer: illa verenda

regib⁹ hyrtia coma: & generoſa frōte decora

Cēſaries cōpreſſa manu eſt: pharioq; veruto

Dū viuit vultus atq; os i murmura pulſant

Singultus animæ: dū lumina nuda rigescūt

LIBER OCTAVVS.

¶ Leges: forū. Campū: comitia roſtra ſenatū. Fortuna romana placebas: o Roma
foelix & læta eo ore delectabere. Tyranno: Ptolemeo. Fidē: ſidei monumentū. Ne
fanda: crudeli. Tabes eſt ſubmota: corruptus ſanguis eſt depulſus. Ab alto: a ſum-
mo & intimo deſiccatus eſt. Veneno: medicamēto vt oleo cedrino opoballamo oleo
myrrino melle aloē & rebus humoi. Empedocles Diogenē ſcripſiſſe cōmemorat me-
dicamēta quædā quibus cadauera ac ſi dudū eſſent mortua conſeruarent. Romæq;
hoc ipſo anno q̄ Innoctius octauus ſummus pōtifex factus eſt: via latina reptū eſt i
arca marmorea muliebre cadauer antiſſimū venenis oblitū colore corpeq; tā integro

Suffixum caput eſt: q̄ nunq; bella iubente

Pax fuit: ſ leges cāpūq; & roſtra mouebat

Hac facie fortuna tibi Romana placebas.

Nec ſatis infando fuit hoc vidīſſe tyranno

Vult ſcleri ſupeſſe fidem: tūc arte nefanda

Submota eſt capiti tabes: raptocq; cerebro

Exiccata cutis: putriſq; effluxit ab alto

Humor: & infulſo facies ſolidata veneno eſt

Vltima lageæ ſtirpis: perituraq; proles

Degener: incoeſtæ ſceptris ceſſure ſororis

Cū tibi ſacrato macedon ſeruet in antro

Et regū cineres extructo monte quieſcāt

Cū Ptolemeorū manes: ſeriemq; pudēdam

Pyramides claudant: indignaq; Mauſolæa

ter ſucceſſit ſecūduſ Euergetes noīatus. hūc Phylſconē dicūt. Cui Ptolemæus lethur⁹
ſucceſſit. Lathuro Auletes Cleopatraz & huius adoleſcētis pater: vt memorat Strabo
Peritura: breui moritura. Cē. em ipſum peremit & regnū Cleopatraz eiufq; fratri tra-
didit. Ceſſure ſceptris: locū daturæ imperio. Inceſte: impudicē. nā rē cū fratre cui⁹
erat vxor habuerat. In decimo dicit: Lege ſumma perēpti verba patris: q̄ iura mihi
cōmunia regni & thalami cū fratre dedit. Macedon: corpus Macedonis Alexandri.
In antro: in cōditorio Alexandri qđ eſt moles extructa cōcaua: quā etiā mortē appellat
Pudendā: q̄a inertes & ignaui fuerūt. Pyramides: moles maxime elapidib⁹ & cal-
ce & arena ſiue bitumine cōſtructæ e lato in acutū tēdetes. Dictæ q̄ in ſiſtitudinē ſtā-
mæ ſurgāt: vel q̄ lapidib⁹ igne a varietate fulgētibus ſtruerent. eas græci pyropēci-
los vocant. Mauſolea ſepulchra regū mauſoleo ſiſia. Mauſoleū em eſt ſepuchrum
Mauſoli regis: qđ Cariz vxor Arthemifia adeo mirabile cōdidit vt inter ſeptē orbis
miracula numeret. Ab eo reliqua ſepulchra magnificentiora denomi nantur.

PHARSALIAE

Littora feriūt: littorales vn-
de illidunt. Molesta cura:
grauē dispendiū. Hac fide:
hac pfidia. abusio verbi. Per
ruli: ad finē deduxit. Culmi-
ne: gradu & dignitate. Petit
syncope. Cladesq; oēs exegit
oēs calamitates & mala quae
ante hac fuisset passurus imi-
sit vno die. Immunes: exper-
tes. nil em aduersi passus est.
Turbante: nocēte. Parete
essante nocere. Semel ipu-
lit: semel pstrauit: distulitq;
eius ruina in senectute. Pul-
sa: truncus eius. Ludibriū:
ludus ridiculus. Figura: qua
discerni posset. Vna nota est
hoc solo signo nosci poterat
q; truncus esset. Victor: Cē.
Raptim: furtim & subito.
Nullo: nō aliq; vel tā humill.
E latebris: vbi latuerat vt
Pō. sepeliret. Codr: Pōpeij
libertus et qstor: q; eū a cypro
fuerat comitatus militabatq;
cū eo. Plutarchus ait Philip-
pū libertū ipsum abluisse ip-
siusq; tunica circūuoluisse: et
reliquias paruæ scaphæ dum
strueret supuenisse senem li-
bertū & militē Pompeij qui
est Philippo auxiliatus.
Cypri Cynireæ: longē repeti-
tū epitheton. Pigmalion em
Giliis filius qui Cypriū eie-
ctis syris occupauit: ex ebur-
nea imagine Veneris benefi-
cio animata Cynirā filiū su-
sepi: qui ei in regno successit
De eo lege Ouidiū in. x. Me-
tamorphoseos. Ferre gradu-
ire & quærere Pompeiū.
Compulsi: compressi. Dur-
ceret: pietas. Mœsta: subob-
scura. Discolor: diuersi ab
aqua coloris. Ille: Codrus.
Eripiente mari: obstinātibus
fluctibus.

Littora Pompeiū feriūt: truncusq; vadosis
Huc illuc iactatur aquis: adeo ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer: 700
Hac fortuna fide magni tā prospera fata
Pertulit: hac illū summo de culmine rerum
Morte petit: cladesq; oēs exegit in vno
Sæua die: qbus imunes tot præstitit annos
Pompeiusq; fuit: qui nunq; mixta videret 705
Læta malis: foelix nullo turbante deorū
Et nullo parcente miser. semel ipulit illum
Dilata fortuna manu: pulsatur arenis
Carpit in scopulis: hausto p vulnera fluctu
Ludibriū pelagi: nullaq; manente figura 710
Vna nota est magno capitis iactura reuulsi
Ante tñ pharias victor: quā tangat arenas
Pompeio raptim tumultū fortuna parauit
Ne iaceat nullo: vel ne meliore sepulchro
E latebris pauidus decurrit ad æqra codrus 715
Quæstor ab Icario Cinyreæ littore Cypri
Infaustus magni fuerat comes ille p vmbras
Ausus ferre gradum victum pietate timorē
Cōpulit: vt medijs quesitū corpus in vndis 720
duceret ad terrā: traheretq; ad littora magnū
Lucis mœsta parū p densas cynthia nubes
Prebebat. cano sed discolor eqre truncus
Conspicit: tenet ille ducē cōplexibus arcis
Eripiente mari: nūc victus pondere tanto

LIBER OCTAVVS:

725 Expectat fluctus: pelagoq; iuuantē cadauer
Impellit: postq; sicco iam littore sedit
Incubuit magno: lachrymasq; effudit i omē
Vulnus: & ad supos obseuraq; sydera fatur
Non p̄ciosa petit cumulatō ture sepulchra
730 Pompeius fortuna tuus: nō pinguis ad astra
Vt ferat e membris eos fumus odores
Vt romana suum gestent pia colla parentē
Præferat vt veteres feralis pompa triūphos:
Vt resonent cantu tristi fora: totus vt ignē
735 Proiectis mœrens exercitus ambiat armis
Da vilem magno plebæi funeris arcam
Quæ lacerū corpus siceos effundat i ignes:
Robora nō desint misero nec sordidus vstor
Sit satis o superi quod non cornelia fuso
740 Crine iacet: subiiciq; facem cōplexa maritū
Imperat: extremo sed abest a funere busti
Infelix cōiunx: nec adhuc a littore longe est.
Sic fatus paruos iuuenis. pcul aspicit ignes
Corpus vile suis nullo custode cremantes
745 Inde rapit flāmas: semiustaq; robora mēbris
Subducit: quecūq; es ait neglecta nec vlli
Chara tuo. sed pompeio foelicior vmbra
Qd iam cōpositū violat manus vltia bustū
Da veniā: si qd sensus post fata relictum est
750 Cedis & ipsa rogo: pateris hęc dāna sepulcri
negligis comburi: vt des locum Pompeio. Damna: subtractionem lignorum.

Fluctus: qui subleuet cada-
uer. Impellit: extra mare.
Non p̄ciosa: nō marmorea:
& a modestia voti sui & re:
penuria mouet affectus. Cu-
mulato ture: adhibita turis co-
pia & aliorū odorū in rogo.
Tuus: quē hucusq; amasti.
Eos odores: vt Crocū myr-
ram balsama cynamoma q;
solebant rogis nobilitū iniici:
vt de Archemori Statius scri-
bit. Vt Romana: vt efferat a
Romanis: & fiat solenne fu-
nus. Virgilius. Pars ingenti
subiere feretro triste ministe-
riū. Feralis pompa: funebris
apparatus p̄mittit imagines
triumphorū. Cantu: tybiq; et
nenia deplorantiū ad tybiā.
Ambiat ignē: pyram circū-
det. Virgilius. Ter circum ac-
censos cincti fulgentibus ar-
mis Errauere rogos ter mœ-
stum funeris ignē lustrauere.
Proiectis armis: demissis ha-
stis. nam per terrā hastas tra-
hebant. Arcam: feretū san-
dapilā. Lacerum: truncū.
Siccos: nō vinctos pingui &
succis aromatū: & oleo vino
melle balsamo. Robora: li-
gna quibus vras. Sordidus
vstor: niger & deformis cre-
mator. Subiici: vt submit-
tatur simulq; ipsa comburat
quod p̄fecto iussisset. Fa-
ce: facē aut subiiciebant p̄pin-
quiores. Virgi. & subiectam
more parētū auersi tenere fa-
cē. Vile: nō charū. Subducit
mē. subtrahit cadaueri. Negle-
cta: quā nemo seruat: q; iā cō-
bustus a me attingeris. Cō-
positū bustū: ordinatā pyrā.
sed bustū p̄prie est locus in q;
corpus cōburit. Cedis rogo

¶ Sparſis manibꝫ errante ani-
ma. Donec em corpus ſepul-
tum ſit animæ errant. Virg.
Centū errant annos volitant
qꝫ hæc littora circū. Sinus:
gremiū veſtis quod prius are-
na ſtrauerat; inde prunas ardē-
tes ſuperimpōſuerat. Peruo-
lat; accelerat. Relatus: in ma-
re retractus. Dimouit: effor-
dit. Fragmenta laceræ cari-
næ: ligna fractæ ſcapæ. Sero-
be; ſoſa. Nulla ſtruce: nulla
lignorū congerie. nam ſolebāt
in medio rogi tōrum erigere:
ſuper quē cadauer collocareſ.
Admotus: a latere proxim⁹
factus: non ſubiectus penſili
corpori. O maxime: Codrus
tanqꝫ ſi hoc officio cadaueri
ſit iniurius veniā petit. Vna
præcipua. Si tibi iactatu pe-
lagi: ſi minus moleſtum tibi
fuiſſet iactari fluctibus & nō
ſepeliri qꝫ tam miſerande cō-
buri: noli hæc aſpicere. nam
aduerſum fatū tuū vt hoc mī
hi liceat efficit. Triftior; mo-
leſtior. Auerte: remoue. nō
li aſpicere. Iniuria fati; aduer-
ſitas iniuſta quæ a fato preme-
ris. Belua: piſcis. Quicqꝫ
aliquid te indignum. Succē-
ſa: combuſta. Romana: qꝫ
tibi aliquo ſolatio eſſe poteſt
Noſtra manu; ipſe em te ad-
uehā. Interea: anteqꝫ ad Cor-
neliā reuertaris. Paruo ſaxo
marmore non te digno. No-
ta buſti: ſignum ſepulchri tui
Placare: iuſta & inferias ſol-
uere. Caput: quod his cine-
ribus deſt. Inualidas: len-
tas & debiles. Fomite admo-
to: adhibitis aridis lignis &
nutrimentis. Carpitur: ſuc-
cenditur: conſumitur.

Tecꝫ pudet ſparſis Pompei manibus vri:
Sic fatur. plenuſqꝫ ſinus ardente fauilla
Peruolat ad truncū: qui fluctu pene relatus
Littore pendeat: ſummas dimouit arenas
Et collecta procul laceræ fragmēta carinæ
Exigua trepidus poſuit ſcrobe: nobile corp⁹
Robora nulla p̄mūt: nulla ſtruce mēbra recū
admot⁹ magnū nō ſubdit⁹ accipit ignis (būt
Ille ſedens iuxta flammas o maxime dixit
Ductor. & heſperij maietas noīs vna
Si tibi iactatu pelagi: ſi funere nullo
Triftior iſte roguſ: manes; animāqꝫ potentē
Officijs auerte meis: iniuria fati
Hoc fas eſſe iubet: ne ponti belua quicqꝫ
Ne fera: ne volucres: ne ſauī cæſaris ira
Audeat exiguā quantū potes accipe flāmā
Romana ſuccenſe manu. fortuna recurſus
Si det in heſperiā: nō hac in ſede quieſcent
Tam ſacri cineres: ſed te cornelia Magne
Accipiet: noſtraqꝫ manu trāſfundet in urnā
Interea paruo ſignemus littora ſaxo
Vt nota ſit buſti: ſi quis placare pemptum
Forte volet: plēos & reddere mortis honores
Inueniat trunci cineres: & norit arenas
Ad qꝫ magne tuū referat caput: hæc vbi fat⁹
Excitat in validas admoto fomite flammas.
Carpit: & lentū magnus diſſilat in ignem

¶ Tabe pingui & adipe qꝫ igne reſoluebat. Dies: lux Rupto ordie: nō cōtinuatō of-
ficio. nā relinqꝫre cogitabat. Quā metuis: arguit eū imprudētis metus: qꝫ cū æternā
famā ſit hoc factō cōſecuturus: nullum cruciatū metuere debet. Crimine: officio qꝫ
velut crimen paues: certe Cæ. te id feciſſe p̄habuit. Securus: certa cū ſpe. Cogit pie-
tas: pietate coactus eſt. Officio: funeri. Inuſtis: nō cōbuſtis. Cōgeſtaqꝫ in vñū par-
ua clauſit humo collecta modica terra occultauit. Reteſtos auferret: retegeret & au-
ferret. Cōpreſſit: grauauit. Buſti: buſti ſaxū. Sacri: venerabile. quo indicat⁹ & bu-
ſtū ipſum ſacri eſſe. Semi-
uſto ſtipi. torre & ligno vſtu-
lato. Situs: humatus. nā pro-
prie ſiti dicunt qui cōditi ſunt
nec tñ ante eorū ſepulchrū eſt
qꝫ iuſta facta & corpus exeu-
vrait in legibus Cice. Appia
nus tradit ſepulchro Pom. ab
alio fuiſſe inſcriptū. Templi
pondus erat modica qꝫ claudi-
tur urna. Procedete tpe cū tu-
mulus ſub arena eſſet obrut⁹
ſtatūqꝫ etiā qꝫ Pō. a neceſſarijs
eius circa montē Caſiū ex ære
erectæ ſteterant in tēpli aditu
iā vetuſtate exetæ ſeruarent.
ab Hadriano imperatore ſum-
ma diligentia p̄quiſitæ & in-
uentæ ſunt cū ad oras illas ac-
ceſſiſſet. Tumulus qꝫ man-
dato eius per purgatus: ſtatūqꝫ
erectæ. ſic vt denuo ab omni-
bus dignoſci poſſet. Hæc Ap-
pianus. Maluit: quia turpi⁹
fuit ita ſepeliri qꝫ carere ſepul-
chro. & ideo Codrū arguit.
Dextra: Codri. Obijcis: op-
ponis. Manes includis: ani-
mā & vmbra quæ errant ge-
tas iuxta cinerē reddis. nā to-
ta terra erat Magno ſepulchrū
Pendet: ſuſpenſa attingit: in-
dicatqꝫ vniuerſam terram.
Modus: meſſura. Obrue ſa-
xa: ne appareant tege. Cri-
mine plena deum: culpa. id
em dijs aſcribitur: quos ab in-
dignitate arguit. Oethe: mōs
Theſſaliæ: vbi conſumptus
eſt & ſepultus Hercules a Phi-
loctete.

PHARSALIAE

Pluga nyseia: mons Helycon ubi est sepulchrū Bacchi & Nyse vīsus. Vacāt bromio: cōsecrata sunt Bacho. Omnia Lagi arua tenere potest: in qualibet ægyptij præ sepultus videbit: si nomē eius e saxo deleas. Arua Lagi: q̄ Ptolemeus primus Lagi filius tenuit. Hæserit: affixum sit. Erremus: simus in errore. Metur: religione & veneratione. Nullas nili calcemus arenas: in ægyptū. Dignaris: dignū facis. Tātos actus: tot acta & gesta. Monumenta: inscriptionē summa: res: quas strictim recenset: & nos q̄a superius dicta sunt vix attingemus. Lepidi motus: qui acta Sillæ tenens rescindere a Qu. Catulo. Gn. Pom. auspicijs bis ex alpijs & Italia tū ex sardinia ubi etiā moueret bella pulsus perit. Cōsule: Merello quo reuocato Pō. in eundē Sertoriū missus ipsum cōsecit. Eques ante tēpus em̄ & nondū senator triumphauit. Comertia: nauigationes & cōmutatiōes rerū. Hocq; dixit. ppter maria a pyratay incurſionibus liberata. Pavidos maris: nam in mediterraneis locis iussu habere ad mare non accedunt. Barbariē: vt Asiam pontū armenia paphlagonia capadocia ciliicia syria scythas ludæos albanos iberia creta basternas Gentēq; vagas: scythas. Repetisse togā: rediisse ad vrbana officia. estq; a modestia laus q̄ nō sit molitus tyrannidem. & ab industria q̄ se non dederit ocio. Ter curribus actis: rebus triumphis. Donasse: attulisse multorum vtilitatem & decus. Surgit: erigitur. Fastorum: librorū in quibus toriens consul & imperator indicabāt. Solitum: nomen. Culmina: in quibus erat inscriptū. Arcus: triumphales. Extructos spolijs: ex præda & manubijs edificatos. Haud procul est ima arena: est vicinū arenæ humili quæ præ culminibus & arcubus est ima. Non legat aduena rectus: non legere possit nisi in flexus. Transcat: ignoret & prætereat.

Et iuga tota vacāt Bromio nyseia: quare
Vnus in ægypto magno lapis: omnia lagi
Arua tenere potest: si nullo cespite nomen
Hæserit: erremus populi: cinerumq; tuorū
Magne metur nullas nili calcemus arenas
Quod si tam sacro dignaris noīe Saxum:
Adde actus tantorū: monimētaq; maxia rerū
Adde truces lepidi motus: alpinaq; bella
Armaq; sertorij reuocato consule victa
Et currus: quos egit eques: comertia tuta
Gētib; et pavidos cilicas maris: adde subactā
Barbariē: gētesq; vagas: & quicq; in euro
Regnorū: boreaq; iacet. dic sēp ab armis
Ciuilem repetisse togā: ter curribus actis
Contentū patriæ. multos donasse triūphos
q̄s capit hec tumul; surgit miserabile bustū
Non vllis plenū titulis: non ordine tanto
Fastorū: solitumq; legi super alta deorū
Culmina & extructos spolijs hostilib; arcus
Haud pcul est ima Pompei nomen arena
Dep̄ssum tumulo: qd̄ nō legat aduena rectus
Qd̄ nisi mōstratū romanus transeat hospes

LIBER OCTAVVS:

Noxia ægyptia. p apostrophen ægyptū detestat cū ppetuæ siccitatis imprecatione. carmenq; illud sibyllinū quod quindecim viri interpretati fuerant: ne Ptolemeus cū exercitu roma. in regnū reduceret: vt in epistolis ci. Poeta ad Pō. Septimij & Cōdrū referri vult. nā e duce miles euasit Pom. statim vt in regis scaphā descendit. Noxia ciuili fato: nocens ciuis fatali more. Haud immerito cautū: nō sine causa cauit phibuitq; Sibylla. Ora pelusia: ostiū pelusiacū. Hesperius: romanus. Tumentes: increcentes. Precer: imprecer. Crimine: culpa mortis Pō. Retētus orbe: nō egrediens regionē. Verrat aquas: mutet cursum & ægyptū nō amplius irriget. Steriles: facti

Noxia ciuili tellus ægyptia fato
Haud equidē īmerito cumanae carmīe vatis
Cautum; ne nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles; ripasq; æstate tumentes
Quid tibi saeva p̄cer p tanto crimīe tellus?
Verrat aquas nilus; q̄ nascit̄ orbe: retentus
Et steriles egeant; ibernis imbribus agri
Totaq; in æthyopū putres solueris arenas
Nos in tēpla tuam romana accepimus līn
Semicanesq; deos: & sinistra iubentia luctus
Et quē tu plangēs hominē testaris osyrim
Tu nō os ægypte tenes in puluere manes
Tu q̄q; cū sauo dederis iam tēpla tyranno

steriles ariditate. Putres: solutæ & puluereas quales sunt ī desertis æthyopi præ nimio solis ardore. Nos in templa: ægyptū cū exprobratione in gratitudinis arguit. līn: lānificij deam: in quā Io vacca a Ioue conuersa est: eius sacra Romā translata sunt erectūq; ei templum in campo martio sacrificabant ei nouē diebus castissime. Canes: Anubim dicit quē Virg. latratore appellat. hoc est Mercuriū qui canino capite colitur in ciuitate canum. in qua honor & sacer quidā cibus est canibus constitutus: vt ait Strabo. Colū ē aut vniuersi ægyptij animalia quædā: vt bouem canem fœlem accipitrem & ibim: lepidotum & oxyrynchum p̄fices: vt ex Strabone late in iuuenalem commemorauimus Scorsum aut ouem latū piscē lupū cynocephalū cepū aquilā leonē caprū hircum murem araneam. Sistra. sinistra sunt cymbala & instrumenta rotunda quæ in sacris līdis cōcutiebant: & ad quorū sonitū coueniebant. Seneca de vita beata. Cū sinistra aliquis cōcutiens ex imperio mētitur. Iubentia luctus: indicentia līdis sacra. quæ sunt quando paruulū filium vel perdidit vel inuenerit. nā primo sacerdotes eius deglabrato corpe sua pectora cōtundunt: sicut ipsa cū p̄didit fecerat: deinde puer pducit quasi inuentus: & in læticiā luctus mutat. Osyrim: Osyris Iouis ex niobe Phoronei filius regnū argiū ægypteo fratri relinquens: ægypto expugnata līdē duxit vxorem. Inde quū a Typhone fratre occisus dilaniatusq; esset a regina plorante & anxia tandem in vento discripto cadere apud philas illud in abbato sepeliuit. Sed mox quū ægyptijs bos maculis insignis apparuisset eum Osyridē existimantes pro numine coluerunt. Testaris hominē: ostendis non bouem sed hominē fuisse. Tu quoq; Ro. increpat. Tyranno: Cæsari. quē in deorum numero ascripsit Augustus: ei; templum erexit. & plebs columnam Numidici marmoris in foro erexit: apud quam sacrificare & vota suscipere per seuerauit: vt scribit Suetonius.

¶ Secula prima: illi qui vixere Cæ. tēpore qui Pōpēū tam villi sepulchro iacere volebant. Excipe: reduc in urbē. Subruta: immerſa. Inuiſa: quē odio habuerit qui in eo neglectus iacuerit. Quis buſta timebit: quā mortuorū cineres ſacri erāt: & niſi cū ſcelere loco moueri nō poterant: neminē inquit oportere metuere illos effodere: & in meliore vtricolanſi locū tranſferre. Vmbra: corpus a quo vmbra nō diſcedit. Sacris diuinis honoribus. Imperet hoc nobis vtinā ſcelus: vtinā tanq̃ ad ſcelus patrandū hoc nobis muneris detur: & ego damner ad Pom. cineres referēdos. nam ſceliciſſimus mihi videret. Violare: quod venerari deberet. Forſitan. Romani aliquā monitu deum vtrā malis liberent Pom. cineres relatuſos dicit. & alludit ad illud quod q̃nto libro diximus de phrygiā: qui Athim ſepelire ſunt ab apolline iuſſi athenienſibus qui ſiccitate laborantes mortē Androgei perauerunt. & Lucanus. qui peſtilentia vexati Palinuri manibus Apolline iubente placatis liberati ſunt. Ea dixit autē illuc. Suſtulit iras Telluris ſterilis monſtrato ſine reſoluit Aera tabificū. Sulco. terræ. Feralibus: peſtiferis. Ignib⁹ incendijs. Aut terra mouēti tecta: aut terremotibus. Buſta: cineres. methonymia. Nā q̃s. publici deſiderij & cōmodi gratia id etiā faciendū dicit: qm̃ naute oēs q̃ in orientem nauigarent illuc eſſent ad Pō. nauigaturi vſcū incōmodo acceſſuri. Syenē: oppidū Thebaide ſub æſtuo cancri tropico cōſtitutū: vt dixim⁹ ſupra. Torrente: adurēte. Thebas: ægyptias q̃ ſunt ſub tauro quē cōficiūt pleiades. Imbrifera: pluuiā. Muta: mercator & cōmutator. Auertet: a curſu ad parēndū diuertet. Preferre: nō vtrū cēſe at pō. Ioui pferēdū: ſed q̃ pot⁹ buſtū pō q̃ iouis caſij tēpū viſurus ſit. Iſta: tā hūilia

Nondum Pompeij cineres o roma petiſti
Exul adhuc iacet vmbra ducis: ſi ſecū prima
Victoris timuere minas: nūc excipe ſaltem
Oſſaſturi magni: ſi nondū ſubruta fluctu
Inuiſa tellure ſedent: quis buſta timebit?
Quis ſacris dignā mouiſſe verebit vmbra?
Imperet hoc nobis vtinā ſcelus: & velit vtrū
Noſtro roma ſinu: ſatis o nīmīūq̃ beatus
Si mihi cōtingat manes tranſferre reuulſos
Auſoniā. ſi tale ducis violare ſepulchrum
Forſitan aut ſulco ſterili cum poſcere finem
A ſuperis: aut roma volet feralibus auſtris
Ignibus aut nīmījs: aut terræ tecta mouēti
Conſilio: iuſſuq̃ deum tranſibis in urbem
magne tuā: ſūmuſq̃ ſeret tua buſta ſacerdos
Nā quis ad exuſtam cancro torrēte Syenen
Ibit: & imbrifera ſiccās ſub Pleiade Thebas
Spectator Nili: quis rubri ſtagna profundū
Aut arabum portus: mercis mutator eoæ
Magne petet: quē nō tumū venerabile ſaxū
Et cinis in ſummis forſan turbatus arenis
Auertet: manesq̃ tuos placare licebit:
Et Caſio preferre Ioui. nū iſta nocebunt

¶ Nunē eſt. inſultatō in fortunā & in Cæſarē. Auguſtius ſacratius & maius templis Cæ. Ab æquore. a fluctibus qui e Libya in Calij illidunt. Tarpejs. ſenſus eſt multi populi qui deos roma nos colere noluerūt ſepulchro & manibus Pō. ſacriſcēt. & ſic confirmat auguſtius eſſe. Srepat alij quicq̃d liber. huc tendit poeta. Tarpejs deis: qui colunt in capitolio: vt Io ſi Apollini Mineruæ. Numen incluſum ceſpite fuſco. manes Pō. ſepultos i terra Nili nigra. talis em̃ p̃ pinguedie eſt. Proderit. ſolamē eſt a futuro cōmodo. nam euerſo ſepulchro qd̃ breuī durabit: minores nō credent Pōpēū mortuū nec in ægypto ſepultum. ſed in cœlo regnare vt putant Iouē Cretenſes. Olim. in futurū. Ardua moles. emines ſepulchrū. Sparget. diſſoluet Buſtū. buſti ſaxum. Argumenta: ſigna. Sit nulla fides. nō credit. Erit tam mendax. putabit ita mendaciū dicere. vt Creta de Iouis ſepulchro. quod in Creta fuiſſe Solinus & Cicero de natura deorū: & Lactantius meminere.

Nunc eſt. inſultatō in fortunā & in Cæſarē. Auguſtius ſacratius & maius templis Cæ. Ab æquore. a fluctibus qui e Libya in Calij illidunt. Tarpejs. ſenſus eſt multi populi qui deos roma nos colere noluerūt ſepulchro & manibus Pō. ſacriſcēt. & ſic confirmat auguſtius eſſe. Srepat alij quicq̃d liber. huc tendit poeta. Tarpejs deis: qui colunt in capitolio: vt Io ſi Apollini Mineruæ. Numen incluſum ceſpite fuſco. manes Pō. ſepultos i terra Nili nigra. talis em̃ p̃ pinguedie eſt. Proderit. ſolamē eſt a futuro cōmodo. nam euerſo ſepulchro qd̃ breuī durabit: minores nō credent Pōpēū mortuū nec in ægypto ſepultum. ſed in cœlo regnare vt putant Iouē Cretenſes. Olim. in futurū. Ardua moles. emines ſepulchrū. Sparget. diſſoluet Buſtū. buſti ſaxum. Argumenta: ſigna. Sit nulla fides. nō credit. Erit tam mendax. putabit ita mendaciū dicere. vt Creta de Iouis ſepulchro. quod in Creta fuiſſe Solinus & Cicero de natura deorū: & Lactantius meminere.

Ilo. Sul. in Nonū librū Argumentū.

¶ Piritus in nono magni petit æthera
pugnæ
Reliquiasq̃ cato libyæ transportat in oras
Et cum pompeius: magnū cornelia luget
Quē cato cōmendās cilices caſtigat & inde
Per ſyrtes agi: libycas quoq̃ calcat arenas
Hammonēq̃ tuens ſerpentū ſenta pagrat
Dux & ab æmathia troianā vectus in urbē
It pharō & gñi lachrymans pia cōſpicit ora.

PHARSALIAE

IO. SVLPITII VERV. IN LVCANI NONVM INTERPETATIO:

NT nō in pharia, Pō. animā q̄ terra condi nōn potuit in cāpos elysios qui sub lung regione sunt euolasse & cōtemptis terris atq; humana miseria in Bruti Catonib; pectoribus requiesuisse inquit. Manes: Pō. ania. Pharia fauilla: cinere ægyptiaco. Cōpescuit: cōtinuit. Profiliuit: extra saltauit. Sequit cōuexa: repetit coeli cōcauitatē. Qua niger: elysios cāpos in orbe lunari esse ostendit easq; aer est cōiunctus ætheri. Nigrū aut aera appellauit respectu fulgoris ætheri & astroz. Astriferis axibus: spheris planetaz. s. lunæ quæ prima est. Pater: effundit. Semidei manes. i. animæ beatorū quæ sunt in circulo lunari. Ignea diuina. loquiturq; scdm planctonicos q̄ deos & anias igneas esse dixerūt. Et Virg. Igne est illis vigor & celestis origo senibus. Patiētes: sibi em purgant. Imi: lunaris q̄ est i septe infimus oīm. In orbēs: in sphaeras & circulos agbus descendit. nam aia in supmo coelo orta p septe orbēs in terras demittit. Nō illuc: nō dicit sed sapiētes & optimi illuc admittunt: Socrate em dixisse Cice. tradit: anios hoīm esse diuinos: hisq; quā e corpe excessissent reditū in coeli patere optimo & iustissimo cuiq; expeditissimū. Positi: sepulti. Vero: clarissimo. nam hoc nostrū illi collatū est tenebrosū. Impleuit. Pō. Stellas va. pter solē & lunā qnq; planetas errātes. Astra: signa ipsa q̄ nō errāt: sed cū stellato celo vertunt: vt sunt q̄ in zodiaco & extra ipm sunt. Noctē: tenebris. Nostra dies: lux vita humana. Ludibria: irrisione & cōtēptū. Volitauit: volando q̄si adiit. nā p coelū volās hęc despectabat. Clafes: de qb; sup. Mille meg graio voluunt in æqre classes. Scelerū vindex: vindicaturus cladē belli ciuili. Sedit: genuit cōtēplās. Bruti: q̄ erat Cē. cōfectur. Inuicti: liberi animi

M. An. Lucani. Pharsaliae li. nonus.

NT non in Pharia manes iacuere fauilla
Nec cinis exiguus tantam com-
pescuit umbram

Profiliuit busto; semiustaq; mēbra relinquēs
Degenerēq; rogū; sequitur cōuexa tonantis
Qua niger astriferis cōnectitur axibus aer
Quaq; patet terras inter; lunæq; meatus
Semidei manes habitant: q̄s ignea virtus
Innocuos vita patientes ætheris imi
Fecit & eternos animam collegit in orbēs.
Non illuc auro positi; nec thure sepulti
Perueniunt: illuc postquam se lumine vero
Impleuit: stellasq; vagas miratur; & astra
Fixa polis; vidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies: risitq; sui ludibria trunci.
Hinc sup Emathiaē campos: & signa cruēti
Cæsaris; ac sparsas volitauit in æqre classe.
Et scelerum vindex in sancto pectore Bruti
Sedit: & inuicti posuit se mente Catonis

LIBER NONVS.

Ille vbi. Cato inquit cū esset viuus Pō. victorē odiō habiturus: illo iā mortuo Pō. euasit: & reliquias pharsaliae colligens nō pro se: sed p libertate pugnavit. Plutarchus Cato præfectus cohortū. xv. audita clade pharsalica ea mente Corcyra vbi naues erant delatus: vt si Pom. perisset omnes in Italiā reduceret ipseq; solus tyrannidē fugeret. si euasisset: copias illi conseruaret. cū Ci. pernauganti tradere copias nō potuisset Pom. quē in ægyptū aut Libyā puenisse arbitrabat. Cū copijs oibus nauigans Sexto occurrit. a quo accepta morte Pō. principatū petiuit: & a cyrensis receptus est: cū paucis ante diebus Labienū exclusissent. Vbi: qn. Quē: an Cæ. an Pom. Ode

Ille vbi pendebāt casus; dubiumq; manebat:
Quē mundi dominum facerent ciuilia bella
Oderat & Magnū; quāuis comes isset i arma
Auspicijs raptus patriæ; ductuq; Senatus:
At post thessalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat; patriam tutore carentem
Excipit: & populi trepidatīa mēbra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enses;
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella:
Nec seruire timens; nil causa fecit in armis
Ipse sua: totæ post Magni funera partes
Libertatis erant; quas ne per littora fusas
Colligeret rapido victoria cæsaris actu
Corcyre secreta petit; ac mille carinis
Abstulit amathiaē secū fragmenta ruinæ
Quis ratibus tantis fugientia crederet iræ
Agmina: q̄s pelagus victas arctasse carinas;

fuerat. Ita quicūq; ex ipsis clariores extitere Pō. copias classemq; inter se partiti sunt. Cassius in pontū ad Pharnacem profectus est: vt in Cæsarem illū excitaret. Scipio & Cato in Libyam enauigauit Vari fiducia & exercitus qui cū illo asseruabat. Iuba Numidaz rege pariter cū illis ad bellū conspirante. Pompeius aut primogenitus Pō. filius Leuinusq; cū eo copiaz partē deducētes in Iberiam sunt profecti. Petit: nō syncope est sed ecstasis. Mille: hyperbole id est trecentis. Fragmenta: supstitēs reliquias. Fugientia: cū prae numerosa multitudine viderent esse victicia. Victas: q̄ victorū erant. Arctasse: angustasse. quia magnā eius partem occupabant.

rat magnū: q̄a potuit euadere dominus. Auspicijs raptus patriæ: tractus auctoritate & tutela. Ductu: duce senatu. Pompeianus. Pō. ei amator & cultor. Excipit: fouendā suscepit. Carentē tutore: sic dixit quasi iā orbatam paritē Pō. Membra: sparsas reliquias Ignauis: victis. Toræ partes: oēs Pompeiani. Rapido actu: propera impulsione & psecutione. actus em impulsione significat. & agere ante se pellere & psequi: vt auctor est Festus. Ouidius in fastis. Pars q̄a nō veniant pecudes: sed agant ab actu. Nomē agonalē credit habere diem. Corcyre secreta: insulae semotæ portū cū eiusdē nois oppido. q̄ pheacia etiā dicta est. Diximus de eo supra. Historia aut ita se habet ex Appiano: cū q̄ poeta & Plutarcho nō cōuenit. Lutus igit Scipio Pō. focer ceteriq; quicūq; illustriores a pharsalica pugna p fugerant: ad Catonē Corcyra versus abiēre: qui ad alterius exercitus curā trecentaz triemium custodiā preter relictus

¶ Maleam: promontoriū Laconiae: quā Dorida appellat a Doribus. i. laconibus qui circa eā in peloponneso sunt. supra eā tuta nauigatio erat ventis aduersis flantibus. Vnde natū puerbiū: quū ad maleā deflexeris domesticos obliuiscere. Tenarō: promontoriū Laconiae in quo est antrū quo itur ad inferos. quaq; cerberū Hercules ad superos extulit. Apertā vmbri: quā vmbrae eunt & redeunt. Cytherā: insulā non longe a Malea: quae antea Porphyris appellata: & a qua Venus cythera dicta est. Creta: insula in aegeo centū vrbibus clara fama. Fugit: praeternauigantibus terrā nō nauis: sed terra quū ad eā respiciunt moueri vidēt. Legit: nauigando p̄terit. Dicta: Cretae mons est auctore Plī.

Precludere portus classij: nō recipere classem sed p̄pellere.

Impulit: expugnauit popu-
lū: vrbē vero dirupit & euer-
tit. Phycunta: phycus oppi-
dū cū p̄mōtorio humili qd̄
contra Tenarū Laconie iacet
duorū milij & octingentorū
stadiorū transitu: & ut inquit
Plīn. p̄ Creticū mare excurrit
Distat. ccc. m. p. a tenaro p̄-
montorio: a Creta vero sp̄a.
c. xxv. milibus. Palynure: pa-
lynurus portus est in aphrica
ut & in Calabria p̄mōtorij.
dictū a Palynuro nauis a neg-
magistro. Aequore aufonio
monumenta tenes: hoc est in
Calabria nō solū est argumē-
tū nominis tui: sed in Libya.

Tum procul ex alto: inde. p̄-
spiciens naues quibus Corne-
lia cū Sexto Pompeio vehe-
bantur timuit ne Caesariani
essent. Animos: Catonis &
reliquoꝝ. Praeceptis: celer &
subitus. In nulla nō: hoc est
in omni. Vel Catonis duri:
etiā constantis Catonis seu-
ritatisq; stolae: qui non tur-
baretur & lachrymaret. Fru-
stra tenuit: quia nihil Pōpeio
profuit. Priuigni: Sexti Pō.

Repulsus: a fletu redeunte.
Remareat in aequora: reuer-
tur in mare. Ostenditq; ro-
gum: vbi ex flamma indignā
Pom. pyramis p̄cepit. Ergo indigna fui: se in officiosam & miserandū funeris mar-
ti conquere: Sextum & alios ad bella irritat: & dolori solo mori constituit.

Dorida tūc maleā: & apertā tenarō vmbri

Inde cythera petit: boreaq; vrgente carinas

Creta fugit: dicta legi cedentibus vndis

Littora: tūc ausum classi precludere portus

Impulit: ac saeuae meritū phycunta rapinas

Sparsit: & hinc placidis alto delabitur auris

In littus palynure tuū: neq; em̄ aēre tantum

Aufonio monumēta tenes portusq; quietos

Testatur libye phrygio placuisse magistro

Tum p̄cul ex alto tendentes vela carinae

Ancipites tenuere animos socios ne malorū

An veherēt hostes: p̄ceps facit oē timēdum

Victor: & in nulla nō creditur esse carina

Ast illae puppes luctus: planctusq; ferebant

Et mala vel duri lachrymas motura catonis

Nam postq; frustra p̄cibus Cornelia nautas

Priuigni: fugam tenuit: ne forte repulsus

Littoribus pharijs remareat in aēra trūcus

Ostenditq; rogū nō iusti flamma sepulchri

Ergo indigna fui dixit fortuna marito

Accendisse rogū: gelidosq; effusa p̄ artus

Incubuisse viro: laceros exurere crines:

Membraq; dispersi pelago cōponere magni

Vulneribus cunctis largos infundere fletus

Ossibus: & tepida vestes implere fauilla

Quicqd ab extincto licuisset tollere busto

In templis sparsura deū: sine funeris vllō

Ardet honore rogus: manus b̄ aegyptia forsa

Obtulit officiū graue manibus o bene nudi

Crassorū cineres Pompeio cōtigit ignis

Inuidia maiore deum: similis ne malorū

Sors mihi semp̄ erit: nūq; dare busta licebit

Cōiugibꝫ: nūq; plenas plāgemus ad urnas

Quid porro tumultis opus ē: aut vlla regris

Instrumenta dolor: nō toto pectore portas

Impia Pompeium: nō imis haeret imago

Visceribus: q̄rat cineres victura superstes

Nunc tñ hic: longe q̄ fulget luce maligna

Ignis: adhuc aliqd phario de littore surgens

Ostendit mihi magne tui: iā flāma refedit

Pompeiumq; ferēs vanescit solis ad ortus

Fumus: & inuisi tendūt mihi carbasa venti.

Nō mihi nūc tellus Pōpeio si qua triūphos

Victa dedit: nō alta terēs capitolia currus

Gratior: elapsus foelix de pectore magnus

Hūc volumus quē nilus hꝫ: terraq; nocenti

cupio infelicē q̄ cōiunē aegypto: quā nō iuncto. sed

¶ Accēdisse: ut moris est auer-
to vultu. Effusa: extensa cō-
plectendo ipsos. Laceros: q̄s
lacerasset mihi: mos em̄ erat
crinē euulsum in funere in ro-
go cōburere. Cōponere: apte
collocare. Dispersi: truncati:
nō integri. Fletus: lachrymas

Vestes: meā sinū. Sparsura
sparsim cōditura. Quicquid
cineres & ossa. Funeris: exe-
quia. nā nō pōpa aderat: nō
tibia: nō sandapila: nō lauda-
tio: nō praefica. Officiū: sepe
liendi. Graue manibꝫ: ingra-
tū & molestū vmbrae tuae.
O bene nudi. q̄si dicat o foeli-
ciores q̄ insepultri fuistis. Pō.
ei iustus ē maiore deorū odio.

Crassorū: patris & filij. In-
uidia: odio. Cōiugibus: ut
Crasso filio & Pō. Plenas:
cinere & ossibus. Quid por-
ro: seipsam vana optantem ar-
guit: cū nō sit opus ei aut cine-
ribus aut monumēto. nā sp̄ ei
adeat memoria & imago Pō.

Porro: vero. Instrumenta: q̄
te excitēt & irritēt. Victura
superstes. i. aliqd diu victura
post viri mortē. nā ego dolo-
re moriar breui. Maligna: nō
clara. Aliqd tui: aliquā p̄te
de te. Refedit: cessauit extin-
cta est. Ferēs Pō. in quē Pō.
corpus resoluūt oriētē iā sole.

Et inuisi ten. car. & ego iusta
a v̄tis odiosis auferor. Vēti
esse dicūt philosophi aeris vn-
dā. Inuisi: q̄a diutiꝫ spectare
vellē. Tendūt: implēt. Virgī.
Tendūt vela noti. Nō mihi:
nihil esse ei gratiꝫ aegypto &
cineribꝫ Pō. fatef. Si q̄: ut pō-
tus aphrica sicilia hispania.

Terēs: q̄ triuit i triūpho. Ela-
pius foe. iā oblita sūt Pō. felice
q̄a Pō. tenet est mihi gratior.

PHARSALIAE

¶ **H**erere: cōiuncta me esse. Cōmendat: chariores facit. Linquere si qua fides: acclamatio est. Tu pete. Sextum ad bella reparanda ex Pō. mādata irrat. Carus: fortuna pericula. Cōdita: seruata vt esset cura mea vobis hec aperire. Me quū fatalis: repetit Pō. verba. Fatalis hora: tēpus mortis. Vacet: vacuū sit tps. Sceptra reges. methonymia. Impellit: cōcitare. Partes: officia & diuisiones & factiōes. Quisquis Pō. i. Pō. filius. Venerit in vndas: descēderit in mare. Nō dabit nul. excitabit multos. Indomitos: generosos et liberos. Iuris paterni: libertatis & patriæ defendendæ. Si faciet partes: si defensores cogere. Exolui fidē: seruauī pmissa. Insidiæ tuæ: q̄ me ī mari reliqueris. Vixi ne mihi auferre voces: viuere volui hac tenus vt hac vobis fideliter dicerē. iā vero his actis vt per reā operā dabo. Chaos inane: speciosas inferni tenebras. Si sunt vlla. Ex Senecę sentētia videt hoc dicere: ait em̄ in li. de cōsolatiōe ad martiā. Cogita nullū defunctū malis affici illa q̄ nobis inferos faciūt terribiles fabula est. Q̄ lōgo tra. le. incert. est. ignoro mortis meæ tps. quā me discrucia do & torquēdo dolorib⁹ miserā animā anticipabo. Ab ipsa: ania. Ferā: auferā. Cernens aia. Nō fugere in mor. nō se parari a corpe. Peribit: excutiet plangēdo & lachrymādo nā ad vim mihi inferendā ad præcipitia nūq̄ descendā. Per inania: p aerem. Turpe mori: dolori dedecoris stimulum adiicit.

Non herere q̄ror: crimē cōmendat arenas
 Linquere si qua fides pelusia littora nolo.
 Tu pete belloꝝ casus: & signa per orbem
 Sexte paterna moue. nāq̄ hec mādata reliq̄t
 Pompeius vobis in nostra condita cura
 Me cum fatalis læto damnauerit hora
 Excipit o nati bellum ciuile: nec vnquam
 Dū terris aliquis nostra de stirpe manebit
 Cæsari b⁹ regnare vacet: vel sceptrā vlt̄ vires
 Libertate sua validas impellite fama
 Noīs: has vobis partes: hæc arma relinquo
 Inueniet classes quisq̄s pompeius in vndas
 Venerit. & noster nullis nō gentibus hæres
 Bella dabit: tū indomitos: memoresq̄ patris
 Iuris habet anīos: vni parere decebit
 Si faciet partes pro libertate: Catoni
 Exolui tibi magne fidē: mādata peragi.
 Insidiæ valuerē tuæ: deceptaq̄ vixi
 Ne mihi cōmissas auferre perfida voces
 Iam nūc te p inane chaos: p tartara cōiunx
 Si sunt vlla: sequar: quā longo tradita læto
 Incertū est: poenas animæ viuracis ab ipsa
 Ante ferā: potuit cernēs tua vulnera magne
 Non fugere in mortē. planctu cōcussa pibit
 Effluet ī lachrymas: nūq̄ veniem⁹ ad enses
 Aut laqueos: aut p̄cipites p inania iactus
 Turpe mori post te solo non posse dolore

LIBER NONVS.

Sic vbi fata caput ferali obduxit amictu
 Deceuitq̄ pati tenebras: pupisq̄ cauernis
 Delituit: saeuumq̄ arte cōpressa dolorem
 Perfruit lachrymis: & amat p cōiuge luctū.
 Illam nō fluctus: stridentēq̄ rudētibus eurus
 Mouit: & exurgēs ad sūma pericla clamor
 Voraq̄ sollicitis faciens cōtraria nautis
 Composita in mortē iacuit: fauitq̄ pcellis
 Prima ratē cypros spumātib⁹ accipit vndis
 Inde tenēs pelag⁹: sed iā moderatior eurus
 In libycas egit sedes. & castra catonis
 Tristis vt in multo mens est p̄saga timore
 Aspexit patrios comites a littore Magnus
 Et fratē: medias p̄ceps tūc fertur ad vndas:
 dic vbi sit germane parēs: stat sūma caputq̄
 orbis: an occidim⁹? romanaq̄ magn⁹ ad vm
 Abstulit: hæc fāt quē cōtra talia frater (bras
 O foelix: quē fors alias disperlit in oras
 Quicq̄ nefas audis: oculos germane nocētes
 Spectato genitore fero: nō cæsaris armis
 Occubuit: dignoq̄ perit authore ruinae
 Rege sub impuro nilotica rura tenente
 Hospitijs fretus superis: & munere tanto
 In proavos: cecidit donati victima regni
 Vidi ego magnanimi lacerātes pectora p̄ris
 Nec credens phariū tantū potuisse tyrannū

¶ **O**bduxit: textit lugentium more: qui vestem mutāt & ī publicū non prōdeunt & lucem euitant. Ferali: nigro. Arte complexa dolorem: vehementissime dolens. Perfruitur: fructum voluptatem q̄ capit. Luctum: squalorē & tenebras. Mouit: desistere fecit a fletu. nam solet affectus recens veterem tollere. Clamor: nauticus. Peritura: in quibus acti tempestate versabant. Contraria: illi em̄ salutem: ipsa mortem optabat. Cōposita: apte collocata. Virgilius. Sic o sic positum affati discedite corpus. Fauit: adhortata est & laudauit. Prima ratem cypros: ex ægypto primū in Cyprum venere. Tenens pelagus: flare nō desinens & mare propellens. Moderatior: remissior. Castra Catonis: quæ erant ad Palynurum. Magnus: Gn. Pō. peij filius qui cū Catone erat. Fratrem: Sextum. Peripræceps: celer nauis occurrit. Stat summa: viuit ne ille in quem reducitur totus orbis. Romana: res romanas imperium et libertatē. Quem fors disperlit: qui nec interfuit neq̄ vidisti ea quæ nos vidimus. Audis: & nō vidisti vt ego Perit: syncope. Impuro: incesto. Hoipitjs fretus superis: fidens dijs hospitalibus & beneficentia quam in reges ægyptios contulit. Cecidit victima: mactatus est velut victima pro rege quod donauerat Ptolemæo.

PHARSALIAE

¶ Socerum: Caesarem. Ora ducis Pompeij caput veruto suffixum. Hæc: ora ipsa
Seruari oculis: vt videat Caesarem Fidem sceleris: vt crederet a se interfectus P^o.

Corpus: truncum. Distule
runt: laceratū in frustra abtule
runt. Soluerit: in cinerē verte
rit. Quæcūq; iniuria fati ab
stulit hos artus: qualitercūq;
fuerit absumptus sic volenti
bus dijs æquo animo fero. &
ipsis non imputo: & ignosco
iniuriam: sed caput seruatum
doleo. Non in gemitus: non
gemit & fleuit præ dolore.
Effudit: remisit & ostendit.

Iusta: quia paterna. Præci
pitare: celeriter e littore in ma
re deducite: & remis impelli
te etiā ventis obstantibus.

Erumpat: exeat & eat remis
impulsa. Merces: premium.

Manes: corpus & animam.
nam corpore sepulto manes er
rare desinūt. Satiare Magnū
sanguine tyranni: dare Ptole
meum Pompe. inferias. Se
miuiri: mollis & effoeminati

Non ego te pellās: ita seruēs
minatur se Alexandriā euer
surum: & Alexandri omnium
q; regum sepulchris dirutis ci
neres disperfurum. Adytis:
ex conditorio. Mareotide: pa
lude egypti quā efficit Nilus
restagnans: & dicitur marie
tactus. Amasis: ægyptiorū
rex qui (vt ait Diodorus) vio
lentius q; ceteri regnauit: se
pultusq; fuit in immensa py
ramide. Eius Herodotus me
minit: fueruntq; ante eum in
ægypto reges trecenti & tri
ginta. Torrente: velociter in
undante. Nudo: insepulto.
Euoluam: extraham. Apis:
bos sacer qui idem est quod
Osiris.

Littore niliaco socerū iam stare putauī
Sed me nec sanguis: nec tm vulnera nostri
Affecere senis: quantū gestata per vrbem
Ora ducis: quæ transfixo sublimia Pilo
Vidimus: hæc fama est oculis victoris iniq;
Seruari: scelerisq; fidē quesisse tyrannum
Nā corp^o phariæ ne canes: auideq; volucres
Distulerint: an furtiuus: quē vidimus ignis
Soluerit: ignoro: quæcūq; iniuria fati
Abstulit hos artus: supis hæc crimina dono
Seruata de parte queror: cū talia Magnus
Audisset nō in gemitus lachrymasq; dolorē
Effudit: iustaq; furens pietate profatur
Præcipitare rates e sicco littore nautæ
Classis in aduersos erūpat remige ventos
Ite duces mecum: nunq; ciuilibus armis
Tanta fuit merces: inhūatos cōdere manes
Sanguine semiuiri magnū satiare tyranni
Non ego pellæas arces: aditisq; retecum
Corpus alexātri pigra mareotide mergam^r
Nō mihi pyramidū tumul⁹ euulsus amasis
Atq; alij reges Nilo torrente natabunt^r
Oīa dent pœnas: nudo tibi magne sepulcra
Euoluā: busto iam numen genticus Ilim
Et sacer in magni cineres iactabitur apīs

LIBER NONVS.

¶ Tectū lino: alludit ad egyptiorū habitū qui vtunt^r lineis vestibus. Osyrim: qui in
suo Asylo supra Sari latere credit. quanq; fabulant^r Ilim multis in locis eū tepelie fin
xisse metu Typhonis: et vno
tantum in loco sepeliuisse: vt
tradit Strabo. Suppositisq;
deis: submissis cadaueribus et
statuis eorū quos colunt pro
deis. Caput: Magni. Terra
nam quas diximus erunt ædi
ficio: & deorū. Vacuos cul
toribus: interimam em & de
solabo. Cui: in cuius vtilita
tē & fertilitatem. Genitor:
Pompeius ibi sepultus. Ra
piebat: trahere volebat. Cō
pescuit: repressit oratione.
Planctibus: pccussionibus de
plorantiū. Exemploq; carēs
nulli comparandus & nunq;
factus: Non em solent populi
principis viri mortem de flere
sed illa lætari. Exhausta. at
tenuata. Effusa comas: co
mas effusas habens. Inycedo
che est. Verbere: ictibus ma
nuum. Sociæ: amicæ. Im
pressas: intextas. Pictas: vt
sunt palmatæ & triumphales.

160. Et tectum lino spargā per vulgus osyrim
Suppositisq; deis vrā caput: has mihi pœnas
Terra dabit: linguā vacuos cultorib⁹ agros
Nec nilus cui crescat: erit: solusq; tenebis
Aegyptū populis genitor: superisq; fugatis
165. Dixerat: & classē saeuas rapiebat in vndas
Sed cato laudatā iuuenis cōpescuit iram
Interea totis audito funere magni
Littoribus sonuit pccussus planctibus æther
Exemplo carens: & nulli cognitus æuo
170. Luctus erat: mortē populos de flere potētis
S; magis vt vīsa ē lacrimis exhausta: solutas
In vultus effusa comas cornelia puppe
Egrediens: rursus gemiato verberare plangūt
Vt primum in sociæ puenit littora terræ
175. Collegit vestes: miseriq; insignia magni
Armaq; & ipressas auro: q; gesserat olim
Exuuias: pictasq; togas velamina summo
Ter conspecta loui: funestocq; intulit igni
Ille fuit miseræ magni cinis: accipit omnis
180. Exemplū pietas: & toto littore busta
Surgūt thessalicis reddentia manibus ignē
Sic vbi de pastis submittere gramia campis:
Et renouare parans ibernas appulus herbas
Igne fouet terras: simul & garganus & arua

Ter: in tribus triumphis.
Intulit igni: combussit. Fu
nesto: mortuo dicato. Fuit
cinis: loco cineris. Pietas om
nis: omnium romanorum in
timus quidam amor & reue
rentia erga suos. Busta sur
gunt: ignes in cespitibus eri
guntur eis qui in Thessalia oc
cubuerant. Sic vbi depastis:
sic lucet Apulia quando depa
stas herbas volunt per hyemē
renouare pastores. nam cale
facta terra excitatur ad pullu
landum. Submittere: elicere
subnasci facere. Hibernas her
bas: hyemales. Fouet: foecū
das reddit. Garganus: mons
est Apulię sinistrorsū ab Apē
nino in mare adriaticū venies

PHARSALIAE

Vulturis: montis in Apulia iuxta Garganū. Horatius. Me fabulosa vulture in apulo. Buxeta: loca buxis plena. Legit & Bucera. i. bouum pascua. Bucerus em̄ est possessiui a boue. Lucilius. Lanigere pecudes & equorum duellica proles. Bucerique greges. Quod quidā buceriae corruerūt. Matini: montis in Apulia. ex quo Matini populi dicti sunt: sicut a Vulture vulturini. Nō tñ: ex his omnibus inq̄t nihil fuit Pōpeio gratius verbis Catonis. nā vulgus superis maledicebat. Omne quod in superos audet cōuitia vulgus Pompeiūq̄ deis obijci. Per parenthesis lege. Quod: quā. Deis velut oblitus honoris & plane ingratiss. Cuius: Pōpeij. a modestia laudat: sibiq̄ ipsi si esset Cae. succubiturus simili exitiū a Iuba inferendū p̄caur. Obi: syncope. Impar: nosse modū iuris: minor i seruanda mensura iusticie. Cui nō vlla: videlicet aeo. & qd̄ in Pō. vituperauit ascribit tpi nō naturae eius. Si cui ad ciuē reculeris: legendū est nō nulla id est aliqua. Salua libertate: nō efferendo se in tyrannide. Et solus priuatus: solus recusans dominari cū veller populus sibi seruire. Rectorq̄ senatus sed regnantis erat: regēbat quidē senatum: sed cui ipse pareret. Iure belli: iure imperij & bellorum gestorum. quodq̄ alijs praestaret. Quaeq̄ dari voluit. i. quaeq̄ petijt & imperauit. Immodicas opes: fuit em̄ ditissimus. Intulit: attulit i patriā. Inuasit ferrū suscepit bellū ciuile: sed senatus arbitrio erat depositurus. Arma: militiā & bella. Iuuit sumpta: vt delectabat honores funere: sic & dimittere. Casta: pudica & frugi. Corrupta nuncq̄ fortuna domini: quae felicitate Pom. non superbiebat & insolens erat. Nomen: notamen ipsius & fama. Olim vera fides: veralibertas (inquit) Sylla Marijque temporibus perijt. Nunc vero cū superesset imago quēdā & vmbra libertatis quae extincta est in Pompeio: neminem pudebit tyrannum.

Vulturis: & calidi lucent buxeta Matini
Non tñ ad magni peruenit gratius vmbra
Omne qd̄ in superos audet cōuitia vulgus
Pompeiūq̄ deis obijcit quā pauca catonis
Verba: sed a pleno venientia pectore veri
Cuius obit inquit multo maioribus impar
Nosse modū iuris: sed in hoc tñ vtilis aeo
Cui nō vlla fuit iusti reuerentia: salua
Libertate potens: & solus plebe parata
Priuatus seruire sibi: rectorq̄ senatus
Sed regnantis erat: nil belli iure poposcit
Quaeq̄ dari voluit: voluit sibi posse negari
Immodicas possedit opes: sed plura retētis
Intulit: inuasit ferrū: sed ponere norat
Pretulit arma togē: sed pacē armat⁹ amauit
Iuuit sumpta ducē: iuuit dimissa potestas
Casta domus: luxurq̄ carēs corruptaq̄ nūq̄
Fortuna domini: clarū & venerabile nomē
Gētibus: & multū nostrae qd̄ proderat vrbi
Olim vera fides sylla, marijque receptis
Libertatis obit: Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit, nō iā regnare pudebit

LIBER NONVS:

Color: qualitas & expressa dignitas. Frons: virilitas. O foelix cui summa: cum tempestiua morte foelicem appellat. nam si vixisset in seruitutis discrimen potuisset incidere. Seneca in Troade ait. Foelix priamus: foelix quisquis bello moriens omnia secum consumpta videt. Scelus pharium: scelestus Ptolemeus. Querendos: optandos. Scire mori fors prima viris. viro forti in miseria constituto prima foelicitas est sponte mortē sibi conscire. secunda: vt vi ei inferatur. Si satis aliena in iura venim⁹ si deorū voluntate sub alteri⁹ potestatem venturi sumus. Talem: qualis fuit ptolemeus in Pompeium. Deprecor: recuso. Vocibus his maior. Mors Pōpeij plus est hac breui Catonis oratione laudata q̄ si pro rostris fuisset publice cōmendatus. Rostra: foris. nam id templū in quo est erectum suggestum ex rostris nauium antiquū rostra est appellatū: vt libro octauo Liuius habet. Vulgi: praesertim cyllicum qui respectu Pom. militauerant: & eo iam mortuo discedebant. Tarchon: Cilicum dux. Fugientem rapta classe: fugere volentē acceptis nauibus. Notauit: cum ignominiae nota arguit. Nunq̄ pacate: semper rebellis. Cilix: quaedam prouincia: nomina a populis possessiuiq̄ ipsis: cum contra fieri deberet deriuari vident: vt Thracia: Bebricia: Cilicia: Phrygia. a Thrax: Bebrix: Cilix: Phryx. Ad rapinas: ad pyratice exercendam. Vnus: quidam cilix. Mente: consilio proposito. Regentem: Catonem. Nos Cato da veniam: Excusans seremissionē perit: & bello ciuili finem imponendum esse suadet. Partes: factionē diuisionem nostram: vt alij domi remanerent: alij Pōpeio officio fauerent. Orbis: q̄ maluit pro eo pugnare q̄ in ocio degere.

Nec color imperij: nec frōs erit vlla senatus
O foelix cui summa dies fuit obuia victo
Et cui querēdos phariū scelus obtulit enses
Forſitan in ſoceri potuiſſet viuere regno
Scire mori ſors prima viris: ſed p̄xima cogi
Et mihi ſi fatiſ aliena in iura venimus
Da talem fortuna iubā: non deprecor hoſti
Seruari: dum me ſeruet ceruice recifa.
Vocibus his maior quā ſi romana ſonarent
roſtra duc⁹ laudes. generoſa venit ad vmbra
Mortis honos: fremit i terea diſcordia vulgi:
Caſtroꝝ: belliq̄ piget poſt funera magni
Cū tarchon motus linquēdi ſigna catonis
Suſtulit: hūc rapta fugientē claſſe ſecutus
Littus in extremū tali cato voce notauit
O nunq̄ pacate cilix: iterū ne rapinas
Tendis in aēreas: magnū fortuna remouit
Iam pelago: pirata rediſ: tum reſpicit oēs
In coetu: motuq̄ viros quorū vnus aperta
Mente fuge tali cōpellat voce regentem
Nos cato: da veniā Pōpeij duxit in arma
Non belli ciuiliſ amor: parteq̄ fauore
Fecimus: ille iacet quē paci praeſtulit orbis

PHARSALIAE

¶ Causaq; nostra perit: iā nō habemus pugnādi causam.

Perierūt tpa vitæ: cōsensum in bellis: liceat tute mori. Prospiciat tutas flāmas: pparet si bi rogū & funeri necessaria. Vix ducibus: bene vix. nā nō totus Pō. sepultus est & qdē miserande. alij vero cū innu/meri sint sepeliri nō possunt.

Nō barbara victos: nos qui victi sumus nō erim⁹ sub barbaris regibus: sed sub eo ro. q post Pom. secūdus erat. Regna nō manēt: reges non expectant. Scythicū iugū: parthi cū imperiū. Togati ciuis: ro. Cæ. Vmbris sacris Pō. manibus quos memoria & veneratione psequemur. Clades: thessalica. Dominū: cui excepto q nolo militare parebo in cæteris. Fata: fortunā victoris & reip. successum a dijs constitutū. Nec fas: quia victus sū. Secunda: pspira videlicet regna & imperium.

Nec liceat: oñdit se sorti sue ac quiescere: & simul rebelliois tollit suspitionē & foelicitatē ro. pcat imperio. Fortuna: foelicitate. ostēditq; nullā spē recuperādæ: viriū supesse fuso exercitu. mortuo duce: leuitate ppor. & demētia Cæsa. Sparsit ferrū. fudit exercitū & potētia ptiū pō. Clausa fidelit. miseris nō seruat fides & qsq; ab eis desciscit. Clausa: oclusa. Solus: Cē. Velit: e mētia sua. Possit: ga victor.

Scelus est: quia cū inter se de principatu certaret altero sub lato pax seq. debet. Fides: cōstantiæ & veritatis officiū. Iura publica: leges Roma.

Peramus: sequemur. Consul: Cæ. Insiliit puppi: cum saltu conscendit. Tumultus: turba. Indiga seruituti: quæ cupida seruire dominū non habebat.

Causaq; nra perit: patrios pmitte penates

Desertamq; domū: dulcesq; reuifere natos

Nam q̄s erit finis: si nec pharsalia pugnae

Nec Pompeius erit: perierūt tēpora vitæ

Mors erat intuitū: iustas sibi nra senectus

Prospiciat flāmas: bellum ciuile sepulchra

Vix ducibus p̄stare pōt non barbara victos

Regna manēt nō armeniū mihi sæua minā

Aut scythicū fortuna iugū: sub iura togati

Ciuis eo: quisq; magno viuente secundus

Hic mihi primus erit: sacris p̄stabit vmbis

Sūm⁹ honor: dñm: quē clades cogit habebō

Nullū magne ducē te solum i bella secutus

Post te fata sequar: neq; em sperare secunda

Fas mihi nec liceat: fortuna cuncta tenent

Cæsaris: Emathium sparsit victoria ferrum

Clausā fides miseris: & toto solus in orbe ē

Qui velit: ac possit victis præstare salutem

Pompeio foedus est bellum ciuile perempto

Quo fuerat viuēte fides: si publica iura

Si semp patriā seq̄ris cato: signa petamus

Romanus q̄ consul habet. sic ille profatus

Insiluit puppi iuuenū comitante tumultu

Actum romanis fuerat de rebus: & omnis

Indiga seruitij seruebat littora plebes

LIBER NONVS.

¶ Erupere: egressæ sunt. Ergo pari voto: grauit̄ eos increpat Cato: q nō p liberta tero. sed vt Pō. seruos se esse assererēt in bella venerūt & nūc mortuo illo quū liberi sint. possintq; facilius in vnū p libertate pugnare: malint sine cede se subicere Cæ. & q plus eis pudoris incutiat arguit timiditatis. qā nō audēt in Corneliā Pō. & ipm Catonē infugere: vt rē gratiores Cæ. faciāt. Pari voto: æque oprādo vt alter vinceret. Pro dñis: p dñorū victoria quorū vterq; vincere optabat. In regna: in regno alicui cōstituēdo. Qd tibi nō ducibus viuīs morerisq; q potes viuere & mori p te & li

255 Erupere ducis sacro de pectore voces

Ergo pati voto gessisti bella iuuentus

Tu q̄q; pro dñis: & pompeiana fuisti

Nō romana manus: qd nō in regna laboras

Qd tibi nō ducib⁹ viuīs: morerisq; qd orbe

260 Aquiris nulli: qd iā tibi vincere tutum est

Bella fugis: queris iugū ceruice vacante

Et nescis sine rege pati: nūc causā pericli

Digna viris: vestro potuit Pompeius abuti

Sanguine: nūc patrie iugulos ensesq; negatis

265 Cum prope libertas vnū fortuna reliquit

Iam tribus e dominis: pudeat plus regia nili

Contulit in leges: & parthi militis arcus

Ite o degeneres Ptolomæi munus & arma

Spernite: quis vras vlla putat esse nocentes

270 Cede manus: credet faciles sibi terga dedisse

Credet ab emathijs primos fugisse philippis

Vadite securi: meruistis iudice vitam

Cæsare: nō armis nō obsidione subacti

O famuli turpes domini post fata prioris

275 Itis ad hæredem: cur nō maiora mereri

Quā vitam: veniamq; libet: rapiat in vndas

Infoelix magni cōiunx: prolesq; metelli

bertat̄ero. & q nulli dño acquiris orbe: sed potes eripere Cæ. Tutū: minus periculosum. tūc em instabant duo domini: nūc supest vnus. q vieto eris liber. Iugū: seruitutē

Vacate: libera. nā si euaseris Cæ. dñm non habebis. Sine rege pati: sine dño sub ditione ro. esse. Nūc causā pericli dñi. vi. nunc si viri estis iustā causam pugnandi habetis. p libertate: p̄sertim cū potueritis pro Pō. mori. Abuti: ad regnum sibi constituendum. Iugulos ensesq; mortē & vires. Vnū Cæ. Iam tribus. Pō. Crasso & Cæ. qui inter se orbe diuiserant. Plus contulit: plus egit p libertate recuperanda. nam Pō. vnū ex tyrannis occidit.

Arcus parthi: qui Crassum peremerūt. Ite o degeneres: Inclamatio cū contemptu. Munus Ptolomei: qui p cede Pō. donauit vos libertate. Esse nocentes: strenue pugnas se. Terga dedisse. fugisse. Vadite securi: sarchaismos.

Meruistis. quia nō pugnaistis in ipsum. sed primi fugistis. Turpes: molles & ibelles qā sine vulnere & cede spōte seruistis. Heredē. imperij successore. Cur nō maiora mereri: cur nō maius facinus aggredi mini. vt cōseq̄mini etiā p̄mia sceleg. Rapiat in vndas: trahat ad Cē. nauī. Metelli. Sci pionis Metelli filia Cornelia. vt supradixim⁹ ex Plutarcho.

PHARSALIAE

¶ Pompeios: Gn. & Sextum, Vincite: & superate maiora arrendo. Nostra ora: cū
put meū. Ceruicis precio: vt consequeret ceruicē meā. Meritū: beneficiū vestrū in
Cē. Ignauū scelus est: ignauorū est fugere & aliud nō audere. Haud aliter: apes pup
pibus: aluearia castris: tinnitū aeris orationi Catonis: pastore Catoni & Hyblam lit
tori aptissime comparat. Si
mul: postq̃. Effetas: quē foe
tus apium cōtinuere. Fauis:
mellis & alueariorū. Nō mi
scant nexibus alas: nō cōglo
bant se in vñ. Sibi: separati
Desidiosa: negligens mellifi
care. Thymū: herbā apibus
gratā: sed austerā nobis. quā
paulo plus palmo et terra erigi
tur. estq̃ folijs similibus ro
ris marinis: sed acutioribus &
nigrioribus. Sonus aeris: q̃
terra colligunt. Virgī. In ge
orgicis. Tinnitusq̃ Circe. &
matris quare cymbala circū.
Laboris floriferi: mellifican
di. In gramīe hyblæo: in val
leattica. Inculcata patientia:
impressum et psalum est eis
vt patienter in bello iusto mi
llicarent. Iāq̃ actū belli: iā mi
lites nescios gescere firmavit
& exercuit. Actū bel. ob agi
tationē & exercitiū belli in q̃
versantes fere seditiosi sunt.
Lassat: ad lassitudinē exercet
currēdo luctādo & imagina
rio prelio. Cyrenarū: oppidi
qd' expugnauit ppe maiore
syrti a Batio edificatū: vt Stra
bo ait. Cyrenaica oppida sunt
Apollonia Barce Theucira et
Berrenice. Exclusus: nō rece
ptus. sed aliter ex Plutarcho
ostēdimus. Vicisse: victoria
ipsa in q̃ multi cyrenei vulne
rati celsiq̃ sunt. vltius ei nō
seuise. Inde peti pla. Cato cū
Cyrenis audisset Scipionem
apud Iubā regē se recepisse &
Appiū Varū Aphricē pfectū
cū Scipione esse pedes ad eos
hymē fuit multū cōmeatū &
aqua vehēs ducēs: p̃sillos q̃ serpentū morsib⁹ medi

LIBER NONVS.

Regna Iubæ: sed iter medijs natura vetabat
Syrtibus: has audax sperat sibi cedere virtus
Syrtis vel primā mundo natura figurā
Cum daret: in dubio pelagi. terræq̃ reliquit
Nam neq̃ subsedit penitus q̃ stagna pfundi
Acciperet: nec se defendit ab æquore tellus
Ambigua sed lege loci iacet inuia sedet
Aequa fracta vadis: abruptaq̃ terra pfundo
Et post multa sonāt piecti littora fluctus
Sic male deseruit: nullosq̃ exegit in vsus
Hanc partē natura sui: vel plenior alto
Olim syrtis erat pelago: penitusq̃ natabat
Sed rapidus titan poto suo lumia pascens
Aequora subduxit zonē vicina perustæ
Et nūc pōt⁹ adhuc phœbo siccate repugnat
Mox vbi dānosum radios admouerit ætū
Tellus syrtis erit nā iam breuius vnda supnē
Innata: & late periturū deficit æquor
Vt primū remis actum mare ppulit omne
Classis on⁹: dēsis fremuit niger ibrib⁹ auster
In sua regna fueēs tentatū classibus æquor
Turbine defendit: longeq̃ a syrtibus vndas
Egit: & illato confregit littore pontum
Tunc quare tecto deprendit carbasa malo
Eripuit nautis: frustraq̃ rudentibus ausis
Vela negare noto spacium vicere carinæ
poterant. sed adeo intumescabant vt fractis funibus proram excederent.

¶ Iubæ: regis Numi
dæ. Syrtibus: terrestribus.
nā & maritime sunt & gemi
næ. i. maior & minor: vt dixi
mus lib. i. Cedere: liberare
dare. Syrtis: siue Ingt natura
a principio voluit syrtis neq̃
terrati neq̃ pelagus esse: sed
nūc illi nūc huic siles: siue ma
re cui mersæ erāt: æstu torridē
zone siccatū cepit: & donec in
terrā vertet siccatū. Nā neq̃
subse. Sūt em vadosa arenosa
q̃ loca nō demissa: vt pfundū
mare suscipiāt. Nec se de
fendit. nā regit aliquatū ma
ri. Inuia: inaccessibilis Lege
ambigua: natura cōditioneq̃
incerta. est ei æq̃ vadosum et
terra mari sepata & itermixta
Post multa litora: post mul
tos arenarū spissosq̃ cumulos
Nullos in vsus: q̃ neq̃ naut
bus neq̃ pedib⁹ vsus pstat.
Alto: pfundo. Natabat aq̃
mersa erat. Titā rapid⁹. sol q̃
alit humore maris ipm⁹ ad
se rapit. Subduxit: magna ex
pte attraxit. Perustē. torridē.
Adhuc repugnat. nōdū est a
sole exhaust⁹ & obstat ne fiat
solida terra q̃ lōgo pcessu. tē
poris fiet. Vt prim. tēpestatē
quā sūt i syrtib⁹ passī descri
bit. Actū. ipulit. Propulit
peul pepulit. In regna sua. in
sibi expōita loca. Turbine.
volubili ipetu. Egit vndas.
repulit mare. Cōfregit. inter
rupit. nō ei erat cōtinu⁹. Illa
to lit. cumulis arenarū imissa
Tūc q̃. naues q̃s recto malo
et velis tēsis auster inuasit auer
tit iuistis & reluctantib⁹ nau
tis. Eripuit. classes alio ipu
lit q̃ q̃ remigādo tendebant.
cūq̃ vellēt vela deponere nō

PHARSALIAE

¶ Sinus: velū. Omnia si quis: si quis etiam vela collegerat impellebat. Antennae: ligno transuerso in malo: a quo pendent vela. Auertit: a cursu remouet. Armamentis nudis malo & antennis nudatis. nā vīs Austri vela eripuit. Quae fluctibus incidit altis: q̄rat a terra remotior. Certo: nō vadoso vt syrtis. Quaecūq; leuata: naues quam malo incide tū: ne a ventis impellerent auferebant cōtrarijs fluctibus cōtra austrū. Leuata: exonerata. Cæsis: incisis. vt sit in maximis tēpestatibus. Effudere flatū: nō retinuerūt ventū. q̄a succiso malo antennae & vela ceciderant. Cōtraria volūes obuius & cōtraueniens. Victor: quia violentior vento. Detrudit: impulit. Obnixum: obstantē & reluctantē. Has vada: aliqua arenis mari subtracto inherebant.

Vada: mare vadosum. Terra interrupta pfundo: cumuli arenae mixti mari. Dubio fato: incerto periculo: an arena an aqua obrueret. Sedet: inheret terrae. Pars: siue puppis siue prora. Tunc magis: tūc cōcertās arena cū fluctib⁹ nō dissoluebat: sed se cumulant obsidebat & implicabat naues. Breuius mare impetuit: breuia syrtiū ipsa. Elusus: reppellus. & sic magis arenae dissoluere potuisset tū nō erat tantū. Eminent: cū eminentia apparet. In tergo: in superficie vel posteriore parte. Agger pulueris: arenae cumulus. Stant: non prouehunt. Terra: arenis quae firma littora nō faciebant. Partem: nauium.

Intercipit æquor: syrtis retinent. Regimen clauūq;: artificium & remonē. Tuta fuga: hae quae celeritate se syrtibus eripuerāt in sinū quietū: quē tritonis paludem vocant se cōtulere. Tritonos: amnis qui super syrtis maioris sinū non longe a phlegethōne a tritonide palude suscipitur. a qua Mineruae cognomen est inditum: vt incolae arbitrant ibi genitae. vt ait Mela. Nā regis Ogigij tpe virginali habitu illic vīsa Neptuni & Paludis filia est putata. sed ipsa patrē illū dedignata Iouis vertice se genitam: vt ait Herodotus.

Atq; vltra prora tumuit sinus: oīa si quis Prouidus antennae suffixit linthea summae Vincitur: & nudis auertitur armamentis Sors melior classi: q̄ fluctibus incidit altis Et certo iactata mari: quaecūq; leuata Arboribus cæsis flatū effudere fermentem Abstulit has ventis liber cōtraria voluens Aestus: & obnixū victor detrudit in austrū Has vada destituūt: atq; interrupta pfundo Terra ferit puppes: dubioq; obnoxia fato Pars sedet vna ratis: ps altera pēdet in vndis Tūc magis impactis breui⁹ mare: terraq; saepe Obuia confurgens: quāuis elusus ab austro Sape tū cumulos fluctus nō vicet arenae Eminent in tergo pelagi: procul oibus aruīs Inuiolatus aqua sicci iam pulueris agger Stant miseri nautae: terraeq; haerente carina Littora nulla vident. sic partē intercipit aq̄r Pars ratiū maior regimē: clauūq; secuta est Tuta fuga: nautaeq; loci sortita peritos Torpentem tritonos adit illaesa paludem

LIBER NONVS.

¶ Deus: Triton Neptuni ex Salacia filius & eius tubicen. re aut vera est piscis in humani iuuenis specie. Qui (vt Plinius inquit) nauigia noctu ascendit & degrauiat. Virgilius in. x. de eo sic habet. Hunc vehit immanis Triton & cerula concha Ex terris freta: cur laterū tenuis hispida nanti Frons hominē praefert in pistrinū definit alius. Eū Tyberij tpe in spelunca inuentū concha: hoc est tuba canere Plinius tradit. Hanc Tritonide paludē: quae & pallantias dicta est a Callimacho. Patrio qd: quia vt primū nata est illuc vt in altissimū & coelo locū ne Vulcano nuberet descendit: & se ibi speculās abtea voluit denoiari. Lethes: amnis ad Beconicē ciuitatē inferna (vt putat) inundatione prūpens: & apud priuos vates latex memorat obliuionis: vt ait Solin⁹. In sopiti: puigilis. Tutela: ab ipso em seruabere. quāq; fidei ratio qd flexuoso meatu aestuariū e mari ferit: adeo sinuosis lateribus tortuosum vt visentibus pcul lapsus anguineos facta vertigine mentiat. Idem est auctor. Diodo. vero ait p draconē intelligi pastorū cura q̄ sua fortitudine latrocinia prohibebat. & p poma aurea milas. i. oues aurei coloris vtpulchras Spoliatis frōdib⁹ raptis a frōdibus pomis aureis. Inuidus: Magni est fidē vetustati nō adhibere eiusq; laudē minuere. Qui vates: q̄ vult potestas qd licet fingere dicere vera. Silva: arbores. Diuitijs: aureis pomis. Germine fructu. Virgineus co. hesperides q̄ fuerūt filiae atlantis ex hesperide hesperi fratris filia. fuerūt q̄ septē. dicunt etia atlantides. Diodo. auctore. Lactia. eas hespero genitas dicit: fuisseq; vt qdā autumāt tres Eglem Aretulā & Vespertulā: nec a gorgonib⁹ esse diuersas. Robora cur. ramos arborū flexos. Metallo: aureis pōis. Laborē ne. i. nemore seruādo ipēdebat. Inopes: absq; aureis pomis. Tyrāno: Euristeo cui illic iuerat. Depulsa: liberata. Garamantidas: garamantū regio auctore Stra. vltra getulā ē

Hanc vt fama deus: quē toto littore pontus Audīt ventosa perflantem littora concha Hanc & Pallas amat: patrioq; e vertice nata Terrae primā libyen: nā proxima coelo est: Vt pbat ipse calor: tetigit stagniq; quieta Vultus vidit aqua: posuitq; i margie plātas Et se dilecta Tritonida dixit ab vnda Quā iuxta lethēs tacitus praelabatur amnis Infernis vt fama trahens obliuia venis Atq; insopiti quondam tutela draconis Hesperidū paup spoliatis frondibus ortus Inuidus annofo qui famam derogat æuo Qui vates ad vera vocat fuit aurea sylua Diuitijsq; grauis: & fuluo germine rami Virgineusq; corus nitidi custodia luci Et nunq; somno dānatus lumina serpens Robora cōplexus rutilo curuata metallo Abstulit arboribus precit: nemoriq; laborē Alcydes: passusq; inopes siue pōdere ramos Rettulit argolico fulgētia poma tyranno His igit depulsa locis: eiectaq; classis (das Syrtibus: haud vltra garamantidas attigit vn

PHARSALIAE

¶ Pōpelo duce: Magni filio
pfecto classis. Hære: gesce
re donec ad Iubā puenisset.
Terra cingere: terrestri itinere
circuere. Clauserat: vetabat
navigari. Claudi maria dicūt
die tertio Idū nouēbris vsq;
in dē sextū Idū Martij. Et
spes: & sperabat imbres sibi
auxilio fore p feruidā sole re
gionē iuro: vt tēperata effice
ret: & nec sol nec frig⁹ abesset
Annus: anni tps. Neq; sa
uā: nō asperā. Polo: ppter ce
lū qd natura calidū est. Bru
ma: ppter brumæ frigū. O
quib⁹. Anios militū ad deser
torū libyes subeunda discrimi
na erigit. q; sint illa aperies:
se primū subiturū eadē polli
cet. Vna: sola. nā sine liberta
te nolumus esse salui: & p illa
moriēdo salui sumus. Indo
mita: libera nō subiugata Cē.
Cōponite. pparate. Ad op⁹
vir. ad laborū periculorūq; to
lerentiā. Squalent. maculati
sunt. Durū iter: appositio.
Ad leges: ad leges decusq; pa
trig tuendū fortes inuitas mol
les q; seruire possunt repellit se
ad Cē. Est positū euadere in
nul. vo. i. q nulla vota faciūt
euadendi. Positū: cōstitutū
Ire: & nō curare de reditu.
Tecto: dissimulato. Quos
ipsa pericula ducēt. i. q causa
experiedi pericula venient.
Vel q tristissima: etiā q labo
riofissima sunt. Romanū. q
si dicat virile. Pulchrū: hone
stū. vt Pulchrūq; mori suc
currit in armis. Ania: vitē.
Ad dñm. Cæ. Dū primus:
Mirifice milites excitat impe
ratoris audacia: nā excurrit me
tū & pudorē signiorib⁹ incu
tit. Bñ q Philipp⁹ dicebat: terribiliore esse exercitū ceruorū leone duce: q; leonū ceruo.

Sub duce Pompeio libyes melioris in oris
Mansit: at impatiens virtus hære catonis
Audet in ignotas agmen cōmittere gentes
Armorū fidens: & terra cingere syrtim
Hæc eadē suadebat hyems: q clauferat eqr
Et spes imber erat: nimios metuētib⁹ ignes:
Vt neq; sole viam: nec duro frigore sauum
Inde polo libyes. hinc bruma tēperat annus
Atq; ingressurus steriles sic fatur arenas
O qbus vna salus placuit mea castra secutis
Indomita ceruice mori: cōponite mentes
Ad magnū virtutis opus: sūmosq; labores
Vadimus in cāpos steriles: exusta q; mundi
Qua nimius titā: & raræ in fontibus vndæ:
Siccacq; lætiferis squallent serpentibus arua.
Durū iter ad leges: patriæq; ruentis amorē
Per mediā libyen veniant: atq; inuia tentent
Si quibus in nullo positū est euadere voto
Si qbus ire sat est neq; em̄ mihi fallere quēq;
Est animus: tectoq; metu pducere vulgus
Hi mihi sint comites: q; ipsa pericla ducent:
Qui me teste pati vel q tristissima pulchrū
Romanūq; putant: ac qui sponfore salutis
Miles eget: capiturq; ania dulcedie: vadat
Ad dominū meliore via: dū primus arenas
Ingrediar: primusq; gradus in puluere ponā

LIBER NONVS.

¶ Me calor vmbraulo se non vsurum pollicetur: sed aliorum more solem passurū.
Mihī alios præcedenti. Prætentate: explore casu meo. Sitiāt: recuset sitim pati.
Aestuet: aestu lassetur. Aut equitem pedibus: iturū se asserit more gregarij militis.
Deficiat: vt defatigatus non veniat. Discrimine: differentia. Ardor: solis. Arenæ:
quas ventus impellet: & in quibus nequeant consistere. Virtuti: quæ versatur cir
ca difficilia. Gaudet patientia duris: magnanimis solatio est pati & fortes gaudēt ad
uersis. Lætius est: omnis virtus quo circa difficiliora versatur: eo est laudabilior &
maior. Honestū: virtus honesta actio. Constat sibi: comparauit sese multa difficul
tate. Turbā prestare malorū
vt deceat fugisse viros: hoc est
Libye potest nobis multa in
cōmoda obijcere: p quæ vide
amur seruiturē fugere si victi
sumus. Irreducē: irremabile
p quā rediturus nō esset. Li
mite: terra vicina syrtibus.
Inuasit vata: coepit tentare for
tunā Catonis morē nō metu
entis. Tertia pars rerum. Sa
lustiū sequit qui ait. Inuistiōe
orbis terre plariq; in parte ter
tia aphricā posuere pauci tan
tūmodo Asiā & Europā esse
sed Aphricam in Europa.
At si ventos: Eurū Zephyrū
Boreā Norū: qui a quattuor
mundi partibus flāt: ita vt eu
rus ab ortu equinoctiali oc
currat zephyro occidentali
recta linea. & Boreas septen
trionalis e regione habeat no
tum. Coelum: quattuor coe
li regiones. nam æque distant
ab occidente Tanais & Nilus
quibus Asia determinat. ab
Europa & Aphrica quas se
parat mare gatanū & medi
terraneū quod amissum est in
ter vtriusq; flexum. leuocq; la
tere Europā: dextro Aphricā
radens separat Calpē montē
Europæ ab Abylla Aphricæ
monte. quos columnas Her
culis dicunt. Gadibus. dua
bus insulis in ipsis faucibus
maris nostri. quarū altera Ga
dis: altera Brithrea dicta est. in qua fuit vrbs Gades. vt
betur. Vnde. a quibus Gadibus. Fugit. separatur.

Me calor ethereus feriat: mihi plena veneno
Occurrat serpens: fatocq; pericula vestra
Prætentate meo: sitiāt quicunq; bibentem
Viderit aut vmbas nemorū quicūq; petētē
Aestuet: aut equitē peditū pcedere turmas
Deficiat: si quo fuerit discrimine notum
Dux: an miles eam serpēs sitis ardor harenæ
Dulcia virtuti gaudet patientia duris
Lætius est qtiens magno sibi cōstat honestū
Sola potest libyē turbā prestare malorū
Vt deceat fugisse viros. sic ille pauentes
Incendit virtutis anios: & amore laborū
Irreducemq; viam deserto limite carpit:
Et sacrū paruo nomē clausura sepulchro
Inuasit Libya securi fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye: si credere famæ
Cuncta velis: at si vêtos: coelumq; sequaris
Pars erit europæ: neq; em̄ plus littora nili
Quā scythicus tanaïs primis a gadib⁹ absūt
Vnde Europa fugit libyen: & littora flexu

dis: altera Brithrea dicta est. in qua fuit vrbs Gades. vt
betur. Vnde. a quibus Gadibus. Fugit. separatur.

PHARSALIAE

¶ Sed maior: sed Asia est maior Europa & Aphrica. nā vtrūq; cōis sit zephyrus in orientē flans: a sinistro Boreā extendit in dextrā notū toto oriente cōplexo. Sed maior orbis: maior mundi pars. Adit: accessit. syncope. Ista: aphrica & Europa. Illa Asia. In ortus: in orientē. Libyā: naturā fertilitatēq; soli aphricani narrat. Quod: ea pars quæ. Vergit in occasus: ad occidentē inclinat. Arctōos imbres: a septentrione immissos. vt em̄ auster nobis pluuius est & illis serenus: sic Boreas & Aquilo nobis se renit illis imbriferi sunt. Reficit: recreat. Serenis: quā cū hic serenat illic pluit. In nullas vitat opes: nō habet venas & metalla p̄ciosa. Nullo crimine: sine scelere. crimen terræ est aurū & argētū pducere. Et penitus terra: & simplex terra. Robora maurusia arbores & cedri mauritaniae: cuius ligni vsum nō norāt cōtenti vmbri frondib⁹. Plini⁹ inq; a muris cedrū & mensurā infantiā puenire: effecit simili cupisso foeminæ siluestri: habereq; lignū varijs venis pictū. q̄ generū triū ad mēsas vtunt: atq; mēsis p̄cipua dos in vena crispis: vel in vertice paruis. Illud oblongo euenit discursu ideoq; tygrine appellat. hoc in torto: & iō tales p̄therinæ vocant. Sunt & vndatim crispæ maiore gratia si pauonū caudæ oculos imitent magna vō post has grā extra p̄dictas crispī dēsa veluti grati cōgerie: quas a similitudine apiatas vocāt. Epulas: esculenta & poculenta: vt pisces aues feras. gulāq; & luxū ro. obijcit. Mensas. s. citreias. ante citreā mensam nullus vetustior memoria est. habuit em̄ & ex cedro & ex thia. Vagā instabilē. Sub nimio p̄fecta die: in meridie extenta qui nimis illic æstuat. Perustj ethēris torridæ zonæ. Bachum: vites. Putris: soluta in puluerem. Teneur: possidetur. Cura Iouis: salubritas coeli. Immotis arenis: inaratis. Non sentit annum: non sentit annuas mēses autumni vindexiam & floridum ver.

Oceano fecere locum: sed maior in vnam Orbis adit asiam: nā cum cōmuniter istæ Effundant zephyrū: boreā latus illa sinistræ Contingēs: dextrūq; notū descēdit in ortus Eurū sola tenens: libyē qd̄ fertile terræ est Vergit in occasus: sed & hęc nō fōtib⁹ vllis Soluit: arctōos raris aquilonibus imbres Accipit: & nostris reficit sua rura serenis. In nullas viciatur opes: nō ære nec auro Excoquitur: nullo glebarū crimine pura: Sed penitus terra est: tñ Maurusia genti Robora diuitiæ: quarū nō nouerat vsum Sed citri cōtenta comis viuebat & vmbri In nemus ignotū nostræ venere secures Extremocq; apulas: mensasq; petiuim⁹ orbe At quæcūq; vagā: syrtim cōplectitur ora Sub nimio porrecta die vicina perusti Aetheris: exurit mēses: & puluere bacchū Enecat: & nulla putris radice tenetur Temperies vitalis abest: & nulla sub illa Cura Iouis terra est: natura deside torpet Orbis: & immotis annū nō sentit arenis

LIBER NONVS.

Hoc tam segne solum raras tñ exerit herbas Quas nasamō gēs dura legit: qui p̄xia pōto Nudus rura tenet. quē mūdi barbara dānis Syrtis alit. nā littoreis populator arenis Imminet: & nulla portus tangēte carina Nouit opes: sic cū toto comertia mundo Naufragijs nasamōes habēt: hac ire catonē Dura iubet virtus: illic securā iuuentus Ventorū: nullasq; timens tellure pcellas Acquoreos est passā metus: nā littore sicco Quā pelago syrtis violentius accipit austrū Et terræ magis ille nocēs: nō mōtib⁹ illū Aduersis frāgit libyæ: scopulisq; repulsum Dissipat: & liquidas se turbine soluit i auras Nec ruit in sylvas annosq; robora torquēs Lassatur: patet omne solum: liberq; meatu Acoliā rabiem totis exercet arenis Et nō imbriferā cōtorto puluere nubem Inflexum violentus agit: ps plurima terræ Tollit: & nunq; resoluta vertice pendet Regna videt paup nasamō errantia vento Discussasq; domos volitātq; a culmīe raptē Detecto garamāte casæ: nō altius ignis Rapta vehit: quantūq; licet cōsurgere fumo Et violare diem: tantū tenet aera puluis Tum q; romanū solito violentius agmen Aggreditur: nullusq; potest cōsistere miles

¶ Segne: infœcundū. Nasamō: nasamones gentes iunt in ora syrtis. quos antea Nasamones græci appellauerunt: ab argumento loci medios intra arenas sitos. Nudus: pauper. Damnis mundi: praeda omnium qui incidunt in syrtis. diripiunt em̄ naues & naufragos. Populator iminet: prædator seruat. Et nulla carina: nec aliena nec sua. nā portum non habent: & ad eos nauigat nemo: nec ipsi nauigāt. Opes: quas rapiunt. Habent naufragijs: habere vident ob naufragia. Dura: fortis & patiens. Metus aquoreos: pericula quæ soleant in mari timeri. Aduersis: oppositis. Non frangit: non debilitat: nec vllis scopulis aut litibus rumpit: vt illis repressus in altū se erigat. Soluit turbine: non resoluit volubilitate. Lassatur: repete Nec. Patet omne solum: apertus & liber est campus. Eoliā: quam eolio carcere extulit. Et non imbriferam nubem: & congeriem sicci pulueris in circuitum vertit. Pendet suspensa est in aere. Vertice nunquā resoluta: summitate nunquā dissipata & in aerem verā more nubis. Regna: vrbes & terram quam possidet. Garamante: populo nasamonibus vicino. Rapta: quæ rapuit vt carbonem fūillam. Quantūq; licet cōsurgere fumo: q̄ alte eleuatur fumus tam & puluis. Violare diem: obtenebrare lucem. Aggreditur: ventus.

PHARSALIAE

Raptis: subactis a vëto. Concuteret: Auster Libyā con-
quassaret: si esset dura ipm q
austri in cauernis includeret.
sed qā excedit stabilis manet.
Cōpage: densitate cōiuncti-
one. Scopulosa: saxosa cum
nō sit. Clauderet cauernis: ter-
remotus em sit ex vëto in ca-
uernis terrā incluso cōnateq
egredi. & (vt ait Plinius) neq
aliud est in terra tremor q in
nube tonitruū. Luctādo. re-
sistendo vëto. Stat: nō cōcu-
tit. Fugit: cedit austro. Vi-
ror: militū. Actū: impulsu.
Intentus: cōtinuus & vehe-
mēs. Sic illa. Ancile: hoc est
scutū sine angulo vndiq ex-
cisum in formā peltæ Thra-
ciæ a Ioue quē Numa elicie-
rat: fuisse in imperij pignus &
celo demissum sincera fide cre-
debat antiquitas. poeta vi vë-
torū ereptū alicui Ro. fuisse p-
latum asserit. Numæ: qui a
Mamurio fabro iussit vnde-
cim q simillima fieri: ne quis
illud posset subripere. Ea aut
omnia a canentibus & saltan-
tibus salijs qui patricij erant:
& supra truncum æneum pe-
ctori tegmen habebant per vr-
hem mense Martio gestaban-
tur: vt late in Iuuenalē fastos
q ex Plutarcho & Lilio dixi-
mus. Orbem: syrtes Liby-
cas. Procubuit: se prostrauit
Constrinxit amictus: ne la-
cerentur vel auferrent. Nixu
conatu ne raperetur. Viros:
iacentes. Hærens: retentus
& grauatus. Congestu: cu-
mulo. Alligat: retinet: impli-
cat. Discussis: euersis.

Instabilis raptis etiā quas calcat arenis
Concuteret terras: orbēq a sede moueret
Si solida libyæ cōpage. & pondere duro
Clauderet exessis austrū scopulosa cauernis:
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis
Nusq luctando stabilis manet: ima q tellus
Stat: qā sūma fugit: galeas. & scuta viroꝝ
Pilaq contorsit violento spiritus actu
Intentusq tulit magni p inania coeli:
Illud in extrema forsan: longeq remota
Prodigium tellure fuit: delapsaq celo
Arma timēt. gētes hominūq erepta lacertis.
A superis demissa putant: sic illa pfecto
Sacrificio cecidere numæ: q lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet: spoliauerat auster
Aut boreas: populos ancylia nra ferentes
Sic vrbē torquēte noto romana iuuentus
Procubuit: timuitq rapī cō strinxit amictus
Inseruitq manus terræ: nec pondere solo
Sed nixu iacuit: vix sic immobilis austro.
Qui sup ingentes cumulos inuoluit arenæ
Atq operit tellure viros: vix tollere miles
Mēbra valet: multo cōgestu pulueris hērēs
Alligat & stantes effusæ magnus arenæ
Agger. & imoti terra surgente tenentur
Saxa tulit penitus discussis proruta muris
Effuditq procul miranda sorte malorū

LIBER NONVS:

Qui nullas videre domos: videre ruinas
Iamq iter omē latet: nec sūt discrimia terræ
Vlla: nisi æthereæ medio velut æqre flāmæ
Syderibus nouere vias: nec sydera nota
Ostendit libycę finitor circulus oræ
Multaq deuexo terræ margine celat
Vtq calor soluit: quē torserat aera ventus
Incensus dies: iam mundi spissior ignis
Iam plaga quā nullā superi mortalibꝝ vltra
A medio fecere die: calcatur & humor
Ignotū omīs abit: manāt sudoribus artus
Arent ora siti: cōspecta est parua maligna
Vnda procul vena: quā vix e puluere miles
Corripies patulū galeæ confudit in orbem
Porrexitq duci: squallebāt puluere fauces
Cunctorū: nimisq tenēs dux ipse liquoris
Inuidiosus erat: me ne inquit degener vnū
Miles in hac turba vacuū virtute putasti:
Vsq adeo mollis: primisq caloribus impar
Sum visus: quāto pœna tu dignior ista es
Qui populo sitiente bibas: sic cōcitus ira
Excussit galeam: suffecitq omibus vnda
Ventū erat ad tēplū libycis qd gētibus vnū
Inculti garamātes habēt: stat corniger illic
Iuppiter: vt mēorāt: s; nō aut fulmie vibrās
Aut similis nro: sed tortis cornibus hāmon
Non illic libycæ posuerūt ditia gentes
Templa: nec cois splendēt donaria gēmis
Quāuis æthiopū populis arabūq beatis
Gentibꝝ: ac Indis vnus sit iuppiter hamio

Latet iter: via nō discernit.
nam tota regio vnus figuræ
& similitudinis erat: sed me-
rabant stellas obseruādo mo-
renautarum. Flammæ: stel-
læ. Finitor: circulus Orizō
qui terminat ea quæ prospici
aut non videri possunt: vt ait
Iginus. Deduciturq ab
quod est termino. diuidit
em inferius hemispermium a su-
periori. Celat multa: ex his
quæ in nostro orizonte appa-
rent: illic est em terra deuexior
Nec sidera nota: quæ a no-
bis non cernuntur: vt Cano-
pum. Vtq calor: postq in-
quit aduentante calore pulue-
rulentum frigus repressit: est
& solutum vt solent nebulæ
adueniente sole. Soluit: se-
dauit. Torserat: agitaauerat.
Incensusq dies: postq actus
est diei calor. Maligna: non
fecunda. Confudit: confun-
dendo immisit & turbauit.
Inuidiosus erat: omnibus in-
uidiæ & odio erat. Virtute:
patientia. Mollis: delicatus
& sine robore. Impar: qui
resistere nequeam. Pœna: in-
uidia. Populo: reliquis om-
nibus. Suffecitq omnibus
nemo em cupit cum nullus bi-
bisset. Templum: Iouis hā-
monis qui colitur in formam
eius arietis qui sitienti Libero
patri fontem pede effodit: cū
illac exercitum duceret.
autē arena interpretatur.
Donaria: loca vbi dona ser-
uantur. Virgilius. Ducos al-
ta ad donaria currus. Beatis
diuitibus. Vnus sit Iuppiter
solum & commune omnibus
templum.

PHARSALIAE

¶ Morū priōr: priscæ foelicitatis & fidel. Tibullus. Tunc melius tenere fidem cū paupere cultu. Defendit: ruel ne inficiat auro moreo. Esse locis superos: hoc est deos habere syrtiū curā. nā oīs terra quæ est inter leptim & berenycida arbores non pducit. Berenycida: Berenycis vrbs est in pentapolitana regione in liris eximo cornu quondā vocata hesperidū: vbi hesperidū horti memorant: abest a Lepti. cclxx. mī libus passuū. Leptis vero est in Libyphoeniciū regione quæ est eximie fertilitatis: vt Plinius scribit. Extulit nemus: erexit arbores. Putria terræ alligat: terrā pulueream cōstringit & densat. Hic quoq; vt in syene & in alijs locis. Quū cardine iūmmo stat librata dies. i. cū sol est cer

to die in medio coeli ppendi-
cularis: vt in ariete & in libra
Arbor: vmbra arboris. De
prensus est: compertū est syr-
tes & Garamantes sub æqui-
noctiali circulo esse. Circu-
lus alti solstitij. i. æquinoctia-
lis in quo cōtingunt duo. Ita
solstitia sub æquinoctiali exi-
stētibus: qui cū semp habeāt
æquinoctiū habēt q̄tuor sol-
stitia. s. duo alta in principio
arietis & librae: q̄a sol directe
transit supra ipsorū capita: &
duo ima in principio cācri &
capricorni. q̄a tūc sol maxime
remouet a recta linea capitis
eorū. Percutit mediū orbē:
q̄si diuidit & correspōdet me-
dio zodiaco. Nō obliq̄ meāt
oīa signa his q̄ sunt in æqui-
noctiali circulo recta oriunt
& occidunt: his vero q̄ sunt
extra partim recta partim ob-
liqua: vt nobis quibz (vt ille
inquit) Recta meant: obliqua
cadunt a sidere cancri. Donec
finiē chyron: sed cætera signa
Nascuntur pronō descendūt tra-
nse recto. Meant: pcedūt.
Nec tauro. Signa. xij. que in
ter se sunt opposita: & habent

ortū & occasum contrariū: poeta cōmemorat. Ortus autē vel occasus alicuius signi
nihil aliud est q̄ illam partem æquinoctialis oriri quæ oritur cum illo signo ascēden-
te supra horizontē. vel illam partem æquinoctialis occidere quæ occidit cum altero
signo tendente ad occasum sub horizontē. Signum autē recte oriri dicit: cū quo maior
pars æquinoctialis oritur. Oblique vero: cū quo minor: sic dicitur & occidere. Aut
donat sua tempora: par em̄ tempus in decurrendo consumit. Aстреa: virgo. Descen-
dere: occidere. Pisces: qui duo sunt videlicet australis & borealis.

¶ Stat librata dies: truncū vix protegit arbor

Tam brevis in mediū radijs cōpellit vmbra

Deprensus ē hūc esse locū: q̄ circulus alti

Solstitij mediū signorū percutit orbem

Non obliqua meāt: nec tauro scorpius exit

Rectior: aut aries donat sua tēpora librae:

Aut Aстреa iubet lentos descendere pisces:

LIBER NONVS.

¶ Chiron: sagittarius. Idem: par in ascēdendo & descendēdo. Carcinus: cancer. sic
em̄ dicitur græce. Ardere autē ferē: q̄a q̄st sol in eo est sunt maximī æstus. Aegoceros:
Capricornus græce dicit. capra est. & cornu. Effigiat em̄ caper ventre tenus

Pargeminis chirō: & idē q̄d carcinos ardēs

Humidus egoceros: nec plus leo tollit vna

Artibi quecūq; es libyco gēs igne dirempta

In noton vmbra cadit q̄ nobis exit in arcton

Et segnis Cynosura subit: tu sicca pfundo

Mergi plaustra putas: nullūq; i yrtice sūmo

Sydrus habes imune mar: pcul axis vterq; ē

Et fuga signorū medio rapit omnia coelo

Stabant ante fores populi: quos miserat eos

Cornigeriq; louis monitu noua fata petebāt

Sed latio cessere duci: comitesq; Catonem

Orāt: exploret libycū memorata p orbem

Numina: de fama tam longi iudicet æui

Maximus hortator scrutandi voce deorū

Euentus Labienus erat: fors obtulit inquit

Et fortuna viæ tā magni numinis ora

Consiliumq; dei tanto duce possumus vti

Per Syrtes: belliq; datos cognoscere casus.

Nā cui crediderim superos arcana daturōs

Dicturosq; magis: quā sancto vera catoni:

Certe vīta tibi semp directa supernas

Ad leges: sequerisq; deū: datur ecce loquēdi

Cum ioue libertas: inquire in fata nefandi

Cæsar: & patriæ venturos excute mores

Iure suo populis vti: legumq; licebit.

reliq; corpe piscis. Vna: aq̄-
rio q̄ vna tenet. At tibi: apo-
strophe ad libycos q̄ sunt ab
æquinoctiali circulo ad cācrū
vsq;: q̄ ita habēt vmbra me-
ridiē versus: put sol a p̄pēdi-
culari ipsoꝝ vmbra ad cācrū
ascēdit. Direpta igne libyco
diuisa a nobis æstu & torrida
zona. Vmbra: solstitij nri q̄
est nobis septentrionalis. Et se-
gnis cynosura subit: & vīsa
minor tibi videt occidere. Se-
gnis: parē em̄ moueri videt.
Plaustra sicca: vīsam maiore
q̄ nō occidit nec oceano tingit
Putas: bene putas. nā reuera
& si abscondat eis nō mergit i
oceano. Nullūq;: & oēs stel-
læ q̄ sunt i polo septentrionali
occidūt tibi. Vterq; boreal
& australis. Procul: remotis
sime. q̄a ipsi sub æquinoctiali
sunt: neutriq; videt. Fuga:
oratio. Rapit medio coelo:
versat iter vtrūq; polū. Añ
fores: tēplis ammonis. Eos:
aurora q̄ græce dicit: eos
etiā oriēs appellat. & corripit
primā. Fata: sortes respōsa.
Duci: Catoni. Numina me-
iouē celebratū. De fama: an
verū sit illuc vera reddi oracu-
la: vt iā olim creditū est. Ma-
ximus: iter oēs. Scrutādi eue-
tus: scitādi casus belli. Voce:
responsis. Ora: oraculū. Nā
cui: suasio a facili cū eius lau-
dis attestatiōe. Supernas: di-
uinas. Deū: dei voluntatē q̄
est scdm̄ leges & virtutē. Ex-
cute: explora an suis legibus
& libertate victuri sint popu-
li: an frustra bellū ciuile fiat et
tyranni sint dominaturi. I

m iij

PHARSALIAE

¶ Sacra: diuina Iouis. Reple: Hæc Labieno dicente cū Cato gestu recusaret se velle
de futuris scrutari q̄ leuis & nauī videt. nā si futura sunt vitari nō possunt. si nō fu-
tura: curanda nō sunt. Labienus hoc vt minimū ei suadere tentauit: vt exploraret qd
esset virtus: & eius exemplū efflagitaret: nisi virtus est. p̄ patria & libertate pugnare
gratū dijs esse debet: q̄ ipsi agūt. & Cæ. est succubiturus. Ille: Cato q̄ qddā numē
gestabat in aio. Adytis: penetralib⁹ Iouis aut phœbi. Quid q̄ri. Improbare Labienū.
qm̄ nō sit opus explorare q̄ sunt p̄sertim stoico exploratissima. Regna: tyrannidē.
An sit vita nihil: nā nostrū istud videre & spirare: siue breui siue diu duret: nihil. p̄se-
cto est: sed est plane mors ani-
mō: q̄ sunt demersi in carcere
corpis: & ætatis lōgitudō in
nullo a breui differt nisi ī mo-
ribus. An noceat: nocere pos-
sit. Sapiētī em̄ vis inferri non
potest. & fortuna sapiētī neq̄
obesse. & quanq̄ videat affli-
gere: n̄ sapiēs ipse virtutis sue
cōsciū sp̄ beatus & foelix est
vel in Tauro phalaridis. Per-
dat minas: q̄a nocere potest.
Velle laudāda: honestū opta-
re ad ipsū: q̄ tota mēte etiā si
cōsequi nō possimus. Succes-
su creicat: foelicitate & suffra-
gij augēat. nā ois recta actio
si fauorib⁹ destituit recta est.
si foueat honestior nō efficit.
Altius: pfundius firmius.
Heremus: iuncti sumus. & lo-
quif scdm̄ illos q̄ dicunt ani-
mū nostrū esse particulā dei.
qui cū oia moueat etiā cogi-
tata nostat ipsum non latent:
eiusq̄ pmissu agimus oia.
Temploq̄ tacente: etiā si Hā-
mon nihil respondeat. Nec
eget: nō opus est vt loquat̄.
Auctor: summus opifex.
Quicqd̄ scire licet: q̄qd̄ vere
possunt hoies scire. Nec legit
arenas: nec solus hic loc⁹: sed
totus mundus oisq̄ virtutis
actio est dei sedes. Vt caneret Paucis: vaticinare huc venietibus. Merfit: oculit. n̄
etiā alibi veritas est. Estq̄ dei sedes: deū toti mūdo inesse dicit. Virg. P̄ncipio celū
ac terras: cāposq̄ liquentes Lucetēq̄ globū t̄taniaq̄ astra Spiritus int⁹ alit: totaq̄ infu-
sa p̄ artus Meus agitāt molem: & magnō se corpore miscet. Idem. Iouis omnia plena.

An bellum ciuile perit: tua pectora sacra
Vocere reple: duræ semp virtutis amator
Quere qd est virtus: & posce exēplar honesti
Ille deo plenus tacita quē mente gerebat
Effudit dignas aditis e pectore voces
Quid queri Labiene iubet: an liber in armis
Occubuisse velim potius quā regnavidere:
An sit vita nihil sed longa: an differat ætas:
An noceat vis vlla bono: fortunaq̄ perdat
Opposita virtute minas: laudandaq̄ velle
Sit satis: & nunq̄ successu crescat honestum
Scimus & hoc nobis nō altius inferet hāmō
Heremus cuncti superis: temploq̄ tacente
Nil agimus nisi sponte dei: nec vocibus vllis
Numē eget: dixitq̄ semel nascētibus autor
Quicqd̄ scire licet: steriles nec legit arenas
Vt caneret paucis merfitq̄ hoc puluere verē
Estq̄ dei sedes vbi terra: & pontus & aer

LIBER NONVS.

¶ Et virtus: etiā in mēte exercentiū virtutē & in ipsa virtutis actione habitat deus.
Iuppiter est quodcūq̄ vides. sic em̄ p̄ oia diffusus est potētia sua vt quicqd̄ est possit
dici deus. Sortilegis: diuinatōrib⁹. Ancipites casibus: ppendentes a casu & fortuna
Oracula: res p̄osa q̄ possunt illudere. Mors certa: quæ neminē p̄terit: quæq̄ vni-
cuiq̄ imminet. Dixisse: dicendo aperuisse. Seruata fide: salua credelitate populorū
de Hamone quæ noluit explorare ne fidelē in eum derogaret. Non exploratum: in-
tentatū an verus an falsus esset. Pedes: ambulans nō vectus. nam vt ait Plutarchus
septem continenter diebus iter fecit ipse semper absq̄ equo & vehiculo agmen præ-
cedens. Ora anhelī militis:
hoc est militē anhelī oris.
Monstrat: exemplo suo. Su-
pinus nulla ceruice vehit: su-
perbus non vehit ceruicibus
hominū: non curru. Stat dū
lixa bibat: expectat donec bi-
beret etiā qui miles non est.
Lixæ em̄ hi sunt qui aquam
ad tentoria vehunt. Nam lixā
aquam veteres dixerūt: vnde
fit Elixare aqua coquere: vt
ait Nonius. Festus vero ingi-
eum esse qui quæstus gratia
exercitum sequitur. Dictūq̄
a licendo: q̄ quū sit extra or-
dinem militiæ liceat ei quic-
quid libet. Si veris magna.
Catōnē omnium hominum
præstantissimū fuisse argu-
mentat. quanq̄ alij plus for-
tune habuerint. sed ipse in vir-
tute excelluit omnes: estq̄ co-
lendus pro numine. Veris
bonis: virtute ipsa a qua pro-
ficiunt laus. Et si successu:
& si consideratur pura virtus
sine fauore atq̄ fortuna: laus
quæ Catoni tribuitur ex vir-
tute. fuit in maioribus ex for-
tuna. Marte secundo. victo-
ria & cæde hostium. Nomē
famam & gloriam quantam
Cato meruit. Hunc ergo per-
syrtēs: malim ego (inquit) hāc
Catōnis laudē q̄ tres Pōpeij
triūphos & vnū Marij de lu-
gurtha rege Numidarū qui in
triumpho ductus & e capito-
lina rupe præcipitatus est.

Et coeli & virtus: superos qd q̄rimus vltra:
Iuppiter est: qd cūq̄ vides: qd cūq̄ moueris
Sortilegis egeant dubij: sempq̄ futuris
Casibus ancipites: me nō oracula certum
Sed mors certa facit: pauido fortisq̄ cadendū
Hoc satis est dixisse louē. sic ille. pfatus (est):
Seruataq̄ fide templi discedit ab aris
Non exploratū populis hāmōna relinques
Ipse manu sua pila gerens præcedit anhelī
Militis ora pedes: mōstrat tolerare labores
Non iubet: & nulla vehit ceruice supinus
Carpentōq̄ sedēs: somni p̄cissimus ipse est
Vltimus haustor aquæ: cū tandē fōte repto
Indiga cogatur latices potare iuuentus
Stat dum lixa bibat. si veris magna paratur
Fama bonis: & si successu nuda remoto
Inspicitur virtus: quicqd̄ laudamus in illo
Maiores fortuna fuit. quis marte secundo
Quis tantū meruit populorū sanguine nomē
Hūc ergo p̄ syrtēs. libyēq̄ extrema triūphū
Ducere maluerim: quā ter capitolia curru
Scādere Pōpeij: q̄ frangere colla lugurthæ

L. Am. Co-
toms vtr-
c. 15

PHARSALIAE

¶ Aris tuis: templis quæ erigas ei. Nunq̃ pudebit: vt pudet p̃ Cæsarem qui sceles
tus fuit: ille vero iustus atq̃ diuinus. Ceuice soluta: libera tyrannide. Factura
dum: in deos relatura. Quæ hunc: quæ illū. relatiuum demonstratiuo coniunxit vt
apertius indicaret. Iam spissior ignis calcatur: per vehementioris æstus loca iam cū
vltia quæ nulla hominibus
habitabilia esse dicit. Et vn
da rarior: id est quæ rariores
habet aquas. Vnda ablatiuus
est. Aspides: serpētes. Aspīs
em græce scutum latine signi
ficat: eo q̃ ad tegendum caput
reliq̃ corpore p̃ sento vtiat. &
defendo significat.

Dipsades: dipsas sicuti interfi
cit. dicta a quod est
sitis: vel a quod
est sitio. Fonte relicto: id est
si non biberent. Vana spe
cie: vana apparenria & opini
one. Noxia serpentum: ser
pentes inquit morfu necant:
non inficiunt aquas tactu aut
gustu. Pestis: venenum.

Admixto sanguine: quū san
guini nostro virus misceatur.
Dubium: nondum em̃ com
pertum habebat an non noce
ret. Venenum: aquam hoc
loco. Cur libycus aer tantis
pestibus exundet: Cur abun
det serpentibus Libye nosse
inquit non possumus: nisi fi
ctæ fabulæ fidem adhibueri
mus ex stillis capitis Medusæ
quod Perseus volans super li
byen tulit exortas esse, vt Na
so in quarto Metamorphose.
habet. quum dicit. Cūq̃ su
per libycas victor penderet
arenas: Gorgonei capitis gut
tæ cecidere cruentæ. Quas hu
mus acceptas varias anima
uit in angues. Vnda frequens
illa est: infectaq̃ terra colu
bris. Exundet: abundet.
Noctis solo: terræ feraci ser
pentium. Noster: meus. nā
(vt Horatius ait) Nec scire fas

Ecce parens verus patriæ: dignissimus aris
Roma tuis per quæ nunq̃ iurare pudebit
Et quæ si steteris nunq̃ ceruice soluta
Hunc olim factura deum: iam spissior ignis
Et plaga quā nullam superi mortalib⁹ vltia
A medio fecere diē: calcatur & vnda
Rarior inuentus medijs fons vnus arenis
Largus aque: sed quæ serpētū turba tenebat
Vix capiente loco, stabāt in margine sicco
Aspides: in medijs sitiebant dipsades vndis
Ductor vt aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur. vana specie conterite læti
Ne dubita miles tutos haurire liquores
Noxia serpentū est admixto sanguine pestis:
Morfu virus habet, & fatū dente minantur
Po cula morte cadēt: dixit dubiūq̃ venenū
Haussit. & in tota libyes fons vnus arena
Ille fuit: de q̃ primus sibi posceret vndam
Cur libycus tātis exundet pestibus aer
Fertilis in mortes: aut qd secreta nocenti
Miscuerit natura solo: non cura: labor
Noster scire valet: nisi qd vulgata p̃ orbem
Fabula pro vera decepit sæcula causa
est omnia. Pro vera causa: pro vera ratione.

LIBER NONVS.

¶ Finibus extremis Libyes: ad mare Atlanticū cōtra p̃mōntorsū qd vocat Hesper
rion ceras. Sunt insulæ Gorgades gorgonū quondā domus bidui nauigatione distā
tes a cōtinentē. Gorgones aut tres: Stennio Euriale & Medusa Phorci & Cerus filia
tanta deformitate monstra. nā solū vnū oculū quæ mutuo sibi tradebāt cōmunē ha
bebāt: & hydros p̃ crinibus gerebāt: seq̃ aspiciētes in saxa vertebāt. Sed Perseus auxi
lio Palladis & Mercurij dlypeo speculari & talaribus vsus Medusæ caput amputauit
Oceanū: oceanū fluctus. Phorcinos: Phorci filia. Phorcus vero Neptuni Phoo
sæq̃ filius fuit. Squalebāt: inculta & saxis aspera erant. Vultu dñg: Medusæ q̃ oia
visa vertebat in saxa. Cōspe
ctis: q̃ aspexerat. Hoc primū
serpentes quos primū natura
pduxit in Medusæ capite ap
paruerūt. nā Minerva eius cri
nes in angues cōuertit: quia i
suo templo fuerat cōstuprata
a Neptuno: ex quo pegalum
peperit. Pestes: serpentes.
E faucibus: ex maxillis e qui
bus pendebant. Vibratis: ce
lerriter agitatis. Gaudētes: ip
sis serpentibus. Depexo: cri
ne: pectine rarissimo explici
tis & expressis serpentibus.
Infelix: vel q̃ alijs p̃nitosa
vel quia monstrū est. Impu
ne: sine sensu doloris. quia ita
tim rigeant in saxa: quæ ani
mā velut sepulchro include
bant. Quis: nemo. nā cum
primū aspicerent non morie
bant: sed vertebant in saxa p̃
clusis animis. Se: ipsam.
Mori: dolorem mortis pati.
Dubitantia: metu mortis.
Præuenit: p̃occupauit. Vm
bre: anig. Riguerē: cōpressæ
sunt. Eumenidū: horribilio
rē esse Medusam furij cerbe
ro hydraq̃ dicit. nā furia cō
spectæ solū furorē inducūt.
Cerberus ab Orpheo mitiga
tus est: & hydrā pugnās Her
cules vidit. hāc nemo cernere
pōt nisi cū stupore ppetuo.
Solos fu. furia tū. Leniuit si
bi. destituit sibilare. Amphy
trionides: hercules. Mōstrū
Medusā. Sed in. post neptunū

Finibus extremis libyes: vbi feruida tellus
Accipit oceanum demisso sole calentem
Squallebāt late Phorcynidos arua medusæ:
Non nemoꝝ p̃tectā comā: nō mollia sulco:
Sed dominæ vultu conspectis aspera saxis
Hoc primū natura nocēs in corpore sæuas
Eduxit pestes, illis e faucibus angues
Stridula fuderunt vibratis sibila linguis:
Fœminæ qui more comæ per terga soluti
Ipsa flagellabant gaudētis collā medusæ
Surgunt aduersa subrectæ fronte colubæ
Vipereumq̃ fluit depexo crine venenum
Hoc habet infelix cunctis ip̃une medusa
Quod spectare licet, nā rictus: oraq̃ mōstri
Quis timuit: quæ qui recto se lumine vidit
Passa medusa mori est: rapuit dubitātia fata
Peruenitq̃ metus: anima periēre retenta
Membra: nec emissæ riguerē sub ossib⁹ vmbre
Eumenidum crines solos mouere furores
Cerberus Orpheo leniuit sibila cantu:
Amphytrionides vidit cū vinceret hydrā
Hoc mōstrū timuit genitor: numeq̃ secūdū

visā vertebat in saxa. Cōspe
ctis: q̃ aspexerat. Hoc primū
serpentes quos primū natura
pduxit in Medusæ capite ap
paruerūt. nā Minerva eius cri
nes in angues cōuertit: quia i
suo templo fuerat cōstuprata
a Neptuno: ex quo pegalum
peperit. Pestes: serpentes.
E faucibus: ex maxillis e qui
bus pendebant. Vibratis: ce
lerriter agitatis. Gaudētes: ip
sis serpentibus. Depexo: cri
ne: pectine rarissimo explici
tis & expressis serpentibus.
Infelix: vel q̃ alijs p̃nitosa
vel quia monstrū est. Impu
ne: sine sensu doloris. quia ita
tim rigeant in saxa: quæ ani
mā velut sepulchro include
bant. Quis: nemo. nā cum
primū aspicerent non morie
bant: sed vertebant in saxa p̃
clusis animis. Se: ipsam.
Mori: dolorem mortis pati.
Dubitantia: metu mortis.
Præuenit: p̃occupauit. Vm
bre: anig. Riguerē: cōpressæ
sunt. Eumenidū: horribilio
rē esse Medusam furij cerbe
ro hydraq̃ dicit. nā furia cō
spectæ solū furorē inducūt.
Cerberus ab Orpheo mitiga
tus est: & hydrā pugnās Her
cules vidit. hāc nemo cernere
pōt nisi cū stupore ppetuo.
Solos fu. furia tū. Leniuit si
bi. destituit sibilare. Amphy
trionides: hercules. Mōstrū
Medusā. Sed in. post neptunū

PHARSALIAE

Cetō: monstrū marinū. Sorores: Stēnio & Euriale. Coelo pelagōq; volucris
& piscib; methonymia est. quāq; de ipsis elemētis loqui videt: sed mox declarabit
Torporē: vt in saxa torpescerant. Terrā: terrenos hoies. Cū pondere: quia saxa.
Fere: tā terrestres q; marinas intelligit. Riguerunt marmore duruerūt in marmor.
Patiens visus: potest impune videre. Athlanta titana: Athlantē Titanis filiū quē
vertit in montē. Sub columnis: vltra Calpem & Abylā. Coeloq; timente: quū dii
gigantes metuerent Medusae caput quod a Pallade in pectore gerebat: eos in montes
cōuertit: & ita finitū est bellū. Stantes serpente phregreo: insistentes pedibus serpen
tinis apud Phlegrā Thessalię
vallē: vbi pugnatū est. Dicūt
aut gigantes serpentini pedes
quia ab imis ad summa q; re
ptare sunt visi. Exerit mōtes
cōuertit eos in montes. Gor
gon: Medusae caput in muni
mento pectoris. i. a gide Palla
dis. Cōfecit: finiuit quia eos
vertit in saxa. Quo: ad quē
locū. f. ad gorgonas. Postq;
puenit Perseus Danaes Iouis
q; filius recidit caput Medusę
Diuite nymbo: Ioue qui se in
nymbo aureū verterat: vt cū
Danae Acrisij filia rem habe
re posset. Ouidius li. iij. Per
sea quē pluuius Danae cōcepe
rat auro. Hanc fabulā & Oui
dius & Horatius in odis ex
plicant. Pennę parrhasię: ra
lia Mercūrij arcadie citha
rę palestręq; repertoris. Li
quidā: oleo vinctę. Et subi
tus p̄ceps: & Perseus subito
volucer. P̄petes dicunt aues
q; prospero augurio locū ido
neū & q; parulis alis & altius
volant captāt. Harpen cylle
nida: i. curuū Mercūrij gladiū
Monstrū: argi q; centū oculos
habebat: quiq; Ion vacca ser
uabat: vt est in priō Metām.
Iuuenca: Ius q; fuerat in vac
cā a Ioue cōuersa: ne cū ea de
prehenderet a Iuone. Innu
ba: virgo non nupta. Auxi
lium: nam ei concessit scutū
speculare æneum: & modum pugnandi docuit: ea lege vt illius ad ipsam caput perfer
ret. Fratrī: Perseo Iouis filio: & cuius capite ipsa armata profiliit.

Phorcus aquis: cetōq; parēs: ipsaq; sorores
Gorgōes: hoc potuit celo: pelagōq; minari
Torporē insolitū: mūdoq; abducere terrā
E coelo volucres subito: cū pōdere lapsę
In scopulis hæere ferę: vicina colentes
Aethyopū totę riguerūt marmore gentes
Nullū anīal visus patiens: ipsiq; retrorsum
Effusi faciem vitabāt gorgonis angues
Illa sub hesperijs stantē Titana columnis
In cautes athlanta dedit: coeloq; timente
Olim Phlegræo: stantes serpēte gigantes
Exerit montes: bellumq; immāne deorū
Pallados in medio confecit pectore gorgon
Quo postq; partu danaes: & diuite nimbo
Ortū Parrhasię vexerunt Persea pennę
Arcados authoris cytharę: ligdæq; palestre
Et subitus p̄ceps cyllenida substulit harpen
Harpen alterius monstri iam cæde rubentē
A Ioue dilectę fuso custode iuuenca
Auxilium volucris Pallas tulit innuba fratri

LIBER NONVS.

Pacta caput monstri: terręq; in fine libysse
Persea Phœbeos cōuertit iussit ad ortus:
Gorgonis auerso sulcantē regna volatu
Et clypeum leuā fuluo dedit ære nitentem
In q; saxificam iussit spectare Medusam
Quā sopor aternā tracturus morte quietē
Obruit haud totā vigilat ps magna comarū
Defenduntq; caput portētis crinibus hydrys
Pars iacet i medios vultus: oculiq; tenebras
Ipsa regit trepidū Pallas: dextraq; tremente
Perseos aduersi Cyllenida dirigit harpen:
Lata colubriferi rumpens confinia colli
Quos habuit vultus hamati vulnere ferri
Cesa caput gorgon: quanto spirasse veneno
Ora rear: quantūq; oculos effundere mortis
Nec pallas spectare pōt: vultusq; gelassent
Perseos aduersi: si non tritonia densos
Sparsisset crines: texissetq; ora colubris
Aliger in cœlum sic rapta gorgone fugit
Ille quidē pensabat iter: propiusq; secabat
Aethera si medias europę ascenderet vrbes
Pallas frugiferas iussit nō lādere terras
Et parci populis: quis em̄ nō prapete tanto
Aethera respiceret: zephyro cōuertitur ales:
Itq; super libyen: q; nullo confita cultu
Syderibus. Phœboq; vacat: p̄mit orbita sol
Exuritq; solum: nec terra cellior vlla

Libysse: libyę. Sulcantē
volatu diuidentē. Averso: re
trouersus ipse ne os eius cōspi
ceret: & ipsa Medusa i clypeo
speculari se cereret: & statim
lethali somno corripetur.
Tractus quietē: p̄ductur
somnia. Obruit: oppressit ex
tinxit. Protentis crinib;: emi
nentibus serpentibus q; p̄ cri
nibus erant. Oculiq; tene. i.
fidē oculi iam tenebrosam. nā
oculū dū alteri traderet p̄seus
supposita manu furtim sub
traxerat: dormientēq; ipsam
& serpentes ferro inuasit: vt
scribit Ouidius. Dirigit: vt
recte feriat. Quos: q; horren
dos. Ferri luna. harpes recur
uæ. Oculos: serpentū. Po
test: sustinet. Gelassent: in sa
xum vertissent. Ora: Medu
sæ. Aliger: Perseus. Gorgo
ne. capite Medusæ. P̄sabat:
breuiare volebat vt argos re
uerteret. Secabat: volare vo
lebat. Parci po. ne verterent i
saxa. Prapete tā. volare p̄leo
Zephyro cōuer. a zephyro
cōuersus sup Libyę deserta
volauit. Quę p̄sita nul. cul.
inculta & nō plātata. Vacat
exposita est a stui solis & sive
rū. Premit: vrget. Orbita:
Alconi tradit rotę vestigiū
Orbitā dici. Nec terra: nec ex
aliq; terre pte nox altū attollit
Est ei nox vmbra terre q; facit
altior ex terra q; est sub ægno
ctiali circulo q; ex remotiori.
ga circulus solaris q; illic est
maximus hic breuior reddit:
& figura vmbre quā terra e
mittit ppter magnitudinē ip
sius solis est filis metæ & tur
bini iuerso: neq; excedit altitu
dinē lune: qm̄ aliud siā eodē
mō obscurat: vt etiā Plin. ait.

PHARSALIAE

¶ Cadit: extendit iacit. vsusq; est hoc verbo: q̄a tam supra q̄ infra terrā nox se extendit. Lunæq; meatibus obstat: nā cū ex terræ interpositione fiat lunæ eclip̄sis: nulla alior interponit ipsa Libya: quū sit in æquinoctiali circulo. Flexus vagi: nunc em̄ in dextrā nunc in sinistrā tendit. Recta: q̄ recte oriunt: vt Cancer Leo Virgo Libra Scorpius Sagittarius. Vmbra: Aphricæ. Nec effugit in Boreā: sed est recta. Tabes: corrupto sanguine. Rores: guttas. Tabes: sanies. Quæ prima mouit caput: q̄ primū est animata. Somniferā quos em̄ mordet enecat somno. Tumida ceruice. Plinius ait: Colla aspidū intumescere nullo ictus remedio p̄terq̄ si confestim partes cōtactæ amputent. Plenior sanguis: maior copia sanguinis. Plus: veneni. Sponte sua: nam capta transfert in alias oras. Aspidæ: aspidis venenū. Nō stare emittit em̄ quicq̄d habet sanguinis is quē momordit. Dictaq; est æmorrhōis qd̄ sanguinē facit effluere. em̄ sanguis est: & fluo. nā morsu sanguinē elicit: & dissolutis venarū comertijs quicquid anima est euocat per cruorem: vt ait Solinus. Orbes sinus. Coleret qui syrtidos arua: qui tam in terra & harena q̄ in aqua syrtiū versaret: tracto inde nomine: em̄ terra est. & aqua. Fumante: puluerulēta. Chelydri: serpentes qui se per terrā conuoluunt. Dicta qd̄ est voluo & serpens. Cylindrus vero lapis est praeiosus: & columna qua arena æquaf. Limite: via. non em̄ flectit iter. Cenchris: serpens crebras maculas in milij similitudinē habēs: quam ophite marmore dicit esse maculosiorē: ei miliū fcat. Ophites: marmor maculis albis acēchri serpēte denotatū: em̄ serpēs est. Indiscretus: q̄ nō discernit: q̄a est eis concolor: ipsaq; fodit: et ideo dictus est

Nox cadit in coelū: lunæq; meatibus obstat
Si flexus oblita vagi per recta cucurrit
Signa: nec i boreā: aut i notō effugit vmbra
Illa tamen sterilis tellus: foecundaq; nulli
Arua bono: virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt: dirosq; fero de sanguine rores
Quos calor adiuuit: putricq; incoxit harena
Hic q̄ prima caput mouit de puluere tabes
Aspida somniferā tumida ceruice leuauit
Plenior huic sanguis: & crassī gutta veneni
Decidit: in nulla plus est serpente coactum:
Ipsa calor is egens gelidū nō transit in orbē
Sponte sua: niloq; tenuis metitur arenas
Sed q̄s erit nobis lucri pudor: inde petunt
Huc libycę mortes: & fecim⁹ aspida merces
At nō stare suum miseris passura cruorem
squamiferos igēs hemorrois explicat orbes
Natus & ambigua coleret q̄ Syrtidos arua
Chersydros: tractiq; via fumante Chelydri
Quā semp recto lapsurus limite Cenchris
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum
Quā puis tinctus maculis Theban⁹ ophites
Concolor exustis: atq; indiscretus arenis

LIBER NONVS:

Ammodites: quia arena est: & fodio significat. ¶ Vagi spinei: flectentes terga. Cerastræ: qui cornicula habent quadrigemina: quorū motu: veluti esca sollicitat ad se aues: vt Plinius Solinusq; asserunt. autē cornu est. Scytale: scytale (vt ait Solinus) tanta p̄fulget tergi varietate: vt notat gratia videntes retardet. & qm̄ repiādo pigrior est: quos assequi nequit miraculo sui captat stupētes. In hoc tñ squamæ viatore hyemales exuias prima ponit. Scytale etiā dicit virga teres: vt meminit Gellius. Sola: alia em̄ verno tpe se exuunt. Torrida: sicca. nā siti interficit. Amphisibena: Hæc (vt ingit Solinus) cōsurgit in caput geminū quorū alter in loco suo est: alter in ea parte qua cauda: q̄ causa efficit vt capite intrinsecus nitibundo serpat tractibus orbicularis. dictaq; est q̄ vtrūq; circū descendat. nā circū: & descēdo significat. Natrix: a nando dictus. Iaculicq; volu. iaculi arbores subeūt e quib⁹ in maxima turbinati penetrant anial quodcūq; obuiū fortuna fecerit. Phareas: hic pedes i q̄s se erigit iuxta caudā habet. greci dīcūt: nos pharia. vt spō deus. Præster. Præster quē p̄cussit distēdit enormiq; corpulētia necat: vt ait Solin⁹. dīctusq; videt ab ardore: em̄ ardeo est. Tabificus seps putrefacio est. idē sit seps De q̄ sic Soli. extuberatos ict⁹ seps statim putredo seq̄. Pestes: serpētes. An venena: an morsū. nā visu & auditu interimit. estq; malū i terris singulare. Submouet: fugiūt ei auditū aut visu serpētes. Regnat basiliscus. Apte dixit regnat: em̄ regē fcat. & ipe auctore Soli. serpens est pene ad semipedē lōgitudinis alba q̄ mīrula lineatus caput: hominū aliorūq; animantiū exitiū: terrā polluit & exurit: vbiq; se recipit herbas extinguit: arbores necat: auras corrumpit: ita vt nulla alituum impune transuolet insecta spiritu pestilēti. Quū mouet media corpis parte strepit: media arduus est & excelsus. Quicquid morsu eius occidit: non depascit fera: nec attrectat ales. Mustellis tñ vincitur in cauernas vbi delitescit illatis. Hæc ille refert. Numina: diuini em̄ putant & sunt sacri. nec alibi nocent nisi in Aphricā: & lucēt aureis squamis. Strabo scribit dracones trecentorū cubitorum: qui Tauros Elephantosq; capiāt in Aphrica esse. uctis: trahitis. Pennis: auib⁹. Verbere: ictu caudæ.

Hæmodites: spineiq; vagi torquēte cerasse,
Et scytale sparsis etiā nūc sola pruinis
Exuias positura suas: & torrida dipsas
Et grauis i geminū ygēs caput amphisibēa
Et matrix violator aquæ. iaculicq; volucres
Et cōtentus iter cauda sulcare Phareas
Oracq; distendēs auidus spumantia prester
Ossaq; dissoluēs cū corpore tabificus seps
Sibilacq; effundens cunctas terrentia pestes
Ante venena nocēs late sibi submouet omē
Vulgus. et in vacua regnat basiliscus arena.
Vos quoq; qui cūctis innoxia numia terris
Serpitis: aurato nitidi fulgore dracones
Pestiferos ardens facit aphrica: ducitis altū
Aera cū pennis: armentaq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros
Nec tutus spacio est elephas: datis oīa letho

PHARSALIAE

¶ Nec opus veneno: etiā sine
veneno satis virium habetis
ad mortem. Pestes: videlicet
serpentū. Duro: forti. Par-
uo vulnere mortes insolitas:
non em paruo vulnere mors
inferri solet. tamen parua pla-
ga serpentis quæ vix inspicere
posset moriebantur milites.
Aulum: Tuscum militem.
Torta caput recto: retroflexa
quum calcaretur. Ipsa lethi-
frōs caret inuidia: hoc est vul-
nus non est horrendum. In-
uidia: odio. Minatur: aut tu
more: aut colore: aut hiatu.
Subit: serpit sensim. Car-
pit: rodit. Tabe: veneno.
Pestes ebibit: venenū exhau-
rit. Vitalia: par cor cerebrū
& pulmonem. Non fuit: de-
fuit quia aruerat. Decus im-
perij: honor aquilæ quam ge-
rebat. Iura: potestas. Moe-
sti: tristes & miseris ipsum
& reliquos. Ille vel in Ta-
naim: dicit tota flumina quæ
tacūq; fuissent: huius siti suf-
ficere non potuissent. Nilū
q; bibēs. Nilus fluuius est cū
ius inundatio tanta est vt vni-
uersam perfundat ægyptum.
tamen non suffecisset huic.
Accessit morti Libyæ: addita
est mortis siticulosa regio sic-
ca. Famiā fati: mortis in-
famiā. Adluta: videtur em
potius æstu regionis q̃ ipso
veneno necare. Scrutatur:
inquirat Aulus. Squallen-
tis: sicca. Syrtes: vbi fons
Hammonis. Fluctus: ma-
ris aquam. Placet: non of-
fendit.

Nec vobis opus est ad noxia fata veneno
Has inter pestes duro cato milite siccum
Emeritur iter: tot tristia fata suorum
Insolitasq; videt paruo cū vulnere mortes
Signiferū iuuenē tyreni sanguinis aulum
Torta caput retro dipsas calcata momordit
Vix dolor: aut sensus dentis fuit: ipsaq; lethi-
frōs caret inuidia: nec quicq; plaga minatur
Ecce subit virtus tacitū: carpitq; medullas
Ignis edax: calidaq; incendit viscera tabe
Ebibit humorem circum vitalia fustum
Pestis. & in sicco linguam torrere palato
Cœpit: defessos iret qui sudor in artus:
Nō fuit atq; oculos lachrymarū vena refugit.
Non decus imperij: nō mœsti iura catonis
Ardentē tenuere virū: quin spargere signa
Auderet: totisq; furens exquireret agris
Quas poscebat aquas sitiēs ī corde venenū
Ille vel in tanaim missus: rhodūq; padumq;
Arderet: nilumq; bibens per rura vagantem
Accessit morti Libyæ: fatiq; minorem
Famā dipsas habet terris adiuta perustis.
Scrutator venas penitus squallentis arenæ
Nūc redit ad syrtes. & fluctus accipit ore
Aequoreusq; placet sed nō sibi sufficit hūor
Nec sentit: fatiq; genus mortemq; veneni
Sed putat esse sitim: ferroq; aperire tumētes

LIBER NONVS.

Sustinuit venas: atq; os implere cruore
Iussit signa rapi propere cato: discere nulli
Permissum est hoc posse sitū: sed tristior illa
Mors erat ante oculos: miseriq; ī crure sabelli
Seps stetit exiguus: quē flexo dente tenacē
Auulsiq; manū: pilocq; affixit arenis
Parua modo serpēs: sed qua nō vlla cruenta
Tantū mortis habet: nā plagæ p̃xima circū
Fugit rapta cutis: pallentiaq; ossa retexit
Iamq; sinu laxo nudū est sine corpe vulnus
Membra natant sanie, surg fluxere: sine vllō
tegmīe poples erat femorū q̃q; musculū oīs
Liquitur: & nigra distillant inguina tabe
Diffiluit stringēs vterū membrana fluuntq;
Viscera: nec quantū toto de corpore debet
Effluit in terras: sæuū sed membra venenū
Decoquit: ī minimū mors cōtrahit oīa virū
Vincula nervorū: & laterū cōtexta: cauūq;
Pectus: & abstrusum fibris vitalibus omne
Quicqd homo ē: aperit pestis: natura p̃fana
Morte patet: manāt humeri: fortesq; lacerti:
Colla: caputq; fluūt: calido nō ocus austro
Nix resoluta cadit: nec solem cæra sequetur
Parua loqr corpus sanie stillasse perustum
Hoc & flāma pōt: sed qs rogus abstulit ossa
Hæc q̃q; discedūt: putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia vati

¶ Venas suas: vt sanguinē bi-
beret. Rapi signa: quē sitiens
Aulus abiecerat. Discere nul-
li: nunq; amplius visum est
hoc vt quisq; sities suū sangui-
nē biberet. Discere: discedo
videre aut audire. Stetit ī cru-
re: inhsit mordens in tibia.
Parua mō: parua mensura sed
qua nulla mortē infert cruen-
tiorē. dissoluit em corpus in
frusta decidit. Circū p̃xima
plagæ: circū vicina vulneri.
Sinu laxo: apta vulneris cur-
uatura & orbiculo ipso. Sine
corpe: sine carne. Cice. ad Gal-
lū. nā & vires & corpus ami-
si. Martialis. Inq; oī nūq; cor-
pore corpus erat. Suræ: pul-
pe posteriores. Plin⁹. In oī
genere surg homī tm & crura
carnosa. Virgil. Purpureoq;
alte suras vincere cothurno.
Poples: poples est pars post ge-
nu p̃pe summā surā inani cō-
sam. Plinius. Idē poplites in-
tus flectit hoīs mō. Muscu-
lus: torus & pulpæ densa tu-
mor. Tabe: sanie. Inguina:
genitalia. Diffiluit membrana
dissoluta est cutis & cartilla-
go vēris. Viscera: extra & in-
testina. Nec q̃ntū de. nec q̃ntū
corruptū est excidit: sed vtrūq;
cōsumit anteq; cadat. Virus
succū & sanie virulentā. Cō-
texta la. cōtinuatio lateris cra-
tesq; pectoris. Abstrusū oē:
oē qd' latet circa fibras cordis
& epatis. Pestis ape. venenū
dissoluit. Natura: iterior cor-
poris ps. Manāt: dissoluunt
Cadit: fluit. Parua lo. imi-
nua rē dicēdo carnē & vstā et
solūā fuisse veneno: qm hoc
etiā ignis facit: sed ignis nō ex-
edit ossa. Nulla ve. nullū si-
gnū q cognoscat mors recē.

PHARSALIAE

¶ Cinyphias: Cinyps fluu⁹
est Garamanti: apud quē na
scuntur grandes hyrci. Pestes
cinyphias: serpētes libycas.
Cadauer: nā dissoluit corpus
& ossa. Ecce subit: en subse
quit alia mortis species ab ea
quae soluit corpus. nā auget
& tumefacit. Torridus: allu
dit ad nomen: nam ardeo
significat. Succedit: inflamat
Tendit: extendit. Pereunte
figura: vt non cognoscat for
ma. Efflatur sanies: emittit
spuma sup membra timidi
ma. Tollente: tumefaciente.
Mersus: confusus. Conge
sto: conglobato & informi.
Auctum distenti corporis: in
crementū tumefacti corporis
Vndarū: cumulus: copia aq.
Coro: vento. Curuauere si
nus: repleuere flexus suos.
Nō capit: nō cōtinere potest.
Truncus: nō em apparebat ca
put. Intactū: hunc insepultū
intangibileq; reliquerūt inqt
Haud impune: qā perimet
ipsas. Nō ausi: metuentes.
Nondū stante modo: nondū
finita mensura tumoris. Mi
ratorū: imitatorū. Vtq; solet.
Sic p torū eius corpus cruor
effluxit: vt solet croceus color
emitti p oia foramina q sunt i
carta aut tabula pictoris arche
typa ex qua in subiectā mate
riā signa reddunt pressura cro
ci. i. croci ex pressum & dilu
tū. Corycij: Csilicis a Corcy
ro oppido vbi prouenit opi
um. Rutilū virus: ruffum
venenum. Quaecunq; for
mina nouit humor: vndecun
q; aliquis humor egredi solet
vt e naribus ore oculis aurib⁹
secretioribus & e poris vnde
sudor egreditur.

Cinypheas inter pestes tibi palma nocēdi ē
Eripiunt omnes animam: tu sola cadauer
Ecce subit facies laeto diuersa fluenti
Nasidium Marfi cultorem torridus agri
Percussit prester: illi rubor igneus ora
Succendit: tenditq; cutem pereunte figura
Miscens cuncta tumor toto iā corpe maior
Humanūq; egressa modū sup oia membra
Efflatur sanies late tollente veneno
Ipse latet penitus cōgesto corpore mersus
Nec lorica tenet distenti corporis auctum
Spumeus accenso nō sic exundat ahenō
Vndarū: cumulis: nec tanto carbasa coro
Curuauere sinus: tumidos iā nō capit artus
Informis globus & cōfuso pōdere truncus.
Intactum volucrū rostris: epula scq; daturū
Haud impune feris nō ausi tradere busto
Nondū stante modo crescēs fugere cadauer
Sed maiora parāt libycæ spectacula pestes
Impressit dentes hæmorrois aspera Tullo
Magnanimo iuueni: miratoriq; Catonis:
Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul rutilum p sanguine virus
Sāguis erāt lacrymē. q̄cunq; foramina nouit
Hūor: ab his larg⁹ manat cruor: ora redūdāt
Et patula nares: sudor rubet: omia plenis

LIBER NONVS:

Mēbra fluūt venis: totū est p vulnere corp^a
At tibi leue miser fixus præcorda pressit
Niliaca serpente cruor: nullocq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis. et stygias somno descēdis ad ūbras
Non tam veloci corrūpunt pocula letho:
Stipite quæ diro virgas mentita sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi
Ecce pcul sæuis sterilis sed robore trunci
Torfit: & imisit iaculū vocat aphrica serpēs
Perq; caput pauli transactaq; tēpora fugit
Nil ibi virus agit: rapuit cū vulnere fatum
Deprensū est q̄ funda rotat quā lēta volaret
Quā segnis scythica strideret arūdinis aer
Quid pdest miseri basiliscus cuspide muri
Transactus: velox currit per tela venenum
Inuaditq; manū: quā protinus ille relecto
Ense ferit: totoq; simul demittit: ab armo
Exemplarq; sui spectans miserabile lethi
Stat tutus pereunte manu: quis fata putaret
Scorpion: aut vires mature mortis habere:
Ille minax nodis. & recto verberare sæuis
Teste tulit cœlo victi decus Orionis
Quis calcare tuas metuat salpiga latebras:
Et tibi dant stygiæ ius in sua fila sorores
Sic nec clara dies: nec nox dabat atra quietē
Suspecta est miseris in qua tellure iacēbāt

¶ Leue: hic Leueus ex aspidis
morsu perijt dormiendo. Fi
xus: coactus & delatus. Ser
pente niliaca: aspidē q̄ in ripis
Nili versat. Nō tā veloci: nō
tā subitā mortē ifert toxicū ar
boris q̄ in sabæa nascit adeo tu
ri file vt fallat legētes. Quæ
mentita vir. iā qā tūri similis.
Diro: venenato. Ordo est.
Toxica q̄ mentita virgas sabæ
as diro stipite sabæi faulegi car
pūt matura: nō corrūpunt po
cula iā veloci letho. Matura
apta viui decocta. Ecce: Pau
lus iaculo serpente velut telo
transfixus est: vtrūq; ips. Trū
ci ste. infocūdē arboris ligno
Tēpora trasacta: pforatū ca
put. Fatū mors. Cū vulne
re: q̄ soloperijt. Depnsū est:
cōperitū est ex iaculi velocita
te & vi q̄ lēte saxa e funda &
sagittæ ex arcu emittant. Ro
tat: rotādo imittit. Aer aru
dinis scythicæ sagitta parthica
p aerē impulsā. Quid pdest
imo nocuit mortuus. Ferit:
amputat ne aliq membra infli
ciant. Matura: accelerata.
Nodis: causa nodosa. Recto
verberare: iēti em caudæ erecte
pcurit. Teste tulit cœ. cōsecu
tus est laudē orionis interēptū
vt eius imago in cœlo effigia
ta demonstrat. Emittitū est aut
a tellure in Oriona venatorē:
qui se iactauerat nullū ab illa
mōstrū posse produci: qd̄ ipse
nō cōficeret: vt Iginis memi
nit. Alias de Orione opiniōes
apud eundē lege. Salpiga:
tuba est cui⁹ formā habet
hec serpēs: cuius latebra calca
ta mortifera est. Sorores sty
giæ. Ius in sua fila: facultas
tē mortis. Sic: hoc periculo
& malo. Suspecta est: tellus.

PHARSALIAE

¶ Congestæ: constructæ cū ra-
rissimelint. Culmis: calamis
frugū. Pestes geli: serpentes
noctu frigidæ. Rictus inno-
ora serpentū innoxia dū frige-
rent: sed vbi cōcaluerant mor-
debant. Fouēt: dormiētes &
inſcij. Nec q̄ mēſura: nec q̄ tū
itineris pegiſſent quantūq̄ ſu-
pereſſet que irēt ſatis ex aſtris
noſcere poterāt. Coelo duce:
ſole luna & ſtellis demōſtran-
tibus. Redditæ: plena cōmi-
ſeratione q̄rela. Segnia fata:
mortē ineritibus nō militibus
cōgruā. In gladios iurata ma-
nus: multitudo aſtriſta mili-
tiæ ſacramēto. Ire libet: im-
prudētia & temeritatis ſe ar-
guit. Rubēs: torrida. Axis:
regio p̄ quā ſemp̄ diſcurrit ſol
& itelligit eclypſice ſubiectā
Cauſis æthe. i. fato & aſtris
q̄ nos huc egerunt. Coeloq̄
mori: vi coeli & ſyder. Nil
Aphrica: nō Aphricā nec na-
turā accuſo qd̄ ſerpentes pdu-
cant: ſed meiſpm q̄ me huc cō-
tulit. Ablatū gētibus: deſertū
inhabitabile & q̄ priuaueras
gētes. Dānaſti: vta ſerpenti-
bus colereſ q̄ hoīb⁹ nocere nō
poſſent. Penas: noſtrę teme-
ritatis. Comerſia: cōuerſatio
nē. Torrēte pla. torrida zo-
na. Abrūpens orā: ſeparans
regionē ſerpētū quā in ſyrtes
& zonā torridā collocaſti.
Mortes: mortifera aīalia. Li-
mite: termino. Bellū ciuile:
exercitus ciuiū. Receſſus: ſe-
mori loci. Tibi cōſcius: q̄ te
cū ſcit & ſe audaciæ arguit.
Clauſtra: ſecreta. Maīora. ſ.
diſcrimīna. Coeunt ignes:
ex vulgari opinione dicit ig-
neum ſolem in mare extingui
& inferius coelum terra marīq̄ premi.

Nam neq̄ cōgeſtæ ſtruxere cubilia frondes
Nec culmis creuere tori: ſed corpora fatis
Expoſita voluunt humo: calidoq̄ vapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes
Innocuoſq̄ diu rictus torpente veneno
Intra membra fouent: nec q̄ mēſura viarū
Quis ue mod⁹ norūt coelo duce: ſepe q̄rētes
Reddite diſ clamāt miſeris q̄ fugimus arma
Reddite theſſaliā patimur cur ſegnīa fata:
In gladios iurata manus p̄ cæſare pugnant
Dipſades. & peragūt ciuilia bella ceraſtæ
Ire libet qua zona rubēs: atq̄ axis inuſtus
Solis equis: iuuat æthereis adſcribere cauſis
Quod p̄ eam: coeloq̄ mori: nil aphrica de te
Nec de te natura q̄ror: tot monſtra ferentē
Gentibus ablatū dederas ſerpentibus orbē:
Impatiensq̄ ſolum Cereris cultore negato
Danaſti: atq̄ hoīes voluiſti deeſſe venenis
In loco ſerpentū nos venimus: accipe penas
Tu quiſquis ſuperū cōmercia noſtra poſus:
Hinc torrēte plaga: dubijs hīc ſyrtibus orbē
Abrūpens medio poſuiſti limite mortes
Per ſecreta tui bellum ciuile receſſus
Vadit: & arcani miles tibi conſcius orbis
Clauſtra petit mūdī: forſan maīora ſupſunt
Ingreſſis coeunt ignes ſtridentibus vndis
& inferius coelum terra marīq̄ premi. Coeunt ignes: coniungit ignis ſolaris.

LIBER NONVS.

¶ Premitur: grauāt terra & mari. Quæremus: quærere poterimus. Solatia coeli:
æſtū. Iroula. Viuit adhuc aliquid: ſupſumus adhuc multi: nec tamē deſiderio Italiā
aut Europam aut Aſiam: ſed vbinā Aphricā ipſam reliquimus. Alios ſoles: diuer-
ſos ſolū meatus. Cyrenis: cy-
rene oppidū in Libya ad iuga
montū ægypto adiacentium
inter quod & templū Hāmo-
nis ſunt milia paſſuū quadri-
genta. Etiā nunc: modo.
Conuertimus: cōuerſam ſenti-
mus. In aduerſos axes: ad an-
tipodes qui ſunt ſub axe ſup-
poſitio regioni noſtræ. Orbe
p̄ orbē. Noīo: vltra cuius or-
tum iā inclinamus: ſic em̄ ſub
alio ſtat hemiſperio vt ſupra
hoc. Eſtq̄ hæc opinio ſuperi-
ori cōtraria quā dixit: Coeunt
ignes ſtridentibus vndis. Du-
ra patientia. methonymia: du-
rus & patiens miles. Exone-
rat: deponit & abiicit. leuatur
em̄ dolor emiſſa q̄rela nuda:
nō ſtrata aut veſte aut fronde
aut culmis. Prouocat foru-
nā: exponit ſe periculis. Atq̄
ingens: & firmabat moriētū
anios qd̄ erat beneficiū ſum-
mū & maius ſalute. Vires:
fortē animū mortē interitum
Ingens meritū: appoſitio eſt
Mori gementem: perire cū
gemitu & querela: q̄ morſu
ſerpentis occumberet. Sed ſa-
pientia Catonis imbutus do-
lorem mortemq̄ contemne-
bat. Vincit caſus ſuo pectore
ſuperat moriens aduerſam for-
tunā nō modo ſuo pectore &
conſtantia animi: ſed etiā Ca-
tonis a quo inſtituebatur.
Spectator: Cato. Nil poſſet:
contra virtutem quæ dolo-
ri non cedit: non perturbatur:
& in omni circuiſu eſt ſcelix.
Laſſata: deſeſſa vexare eos.

870. Et premitur natura poli: ſed longius iſta
Nulla ſacet tellus: quæ fama cognita nobis
Triftia regna iubæ: q̄remus forſitan iſtas
Serpentū terras: habet & ſolatia coelum
Viuit adhuc aliquid: patriæ nō arua requiro
875. Europamq̄: alios ſoles: aſiamq̄ videntem
Qua te parte poli: qua te tellure reliqui
Aphrica: cyrenis etiam nūc bruma rigeat
Exigua ne via legem cōuertimus anni:
Imus in aduerſos axes. euoluimur orbe
880. Terga damus feriēda noto nūc forſitā ipſa ē
Sub pedibus iam roma meis: ſolatia fati
Hæc petimus: veniāt hoſtes: cæſarq̄ ſequat
Qua fugimus ſic dura ſuos patſetia queſtus
Exonerat: cogit tantos tollere labores
885. Summa ducis virtus: qui nuda fuſus arena
Excubat: atq̄ omī fortunā prouocat hora
Omibus vnus adeſt fatis quocunq̄ vocatus
Aduolat: atq̄ ingēs meritū: manuſq̄ ſalute
Contulit in lethū vires: puduitq̄ gementē
890. Illo teſte mori: qd̄ ius habuiſſet in ipſum
Vlla lues: caſus alieno pectore vincit
Spectatorq̄ docet magnos nil poſſe doloreſ
Vix miſeris ſerū tanto laſſata periclo
Auxilium fortuna dedit: gens vnica terras

PHARSALIAE

Innoxia: illela. & noue dixit: cū nox'us sit qui nocet. Psylli: Psylli a Psyllo rege dī
cti: cuius sepulchrū in parte syrtiū maiorū est: vt ait Plinius. Horū corporū ingenitū
fuit virus exitiale serpentibus: & cuius odore sopirent eas. mos vero liberos genitos
procius obijcendi seuisimīs eas: eoq; genere Pudicitia coniugiu experiendi: nō p/

Incolit a saeuo serpentū innoxia morfu
Marmaride Psylli: par lingua potētib⁹ herbis
Ipse cruor tutus: nullumq; admittere virus
Vel cantu cessante potest: natura locorū
Iussit vt imunes mixti serpentibus essent
Profuit in medijs sedem posuisse venenis
Pax illis cū morte data est. fiducia tanta est
Sanguinis in terrā paruus cū decidit infans
Nequa sit externae veneris mixtura timētes
Letifica dubios: explorāt aspide partus
Vtq; louis volucer calido cū protulit ouo
Implumes natos solis conuertit in ortus
Qui potuere pati radios: & lumine recto
Sustinuere diem coeli seruantur in vsus
Qui phoebo cessere iacent: sic pignora gētis
Psyllus habet si q̄s tactos nō horruit angues
Si quis donatus iussit serpentibus infans
Nec solum gens illa sua contenta salute
Excubat hospitij: cōtraq; nocētia monstra
Psyllus adest popul⁹ q tunc romana secutus
Signa. simul iussit statui tentoria ductor.
Pimū q̄s vallī spacium cōprendit arenas
Expurgat cantu: x̄bisq; fugantibus angues
Vltima castrorū medicatus circuit ignis

Verbis fugantibus venena:
id est excantationibus adhibi
tis circum castra facti sunt ni
dore venena fugātes. Ignis
suffumigatus ex igne.

LIBER NONVS:

Ebulū: herba ramo sambuci similis. Galbana: galbanū dat Syria in monte Ama
nos: vt ait Plinius. & ferulā quā eiusdē nois resinā modo itagonitū appellat. Sūdāt
soluunt. sunt em vt gummi siue resina. Tamarix: quā similis est scopis americanis q̄
& mirice dicit. efficax est cōtra serpentū ictus praterq; aspidū: vt ait Plinius. Non
lata coma: exigua rariq; fronde. Costus: radix costi gustu feruēs odore eximio fru
tice alias inugili. Panacea: quā & panace dicit quod omnibus morbis medet. a pan
quod est omne: & medeor. & id: o Plinius inquit. Panace ieso noie omniū mor
borū remedia p̄mittit numerosum & dijs inuentoribus ascriptū. Centaurea. Quā
tum genus panaces ab eodē
chyronē repertū Centaurion
cognouit. Peucedanū: herba
amara cuius caulīs lōgus feni
culo filis bibi cōtra serpētes:
& oleo puncta tuet. Tapso
erycina: herba q̄ abūdat eryx
Siciliae mons. Est aut ea quā
Plinius Verbasco appellat.
Et larices: ligna & laricū ar
borū resinā. Abrotanū: her
ba nota iocūdi odoris & gra
uis. floret aestate florib⁹ colo
ris aurei. serpētes fugat: cōtra
ictus earū bibi cū vino illini
q; auctor est Plin. Lōge na
scētis: nō em in Africa cerui
nascunt. & si Virg. aenei. i. ali
ter putauit. Accensorū cornuū
nidore serpētes fugant: & co
mitiales morbi dephendunt.
Peste diurna: morfu die illa
to. Fato trahit: cōtrahit mor
tē. Pugna: reluctatio. Rapi
rapiēdi & eliciēdi. Tacta: q̄
digitū tingit. Est em oīm in
primis p̄sidio cōtra serpentū
morsum ieiuni hoīs salua.
Designat mē. locū q̄ morsus
est circūscribit. Retinet: nese
effundat in alia mēbra. Cur
sus cōcitatio loquēdi suspitio
nō interrūpit. Suspiria respi
rationē. Vulneris haud: peri
culū vulneris vel minimā ra
curnitate nō patit. Minimū
tacere: paulisper respirare. nā
venenū inualuisset. Nigrist
Elicitū: euocarū. Repugnat
resistit. Siccāt dentibus artus: moru exccat. Mortem: venenum mortiferum.

Hic ebulū stridet: pegrinaq; galbana sudant
Et tamarix nō lata comis: eoq; costus
Et Panacea potens. & thessala centaurea
Peucedanūq; sonat flāmis: erycinaq; tapso
Et larices: fumoq; grauē serpentibus vrunt
Abrotanū: & longe nascētis cornua cerui
Sic nox tuta viris: at si quis peste diurna
Fata trahit: tūc sunt magicę miracula gentis
Psyllorūq; ingens. & rapti pugna veneni
Nam primū tacta designat membra salua
Quæ cohibet virus: retinetq; i vulnere pestē
Plurima tunc noluit spumātī carmīa lingua
Murmure cōtinuo: nec dant suspiria curfus
Vulneris: aut minimū patiuntur fata tacere
Sape quidem pestis nigris inserta medullis
Excantata perit: sed si quod tardius audit
Virus & elicitū: iussumq; exire repugnat
Tunc semp incubens pallētia vulnera labit
Ore venena trahens: & siccāt dētib⁹ artus
Extractaq; tenens gelido de corpore mortē
Venenatis. Audit tardius: hoc est nō statim extinguit.
Elicitū: euocarū. Repugnat
resistit. Siccāt dentibus artus: moru exccat. Mortem: venenum mortiferum.

PHARSALIAE

¶ **B**etulus: & quis anguis momorderit ex veneni gustu cognoscit. Morsus veneni
Superauerit: vicerit & trauerit milite. Squalentibus: serpētibz arenisq; horridis.
Bis positus duobus inq; mēsis Catonē illic errasse. Sed Strabo de Berenice loquē
tūq; de hac vrbe. M. Cato terrestri itinere syrtim pagrauit in dieb⁹. xxx. ducto decē
miliū hoīū exercitūq; in partes diuiso aquarū gratia. pfectus autē est pedibus p̄stū
& pfundā arenā. Phoebe: luna bis cōiuncta soli & bis opposita. Areniuagū: noua
sto verbis sic & omniū agū dicimus & mōriū agū. Surgēs fugiēsq; oriēs & occidēs
lāq; illis: s̄a desinebāt arenā & terra solidior cōtinue inueniebat. Reuertī: occurrere
priori s̄is. Tollere: tollebat.

Surgere: surgebat. Mapalia
pastorū casae: q̄ & magalia di
cunt. Culmo: stipulis em̄ re
cta erāt. Quāta dedit. Libye
ipsa q̄ntū leticig iniecit roma
nis cū p̄pexere crucifixos leo
nes. Mos est ei Aphroze leōes
crucifigere pcul ab yrbibus
vt alij abiterant: nā solēt in
senecta hominē appetere: vt
Pit. tradit. Sauros: magnos
& feroces. Leptis. s. minor
quod oppidū dixi supra esse i
libyphoenicū regione ap̄mi
norē syrtim. nā est altera lep
tis q̄ maior cognofat ap̄ syrti
mē maiore. Nymbis flāmisq;
carētē: tēperatā & sine nimio
frigore & estu sup̄q; tepidā
esse dixit. Caesar vt emathi.
Caesar post adeptā victoriā hi
duū in pharsalo cōmoratus ē
sacris intendēs exercitūq; e p̄
lio defessum recreās ibi thessa
los q̄ cū eo depugnauerāt libe
ros esse iussit. Atheniensibus
venā petētibus cōcessit. Ter
tia die orientem versus castra
mouēs fidē pōpelanē fugā p
sequit. Cū ad Hellepontū p
uenisset t̄remiū inopia sca
phis exercitū traducere cōpul
so & ad nauiganti Cassius cū
parte t̄remiū cōstitatus occurrit. & quanq; is tutō depugnare posset: tamen eius
foelicitate conterritus a triseme in scaphā ad eū p̄ manus descēdit: & venia impetrata
omnes illi t̄remes tradidit: vt scribit Appianus. Satisfatus: biduo em̄ ibi p̄māserat.
Proiecit pōdera curag: nam omnibus rebus relictis Pompeiū sibi psequendū existi
mavit: ne rursus copias cōparare altas & bellū renouare posset. Frustra: quia iam na
uigans longe aberat. Legens: persequens. Tendit in vndas: mare ingreditur.

Expuit: & cuius morsus superauerit anguis
Iam prōptum Psyllis vs̄ gustu nosse venenū 940
Hoc igitur melior tandē romana iuuentus
Auxilio: late squalentibus haeret in aruis
Bis positus phoebe flammis: bis luce recepta
Vidit areniuagū surgēs: fugiēsq; catonem
lāq; illis magis: atq; magis durefcere puluis 945
Coepit. & in terram libyae spissata reuerti
Iamq; pcul rarā nemoq; se tollere frondes
Surgere cōgesto nō culta mapalia culmo
Quāta dedit miseris melioris gaudia tenae
Cum primum sauros cōtra videre leones 950
Proxima leptis erat: cuius statione quietā
Exegere hyemē nimbis: flāmisq; carentem.
Caesar vt emathia satiatus clade recessit
Caetera curarū proiecit pondera: soli
Intentus genero: cuius vestigia frustra 955
Terris sparsa legēs: fama duce tēdit i vndas

LIBER NONVS.

¶ **T**hrescias fauces: helleponti angustias quae sunt contra troada. Notatū: celebre
vel infame. illic em̄ perijt Leander. Et eroas turres: id est Erus puellae: ad quam ex
Abydo Asia in sexton Europe oppidum Leander natabat. Nota est fabula. Eros sic
fit ab Ero: vt Inous ab Ino. Lachrymoso littore: quia mersum iuuenē flūctus in pu
ellā litrus deslendum impulit. Helle nepheleias: hoc est Nephelēs Athemantisq; tir
ellā litrus deslendum impulit. Helle nepheleias: hoc est Nephelēs Athemantisq; tir
ellā & soror Phryxi. Abiulit: nam quū prius vocaretur propontidis ostium ab ipsa
submersa hellepontos vocatum est. Non Asiam: inter Asiam & Europam nullibi
est angustius mare: quū ad Bizantium sit angustum septem stadiorū intervallo.

Fluctus: mare. Bizantion:
oppidum in Thracia: contra
quod est Calcedon in Asia o
streorum ferax. Propontis
serens euxinum: angustus flu
xus maris inter Euxinum &
Hellepontiū cis aquam poi
tici maris in quod nunq; re
fluit. Mirator famae: admi
rans famam rerū troianarū
& suae prolapiae. Sigaeas are
nas: troianum litus. Sigaeum
em̄ promōtorium est in Troy
ade sepulchro Achillis insigne
ibi & Sigaeū vrbs. Lege dra
bonem. Simoentis: fluminis
Troiani. Rhetion: orbem
in colle sitam. Rhoeteum pro
montoriū est: vbi Aiācis Te
lamonij sepulchrum spectaba
tur. Vmbra debentes vati
bus: sepulchra a poetis cele
brata. Vestigia muri Phoe
bei: signa & ambitū muri tro
iani Neptunus & Phoebe di
ficabunt: pacti certam cū Lao
medonte mercedem: sed ab eo
delusi habitant in ambitu.
Putres robore truci: corrupti
ligni: Aslaraci: proauī aneg
Lassa: veteri & consumpta.
Et sic ostendit euerfienis an
tiquitatem. Periere ruinae: nā
nec vestigia quādam ruinae
apparebant. Hefiones scopu
los. Hi duo sunt e regione Troiae in quibus Hefionē Laomedontis filiam cete marino
monstro expositam Hercules liberauit. Illud autē Neptunus perfidig Laomedontis ira
tus in Troianos immiserat: & post multos absumptos fors puellae obtigerat. Latē
res: semotas. vndā Simoentis in quibus Anchises cū Venere dea coiuit. Quo iudex
federit antro: id est antū quod habitauit Paris vbi trium deatū formam iudcauit.

Treiciaq; legit fauces: & amore notatum
Aequor: & Eroas lachrymoso littore turres
Qua pelago nomē nepheleias abiulit helle
Non asiā breuioris aquae determinat vs̄quā 960
Fluctus ab europa: quāuis bizantion arcto
Pōtus. & ostriferā dirimat calcedona cursu
Euxinumq; ferēs paruo ruat ore propontis
Sigaeasq; petit famae mirator arenas
Et Simoentis aquas: & grato nobile busto 965
Rhoetion. & multū debētes vati b⁹ vmbra.
Circuit exusta nomē memorabile troiae
Magnaq; Phoebei querit vestigia muri
Iam syluae steriles. & putres robore trunci
Aslaraci pressere domos: & templa deorū 970
Iam lassa radice tenent: ac tota teguntur
Pergama dumetis: etiam periere ruinae
Aspicit hesiones scopulos: syluasq; latētes
Anchisae thalamos: q̄ iudex federit antro

PHARSALIAE

Puer raptus: Ganymedes ab aliqua raptus in coelū. Quo vertice: quō montes
Oenone nais: nymphea quam Paris amavit. Luserit: paridi se indulserit. Saxū: mōs
Serpentē: labentem. In alto gramīne: in terrae tumulo herboſo. Securus: sine reli-
gionis respectu: erat em illi sepulchrū Hectoris. Sacri: sepulchri. omne em sepul-
chrum sacrum est. Hereas aras. i. Herci Iouis templum. Hereum antiquū phanum &
aedes iuxta imbrunſum amnem est: vt inquit Strabo. Festus vero ait Hereum Iouē
deum esse penetralem qui intra conspectū domus cuiusq; colebatur. O facer: horū
locorum memoriā ob Homerī poemata celebrem ætatemq; esse miratur: Cæsareq;
idem euenturū ex suo carmi-
ne pollicetur. O facer & ma-
gnus: o inuiolabile & magni-
ficum carmen. Omnia fato
eripis: nihil perinde sinis. Sic
Horatius inquit. Virtus & fa-
uor & lingua potentiū natū
diuitibus consecerat insulis.
Dignū laude virum musa ve-
rat mori coelo musa beat.
Nec tangere inuidia sacrae fa-
me: non inuidere alicui de per-
petua & incorruptibili fama
Smyrnei vatis Homeri: qu-
ex smyrna in minori Asia op-
pido fuit. Quāq; vt tradit
A. Gellius: septem vrbes cer-
rant de laude insignis Homeri
smyrna rhodos colophon Sa-
lamini Chirus Agros athenae
Pharsalia: hoc opus. Cespiti-
tis: terrae cū herbis euulsa.
Non irrita: sed grata dijs. Dñ
cinerū. Oratio sacrificantis Ce-
sa, qua successum in reliquis
præcatur: & Troiam instau-
raturū se pollicetur. Per deos
aut cinerū & aeneae intelligit
genios & penates: qui loca ip-
sa & mortuorum cineres ser-
uant: quosq; Aeneas in Italiā
vexit & Lucani & albæ cole-
bantur. Quos lares: quos pe-
nates. Et quosq; lucet in aris:
vestram dicit quæ igne in ex-
tincto colitur adhuc durante
illo quem Aeneas in latinum
inulit.

Vnde puer raptus coelo: quo vertice Nais

Luserit oenone: nullū est sine noīe saxum

Inscius in sicco serpentem puluere riuium

Transferat: qui xantus erat: securus in alto

Gramīe ponebat gressus: phryx īcola māes

Hectoreos calcare vetat: discussa iacebant

Saxa: nec vilius faciem seruantia sacri

Hereas monstrator ait nō respicis aras?

O facer: & magnus vatū labor omīa fato

Eripis. & populis donas mortalibus æuū

Inuidia sacrae cæsar nec tangere famæ

Nam si quid latij fas est pmittere musis

Quantū smyrnei durabūt vatis honores

Venturi me: teq; legent: Pharsalia nostra

Viuet & a nullo tenebris damnabitur æuo

Vt ducis impleuit visus veneranda vetustas

Erexit subitas congestu cespitis aras

Votaq; turiferos nō irrita fudit in ignes

Dñ cinerū phrygias colitis quicūq; ruinas

Aeneaeq; mei: quos nunc Lauinia sedes

Seruat. & alba lares: & quorū lucet in aris

Ignis adhuc phrygius: nulliq; aspecta viroq;

LIBER NONVS.

Pallas: passadiū q. Aeneas siue nautas a Diomede ad salentinos pteries accepit. ser-
uati id fuit Lauinij: inde Albæ vt imperij pignus: postremo Ro. translātū est: & in
Vestæ templo seruabatur: quo incenso. L. Metellus pōt. max. vix cū sui periculo eri-
puit. Abstruso: secreto. In sede priorī: i antiq; vībe vestra. Grata vice: grato officio
ita em vt phryges vībes in laio ædificauerunt: sic latini in Phrygia instaurabūt. Ro-
mana: rō. manu erecta. Coris: ventis. Vrgente. pcella: ipellente vi venti. Iliacas
pensare moras: redimere morā quā apud Iliū fecerat: nā supato helleſpōte ionis & eo-
lij & cæteris nationibus minorē Asiā incolentibus. cū audisset Pō. in ægyptū ptran-
sisset rhodū puenit: & rhodio
rū trēmibus sumptis sub ve-
spera cursum mouit: nullū iter
aperiens. Inde Alexandriā ver-
sus velis expositis tribus die-
bus Alexandriā puenit. Appia
nus auctor est in Cæ. cōmēta-
rijs: eum accepisse decem na-
ues lōgas rhodiorū. Potentē:
sunt em illic latissima & potē-
tissima regna. Pelago spu.
saxa em illisa fluctib; spumā
emittūt. Septima: ex q troia
discesserat. nā Rhodo Alexan-
driā triduo puenit. Laxātes
lētate sed cōtinuo impellēte.
Flāmis pha. igne nocturno q
nautis apparet e Pharo Alexā-
driæ. Texit lāpa. obscurauit
ignē phari. Aqs tuas: portū
Alexandrie in cuius littore cū
esset ingēs tumultus: & clamor
ad terrā noluit puenire donec
a ministris regis benigne sus-
cepit: est: cū rex morā circa
casū adhucageret. Satelles:
Theodorus rhetorchius q p-
ceptor Ptolemei fuit: quēq;
postea Casius i cruce suspēdit
vt ait Appia. Donare. caput
Pō. Proiectus: cymba. Cō-
mēdat cri. laudat scelus patra-
tū. Terrarū. Satelles aperies
Cæsari mortē pō. & multos la-
bores militiæ ægyptū caput
Pō. & pētiū qd; p eo p solui-
set donare se dicēs: et multa cō-
futās: siue pbet cedē siue ipro-
bet oīno Cæsare Ptolemēo de-
bere cōcludit. Secure: tute. nā

Pallas in abstruso pignus memorabile tēplo

Gentis luleæ vestris clarissimis aris

Dat pia thura nepos: & nos in sede priorī

1000. Rite vocat: date foelices in cætera cursus

Restituā populos: grata vice moenia reddēt

ausonide phrygib; romanaq; ppgama surgēt

Sic fatus repetit classes: & tota secundis

Vela dedit coris: auidusq; vrgente procella

1005. Iliacas pensare moras: asiāq; potentem

Præuehitur: pelagoq; rhodō spumate reliqt

Septia nox zephyro nunq; laxate rudētes

Obstendit pharijs ægyptia littora flammis

Sed prius orta dies nocturnā lampada textit

1010. Quā turtas intraret aquas: ibi plena tumultu

Littora: & incerto turbatas murmure voces

Accipit: ac dubijs veritus se credere regnis

Abstiniuit tellure rates: sed dira satelles

Regis dona ferens mediū puectus in equorū

1015. Colla gerit Magni phario velamine tecta

Ac prius infanda cōmēdat crimina voce

Terrarū domitor romana maxie gentis

Et qd' adhuc nescis genero secure pempto

audisset Pō. in ægyptū ptran-
sisset rhodū puenit: & rhodio
rū trēmibus sumptis sub ve-
spera cursum mouit: nullū iter
aperiens. Inde Alexandriā ver-
sus velis expositis tribus die-
bus Alexandriā puenit. Appia
nus auctor est in Cæ. cōmēta-
rijs: eum accepisse decem na-
ues lōgas rhodiorū. Potentē:
sunt em illic latissima & potē-
tissima regna. Pelago spu.
saxa em illisa fluctib; spumā
emittūt. Septima: ex q troia
discesserat. nā Rhodo Alexan-
driā triduo puenit. Laxātes
lētate sed cōtinuo impellēte.
Flāmis pha. igne nocturno q
nautis apparet e Pharo Alexā-
driæ. Texit lāpa. obscurauit
ignē phari. Aqs tuas: portū
Alexandrie in cuius littore cū
esset ingēs tumultus: & clamor
ad terrā noluit puenire donec
a ministris regis benigne sus-
cepit: est: cū rex morā circa
casū adhucageret. Satelles:
Theodorus rhetorchius q p-
ceptor Ptolemei fuit: quēq;
postea Casius i cruce suspēdit
vt ait Appia. Donare. caput
Pō. Proiectus: cymba. Cō-
mēdat cri. laudat scelus patra-
tū. Terrarū. Satelles aperies
Cæsari mortē pō. & multos la-
bores militiæ ægyptū caput
Pō. & pētiū qd; p eo p solui-
set donare se dicēs: et multa cō-
futās: siue pbet cedē siue ipro-
bet oīno Cæsare Ptolemēo de-
bere cōcludit. Secure: tute. nā

PHARSALIAE

Securus est qui rei curam nō habet. Tutus qui ledi non potest. Exhibet: liberaliter erogat. Absenti: tibi. Emimus: conciliamus. Hoc totum foedus: hanc tota amicitia & concordia firmata est morte Pompeii. Cruores: vulneribus & caede militum. Regna phari: Alexandria. Ius gurgitis Nilaci: potestate vniuersae aegypti quae Nilo abluitur. Quicquid dares: omne precium quod persolueris. Dignūq; clientem: crede te dignum ducem & patronum eius cui tantū iuris fortuna in tuum dederit inimicū. Nec vile putaris: immo non aduersa rei facilitate plurimifacere debes: quia hospitem & benemeritū interemimus. Feram: dicā. Nomina: an pietate in te: an beneficiū: an officium appellare velis. vel vide quo nomine id mundus appellat. Si scelus est: si scelus appellabis. Quod scelus hoc nō ipse facis: quia tibi id praeripuit. Caput: Pompeii. Habitus: qualitatē. Non dānauit: non detestatus est. Avertitq; oculos: sed libenter aspexit. Haesit: firmavit se. Fidem: veritatem & credulitatē. Iam bonus esse socer: iam bonum socerum imitari. Non sponte: sed cū conatu & arte. quāq; Valerius maximus ait. Ut em Cae. aspexit oblitus hosti soceri vultum induit: ac Pom. in proprias tum etiam filiae lacrymas reddit. Caput etiam plurimis ac preciosis odoribus cremandum curauit. Destruit meritum in mane: ostendit se offensum non promeritum a Ptolemaeo.

Rex tibi Pellaeus terrae: pelagicq; labores
Donat: & emathijs quod solum defuit armis
Exhibet. absenti bellum ciuile peractum est
Thessalicas magnus quereis reparare ruinas
Ense iacet nostro: tanto te pignore Caesar
Emimus hoc tecū percussum ē sanguine fedus
Accipe regna phari nullo quesita cruore
Accipe Nilaci ius gurgitis: accipe quicquid
Pro magni ceruice dares: dignūq; clientem
Castris crede tuis: cui tantum fata licere
In generū voluere tuū: nec vile putaris
Hoc meritū nobis facili quod caede pactum ē.
Hospes auitus erat: depulso sceptrā parenti
Reddiderat. quod plura ferā: tu nota tanto
Inuenies operi. vel famā consule mundi
Si scelus est: plus te nobis debere fateris
Quod scelus hoc nō ipse facis sic fatus optū
Detexit: tenuitq; caput: iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris.
Nō primo caesar damnauit munera visu
Avertitq; oculos: vultus dum crederet: haesit.
Vtq; fidem vidit sceleris: tutumq; putauit
Iā bonū esse socer: lacrimas nō sponte cadentes
Effudit: gemitusq; expressit pectore lato
Non aliter manifesta putas abscondere mentis
gaudia: quā lacrymis meritūq; imane tyrāni
Destruit: & generi mauult lugere reuulsum

LIBER NONVS.

Qua debere: qua obligatus esse Ptolemaeo. Qui duro: A repugnanti & a maiori
cū ficti doloris arguit. Duro: crudeli & immoto ad cōmiserationē. Membra senatus
senatores. Vni tibi: quū illi quā plurimi fuerint. & est ironia. Huncine: a repugnanti
argumentat. nā si desistere volebat cur oppugnauit: si oppugnauit iniulte cur desistit? Scelerato Marte: impio Marte.
Non mixti foedera tangūt te generis: nō moueris causa affinitatis. Moerere: vere dolore
Neposq; foetū immaturā intelligit: quē iulia coacta est ceruice: vili Pompeii. veste cruenta. ut diximus libro primo. Castris: exercitui. Tāgeris inuidia tyrāni: inuides Ptolemaeo: malles enim Pompeiū occidisse
In viscera: in corpus. Perisse vindictā: quod videri non potest. Raptūq; ex iure: subraptū ex potestate. Impetus: stimulus. A vera longe pietate recessit: nō fuit pietas et gratia
Scilicet instat & vrget cōfirmādo quod dixit. nā nō ideo persequit Pompeiū terra & mari ut ipsum seruet. Rapta arbitrio erepta praetati tui: ne aut eam in ferre aut ignorare posses. Quia ma. remi. quā magnā dedecoris culpā remouit fortuna a senatu atq; Pompeio. quibus fuisse summi dedecus: si Pompeiū C. vilita donasset. Tristis: aduersa.
Perfida: quā hoc fuit tibi infida & fallax. Fido: apparet
Aufer ab al. Plutar. inquit C. farē p summū fastidiū avertit se Theodorū: quū caput Pompeii ferret. Accepit autem anulo multas lacrymas effudisse. Funesta: funere maculata. Pompeii de Cae. vestrū me. scē. magis Caesarē quā Pompeiū. hoc scelere offendistis. nam dare salutē cui nō possumus. Vnica praemia: solum munus. Victis donare salutem. appositio est.

Qua debere caput: qui duro mēbra senatus
Calcarat vultu. qui sicco lumine campos
Viderat emathios: vni tibi magne negare
Non audet gemitus. o sors durissima fati
Huncine tu caesar scelerato Marte petisti
Qui tibi flendus erat: nō mixti foedera tangūt
Te generis: nec nata iubet moerere: neposq;
Credis apud populos Pompeii nomē amātes
Hoc castris prodesse tuis: fortasse tyranni
Tangeris inuidia: capricq; in viscera magni
Hoc alijs licuisse doles: quererisq; perisse
Vindictam belli: raptumq; ex iure superbi
Victoris generū: quisquis te flere coegit
Impetus: a vera longe pietate recessit
Scilicet hoc anio terras: atq; aquora lustras:
Nec vbi suppressus pereat gener: o bñ rapta
Arbitrio mors ista tuo: quā magna remisit
Crimina romano tristis fortuna pudori
Quod te nō passa est misereri perfida magni
Viuentis: nec nō his fallere vocibus audes
Acquirisq; fidem simulati fronte doloris
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui: peius de Caesare vestrum
Quā de pompeio meruit scelus vnica belli
Praemia ciuilis victis donare salutem

PHARSALIAE

Quod si phario: sed si foris
rem odio non haberet sororis
caput pro Pompeij capite red
dere potuisssem: verum quia
odit afficerem gaudio. Quo
meruit: aptum meritum. Ta
litam ingrato. Secreta pri
uata. Fecimus ius pelleo gla
dio: dedimus potentiam Pto
lemei crudelitati nostra victo
ria: & ut liceret hoc in Pom
peium effectimus. Non tulle
ram. A maiori argumenta:
qui enim Pompeium socium
non patiebatur minus ferret
Ptolemæum. Miscuimus
gentes: commissimus & certa
uimus. Duorum: diuersos
dominorū. Vertissem: pro
ras latias: fugissem hinc ingt
horrore sceleris: sed ne videar
timuisse prohibeor. Nobis
quoque: me etiā non aliter trū
cassetis nisi vicissem. For
tuna: victoria. Maiore pro
fecto: maius periculum nobis
imminuit quā putaremus. Nā
non tantum exilium & Pom
pe. & Ro. timēda erat: sed etiā
Ptolemeus. Poena fugæ: erat
puniturus fugam. Annis:
adoleſcentiæ eius. Dona
mus nefas: ignoscimus. Nil
venia plus posse dari: nullum
maius premium accipere pos
se quā veniam. Sed nō vtrū
mina: sed non solum ut mo
numenta scelerum obruatis:
sed etiam ut ipsum honore af
ficiatis. Iusto: conuenienti.
Sparſis manib⁹: diuiso cor
pori.

Perdidimus: quod si Phario germana tyrannus
Non iniussa foret potuisssem reddere regi.
Quod meruit: fratrique tuū p munere tali
Misisssem Cleopatra caput: secreta quod arma
Mouit. & inseruit nostro sua tela labori.
Ergo in thessalicis Pellæo fecimus aruis
Ius gladio: vestris quesita licentia regnis.
Non tulerā magnū mecū romana regentē
Te Ptolemæe feram: frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes si quæ est hoc orbe potestas
Altera: qua cæsar: si tellus vlla duorum est
Vertissem latias a vestro littore proras
Famæ cura vetat ne nō damnasſe cruentam
Sed videar timuisse Phario: nec fallere vos me
Credite victorē: nobis quoque tale paratum
Littoris hospitium: ne sic mea colla geratur
Thessaliæ fortuna facit: maiore profecto
Quā metui poterat discrimine gessim⁹ arma
Exilium: generique minas: romamque timebam
Pena fuge Ptolemæus erat. sed parcim⁹ anis
Donamusque nefas. sciat hac p cæde tyrānus
Nil venia plus posse dari. vos condita busto
Tanti colla ducis sed nō ut crimina tantum
Vestra tegat tellus iusto date thura sepulcro
Et placate caput cineresque in littore fusos
Colligite: atque vnā sparſis date manib⁹ vnā
Sentiat aduentū soceri: vocesque querentis

LIBER NONVS.

Audiat vmbra piās: dū nobis oīa præfert
Dum vitam phario mauult debere clienti
Læta dies rapta est populis: cōcordia mūdo
Nostra perit: caruere deis mea vota secūdis.
Ut te cōplexus positus foelicibus armis
Affectus abs te veteres: vitamque rogare
Magne tuā: dignaque satis mercede laboris
Contentus par esse tibi: tunc pace fideli
Feciſsem: ut victus posses ignoscere diuis
Feciſſes ut roma mihi: nec talia fatus
Inuenit fletus comitū nee turba querenti
Credidit: abscondit gemitus: & pectora læta
Frōte tegit: hilaresque nefas spectare cruentū
O bona libertas cū cæsar lugeat: audent.

Slo. Sulpitij argumentum in
Decimum Lucani librum.

IN decimo intrepide victor per templa
vagatus.

Admittit regem cleopatraque supplicat ipsi
Pax sit & imenso celebrat cōuiuia sumpto
Ostentatur opes consultus achoreus ortus
Nile tuos aperit cursusque: photinus achillā
Ductorē in latū mittit: qui pugnat ab alta
Obsessus cū rege domo noctuque per æquor
Classe phario vect⁹ metuēs se imittit i vndas

Dum perfert: dum mihi nō
confidit. Læta dies: qua exul
tasse nt de concordia nostra:
Perit mundo: in mundi dam
num extincta est. Foelicibus
victoribus. Affectus. amo
re pristinum. Vitam tuā. ut
velles meo munere viuere.
Par. paris potestatis. Ignosce
re diuis posses. deis nō impu
tare. & eis non irasci quā vinci
te sinerint. Ut Roma mihi:
videlicet opera tua ignosceret
Comitē fletus: socii flendi.
nam ipsum simulare aduerte
bant. Abscondunt. dissimu
lant. Pectora. mentis dolorē
O bona libertas. ironia. qua
si diceret. O misera seruitus &
assentatrix. quæ non suis affe
ctibus sed tyrāni obtemperas
quancūq; dissentire ab eius vul
tu videaris.

PHARSALIAE

IO. SVLPI. VERV. IN LVCANI DECIMVM INTERPRETATIO:

UT primū. Cēsar iā nihil nec a Pompeio nec a Ptolemeo metuens Theodotū regis nunciū cōsecutus. quū primū a naui egressus est clamorē militū audit: quos rex in oppido præsidiū causa reliquerat: cōcursum ad se fieri videt quod fauces anteferrent: nam oīs multitudo maiestatem regiam minui prædicabat. Hoc se dato tumulto cōtinuis diebus: cū ex cōcursu multitudinis cōplures milites interficerent legiones sibi alias ex Asia adduci iussit: dissimulatoq; metu deoꝝ tempora & Alexandri & regū conitorū visit. Interim cōtrouersia regum ad se vt ad consule pti- nere existimans Ptolemeū & Cleopatram exercitus quos ha-

bebant dimittere iussit: & de cōtrouersia iure apud se disce- prare. Terras: littus. adhuc em in mari se continuerat. Colla: caput quod præferbat Theodotus. Pugnavit for- tuna ducis: certamen exortū est inter Cēsarē & ægyptios: fuitq; in dubio an Cēsar eos subiugaret: an ipsi Cēsarē ob- truncarent. Victoris: Cēsar- ris. Tua vmbra: nā tue mor- tis exemplo deterritus est: ca- uitq; ne idem sibi accideret. A sanguine: a cæde. Manes: mors. interpretatio est. Nec populus post te: nec vnuer- sus tecū exercitus perimere. Urbē parethoniā: Alexandriā ægyptiacā. sed Cacoziū est parethoniū em ciuitas est & portus ingens in ægypto qua draginta fere stadiis: quā alij armoniā vocāt: auctore Stra- bone. Securus: nihil iam me- tuēs & occisus. Nā (vt ait Ap- pianus) ociositate quandā ob- assistentiū paucitate simulare coepit: & ad se accedentes per- humane recipiebat: & urbem circūuectus pulchritudinem admirari visus est: & disputā- tibus philosophis astitit. Sua signa: fauces. Pignore sce- lis: capite Pompeij. Discor- dia sensit pectora: putabāt em regiam maiestatem imminui: nihilq; sibi conferre Pompeij mortem. Vetusti numi: hoc est Idis cuius templū vetustissimum esse Strabo tradit.

M. Annei Lucani Pharsaliae
Liber Decimus.

UT primum terras Pompeij col-
la secutus
Attigit: & diras calcauit Cēsar
arenas

Pugnauit fortuna ducis: fatumq; nocentis
Aegypti: regnū Lagi romana sub arma
Iret. an eriperet mundo memphiticus ensis
Victoris: victiq; caput: tua profuit vmbra
Magne. tui focerū rapuere a sanguine manes
Nec populus post te nilū romanus haberet
Inde Paretoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus
Sed fremitu vulgi fauces: & iura querētis
Inferri romana suis discordia sensit
Pectora & ancipites anīos: magnūq; periffa
Non sibi: tum vultu semp cælante timorē
Intrepidus superū sedes. & templa vetusti
Numinis antiquas macedum testantia vires

LIBER DECIMVS.

Nulla capis dulcedine: nā alia mente agitabat. In antrū effossum tumulis. i. in cō-
ditoriū Alexandri & regū ægyptioꝝ. Erat em circuitus quidā qd' auctore Strabone
corpus appellabāt. Nam Ptolemæus Lagi filius Alexandri corpus perdice abstulit: cū
id ex Babylone deferret: atq; huc diuerneret avaritia tractus vt ægyptū sibi vēdicaret
sed perit a militibus interceptus in insula deserta prius a Ptolemæo inclusus. q corpus
Alexandri Alexandriā detulit: eiq; parentauit: adhucq; ibi iacet: sed nequaquā in alueo
lo. Nā qui nunc vitreus est prius æreus erat. Ptolemæus em coccas illū rapuit. Ve-
fana proles Philippi. Alexander infans: nā Hāmonis se filiū finxerat: sedq; inebrians

Circuit. & nulla captus dulcedine rerum
Non auro: cultuq; deū: nō moenibus vrbis:
Effossum tumulis cupide descendit in antrū
Illic Pellæi proles vefana Philippi
Foelix prædo iacet terrarū: vindice fato
Raptus: sacratis totū spargenda per orbem
Membra viri posuere adytis: fortuna pepcit
Manibus. & regni durauit a d vltima fatum
Nam sibi libertas vnquā si redderet orbem
Ludibrio seruatus erat: non vtile mundo
Editus exemplum: terras tot posse sub vno
Esse viro. Macedum fines: latebrasq; suoz
Deseruit: victasq; patri despexit athenas
Perq; Asiæ populos fatis vrgentibus actus
Humana cū strage ruit: gladiumq; p omnes
Exegit gentes: ignotos miscuit amnes
Persarū euphraten. Indorū sanguine gangen.
Terrarū fatale malum. fulmenq; qd' omnes
Percuteret populos pariter: & sydus iniquū
Gentibus: oceano classes inferre parabat

missum. Sidus: pestilentia vi sideris orta: & coelestis quādam potentia Parabat
vt quæreret alios mundos.

furebat: & plures mūdōs ex-
pugnare optabat. Prædo: p-
donē appellat qd' populis iniu-
ste bella mouit subiugauitq;
eos. Fato vindice terrarū: mor-
te vltice subacti orbis. Mor-
tuus est em babylone veneno
ei i poculo subministrato a ca-
sandro filio Antipatris metuē-
tis ne mortē sibi machinaret.
Idq; factū est conscio Thesa-
lo medico: apud quē Alexan-
der comēlabat. Vis veneni qd'
stygis appellat tāta fuit vt nō
are nō ferro nō testa cōtineret
nec aliter ferri: nisi in equi vn-
gula potuerit: vt scribit Iusti-
nus. Pli. 10 li. xxx. inqt mule
Totū spargēda p orbē: quia
tori bellū ferens iniurius fuit.
Pepercit: quia eius ciuis non
est dissipatus: sed ad vltimos
ægypti reges est seruatus ille-
sus. Si redderet orbem sibi:
si mundus liberaretur. Lud-
brio: in ridiculum ludū nam
sparsus fuisset. Orbē: magnā
orbis partem. Non vtile mū-
do editus exemplū: natus ad
homines suo exemplo ambu-
lione & superbia inficiendos
& regni cupiditate. Latebras
secessus in quibus illustris nō
erat. Patri. Philippo qui su-
perauit athenienses. Miscuit
turbauit. Flumen: vhemēs
impetus cui nil resistit. Fata-
le: vel mortiferū: vel fato im-

PHARSALIAE

Flamma: æstus torridæ zonæ. Sterilis: desertæ & serpētibus squalidæ. Mundi deuexa: declinū mundū. Ambisset polos: iuisset a septentrionali polo ad antarcticū & antipodas: & ultimā æthyopiā vbi Nilus nascit peragrasset: sed vitæ secundo & tristissimo mortuus est. Hunc finē: hanc quietē. nā viuus nunq̃ vlli finī acq̃uieisset. Qui secū: q̃ eodē odio quo sibi mundi imperiū cōparauerat ipsum abstulit: nā nullū heredē totius reliquit imperij: sed suis p̃fectis tradidit diuidēdū. quippe p̃dica cui Alexāder moriēs tradiderat anulū: quēq̃ p̃cerū cōsensus sedatis seditionibus ducē elegerat. Quāq̃ Arideus Alexādrī frater creatus rex esset: & portio regni Posthumō alexādrī seruata: & Antipater Macedoniæ & Greciæ p̃positus esset: tū inter. xxiiij. principes diuisit puincias: priāq̃ Ptolemæo ægyptus obtigit. Totius fa. vniuersi regni & foelicitatis suæ. Lacerādas: suis p̃fectis diuidendas. Babylonē suā: vbi regiā cōstituerat a p̃his formidatus: quorū Babylon metropolis est. Proh pudor Indignat poeta q̃ plus Alexādrū partī timuerit q̃ Ro. Sa. tias: macedonū tela. methony mia est. Terrasq̃ p̃mam⁹ fla. post ter. no. i. dñamur terris q̃ sunt ad circulū æquinoctiale vbi notus est calidissimus & post quē tepidior est. Arfacidū dñō: parthorū regi. Nō fēlix: p̃niciosa. Pellæ: vrbis in Macedonia. Rex Ptolemæus quē Cæ. acciuerat vt exercitū dimitteret: & cū sorore corā se disceptaret. A gurgite nili pelusiaco: a Pelusio Nili ostio. Populi sedauerat iras: nā Phōtinus nutritus et eunuchus regis indignans eū ad dicendā causam euocari: adiutores q̃ dā noctu exercitum a Pelusio clā Alexandriā euocari: ei q̃ Achillā p̃fecerat: Cæ puis cū copijs extra vrbē dimicare disfidens milites in armis esse iussit: regēq̃ hortat⁹ vt ad Achillā legatos mitteret. illos cū p̃mū ociosos accepit regē vt in suā potestātē haberet effecit. & ideo eū pacis obsidē dicit poeta. Videbant igit⁹ emia iam tranquilla esse. Cleopatra: qua euocauerat Cæsarem: clam in regiā est inuecta.

Exteriore mari, nō illa flamma: nec vnde
Nec sterilis libyæ: nec syrtic⁹ obstat hāmō
Istet in occasus mundi deuexa secutus
Ambissetq̃ polos: nilumq̃ a fonte bibisset
Occurrit suprema dies, naturaq̃ solum
Hunc potuit finem vesano ponere regi
Qui secū inuidia: qua totum cœperat orbē
Abstulit imperium: nulloq̃ hærede relicto
Totius fati lacerandas prebuit vrbes
Sed cecidit babylone sua: parthoq̃ verēdus
Pro pudor eoi propius timuere sarissas
Quā nūc pila timēt ppli: licet vsq̃ sub arcē
Regnem⁹ zephiriq̃ domos terrasq̃ p̃mam⁹
Flagrātis post terga notū: cedamus in ortus
Arfacidum dñō: non felix Parthia crassus
Exigue secuta fuit prouincia Pelle
Iam pelusiaco veniens a gurgite Nili
Rex puer: imbellis populi sedauerat iras
Obside quo pacis Pellæa tutus, in aula
Cæsar erat: cū se parua cleopatra biremi

LIBER DECIMVS.

Custode: p̃fecto. Laxare: hoc est lentādū. nā (vt ait Plutarchus) Lembū ingres-
sa cū solo Appollodoro sub primis tenebris regiā adnauigauit: cūq̃ alio occultari pa-
cto nequiret: se intra culcitā. p̃tendit in longū quā loro circūligans Appollodorus in-
tro tulit ad Cæsare. Tectis
emathijs: domo Cæ. victoris
in emathia. Feralis erynnis:
pestifera furia. Malo roma.
multā em intulit calamitatē
& Cæsaris & Antonij tpe.
Argos: graciā p̃ synecdochē
Sparthana: helena. Furores
bella. Si fas: si licet dicere.
Sistro: tympano. Virg. de eo
dem loquēs ait: Patrio vocat
agmina sistro. Petit: syncope
aduexit em cū Antonio ægy-
ptio exercitū i Augustū octa-
uū. Canopo: egyptijs. Cg.
captiuo: de capto Augusto tri-
umphatura & sedē imperij in
ægypto cōstituta. Gurgite
Leucadio: in sinu ambracio
apud Leucadiā peninsulam:
quæ Neritus est appellata: vt
Plinius ait. Casus dubius: pe-
riculosus euentus an mūdus a
barbara fecmina possideret.
Ne quidē nostrat: etiā non ro.
qd̃ esset tollerabilius. Hoc
animi: hanc audaciam. Pro-
lemida: Cleopatrá actūs ē a
Ptolemæis. Quis tibi: Argu-
mentum a maiori ad minus.
Antonij: qui iunior & molli-
or eras. Hauserit ignes: captū
fuerit amore. Habitata: in q̃
versari videbatur vmbra Pō-
perij. Admisit Venerem curis
delinuit curas lasciuia. Par-
tus: filios vt Cæ. nam vitra
nouem menses illic est cōmo-
ratus: vt tradit Appianus.
Magni: cuius vxor tu fuisti.
Coalescere: crescere & colligi
Dependit: consumit. Dona-
re: Cleopatrá. Non sibi: sed
Cleopatrá.

Corrupto custode phari laxare catheras
Intulit emathijs ignaro cæsare tectis
Dedecus ægypti, latio feralis Erynnis
Romano nō casta malo: quātū ipulit Argos
Illiacaq̃ domos facie sparthana nocenti
Hesperios auxit tantū cleopatra furores
Terruit illa suo: si fas capitolia sistro
Et romana petit imbelli signa Canopo
Cæsare captiuo pharios ductura triumphos
Leucadioq̃ fuit dubius sub gurgite casus
An mūdū ne nra quidē matrona teneret
Hoc animi nox illa dedit: q̃ prima cubili
Miscuit incæstam ducibus Ptolemeida nris
Quis tibi vesani veniam nō donet amoris
Antonij: durū cum cæsaris hauserit ignes
Pectus: & in media rabie: medioq̃ furore
Et Pompeianis habitata manibus aula:
Sanguine thessalicæ cladis pfusus adulter
Admisit venerem curis: & miscuit armis
Illicitosq̃ toros, & nō ex coniuge partus
Proh pudor oblitus Magni: tibi Iulia fratre
Obscena de matre dedit: partesq̃ fugatus
Passus in extremis libyes coalescere regnis
Tempora Nilia turpis dependit amori
dū donare Pharo: dū nō sibi vincere mauult

PHARSALIAE

Quæ formæ confixa suæ. Cæ. astu culcitæ primū illectus: inde splendore formæ
& sermonis gratia vinctus est. Cōtra dolo ē: compitū habens & cū ornatu gerēs.
Dispersa: synecdoche. Quā decuit: q̄ decens & pulchra fuit. Si qua est: Cleopatra
a fratre eiecta supplicat Cæ. v. in regnū restituat: nā ex testamento patris ex æquo cū
fratre est hæres cōiunxq; fratris: atq; v. regīā in qua Photinus nō Ptolemæus regnat
tanto dedecore liberet obsecrat. Principio igit si beneficiū acceperit gratā fore se nōlli
cēt: exorditq; a benivolentia
& attentione. Est aut ordo:
O maxime Cæ. ego regina p
les clarissima Lagi pharis si
qua est nobilitas exul in æter
nū depulsa sceptris paternis cō
plectar pedes in tua & reliq;
Si qua est nobilitas: si est ali
cuius nobilitatis & gloriæ in
de orta esse. Fato: fortunæ &
dignitati. Aequū sydus: cō
lectis iusticia & potētia. Nō
vrbes: occurrūt his quæ obici
possent. Foemina: populi re
gnare nō patiēnt: imo inquit
consuevere parere foemina: cū
Ptolemæū patre eiecissent.
Sororē: meā natu maiore regi
nā constituerūt. Sūma ver
ba: testamētū. Perempti: nō
cēsi dicit sed morbo absumpti
Et thalami: coniugij. Puer
ipse sororē psequat me fratris
nō mariti affectu si est liber:
& licet p Photinū cui parer.
Photini: nutritij quē in odiū
& in contemptum adducit.
Affectus: voluntates. Enses
potentiā. Nil ipsa paterni: re
gnet solus modo regia tanto
dedecore liberet. Funesta ar
ma: morte Pompeij maculata
Tumores: superbiam. Mi
natur: inferendo in te arma.
Mūdo: quia alterius iussu pe
rire debuerat. Tibi: quia ab
illo meritum accepisti: & tibi
in eum prærepta potestas est
Facinus: audax factum &
scelus. Meritum: beneficium
in te. Negcōq; tē. frustra oras
ser: non em. fuisset cōmorus,

Quæ formæ cōfixa suæ cleopatra sine vllis
Tristis adit lacrymis simulatū cōpra dolorē
Quā decuit veluti laceros dispersa capillos
Et sic orsa loqui, si qua est o maxime cæsar
Nobilitas: pharij proles clarissima Lagi
Exul in æternū sceptris depulsa paternis
Si tua restituat veteri me dextera fato
Complectar regina pedes: tu gētibus æquū
Sydus ades nostris: nō vrbes prima tenebo
Foemina niliacas: nullo discrimine sexus
Reginā scit ferre Pharos: lege sūma pempti
Verba patris: qui iura mihi cōmunia regni
Et thalami cū fratre dedit, puer ipse sororē:
Si modo liber: amat: sed h3 sub iure photini
Affectus: ensesq; suos: nil ipsa paterni
Iuris habere peto: culpa/tantoq; pudore
Solue domū: remoue funesta satellitis arma
Et regē regnare iube: quātos ne tumores
Mente gerit famulus magni ceruice reuulsa
Iam tibi: sed procul hoc auertāt fata minat
Sat fuit indignū cæsar: mundoq; tibiq;
Pompeium facinus. meritūq; fuisse Photini
Nequicq; duras tentasset cæsaris aures

LIBER DECIMVS.

Vultus: venustas & forma quibus plus effect q; verbis. Perdrat: noue dixit. p
suasit. Exigit noctē: petit cōmunē lectulū noctis. Infandā: obsecrā. Iudice: Cæ
sare. qui iudex erat inter ipsam & fratrem. Pax vbi: facta pace cōiunū est institū. u.
Duci: Ptolemæo. Donis: quæ Cæsari dedit. Epulæ: cōuiuia. Luxus: nimia rerū
affluentia & copiam. Tumultu: strepitu & murmure ministrorū. In seculari roma
na. in annos romanorū. nā in ista secula sine talis luxus notitia præterierūt. Ipse loc
Regia inq; erat ornatior q̄ nūc sint templa romana: q̄ q̄to gras erit corruptior: tanq
nitiora ædificabit. Quod: q̄le. Laqueataq; tecta: laqueata tectorū. Diuitias pūū
magnū qd' declarat. Aurū
crallum: laminæ aureæ. Nec
summis. Parietes inq; interio
res nō marmoreis laminis sed
gēmeis incrustati erāt. Incrus
tare aut & crustare est sic la
minas marmoreas in pariete
affigere: vt totus esse marmo
reus videat. Opus vero tecto
riū dicit quū defa calce obdu
cit leuigatq; paries. Sūmis:
nā in summa parietis parte po
nunt. Stabat non seg. erecta
erat ad sustentandū pōdera.
Achates: gēma subalba: diuer
sorū colorū zonis distincta. a
quibus noia plurima accipit
primū in Sicilia sui nois Hæ
uio reperta est. auctore Plinio
Purpureusq; la. sardā intelli
git q̄ est gēma rubicūda in si
militudinē carnis. hæc onyx
iuncta sardonice efficit. Onyx
gēma est in qua cādor est vt
guis humani similitudine. onyx
em vnguis est. Hebenus: ar
bor indica & æthyops quam
æthyopes regibus plidis tri
buti vice pendūt: materia est
nigri coloris & odoris iucūdi
Mareotica: ægyptia a Mare
otide palude. Nō operit pos
stes: nō ornat hostia nec i par
uas tessellas diuisa attenuata

Vultus adest p̄cibus: faciesq; inca sta porat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem
Pax vbi pta duci: donisq; ingētib' empta est
Excepere epulæ tantarū gaudia rerum
Explicuitq; suos magno cleopatra tumultu
Nondum translatos romana in seclā lux
Ipse locus tēpli qd' vix corruptior ætas
Extruat: instar erat: laqueataq; tecta ferebāt
Diuitias: crallumq; trabes abscondērat aurū
Nec summis crustata dom'. sectisq; nitebat
Marmoribus stabatq; sibi nō segnis achates
Purpureusq; lapis: totaq; effusus in aula
Calcabatur onix: hebenus mareotica vastos
Non operit postes: sed stat. probore Nili
Auxiliū nō forma domus: ebur atria vestit
Et suffixa manu: foribus testudinis indæ
terga sedēt crebro mac'las distincta smaragdo
Fulget gēma toris: & iaspide fulua suppellex

est. Auxiliū: trabs tabula tibicen. Nō forma: nō ornamentū. Atria: ædificia circa
impluuiū. Et suffixa: ex reg mine testudinis vario & p̄cioso ostia & fores erāt orna
ta: ita vt in eis maculis haberēt smaragdos: quæ sunt gēme v̄ioris eximij oculisq; iu
cūdistimi. Testudinū putaminib' in laminas sectis ostia & lectos distribuitos. orna
bāt. qd' primū amilius Pollio Nerois t̄pib' inuenisse l̄tix scribit. Gēma: variaz gē
marū gēna. Toris: mēlis. Iaspis v̄nei & uassuccet: est purpurei coloris & varijs gēnis;

PHARSALIAE

Torus: mensa ubi accubaturi. Succo assyrio: purpura sericea. Strata: lecti ubi recubaturi. Tyrio: lana tincta apud Tyrum qui color est ardentior. Duxit lentum: colore. Nō vno ahenō: purpurā bis tinctam intelligit: q̄ auctore Plinio dibapha appellat. Plumata: in modū plumarū cōtexta. Ignea cocco: splendida est colore coccineo: q̄ est densior purpura. Coccū em̄ est Gallaciae rubens gramen nitore purpureū reddēs. Et & granū siccis eiusdē virtutis: q̄ & in Gallacia & alibi nascit: vt Plin. lib. xvi. tradit. Miscēdilia: fila diuersi coloris q̄ polimīta dicunt. Plī. ait. Colores diuersae picturae intexere Babylon maxime celebrauit & nomē imposuit: plurimis vero licijs texere q̄ Polimīta appellant. Alexandria instituit. Turbē famulū numer⁹. i. famuli multū nitent. Discolor hos: a colore grate forma & fortuna diuersitatē ostendit. Libycos: subnigros. In aruis rheni: in Germania. Sanguinis vsti: nigri coloris. Torta caput: in tortos habēs capillos, duplex synecdoche. Refugos: fursū inuersos. Iuuentus mollita ferro. i. eunuchi castrati & ef-foeminati. Execta virū: amputata genitalia. Fortior etas non castrata iuuentus tamen imberbis: vt sunt eunuchi. Reges: Ptolemæus & proceres propinqui eius. Maior potestas: maioris potestatis. Immodice fucata: nimis fucata illita. Fucus autē est linimentū quod mangonizat & decipit nitore occultans vitia corporis. Spolijs: gemmis & margaritis. Laborat: nam ei sunt oneri ornāmēta & vix illa sustinet. Perlucēt filo sydonio translucent serico tenui quod prius dense textum acu rarefactum erat: intelligitq̄ sydonem: hoc est tenuem illā purpuram. de qua Martialis ait: Cultus sydone non quotidiana. Quod nilotis acus: qd̄ acus aegyptia distinguēdo dissoluit: pecten apud Seres texēdo densauerat. Laxauit: lenitauit & rarefecit.

Hic torus: assyrio cuius ps maxima succo
Strata micat tyrio: quorū ps maxia lentū
Cocta diu: virus nō vno duxit ahenō
Pars auro plumata nitet: pars ignea cocco
Vt mos est pharijs miscendi litia telis (ster
Tūc famulae numer⁹ turbē: populusq̄ mini
Discolor hos sanguis: alios distinxerat aetas
Hæc libycos ps: tā flauos gerit altera crines
Vt nullas cæsar rheni se dicat in aruis
Tam rutilas vidisse comas: ps sanguis vsti
Torta caput: refugosq̄ gerēs a frōte capillos
Nec nō infelix ferro mollita iuuentus
Atq̄ execta virū: stat cōtra fortior aetas
Vix vlla fuscante tamen lanugine malas.
Discubere toris reges: maiorq̄ potestas
Cæsar: & immodice formā fucata nocentē
Nec sceptris cōtenta suis: nec fratre marito
Plena maris rubri spolijs: colloq̄ comisq̄
Diuitias cleopatra gerit: cultuq̄ laborat
Candida sydonio perlucēt pectora filo
Quod nilotis acus cōpressum pectine serū
Soluūt: & extenso laxauit stamina velo.

LIBER DECIMVS.

Dentibus hic niueis: illic mensae citreae eburneis pedibus sustinebant: fit autē ebur ex dentibus elephantis. Orbes: mēsas citreas. Ora: aspectū. Iuba: qui erat rex Mauritaniae: ex qua mensae citreae siue cedring pulcherrimae aduehūnt. Proh coecus. Cleopatra imprudentiae increpat q̄ Cæ. cui ad bella peragenda pecunia opus erat: diuitias ostentauit. Incendere mentē: ad inflāmandā eius cupiditatē qui vim posset inferre. Nō sit licet: vt profecto est. Pone duces priscos: non modo Cæsar: sed etiā veteres illi cōspicentissimi corrumperēt & cuperent tantū praeda Ro. inuehere. Recumbat: inhereat corrumpt. Consul sordidus. i. Quintius: quē nūcius ei afferens dictaturā nūtiū & arantē trans tyberim offendit. De quo Persius: Quē trepida ante boues dictaturā induxit vxor. Auro: aureis vasis. Nō mādāte fame: sed ad delicias. Deos: quas aegyptius p dijs colit. Chry stallus: gutturniū chrysalinum. Gēma: pocula gēmea Mareothidos: q̄ nascit i ma reothide regione aegypti liby ci. quā Virgil. in Georgi. celebrat. Sed paucis: sed natum apud Meroen insulā Nili in qua vinū in optimū saporē intra paucos annos decoquit. Senium: soporem & nitorem vereris vini. Coegēs spumare phalernū indomitum: coegēs feruere vinū potens. nā maximo solis aestu & vva et vinum decoquitur. Indomitum: cui⁹ vis aqua plurima nō extinguit. Sertas. hoc est: pactiles. nam sunt & sutiles: & quae ex solo ramulo fiunt. Nardo. Nardus frutex est principalis vnguentis graui & crassa radice: folio paruo densosq̄. Cacumina (vt ait Plinius) in aristas se spargunt: ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Nunq̄ fugiente. semper florente. Toto em̄ anno seruari intra arundi nem in sud stipite potest. Vel nunq̄ fugiente dixit. quia nū q̄ odorem amittit. Madenti. vnguentatæ.

145. Dentibus hic niueis. sectosq̄ atlantide sylua
Imposuerē orbes: quales ad cæsarē ora
Nec capto venere Iuba. proh cæcus & amēs
Ambitione furor: ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas: incendere mentem
150. Hospitis armati: nō sit licet ille nefando
Marte. paratus opes mundi quesisse ruina
Pone duces priscos: & noīa pauperis aui
Fabritios: curiosq̄ graues: hic ille recumbat
Sordidus etruscis abductus cōsul aratris
155. Optabit patriæ talem duxisse triumphum
Infudere apulas auro: qd̄ terra quod aer
Qd̄ pelagus: nilusq̄ dedit: qd̄ luxus inani
Ambitione furens toto quesitū in orbe
nō mādāte fame: multas volucresq̄: ferasq̄
160. Aegypti posuere deos: manibusq̄ ministrat
Niliacas crySTALLUS aquas: gēmeq̄ capaces
Exceperē merū: sed nō Mareotidos vuæ
Nobile sed paucis senium cui cōtulit annis
Indomitū Meroe cogēs spumare Phalernū
165. Accipiunt sertas nardo florente coronas
Et nunq̄ fugiente rosa: multūq̄ madenti

PHARSALIAE

Quod nondū euanuit aura. i. recens & nihil odoris amisit tractatione & coeli mī-
tatione. Cynamon: cynamū idem quod cynamomū: frutex duorū cubitorū altitudi-
ne nascit in aethyopia. nec metis nisi deo placato. Aera: odorem. Externæ terræ: nā
in ea natū est: & indicat in ægypto nasci. Amomū: frutex vitis labruscæ similis: in
palmi altitudinē folijs mali punici vnū pducit. Vicinæ messis: carpit enim in assy-
ria quæ nō longe distat ab ægypto. Recens: recenter nomen p aduerbio. Perdere in
vanū luxū consumere. Optat: vt iure diripere videat. Lassata: satiata. Achorea li-
nigerū: sacerdos ē linea veste indutū. Sacerdotes em ægyptij vestes ex lino xylino ge-
runt: quibus nullæ sunt in candore mollitie ve præferendæ: auctor est Plinius. Osa-
cris. Cæsar capta beniuolen-
tia orat Achoreū: vt quicquid
digna cognitu sunt i ægypto
pareat: & se astrologiæ & phi-
losophiæ studiosum pfectus
vt primū de ortu Nili qd sen-
tiat explicet. Deuote: deputa-
te. quia sacerdos. Arguit: in-
dicat & demonstrat. nam nō
tam diu vixisset nisi superis ef-
fes gratus. Non negleste: sed
chare. Primordia: originem
ægyptiorum. Edissere: elo-
quare. Ritus: sacrorum mo-
rem. Prode: manifesta. Vo-
lentes: cupidos. nā gloria sua
gaudent. Cecropium: ather-
niensem. a Cecrope rege. Plato
inter plurimas nationes quas
discendi gratia adiit: ægyptū
petiit. vbi a sacerdotibus mē-
phiticisq; varibus syderum
ortus cursus obitus: variasq;
potestates ac rerum diuinarū
occulta: numerorūq; insu-
per & mensurarum rationes
accepit. Dignior: tū quia cō-
sul & dominus rerum: tam
quia studiosus. Capacior ho-
stes: docitor contemplator.
Generi: Pompeio. Vestri: vt
vos viderem & alloquerer.
Plagis: regionibus. Vacui:
intentus fui.

Infudere comæ: qd nondum euanuit aura
Cinamon: externa nec perdidit aera terra
Aduectumq; recens vicinæ messis amomū
Discit opes cæsar spoliati perdere mundi
Et gessisse pudet genero cū paupere bellum
Et causas martis pharijs cū gentibus optat
Postq; æpū: bacchoq; modū lassata volup-
Imposuit: lōgis cæsar producere noctē (tas
Inchoat alloquijs: summaq; in sede iacentē
Linigerū placidis cōpellat Achorea dictis
O sacris deuote senex: quodq; arguit ætas
Nō negleste dcis: phariæ primordia gentis:
Terrarūq; situs: vulgiq; edissere mores
Et ritus: formasq; deū: quodcūq; metistis
Insculptū est adytis profer: nosciq; volentes
Prode deos: si cecropium sua sacra Platonē
Maiores docuere tui quis dignior vnquā
Hoc fuit auditu: mundi:q; capacior hospes:
Fama qdē generi Phariæ me duxit ad vrbes
Sed tamē & vestri. media inter prælia semp
Stellaz: coeliq; plagis: superisq; vacui

LIBER DECIMVS.

Eudoxi: ordinationi anni quam instituit Eudoxus mathematicus gnidius: qui hy-
meralogiā. i. deorū rationē accuratissime scripsit. & annū in Græcia ægyptiorū refor-
mauit. Meus annus: quē ipse a p. ro. constituā. Reformauit aut annū Sol gine astro-
logo adhibito mare ægyptiorū ex .ccc. lx. diebus quadrante: qui quinto quoq; anno
incipiente pficit vnū diem. & tollendi erroris eam intercalationē iniecit. Virtus. for-
titudo militaris. Amor veri. cupidus philosophandi. Fluuij causas latentes. id ē Nili
fontes. quorū. quāq; vt Plinius Solinusq; tradit in libris punicis esse inuentū &
scribere iuba eos oriri in monte inferioris Mauritanix. De Nili ortu late etiā Victru-
nius scribit. Relinquā. ma-
gnā eius noscendi cupiditatē
ostendit. Fas mihi. achoreus
prætermisiss cæteris quæ Cæ-
rogauit de vi syderū pauca p-
mūtēs de nilo qd sentiat dicit.
Prode. manifestare. Pro-
fatis. nostris sacris non inicia-
tis. Pietas. religio. Silere.
nō pandere & vulgare. Hoc
opus. hanc editionē. Notescere.
re. notas fieri. Sideribus. sol
luna inquit & quinq; errātes
q; cōtra mundi motū mouent
& eius tēperant celeritatē. di-
uerfas habēt potestates. Sy-
deribus. planetis. Moderant
fugā. tēperāt cursum. Occur-
runt. nā cōtra motū octauæ
spheræ ferunt. Tēpora anni.
q; ægyptijs (vt Diodo. memi-
nit) erāt tria. ver æstas hyems
Radijsq; po. astra ire v. solē
cæteri planetæ venerari viden-
tur vt regē. & cū ppius acces-
sere sunt in statione & fiūt re-
trogradi. Vnde sol moderator
reliquoq; dicit luminū. vt est
apud Cice. in. vi. de repu. qd
ipse cursus eorū recursusq; mo-
deratur certa definitione. Nā
spaciū certa definitio ē. ad quā
cū vnaq; erratica stella rece-
des a sole puenit tanq; vltra
phibeat accedere agi retro vi-
des. & rursus cū certā partē re-
cedendo contigerit ad directi cursus consuetā reuocat. ita solis vis & potestas motus
reliquoq; luminū cōstituta dimensione moderat. De hoc etiā Victru. lib. ix. disputat
Vicibus. crescendo & decrescendo. Tethyn terrena miscet. i. mare & aialia & plā-
tas turbat & moderat. Frigida saturno. Saturnus frigori & zonæ glaciali præest.

Nec meus Eudoxi vince fastibus annus
Sed cū tanta meo viuat sub pectore virtus
Tātus amor veri: nihil est qd noscere malim
Quā fluuij causas p secula tanta latentes
Ignorūq; caput: spes sit mihi certa videndi
Niliacos fontes: bellum ciuile relinquā
Finierat: cōtraq; sacer sic orsus achoreus
Fas mihi magnorū cæsar secreta parentum
Prodere ad hoc æui populis ignota p fanis
Sit pietas alijs miracula tanta silere
Ast ego cœlicolas gratū reor ire per omnes
Hoc opus: & sacras populis notescere leges
Syderibus q; sola fugā moderant Olympi:
Occurruntq; polo. diuersa potentia prima
Mundi lege data est: sol tēpora diuidit anni
Mutat nocte diem: radijsq; potentibus astra
Ire vetat: cursusq; vagos statione moratur
Luna suis vicibus tethyn terrenaq; miscet
Frigida saturno glacies: & zona niualis

PHARSALIAE

Mars in ventis & fortuita fulmina habet imperiū: Iuppiter temperiē affert. Venus generationis est dea. Mercurius totius humiditatis est dominus: qui cū peruenit ad cancri vltimū gradum: & vicinus est Syrio siue Caniculæ. & quando est in circulo meridiano: qui a septentrione in meridiē capricornū & cancrū interfecat: sub quo sunt fontes Nili: quibus quū Mercurius imminet Nilus inundat: nec ante æquinoctiū de crescere desinit. Hunc: Mercuriū. Syrius: stella in capite canis maioris qui oritur cū cancro: vt docet higinus. Circulus mutator anni: hoc est meridianus in quo sit solis cōuersio. nam per summum cœli a septentrione in meridiem tendens cancrū & capricornū quā sunt tropica diuidit. Aegoceron: capricornus. Cui: circulo qui capricornū cæterūque diuidit. Latet: ideo latet dixit quia ignorant. Dñs aquarū Mercurius. Igne: stella sua. Lunarib⁹: alia factis. Adest æstuat. Nō ante coar. nō pri⁹ reprimi incrementū: nō prius crescere desinit quā sit æquinoctiū autumnale. Vana fides eos refutat qui niuū solutiōe nilū augeri putant: qua in sententia videt & Lucretius esse qui ait: Ethæsijs aquilonū illuc pluias niuesque pelli. Arctos: regio frigida qualis sub arcto. Testis: argumēto est. Adde quod: præterea inquit oīs fluuius qui niue augeat primū sub vere crescere incipit: Nilus quoque nec ante ortū caniculæ incipit: nec æquinoctiū desinit. Tabes: solutiōe. Nec ripis aliam. nec decrescit & intra ripas se cōtinet. An canis ra. an ortū caniculæ qui est sole post primā partē leonis ingressio. Sub libra iur. ad differentiā vernalis æquinoctij dixit quod sit sub ariete. Leges aliæque: quæ hyeme crescunt cū ipse equus labat.

Cessit: habet vêtos: incertaque fulmīa maiors
Sub Ioue tēperies: & nunquā turbidus aer
At fecunda Venus cunctarū semina rerum
Possidet. imensæ cylleniū arbiter vndæ est
Hunc ubi pars cœli tenuit: quā mixta leonis
Sydera sunt cācro: rapidos qua sirius ignes
Exerit. & variū mutator circulus anni
Aegoceron. cancrūque tenet: cui subdita nili
Ora latet: quā cū dominus percussit aquarū
Igne supiecto: tunc Nilus fonte soluto
Exit. vt Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest: auctusque suos. nō ante coarctat
Quā nox æstiuas a sole receperit horas
Vana fides veterū nilo quod crescat in arua
Aethyopū prodesse niues. nō arctos in illis
Mōtibus aut boreas: testis tibi sole pusti
Ipse color populi: calidique vaporibus austru.
Adde quod omne caput fluuij quodcūque soluta
Præcipitat glacies: ingressio vere tumescit
Prima tabe niuis. Nilus neque suscitatur vndas
Ante canis radios: nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libra sub iudice phœbum
Inde etiam leges aliarum nescit aquarum
Nec tumet hybernus cū longe sole remoto

LIBER DECIMVS:

Officijs caret vnda suis: dare iussus iniquo
Temperiem cælo: medijs æstatibus exit
Sub torrente plaga: ne terras dissipet ignis
Nilus adest mūdo: cōtraque incensa leonis
Ora tumet: cancroque suam torrente syenem
Imploratus adest nec campos liberat vndis
Donec in autumnū declinet phœbus & ūbras
Extendat Meroe: quæ causas reddere possit
Sic iussit natura parens discurrere Nilum
Sic opus est mūdo. zephyrosque vana vetustas
His ascripsit aquis. quæ stata tēpora flatus
Continuūque dies: & in æra longa potestas
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
Trās notō: & fluuiū cogūt incubere nimbos
Vel quod aquas totiens rūpentis littora Nili
Assidue feriunt: coguntque resistere fluctus
Ille mora cursus: aduersique obijce ponti
Æstuat in cāpos: sunt qui spiramina terris
Esse putēt: magnosque cauæ cōpagis hyatus
Cōmeat hac penitus tacitis discursibus vnda
Frigore ab arctico mediū reuocata sub ætē
Cū phœbus pressit meroen: tellusque pusta
Illuc duxit aquas: trahit gangesque Padusque
Per tacitum mundi: tunc oīa flumina nilus
Vno fonte vomens: nō vno gurgite pfert.
Rumor ab Oceano: qui terras alligat oēs
teno. Rumor. scilicet. sunt qui nilū ab oceano dicāt oriri: & lōgo per terras cursu dulcescere.

Officijs caret vnda suis: cū oīs aquæ ripas egrediuntur: officiū eius est intra ripas se cōtinere. Iussus: a natura & deo. In quo cœlo: ferētis aeris: regiōi. Exit: inundat. Torrens plaga: æstuat regione. Ignis: incendium. Adest: subuenit. Tumet: insurgit ad leonis vī igneā reprimēdā quā ore videt efflare. Syenē suā quæ est ei subiecta vt diximus. Imploratus: exoptatus. Donec iau. vsque in æquinoctiū autumnale. Extēdat: pducatur cū antea aut nullas in meridiē aut breues habuerit. quo enim sol magis recedit a cācro: eo vmbra in syene & meroe sunt lōgiores. Zephyros: opinione aliā de eius incremento cōfutat. dicūt ei zephyros cōtinue flātes ad Nilū fōres nubes implere & cōtinuis pluuijs ipm augere vel cōtra hostia nili flādo & ipsi ipetū tumore pelagi: vt ait Lucretius arenæ cumulo retinēdo cogere exūdare donec cessauerint. Ascripsit: causā incrementi imputauit. Stata: firma et certa. Trās notō: quā nilus decurrit. Toties rūpēs lit. septē hostijs exeūtes i mare. Obice: oppositiōe. Æstuat: effluit. Sūt qui. aliq. p. cauernas terras aquas dicūt i meridiē & septētrione effluere: quā sol cū i cācro eas attrahit: & tellus arida ad se rapit. estque argumēto quod libi flumina decrescūt. Spiramina: canales. Hiatus ca. cō. cō. cauæ terræ cauernas. Pressit meroen: est in cācro. Duxit: traxit vi siccitatis. Trahit: in meridiē vna cū alijs. Oīa flumina. quæ per terræ secretos meatūs lucrapunt. Nō vno: sed septēno.

PHARSALIAE

¶ Exundate: in terras influen-
te. Mitescere: dulcescere.
Tractus: cursu & spacio. Nec
nō: sunt q̄ putēt ex oceanis aq̄s
a siderib; siccitate vberius attra-
ctis supabundantē partē refun-
di in Nilū. Pasci: alij & refici
Virgī. Cōuexat porus dū sy-
dera pascet. Quō sidera humo-
re pascant primo lib. ex Cice-
docuim⁹. Polū: sidera. Hūc
oceanū. Rapit: haurit. Tol-
lit: attrahit. Digerat aer: con-
sumat stellas ignis & vapor
aereus. Referūt: remittūt &
reddūt. Quasda. Aquarū in
quit alia oriunt forte: alie cer-
to iure a deo sūt emissae. Erū-
pere venis cōcussis: egredi ve-
nis & meatibus cōcussis vi-
vēt inclusi. Cōpage: densa
terra. Cū mundo coepisse: a
principio mūdi fuisse. Coer-
cer: gubernet. inter has aut Ni-
lū esse censet: cui de⁹ incremen-
ti legē hāc dedit. Pharijs: vt
sesoltri. Persis: vt Cābyse.
Tyrānis: vt Alexādro. Con-
ferre: tradere. Vincit: inueni-
ri em nō potuit. Adorat: diui-
nis honoribus venerat. Inui-
dit: inuidendo inuestigauit.
Lectos: certos inq̄sitores. Ca-
lentē: in torrida zona. Seso-
stris. Sesostris egypti rex totā
ethiopiā p̄meauit vsq; ad cin-
namomi regionē: & adhuc q̄
dā monumēta extāt ei: colūne
et epigrāmata. Cābyse q̄q; oc-
cupato egypto cū egyptijs i
Meroen vsq; p̄gressus est: &
nomē vrbj & insule ab illo im-
positū ferūt a meroe forore ibi
mortua. Alij ei⁹ vxorē fuisse
tradūt. Stra. ē autor. Et pha-
egyptū pagrauit vett⁹ cerui-
cibus regū: q̄q; curri dī
subiecisse. Cābyse q̄ pater Darij regis p̄fari fuit. Aeni lōgi: vt sunt Cymni i India

Exundante procul violentū erūpere nilum
Aequioreosq; sales longo mitescere tractu:
Nec nō oceano pasci: Phœbūq; Polumq;
Credimus hūc calidū tetigit cū brachia cæci
Sol rapit: atq; vnde plus: quā qd̄ digerat aer
Tollit: hoc noctes referūt: Nilosq; refundūt
Ast ego si tantā fas est mihi soluere litem
Quasda cæsar aq̄s post mundi sera peracti
Sæcula. concussis terrarū erumpere venis
Non id agente deo: quasda cōpage sub ipsa
Cum mundo coepisse reor: quas ille creator
Atq; opifex rerum certo sub iure coeret.
Quæ tibi noscendi Nilū Romanæ cupido ē
Hec Pharijs: Persisq; fuit: macedūq; tyrānis
Nullaq; nō ætas noluit conferre futuris
Notitiam: sed vincit adhuc natura latendi.
Sūmus alexāder regū quē memphis adorat
Inuidit Nilo. misitq; per vltima terræ
Aethyopū lectos: illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit: nilum videre calentem
Venit ad occasū: mūdīq; extrema sesoltris
Et Pharijs cur sus regnū ceruicibus agit
Ante tñ vestros amnes: rhodanūq; padūq;
Quā nilum de fonte bibit. vesanus in ortus
Cambyse longi populos peruenit ad æui
Defectusq; epulis: & pastus cæde suorum
Lata comis habet: q̄ quāuis arbore multa

LIBER DECIMVS.

& qui habitant in insulis fortunatis. Suorum: comitū. ¶ Nō fabula mēdax. vulga-
tus sermo nō mentis. Suo: nativo. Tua flumina p̄dā: attentū facit auditorē tantū
se archanū aperire pollicitus. Medio cōsurgis ab axe: a meridie Nilū oriri ex monte
lunē q̄ in geminas paludes solutas niues effundit. p̄dit Ptolemus. Victruus vero
in Mauritania ex mōte Atlante & appellari dirim q̄ ortus ex septentrionali regiōe pro-
gredit p̄ occidentē ad lacū heptagonū: & mutuo noīe dicī agger. Deinde ex lacu hep-
tagono sub mōte desertos sub
terfluēs p̄ meridiana loca ma-
nat: & influit in paludē q̄ ap-
pellat circūcingit me-
roen qd̄ est æthyopū meridia-
narū regnū: ab hisq; paludib;
se circūagens p̄ flumina Baseā
Sobā & Astobā: & alia plu-
ra puenit ad Cataractā: ab eo
q; se præcipitans p̄ septentrio-
nalē puenit inter elephantida
& Syenē Thebaicosq; in egypti
p̄tū campos: & ibi Nilus ap-
pellat. Sic Victruus q̄ oīno
cū poeta Plinioq; nō cōuenit
Poeta de subterraneo eius me-
atu aliquot diertū itinere nihil
dicit. Booten: arctophylacē
Aequus: benignus. Primi:
apud eos em̄ primū apparet.
Hi: idem Seres qui primi te-
cernunt. Feris: præterlabris
Alieno: alibi orto. Caput:
fontes tuos. Parū: nascentem.
Signū: gremiū & lacus
tuos. Consurgere in solstitijs:
crescere in solstitio estiuo
Aliena bruma: ob hyemem
quæ est ad ortū tuum crescit
apud nos æstu. Efferre: emit-
tere. Per vtrosq; polos: per
terram quæ vergit ad vtrosq;
polum. Hinc. apud nos. Il-
lic. apud antarcticos. Rupto
gurgite. diuiso fluuiō & circū-
data Meroe insula quæ habet
in longitudine stadia tria mil-
lia. in latitudine mille. Co-
mis. frondibus. illic em̄ nascit
Quæ. Meroe.

Ignoto te Nile redit: nō fabula mendax
Ausu loqui de fonte tuo est: vbiq; videris
Queris: & nulli cōtingit gloria genti
Vt nilo sit lata suo: tua flumina prodam
Quæ deus vnda cælator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit: medio cōsurgis ab axe
Ausus in ardentē ripas attollere cancrum
In borean is rectus aquis: mediūq; booten
Cursus in occasum flexus torquet: & ortus
Nūc arabū poplis libycis: nūc equus arenis
Teq; vident primi: quærūt tñ hi quoq; seres
Aethyopumq; feris alieno gurgite campos:
Et te terrarū nescit cui debeat orbis.
Arcanū natura caput nō prodidit vlli
Nec licuit populis parū te Nile videre
Amouitq; sinus: & gentes maluit ortus
Mirari: quā nosse tuos: consurgere in ipsis
Ius tibi solstitijs: aliena crescere bruma
Atq; hyemes efferre tuas: soliq; vagari
Cōcessum p̄ vtrosq; polos. hic querit ortus:
Illic finis aquæ: late tibi gurgite rupto
Ambitū nigris Meroe fecunda colonis
Lata comis habet: q̄ quāuis arbore multa

PHARSALIAE

¶ Aestate: æstius solis in meridie æstus. Sūt em̄ illic vimbæ ppēdicularēs. Linea tā rectū. i. tā recta linea subiacet leoni. Plagas phœbi: torridā zonā. Dānū: diminutū onē. Metiris: tanq̄ metiedo pcurris in aluēū vnū. Spargēs: egrediens. Multifi-

Reuocat: colligit. Phylæ: Phyle siue pile sunt vrbes in ter æthyopes & egyptios interpretantq̄ portæ inter vtrosq̄: & ideo dixit claustra. Co-
mercia: vicinitas & cōmixtio Rubro: mari. Mollis lap. a. lenis cursus ipellit. Lene: leniter. Toras iras: totū impetū & celeritatē. Sed cū lap. cū tuū cursū incipis p̄cipitare. Abrupta via: viæ p̄cipites. Cataractæ: asperæ descēsiōes. & ea loca indicat q̄ Cataduppa appellant. quorū incolę: vt ait Cice. sensu audiēdi carēt. Eadē Pl. his verbis indicat. Postremo inclusus mōtibus: nec alibi torrentior velt⁹ aq̄s p̄perantib⁹ ad locū æthyopū q̄ Cataduppi vocat: nouissimō cataraçte inter occurrentes scopulos nō fluere imenso fragore credit: sed ruere. aut significat idē quod collido & pcurio cū sonitu. & q̄ a nobis Cataracta & virili gñe Cataractes a græcis dicūt. Vetitis: prohibitis libere fluere. Inuictis: qui retinere non possunt. Lacessis spuma: im mittis em̄ in coelū spumā ternuem. Albescit: canus & spumolus efficitur. Abaton: infulam ad quā oblimi papyri q̄ copiam accessus est difficilimus: & ideo inaccessibleis interpretat. Venas: fontē & originē. Quod: quia. Tumoris exundationis aquæ. Hinc: a sinistra & dextra. Te inundationem tuam. Alta: profunda. Molibus receptis: altis ripis resumptis.

Frondeat æstatē nulla sibi mitigat vmbra
Linea tam rectum mundi ferit ille leonem
Inde plagas phœbi damnū nō passus aquarū
Pregueheris: sterileq̄ diu metiris arenas
Nunc oēs vnū vires collectus in amnem
Nūc vagus. et spargēs facili tibi cedere ripā
rursus multifidas reuocat piger aluē vndas
Qua dirimūt arabū populis ægyptia rura
Regni claustra filæ. mox te deserta secantē
Qua dirimūt nostrū rubro comercia pōtū
Mollis lapsus agit. quis te tam lene fluentē
Moturum totas violenti gurgitis iras
Nile putet: sed cum lapsus abrupta viarū
Excepere tuos: & præcipites cataractæ
Ac nusq̄ vetitis vllas obsistere cautes
Indignaris aquis: spuma tunc astra lacessis
cūcta tremūt vndis: ac mltō murmure mōtū
Spumens inuictis canescit fluctibus amnis
Hic abato quā nra vocat venerāda vetustas
Terra potēs: primos sentit pculsa tumultus
Et scopuli: placuit fluuij quos dicere venas
Qd̄ manifesta noui primū dāt signa tumorū
Hinc mōtes natura vagis circumdedit vndis
Qui libyæ te Nile negent: q̄s inter in alta
It cōualle iacens iam molibus vnda receptis

LIBER DECIMVS.

Lucifer a casia prospexit rupe: diemq̄
Misit in ægyptū primo q̄q̄ sole calentem
Cū pcula muris acies nō sparsa maniplis
Nec vaga cōspicit: sed iustos q̄lis ad hostes
Recta fronte venit: passuri communis arma
Laturiq̄ ruunt: at cæsar moenibus vrbis
Diffusus: foribus clausæ se protegit aula
Degeneres passus latebras: nec tota vacabat
Regia compresso: minima collegerat arma
Parte domus: tangunt anios: iræq̄ metusq̄
Et timet incursus: indignaturq̄ timere
Sic fremit i puis fera nobilis abdita claustris
Et frangit rabidos p̄morsu carcere dentes
nec secus i siculis fureret tura flāma cauernis
Obstrueret summā si q̄s tibi mulciber ætnā
Audax thessalici: qui nuper rupæ subgemi
Hesperia cunctos procures: aciemq̄ senatus
Pompeiumq̄ ducē causa spectare vetante
Non timuit: fatumq̄ sibi promisit iniquū
Expauit seruire nefas: intraq̄ penates
Obruitur telis: quē non violasset Alanus
Non scita: nō fixo: q̄ ludit i hospite maurus
Hic cui romani spacium nō sufficit orbis
Parua regna putat tyrijs cū gadibus Indos
Ceu puer imbellis: ceu captis scemia muris
Querit tua domus: spem vitæ i limie clauso
ne quarti libri. Querit tua domus. abdit se in munitiorem partem.

¶ Lucifer a Casia: sub aurorā Achilles cū instructo exercitu Alexandriā venit. Casius aut̄ mons pcul Alexandrij imminet ad orientē. Prospexit: apparuit. Primo q̄q̄ so. etiā in ipso ortu feruente. Nō sparsa: sed collecta instructa. Iustos: veros. & quibus ad hostile odiū nihil deest & inter quos æque decertandi est causa. Is em̄ pprie hostis dicit. Passuri laturiq̄ ar. i. pugnaturi. At Cæsar. Achilles paucitatē militū Cæ. despiciēs decubabat Alexandriā & oppidi partē quā Cæ. cū militibus tenebat. Primoq̄ iperu domū eius irrūpere conatus est. Sed Cæ. dispositis p viā cohortibus imperū eius sustinuit. Moenibus vrbis diffusus: diffidēs in vrbe manere in regiā se recepit. Nec tota vacabat: nec totā regiā sub sua potestate tenebat: tū penuria militū: tū regiæ laxitate. Fera nobis. leo in cauea clausus. Carcere cæcellis & claustris. Nec sec⁹ Hec similitudo ad indignationē tm̄ illa ad vires & irā refert. Obstrueret sū. ætnā: occluderet os vaporariū. Audax: ob p̄teritā audaciā p̄sentē metū mirat. Causa spe. vetā. cū iniquā causā haberet quā dñs bene sperare nō posset. Fatū iniquū: iniustā victoriā. Seruire ne. achillæ pugnā. Alanus: Scythiæ pp̄s ferox. Scythia. reliq̄ scythiæ ppli. specie ei p̄posuit gñi. Qui lu. q̄ plurū sagittis figit. Indos cū ga. q̄q̄ est ab oriēte in occidentē ad gades vsq̄: quā ciuitatē in mari gaditani insula tyrij cōdidere: vt Plinius tradit in finē quarti libri. Querit tua domus. abdit se in munitiorem partem.

PHARSALIAE

Incerto: ignorabat enim quid
esset acturus. Rege: Prole.
Piacula: vltione. Si non sint:
si desint. Colchis: media.
Regni: pditi. Fratrīs: absyrti
Patrē: eētā. Ceruicē: parata:
se ad oē suppliciiū exposita.
Vltia res: extrema pericula et
vix fati vrgēs. Ducē: Cæ.
Missusq; satelles: ante regū re
cōciliationē Serapionē & Di
ascoridē ad Achillā missos et
cēlos ex cōmētarijs Cæ. disci
mus q̄s potera nō sequit. Vo
ce tyrā. verbis Ptolemēi.
Ius mūdi: inuolabile ius gen
tiū de legatis q̄s Achilles inte
rriore aulus ē. Valuit: alicui
pōij dignitatēq; fuit. Seque
ster pacis. i. mediator & apd
quē deponit eius arbitriū.
Aestimāt: cōsiderat ea q̄ annu
merāda sunt inter scelera tua.
Mōstris: scelerib⁹. Thessā
lia tel. q̄ gigātes pduxit. Re
gna lubæ va. Mauritania la
ta & barbara. Pōtus: scythie
Pharnacis: filij mithrydatē
q̄ pō. fauēs patrē ad mortē cō
pūlit. Orbis: Hispaniā. intel
ligitq; p̄ hęc loca oēs natiōes
q̄ p Pō. dimicūere & perire.
Tantū sce. q̄ntū est Cē. Pto
lemēiq; oratorem perimere.
Nō syr. nasamones et aphri.
Delitiæ: Achilles & Photin⁹
eunuchus molles. Præmit:
vrget Cē. Moturus li. euer
surus ostia vno ipetu. Flam
mis: incēdio. Nusq; icur. nul
la ex parte inuadit. Muriq;
vicē for. tref. stat fortuna pro
muro. Necnō & ratī. Eodē
tpe pugnatū est ad portū: vt
ait Cē. & magna multitudie
naues lōgas occupare hostes
conabant. q̄s erāt. i. auxilio
missē ad Pō. p̄liq; in thessa

Ponit: & incerto lustrat vagus atria cursu
Nō sinerege tñ quē ducit in oīnīa secum
Sūpturus poenas: & grata piacula morti
Missurusq; tuum: si nō sint tela: nec ignes 360.
In famlos Ptolemæe caput. sic barbara col
Credit vltorē metuēs: regniq; fugæq; (chis
Ense suo: fratrisq; simul ceruice parata
Expectasse patrē. cogunt tñ vltima rerum
Spē pacis tentare ducē: missusq; satelles 365.
Regius: vt fauos absentis voce tyranni
Corriperet famlos: q̄ bellū autore mouerēt
Sed neq; ius mundi valuit: neq; fœdera sc̄ta
Gentibus: orator regis: pacisq; sequester
Aestimāt in numero scelerū ponenda tuorū 370.
Tot mōstris egypte nocēs. nō thessalia tell
Vastaq; regna lubæ: nō pōtus & ipia signa
Pharnacis: & gelido circūfluus orbis Ibero
tātū ausus scelery: nō Syrtis barbara: quātū
Delicię fecere tuæ: premit vndiq; bellum: 375
Inq; domū iā tela cadūt: quassantq; penates:
Non aries vno moturus limina pulsus:
Fracturusq; domū: nō vlla est machina belli
Nec flāmis mādatur opus: sed cæca iuuetus
Consilij vastos ambit diuulsa penates: 380.
Et nusquā totis incurSAT viribus agmen:
Fata vetant: muriq; vicem fortuna tuetur.
Necnō & ratibus tentatur regia: qua se

LIBER DECIMVS.

Illa facta domū redierant. Propter has auxilio eāt p̄dij causa Alexandrē esse cōueni
rūt rostratē oēs q̄si si occupassent: classe Cē. erepta portū ac mare totū i sua potestate
haberēt: cōmeatu auxilijq; Cē. phiberēt. Itaq; tanta est cōtentione actū q̄nta agi de
buit: cū ille celerē in ea re victoriā: hīq; salutē suā cōsistere viderēt. Sed rē obtinuit cæ
sar: oēsq; eas naues & reliq; q̄ erāt in naualibus incēdit. q̄ tā late tueri & tā parua manu
non poterat. Confestimq; ad Phartū nauibus milites expo
suit. Regia: in q̄ erat Cēsar.
Protulit: extēdit. Audaci: multū exportectō. Opus cer
tamē & officiū. Tinctas vn
gui. pi. illitas piceliq; facta.
Vincula: funes. Transtra: se
dilia. Ceruchi: cornua antē
nauē. dicta a qd est cornu
& fundo. Incubuit: occu
pauit eas. Lōgis va. lōga ex
alatione flāme & fumi. Cla
dē: incendiū. Turbine: volu
bili ipetu vēti Lāpades: lāpa
des ethereq; (vt Plī. ait) ardētes
imitant facies. Materia: quā
vrat. Lues: incendiū. Clau
sa reuo. ab au. a regia obsēsa
uertit ad urbē tuendā. Nec
tā clā. dū hostes ingit essent i
extinguēdo incēdio occupati.
Cæ. se summo nō dedit: sed na
uib⁹ milites ad Phartū occu
pandā iposuit. Cladis: incen
dij. Coeca: obscura. Præci
piti cursu. festinatiōe subita.
Rapto: poccupato. Pharon:
Pharus ē i isula turris magna
altitudie mirificis opib⁹ istru
cta. q̄ nomē ab insula accepit.
Hęc insula obiecta alexandriæ
portū efficit: vt ait Cē. Et iō
claustrū poeta appellat. facit at
vrat Stra. portū bicipitē: nā
quū litorea regio sit sinuosa
duo p̄mōtoria i mare emittit:
iter q̄ isula iacet q̄ portū clau
dit: ei nāq; p lōgū obijcit. In
sula q̄n. oli ingit isula fuit: nūc
est Alexandrię pōte cōiuncta.

Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxuriosa domus: sed adest defensor vbiq;
Cæsar: & hos aditus gladijs: hos ignib⁹ arcet 385.
Obsessusq; gerit: tanta est constantia mentis
Expugnātis op⁹ piceo iubat vngvine tinctas
Lampades immittit iunctis in vela carinis:
Nec piger ignis erat per stupea vineula: p̄q;
Manātes cæra tabulas: & tempore eodem
Transtraq; naturam: sumiq; arsere ceruchi:
Iam prope semustæ mergunt in æq̄re classes
Iāq; hostes: & tela natat: nec puppibus ignis 390.
Incubuit solis: sed quæ vicina fuere
Tecta maris lōgis rapuere vaporibus ignem
Et cladem fouere notū: percussaq; flamma
Turbine non alio motu per tecta cucurrit:
Quā solet æthereo lampas decurrere sulco:
Materiaq; carens: atq; ardens aere solo 400.
Illa lues clausa paulum reuocauit ab aula
Vrbis in auxiliū populos: nec tēpora cladis
Perdidit in somnis: sed cæca nocte carinis
Insiluit Cæsar semper feliciter vsus
Præcipiti cursu bellorum: & tempe rapto. 405.
Tūc claustrū pelagi cepit pharō: isula q̄ndā
In medio stetit illa mari sub tempore vatis

PHARSALIAE

¶ Protheos: regis egypti & Phari. Proxima: iuncta pote. Geminus vsus: duplicē
utilitate. nā ppter pontē quē occupauerat neq; mare incurrere poterāt. Fauces: por-
tus ingressum & exitū. Cæsar & auxilijs. Cæ. vt Pharon expositis militibus app-
hendit frumentū supportari auxilijs euocari iussit. Meriti: qui merebant. nā rursus
nuncios miserat ad Achillā ne desisteret: interceptiq; fuerāt & detecti. Sed nō rapuit
interemit. Ferax: quibus viuus erat obijciendus. Pepēdit: nō penitus fuit a trūco
diuisa. Magni morte: eo mor-
tis genere q̄ pō. Nec nō sub-
repta. Cæ. sic habet. Interim
Antione minor filia vacuam
possessionem regni sperās ad
Achillam se ex regia traiecit:
vnaq; bellū administrare coe-
pit. Sed celeriter est inter eos
de principatu cōrouersia orta
Cūq; vterq; vtriq; insidiaret
& summa imperij ipe obrine-
re vellet: p̄occupat Antione p̄
Ganimede eunuchū nutritū
suū atq; Achillam interficit.
Hoc occiso ipsa sine vllō loco
& custode omne imperiū ob-
tinebat: exercitus Ganymedi
tradit. Hic suscepto officio lar-
gitionē i milites auget. Reliq;
pari diligentia administrat.
Subrepta: subducta eius sen-
su. Hostes: Achillā. Reges:
Ptolemæo aut Cleopatra.
Vt ples lagea: vt filia Ptole-
mei Aulete. Achillea: achil-
lē. sit em̄ a recto Achilleus.
Iusto: q̄a iniustis regib; regiā
oppugnabat. Tuis vmbis:
ad vmbra; tuā vltionē.
Sūma: finis. Sufficit: satis est
si pereat. Omnis regia: tota
stirps. Dū: donec. Patrio:
a quibus cōfodiet. Sed auto-
re su. nō cecidit rabies: achillā
celo bellū nō cessauit. Auspi-
cijs: ductu & iperijs. Eunt:
militāt egyptij. Potuit: illo
memorabili die poruit & de-
buit Cæ. perire vltio piculo
p̄xim. Muri i fa. sp. e. mor-
rei fastis celebris reddi: vt po-
stea celebratē sūt idus martij.

Protheos, at nūc est Pellæis proxima muris

Illa duci geminos bellorū præstitit vsus

Abstulit & cursus; & fauces æquoris hosti

Cæsar & auxilijs vt vidit libera ponti

Ostia: nō fatū meriti: pœnasq; Photini

Distulit vltorius: sed qua nō debuit ira

Nō cruce: nō flāmis rabido nō dente ferax:

Heu facinorū ceruix gladio male cæsa pepēdit

Magni morte perit, nec nō subrepta paratis

A famulo ganymede dolis puenit ad hostes

Cæsaris arsinoe: q̄ castra carentia rege

Vt proles lagea tenet, famulumq; tyranni

Terribilem iusto transegit achillea ferro

Altera Magne tuis iā victima mittit vmbis

Nec satis hoc fortūa putat: pcul absit: vt ista

Vindictæ sit summa tuæ nō ipse tyrannus

Sufficit in pœnas: nō omnis regia Lagi:

Dum patrij veniāt in viscera cæsaris enses

Magnus inultus erit, sed nō autore furoris

Sublato cecidit rabies, nā rursus in arma

Auspitijs ganymedis eunt: ac multa secūdo

Prelia Marte gerūt: poterit discrimine sumo

Cæsaris vna dies in famā: & secula mitti

LIBER DECIMVS.

Prima tibi cāpos pmittit: aperta q; mēphis

Rura: modūq; v etat crescendi ponere ripas

Sic velut intuta securi pace trahebant

Noctis iter mediæ, sed nō vesana Photini

Mens imbuta semel sacrata cæde vacabat

A scelerū motu: magno nihil ille pempto

Iā putat esse nefas, habitāt sub pectore mæes

Vltricesq; deæ dāt in noua monstra furorē:

Dignat pharias isto quoq; sanguine dextras

Quo fortuna vocat victos pfundere patres

Pœnaq; ciuiliis belli vindicta senatus

Pene data est famulo, pcul hoc auertite fata

Crimen: vt hæc Bruto ceruix absente fecer

In scelus it Pharium romani pœna tyranni

Exemplumq; perit: struit audax irrita fatis

Nec parat occulte cædem cōmittere fraudi

Inuictumq; ducem detecto Marte lacessit

Tantū animi delicta dabant: vt colla ferire

Cæsaris: & focerū iungi tibi magne iuberet:

Atq; hæc dicta mouet famulos pferre fideles

Ad Pompeianæ socium sibi cædis achillam

Quē puer imbellis cunctis pfecerat armis

Et dederat ferrū nullo sibi iure retento

In cunctos, in seq; simul, tu mollibus inquit

Nunc incūbe toris: & pigues exige somnos

Inuasit cleopatra domū: nec prodita tū est

Sed donata pharos: cessas currere solus

¶ Permittit cāpos: sinit elabi
p apertā planitiē ira ripas hu-
miles q̄ te inundare nō pho-
bent. Sic velut, ad historice
serie redit: & Photinū q̄ apud
Ptolemæū & Cæ. erat: nō de
fuisse cogitare inquit: q̄ via cē-
sarē opprimeret: misitq; nū-
ciū ad Achillā: vt eū nō fraus
de sed apte inuaderet. Iter: tē-
pus. Imbuta: maculata. Sa-
crata: execrabilis. Nil esse ne-
fas: oia sibi licere. Manes: aia
Pō. q̄ vt suā cēde vlcerset il-
lū cōcitabat. Mōstra: scelera
Dignat: dignas facit Photi-
nus. Sanguine isto: Cē. q̄ sena-
tus ro. spargendus est. Pœna
q;: & supplicium de Cē. ob bel-
lū ciuile senatoresq; celos pho-
tinus famulus fere sumpsit &
eripuit Bruto. In scelus it, pe-
na Cē. q̄ sumpta a ro. est iusta
q̄lū cōuersa est in scelus ægy-
ptiorū quib; eū nō licet occi-
dere. Exemplū: factū Bru-
ti qd sit posteritate i tyrānos
excitaturū. Struit irrita fatis
ordinat vana & a fatis impro-
bata. Cōmittere: mandare.
Detecto Marte lacessit, apta pu-
gna puocat. Puer: ptolemæus
Cunctis pfe. ar. erat ei regni
pcurator. Nullo iure: nulla
supiori p̄tate. Tu mollibus:
hoc nūcio primū eū a segnitie
arguens terret: inde excitat ad p̄-
occupandā nocēdi occasionē q̄
ipsis & aduersarijs istat. tū cō-
fideret Cæ. inuadendū enī ad
romanos gratiā recuperandā
hortat. Tu: o achilla. Exige
expete. Pigues: supuacuos et
pinguedine asserētes. Domū
regiā. Prodita: decepta. Do-
nata: a Cē. Cleopatre. Solus
cū alij sint prelo. Accurrere
ad opprimendū currere.

PHARSALIAE

¶ Talamos aduulsi. Frater enim Cæsar recedebat: sed postquam ipse cum ea rem habuit. Maritus: frater & Cæsa rem. Metus: turpiter lucrat & sperat. In eadem significatio dicimus merces: unde meretrix & merces deducit. Senem Cæsarem puerum aetate. Venenis: veneficijs et forma fucata & ipso amore quod per venas labitur. Virgi. Vultus alit venis. Crede miser puero: confide Ptolemæo: quæ ipsa facilius in omnem suam sententiam trahet: si cum eo dormierit semel. Incesto: quia frater. Obscenum: damnatum & infamum. Pietatis: quia frater est. Illi: Cleopatram quæ nos odit ut qui fratres in eam incitauerimus. Luemus: dabimus ei poenas. Si fuerit formosa: si videbitur pulchra placebitque ei Nil vndique restat auxilij: ac tunc de nobis est. Sumus fortes: sumus nocentes & morte digni iudicio eius cuius refugimus coitum. A quo castra fuit: cum quo non coitum. Propter tui de ea. Atque inter famulos foemina tria suos. Per te per scelestum amicitiae foedus & eadem vna commissam obsecrat eum. Nefas: eadem Pompeij. Perdidimus: quia nullum sumus praemium consecuti. Ictu: percussum & initum. allusitque ad veterum morem qui isto lapidibus porco foedus faciebant. Teda: nuptias. Crudelem: quæ crudeliter in nos statuet. Fortuna ducis: victoria Cæsaris quæ illum erexit. Communis gloria nobis: in euerfione Pompei. commune cum Cæsare gloria possidemus nam ille in emathia exercitum: nos hic Pompei oppidum. Aspicere litus: a propertis viribus & exemplo argumentat. Litus: litoralis exercitus quo speramus conficere Cæsarem. Pollutos: eadem Pompeij maculatos.

Ad dominæ talamos: nupsit soror impia ffr
Nam latio nã nupta duci est: interq; maritos
Dis currentis Aegypton hêt: Romaq; meret
Expugnare senem potuit Cleopatra venenis
Crede miser puero: quæ nox si iunxerit vna:
Et semel amplexus in casto pectore passus
Hauferit obscenum titulo pietatis amorem:
Meq; tuumq; caput: p singula forsitan illi
Oscula donabit crucibus: flammisq; luemus
Si fuerit formosa soror: nil vndiq; restat
Auxilij: rex hinc coniunx: hinc cæsar adulter
Et sumus: ut fatear tam saeva iudice fontes
Quæ non ex nobis credit cleopatra nocentem:
A quo castra fuit: p te quod fecimus vna
Perdidimusq; nefas p q; ictum sanguine magni
Foedus ades: subito bellum molliere tumultu
rue: nocturnas rûpamus funere tædas
Crudelemq; toris dominam macemur i ipsi
Cum quicunq; viro: nec nos deterreat ausis
Hesperij fortuna ducis: q sustulit illum
Imposuitq; orbi communis gloria nobis
Nos quæq; sublimes magnus facit: aspice litus
Spem nostri sceleris pollutos consule fluctus
Quid liceat nobis: tumultumq; e puluere puo
Aspice Pompeij non omnia membra tegentem:

LIBER DECIMVS.

¶ Quæ metuis: Cæsar quæ formidas erat Pompei: par: & cum eo certabat. Non sanguine clari si non sumus nobiles inquit & reges: tamē turbamus regna & eadem Pompei euasimus celebres. Opus populo: id est reges populo favore facti. Mouemus regna: turbamus & cadimus reges. Illos: vel populos quos liberemus: vel reges conficiendos. Victima: Cæsarem intelligit. Pacemus: pacatos reddamus. Siue placeamus: id est nobis conciliemus. Iugulus haustus: vita erepta. Nocentes: nos aegyptios quæ odit. Nomina ducis: famam titulos & honores Cæsaris. Inferas: hoc est sacrificium illi qui in emathia ceciderunt. Mundo: in mundi salutem. Prestet lagæa iuuentus: aegyptij faciant hoc propter regem: Romani vero propter seipsos. Mora ritexpectare. Vota Catonum: id quod Cato & Brutus facere cuperent. Parere: ad parandum. Clara signa: classico & clamore militari. Prodidit arma: manifestauit imperium. Temere: inordinate & reptim. Instrumeta: milites armata. Pars maxima turbæ: erat (ut est in commentarijs) cum achilla copie: ut neque numero neque genere hominum: neque usu rei militaris contemnendæ viderent. milia enim viginti in armis habebat. hic constabat ex Gabinianis militibus quia in consuetudine alexandriæ vite atque licentiæ venerat: & nomen disciplinæque populo romano didicerant: uxoresque duxerant: ex quibus plerique liberos habebant. huc accedebat collecti ex peditibus latronibusque syriæ cunctique puinciae finitimarumque regionum. accedebantque multi exules & fugitiui. erantque preterea equitum milia duo. Exteros: barbaros. Famulo Achilla. Satellitis: Photini. Tyranno: ipsi regi.

Quæ metuis par huius erat. non sanguine clari
quod refert nec opes populo: & regna mouem
Ad scelus ingentes facti sumus: attrahit illos
In nostras fortuna manus: en altera venit
Victima nobilior: pacemus eadem secunda
Hesperias gentes: iugulus mihi cæsar haust
Hoc prestare potest: Pompeij eadem nocentes
Vt populus romanus amet: quod non tanta
Horremus: viresque ducis: quibus ille relictis
Miles erit: nox hæc peraget ciuilia bella
Inferasque dabit populo: & mittet ad umbras
Quod debet adhuc mundo caput. ite feroces
Cæsaris in iugulum: prestet lagæa iuuentus
Hoc regi romana sibi. tu parce morari
Plenum epulum madidumque mero venerique paratum
Inuenies: aude: superi tot vota Catonum
Brutorumque tibi tribuent. non lentus achillas
Suadenti parere nefas: haud clara mouedis
Vt mos: signa dedit castris: nec prodidit arma
Vilius clangore tubæ: temere omnia saevi
Instrumeta rapit belli: pars maxima turbæ
Plebis erat latæ: sed tanta obliuio mentes
Coepit in externos corruto milite mores
Vt duce sub famulo: iussuque satellitis irent
Quos erat indignum Phario parere tyranno

PHARSALIAE

¶ Fides: veritas iusiurandi.
Pietas: in deos & in patriā.

Venalesq; manus. s. sunt: ac-
cepto em p̄cio omnibus sunt
iniurijs. Vbi fas: vbi licet &
vbi magnū precīū cōsecuturi
essent militat̄ exiguo stipēdio
licebat aut̄ in Cæ. cuius mor-
tis p̄gnitū erat libertas. Nō
sibi dant: nō p̄mittunt: sed al-
terius impulsu gre accepto id
faciūt. Vbi: vbiq; p̄fecto.
Thessaliæ subducta acies. i.
milites qui p̄stio pharsalico
nō interfuerē. Terecepto: su-
cepto icolumi. Aufa: in Cg.

Dat: facit. Virg. Immorāq;
coli dedit & cōrenere v̄tos.

Quos debet superis: bellū ci-
uile qd̄ superi iubent a roma-
oibus exerceri. Scinde corp⁹
latiū: ro. potentiā cōcordiāq;
diuide. Non in foci: non
p̄pter Cæ. Pō. q; in partes se
diuidit. Satelles: Achilles.

Partē: factionē. Arcē: arcu
issent. sed sic loquit̄ tanq; nūc
res agatur. Hē partes: cop̄e
Achillē. Aderat matur⁹ vter
q; erat tempestiu⁹ Achilles et
Photin⁹ hic ad insidias & vī
inferendā: hic ad dimittendū.

Defricta: occupata. Per po-
cula regia: inter bibēdū & cō-
uiuandū. Incumbere: super-
iacere. Ne cædes ne casu vel
violētia pereat Ptolemæus.

Tanta est fiducia ferrī: adeo
suis viribus confidere vt tan-
quā certiores de successu vo-
luerint pugnā accelerare. Sū-
mi cōtempta facultas est ope-
ris: maxime rei occasio sp̄eta
p̄termittit̄: est. Reparabi-
le damni: reparabilis dilatio
& q̄ suo arbitrio resumī pos-
set. Daturus: tanq; si datur⁹
esset. Dilatus: cōseruatus.

Nulla fides: pietasq; viris qui castra sequūt̄

Venalesq; manus: vbi fas vbi maxia merces

Aere merent paruo: iugulūq; in cæsar̄ ire 510.

Non sibi dant: proh fas vbi nō ciuilia bella

Inuenit imperij fatum miserabile nostri:

Thessaliæ subducta acies in littore Nili

More furit patrio. plus qd̄ te magne recepto

Aufa foret lagea domus: dat scilicet om̄is 515

Dextera qd̄ debet superis: nulliq; vacare

Fas est romano: Latiū sic scindere corpus

Dij placitū: nō in foci: generiq; fauorem

Dij cedunt populi. ciuilia bella fatelles

Mouit: & in partē romani venit Achilles 520.

Et nisi fata manus a sanguine cæsar̄ arcant

Hæ vincent partes: aderat maturus vterq;

Et defricta epulis ad cunctas aula patebat

Insidias: poteratq; cruor per regia fundi

Pocula cæsar̄e: mensaq; incumbere ceruix 525

Sed metuūt belli trepidos ī nocte tumultus

Ne cædes confusa manu: permissaq; fatis

Te Ptolemæe trahat: tāta est fiducia ferrī

Nō rapuere nefas: summi cōtēpta facultas

Est operis: visum famulis reparabile dānū 530

Illam maclandī dimittere cæsar̄is horam

Seruatur pœnas in aperta luce daturus

Donata est nox vna duci: vixitq; Photini

Munere Phœbeos cæsar dilatus in ortus

LIBER DECIMVS

¶ Molis in exigua. Oppugnantibus acriter inquit ægyptijs pontem Phari: dum Cæ-
sar milites in nauibus studet imponere: scaphamq; insilit: vt decertantibus ferat auxi-
lium: ægyptiorum nauibus vndiq; circūleptus omniq; spe salutis deposita: sese in
mare præcipitauit. Molis in exigua spacio: hoc est: in ponte Phari hostes frequen-
tissimi pugnant. Vacuas carinas. nam egressi e nauibus cupiuerant pharon: & ibi
pugnauerant hætenus. Tota formidine: omni periculo. Prætexunt: præoccul-
tant. Sic Virgilius inquit: Et
littora curuæ prætexunt pup-
pes. Quādoq; significat p̄or-
dino & oppono: vnde fit Præ-
textum. Pedites: qui de pon-
te vrgebant. Virtus: fortitu-
do ad pugnandum. Hone-
stæ mortis: fortis vt pugnan-
do caderet: & ne in manus ho-
stium viuis incideret. Nō
acie fusa nec magnæ stragis
aceruo: hoc est. paruo labore
& cæde tunc vinci potuit Cg
sar. Captus sorte loci: circū-
fessus & captiuus locorū ini-
quitate. Pendet: incertus est
quid agat. Dubius: nam &
optare & metuere videbatur.

595. Molis in exigua spacio stipatibus armis

Dū parat in vacuas martē transferre carinas

Dux Latius tota subito formidine belli

Cingitur: hinc densæ p̄texunt littora classes

Hinc tergo insultāt pedites: via nulla salutis

540. Nō fuga nō v̄tus: vix spes qd̄ mortis hone

Nō acie fusa: nec magnæ stragis aceruo (ste

Vincēdus tūc cæsar erat: sed sanguine nullo

Captus sorte loci pendet: dubius ne timeret

Optaret. ne mori: respexit in agmine denso

545. Scæuā perpetuæ meritum iam noīe famæ

Ad cāpos Epidamne tuos: vbi solus aptis

Obsedit muris calcantē mœnia Magnum.

¶ Pharsaliæ Lucani finis

tans in tanto discrimine non amisit: vt scribit Plutarchus. Epidamne: dyrrachium.

Muris apertis: munitionibus dirutis a Pompeio. Obsedit: ita repressit & restitit
vt non obsessus sed obsidere videretur. Calcantem mœnia: iam ambulantem p
ruinas munitionum. ¶ Et quoniam imperfecta est ista perīodos: vt lectoris au-
ditati occurrerem: hæc sequentia velut superioribus annectenda deduxi.

Sulpicij carmina velut superi-
rioribus annectenda.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago
Et facturus erat memorandi nobile lecti
Exemplum: sed fata vetant: & fida salutis
Ostendit fortuna viam: nam leuis amicas
Prospexit puppes: nando quas ausus adire
Et quid stamus ait: vel iam per tela: fretumq;
Eripiat: iuguli vel non erit vlla potestas
Eunucho concessa mei, tunc puppe relicta
Prosiluit in pontum, siccos fert leua libellos
Dextera secat fluctus: tandemq; illaesus amico
Excipitur plausu clamantis ad aethera turbae.

Eiusdem Sulpicij querela de
Poetae opere imperfecto.

Hæc cecinit vates scripturus plura: sed illum
In medio cursu iussit mors dira silere.
Accidit vt cigno: qui fixus arundine/carmen
Mille modis querulum quod ceperat interrumpit.
Nec foelix aliter: quum sese imponit in altum
Quæ struit ipse rogum: cantus dulcedine mira
Nondum perfectos plaudenti morte relinquit.
Nec secus ismarijs vates oppressus in oris
Aciconum nuribus superum dum cantat amores:
Brutaq; cum syluis & saxa sequentia ducit:
Haud potuit moriens medios absoluere cantus.
Pro scelere o superi cruciat quæ poena neronem?
Num rota: nū saxum? num stagna fugaciavexat?
An vultur: pendens ve silex: an feruet in vnda?

Illum comburat phlegetum: lacerentq; cerastæ:
Hydra voret: raptentq; canes: semperq; flagellis
Torua megera secet: nec sit requiesq; modusq;
Quanto fraudata est tua gloria plena nitore
Corduba: quāq; minus te mantua docta veretur.
Mantua cui primæ fulget nunc gloria palmæ:
Sed contenta tribus longe lateris alumnis.
Tu vero o nostrum vates diuine laborem
Quem pro te subij/ non auerfate probabis.

Opera Ioannis Priß/ chalcographi Argentini/
hoc insigne Lucani Pharsalicū opus: Io. Sul. inter-
pretamētis illustratū/ rursus studiosissime exactū.
XVI. Kal. April. Anno salutis. M. CCCCC. IX.



Septimo
Ego qui non habet iram

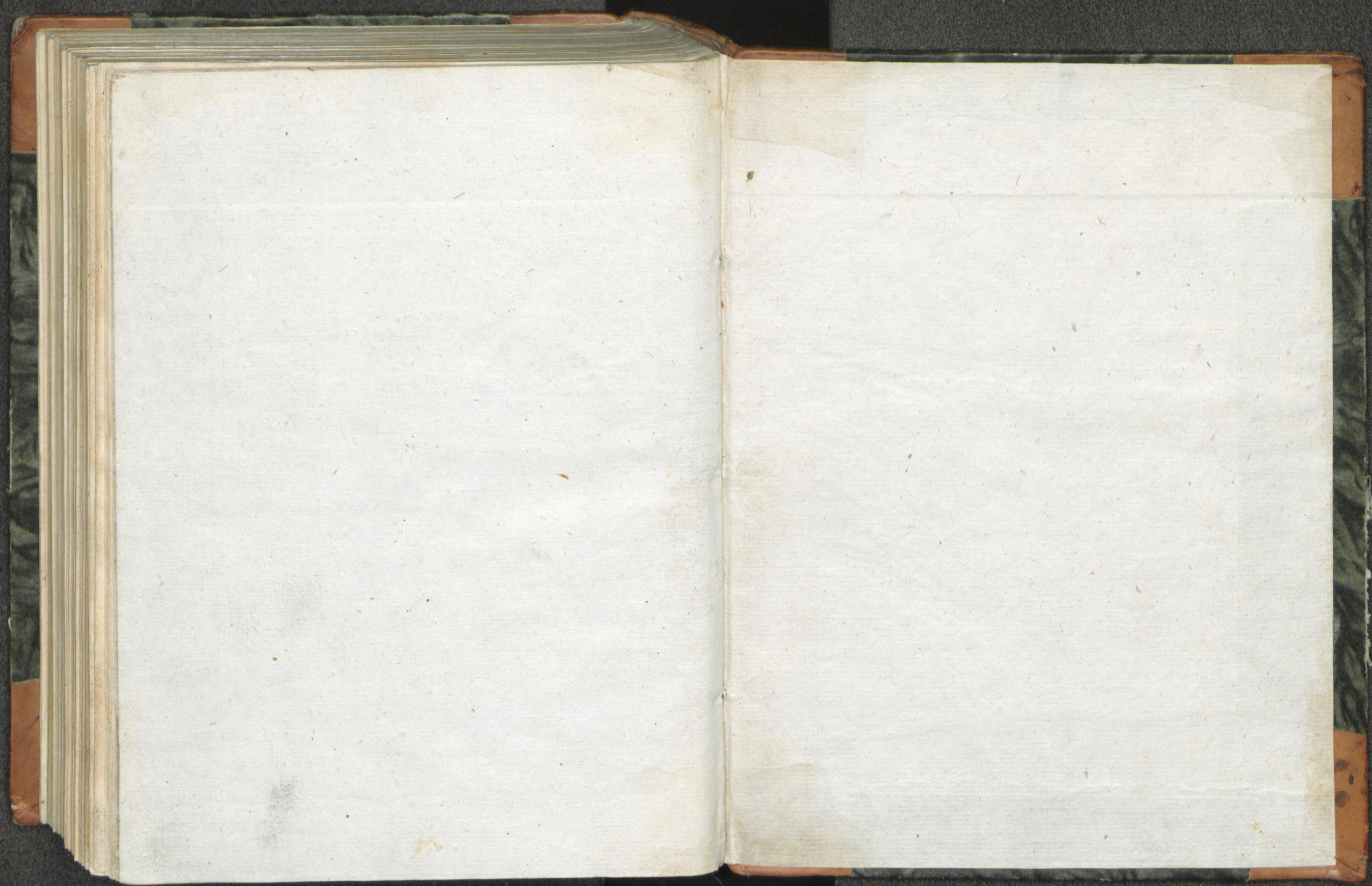
Ego qui non habet iram
Lucanus 7.

Romani maximus autor
Tullius eloqui.

Romani magnus eloqui Tullius auctor

Indicia Siculi non vincere Tyranni
Mans tormentum.

Omnia dat qui iusta negat.



II^d-

1926:

2460